

**You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Polskie i rosyjskie czasowniki jedzenia : studium leksykalno-semantyczne

Author: Agnieszka Gasz

Citation style: Gasz Agnieszka. (2019). Polskie i rosyjskie czasowniki jedzenia : studium leksykalno-semantyczne. Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach - Licencja ta pozwala na kopiowanie, zmienianie, rozprowadzanie, przedstawianie i wykonywanie utworu tak długo, jak tylko na utwory zależne będzie udzielana taka sama licencja.

UNIwersytet ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Agnieszka Gasz

Polskie i rosyjskie czasowniki jedzenia

Studium leksykalno-semantyczne

WYDAWNICTWO
UNIwersytetu śląskiego

Polskie i rosyjskie czasowniki jedzenia
Studium leksykalno-semantyczne

Prace Naukowe

Uniwersytetu Śląskiego
w Katowicach
nr 3813

Agnieszka Gasz

Polskie i rosyjskie czasowniki jedzenia
Studium leksykalno-semantyczne

Redaktor serii: Językoznawstwo Słowiańskie
Henryk Fontański

Recenzent
Czesław Lachur

Na okładce zamieszczono kopię obrazu Claude'a Moneta *Das Abendessen*
znajdującego się w Muzeum Fundacji E.G. Bührlego w Zurichu

Redaktor Małgorzata Poglódek
Projektant okładki Magdalena Starzyk
Redaktor techniczny Barbara Arenhövel
Korektor Gabriela Wilk
Łamanie Alicja Załęcka

Copyright © 2019 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-226-3519-3
(wersja drukowana)
ISBN 978-83-226-3520-9
(wersja elektroniczna)

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 30,0. Ark. wyd. 33,0.
Papier Munken Lynx 100 g
Cena 54 zł (+ VAT)

Druk i oprawa: Volumina.pl Daniel Krzanowski
ul. Księcia Witolda 7–9, 71-063 Szczecin

Spis treści

Wstęp	7
Rozdział pierwszy	
Zarys problematyki badawczej	11
Biologiczny i kulturowy wymiar jedzenia	11
Uwagi wstępne	11
Akt konsumpcji przez pryzmat komunikacji	24
Uwagi końcowe	31
Czasowniki jedzenia w perspektywie lingwistycznej	32
Uwagi wstępne	32
Prace teoretyczne i materiałowe	35
Opracowania leksykograficzne	56
Uwagi terminologiczne	77
Uwagi końcowe	82
Rozdział drugi	
Projekt opisu czasowników jedzenia	83
Czasowniki jedzenia jako przedmiot analizy językoznawczej	83
Uwagi wstępne	83
Metoda opisu czasowników jedzenia	85
Szczegółowe problemy opisu czasowników jedzenia	87
Źródła i zakres materiału	90
Uwagi końcowe	92
Rozdział trzeci	
Charakterystyka polskich i rosyjskich czasowników jedzenia	93
Uwagi wstępne	93
Czasowniki jedzenia w modelu semantyki składnikowej i teorii pól leksykalnych	93
Założenia metodologiczne	93
Analiza składnikowa paradygmatyczna polskich czasowników jedzenia	96
Analiza składnikowa paradygmatyczna rosyjskich czasowników jedzenia	138

Wnioski porównawcze	177
Analiza składnikowa syntagmatyczna polskich czasowników jedzenia . . .	201
Kontekst lewostronny	203
Kontekst prawostronny	215
Analiza składnikowa syntagmatyczna rosyjskich czasowników jedzenia . .	248
Kontekst lewostronny	249
Kontekst prawostronny	260
Wnioski porównawcze	293
Czasowniki jedzenia w modelu semantyki kognitywnej	306
Założenia metodologiczne	306
Semantyczno-kognitywny opis czasownika JEŚĆ	308
Semantyczno-kognitywny opis czasownika ЕСТЬ	320
Wnioski porównawcze	329
Czasowniki jedzenia w modelu semantyki kulturowej	333
Założenia metodologiczne	333
Semantyczno-kulturowy opis czasownika JEŚĆ	337
Semantyczno-kulturowy opis czasownika ЖРЕĆ	342
Semantyczno-kulturowy opis czasownika ЕСТЬ	344
Semantyczno-kulturowy opis czasownika ЖРАТЬ	348
Wnioski porównawcze	350
Semantyczno-kulturowy opis wybranych polskich ekspresywnych czasow- ników jedzenia	354
Semantyczno-kulturowy opis wybranych rosyjskich ekspresywnych cza- sowników jedzenia	358
Wnioski porównawcze	361
Uwagi końcowe	364
Zakończenie	365
Załączniki	371
Materiał źródłowy	437
Bibliografia	441
Wykaz polskich ekspresywnych czasowników jedzenia	461
Wykaz rosyjskich ekspresywnych czasowników jedzenia	465
Indeks nazw osobowych	469
Summary	479
Резюме	480

Wstęp

Rozprawa ta jest poświęcona charakterystyce polskich i rosyjskich czasowników fizjologicznych odnoszących się do domeny jedzenia. Czasowniki jedzenia na mocy swej treści odsyłają do tej sfery czynności, które tradycyjnie określa się mianem „prozaiczne”. Są to jednak czynności konieczne ze względu na to, że podtrzymują życie, umożliwiając zarazem wszelką inną aktywność człowieka, w tym językową. Język ludzki natomiast, jak to celnie ujął Ernst Cassirer, „potrafi wyrazić wszystko — sprawy najniższe i najwyższe”¹. Jedzenie zalicza się naturalnie do dziedziny tych przyziemnych.

W codziennej komunikacji o jedzeniu mówi się często, opisując związane z tym czynności przy użyciu różnorodnych środków formalnych, jakimi dysponuje język. W systemie leksykalnym języka polskiego i rosyjskiego funkcjonuje dość duża grupa czasowników oznaczających jedzenie. Zasadniczy cel niniejszej pracy sprowadza się do podjęcia próby ich skompletowania. Wstępnie wobec tego zakładam, że czasowniki jedzenia tworzą osobny podsystem języka (pole semantyczne), w którym każda jednostka w sposób konieczny realizuje pewną możliwość przewidzianą dla niej w przestrzeni pojęciowej. Interesujące mnie leksemy wyrażają określone porcje treści (znaczenia). Będę się starała do nich dotrzeć, rozpatrując relacje między poszczególnymi czasownikami jedzenia, a także między nimi a jednostkami należącymi do innych pól w obrębie tego samego systemu językowego (odpowiednio: polskiego i rosyjskiego). Otrzymane rezultaty posłużą następnie jako podstawa porównania obu grup materiałowych w celu wykrycia najistotniejszych podobieństw i różnic systemowych, jakie się między nimi ujawniają.

Podobieństwa i różnice w ujmowaniu rzeczywistości pozajęzykowej w porównywanych językach można opisywać nie tylko przez ukazywanie różnych perspektyw oglądu świata ujawniających się w znaczeniach pojedynczych wyrazów, ale też za pośrednictwem wskazywania odmienności w rozbudowie

¹ E. CASSIRER: *Esej o człowieku. Wstęp do filozofii kultury*. Przeł. A. STANIEWSKA. Warszawa 1971, s. 261.

i rozczłonkowaniu pól leksykalnych². Celem analizy porównawczej z jednej strony będzie zatem dotarcie do struktury znaczeniowej polskich i rosyjskich czasowników jedzenia w wyniku ich dekompozycji na prostsze składniki semantyczne wraz z opisem wzajemnych relacji w omawianym polu, a z drugiej — rozpatrzenie mechanizmów wyłaniania się znaczeń metaforycznych badanych leksemów wraz z próbą rekonstrukcji utrwalonego w nich fragmentu językowego obrazu świata (czynności jedzenia). Na potrzeby analiz materiałowych zostaną w związku z tym wykorzystane metody wpisujące się zarówno w program strukturalistyczny (semantyka składnikowa oraz teoria pól leksykalnych), jak i metody kognitywne (teoria metafor pojęciowych, teoria schematów wyobrażeniowych, koncepcja JOS, elementy definicji kognitywnej). Zastosowanie narzędzi badawczych wypracowanych w obrębie dwóch głównych (w gruncie rzeczy dopełniających się) paradygmatów lingwistycznych, czyli semantyki strukturalnej i kognitywnej, daje pewną szansę na sporządzenie możliwie pełnego opisu wybranej klasy czasowników przy całej jej swoistości.

Za celowością zainicjowania kompleksowych badań w tym zakresie przemawia fakt, że zarówno w językoznawstwie polonistycznym, jak i rusycystycznym czasowniki jedzenia pozostają jak dotąd słabo rozpoznaną i najmniej opisaną klasą wyrazów, która z wyjątkiem nielicznych opracowań o charakterze cząstkowym nie doczekała się szczegółowego, a zarazem syntetyzującego ujęcia. Jednocześnie stwierdza się wyraźny niedostatek opracowań poświęconych danej tematyce, rozpatrywanej w aspekcie konfrontatywnym. Wszystko to skłania do podjęcia się próby realizacji tego zadania. Jako że będzie to dopiero pierwszy tego typu eksperyment badawczy, zaproponowaną w pracy procedurę analizy konfrontatywnej wybranego wycinka leksykalnego współczesnego języka polskiego i rosyjskiego należy traktować jako punkt wyjścia dalszych studiów nad czasownikami jedzenia.

Struktura pracy, oprócz wstępu i zakończenia, obejmuje dwie zasadnicze części: teoretyczną oraz materiałową, na które składają się kolejne rozdziały i podrozdziały. W rozdziale pierwszym dokonuję zarysu problematyki badawczej, rozpatrując akt jedzenia na dwóch podstawowych płaszczyznach. Z jednej strony jako czynność o charakterze pozajęzykowym ze szczególnym naciskiem na jej wymiar biologiczny i kulturowy. Z drugiej zaś strony rozważam jedzenie w planie czysto językowym jako nazwę pewnej klasy czynności. Na wstępie staram się w związku z tym osadzić omawianą funkcję życiową w szerszym kontekście — jako przedmiot badań wielu różnych (niekiedy dość odległych) dyscyplin naukowych, przede wszystkim: biologii i fizjologii, a także psychologii, socjologii, antropologii, etnografii, religioznawstwa czy

² Zob. R. TOKARSKI: *Światy za słowami. Wykłady z semantyki leksykalnej*. Lublin 2013, s. 78.

filozofii. Przegląd kluczowych kwestii dotyczących istoty jedzenia i jego rozlicznych funkcji z punktu widzenia wskazanych obszarów badawczych w głównej mierze jest jednak prowadzony przez pryzmat komunikacji w jej odmianie kulturowej. Najpierw zatem koncentruję swoje rozważania wokół ważniejszych funkcji semiotycznych przypisywanych niektórym potrawom i samej czynności jedzenia oraz związanych z tym przesądów, jak również wokół spraw komunikacji niewerbalnej, a więc mowy ciała czy kodu „jedzeniowych” konwenansów, a także wokół pewnych zagadnień związanych już z komunikacją werbalną, jak choćby „konsumpcyjna” etykieta językowa. W kolejnym podrozdziale skupiam się natomiast na sprawach lingwistycznych w ścisłym tego słowa znaczeniu, omawiając stan badań poświęconych czasownikom jedzenia. Na początku referuję dostępne prace teoretyczne i materiałowe dotyczące danej problematyki (zarówno rodzime, jak i obce — głównie rosyjskie). Następnie dokonuję przeglądu polskich i rosyjskich opracowań leksykograficznych, które rozpatruję pod kątem sposobu portretowania czasowników oznaczających jedzenie. Ostatni podrozdział zarysu zagadnień badawczych przedstawia próbę zestawienia, a zarazem uporządkowania terminologii językoznawczej stosowanej w odniesieniu do badanej klasy czasowników. Przeprowadzony rekonesans pozwolił na dokonanie wstępnych obserwacji na temat zebranego materiału leksykalnego i sformułowanie pewnych ogólnych założeń jego opisu. Na tej podstawie w rozdziale drugim kreślę ramowy projekt charakterystyki polskich i rosyjskich czasowników jedzenia. Zakłada on zastosowanie w ich opisie metod analizy semantycznej z wykorzystaniem narzędzi wypracowanych w ramach semantyki strukturalnej, kognitywnej i kulturowej. Analizie porównawczej wybranej klasy czasowników został poświęcony rozdział trzeci (najbardziej obszerny) składający się z trzech podrozdziałów. Badanie przebiega odpowiednio w trzech etapach (odrębnie dla każdej grupy materiałowej, a poszczególne jego fragmenty zamykają wnioski porównawcze). Ujęcie pierwsze odwzorowuje strukturę znaczeniową polskich i rosyjskich czasowników jedzenia wyłanianą w drodze dekompozycji na prostsze składniki semantyczne (analiza składnikowa paradygmatyczna). Spośród czasowników pola jedzenia wyodrębniam następnie wyrażenia niesynonimiczne, grupując je w zbiory synonimów (synsety). W dalszej kolejności wykrywam podstawowe konteksty, w jakich występują czasowniki jedzenia (analiza składnikowa syntagmatyczna). Ujęcie zarysowane w ramach drugiego podrozdziału ukazuje z kolei podstawowe mechanizmy wykształcania się znaczeń przenośnych na przykładzie centralnych czasowników w polu jedzenia (subkategoryzacja leksykalna, metafory pojęciowe). Rzut trzeci natomiast odtwarza ważniejsze treści niedefinicyjne kojarzone z bazowymi czasownikami jedzenia oraz ich ekspresywnymi synonimami (konotacje znaczeniowe). Obserwacja najczęstszych frazeologizmów oraz przysłów z tymi czasownikami, a także przegląd reprezentatywnych grup synonimów

ekspresywnych umożliwiają zarazem dokonanie próby rekonstrukcji utrwalonego w ich znaczeniach językowego obrazu jedzenia. Wnioski wpływające z przeprowadzonych badań porównawczych podsumowano w zakończeniu, a ich rezultaty zestawiono w załącznikach.

* * *

Za wnikliwą lekturę pracy oraz cenne uwagi i pomocne wskazówki składam serdeczne podziękowania Panu Profesorowi Czesławowi Lachurowi, który opiniował monografię do druku.

Rozdział pierwszy

Zarys problematyki badawczej

Biologiczny i kulturowy wymiar jedzenia

Uwagi wstępne

*Świat bez życia jest niczym, a odżywia się wszystko,
co żyje.*

Anthelme Brillat-Savarin: *Fizjologia smaku*

Zachowania żywieniowe (nutrytywne) przejawiające się w czynnościach jedzenia i picia stanowią integralną część ludzkiej natury i codzienności¹. Ciekawe wzmianki dotyczące owych elementarnych funkcji życiowych człowieka zachowały się w przekazie biblijnym oraz mitologicznym². Z kolei pierwsze

¹ Piśmiennictwo naukowe definiuje zachowania żywieniowe jako uzależnione od wielu czynników działania mające na celu zaspokojenie potrzeb pokarmowych. Dotyczą one m.in. czynności związanych z produkcją żywności, przetwarzaniem jej oraz z przygotowywaniem i ze spożywaniem (zarówno w wymiarze bezpośrednim, jak i symbolicznym). Zob. M. JEŻEWSKA-ZYCHOWICZ: *Zachowania żywieniowe i ich uwarunkowania*. Warszawa 2007, s. 9—10. W prezentowanej pracy ograniczam się do wąskiego rozumienia tego terminu jako czynności odnoszących się do sfery konsumpcji.

² Motywy jedzenia powracają w Piśmie Świętym wyjątkowo często — od sceny kuszenia w raju aż po Ostatnią Wieczerzę. Zob. hasło *jeść*: L. RYKEN, J.C. WILHOIT, T. LONGMAN III: *Słownik symboliki biblijnej. Obrazy, symbole, motywy, metafory, figury stylistyczne i gatunki literackie w Piśmie Świętym*. Przeł. Z. KOŚCIUK. Warszawa 2003, s. 268—270. Z biblijnego opisu stworzenia świata przedstawionego w Księdze Rodzaju (Rdz 3) dowiadujemy się, że odżywianie było życiową koniecznością, a żywność była ogólnie dostępna: Bóg pozwolił prarodzicom spożywać owoce ze wszystkich drzew oprócz drzewa wiadomości dobrego i złego. Sytuacja zmieniła się po zjedzeniu przez Adama i Ewę zakazanego owocu i wygnaniu z raju. Odtąd ludzkość w pocie czoła zdobywa swe pożywienie. Zob. *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych*. Oprac. Zespół Biblistów Polskich z inicjatywy Benedyktynów Tynieckich. Poznań 2002, s. 26—27. Mitologii greckiej zawdzięczamy

próby naukowej refleksji poświęcone tej ważnej — choć niższej i z różnych względów mniej eksponowanej³ — sferze ludzkiego życia odnajdujemy już

natomiast mit o Tantalu. Cieszył się on sympatią bogów i często uczładował z nimi na Olimpie, podkradając nektar i ambrozię. Chcąc się przekonać o boskości olimpijczyków, podał im do zjedzenia pieczeń, która okazała się ciałem królewicza Pelopsa. Za karę został strącony do Tartaru na wieczne męki głodu i pragnienia: stał zanurzony w wodzie po szyję, a gdy się nachylał, aby się napić, poziom wody się obniżał; najpiękniejsze owoce zwisały się z gałęzi tuż nad jego głową, ale gdy po nie sięgał, te ulatywały w górę. Zob. W. KOPALIŃSKI: *Słownik mitów i tradycji kultury*. Warszawa 2006, s. 1300. Stąd pochodzi wyrażenie *męki Tantala* ‘cierpienie wynikające z dręczącego, ciągłego i niezaspokojonego pragnienia czegoś’. Zob. R. LEBDA: *Wielki słownik frazeologiczny*. Red. A. LATUSEK. Kraków 2008, s. 337. Powszechnie znana jest również legenda o królu Midasie, który zażyczył sobie, aby wszystko, czego tylko się dotknie, stawało się złotem. Śmiertelne przerażenie ogarnęło chciwego władcę w trakcie obiadu, kiedy to wino i chleb zamieniły się w złoto. Midas pojął wtedy całą niedorzeczność swego życzenia: wszak złotem nie można się najeść i tym samym utrzymać się przy życiu. Dlatego poprosił Dionizosa o cofnięcie tego daru. Zob. W. KOPALIŃSKI: *Słownik mitów...*, s. 762. Starożytni Rzymianie uważali, że ludzkie życie we wszystkich, nawet najdrobniejszych okolicznościach podlega władzy i opiece rozmaitych bogów. W mitologii rzymskiej istniało w związku z tym bardzo wiele duchów sprawujących opiekę nad poszczególnymi czynnościami w życiu lub gospodarstwie, np. Rumina troszczyła się o pokarm niemowlęcia, a Edusa i Potina uczyły dziecko jeść i pić po odstawieniu od piersi. Zob. J. PARANDOWSKI: *Mitologia. Wierzenia i podania Greków i Rzymian*. Poznań 1987, s. 200. Warto w tym miejscu odnotować, że słowo *jeść* wywodzi się z praindoeuropejskiego etymonu **ed-*. Zob. W. BORYŚ: *Słownik etymologiczny języka polskiego*. Kraków 2005, s. 213. Czasownik *pić* ma natomiast źródłosłów **pōi-* : **pī-*. Zob. M. ФАСМЕР: *Этимологический словарь русского языка*. Т. 3. Пер. О.Н. ТРУБАЧЕВ. Москва 1987, s. 268. Dla pierwotnych Słowian jedzenie i picie były z kolei wyjątkowym aktem jednoczenia się z naturą, obwarowanym wieloma znaczeniami symbolicznymi, jak np. posiłki związane z rytuałem agrarnym, obrzęd wina ku czci Świętowiada czy rytualne uczty ku czci zmarłych. Por. A. GIEYSZTOR: *Mitologia Słowian*. Warszawa 1986, s. 101—103. Mitologii słowiańskiej zawdzięczamy ponadto motyw żarłocznych olbrzymów o znaczących imionach *Объедало* ‘obżartuch’ i *Опивало* ‘opój’, którzy pomagali legendarnym bohaterom. Zob. Е.А. ГРУШКО, Ю.М. МЕДВЕДЕВ: *Словарь славянской мифологии*. Нижний Новгород 1995, s. 293.

³ Odżywianie jako jedna z niższych funkcji organizmu jest związane z dolnymi partiami brzucha, który symbolizuje popędy. Zob. A. ZWOLIŃSKI: *Jedzenie w relacjach społecznych*. Kraków 2006, s. 5—6; W. KOPALIŃSKI: *Słownik symboli*. Warszawa 2006, s. 30—32. W związku z pejoratywną symboliką brzucha, kojarzonego m.in. z obżarstwem, żarłocznością, ze smakoszostwem, z ciałem (w przeciwieństwie do ducha), a także materialistyczną postawą życiową, kwestie dotyczące cielesności, w tym również jedzenie i wydalanie, przez długi czas były tabuizowane. Tadeusz Rachwał, przywołując opinię Noëlle Châtelet o tym, że jedzenie jest „łączeniem ust z odbytem”, wskazuje związek obu tych części ciała z kulturą. Otóż od strony ust związek ten został zapośredniczony przez estetyzację jedzenia (w sztuce kulinarnej i kulturze jedzenia), natomiast od strony odbytu proces jedzenia został utajniony i wykluczony poza sferę publicznych zachowań. Zob. T. RACHWAŁ: *Pokarm i praca. Zjadanie epistemologii*. „Er(r)go” 2002, nr 1, s. 14. Odzwierciedla się to także w języku, który na oznaczenie czynności związanych z wydalaniem operuje zwykle określeniami eufemistycznymi. O niektórych aspektach ludzkiej fizjologii staramy się mówić ogólnie. Polszczyzna (podobnie jak i język rosyjski) nie dysponuje neutralnymi nazwami czynności fizjologicznych

w tekstach myślicieli starożytnych. Mimo że współczesna humanistyka nie kwestionuje tezy, że człowiek jest istotą cielesno-duchową, to w dziejach dociekania naukowe skupiały się głównie na wyżej wartościowanych sprawach dotyczących dziedziny ducha (gr. *psyche*), takich jak: emocje, myślenie czy mowa. Ciało (gr. *soma*)⁴ i jego funkcje (gr. *physiologia*) natomiast przez wieki traktowano raczej marginalnie⁵. Złożony problem dualizmu duszy (umysłu) i ciała zaliczał się do najistotniejszych kwestii filozoficznych najpełniej związanych z kondycją ludzką⁶. Choć znana antyczna sentencja głosi: *Naturalia non sunt turpia* „Rzeczy naturalne nie są szpetne”⁷, to — jak pisze Maja Szymoniuk, „wśród zjawisk określanych zwyczajowo jako brzydkie występują również zjawiska zastane — naturalne, najczęściej w kręgu istot żywych,

w wąskim tego słowa znaczeniu. Używane zwroty są albo kolokwialne bądź wulgarne, albo medyczne. Zob. M. BAŃKO: *Słownik peryfraz, czyli wyrażen omownych*. Warszawa 2002, s. 178. *Słownik eufemizmów polskich* pod hasłem *czynności fizjologiczne* rejestruje określenia wiążące się z wydalaniem. Z kolei leksyka odnosząca się do picia alkoholu została zebrana w artykule hasłowym: *wady, nałogi, przywary*. Zob. A. DĄBROWSKA: *Słownik eufemizmów polskich czyli w rzeczy mocno, w sposobie łagodnie*. Warszawa 2005, s. 66—75, 183—187.

⁴ Marek Drwięga, podejmując refleksję nad tym, czym jest ciało człowieka i jakie są jego funkcje na przykładzie wybranych koncepcji filozoficznych, podkreśla, że „w antropologii filozoficznej myślenie o ciele umieszczone było na drugim planie”. M. DRWIĘGA: *Ciało człowieka. Studium z antropologii filozoficznej*. Kraków 2005, s. 272.

⁵ W perspektywie historycznej kwestia cielesności przedstawiała się dość różnie i bardzo zmiennie. Kultury antyczne gloryfikowały ciało. W średniowieczu natomiast „wszystko, co związane było bezpośrednio z ciałem, stało się plugawe, łącznie z odżywianiem, wypróżnianiem, zapładnianiem, rodzeniem, obnażaniem etc.”. A. PALUCH: *Etnologiczny atlas ciała ludzkiego i chorób*. Wrocław 1995, s. 141. Piotr Kowalski zwraca uwagę na znaczenie wstydu, który w skomplikowanej relacji z grzechem „od XVII wieku doprowadził do wypchnięcia za margines kultury tego, co fizjologiczne (czyli cielesnego) »dołu«, jak mawiał Bachtin), a w konsekwencji w XIX stuleciu do ostatecznego odseparowania sfery fizjologicznej od możliwych tematów towarzyskich konwersacji”. P. KOWALSKI: *Woda żywa. Opowieść o wodzie, zdrowiu, higienie i dietetyce*. Wrocław 2002, s. 11. W kolejnych epokach cielesność i duchowość dominowały w sferze kultury naprzemiennie, tocząc z sobą nieustanną walkę aż do doby współczesnej z jej wszechobecnym kultem ciała. Z biegiem czasu zmieniał się również sam język mówienia o ciele i jego stanach. Kształtowały go specyficzne porządki metaforyczne pozostające w ścisłym związku z klimatem umysłowym epoki: ciało jako kocioł, orkiestra lub maszyna, skonstruowana przez Boga tak, aby, jak pisał Kartezjusz, „mogła chodzić, jeść, oddychać”. R. DESCARTES: *Człowiek. Opis ciała ludzkiego*. Przeł. A. BEDNARCYK. Warszawa 1989, s. 3. „Dawniejsze badania, zmierzające do odkrycia tego, jak poszczególne części współpracują ze sobą, ustąpiły wobec zainteresowań fizjologii organicznej, poszukującej dynamicznych, często niezauważalnych procesów życiowych. Systemy fizjologiczne rozpracowywano w przekonaniu o ich hierarchiczności”. A. WIECZORKIEWICZ: *Języki poznania ciała*. W: EADEM: *Muzeum ludzkich ciał. Anatomia spojrzenia*. Gdańsk 2000, s. 54—55.

⁶ Zob. A. SZYBOWSKA, K. TERMIŃSKA: *Lingwistyczne refleksy problemu „mind”/„body”*. W: *Języki i tradycje Słowian*. Red. E. TOKARZ. Katowice 2003, s. 274—275.

⁷ *Księga sentencji łacińskich*. Wybór i red. J. MURAS. Warszawa 2005, s. 210.

zwłaszcza w płaszczyźnie biologii i fizjologii”⁸. Nie bez powodu więc temat jedzenia przez długi czas wydawał się zbyt trywialny, aby zajmować się nim „na poważnie”⁹. Obecnie obserwuje się jednak wyraźne ożywienie zainteresowania rzeczona tematyką wśród przedstawicieli wielu różnych dyscyplin naukowych, w tym także lingwistyki¹⁰. Przystąpienie do rozważania językowej istoty czynności nazywanych jedzeniem i piciem wymaga w związku z tym odniesienia się do najważniejszych odkryć i ustaleń poczynionych w ramach tych nauk, dla których rozpatrywane tu funkcje cielesne (bądź ich wybrane aspekty) są szczególnie bliskie.

Na bezpośredni związek między pokarmem i życiem wskazywał Arystoteles, pisząc: „[...] nic bowiem nie rośnie ani nie zanika w naturalny sposób, co nie pobiera pokarmu; a nic go nie pobiera, co nie uczestniczy w życiu”¹¹. Istoty żywe nie mogą więc istnieć bez pożywienia. W przywoływanych studiach Arystotelesa odnajdujemy ponadto niezwykle ważne (zwłaszcza z lingwistycznego punktu widzenia) stwierdzenie, że „[w procesie odżywiania] schodzą się trzy czynniki: 1) jestestwo odżywiane; 2) to, czym się ono odżywia; 3) to, co je [czynnie] karmi”¹². Filozof wyznacza tym samym podstawową relację pomiędzy człowiekiem, pokarmem a drugim człowiekiem (żywicielem, rodzicem)¹³. Trafne uwagi dotyczące fizjologicznych przyczyn głodu i pragnienia sformułował z kolei Plutarch z Cheronei w księdze poświęconej zagadnieniom biesiadnym: „[...] żądza pokarmu prowadzi każdą

⁸ M. SZYMONIUK: *Rola brzydoty w twórczości Andrieja Platonowa*. W: *Języki i tradycje...*, s. 467.

⁹ Zob. J. STARCZUK: *Wspólnota stołu. O integracyjnych właściwościach pożywienia. Jedzenie jako temat badawczy*. W: EADEM: *Cmentarz i stół. Pogranicze prawosławno-katolickie w Polsce i na Białorusi*. Wrocław 2006, s. 145–155.

¹⁰ Codziennosc, tradycyjnie utożsamiana z prozą życia, stała się współcześnie interesującym obszarem badawczym nie tylko dla rozmaitych dyscyplin społecznych: historii, socjologii czy antropologii kultury, ale też nauk filologicznych. Przygotowywanie i spożywanie przez ludzi posiłków stanowi podstawową aktywność dnia powszedniego. Zob. przykładowo: W. KOPALIŃSKI: *Opowieści o rzeczach powszednich*. Warszawa 1998; *W kuchni i za stołem. Dystanse i przenikanie kultur*. Red. T. STEGNER. Gdańsk 2003; K. HANDKE: *Co to jest język familijny?*. W: *Retoryka codzienności. Zwyczaje językowe współczesnych Polaków*. Red. M. MARCJANIK. Warszawa 2006; И.В. СОХАНЬ: *Архитектоника повседневности: пища*. „Вестник Томского государственного университета” 2008, № 3; *Коды повседневности в славянской культуре: еда и одежда*. Red. Н.В. Злыднева. Санкт-Петербург 2011; *Culinary Linguistics: The Chef's Special (Culture and Language Use)*. Eds. C. GERHARDT, M. FROBENIUS, S. LEY. Amsterdam—Philadelphia 2013; *Еда по-русски в зеркале языка*. Red. Г.Н. РОЗАНОВА, М.В. КИТАЙГОРОДСКАЯ, У. ДОЛЕШАЛЬ, Д. ВАЙС и др. Москва 2013; *Od-głosy jedzenia*. Red. G. PIETRUSZEWSKA-KOBIELA, A. REGIEWICZ. Częstochowa 2015.

¹¹ ARYSTOTELES: *Władza wegetatywna*. W: IDEM: *O duszy*. Przeł. P. SIWEK. Warszawa 1988, s. 83–84.

¹² Ibidem, s. 86.

¹³ W ujęciu tym ujawniają się dwa porządki: biologiczny i społeczny. Na podstawie owej prymarnej (biologicznej) sytuacji najwyraźniej wykształciła się kulturowa relacja „bieszadna”.

żywą istotę, pragnąc wypełnienia braku i dążąc stale do uzupełnienia próżni we własnych zasobach”¹⁴. Epikur z Efezu traktował utrzymanie się człowieka przy życiu jako wartość ostateczną, a potrzeby jedzenia i picia uznawał za naturalne i konieczne¹⁵.

Podwaliny pod rozwój współczesnej medycyny położył Hippokrates w rozprawie *O dawniejszym leczeniu*. Uczony wywodzi tu rodowód sztuki lekarskiej z dietetyki, dostrzegając zależności pomiędzy stanem zdrowia człowieka i rodzajem przyjmowanego pokarmu, natomiast pierwsze zalecenia dietetyczne wykląda w pismach *O naturze człowieka*. W opinii Hippokratesa jedzenie przez ludzi nieprzyporządkowanego, stosownego dla zwierząt pożywienia wywoływało wiele poważnych dolegliwości¹⁶. Myśl „ojca medycyny” wskazywała kierunek poszukiwań dla wielu współczesnych dziedzin nauki, szczególnie antropologii i biologii ewolucyjnej. Większość badaczy zgodnie utrzymuje, że motorem ewolucji *Homo sapiens* była zmiana diety, czyli mięsożerność¹⁷. Nie wszyscy jednak są skłonni zaakceptować pogląd, że to właśnie gotowanie miało zasadniczy wpływ na ludzką naturę i biologię¹⁸. W książce Richarda Wranghama *Walka o ogień. Jak gotowanie stworzyło człowieka* odnajdujemy argumenty przemawiające na korzyść hipotezy „człowieka kucharza”: żywność poddana obróbce termicznej jest bezpieczniejsza dla zdrowia, mniej podatna na psucie się, jest bardziej miękka, kaloryczniejsza i smaczniejsza, łatwiej ją zatem zjeść i strawić. „Przetwarzanie żywności — pisze Wrangham — spowodowało zmiany w naszej anatomii, fizjologii, ekologii i psychologii, zmieniło historię rodzaju ludzkiego i stworzyło ludzkie społeczeństwa”¹⁹.

¹⁴ PLUTARCH: *Zagadnienia biesiadne*, VI księga. W: IDEM: *Moralia*. Przeł. Z. ABRAMOWICZÓWNA. Wrocław 2005, s. 109. Przywołani filozofowie podnoszą także kwestie związane z piciem alkoholu, zwłaszcza z negatywnymi skutkami nadużywania wina. Zob. ARYSTOTELES: *O winopiciu i opilstwie*. W: IDEM: *Dzieła wszystkie*. T. 4. Przeł. A. PACIOREK, L. REGNER, P. SIWEK. Warszawa 1993.

¹⁵ Zob. K. OBUCHOWSKI: *Galaktyka potrzeb. Psychologia dążeń ludzkich*. Poznań 2000, s. 57.

¹⁶ Zob. HIPPOKRATES: *Wybór pism*. T. 1. Przeł. M. WESOLY. Warszawa 2008, s. 73.

¹⁷ Oparcie diety na mięsie i zastosowanie ognia były podstawą kolejnych wielkich ewolucyjnych skoków. Powiększanie się mózgu spowodowało wzrost poziomu inteligencji i rozwój umiejętności społecznych, które mogły też być kluczowym elementem ewolucji języka. Zob. R. WRANGHAM: *Walka o ogień. Jak gotowanie stworzyło człowieka*. Przeł. A.E. EICHLER, M. KAWALEC. Stare Groszki 2009, s. 123, 183. Karol Darwin uważał opanowanie ognia za najważniejsze obok języka mówionego osiągnięcie ewolucyjne człowiekowatych. Ibidem, s. 127. Claude Lévi-Strauss wyraża pogląd, że kuchnia stanowi drugą obok mowy prawdziwie powszechną formę działalności ludzkiej. Zob. C. LÉVI-STRAUSS: *Trójkąt kulinarny*. „Twórczość” 1972, nr 2, s. 72.

¹⁸ Stanowiska uczonych w tej kwestii są podzielone. Założenia oraz mankamenty hipotezy „kulinarnej”, hipotezy o padlinożerstwie, „człowieku łowcy” i „pomocnej babci” wykląda Marek Konarzewski. Zob. M. KONARZEWSKI: *Na początku był głód*. Warszawa 2005, s. 18—42.

¹⁹ R. WRANGHAM: *Walka o ogień...*, s. 19.

Kwestie związane z żywnością i żywieniem są w związku z tym rozpatrywane na wielu różnych płaszczyznach badawczych oraz w rozmaitych ujęciach: synchronicznie i diachronicznie, w wymiarze globalnym, jak również narodowym czy regionalnym. Zdaniem Rolanda Barthes'a, „dyskurs ma prawo zajmować się pożywieniem z wielu ważnych powodów; jest ono w sumie powszechnym faktem społecznym, wokół którego można zgromadzić różne metajęzyki”²⁰ obejmujące nauki przyrodnicze i humanistyczne. Zagadnienie konsumpcji ma zatem wymiar interdyscyplinarny. Z tego względu piśmiennictwo naukowe w tej dziedzinie jest wyjątkowo bogate: zarówno w tradycji rodzimej, jak i w skali światowej.

Zadanie nauk medycznych (gastrologii, fizjologii i patologii żywienia, dietetyki itp.) polega na zgłębianiu biologicznej istoty odżywiania²¹. W obszarze nauk humanistycznych powstała niezwykle obszerna literatura określana mianem *food studies*²², poświęcona najróżniejszym aspektom sfery żywienia. Nurt badań historycznych obejmuje prace z zakresu historii kuchni i pożywienia²³. Opisy socjologiczne traktują o społecznych (wspólnotowych) aspektach spożywania posiłków oraz problemach masowej konsumpcji²⁴. W ramach ekonomii rozważane są kwestie wyżywienia oraz bezpieczeństwa

²⁰ R. BARTHES: *Czytanie Brillat-Savarina*. W: IDEM: *Lektury*. T. 4. Przeł. E. WIELEŻYŃSKA. Warszawa 2001, s. 201.

²¹ Zob. przykładowo: A.E. BENDER: *Człowiek i żywność*. Przeł. T. ROŻNIATOWSKI. Warszawa 1980; *Żywność człowieka. Podstawy nauki o żywieniu*. Red. J. GAWĘCKI, L. HRYNIEWIECKI. Warszawa 2000.

²² Zob. R.E. HRYCIUK, R. MROCZKOWSKA: *Co wy tam gotujecie? O antropologicznych badaniach nad jedzeniem*. „Op. Cit.” 2012, nr 43, s. 5.

²³ Zob. przykładowo: H.J. TEUTEBOG: *Homo edens. Reflexionen zu einer neuen Kulturgeschichte des Essens*. „Historische Zeitschrift” 1997, Nr. 265; J.L. FLANDRIN: *Wyróżnienie smaku*. W: *Historia życia prywatnego*. T. 3: *Od renesansu do oświecenia*. Przeł. M. ZIĘBA, K. OSIŃSKA-BOSKA, M. CEBO-FONIOK. Red. J. MAROŃ. Wrocław—Warszawa—Kraków 1999; F. FERNANDEZ-ARMESTO: *Wokół tysiąca stolów, czyli historia jedzenia*. Przeł. J. JACKOWICZ. Warszawa 2003; M. TOUSSAINT-SAMAT: *Historia naturalna i moralna jedzenia*. Przeł. A.B. MATUSIAK, M. OSCHAV. Warszawa 2008; M. МОНТАНАРИ: *Голод и изобилие. История питания в Европе*. Пер. А. МИРОЛЮБОВА. Санкт-Петербург 2009; H. LIS, P. LIS: *Kuchnia Słowian. O żywności, potrawach i nie tylko...* Kraków 2009; A. KLONDER: *Jedzenie oraz inne sprawy: codzienność Europy Środkowej we wczesnonowożytnych rozmówkach do nauki języków obcych*. „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” 2011, nr 1; O. СЮТКИНА: *Непридуманная история русской кухни*. Москва 2012. Zob. też Centrum Badań nad Historią i Kulturą Wyżywienia. <http://www.historiakuchni.pl> [dostęp: 28.12.2013].

²⁴ Zob. przykładowo: R. SULIMA: *Semantyka libacji alkoholowej*. W: IDEM: *Antropologia codzienności*. Kraków 2000; G. RITZER: *Magiczny świat konsumpcji*. Przeł. L. STAWOWY. Warszawa 2001; M. DAMPZ: *Alkohol i biesiadowanie w obyczajowości Polaków*. Toruń 2005; G. SIMMEL: *Socjologia posiłku*. W: IDEM: *Most i drzwi. Wybór esejów*. Przeł. M. ŁUKASIEWICZ. Warszawa 2006; A. ZWOLIŃSKI: *Jedzenie w relacjach społecznych...*; O. LESZCZAK: *Paradoksy konsumpcjonizmu. Typologia i lingwosemiotyka*. „The Peculiarity of Man” 2012, no. 15; A. ZAMOJSKI: *Człowiek konsumujący*. „The Peculiarity of Man” 2012, no. 15.

żywnościowego na świecie²⁵. Psychologiczna rola jedzenia, a także problemy alkoholizmu oraz nałogowych zachowań żywieniowych są z kolei podejmowane w obrębie psychologii²⁶. Studia antropologiczne, etnograficzne oraz religioznawcze skupiają się natomiast na kulturowych i sakralnych funkcjach pokarmów oraz aktu jedzenia²⁷. Są one również przedmiotem refleksji filozoficznej²⁸. Jedzenie jest bowiem czynnością bardzo intymną polegającą na inkorporacji „czegoś”, co pochodzi z zewnątrz i przenika do komórek ludzkiego ciała. W rozumieniu pierwotnym jedzenie jako metafora odnowienia życia miało wymiar kosmogoniczny. Z tego względu najważniejszym funkcjom fizjologicznym przypisywano znaczenie religijne: urastały one do rangi sakramentów, o czym świadczą zjawiska rytualnego spożywania pokarmu, a także religijnego i kulturowego wartościowania pożywienia²⁹. „Wielkie karnawałowe obżarstwo, tragiczny kanibalizm, ascetyczne poszczenie, nicniejedzenie ceremonialnych uczt, rytualne obiady pełne skrępowania i sztywnej etykiety, kontestacyjne lekceważenie biesiadnych konwenansów... Mówiąc o scenach jedzenia — stwierdza Piotr Kowalski — powraca się do rudymenarnych pytań egzystencji: o sens życia, o potrzebę zakorzenienia w bycie, o transcendencję, o ludzkie losy”³⁰.

²⁵ Zob. C. BYWALEC: *Konsumpcja a rozwój gospodarczy i społeczny*. Warszawa 2010.

²⁶ Zob. D.Z. MICHAŁEK: *Nałogowe zachowanie jedzeniowe. Podręcznik dla pacjentów*. Kraków 2001; I. NIEWIADOMSKA, A. KULIK, A. HAJDUK: *Jedzenie*. Lublin 2005; *Opętanie (nie)jedzeniem*. Red. B. ZIÓLKOWSKA. Warszawa 2009.

²⁷ Zob. K. ЛЕВИ-СТРОС: *Небольшой трактат об этнологии кулинарии*. В: ИДЕМ: *Мифологии. Происхождение застольных обычаев*. Т. 3. Пер. Е.О. ПУЧКОВА. Москва—Санкт-Петербург 2000; С.А. КИРИЛЕНКО: *Культурная унификация в сфере питания как отражение функционализации телесного опыта*. „*Studia culturae*” 2002, вып. 3, s. 111—125; P. CAMPORESI: *Laboratoria zmysłów*. Przeł. J. UGNIIEWSKA. Gdańsk 2005; М.В. ДОБРОВОЛЬСКАЯ: *Человек и его пища. Пищевые специализации и проблемы антропогенеза*. Москва 2005; M. DOUGLAS: *Odszyfrowanie posiłku*. W: EADEM: *Ukryte znaczenia. Wybrane szkice antropologiczne*. Przeł. E. KLEKOT. Kęty 2007; *Pokarmy i jedzenie w kulturze. Tabu, dieta, symbol*. Red. K. ŁEŃSKA-BAK. Opole 2007; A. WIECZORKIEWICZ: *Apetyt turysty. O doświadczaniu świata w podróży*. Kraków 2008; *Jedzenie. Rytuały i magia*. Oprac. F.-T. GOTTWALD, L. KOLMER. Przeł. E. PTASZYŃSKA-SADOWSKA. Warszawa 2009; М.В. КАПКАН: *Феномен гастрономической культуры*. [Автореферат кандидатской диссертации]. Екатеринбург 2010.

²⁸ Zob. T. RACHWAŁ: *Pokarm i praca...*, s. 9—19.

²⁹ Zob. O. FREUDENBERG: *Światopogląd pierwotny: metafory jedzenia, metafory narodzin, metafory śmierci*. Przeł. A. POMORSKI. W: O. FREUDENBERG: *Semantyka kultury*. Red. D. ULICKA. Kraków 2009, s. 121—122; M. ELIADE: *Egzystencja człowieka i uświęcenie życia*. W: ИДЕМ: *Sacrum i profanum. O istocie religijności*. Przeł. R. RESZKE. Warszawa 1996, s. 139. Jedzenie, napoje, a także płody rolne otaczano szczególną czcią i traktowano jako dary Boże, dary nieba. Zob. M. BAŃKO: *Słownik peryfraz...*, s. 46. Stąd wywodzi się kultywowana wciąż w wielu rejonach świata tradycja odmawiania modlitwy dziękczynnej przed posiłkiem.

³⁰ P. KOWALSKI: *Wstęp. O przyjemnościach rozmawiania o jedzeniu*. W: *Oczywisty urok biesiadowania*. Red. P. KOWALSKI. Wrocław 1998, s. 7.

Jednym z podstawowych aspektów ludzkiego zachowania są zatem naturalne biologiczne czynności ludzkiego organizmu, do których zalicza się m.in. procesy metaboliczne³¹. Z punktu widzenia biologii odżywianie rozumiane jest jako aktywność organizmu cudzożywne, która ma na celu pobieranie z otaczającego środowiska substancji pokarmowych i pozyskiwanie z nich związków potrzebnych do budowy ciała oraz wytwarzania energii w wyniku złożonych procesów biochemicznych, jakie zachodzą w przewodzie pokarmowym, składającym się z zespołu narządów wyspecjalizowanych w przyjmowaniu pokarmu, w trawieniu, we wchłanianiu oraz w usuwaniu metabolitów³². Jedzenie to zatem swoiste „paliwo” umożliwiające odnawianie i podtrzymywanie życia. Te właśnie sensory ewokują słowa *odżywiać się/питаться* i *posiłać się/подкрепляться*.

Podłoże zachowań żywieniowych jest więc ściśle biologiczne. Wywołują je uczucia głodu i pragnienia, czyli niedobór składników pokarmowych oraz wody w organizmie (por. *kiszki marsza grają, głodny jak wilk/голодный как волк, usychać/umierać z pragnienia/умирать от жажды*). Sygnały docierające z ośrodków głodu zlokalizowanych w mózgu ludzkim wywołują odczuwanie odpowiednich stanów fizjologicznych człowieka, co sprawia, że dąży on do ich zaspokojenia. W psychologicznej teorii motywacji opracowanej przez Abrahama Masłowa podstawę słynnej „piramidy potrzeb” stanowią właśnie popędy fizjologiczne. Są one najbardziej dominujące spośród wszystkich, co oznacza, że w sytuacji naznaczonej ekstremalnym bądź przewlekłym brakiem głównym motywem działania będą — zdaniem Masłowa — najprawdopodobniej potrzeby fizjologiczne, a nie jakieś inne. Jeśli w organizmie dominują potrzeby fizjologiczne (głód, pragnienie), to wszystkie inne potrzeby (szacunku, samorealizacji itd.) w zasadzie przestają być ważne lub zostają zepchnięte na dalszy plan³³.

Znaczenie potrzeb podstawowych (biologicznych) podkreślają również antropolodzy. Według Bronisława Malinowskiego, wszyscy ludzie, gdziekolwiek żyją i jakkolwiek typ kultury reprezentują, muszą oddychać, jeść, wydalać, spać i rozmnażać się³⁴. W koncepcji Malinowskiego pojęcie „natura ludzka” oznacza determinizm biologiczny zmuszający każdą cywilizację i każdą jednostkę do spełniania takich funkcji cielesnych, jak: oddychanie, sen, odpo-

³¹ Zob. E. LEACH, A.J. GREIMAS: *Rytuał i narracja*. Przeł. M. BUCHOWSKI, A. GRZEGORCZYK, E. UMIŃSKA-PLISENKO. Warszawa 1989, s. 27.

³² Współcześnie w przypadkach klinicznych odżywianie może być realizowane za pomocą sondy z pominięciem etapu żucia i połykania lub dożylnie przez kroplówkę, a więc z całkowitym pominięciem układu trawienno.

³³ Zob. A. MASŁOW: *Motywacja i osobowość*. Przeł. J. RADZICKI. Warszawa 2006, s. 63—64.

³⁴ Zob. B. MALINOWSKI: *Szkice z teorii kultury*. Przeł. H. BUCZYŃSKA. Warszawa 1958, s. 58.

czynnek, pobieranie pożywienia, wydalanie i reprodukcja. Badacz ujmuje ciągi (sekwensy) życiowe stale występujące we wszystkich kulturach w schemat, który notabene może się okazać wielce przydatny w analizie materii językowej. Sytuacja pobierania pożywienia została tu oddana w następujący sposób: impuls (głód, pragnienie) → czyn (pobieranie pokarmu/przyjmowanie płynu) → zaspokojenie (nasycenie głodu, ugaszenie pragnienia)³⁵.

Zaspokojenie głodu i pragnienia jako świadome działanie człowieka przejawia się zatem w czynnościach jedzenia i picia. Polegają one na przyswajaniu pokarmów i napojów do dalszej fizjologicznej „obróbki” za pomocą charakterystycznych ruchów rąk, warg, języka i użębienia, takich jak: wysysanie płynów, szarpanie pokarmu, rozdrabnianie go na kawałki, gryzienie, żucie i połykanie, z jednoczesną kontrolą wzrokową oraz węchowo-smakową. Człowiek wykonuje te czynności podobnie, jak obserwuje się to u zwierząt. Jednak wśród ludzi rozpatrywany akt fizjologiczny realizuje się w wielu czynnościach typowo ludzkich, mianowicie w przysposabianiu pokarmu dzięki określonej tradycji (kuchnia i gotowanie) oraz wykonywaniu pewnych konwencjonalnych czynności towarzyszących (kultura jedzenia)³⁶.

„Impuls prowadzący do prostej i fizjologicznej czynności — pisze Bronisław Malinowski — jest równie zdeterminowany przez tradycję, co stały i nieuchronny, gdyż wywołuje go konieczność fizjologiczna [...]. Jedzenie w warunkach istnienia kultury nie jest tylko korzystaniem z tego, czego dostarcza środowisko, lecz spożywaniem pożywienia przyrządzonego, które na ogół jest gromadzone i magazynowane, a wszystko to zawsze jest wynikiem zorganizowanego podziału pracy wewnątrz grupy [...]. Czynność jedzenia w społeczeństwie zawiera takie elementy, jak ilość, zwyczaj i sposób, oraz wiele reguł wspólnego jedzenia”³⁷.

Oprócz biologicznych funkcji jedzenia i picia jako czynności podtrzymujących życie badacze zwracają więc również baczną uwagę na ich funkcje psychospołeczne, obyczajowe oraz sakralne. Na bazie pierwotnej relacji zachodzącej pomiędzy człowiekiem i pokarmem/napojem: X JE/PIJE Y, wykształca się relacja z innym człowiekiem, którą można określić jako „wspólnotę stołu”. Nie ulega bowiem wątpliwości, że zarówno w świecie ludzi, jak i zwierząt podstawowym zadaniem rodziców jest dostarczanie pożywienia młodemu. Niemowlę wszystkie swoje emocje dotyczące pokarmu kojarzy z matką (por. *matka karmicielka*, *matka karmiąca*/кормящая мать, кормилица), rozszerzając je na dystrybucję pokarmu w ogóle. Zachodzi znaczne podobieństwo między wczesną postawą wobec najbliższych osób i przedmiotów, które za-

³⁵ Zob. ibidem, s. 59.

³⁶ Zob. J. PIETER: *Kuchnia i jedzenie. Fizjologia i psychologia jedzenia*. W: IDEM: *Życie ludzi*. Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk 1972, s. 209—210.

³⁷ B. MALINOWSKI: *Szkice z teorii kultury...*, s. 66—67. Wydaje się, że ważnym elementem jest tutaj także sam pokarm (jego rodzaje).

spokajają głód³⁸. Sytuacja karmienia realizuje więc dwie podstawowe potrzeby wpisane w ludzką naturę: biologiczną potrzebę pokarmową oraz psychologiczną relację z drugim człowiekiem. W toku ewolucji wykształcił się określony model struktury społecznej, w którym mężczyźni odpowiadali za zdobywanie pożywienia (mięsa), natomiast kobiety zbierały rośliny jadalne, by następnie wykonywać główne swe zadanie, a mianowicie przygotowywanie posiłków dla członków wspólnoty rodzinnej³⁹. W ten oto sposób ustala się trójeźonowa relacja wyrażona w przywołanym modelu Arystotelesa, którą gramatyzuje język: X KARMI/POI Y-A [Z-EM]. Na tym podłożu najprawdopodobniej wykształciły się w języku struktury związane z etykietą i gościnnością (por. *gościć, częstować/гостить, помчевать, zapraszać/приглашать* itp.). Gesty gościnności polegające na dzieleniu się żywnością są znane niemal we wszystkich kulturach. Jedzenie i picie z bliznami wyrażają głęboki sens wspólnotowy⁴⁰. W tradycji chrześcijańskiej istnieje specjalny kodeks regulujący relacje międzyludzkie, zgodnie z którym głodnych należy nakarmić, a spragnionych napoić (uczynki miłosierdzia względem ciała)⁴¹.

Jeść można zatem po części dla napełnienia żołądka, a po części dla zaspokojenia innych potrzeb⁴². Czynności jedzenia i picia mogą być ukierunkowane nie tylko na zaspokojenie podstawowych potrzeb fizjologicznych (eliminacja uczucia głodu i pragnienia), lecz także tych wtórnych, do których przyjdzie nam zaliczyć szeroko rozumiane jedzenie i picie dla przyjemności, „folgowanie apetytom”, a także kulturowo utrwalone ceremoniału związane z omawianą sferą życia⁴³. Erich Fromm w studium pt. *O sztuce istnienia* wskazuje, że konsumowanie jest pokrewnym modusem posiadania. „Jeżeli jem, ponieważ o jedzenie dopomina się moje ciało lub dlatego, że jedzenie mi smakuje, moje jedzenie ma charakter funkcjonalny i racjonalny, służy ono bowiem zdrowemu funkcjonowaniu całego mego organizmu oraz rozwijaniu mego smaku. Ale

³⁸ Zob. *Językoznawstwo Bronisława Malinowskiego. T. 2: Problem znaczenia w językach pierwotnych*. Red. K. PISARKOWA. Kraków 2000, s. 40.

³⁹ Ujawnia się tutaj zasada podziału pracy według płci. Codzienna aktywność mężczyzn i kobiet ma na celu zdobycie żywności, którą się następnie wspólnie zjada. Znaną w przyrodzie formą zdobywania pożywienia jest również pasożytnictwo, czyli odżywianie się pokarmem lub tkanką żywiciela, który ponosi straty. W relacjach społecznych pasożytnictwo oznacza życie cudzym kosztem (bycie darmozjadem), tzn. korzystanie z owoców pracy innych. Sam sposób jedzenia nierzadko przekłada się także na stosunek do pracy, co utrwaliły liczne przysłowia. Zob. podrozdział pt. *Czasowniki jedzenia w modelu semantyki kulturowej*.

⁴⁰ Zob. A. DONGHI: *Jedzenie i picie*. W: IDEM: *Gesty i słowa. Wprowadzenie do języka symbolicznego*. Przeł. A. HAJDUK. Kraków 1999, s. 75.

⁴¹ Zob. *Katechizm Kościoła Katolickiego*. Poznań 2012, s. 561.

⁴² Zob. A. MASŁOW: *Motywacja i osobowość...*, s. 80.

⁴³ Oprócz przyjemności smakowych płynących z konsumpcji (dogadzanie podniebieniu) ważną rolę odgrywa również aspekt ludyczno-towarzyski. Odzwierciedlają to wyrazy, w których znaczeniu czynnościom jedzenia i/lub picia towarzyszy zabawa współbiedników, por. *bankietować, bibować/пировать, кутить* itp.

jeżeli przejadam się z powodu łakomstwa, depresji, niepokoju, moje jedzenie ma charakter irracjonalny; jest szkodliwe i nie wspiera mego fizycznego i psychicznego rozwoju. Odnosi się to do wszelkiej konsumpcji, której źródło tkwi w łakomstwie i ma obsesyjny charakter⁴⁴. „Napełnianie” siebie jedzeniem stanowi, według Fromma, archaiczną formę zawłaszczania i posiadania. Wszak nikt nie może pozbawić człowieka tego, co „połknął”⁴⁵. A wyszukane jedzenie jest w takim samym stopniu produktem rozwoju kulturowego, jak są nimi muzyka lub malarstwo. Nic więc dziwnego, że gastronomia⁴⁶, czyli wiedza o wszystkim, co ma związek z człowiekiem jako istotą odżywiającą się, została wyniesiona do rangi sztuki: estetyka żywienia nierozzerwalnie wiąże się ze sztuką kulinarną⁴⁷. Poza tym motywy „pokarmowo-konsumpcyjne” są stale wykorzystywane w takich dziedzinach sztuki, jak: literatura, malarstwo, fotografia, teatr, film, a nawet piosenka poetycka⁴⁸. „Ale konieczność odżywiania jest też — jak podkreśla Bartosz Jastrzębski — żmudna. Jeść trzeba — czy się chce czy nie. Żeby nie umrzeć. Codziennie podejmowany rytuał — choć czasem zminimalizowany do zupełnie szczątkowych rozmiarów — monotonny jak dorzucanie do pieca. Najpierw trzeba pomyśleć, co zjeść, potem zjeść. Efekt w sumie zawsze podobny: epifenomen w postaci ciepła i energii. A wszystko to zwieńczone mało widowiskowym epilogiem [...]”⁴⁹.

⁴⁴ E. FROMM: *O sztuce istnienia*. Przeł. R. SACIUK. Warszawa—Wrocław 1997, s. 124.

⁴⁵ Fromm podkreśla, że ten wczesny typ posiadania jest wyraźnie dostrzegalny u niemowląt umieszczających przedmioty w ustach. Można się w tym także doszukiwać jednego z korzeni kanibalizmu. Wiara, że spożycie ciała człowieka silnego i odważnego może dać siłę, stanowiła archaiczny ekwiwalent pozyskania sobie niewolnika. Zob. ibidem, s. 125.

⁴⁶ Zob. A. BRILLAT-SAVARIN: *Fizjologia smaku albo Medytacje o gastronomii doskonałej*. Przeł. J. GUZE. Warszawa 1997, s. 18—26, 167—191.

⁴⁷ Wyrazy *kulinarny* ‘kucharski, związany z przyrządzaniem potraw, gastronomiczny’ oraz *gastronomiczny* ‘kulinarny, związany z przyrządzaniem potraw i żywniem’ są zwykle używane zamiennie. Z etymologicznego punktu widzenia pierwszy odsyła do sytuacji przyrządzania jedzenia (łac. *culīna* ‘kuchnia, jadło’), natomiast drugi otwiera perspektywę jego spożywania (gr. *gaster* ‘żołądek, brzuch’). Zob. *Wielki słownik wyrazów obcych*. Red. A. LATUSEK. Warszawa 2008, s. 313, 493.

⁴⁸ Por. przykładowo: K. KOROWIN: *За чайным столом* (obraz olejny z 1888 r.); S.I. WITKIEWICZ: „szkice barowe” pt. *Tak jedzą tamci, a tak im się przypatrują ci, Tak żrą podobno wszyscy, gdy ich nikt nie widzi, Tak pije kobieta rasowa i dobrze wychowana, Tak pijemy my* (pastiche z 1926 r.); L. UTIOSOW: *У самовара* (fokstrot z 1933 r. do słów i muzyki Fanny Gordon), W. WYSOCKI: *Одна научная загадка, или Почему аборигены съели Кука?* (piosenka poetycka z 1980 r.); A. PUGACZOWA: *Ням-ням* (piosenka z 1990 r. do tekstu Margarity Marczukowej i Aleksandra Judowa); M. BAJOR: *List do jedzącej Eurydyki* (piosenka do słów Jeremiego Przybory z 2004 r.); A. ANDRUS: *Pilem w Spale, spałem w Pile* (piosenka z 2012 r.); T. KONTNY, P. ZALEWSKI: *Bierście i jedźcie* (spektakl muzyczny z 2013 r.), *Pod Mocnym Aniołem* (film na motywach powieści Jerzego Pilcha w reżyserii Wojciecha Smarzowskiego z 2014 r.).

⁴⁹ B. JASTRZĘBSKI: *Ciało w strukturze codzienności*. W: *Doświadczone, opisywane, symboliczne. Ciało w dyskursach kulturowych*. Red. K. ŁEŃSKA-BAK, M. SZTANDARA. Opole 2008, s. 430.

Sfera jedzenia jest bez wątpienia źródłem wielu estetycznych wrażeń, zmysłowych przyjemności doświadczanych w postaci kompleksowego zestawienia widoków, zapachów, smaków, dotyków i dźwięków⁵⁰ oraz rozmaitych stanów emocjonalnych przejawiających się w okazywaniu i doznawaniu uczuć, redukcji napięcia, manipulacji i kontroli itd.⁵¹ Jak już wcześniej powiedziano, może to jednak skutkować licznymi nadużyciami prowadzącymi do otyłości, uzależnień bądź zaburzeń odżywiania (pośrednie skutki konsumpcji). Tradycja chrześcijańska zalicza łakomstwo (obżarstwo) do grzechów głównych będących źródłem innych wad i słabości ludzkich⁵². Przeciwnieństwem zaś nieumiarkowania w sferze jedzenia i picia (gr. *gastrimargia*)⁵³ jest propagowana w wielu kulturach i systemach filozoficznych etyka umiaru, której istotę oddają słowa Sokratesa: *Edimus, ut vivamus, non vivimus ut edamus* — „Jemy, aby żyć, nie żyjemy, aby jeść”⁵⁴. Ważnym postulatem w praktykowaniu umiaru są również posty rozumiane jako nakazane prawem lub zwyczajem okresowe powstrzymywanie się od jedzenia w ogóle bądź od spożywania tylko niektórych pokarmów⁵⁵. „Post — jak podkreśla Katarzyna Łeńska-Bąk — nigdy nie był przypadkowy, zawsze też stanowił specyficzne i skomplikowane zjawisko. I podobnie jak w przypadku jedzenia, znajduje kontynuację we współczesności, nabierając w niej zupełnie innych już zna-

⁵⁰ Zob. M. GOŁASZEWSKA: *Estetyka pięciu zmysłów*. Warszawa—Kraków 1997, s. 121—124; D. ACKERMAN: *Smak*. W: EADEM: *Historia naturalna zmysłów*. Przeł. K. CHMIELOWA. Warszawa 1994; K. ŁEŃSKA-BĄK: *Smak i uroda stołu*. „Literatura Ludowa” 2003, nr 4—5.

⁵¹ Zob. I. NIEWIADOMSKA, A. KULIK, A. HAJDUK: *Jedzenie...*, s. 16—30.

⁵² Zob. *Katechizm Kościoła Katolickiego...*, s. 444—445.

⁵³ Zob. A. ZWOLIŃSKI: *Siedem grzechów głównych. Nieumiarkowanie*. Radom 2008, s. 5—10. W teologii moralnej wyróżniano cztery sposoby naruszenia zasad odżywiania się: 1) jedzenie bez rzeczywistej potrzeby, 2) wybór wykwintnych potraw w celu rozkoszowania się nimi (smakoszostwo), 3) jedzenie ponad miarę, 4) prymitywizm (zwierzęcość) w sposobie jedzenia.

⁵⁴ *Skrzydlate słowa. Wielki słownik cytatów polskich i obcych*. Red. H. MARKIEWICZ, A. ROMANOWSKI. Kraków 2005, s. 388.

⁵⁵ Czwarte przykazanie kościelne zobowiązuje katolików do przestrzegania nakazanych postów oraz powstrzymywania się od pokarmów mięsnych. Zob. *Katechizm Kościoła Katolickiego...*, s. 478. Dużo bardziej rygorystyczna tradycja postów obowiązuje prawosławnych. Poza czterema głównymi okresami długiego postu (Post Filipowy przed Bożym Narodzeniem, Wielki Post przed świętem Paschy i in.) dniami postnymi są również wszystkie środy i piątki. W czasie Wielkiego Postu rezygnuje się nawet z jedzenia nabrała i ryb. Zob. E. PRZYBYŁ: *Prawosławie*. Kraków 2000, s. 132—133, 142—143; N. LEMAÎTRE, M. QUINSON, V. SOT: *Słownik kultury chrześcijańskiej*. Przeł. T. SZAFRAŃSKI. Warszawa 1997, s. 243. Warto odnotować, że podczas Wielkiego Postu rosyjskie restauracje oferują duży wybór dań postnych (постное меню). Do zachowywania tradycji zachęcają takie oto hasła reklamowe: *Для всех, кто постится — пора в „Теремке” угоститься!*. Zob. <http://www.sveto4r.ru/restaurants/view/3> [dostęp: 2.04.2016].

czeń i wpisując się w inny dyskurs”⁵⁶. Wygląd ciała i sylwetkę⁵⁷ od wieków traktowano jako istotne elementy semiotyki społeczno-kulturowej: po części zdradzają one upodobania kulinarne, ale mogą również dużo powiedzieć o pozycji społecznej. Współczesna kultura masowa z jednej strony propaguje ideę kultu panowania nad ciałem w celu osiągnięcia figury zgodnej z obowiązującymi kanonami piękna dzięki stosowaniu diet i głodówek, a z drugiej — za pośrednictwem reklamy zachęca do nieskrępowanej konsumpcji, wysyłając dwa sprzeczne komunikaty: *jedz* oraz *nie jedz*⁵⁸.

Warto jednocześnie zauważyć, że w odpowiednim stosunku do jedzenia ujawniają się pewne stereotypowe różnice między płciami⁵⁹. Powściągliwość, powolne spożywanie niewielkich porcji, picie małymi łyčkami z filiżanki lub kubka to cechy przypisywane raczej kobietom. Z kolei pospieszne jedzenie dużych porcji mięsa i picie z butelki traktuje się zwykle jako zachowania bardziej typowe dla mężczyzn. Utrwalone kulturowo stereotypy płci dotyczące konsumpcji alkoholu odzwierciedla leksyka. Szczególnie bogato prezentuje się w tym zakresie słownictwo potoczne stosowane na określenie mężczyzn nadużywających alkoholu⁶⁰, np. *tankowiec* (por. *tankować*), *стакановец* (por. *стаканить*). Pijaństwo z reguły wartościowane jest negatywnie, ale zdarzają się też określenia wyrażające tolerancyjną wyrozumiałość, a nawet podziw. Unikanie alkoholu przez mężczyzn wywołuje negatywne reakcje, najczęściej drwinę, lekceważenie i politowanie, na co wskazują wyrażenia podważające męskość niepijących: *pije jak panienska*, *ssie jeszcze cycka* (warto odnotować, że podobnych określeń nie poświadczają analizowane rosyjskie słowniki porównań).

To, co ludzie jedzą (i/lub czego nie jedzą), jest więc częściowo zdeterminowane czynnikami społecznymi, religijnymi i kulturowymi, ale w znacznym stopniu zależy także od położenia geograficznego i warunków klimatycznych. Przykładowo: muzułmanie nie jedzą wieprzowiny i nie piją alkoholu⁶¹, kato-

⁵⁶ K. ŁEŃSKA-BĄK: „Powiedz mi, co jesz, a powiem ci, kim jesteś”. Wprowadzenie. W: *Pokarmy i jedzenie w kulturze...*, s. 11.

⁵⁷ Atrakcyjny wygląd oraz obszar ludzkiej seksualności nierzadko wywołują skojarzenia ze sferą konsumpcji, por. *miłosne upojenie*, *schrupać kogoś/annemimная девушка* itp. Zob. M. KARWATOWSKA, J. SZPYRA-KOZŁOWSKA: „Tak wyglądasz, że mógłbym cię dziś zjeść”, czyli o komplementowaniu. W: EAEDM: *Lingwistyka płci. Ona i on w języku polskim*. Lublin 2010, s. 209.

⁵⁸ Zob. Z. MEŁOSIK: *Ideal szczupłego ciała. Dyskurs diety i jedzenia*. W: IDEM: *Tożsamość, ciało i władza w kulturze instant*. Kraków 2010, s. 59.

⁵⁹ Zob. K. ŁEŃSKA-BĄK: *O pokarmach, smakach i utraconych znaczeniach. Historia kultury sub speciae culinariae*. Opole 2010, s. 58—59.

⁶⁰ Zob. M. KARWATOWSKA, J. SZPYRA-KOZŁOWSKA: *Nadużywanie alkoholu i abstynencja*. W: EAEDM: *Lingwistyka płci...*, s. 126—128.

⁶¹ Islam zakazuje spożywania padliny, krwi i mięsa wieprzowego oraz picia alkoholu. Zob. *Obyczaje, języki, ludy świata*. Red. B. KACZOROWSKI. Warszawa 2007, s. 501.

licy poszczą w Środę Popielcową i w Wielki Piątek, Japończycy jedzą ryż, a Eskimosi są zmuszeni odżywiać się rybami, Francuzi natomiast delectują się ślimakami. To, jak ludzie jedzą lub piją, również kształtuje tradycja, ponieważ czynności te w niewielkim stopniu mogą się różnić w poszczególnych społeczeństwach i kulturach. Świadczy o tym zjawisko jedzenia rękami lub za pomocą sztućców bądź pałeczek, picie bezpośrednio ze źródła lub używanie do tego celu naczyń, charakterystyczne w kręgu (dawnej) kultury rosyjskiej picie herbaty ze spodka i zagryzanie cukrem (пить чай вприкуску) bądź typowe dla Anglików jedzenie zupy bokiem łyżki, różne sposoby karmienia piersią itp.⁶².

Za ważny czynnik warunkujący sytuację jedzenia uznaje się także stopień wspólnoty jedzących oraz okoliczności czasowe i przestrzenne (uczta rytualna, domowe posiłki spożywane w gronie rodziny i przyjaciół, posiłki konsumowane poza domem: w stołówkach, barach szybkiej obsługi, przyjęcia o charakterze oficjalnym lub prywatnym organizowane w lokalach gastronomicznych, jedzenie i picie w towarzystwie lub w samotności, przekąszanie na siedząco przed telewizorem albo też „w biegu” itd.).

Akt konsumpcji przez pryzmat komunikacji

Omawiając społeczno-kulturową rolę jedzenia, należy szczególnie podkreślić jego integracyjną funkcję na poziomie komunikacji. Nie bez powodu jedzenie określa się mianem pierwotnego i uniwersalnego języka, poprzedzającego komunikację werbalną, który umożliwia powstanie elementarnej więzi ludzkiej: jedzenie ofiarowane jako środek porozumienia jest bodaj we wszystkich kulturach formą powitania i oznaką gościnności⁶³.

Jedzenie rozumiane łącznie jako pokarm, ogólny proces odżywiania i jednostkowy akt konsumpcji stanowi zatem specyficzny „tekst” kultury. Według słów Bogusława Skowronka, nigdy nie jest ono „semiotycznie obojętne, funkcjonuje zawsze jako element, który coś »komunikuje«”⁶⁴. Obszar pokarmów i konsumpcji wytworzył swoisty niewerbalny kod⁶⁵ będący nośnikiem wielu

⁶² Zob. A. ZWOLIŃSKI: *Mowa ciała. Gesty, stroje, tatuaże, makijaż...* Kraków 2006, s. 6—7.

⁶³ Zob. A. WIECZORKIEWICZ: *Apetyt turysty...*, s. 273.

⁶⁴ B. SKOWRONEK: *Jedzenie jako tekst kultury. Zarys problemu*. „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Historicolitteraria” 2012, vol. 12, s. 281.

⁶⁵ Komunikacyjne funkcje potraw i napojów, aktu konsumpcji oraz poczęstunku są przedmiotem badań semiotyki. W rosyjskiej literaturze semiologicznej dana subdysciplina jest określana mianem *гастика* (gastyka). Zob. С.Т. МАХЛИНА: *Семiotика культуры повседневности*. Санкт-Петербург 2009, s. 9. Do jej rozwoju przyczyniły się prace

różnych znaczeń kulturowych. „Potrawy — stwierdza Pierre Guiraud — są również jednym z doniosłych sposobów identyfikacji grupowej i towarzyskiej”⁶⁶. Przykładowo, zgodnie ze staropolskim zwyczajem podanie starającemu się o rękę panny czarnej polewki oznaczało odmowę⁶⁷. W kręgu tradycji rosyjskiej obyczaje poprzedzające zawarcie małżeństwa obejmowały dwie sfery: „kobietą i męską, w których — jak odnotowuje Matylda Chrzaszcz — narzędziem wspomagającym wyrażanie odpowiednich treści były odpowiednio herbata i alkohol”⁶⁸. Obowiązkiem bowiem panny podczas spotkania rodzin przyszłych małżonków było przygotowanie samowara oraz parzenie i podawanie herbaty (смотрины невесты/смотрины). Zwyczaj ten, rozpowszechniony w XIX stuleciu na terenie północnej Rosji, pozwalał przyszłej żonie zaprezentować nie tylko umiejętności⁶⁹, lecz także urodę i wdzięk. Z kolei rodzina narzeczonego przywoziła w odwiedziny wódkę. W obrzędowości weselnej alkohol pojawia się w kilku punktach granicznych, m.in. podczas swatów jako wyraz akceptacji kandydata na męża⁷⁰. Stosowną wymowę miał pod tym względem dawny polski obyczaj, zgodnie z którym swaci podczas oględów prosili pannę o przyniesienie kubka, szklanki lub kieliszka. Gdy ta długo szukała naczynia, dawała znak, że jest niechętna narzeczonemu, a gdy przynosiła je skwapliwie, wyrażała tym samym gotowość do zawarcia małżeństwa i przyjęcie oświadczyn⁷¹. Wspólne wypicie wódki przez narzeczonych i przedstawicieli obu rodzin, czyli przypijanie swatów (пропой невесты), było potwierdzeniem zawartej umowy małżeńskiej.

Bogatą symbolikę ujawniają ponadto słowiańskie potrawy obrzędowe i okolicznościowe, np. kutia, tradycyjna potrawa wigilijna kuchni rosyjskiej (popularna również na terenie polskich Kresów Wschodnich), oznacza odnowę życia, a także łączność ze światem zmarłych, dlatego spożywa się ją też

przedstawicieli francuskiej szkoły semiotycznej. Zob. P. БАРТ: *К психологии современного питания*. В: ИДЕМ: *Система моды. Статьи по семиотике культуры*. Пер. С.Н. ЗЕНКИН. Москва 2003.

⁶⁶ P. GUIRAUD: *Semiologia*. Przeł. S. CICHOWICZ. Warszawa 1974, s. 106.

⁶⁷ Zob. B. OGRODOWSKA: *Zwyczaje, obrzędy i tradycje w Polsce. Mały słownik*. Warszawa 2000, s. 170. Niektóre potrawy mogą być używane w zastępstwie formuły werbalnej, szczególnie w sytuacjach komunikacyjnie niezręcznych, takich jak odmowa czy sugestia zakończenia biesiady. Potrawa jest w tym wypadku swego rodzaju eufemizmem (substytutem znaku słownego). Zob. К.В. ПЬЯНКОВА: *К вопросу о коммуникативных функциях пищи (на материале славянской культурно-языковой традиции)*. В: *Ритуал в языке и коммуникации*. Ред. Л.Л. ФЕДОРОВА. Москва 2013, s. 345.

⁶⁸ M. CHRZĄSZCZ: *O dwóch namietnościach Rosjanina. Semantyczna funkcja napojów w prozie rosyjskiej XIX wieku*. Kraków 2012, s. 28.

⁶⁹ Zob. Русский Север. Этническая история и народная культура XII—XX века. Ред. И.В. ВЛАСОВА. Москва 2001, s. 405—406.

⁷⁰ Zob. P. KOWALSKI: *Alkohol*. W: ИДЕМ: *Leksykon znaki świata. Omen, przesąd, znaczenie*. Warszawa—Wrocław 1998, s. 15—19.

⁷¹ Zob. B. OGRODOWSKA: *Zwyczaje, obrzędy i tradycje...*, s. 200—201.

podczas stypy⁷². Nieprzypadkowo więc ze sferą jedzenia miały związek różne funkcje magiczne i przesady. Niegdyś uważano, że gdy niezamężna dziewczyna zje ostatnią porcję potrawy lub deseru ze stołu, zostanie starą panną⁷³. Według dawnego zwyczaju rozpowszechnionego na ziemiach polskich, płodność miało zapewnić nowożeńcom jabłko, które swaciny prowadzące pannę młodą do łóżnicy kroili na progu i spożywały, aby pożycie przyszłych małżonków wydało owoc (potomstwo)⁷⁴. U Słowian wschodnich sposób, w jaki pan młody spożywał bliny, pozwalał sądzić o niewinności bądź nieuczciwości kobiety. Mąż przełamywał blin, przegryzał jego środek, odkładał na stos, odmawiając zjedzenia, albo częstował nim teściową, w sytuacji gdy żona nie dochowała przedmałżeńskiej czystości⁷⁵.

Jeśli natomiast chodzi o niektóre somatyczne „zwiastuny” konsumpcji, warto w tym miejscu odnotować przesąd znany jako „swędzenie nosa” (чесется нос), które dla Rosjan i Ukraińców jest zapowiedzią picia alkoholu⁷⁶. Według *Słownika rosyjskich gestów i mimiki* Ałły Akiszynej i Hiroko Kano, kiedy „чесется кончик носа, то его почесывают и говорят: »К чему это нос чешется? Наверное, к выпивке«”⁷⁷.

Gdy ze stołu spada widelec czy łyżka, Polacy zazwyczaj mówią: *Przyjdzie ktoś głodny; Ktoś przyjdzie!; Przyjdą goście!; Czterech głodnych idzie!*⁷⁸. Są to wypowiedzi regularnie odtwarzane w stereotypowych sytuacjach, po części będące wyrazem wiary nadawcy w nadprzyrodzone związki między zjawiskami, a po części mające charakter konwencjonalny. Zbliżoną funkcję mogą także spełniać niektóre zwroty paremiologiczne. Znane przysłowie

⁷² Zob. *Праздничная кулинария, обычаи застолья*. В: *Русские*. Ред. В.А. АЛЕКСАНДРОВ, И.В. ВЛАСОВА, Н.С. ПОЛИЩУК. Москва 1997, s. 385.

⁷³ Zob. I. PODLASKA, M. KROGULSKA: *Kuchnia*. W: EAEDem: *Przesady*. Warszawa 2009, s. 75—79.

⁷⁴ Zob. B. OGRODOWSKA: *Zwyczaj, obrzędy i tradycje...*, s. 68.

⁷⁵ Zob. *Славянские древности. Этнолингвистический словарь*. Т. 1. Ред. Н.И. ТОЛСТОЙ. Москва 1995, s. 194—195.

⁷⁶ Zob. O. LESZCZAK: *Lingwosemiotyczna teoria doświadczenia*. T. 2: *Doświadczenie potoczne a językowy obraz świata*. Kielce 2009, s. 194.

⁷⁷ А.А. АКИШИНА, Х. КАНО: *Словарь русских жестов и мимики*. Москва 2010, s. 174. Wiele podobnych przesądów zostało utrwalonych na kartach powieści Iwana Gonczarowa *Обломов*: — *А что же это значит, кончик-то чешется?* [...] — *В рюмку смотреть. А то, как это можно: покойник!* — *Все путаю!* — сказал Илья Иванович. — *Где тут упомянуть: то сбоку нос чешется, то с конца, то брови...* — *Сбоку, — подхватила Пелагея Ивановна, — означает вести; брови чешутся — слезы; лоб — кланяться; с правой стороны чешется — мужчине, с левой — женщине; уши зачесутся — значит, к дождю, губы — целоваться, усы — гостинцы есть, локоть — на новом месте спать, подошвы — дорога...* [...] — *Вот отчего кончик носа чесался!* — живо сказала Пелагея Ивановна. — *Будете пить водку и посмотрите в рюмку*. И.А. ГОНЧАРОВ: *Обломов*. Москва 1985, s. 128—129.

⁷⁸ Przytoczone przykłady pochodzą z ankiet przeprowadzonych przez Aleksandra Kiklewicza. Zob. A. KIKLEWICZ: *Podstawy składni funkcjonalnej*. Olsztyn 2004, s. 249.

odnoszące się do przestrzeni konsumpcji: *Rybka lubi pływać* ‘przy jedzeniu jest rzeczą dobrą pić alkohol’⁷⁹, wyraża propozycję wypicia alkoholu. Podobne sformułowania zakładają więc realizację czynności jedzenia lub picia. Ponadto obowiązują pewne niewerbalne zakazy wykluczające te czynności bądź charakterystyczne sposoby konsumpcji. Wśród Rosjan i Ukraińców panuje przekonanie, że nie wolno jeść nożem, ponieważ można stać się złym człowiekiem. Nie należy też wznosić parzystej liczby toastów, gdyż może to przynieść nieszczęście — taki sposób picia obowiązuje podczas stypy⁸⁰. Jedzenie w trakcie nauki może spowodować, że człowiek „zje” to, czego się wcześniej nauczył. Nie powinno się także jeść i jednocześnie czytać, gdyż grozi to połknięciem pamięci⁸¹. Z zachowanej dokumentacji pamiętnikarskiej dotyczącej zachowania przy stole obrzędowym na terenie Lubelszczyzny dowiadujemy się, że w Wigilię obowiązywał zakaz picia wody. Działanie to pozwalało uniknąć pragnienia w czasie żniw. Spożywanie wieczerzy wigilijnej na stojąco miało z kolei chronić przed bólem krzyża podczas całorocznej pracy⁸². Niektóre zalecenia bądź instrukcje dotyczące jedzenia były również wyrażane werbalnie. Wiele takich potocznych zdroworozsądkowych sformułowań zachowało się w materiale paremiologicznym, celnie ilustrującym dane zjawisko. Polakom znane jest z pewnością powiedzenie: *Nie jedz na stojąco, bo ci w nogi pójdzie!*⁸³.

W sferze komunikacji niewerbalnej ograniczonej do mowy ciała uniwersalne znaczenie wyraża niewątpliwie gest oblizywania się na widok apetycznej potrawy, który oznacza chęć zjedzenia jej (por. *łykać ślinkę/глотать слюнки, ślinka cieknie/слюнки текут*). Oprócz tego oblizywanie się oraz głaskanie się po brzuchu wskazują, że skonsumowana potrawa była smaczna⁸⁴. Uczucie przesytu oddaje natomiast znak przesunięcia dłonią lub palcem po szyi albo powyżej czoła. Jest on używany w znaczeniu dosłownym (przesycenia pożywieniem) oraz przenośnym (posiadania czegoś w nadmiarze, znudzenia się czymś lub kimś) i najczęściej towarzyszy wypowiedziom: *najadłem się potąd, mam tego (go, jej) potąd* itp.⁸⁵ (ros. *сыт по горло*). Dla Polaków i Ro-

⁷⁹ A. BOGUSŁAWSKI, J. WAWRZYŃCZYK: *Polszczyzna, jaką znamy*. Nowa sonda słownikowa. Warszawa 1993, s. 488.

⁸⁰ Zob. O. LESZCZAK: *Lingwosemiotyczna teoria doświadczenia...*, s. 196.

⁸¹ Е.А. Грушко: *Словарь русских суеверий, заклинаний, примет и поверий*. Нижний Новгород 1995, s. 148.

⁸² Zob. J. ADAMOWSKI: *O zachowaniu przy obrzędowym stole (Wigilia i Wielkanoc)*. W: *Sztuka życia, zasady dobrego zachowania, etykieta. O zmienności obyczaju w kulturze*. Red. K. ŁEŃSKA-BAK, M. SZTANDARA. Opole 2008, s. 195, 201.

⁸³ Zob. <http://demotywatory.pl/227624/Nie-jedz-na-stojaco> [dostęp: 21.10.2015].

⁸⁴ Zob. Г.Е. Крейдлин: *Невербальная семиотика. Язык тела и естественный язык*. Москва 2002, s. 320.

⁸⁵ Zob. K. JARZĄBEK: *Gestykulacja i mimika*. Słownik. Ilustracje A. CYGAN. Katowice 1994, s. 35.

sjan bardzo czytelny jest gest dotykania szyi zewnętrzną częścią dłoni, który oznacza zaproszenie do picia lub/i samo picie, a także upojenie alkoholowe⁸⁶. Nie sposób również przy tej okazji nie wspomnieć o powstałym w czasach Związku Radzieckiego zjawisku picia „na troich” (*сообразить на троих*), do czego zachęcał specjalny znak kinetyczny, nazywany „szukam trzeciego”⁸⁷.

⁸⁶ W polszczyźnie potocznej funkcjonuje wyrażenie *даć sobie (se) в шийę* ‘napić się wódki; prawdopodobnie od znanego gestu, oznaczającego picie alkoholu’. A. DĄBROWSKA: *Słownik eufemizmów polskich...*, s. 184. Znak kinetyczny polegający na stuknięciu (postukaniu) się krawędzią dłoni w bok szyi częściej bywa używany wśród Polaków niż wśród Rosjan (zwłaszcza mężczyzn) w sytuacji, gdy forma werbalna wydaje się mniej dyskretna, względnie mniej ekonomiczna. Zastępuje on częściowo wypowiedź słowną lub jej towarzyszy. Zob. K. JARZĄBEK: *Znaki kinetyczne wspomagające komunikację mowną i ich miejsce w nauczaniu języków obcych (na przykładzie komunikacji Polaków i Rosjan — ujęcie konfrontatywne)*. Katowice 1989, s. 104. W Rosji z tym popularnym gestem jest związana pewna legenda. Głosi ona, że Piotr I w nagrodę za naprawę iglicy na kopule Soboru Pietropawłowskiego nagrodził śmiałka, który tego dokonał, specjalnym ukazem. Na mocy carskiego rozporządzenia mógł on w każdej karczmie jeść i pić do woli. Odważny dekarz zgubił jednak dokument (według innych wersji dokument został mu skradziony). Dlatego odcisnięto mu na szyi specjalną pieczęć, którą pokazywał szynkarzom. Stąd, według podania, pochodzi gest uderzania dłonią lub pstrykania palcem w szyję. Historię tę opisuje m.in. Władimir Wiaziemski w opowiadaniu pt. *Вытьем!?*. Zob. <http://www.proza.ru/2010/07/27/187> [dostęp: 27.03.2014]. Niektóre przekazy przywołują nazwisko Piotra Tieluszkina. Jak podają źródła, w 1831 r. (epoka Mikołaja I) za remont iglicy Soboru Pietropawłowskiego bez użycia rusztowania Tieluszkina został sowiecie wygrodzony i odznaczony przez cara medalem. Długo jednak sławą się nie cieszył. Wkrótce potem rozpił się i zmarł. Zob. *Русский биографический словарь*. Т. 20. Санкт-Петербург 1912, s. 452—453. Dla Rosjan propozycję wypicia alkoholu wyrażają ponadto gesty pstrykania palcem wskazującym o podbródek, wystawiania kciuka i małego palca przy jednoczesnym zgięciu pozostałych palców czy też przykładania do piersi palca środkowego i wskazującego („szukam trzeciego”). Zob. artykuły hasłowe: *показывать пальцами*: „давай вытьем”: А.А. АКИШИНА, Х. КАНО: *Словарь русских жестов...*, s. 13; *ищу третьего*: С.А. ГРИГОРЬЕВА, Н.В. ГРИГОРЬЕВ, Г.Е. КРЕЙДЛИН: *Словарь языка русских жестов*. Москва—Вена 2001, s. 58—59.

⁸⁷ Gest ten literacko upamiętnił Wiktor Jerofiejew: *Известен анекдот, когда Джон Стейнбек, будучи в Москве, не сразу сообразил, что значат три пальца, которые показывали ему двое добродушных мужчин. В конце концов, он пил с ними „на троих” в подъезде и, говоря, об этом не жалел. „На троих” — национальный вариант Троицы. Водка — исповедальный напиток*. В. ЕРОФЕЕВ: *Расщепление водки*. В: ИДЕМ: *Русский апокалипсис. Опыт художественной эсхатологии*. Москва 2006, s. 22. Społeczno-ekonomicznym podłożem fenomenu picia „na troich” była utrzymująca się przez lata trzyrublowa cena wódki: trzech nieznanych sobie mężczyzn spotykało się pod sklepem, składało po rublu i dzieliło alkoholem. Etykieta umieszczona w środku butelki pozwalała podzielić ją na trzy równe części. Zwyczaj ten przetrwał komunizm i zanikł dopiero w latach dziewięćdziesiątych ubiegłego stulecia. Zob. M. BILSKI: *Rosjanie piją na potęgę*. <http://wiadomosci.dziennik.pl/swiat/artykuly/107539,rosjanie-pija-na-potegę.html> [dostęp: 21.12.2014]; *Сообразить на троих*. http://www.potrepedia.ru/vodka/na_troih.htm [dostęp: 21.12.2014]. Wielu ciekawostek kulturowych dotyczących obyczajowości picia alkoholu w Rosji można się dowiedzieć, odwiedzając Muzeum Wódki Rosyjskiej w Sankt Petersburgu. Zob. <http://www.gopiter.ru/piter/culturerest/musei/russianvodka/> [dostęp: 21.12.2014].

Ponadto w naszym kręgu kulturowym funkcjonuje konwencjonalny system bezsłownego sygnalizowania za pomocą odpowiedniego ułożenia sztućców na talerzu, że chce się kontynuować konsumpcję (sztucce skrzyżowane) albo chce się zakończyć jej zakończenie (sztucce ułożone równolegle „na godzinę piątą”)⁸⁸.

Sytuacja spożywania posiłku niewątpliwie sprzyja rozwijaniu sztuki konwersacji: umacnia wzajemne relacje i otwiera przestrzeń do wymiany myśli, komunikowania swoich odczuć i przeżyć⁸⁹. Rzecz jasna, reguły *savoir-vivre*’u nakładają pewne ograniczenia odnośnie do tematyki rozmów prowadzonych przy stole⁹⁰. Tradycja stołu i biesiadowania wykształciła własną etykietę w zakresie zachowań językowych, o czym świadczą skonwencjonalizowane zwroty wyrażające zachętę do jedzenia lub picia, niegdyś nazywaną prynuką⁹¹, np. *Smacznego! Приятного аппетита!; Proszę się częstować! Kyshaiťte, pozhalyťcťma!; No to cyk! Будем! (wyrażenia potoczne)*, a także specyficzne gatunki, takie jak toasty wygłaszane w postaci krótkiej zwyczajowej formuły: *Na zdrowie! За здоровье!*, lub bardziej rozbudowanej oryginalnej przemowy, poprzedzającej uroczyste wypicie kielicha⁹². Podczas ceremoniału przechodzenia „na ty” przy alkoholu (bruderszaft) formy językowe mają związek znaczeniowy z czynnością picia⁹³, np. *Czy mógłbym z panią wypić bruderszaft? Давайťте выпьем на брудершафт.*

⁸⁸ Zob. T. ROJEK: *Jak to się je. Savoir-vivre przy stole*. Warszawa 1999, s. 42.

⁸⁹ Wywodzący się z cyklu solarnego porządek posiłków miał w tradycji ludowej charakter sakralny. Uroczyste milczenie było wyrazem bogobojności i szacunku współbiesiadników dla darów nieba. Dlatego rozmowy rozpoczynano dopiero po zakończeniu posiłku. Zob. E. MASŁOWSKA: „Swoi” i „obcy” przy wspólnym stole. „Etnolingwistyka” 2007, t. 19, s. 116—117. Odzwierciedlają to niektóre przysłowia wskazujące konieczność milczenia lub niechęć do prowadzenia rozmowy przy jedzeniu: *Abo jeść, abo gadać. Коли ем (Покуда ем), так и слух и нем.* S. ADALBERG: *Księga przysłów, przypowieści i wyrażeń przysłowiowych polskich*. Kraków 1994, s. 186; В.И. ДАЛЬ: *Пословицы русского народа. Сборник*. Москва 1957, s. 807. Zjawisko to ma — jak się wydaje — swoje praktyczne uzasadnienie uwarunkowane czynnikami natury fizjologicznej: mówienie podczas jedzenia może spowodować zakrztuszenie. Współcześnie zakaz mówienia w czasie posiłku jest szczególnie rozpowszechniony w Afryce Zachodniej. Zob. Г.Е. КРЕЙДЛИН, С.И. ПЕРЕВЕРЗЕВА: *Невербальные ритуалы и их разновидности. В: Ритуал в языке и коммуникации...*, s. 112. Zgodnie z zasadami właściwego zachowania się przy stole mówienie z pełnymi ustami, mlaskanie czy siorbanie są w europejskim kręgu kulturowym traktowane jako nieeleganckie (w odróżnieniu od niektórych krajów azjatyckich).

⁹⁰ Zob. T. ROJEK: *Jak to się je...*, s. 95—103.

⁹¹ Przest. ‘natarczywe zachęcanie, przymuszanie gości do jedzenia i picia’ (ukr. *примушаніє*). W. KOPALIŃSKI: *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych z almanachem*. Warszawa 2007, s. 470.

⁹² Zob. przykładowo: B. GAWĘCKA-AJCHEL: *Wznieśmy toast za kolegów! — czyli rzecz o polskich i rosyjskich toastach*. „Języki Obce w Szkole” 2011, nr 3, s. 12—17.

⁹³ Zob. *ABC grzeczności językowej*. W: *Polszczyzna na co dzień*. Red. M. BAŃKO. Warszawa 2006, s. 275.

Jedzenie samo w sobie bywa zarazem zajmującym tematem rozmów⁹⁴. „Jeśli nawet artykułowana mowa ludzka nie pojawiła się w czasie posiłków, to — jak zauważa Diane Ackerman — z pewnością wtedy się rozwinęła i udoskonalila”⁹⁵. Na dwoistą naturę języka jako organu jedzenia oraz mowy wskazywał Jurij Łotman⁹⁶. Z fizjologicznego punktu widzenia mowa jest funkcją naddaną, ponieważ korzysta ona z narządów, które rozwinęły się z zupełnie innych powodów i służą zupełnie innym celom⁹⁷. „Jedzenie, mówienie [...] to działania, które — jak pisze Roland Barthes — powstają w tym samym miejscu ciała — gdy odciąć język, nie istnieje już smak ani mowa”⁹⁸. W konsumpcję wpisuje się cała „gama” naturalnych odgłosów, jakie jej nieodłącznie towarzyszą, a z których w toku ewolucji języka najprawdopodobniej wykształciły się niektóre czasowniki, por. *gul-gul* ‘słowo „gul” powtarzamy, aby nazwać dźwięk, jaki powstaje, gdy ktoś łąpczywie coś pije”⁹⁹ — *gulgotać*, *ням-ням* ‘межд., передающее шум жевания (в детской речи), звукоподражание [...] отсюда *нямкать* »есть, жевать»¹⁰⁰. Czytelnym sygnałem smakowego zadowolenia nadal pozostają onomatopeje: *mmm*, *mmiam*¹⁰¹. Oprócz pierwotnych „pomruków” znaczenie ukontentowania smakiem spożywanych potraw werbalizują adiektywy wyrażające ocenę ‘więcej niż smaczne’: *pyszne*, *wyśmienite*, *wyborne*¹⁰² (ros. *вкусно*, *аннелитно*). W języku polskim i rosyjskim funkcjonują ponadto czasowniki oznaczające czynność ukierunkowaną na czerpanie przyjemności smakowej, por. *delektować się/смаковать* itp. Niezwykle interesująco przedstawia się również kwestia dotycząca tego, jak mówimy o nieprzyjemnych doznaniach smakowych towarzyszących jedzeniu. Obrzydzenie do jedzenia bowiem określa się jako

⁹⁴ Jeszcze w XIX wieku mówienie o jedzeniu było uważane za nietaktowne i dość banalne. Obecnie kuchnia i jedzenie to powszechny temat rozmów (nie tylko przy stole). Zob. A. WARDE, L. MARTENS: *Mile spotkania przy stole*. Przeł. P. POLAK. W: *Socjologia codzienności*. Red. P. SZTOMPKA, M. BOGUNIA-BOROWSKA. Kraków 2008, s. 381. W filozofii buddyjskiej pojęcie „trywialna rozmowa” dotyczyło rozmów o królach i armiach, głodzie i wojnie, jedzeniu i piciu, ubiorach itp. Zob. E. FROMM: *O sztuce istnienia...*, s. 32.

⁹⁵ D. ACKERMAN: *Smak*. W: EADEM: *Historia naturalna...*, s. 138.

⁹⁶ Zob. Ю.М. ЛОТМАН, Е.А. ПОГОСЯН: *От кухни до гостиной*. В: Ю.М. ЛОТМАН: *История и типология русской культуры*. Санкт-Петербург 2002, s. 259.

⁹⁷ Zob. E. SAPIR: *Język: wprowadzenie do badań nad mową*. Przeł. M. BUCHTA. Kraków 2010, s. 20—21.

⁹⁸ R. BARTHES: *Czytanie Brillat-Savarina...*, s. 187.

⁹⁹ *Inny słownik języka polskiego*. T. 1. Red. M. BAŃKO. Warszawa 2000, s. 492.

¹⁰⁰ М. ФАСМЕР: *Этимологический словарь русского языка*. Т. 3..., s. 94. Wykrzyknik ten może być również używany w celu wyrażenia pozytywnej oceny walorów smakowych żywności, choć przywołana wyżej definicja nie uwzględnia tego aspektu.

¹⁰¹ M. BAŃKO: *Współczesny polski onomatopeikon. Ikoniczność w języku*. Warszawa 2008, s. 210—211.

¹⁰² A. WIERZBIKA: *O rozkoszach jedzenia. Medytacje semantyczne*. „Miesięcznik Literacki” 1970, nr 11, s. 120.

podstawową i archaiczną postać wstrętu¹⁰³. Zjawisko to jest uwarunkowane społecznie i kulturowo: pożywienie uważane w jednej kulturze za niejadalne — w innej może być prawdziwym rarytasem. Fizjologicznym przejawem odczuwania nieprzyjemnego smaku są grymasy obrzydzenia, takie jak: marszczenie nosa, wydęte wargi, zmrużone oczy, a nawet wypluwanie jedzenia, którym zwykle towarzyszy również charakterystyczny odgłos wstrętu — *fuj/фй*. Co ciekawe, ani w języku polskim, ani w języku rosyjskim nie stwierdzamy występowania czasowników oznaczających czynność jedzenia lub picia, która miałyby na celu doznawanie nieprzyjemnego smaku. Sytuację odczuwania nieprzyjemnych wrażeń smakowych podczas konsumpcji oddaje się opisowo za pomocą bazowych czasowników *zjeść/съесть*, *wypić/выпить* lub ich hiponimów *spróbować/отведать*, *łyknąć/проглотить* w połączeniu z wyrazem *skrzywić się/номорщиться*, który wyraża fizjologiczną reakcję na nieprzyjemny smak. Dane znaczenie wyrażają również inne bliskoznaczne wykładniki negatywnej oceny walorów smakowych konsumowanej żywności, np. *Ohyda!*; *Какая гадость!*.

Uwagi końcowe

Zachowania nutrytywne człowieka, z natury swej na wskroś biologiczne, w świetle poruszanych wcześniej zagadnień mają bardzo złożoną „nadbudowę” kulturową, a sama czynność jedzenia wraz z przypisanymi jej funkcjami zawiera niezwykle bogactwo semiologiczne. Z przedstawionej próby zarysu problematyki badawczej — z konieczności wybiórczej i skrótowej, prowadzonej przez pryzmat komunikacji — wyłania się ze wszelkich miar fascynujący obraz pokarmów i konsumpcji, który usiłują uchwycić przedstawiciele wielu różnych dziedzin nauki, o czym świadczy rozległa panorama powstałych ujęć i opracowań w tym zakresie. Z punktu widzenia badacza języka lektura niezwykle różnorodnej literatury przedmiotu poświęconej *Homo edens* jest szczególnym rodzajem doświadczenia, które pozwala nie tylko na wyodrębnienie ekstralingwistycznych funkcji aktów jedzenia i picia, ale skłania także do poddania ich wnikliwej refleksji językoznawczej.

¹⁰³ Zob. J. KRISTEVA: *Potęga obrzydzenia. Esej o wstręcie*. Przeł. M. FALSKI. Kraków 2007, s. 9.

Czasowniki jedzenia w perspektywie lingwistycznej

Uwagi wstępne

W literaturze językoznawczej powstało do tej pory dość dużo opracowań prezentujących różne ujęcia i metodologie, w których podejmowano wybrane aspekty dotyczące sfery żywienia. Nie sposób bowiem sobie wyobrazić, aby istniał na świecie język, który by nie nadawał nazw pokarmom i napojom czy też nie werbalizował czynności jedzenia i picia — codziennych „rytuałów” każdego człowieka¹⁰⁴.

Podczas lektury polskich i rosyjskich prac lingwistycznych poświęconych kulinariom i konsumpcji stosunkowo łatwo jest jednak zauważyć, że dominują na tym polu opisy słownictwa z zakresu nazw potraw, napojów oraz produktów spożywczych¹⁰⁵. Sądząc po wyjątkowo wręcz obszernych wykazach bibliograficznych, leksyka ta cieszy się niesłabnącym zainteresowaniem filologów¹⁰⁶. Ostatnio — zwłaszcza w nurcie badań nad językowym obrazem

¹⁰⁴ Jedzenie i picie mają niewątpliwie wymiar uniwersalny. Tak się przynajmniej może wydawać użytkownikom języków europejskich. Badania Anny Wierzbickiej wykazują jednak, że w językach kalam i warlpiri nie ma słów, które znaczą ‘jeść’ i ‘pić’. Ich opis nie może być w związku z tym prowadzony z perspektywy „eurocentrycznej” i wymaga uwzględnienia jednostek uniwersalnych, takich jak: *ciało, część, robić, w środku*. Zob. A. WIERZBICKA: *All People Eat and Drink. Does This Mean that ‘Eat’ and ‘Drink’ Are Universal Human Concepts?*. In: *The Linguistics of Eating and Drinking*. Ed. J. NEWMAN. Amsterdam—Philadelphia 2009, s. 65.

¹⁰⁵ Zob. przykładowo: E. АКАСКА: *Wybrane słownictwo dotyczące żywienia człowieka*. W: *Polszczyzna mówiona mieszkańców miast. Księga referatów z konferencji językoznawczej w Białymstoku*. Red. H. SĘDZIAK. Białystok 2004; M. WITASZEK-SAMBORSKA: *Studia nad słownictwem kulinarnym we współczesnej polszczyźnie*. Poznań 2005; I. ŁUKASZUK: *Rosyjskie nazwy kulinariów na tle języków słowiańskich*. Białystok 2005; J. KUR-KONONOWICZ: *Badania z zakresu nazw potraw w języku polskim i rosyjskim*. W: *Świat Słowian w języku i kulturze*. T. 11. Red. E. KOMOROWSKA, D. DZIADOSZ. Szczecin 2010; J. BRALCZYK: *Jeść!!!*. Olszanica 2014; Ю.Д. КОНЫЧЕВА: *Лексико-семантическая группа „Наименования пищи и напитков” в контексте сказок М.Е. Салтыкова-Щедрина*. [Автореферат кандидатской диссертации]. Москва 2002; А.Р. ШХУМИШХОВА: *Номинатии понятийной сферы „пища”*. [Автореферат кандидатской диссертации]. Майкоп 2011.

¹⁰⁶ Motywy kulinarne często podejmują literaturoznawcy. Są one bowiem cennym tworzywem służącym zawiązaniu sytuacji powieściowej, a także ważnym elementem charakterystyki bohatera oraz opisywanej rzeczywistości. Zob. przykładowo: M. BACHTIN: *Obrazy biesiadne w powieści Rabelais’go*. W: IDEM: *Twórczość Franciszka Rabelais’go a kultura ludowa średniowiecza i renesansu*. Przeł. A. i A. GORENIOWIE. Oprac. S. BALBUS. Kraków 1975; J. ŁUGOWSKA: *Blady rosółek i paluszki Aspazji. Kod kulinarny w powieściach Małgorzaty Musierowicz*. W: *Oczywisty urok biesiadowania...*; A.M. БАБЕЛ: *Muza z warząchwą. Uwagi o literaturze i kulinariach*. Warszawa 2004; В.В. ХИМИЧ: *Эстетическая активность образов еды и питья в произведениях Михаила Булгакова*. „Известия Уральского государственного

świata utrwalonym w słownictwie, we frazeologii, w paremiologii, a także kategoriach gramatyki¹⁰⁷. Odrębnych opracowań doczekała się też leksyka związana ze zmysłem smaku¹⁰⁸, a także odnosząca się do sytuacji przyrządzania posiłków¹⁰⁹, jak również wybrane zagadnienia natury pragmaty-

университета” 2006, № 47. Warto zarazem podkreślić, że na współczesnym rynku wydawniczym w dziedzinie literatury „gastronomicznej” ukazuje się wiele pozycji o charakterze popularnonaukowym z zakresu historii kuchni i pożywienia. Zob. przykładowo: L. STOMMA: *Dzieje smaku*. Poznań 2003; В.В. ПОХЛЕБКИН: *Занимательная кулинария*. Москва 2003. Szczególnie rozpowszechnione są też praktyczne poradniki kulinarne, dietetyczne, a także książki kucharskie oraz reprinty dawnych książek kucharskich. Zob. M. MARCISZEWSKA: *Kucharka szlachecka*. Szczecin 2012 (reprint); 3. НЕЖЕНЦЕВА: *Настольная книга для хозяек*. Харьков 2010 (reprint). Dużym powodzeniem wśród czytelników cieszą się też „gawędy” kulinarno-literackie. Zob. M. IWASZKIEWICZ: *Z moim ojcem o jedzeniu*. Warszawa 1995; M. MUSIEROWICZ: *Łasuch literacki, czyli ulubione potrawy moich bohaterów*. Łódź 1994; E. KISHON: *Jedzenie jest moim ulubionym daniem. Satyry zebrane o drugiej z najpiękniejszych rzeczy na świecie*. Przeł. W. SAWICKI. Kraków 1996; Д. ДОНЦОВА: *Кулинарная книга лентяйки*. Москва 2003; J. CHMIELEWSKA: *Książka poniekąd kucharska*. Warszawa 2004; B. DEPTUŁA: *Literatura od kuchni*. Warszawa 2013. Znaczącą rolę w popularyzowaniu tematyki kulinarno-żywieniowej odgrywają współczesne media elektroniczne (strony internetowe, blogi kulinarne, programy telewizyjne).

¹⁰⁷ Zob. przykładowo: X. ВАЛЬТЕР, В.М. МОКИЕНКО: „*Homo alcoholicus*” в русской языковой картине мира. W: *Słowo. Tekst. Czas. Człowiek we frazeologii i leksyce języków słowiańskich VIII*. Red. M. ALEKSIEJENKO, M. HORDY. Szczecin 2005; Е.В. БЕЛЕНКО: Концептосфера „продукты питания” в национальной языковой картине мира. [Автореферат кандидатской диссертации]. Челябинск 2006; E. JĘDRZEJKO: *O polskiej kulturze kulinarno-biesiadnej z perspektywy etnoparemiologii*. W: *Pokarmy i jedzenie w kulturze...*; ЕАДЕМ: „*Na fraszunek dobry trunek (a uczonym z ksiąg ratunek!?)*”. *Frazeologia biesiadna w językowym obrazie polskiej kultury narodowej*. W: *Frazeologia a językowe obrazy świata przełomu wieków*. Red. W. CHLEBDA. Opole 2007; Z. GAŁECKI: *Z frazeologii Jarosława Iwaszkiewicza: „jeść, aż za uszami trzeszczy” i inne związki wyrazowe spowodowane interferencją*. „Facta Simonidis” 2009, nr 2; Н.М. ФИЛАТОВА: Роль пищевого кода в представлении русских и поляков друг о друге. В: *Коды повседневности в славянской культуре...*; E. ŁUKASZUK: *Образ еды, отраженный в афоризмах*. W: *Prace naukowe młodych filologów Instytutu Filologii Wschodniosłowiańskiej Uniwersytetu Śląskiego*. T. 1. Red. A. GASZ, G. WILK. Katowice 2012; L. PRZYMUSZAŁA: *Śląska leksyka i frazeologia dotycząca picia alkoholu (na tle porównawczym)*. „Rozprawy Komisji Językowej Łódzkiego Towarzystwa Naukowego” 2013, nr 59; З.А. ГУЛОВА: Концепт „еда” в русском и польском языках. [Автореферат кандидатской диссертации]. Душанбе 2015.

¹⁰⁸ Zob. О.В. МАКАРОВА: *Лингво-когнитивный аспект высказываний, репрезентирующих фрейм вкуса в современном русском языке*. [Автореферат кандидатской диссертации]. Барнаул 2007; E. STRAŚ: *Разновидности вкусовых ощущений в русских и польских сравнительных конструкциях*. W: *Коммуникативные аспекты грамматики и текста*. Red. A. CZAPIGA, Z. CZAPIGA. Rzeszów 2009; B. MITRENGA: *Zmysł smaku. Studium leksykałno-semantyczne*. Katowice 2014.

¹⁰⁹ Zob. К.М. ДУЛЛИЕВА: *Сопоставительный анализ семантики глаголов приготовления пищи: на материале русского и английского языков*. [Автореферат кандидатской диссертации]. Казань 2008.

stycznej (sfera konsumpcji w reklamie)¹¹⁰, genologicznej (przepisy kulinarne, książki kucharskie, toasty, modlitwy przed jedzeniem i po posiłku)¹¹¹ oraz translatorycznej (płaszczyzna kulinarna w przekładzie)¹¹².

Sfera żywienia wyznacza zatem wiele obszarów eksploracji językoznawczych. Jedzenie i picie są czynnościami o charakterze zdecydowanie pozajęzykowym, a sposób ich werbalizacji determinują określona konwencja i normy. Odwołując się do modelu zaproponowanego przez Waldemara Żarskiego, sytuacja spożywania posiłku, którą poprzedzają wybór, ocena oraz przygotowanie pokarmu, stanowi część składową szerszego kontekstu: aktu kulinarnego. Wymienione zakresy tematyczne stanowią podstawę podziału językowego aktu kulinarnego na trzy dyskursy: „o jedzeniu”, „o jego przygotowywaniu” oraz „przy jedzeniu”¹¹³. Lingwiści opisują typowe wykładniki językowe, dzięki którym realizują się poszczególne odmiany dyskursu kulinarnego.

Słownictwo rozpatrywanego pola semantycznego jest człowiekowi szczególnie bliskie ze względu na niekwestionowaną rolę jedzenia w codziennym życiu. Niemniej jednak w dotychczasowych opisach językoznawczych uwiadacznia się wyraźna dysproporcja. Kulinaria można bez wątpienia uznać za dziedzinę stosunkowo dobrze przebadaną. Kwestie czynności odnoszących się do sfery konsumpcji, charakterystyczne dla dyskursu „o jedzeniu” oraz „przy jedzeniu”, są natomiast podejmowane w studiach lingwistycznych stosunkowo rzadko, zwykle na tle innych spraw. W obszarze badań nad językiem poza cząstkowymi omówieniami i wzmiankami wyraźnie brakuje spójnych

¹¹⁰ Zob. M. WIERZCHOWSKA: „Niewypowiedzianie smaczne, nieopisanie pięknie pachnące” — opis smaku i zapachu w komunikatach perswazyjnych na przykładzie tekstów reklam telewizyjnych. W: *Polszczyzna w komunikowaniu publicznym*. Red. W. GRUSZCZYŃSKI, J. BRALCZYK, G. MAJKOWSKA. Warszawa 1999. Idea zaspokojenia osobistych potrzeb cielesnych jest dla człowieka dominująca. Dlatego koncepty vitalne są najczęstszym narzędziem manipulacji w reklamie, która próbuje odwoływać się m.in. do żądzy jedzenia i smaku. Zob. O. LESZCZAK: *Witalny motyw w reklamie*. W: IDEM: *Lingwosemiotyka kultury. Funkcjonalno-pragmatyczna teoria dyskursu*. Toruń 2010, s. 149.

¹¹¹ Zob. przykładowo: Г. ФОНТАНСКИЙ: *Лингвистическая характеристика одного жанра: русский кулинарный рецепт*. „Linguistica Silesiana” 1990, nr 11; M. MAKUCHOWSKA: *Delimitacja modlitwy*. W: EADEM: *Modlitwa jako gatunek języka religijnego*. Opole 1998; П.П. БУРКОВА: *Кулинарный рецепт как особый тип текста. На материале русского и немецкого языков*. [Автореферат кандидатской диссертации]. Ставрополь 2004; W. ŻARSKI: *Książka kucharska jako tekst*. Wrocław 2008; Н.Е. ГРУШКО: *Гастрономический дискурс и функции языка (к проблеме регионального и жанрового варьирования)*. В: *Актуальные проблемы русистики*. Вып. 3: *Языковые аспекты регионального существования человека*. Red. Т.А. ДЕМЕШКИНА. Томск 2005; T. SZCZERBOWSKI: *Toast jako gatunek mowy*. „Annales Academiae Paedagogicae Cracoviensis. 42. Studia Russologica” 2007, nr 1.

¹¹² Zob. E. SKIBIŃSKA: *Kuchnia tłumacza. Studia o polsko-francuskich relacjach przekładowych*. Kraków 2008.

¹¹³ Zob. W. ŻARSKI: *Książka kucharska jako tekst...*, s. 16.

opisów dotyczących czynności jedzenia i picia w ich prymarnym — fizjologicznym znaczeniu. Leksyka potoczna, w szczególności związana ze sferą witalną, jest z kolei źródłem rozwoju pozostałych podsystemów językowych. Wiele pojęć o charakterze ekonomicznym, społeczno-politycznym, naukowo-poznawczym, artystycznym czy filozoficznym motywacyjnie wywodzi się z pojęć potocznych, przede wszystkim z pojęć o czynnościach fizjologicznych lub fizycznych¹¹⁴.

Prace teoretyczne i materiałowe

Ważne informacje na temat czasowników fizjologicznych można odnaleźć głównie w pracach poświęconych semantycznej klasyfikacji predykatów. W opisach dotyczących czasownika zaznaczają się dwie tendencje. Zgodnie z pierwszą, wywodzącą się z klasycznej tradycji językoznawczej, za czasowniki uznaje się wyrazy, które oznaczają czynności, stany i procesy¹¹⁵. W drugim podejściu semantykę czasownika rozpatruje się znacznie

¹¹⁴ Zob. O. LESZCZAK: *Lingwosemiotyczna teoria doświadczenia...*, s. 173. Autor podaje wiele przykładów słów, połączeń wyrazowych oraz frazeologizmów pochodnych od podstawowych konceptów witalnych: ŻYĆ, JEŚĆ, PIĆ, SYCIĆ, GŁÓD, SMAK itp. Por. KARMICЬ: *układ pokarmowy, wykarmić rodzinę, karmić frazesami, pokarm duchowy, przekarmić pochlebstwami, karmić się podobnymi lękami, karmić się pieszczotami*. Przenośne znaczenia leksemów oraz konstrukcji metaforycznych, których domeną źródłową jest czynność jedzenia i picia, analizowała Anna Krzyżanowska, np. *któs wgrzyza się w teorię, połyka wiedzę, żuje czyjeś słowa*. Zob. A. KRZYŻANOWSKA: *Wyrażenia metaforyczne motywowane czynnością spożywania pokarmów (w języku polskim i francuskim)*. „Poradnik Językowy” 2003, nr 4. Małgorzata Borek wykazała, że domeną źródłową metafor wyrażających strach może być m.in. pojmowanie strachu jako żywności w postaci substancji stałej lub płynnej o określonym smaku, najczęściej bardzo nieprzyjemnym: *przelknąć strach, выпить чаю страха до дна* itp. Zob. M. BOREK: *Uczucia i emocje w rosyjskich i polskich metaforach. Aspekt lingwistyczny*. Katowice 2012, s. 66—67. Polskie i rosyjskie metafory motywowane czynnością spożywania pokarmów w odniesieniu do niektórych zjawisk przyrodniczych, np. *rdza żre karoserię, дым ест глаза*, omówiłam w artykule A. ГАШ: *Русские и польские метафоры, мотивированные актом приема пищи*. В: *XLIV Международная филологическая конференция, 10—15 марта 2015 г. Избранные труды*. Ред. И.Э. ВАСИЛЬЕВА, Е.В. ГОРБОВА, Н.Г. МЕД и др. Санкт-Петербург 2016. Na gruncie rosyjskim metafory gastronomiczne były przedmiotem zainteresowania Olgi Dormidontowej. Zob. O. ДОРМИДОНТОВА: *Гастрономическая метафора как средство концептуализации мира*. [Автореферат кандидатской диссертации]. Тамбов 2011.

¹¹⁵ Dociekania lingwistyczne poświęcone klasyfikacji predykatów w znacznej mierze koncentrują się na problemach rozgraniczenia czynności, stanów, relacji czy cech. Liczba wyodrębnianych przez badaczy kategorii może być w związku z tym zmienna, ale stany i czynności występują zawsze. Zob. A.A. КАМАЛОВА: *Семантическая категория состояния. Лингво-философский очерк*. Olsztyn 2008, s. 73.

szerzej — nie tylko jako czynność, ale też jako zdarzenie lub sytuację¹¹⁶. Nie istnieje, rzecz jasna, w lingwistyce ogólnie przyjęta klasyfikacja czasowników. Semantyczne klasyfikacje leksyki czasownikowej najczęściej opierają się na kryterium denotacyjnym (tematycznym), paradygmatycznym i syntagmatycznym. Jako że czasownik z reguły zajmuje centralną pozycję w zdaniu, przykuwa on uwagę nie tylko leksykologów, lecz także badaczy składni¹¹⁷. Nic więc dziwnego, że zarówno w polskim, jak i rosyjskim językoznawstwie czasownikowi poświęcono do tej pory bardzo wiele opisów oraz dogłębnych studiów prowadzonych z różnych perspektyw badawczych. Nie sposób ich tutaj szczegółowo przywoływać i omawiać¹¹⁸. W związku z tym należałoby przybliżyć pozycje najbardziej relewantne z punktu widzenia przedmiotu niniejszej rozprawy.

W literaturze lingwistycznej najdokładniej zostały opisane czasowniki oznaczające stany fizjologiczne człowieka, choć poszczególni badacze niekiedy różnie je interpretują i klasyfikują¹¹⁹. Jurij Apresjan w modelu podstawowych systemów odnoszących się do człowieka oraz jego aktywności psychofizycznej (основные системы человека) wyodrębnia stany i potrzeby fizjologiczne wspólne dla człowieka i zwierząt, takie jak: głód i pragnienie¹²⁰.

Ałła Kamałowa wyraża opinię, że w potocznym obrazie człowieka istnieje system „naiwnej fizjologii” (наивная физиология) obejmujący swym

¹¹⁶ Zob. przykładowo: Е.С. КУБЯКОВА: *Глаголы действия через их когнитивные характеристики*. В: *Логический анализ языка. Избранное 1988—1995*. Ред. Н.Д. АРУТЮНОВА. Москва 2003, s. 440 i nast.

¹¹⁷ Zob. Л.М. ВАСИЛЬЕВ: *Семантическое своеобразие глагольной лексики и принципы ее классификации*. В: ИДЕМ: *Семантика русского глагола*. Москва 1981, s. 34—32.

¹¹⁸ Zob. *Bibliografię*.

¹¹⁹ Tradycyjnje dokonuje się podziału czasowników na czynnościowe i stanowe. Zależnie jednak od przyjętych kryteriów klasyfikacji: semantycznych bądź formalnych, poszczególne czasowniki mogą być różnie kwalifikowane. Leksem *голодать* ‘głodować’ jedna grupa badaczy traktuje jako szczególny rodzaj czynności dokonywanej przez człowieka, a inna — jako stan. Zob. С.О. МАГФУРОВА: *Лексико-грамматическое функционирование глаголов со значением физиологического действия и состояния*. Северодвинск 2002, s. 62; Е.Н. ДУРОВА: *Выражение процессуального состояния субъекта (на материале русского и испанского языков)*. [Автореферат кандидатской диссертации]. Воронеж 2012, s. 9—10. Jeśli chodzi o czasowniki związane ze sferą jedzenia, jedne oznaczają czynności, a inne — stany będące rezultatem tychże czynności (por. *jeść, наесть się/есть, наестся*). Odwołując się do referowanej wcześniej koncepcji Malinowskiego: stan odczuwania głodu lub pragnienia jest bezpośrednim impulsem prowadzącym do zrealizowania czynności mających na celu zaspokojenie potrzeb. Relacje te odwzorowuje język. Głód i pragnienie to podstawowe czynniki determinujące czynności jedzenia i picia. Do wtórnych zaliczymy z kolei przesłanki hedoniczne. Osiągnięcie stanu nasycenia zakłada zatem uprzednią realizację czynności jedzenia lub picia.

¹²⁰ Zob. Ю.Д. АПРЕСЯН: *Образ человека по данным языка: попытка системного описания*. „Вопросы языкознания” 1995, № 1, s. 42—43.

zasięgiem potrzeby oraz funkcje vitalne organizmu¹²¹. Zagadnienie „naiwnej anatomii” (наивная анатомия) było natomiast przedmiotem rozważań Jeleny Uryson. Autorka definiuje to pojęcie jako zespół organów materialnych i niematerialnych wraz z przypisanymi im specyficznymi funkcjami. Przykładowo, w języku rosyjskim zachowało się znaczenie o powiązaniach duszy (reprezentującej pierwiastek niematerialny) z różnymi procesami cielesnymi, w tym także z odżywianiem, co ilustruje wyrażenie *душа не принимает* ‘nie mogę jeść ani pić’¹²². Ponadto obserwuje się zjawisko przeniesienia funkcji jednej części ciała na inną, sąsiadującą część, np. *очы бы жадты*. Pewne sformułowania funkcjonujące w języku są zgodne ze stanem współczesnej wiedzy naukowej, a inne zawierają potoczny ogląd rzeczywistości utrwalony w leksyce i we frazeologii¹²³. W obszernym opracowaniu Anny Krawczyk-Tyrpy dotyczącym polskiej frazeologii somatycznej autorka wyodrębniła pięć kategorii frazeologizmów skupionych wokół podstawowych funkcji ciała. Klasyfikację tę otwierają procesy przemiany materii: jedzenie i trawienie, gryzienie, karmienie oraz wydalanie. Określanie smaku zostało zakwalifikowane jako funkcja narządów zmysłów¹²⁴. Charakterystyce najbardziej częstotliwych rosyjskich i angielskich czasowników somatycznych motywowanych nazwami części ciała była z kolei poświęcona rozprawa Natalii Pak¹²⁵, w której jednak nie odnotowano żadnych leksemów odnoszących się do czynności jedzenia lub picia, por. np. *зуба* ← *пригубивать* ‘немного отпить (вина или какого-л. другого напитка)’¹²⁶ (nadpijać, kosztować), *кишка* ← *кишкануть* ‘съесть небольшое количество чего-л., не придавая большого значения вкусовым качествам еды’¹²⁷ (nabić sobie kichy), *dziób* ← *dziobać* ‘kiedy ptak dziobie coś, to je to, chwytając dziobem’¹²⁸, *dupa* ← *wdupiać* ‘jeść dużo i łapczywie’¹²⁹.

¹²¹ Zob. A.A. КАМАЛОВА: *Семантические типы предикатов состояния в системном и функциональном аспектах*. [Автореферат докторской диссертации]. Уфа 1999, s. 26—28.

¹²² Zob. E.B. УРЫСОН: *Фундаментальные способности человека и наивная „анатомия”*. „Вопросы языкознания” 1995, № 3, s. 4—6.

¹²³ Zob. A. KRAWCZYK: *Ciało człowieka w świetle frazeologii gwarowej*. W: „Język a Kultura”. T. 1: *Podstawowe pojęcia i problemy*. Red. J. ANUSIEWICZ, J. BARTMIŃSKI. Wrocław 1991, s. 145—146.

¹²⁴ Zob. A. KRAWCZYK-TYRPA: *Frazeologia somatyczna w gwarach polskich. Związki frazeologiczne o znaczeniach motywowanych cechami części ciała*. Wrocław—Warszawa—Kra-ków—Gdańsk—Łódź 1987, s. 65—66.

¹²⁵ Zob. Н.С. ПАК: *Контрастивный анализ соматических глаголов (verba anatomica) в русском и английском языках*. [Автореферат кандидатской диссертации]. Алматы 2000.

¹²⁶ *Большой толковый словарь русского языка*. Ред. С.А. КУЗНЕЦОВ. Санкт-Петербург 2008, s. 976.

¹²⁷ Т.Г. НИКИТИНА: *Молодежный сленг. Толковый словарь*. Москва 2007, s. 280.

¹²⁸ *Inny słownik języka polskiego*. T. 1..., s. 359.

¹²⁹ *Nowy słownik gwary uczniowskiej*. Red. H. ZGÓŁKOWA. Wrocław 2004, s. 391.

Anna Wierzbicka w *Rozważaniach o częściach ciała* stawia dwa zasadnicze pytania¹³⁰: co jest semantycznie podstawowe: anatomia czy fizjologia? Co jest semantycznie prostsze — nazwy części ciała czy nazwy cielesne procesów? Wierzbicka twierdzi, że wewnętrznych części ciała nie sposób definiować przez wygląd, z reguły bowiem najpierw poznajemy ich funkcję. W definicji wyrazu *żołądek* odsyłacze do funkcji nie mają postaci samych wyrazów *jeść* i *pić*. Niemniej jednak, zdaniem lingwistki, związek eksplikacji słów *żołądek*, *kiszki* oraz *jeść*, *trawić* jest bardzo bliski¹³¹. Jak wskazuje Maciej Grochowski, w znaczeniu niektórych czasowników zazwyczaj zawiera się również znaczenie określonej części ciała, np. w znaczeniach czasowników *jeść*, *pić* są zawarte usta, a w znaczeniu czasownika *lizać* — język¹³². Zdaniem Jeleny Paduczewej, informacja na temat części ciała występuje w treści bardzo wielu czasowników¹³³, w szczególności dotyczy to czasowników fizjologicznych (физиологические глаголы) typu *жевать* ‘żuć’, *кусать* ‘kąsać, gryźć’ itp.

Dogłębną charakterystykę rosyjskich predykatów ze znaczeniem stanu fizjologicznego (физиологическое состояние) przeprowadziła Ałła Kamałowa. Według autorki, pojęcie „stan fizjologiczny” łączy w sobie wyobrażenie o potrzebach fizjologicznych i funkcjach związanych z różnymi sferami aktywności życiowej ustroju. Przykładowo, wyrażenie *хотеть есть* ‘chcieć jeść’ cechuje dwoistość semantyczna (bifurkacja) polegająca na oddawaniu znaczenia ‘potrzeby’ oraz ‘stanu’¹³⁴. Modalne leksemy typu *хотеть* i *хотеть się*, które w połączeniu z czasownikiem fizjologicznym służą sygnalizowaniu potrzeby jedzenia lub picia, w kontekście innych problemów badawczych omawiali również polscy językoznawcy¹³⁵. W opinii Kamałowej życie organizmu

¹³⁰ Zob. A. WIERZBIKA: *Rozważania o częściach ciała*. W: *Słownik i semantyka. Definiuje semantycznie*. Red. E. JANUS. Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk 1975, s. 2.

¹³¹ Zob. ibidem, s. 9.

¹³² M. GROCHOWSKI: *Nazwy części ciała jako argumenty predykatu*. „*Studia Semiotyczne*” 1974, nr 5, s. 170.

¹³³ Zob. Е.В. ПАДУЧЕВА: *Парадигма регулярной многозначности глаголов звука*. В: ЕАДЕМ: *Динамические модели в семантике лексики*. Москва 2004, s. 81.

¹³⁴ А.А. КАМАЛОВА: *Семантические типы предикатов состояния...*, s. 26—28.

¹³⁵ Zob. Д. ВЕЧОРЕК: *Несогласованные асимметричные русские предложения в сопоставлении с польскими*. Wrocław 1982; A. BOGUSŁAWSKI: *O negacji w konstrukcjach z czasownikiem „хотеть”*. W: *Nowe czasy, nowe języki, nowe i (stare) problemy*. Red. E. JE-DRZEJKO. Katowice 1998; R. GRZEGORCZYKOWA: *Schematy bezmianownikowe*. W: ЕАДЕМ: *Wykłady z polskiej składni*. Warszawa 1998, s. 61—62; R. GRZEGORCZYKOWA: *Próba ogólnej klasyfikacji predykatów*. W: ЕАДЕМ: *Wprowadzenie do semantyki językoznawczej*. Warszawa 2001, s. 105—109; W. KRYZIA: *Leksemy „хотеть” i „хочет się” w języku polskim oraz w wybranych językach południowosłowiańskich*. W: *Języki i tradycje Słowian...*; M. GUGAŁA: *O cechach znaczeniowych jednostki „хотеть się”*. „*Poradnik Językowy*” 2007, nr 4, s. 36—46; P. BATKO: *Czy czasownik „хотеть” jest semantycznie prosty?*. „*Linguistica Copernicana*” 2011, nr 2, s. 63—76.

przejawia się w dwóch płaszczyznach. Pierwsza dotyczy procesów, które bezpośrednio nie podtrzymują życia, lecz tylko pośredniczą między organizmem a środowiskiem (percepcja). Druga płaszczyzna obejmuje procesy bezpośrednio podtrzymujące życie. Zalicza się tu wszelkie odczucia (stany) wewnętrzne odbierane przez człowieka w warunkach gwałtownych zmian zachodzących w jego ciele. Są one zatem wykładnikiem stanu fizjologicznego człowieka, uzależnionego od niezbędnych funkcji i potrzeb witalnych organizmu, np. *чувствовать голод (чувство голода)* ‘odczuwać głód (uczucie głodu)’¹³⁶. W świetle tego faktu pole leksykalno-semantyczne *стан физиологичны* obejmuje predykaty oznaczające funkcje oraz potrzeby życiowe organizmu (sen, głód, pragnienie itp.)¹³⁷. Predykat *голодный* ‘głodny’ cechuje bifurkacja, gdyż z jednej strony implikuje on określony stan organizmu, a z drugiej — potrzebę jedzenia: *хотеть есть* ‘chcieć jeść’. Sytuację zaspokojenia potrzeb opisują z kolei czynności, np. *есть* ‘jeść’, *пить* ‘pić’, których realizacja prowadzi do powstania nowego stanu (nasycenia), por. *сытый* ‘syty’, *Не хочу есть* ‘Nie chcę jeść’ itp. Stany/potrzeby podlegają regulacji i kontroli, np. *Не буду спать* ‘Nie będę spać’, ale: *Пей!* ‘Pij’, *Ешь!* ‘Jedz’. Naruszenie równowagi fizjologicznej organizmu, przejawiające się w braku apetytu, wilczym apetycie czy we wzmożonym pragnieniu, kwalifikuje się jako objaw chorobowy. Ontologicznie rzecz ujmując, stan fizjologiczny zawsze zakłada przejście do innego przeciwnego stanu, np. *голод* (głód) — *не-голод* („nie-głód”). Autorka podkreśla zarazem, że leksyka związana z głodem i ze stanem upojenia alkoholowego ma w języku rosyjskim bogatą reprezentację. Z kolei stan określany jako „не-голод” (sytość) ma bardzo niewiele takich wykładników: *сытый* ‘syty’, *сытость* ‘sytość’, *неголодный* ‘niegłodny’. Jako że w języku rosyjskim nie występują leksemy, które oznaczają sytuację braku pragnienia („не-жажда”), używane są w związku z tym bliskoznaczne predykaty *Не хочу пить* ‘Nie chce mi się pić’, *Напился* ‘Napiłem się’. Konsumpcja żywności zakłada osiągnięcie stanu sytości w granicach normy lub przesyty, por. *Сытый* ‘Jest syty’, *Вдоволь наелся* ‘Najadł się do syta’, *Переел* ‘Przejadł się’. Czasowniki rozpatrywanej klasy odzwierciedlają zarazem określone fazy aktywności życiowej człowieka, np. *спать* ‘spać’ — *засыпать* ‘zasypiać’, *просыпаться* ‘budzić się’ — *проснуться* ‘obudzić się’. Kamałowa wskazuje ponadto, że w mikropolu potrzeb fizjologicznych organizmu czasowniki oznaczające upojenie alkoholowe zajmują pozycję pośrednią. Stan upojenia

¹³⁶ Semantyce wyrazów *голод* ‘głód’ i *аппетит* ‘apetyt’ był również poświęcony artykuł Jeleny Uryson. Zob. Е.В. УРЫСОН: *Совиг семантического акцента в значении лексемы („предчувствие”, „голод”, „аппетит”)*. В: *Русский язык сегодня*. Ред. Л.П. КРЫСИН. Москва 2000.

¹³⁷ Zob. А.А. КАМАЛОВА: *Предикаты со значением ‘физиологическое состояние’*. В: ЕАДЕМ: *Семантические типы предикатов состояния в системном и функциональном аспектах*. Архангельск 1998, s. 177—183.

alkoholowego można interpretować jako naruszenie równowagi fizjologicznej organizmu. Może on być jednak rozpatrywany analogicznie do „scenariusza” potrzeb elementarnych: *хотеть выпить* ‘mieć ochotę się napić’ — *пить* ‘pić’ — *быть пьяным* ‘być pijanym’ — *трезветь* ‘trzeźwieć’ — *быть трезвым* ‘być trzeźwym’.

Mai Wsiewołodowej klasyfikacja czasowników czynnościowych uwzględnia elementarne sfery realizacji czynności: fizyczną, fizjologiczną, emocjonalno-psychiczną, intelektualno-twórczą oraz socjalną¹³⁸.

Podstawowym znaczeniem kategorialnym czasownika w Galiny Zołotowej koncepcji gramatyki funkcjonalno-komunikacyjnej jest ‘akcjonalność’. Izosemiczną kategorią w obrębie tej części mowy są czasowniki czynnościowe z różnymi podgrupami semantycznymi, wśród których wyróżnia się również wyrazy oznaczające czynności fizjologiczne (физиологические действия), takie jak: *есть* ‘jeść’, *пить* ‘pić’, *жевать* ‘żuć’, *глотать* ‘połykać’, *плакать* ‘płakać’, *плевать* ‘pluć’, *кашлять* ‘kaszleć’, *дышать* ‘oddychać’, *храпеть* ‘chrapać’. Sytuują się one na peryferiach klasy czasowników czynnościowych, ponieważ mogą oznaczać zarówno akcje celowe, jak i przebiegające bez udziału woli subiekta¹³⁹. Zgodnie z ujęciem Zołotowej z przykładowego zdania *Лошадь ест сено* ‘Koń je siano’ można wyprowadzić następujące poziomy znaczenia zdania:

- Czynność istoty żywej skierowana na obiekt (typowe znaczenie zdania stanowiące bazę komunikacji, ale jeszcze nie komunikacyjne).
- Istota żywa reprezentująca zbiór o nazwie „konie” *je siano/żywi się сianем* (cecha stała koni).
- *Koń je siano* — konstatacja dotycząca konkretnego konia jedzącego siano za każdym razem, kiedy zwierzę wraca do stajni (czynność uzualna), bądź też wypowiedzana w określonym momencie obserwacji (czynność aktualna).

Poszczególne znaczenia realizują się w różnego typu tekstach. Potencjalne użycia zdania *Koń je siano* uwypuklają konstrukcje synonimiczne, spośród których jedne są zorientowane na teksty odtwarzające aktualne postrzeganie, a inne — na teksty komunikujące informacje o wyższym stopniu abstrakcji, por.:

РЕЈЕСТР ЕВОКАЦЫЈНЫ

Лошадь жуёт сено ← *Лошадь ест сено* → *Лошадь пугается сеном*
Коń przeżuwa siano ← *Коń je siano* → *Коń żywi się сianем*

РЕЈЕСТР ИНФОРМАЦЫЈНЫ

¹³⁸ Zob. M.B. Всеволодова, О.Ю. Дементьева: *Проблемы синтаксической парадигматики. Коммуникативная парадигма предложений*. Москва 1997, s. 21.

¹³⁹ Zob. Г.А. Золотова, Н.К. Онипенко, М.Ю. Сидорова: *Коммуникативная грамматика русского языка*. Москва 2004, s. 61—65.

Porównując czasowniki *есть* ‘jeść’ i *жевать* ‘żuć’ jako jednostki leksykalne, można zauważyć, że pierwszy z nich w sposób ogólny nazywa czynność wieloetapową, a drugi reprezentuje konkretny etap tejże czynności poprzedzający połykanie. Nadawcę z różnych powodów może interesować określony etap czynności — wtedy dany czasownik jest używany w swoim prymarnym znaczeniu (*Człowiek w zamyśleniu żuje trawkę. Osioł przeżuwa owies*). Wyrazy *жевать* ‘żuć’ czy *глотать* ‘połykać’ mogą jednak być również użyte w ogólnym znaczeniu *jeść* i *pić* w funkcji bliskoznaczących „zamienników”. W tym wypadku mamy do czynienia z charakterystycznym (zwłaszcza dla stylu potocznego) zabiegiem zamiennego użycia wyrazu bogatszego treściowo w funkcji bardziej ogólnego (hiponim zamiast hiperonimu), np. *Rano w pośpiechu połykamy śniadanie i biegniemy do pracy*.

Wyrazy *жевать* ‘żuć’ oraz *пита́ться* ‘żywić się’ ujawniają ponadto opozycję obserwowalności/nieobserwowalności. Zasada ta określa bądź ogranicza (już na poziomie leksyki) komunikacyjno-tekstowe funkcje czasowników. Pewne czynności, cechy lub stany (najczęściej konkretne, fizyczne: *mówi, biegnie, błędnie* itp.) są postrzegane bezpośrednio, za pomocą zmysłów. Inne z kolei stanowią uogólnienie całego kompleksu czynności, np. *leczyć, uczyć, kierować, troszczyć się, analizować*. W związku z tym czasowniki oznaczające czynność nieobserwowalną nie występują w tekstach rejestru ewokacyjnego, podczas gdy czasowniki dotyczące czynności obserwowalnych są używane w różnych rejestrach. Ponadto czasowniki konkretno-akcjonalne dysponują pełniejszym paradygmatem form temporalno-aspektowych oraz większymi możliwościami funkcjonalnymi. Czasowniki oznaczające nieobserwowalne czynności, stany i cechy dysponują natomiast ograniczonym paradygmatem funkcjonalno-składniowym¹⁴⁰.

W klasyfikacji Romana Laskowskiego wśród czasowników czynnościowych wyrażających akcje zamierzone, pozostające pod kontrolą subiekta, zostały wyróżnione czasowniki oznaczające fizyczną aktywność — celowe akcje niezawierające semantycznego elementu ‘zmiana stanu’¹⁴¹, które oprócz czasowników *pracować, dotykać* i wielu innych ilustruje także czasownik *jeść*.

Jak podkreśla Anna Wierzbicka, „ludzie posługują się językiem, używając nie pojedynczych słów, lecz zdań, a złożoność tych ostatnich zależy także od ich budowy, a nie tylko od złożoności słów, z których są zbudowane”¹⁴². Ogólny zarys struktury semantycznej prostego zdania *Zjadłem jabłko* lingwistka przedstawia następująco:

¹⁴⁰ Zob. ibidem, s. 64—65.

¹⁴¹ Zob. *Gramatyka współczesnego języka polskiego. Morfologia*. Red. R. GRZEGORCZYKOWA, R. ŁASKOWSKI, H. WRÓBEL. Warszawa 1998, s. 155.

¹⁴² A. WIERZBICKA: *Semantyka. Jednostki elementarne i uniwersalne*. Przeł. A. GLĄZ, K. KORZYK, R. TOKARSKI. Lublin 2010, s. 265—266.

[w jakimś momencie przed chwilą obecną]
 zrobiłem coś [ZJADŁEM] z czymś [JABŁKIEM]
 coś stało się z tym czymś [JABŁKIEM] z tego powodu
Ktoś coś zjadł =

- a) ktoś coś zrobił z czymś;
- b) po tym, to coś było wewnątrz części tej osoby [ust];
- c) ta osoba zrobiła coś z tym czymś tą częścią;
- d) coś się z tym stało z tego powodu;
- e) potem [po tym] części tej rzeczy były wewnątrz innej części tej osoby [żołądka];
- f) jeżeli ludzie tego nie robią, nie mogą żyć;
- g) jeżeli ktoś nie robi tego przez długi czas, ten ktoś czuje coś złego.

Istotnymi elementami odróżniającymi jedzenie od picia są elementy (c) i (d). Mimo że jedzenie nie musi być żute czy gryzione, to jednak coś się z nim dzieje w ustach, ponieważ ktoś robi z nim coś ustami. Jabłko można zdefiniować jako ‘rodzaj rzeczy — ludzie jedzą ten rodzaj rzeczy’ (interpretacja tej formuły zależy od eksplikacji słowa *jeść*)¹⁴³.

Czasowniki rozpatrywanej grupy semantycznej doczekały się dotychczas kilku bardziej szczegółowych opracowań teoretycznych dotyczących języka rosyjskiego, w tym także prac porównawczych. Leksykalno-gramatyczną charakterystykę czasowników oznaczających czynności i stany fizjologiczne (глаголы со значением физиологического действия и состояния) przeprowadziła Swietłana Magfurowa¹⁴⁴. Poddała ona analizie zarówno czynnościowe, jak i stanowe czasowniki fizjologiczne: *есть* ‘jeść’, *пить*¹⁴⁵, *болеть*₁ ‘chorować’, *болеть*₂ ‘odczuwać ból’, *беременеть* ‘zachodzić w ciążę’, *лечить* ‘leczyć’, i „przepuściła” poszczególne znaczenia wybranych czasowników przez filtry gramatycznych kategorii trybu (imperatywu), czasu, aspektu, strony, kauzatywności, osoby, rodzaju oraz liczby.

Na podstawie definicji zaczerpniętych z wybranych słowników objaśniających języka rosyjskiego autorka analizuje podstawowe znaczenie leksemu *есть* ‘przyjmować pokarm’ w odniesieniu do ludzi oraz zwierząt z uwzględnieniem szkodliwej działalności gryzoni i owadów, a także znaczenie metaforyczne: ‘gryźć: o dymie’. Czasownik *есть*₁ w swym prymarnym znaczeniu wyraża czynność subiekta (człowieka), skierowaną bezpośrednio na obiekt (pożywienie) w celu zaspokojenia fizjologicznej potrzeby pokarmowej, i dysponuje pełnym paradygmatem wskazanych wcześniej kategorii gramatycznych. W sytuacji gdy czasownik ten odnosi się do zwierząt, obserwuje się

¹⁴³ Zob. ibidem.

¹⁴⁴ Zob. С.О. МАГФУРОВА: *Лексико-грамматическое функционирование...*, s. 50.

¹⁴⁵ Ibidem, s. 119—159.

pewne ograniczenia formalne dotyczące użycia form pierwszej osoby oraz trybu rozkazującego. W opinii Magfurowej zwierzę wypełni polecenie wyrażone za pomocą formy imperatywu: *Ешь!* ‘Jedź’, skierowane do niego przez człowieka, pod warunkiem że zostało wcześniej wyuczone reakcji na te słowa. Według Magfurowej, leksemy opisujące sytuację jedzenia u zwierząt to czasowniki procesywne, zajmujące pozycję pośrednią między czynnościami a stanami, dla których charakterystyczny jest brak form pierwszej osoby oraz imperatywu (dopuszczalnych jednak w warunkach animizacji). Lingwistka zaznacza ponadto, że istnieje wiele innych leksemów oznaczających specyficzne sposoby jedzenia zwierząt, takich jak: *лакать* ‘chleptać’, *клевать* ‘dziobać’. Wyrazy te mogą być również używane w przenośnym sensie w odniesieniu do podmiotu osobowego. Rozróżnienie między fizjologicznym procesem przyjmowania pokarmu odpowiednio: przez ludzi i zwierzęta wyraża się formalnie w łączliwości leksemu *есть*₁ z różnego rodzaju określeniami i kwalifikatorami oznaczającymi sposób jedzenia specyficzny dla różnorodnych grup istot żywych. Obserwuje się tutaj zjawisko neutralizacji *есть*₁, który przy podmiocie oznaczającym zwierzęta traci formy pierwszej i drugiej osoby, ząębiając się z leksemami opisującymi typowe dla zwierząt sposoby pobierania pokarmu. Ponadto proces przyjmowania pokarmu może być również przedstawiony jako stała cecha fizjologiczna przysługująca ludziom i zwierzętom w sądach ogólnych: *Люди и животные едят* ‘Ludzie i zwierzęta jedzą’. W świetle tych faktów badaczka wyprowadza wniosek, że czasownik *есть*₁, który wyraża konkretne znaczenie ‘przyjmowania pokarmu’, oznacza nie tylko czynności, ale również procesy (czynności i stany) oraz cechy stałe. Na poziomie składniowym ważną rolę w rozróżnieniu poszczególnych modeli odgrywa kwalifikacja subiekta jako człowieka, zwierzęcia, istoty żywej (niezależnie od rozgraniczenia człowiek — zwierzę). Mimo że leksem *есть*₂ w znaczeniu ‘niszczyć, jedząc, gryząc lub kęając: o gryzoniach lub owadach’ oraz *есть*₁ w sensie ‘przyjmowania pokarmu’ realizują w zasadzie ten sam schemat semantyczny, to jednak pod względem gramatycznym wyraźnie się od siebie różnią. Paradigmat czasownika odnoszącego się do aktywności szkodników (negatywnie ocenianej przez człowieka) jest ograniczony do postaci trzeciej osoby i nie ma przy tym formy imperatywu. Z kolei trzecie znaczenie leksemu *есть*₃ kwalifikuje się jako metaforyczne (peryferyjne), gdyż dotyczy działania jakiejś substancji drażniącej na ciało człowieka, np. *Дым ест глаза* ‘Dym gryzie w oczy’. Zdaniem Magfurowej, nie jest w tym wypadku uprawnione mówienie o procesie fizjologicznym, lecz raczej o zjawisku fizycznym. Choć ze względu na charakter obiektu może ono jednak być po części postrzegane jako dotyczące sfery fizjologii. Czasownik *есть* ‘jeść’ cechuje zatem wieloznaczność, ponieważ realizuje on kilka różnych modeli.

Jeśli chodzi o czasownik *нудь* ‘pić’, autorka rozgranicza znaczenia ‘przyjmowania płynu’ oraz ‘używania alkoholu’, jak również odnotowuje genetycz-

nie wtórne znaczenie ‘przyswajania wody przez rośliny’. Prymarne znaczenie leksemu *numb₁* zakłada czynność człowieka lub zwierzęcia skierowaną bezpośrednio na obiekt (napój) w celu zaspokojenia pragnienia. Jeśli czynność picia odnosi się do zwierząt, to podobnie jak w wypadku *есть₁* obserwuje się brak form pierwszej osoby oraz imperatywu. Czasownik *numb₁* może również oznaczać cechę stałą w zdaniach: *Все живые существа едят, пьют* ‘Wszystkie istoty żywe jedzą i piją’. Czasownik *numb* ‘pić’, tak samo jak i *есть* ‘jeść’, realizuje trzy podstawowe modele leksykalno-gramatyczne zróżnicowane ze względu na specyficzny dla poszczególnych konstrukcji rodzaj podmiotu, który może oznaczać człowieka, zwierzę, szerzej: istotę żywą. Lingwistka wskazuje, że słowniki objaśniające języka rosyjskiego odnotowują również zwykłe znaczenie ‘picia alkoholu’. Niektórzy badacze traktują je synonimicznie ze stanem upojenia alkoholowego. Magfurowa uznaje dane znaczenie czasownika *numb₂* za proces przyjmowania napojów alkoholowych przez człowieka w celu ugасzenia pragnienia, zapicia jakichś potraw itp., a także jako nadużywanie alkoholu, szkodliwy dla zdrowia nałóg, co pozwala rozróżnić kontekst. Wypowiedzi typu: *Он пьет* ‘On pije’ wyrażają określony stosunek do alkoholu przejawiający się w jego nieumiarkowanym spożyciu, które z czasem może przekształcić się w nałóg i doprowadzić do rozwoju choroby alkoholowej. Jeśli chodzi o charakterystykę semantyczno-gramatyczną, leksem *numb₂* wykazuje te same cechy, co *numb₁*. Jedyne różnica, jaka się między nimi ujawnia, dotyczy rodzaju spożywanego napoju, mianowicie w wypadku *numb₂* jest to alkohol. Oprócz tego badaczka podkreśla, że alegoryczne sytuacje opisujące spożywanie alkoholu przez zwierzęta są możliwe w tekstach literackich. Wyraz *numb₃* realizujący się w sytuacji przyswajania wody przez rośliny zalicza się natomiast do czasowników procesywnych (nieakcyjnych). Podsumowując analizę poświęconą czasownikom fizjologicznym *есть* ‘jeść’ i *numb* ‘pić’, Swietłana Magfurowa konstatuje, że jeśli chodzi o funkcjonowanie w tekstach, leksemy te wykazują duże zróżnicowanie: realizują one znacznie więcej modeli, niż odnotowuje *Leksykalno-semantyczny słownik czasowników rosyjskich* pod redakcją Tamary Matwiejewej, w którym kwalifikuje się je wyłącznie jako czynnościowe¹⁴⁶.

Na szczególną uwagę zasługuje z pewnością także komentarz lingwistyczny Tatiany Siwkowej — członkini zespołu zajmującego się teoretycznymi i leksykograficznymi aspektami opisu czasowników rosyjskich, kierowanego przez Ludmiłę Babienko. Zgodnie z tym ujęciem czasowniki żywienia (глаголы питания) wchodzą w obszar pola semantycznego ‘czynności’, tworząc subpole ‘czynności fizjologiczne’ wraz z czasownikami picia (глаголы

¹⁴⁶ Zob. ibidem, s. 159. Komentarz do artykułów hasłowych *физиологические действия* (czynności fizjologiczne) oraz *физиологические состояния* (stany fizjologiczne) zarejestrowanych w słowniku pod redakcją Matwiejewej zamieszczam w podrozdziale pt. *Opracowania leksykograficzne*.

питья) oraz nazwami pozostałych czynności fizjologicznych¹⁴⁷. Czasowniki żywienia włącza się do wspólnej grupy leksykalno-semantycznej na podstawie występowania w ich profilu semantycznym kategoriałnego znaczenia ‘jeść, przyjmować pokarm’. Użycie czasowników danej grupy jest charakterystyczne dla sytuacji: ‘człowiek lub istota żywa (zwierzę, ptak itd.) dostarcza organizmowi substancji odżywczych niezbędnych do przeżycia i prawidłowego funkcjonowania’. Do bazowych czasowników żywienia zaliczają się leksemy *есть* (*съесть*) ‘jeść/zjeść’, *кормить* ‘karmić’, *питаться* ‘odżywiać się’. Cechują się one największą frekwencją użycia i pozwalają na identyfikowanie pozostałych czasowników rozpatrywanej grupy zawierających znaczenie czasownika podstawowego, np. *клевать* ‘есть что-л., хватая клювом’ (dziobać). Czasowniki tej klasy realizują następujący model semantyczny zdania: СУБЪЕКТ — ПРЕДИКАТ СО ЗНАЧЕНИЕМ ПИТАНИЯ — ОБЪЕКТ (SUBIEKT — PREDYKAT ŻYWIENIA — OBIEKT). W funkcji subiektu przy predykcacji żywienia występują rzeczowniki nazywające osoby (*человек* ‘człowiek’, *мама* ‘mama’, *Надежда* ‘Nadieżda’, *Владимир Гаврилович* ‘Władimir Gawryłowicz’ itp.), istoty żywe (*животное* ‘zwierzę’, *птица* ‘ptak’, *пресмыкающееся* ‘gad’ — *белка* ‘wiewiórka’, *волки* ‘wilki’, *ворона* ‘wrona’, *змея* ‘żmija’ itp.). Pozycję obiektu zajmują natomiast rzeczowniki oznaczające żywność, to, co może być użyte jako pożywienie: *пирог* ‘ciasto’, *ветчина* ‘szynka’, *яблоко* ‘jabłko’, *овес* ‘owies’, *сено* ‘siano’ itp. Omawiane czasowniki tworzą w związku z tym konstrukcje z biernikiem i narzędnikiem bez przyimka, jak również konstrukcje bez dopełnienia, np. *Я люблю есть сыр* ‘Lubię jeść ser’; *Белка питается орехами* ‘Wiewiórka żywi się orzechami’; *Я хочу есть* ‘Chce mi się jeść’.

W dalszej części artykułu Tatiana Siwkowa dokonuje zwięzłej charakterystyki wybranych bliskoznacznych czasowników domeny żywienia, zwracając uwagę na ich ważniejsze własności semantyczne oraz stylistyczne. Czasownik *кушать* ‘jeść’ jest najczęstszy w mowie dzieci. Bywa ponadto używany w funkcji uprzejmej zachęty do jedzenia. Leksemy *завтракать* ‘jeść śniadanie’, *обедать* ‘jeść obiad’, *ужинать* ‘jeść kolację’ wskazują na porę spożywania posiłku, a wyrazy *клевать* ‘dziobać’, *щипать* ‘skubać’ opisują specyficzne sposoby jedzenia zwierząt. Czasownik *закусывать* ‘przekąsać, przegryzać’, który oznacza ‘jeść niewiele, szybko (lub w ogóle jeść)’, w innych kontekstach może też opisywać sytuację spożywania niewielkich porcji jedzenia podczas konsumpcji alkoholu. Z kolei leksem *заедать* ‘zagryzać, zjadać coś’ odróżnia od poprzedniego wyrazu znaczenie zjedzenia czegoś w celu zagłuszenia nieprzyjemnego smaku, np. lekarstw. Sytuację zaspokoje-

¹⁴⁷ Т.Н. СИВКОВА: *Лексико-семантическая группа глаголов питания в заданиях и упражнениях*. В: *Русская глагольная лексика. Денотативное пространство*. Ред. Л.Г. БАБЕНКО. Екатеринбург 1999, s. 397—404.

nia głodu, najedzenia się do syta wyraża potoczne słowo *наедаться* ‘najadać się’, a także książkowe *насыщаться* ‘nasycać się’, natomiast o nadmiernej (nieumiarkowanej) konsumpcji informują czasowniki *объедаться* ‘objadać się’ i *переедать* ‘przejadać się’. Wyraz *поесть* ‘zjeść trochę, podjeść’ mówi o zjedzeniu pewnej ilości pożywienia, podczas gdy *поедать* ‘jeść, zjadać’ wskazuje na spożywanie dużych ilości jakiejś potrawy. Sytuację przekarmienia kogoś oddają czasowniki *обкармливать* i *перекормливать*. Gościnną propozycję zjedzenia lub spróbowania czegoś przekazują leksemy: *угощать* ‘częstować’, *потчевать* ‘ugaszczać’. Czasownik *жевать* ‘żuć’ odwzorowuje tę fazę czynności jedzenia, w której trakcie ‘człowiek lub istota żywa za pomocą zębów i języka rozmiękcza w ustach pokarm, mieszając go ze śliną, co czyni go zdatnym do przełknięcia’. Słowo *глотать* ‘łykać’ odnosi się nie tylko do etapu przełykania pokarmu, ale może również dotyczyć tempa konsumpcji oraz wskazywać na dużą ilość pochłanianego jedzenia. Następnie zostały odnotowane potoczne (ekspresywne, nacechowane stylistycznie) czasowniki żywienia, takie jak *жрать* ‘żreć’, *хлебать* ‘chłęptać, siorbać’, oraz dosyć ciekawy neologizm motywowany nazwą artykułu spożywczego *сникерснуть* ‘есть сникерсы’ (jeść snickersy), a ponadto czasowniki opisujące sytuację jedzenia w sposób obrazowy, np. *уничтожать* ‘unicestwiać’.

Podsumowując przeprowadzoną analizę, Tatiana Siwkowa podkreśla także fakt wieloznaczności oraz ekwiwalencji funkcjonalnej czasowników żywienia, które w swoich wtórnych wariantach znaczeniowych wykazują semantyczne powinowactwo z czasownikami innych grup leksykalno-semantycznych. Czasownik *есть* w znaczeniu wtórnym ‘kąsać, sprawiając ból: o owadach’ zalicza się do grupy leksemów oznaczających uszkodzenie ciała. Ten sam czasownik, realizując znaczenie ‘niszczyć, gryząc (o gryzoniach)’, klasyfikuje się z kolei w grupie leksemów oznaczających uszkodzenie obiektu. Jeśli natomiast wyraża znaczenie ‘drażnić: o dymie’, sytuuje się na peryferiach grupy czasowników opisujących sytuację szkodliwego działania na obiekt. Bywa ponadto używany w sensie metaforycznym: ‘dokuczać, nie dawać spokoju: o chorobie lub trosce’ (znaczenie stanu fizjologicznego bądź psychicznego) oraz ‘ganić, besztać, wymyślać komuś, pomstować, łajać’ (znaczenie peryferyjne w obrębie czasowników mówienia).

Wiele istotnych obserwacji na temat rosyjskich czasowników oznaczających przyjmowanie pokarmu skupionych odpowiednio wokół wyrazów *есть* oraz *кушать* poczyniła Christine Hénault-Sakhno¹⁴⁸. Jak stwierdza autorka, opinie rodzimych użytkowników języka rosyjskiego dotyczące stosowności użycia słowa *кушать* bywają sprzeczne. Jedni uważają je za postać bardziej

¹⁴⁸ Zob. К. ЭНО-САХНО: *Некоторые наблюдения над префиксацией глаголов со значением 'принимать пищу'*. „Московский лингвистический журнал” 2001, т. 5, № 1, s. 199—206.

uprzejmą od *есть*. Inni natomiast nie dopuszczają jego zastosowania nawet w funkcji zaproszenia do jedzenia. Opis znaczenia czasowników *есть/кушать*, które na pierwszy rzut oka wydają się pełnymi synonimami, sprawia jednak poważną trudność. W trakcie wyodrębniania różnic między omawianymi wyrazami należy zwrócić uwagę na fakt, że zakresy ich znaczeń nie pokrywają się w pełni. Czasownik *кушать* nie tworzy znaczeń metaforycznych, które z kolei obserwuje się w wypadku wyrazu *есть*, por. *Дым ест глаза*, **Дым кушает глаза*. Według badaczki, oba te czasowniki dotyczą jednej i tej samej czynności. Przedstawiają ją jednak w odmienny sposób. Wyraz *есть* eksplicytnie wskazuje na obiekt konsumpcji, wyraźnie akcentując fizjologiczny aspekt tejże czynności. Z kolei leksem *кушать* „dematerializuje” czynność przyjmowania pokarmu, która w znacznej mierze traci swój fizjologiczny wymiar. Lingwistka podkreśla przy tym fakt etymologicznej bliskości wyrazów *кушать* oraz *вкушать* (smakować, próbować). *Кушать* oznacza nie tylko ‘nasycać się’, lecz także ‘smakować’. W znaczeniu ‘próbować pokarm lub napój, jeść’ czasownik ten pojawił się w języku staroruskim w XV wieku. Słowo *есть* (podobnie jak łacińskie *edere*) wywodzi się od praindoeuropejskiego rdzenia **d-*, **dent-*. Pierwotnie oznaczał on ‘kąsać, żuć’ (od niego pochodzą też łacińskie wyrazy *dens*, *dentis* ‘zab’). W świetle tych danych można przypuszczać, że początkowo *кушать* w mniejszym stopniu niż *есть* było związane z oznaczaniem przyjmowania pokarmu jako skończonej czynności fizjologicznej. Biorąc pod uwagę przywołane własności etymologiczno-semantyczne rosyjskich czasowników *есть/кушать*, można również dostrzec pewną analogię do historii rozwoju łacińskich czasowników dotyczących przyjmowania pożywienia. Jak podaje autorka, łacińskie *edere* zostało w tym znaczeniu wyparte przez czasownik *manducare*, co pierwotnie oznaczało ‘żuć’. Spośród wymienionych leksemów do języka francuskiego przeszedł tylko ten ostatni, który współcześnie funkcjonuje jako *manger* ‘jeść’.

Czasowniki oznaczające konkretne czynności fizyczne w języku angielskim i rosyjskim były z kolei przedmiotem zainteresowania Jeleny Abramowej. Biorąc pod uwagę sposób oddziaływania na obiekt, autorka wyróżniła pięć grup czasowników, wśród których znalazły się również czasowniki fizjologiczne (глаголы физиологического действия), np. *to nibble* ‘откусывать’ (ogryzać, skubać), *to chew* ‘жевать’ (żuć), *to bite* ‘кусать’ (gryźć), *to sip* ‘потягивать, отпивать’ (pić małymi łykami). Abramowa proponuje następującą reprezentację semantyczną dla tej grupy: ‘subjekt za pomocą ust, zębów i języka poddaje pożywienie określonym działaniom mechanicznym’¹⁴⁹.

¹⁴⁹ Е.Н. АБРАМОВА: *Глаголы активного действия в русском и английском языках*. Челябинск 2011, s. 51.

Dużą wartość poznawczą mają również publikacje Ludmiły Szramko, która rozpatruje antropocentryczne czasowniki oznaczające czynność niekontrolowaną w języku angielskim, uwzględniając znaczenie kontroli akcji (częściowej kontroli) lub jej braku. Zaliczają się tu m.in. czasowniki implikujące niekontrolowany sposób jedzenia (глаголы, имплицитующие неконтролируемый способ еды)¹⁵⁰, np. *champ* ‘chrupać’, oraz czasowniki oznaczające odruchowe (niekontrolowane) czynności fizjologiczne (рефлекторные физиологические действия), np. *vomit* ‘wymiotować’¹⁵¹.

W zakresie badań nad czynnością picia w lingwistyce rosyjskiej powstało także studium Jeleny Dołgowej poświęcone leksyce oraz frazeologii związanej z konsumpcją alkoholu¹⁵². Autorka przeprowadziła systematyczny opis pola tematycznego *употребление алкоголя* (spożycie alkoholu)¹⁵³, wyróżniając cztery mikropola obejmujące: 1) określenia procesu spożycia alkoholu, 2) nazwy osób spożywających alkohol, 3) określenia stanu osób używających alkoholu oraz 4) nazwy napojów alkoholowych. Najobszerniejszą grupę wyrazów stanowią określenia dotyczące stanu człowieka po spożyciu alkoholu. Dołgowa zarazem podkreśla, że pole tematyczne *spożycie alkoholu* cechują wyjątkowe zróżnicowanie i bogactwo wtórnych nominacji. Obligatoryjne (centralne) komponenty w strukturze rozpatrywanego pola stanowią: subiekt sytuacji (osoba lub grupa osób spożywających napoje alkoholowe), obiekt (alkohol), proces spożycia alkoholu oraz stan człowieka po jego spożyciu (pozostałe elementy sytuują się na peryferiach pola). Na podstawie przeanalizowanych źródeł leksykograficznych autorka wyróżnia trzy znaczenia bazowego czasownika mikropola związanego z konsumpcją alkoholu: *нуть₁* ‘употреблять, принимать внутрь какую-л. жидкость’ (przyjmować jakiś płyn), gdzie w funkcji dopełnienia bliższego występują nazwy różnego rodzaju napojów alkoholowych), *нуть₂* ‘употреблять спиртные напитки; проводить время в питье спиртных напитков’ (spożywać alkohol; spędzać czas na piciu alkoholu) oraz *нуть₃* ‘употреблять спиртные напитки часто, в большом количестве; пьянствовать’ (pić alkohol często i w dużych ilościach; pić nałogowo). Pierwsze i trzecie z wymienionych znaczeń różnią się jedynie pod względem przejawiania się kategorii przechodniości/nieprzechodniości: czasownik *нуть₁* jest przechodni, a *нуть₂* — nieprzechodni. W opinii

¹⁵⁰ Л.И. ШРАМКО: *Антропоцентрические глаголы неконтролируемого действия в английском языке*. [Автореферат кандидатской диссертации]. Санкт-Петербург 2002, s. 12.

¹⁵¹ Л.И. ШРАМКО: *Семантика неконтролируемости у глаголов физиологического действия*. „Studia Linguistica” 2006, № 15, s. 56.

¹⁵² Е.Ю. ДОЛГОВА: *Лексика и фразеология, связанные со сферой употребления спиртных напитков, в русском языке*. Уфа 2009.

¹⁵³ Identyfikator pola pozwala wyróżnić pewną skalę w zakresie konsumpcji alkoholu: trzeźwość (nieużywanie alkoholu) — umiarkowane spożycie alkoholu — nieumiarkowane spożycie alkoholu (pijaństwo). Zob. ibidem, s. 40.

Dołgowej zasadne wydaje się połączenie obu tych wariantów znaczeniowych, co pozwala rozróżnić odpowiedni kontekst. Z kolei czasownik *numb₃* ma zredukowany paradygmat morfologiczny. Jest to czasownik nieprzechodni, który nie ma formy aspektu dokonanego. Czasownik *numb* ‘pić’ oznaczający przyjmowanie jakichś napojów (w tym także napojów zawierających alkohol) zalicza się do klasy czynnościowych (dynamicznych, akcjonalnych) i realizuje znaczenie czynności fizjologicznej. Jako że czynności dysponują najpełniejszym paradygmatem kategorii gramatyczno-semantycznych, cechują je duży potencjał słowotwórczy oraz szeroka łączliwość składniowa: *kto?*, *co?*, *gdzie?*, *kiedy?*, *w jakim celu?* itd., np. *numb/выпить за (кого, что)* ‘pić/wypić za (kogo, co)’, *numb/выпить (за) чье-л. здоровье* ‘pić/wypić (za) czyjeś zdrowie’, *numb/выпить „на ты”*, *numb/выпить на брудершафт* ‘pić bruderszaft’, *numb/выпить на дорожку (с дороги)* ‘wypić strzeмиennego’, *numb/выпить с горя (с радости)* ‘pić z rozpacz (ze szczęścia)’ itp. Po przeprowadzeniu zwięzłej charakterystyki gramatycznej czasowników *numb/выпить* ‘pić/wypić’ z omówieniem zjawiska wtórnej imperfektywizacji (*numb* — *выпить* — *выпивать* ‘pić — wypić — wypijać’) Dołgowa analizuje poszczególne grupy leksykalno-semantyczne ze względu na rodzaj wyrażanej akcji, np. inicjalne (*зануть, забутылить*), semelfaktywne (*бахнуть, боднуть*), iteratywne (*пивать*), delimitatywne (*попить, попить*).

W przeglądzie literatury językoznawczej nie sposób pominąć kwestii związanych z percepcją smakową. Nie ulega bowiem wątpliwości, że wrażenia smakowe są wpisane w fizjologiczną naturę czynności jedzenia i picia. Spartak Chantimirow, omawiając niemieckie czasowniki percepcji smakowej, podkreśla, że w znaczeniu leksemów *essen* ‘есть’ (jeść), *trinken* ‘пить’ (pić) czy *kauen* ‘жевать, пережевывать’ (żuć) itp. można wyodrębnić sem percepcji smakowej, który ma tutaj charakter towarzyszący. Z kolei w wypadku wyrazów: *schmecken* ‘пробовать на вкус, отведывать пищу’ (smakować), *kosten* ‘пробовать, отведывать пищу’ (kosztować), *probieren* ‘пробовать, отведывать пищу’ (próbować) znaczenie percepcji smakowej jest podstawowe (dominujące)¹⁵⁴.

W polskiej literaturze lingwistycznej problematyce czasowników fizjologicznych odnoszących się do sfery jedzenia poświęcono do tej pory zaledwie kilka opracowań mniejszego formatu o charakterze materiałowym. Wśród nich należy wymienić artykuł Anny Piotrowicz i Małgorzaty Witaszek-Samborskiej, w którym zostały sklasyfikowane poznańskie regionalne czasowniki i frazeologizmy związane z czynnościami fizjologicznymi oraz ze stanem fizycznym człowieka. Autorki wyróżniają tu czasowniki odnoszące się do dziedziny spożywania pokarmów, np. *futrować* ‘jeść’, *nabąbać się/nabómbać się* ‘opchać się, objeść się, opić się’, *nabuchać się, nawtykać się*,

¹⁵⁴ Zob. С.М. ХАНТИМИРОВ: *Семантика немецких глаголов вкусового восприятия*. „Вестник ВЭГУ” 2010, № 3 (47): Филология, s. 122—123.

obuchać się ‘najeść się, objeść się’, *odbeknąć* ‘odbić się (komuś po jedzeniu)’, *spucować/spucnąć* ‘zjeść szybko z apetytem’, *syrbać* ‘siorbać’, *śrupać* ‘chrupać, głośno gryźć’, *udować się* ‘udławić się’, oraz wydalania, np. *purtać* — *purtnąć* ‘puścić bąka, puścić wiatry’, *ryknąć* ‘puścić bąka’, *siurać* ‘siuszać’, *womitować* ‘wymiotować’, *wiukać/wiukać się* — *wiuknąć się* ‘po jedzeniu: odbijać się, odbić się’¹⁵⁵. Jako odrębna grupa zostały wyodrębnione wyrażenia oznaczające stan upojenia alkoholowego, np. *sprawić sobie katanę* ‘upić się’. Na podstawie przeprowadzonej analizy lingwistki stwierdzają, że w polszczyźnie miejskiej Poznania (podobnie jak w ogólnopolskiej odmianie potocznej) zdecydowanie częściej nominacji podlegają czynności i stany wartościowane ujemnie, w tym także obżarstwo, oraz objęte tabu językowym wydalanie i upojenie alkoholowe. Z odpowiednim wartościowaniem wiąże się fakt przynależności rozpatrywanych wyrazów do sfery leksyki ekspresywnej. W *Słowniku gwary miejskiej Poznania* wyrazy te są najczęściej opatrywane kwalifikatorami: *ekspresywne*, *żartobliwe* bądź *wulgarne* (zwykle w odniesieniu do słownictwa dotyczącego wydalania).

W cyklu prac podejmujących kwestie związane z żywieniem mieści się studium Katarzyny Jarosińskiej prowadzone z perspektywy historycznojęzykowej dotyczące ekspresywnych reprezentacji leksykalnych czynności jedzenia i picia. Wyróżnione przez autorkę ekspresywizmy odnoszące się do jedzenia można podzielić na trzy grupy. W pierwszej sytuują się leksemy uwypuklające szybkie tempo i obfitość konsumpcji, takie jak: *żreć* (i jego deriwaty słowotwórcze), *ćpać*, *zawijać*, *repetować*, *wcinać*, *pałaszować*, *wsuwać*, *opchnąć*, *opędzlować*. Do drugiej grupy należy leksem *dziabnąć* wskazujący na umiarkowany sposób jedzenia. Trzecią grupę ekspresywów stanowią natomiast czasowniki onomatopeiczne *ciamkać*, *ciapać*, które oznaczają głośne niechlujne jedzenie¹⁵⁶. Słownictwo ekspresywne dotyczące czynności picia

¹⁵⁵ Zob. A. PIOTROWICZ, M. WITASZEK-SAMBORSKA: *Poznańskie regionalne czasowniki i frazeologizmy związane z czynnościami fizjologicznymi oraz stanem fizycznym człowieka*. „Białostockie Archiwum Językowe” 2010, nr 10, s. 230—232.

¹⁵⁶ K. JAROSIŃSKA: „*Bo zawsze ci więcej jedzą, którzy bliżej misy siedzą*”, czyli o ekspresywnych reprezentacjach leksykalnych jedzenia i picia. W: *Bogactwo polszczyzny w świetle jej historii*. T. 4. Red. J. PRZYKLENK, A. REJTER. Katowice 2012, s. 68—81. Charakterystyczne dla języka polskiego i rosyjskiego „odgłosy jedzenia”, a także czasowniki onomatopeiczne związane z czynnościami jedzenia oraz picia (*mlaskać*, *siorbać*, *чавкать*, *хлебать* itp.) były przedmiotem mojego zainteresowania w cyklu artykułów. Zob. A. GĄSZ: *Onomatopeiczne czasowniki oznaczające fizjologiczną czynność jedzenia i picia w języku polskim*. W: *Świat Słowian w języku i kulturze*. T. 11...; A. GĄSZ: *Polskie i rosyjskie czasowniki onomatopeiczne związane z czynnością picia*. W: *Świat Słowian w języku i kulturze*. T. 13. Red. D. DZIAŁOSZ, A. KRZANOWSKA. Szczecin 2012; A. ГАШ: *Русские и польские онomatопеические глаголы, связанные с действием еды*. В: *Язык. Культура. Коммуникация: сборник научных статей*. Ред. Т.А. ВОРОНЦОВА, И.А. ВОТЯКОВА и др. Ижевск 2012; A. ГАШ: *Ономатопеические глаголы „еды” и „питья” (на материале русского и польского языков)*. В: *Текст, культура, перевод*. Ред. Э. АРХАНГЕЛЬСКАЯ, И. МАРКИНА. Рига 2012;

klasyfikuje się ze względu na sposób, w jaki nabierają napój ludzie i zwierzęta, oraz na wydawane przy tym charakterystyczne dźwięki, np. *żłopać, chleptać, chlać, chlapać, chłystać, chlipać, sarkać, doić*, a także biorąc pod uwagę tempo konsumpcji: szybkie i łapczywe (*leptać*) oraz powolne (*dudlić*). Na opozycję *homo* — *animal*, jaka ujawnia się przy predykatkach nazywających jedzenie (por. *jeść* — *żreć*, *pić* — *chleptać*)¹⁵⁷, zwracała również uwagę Antonina Grybosiowa. Odrębną kategorię leksykalnych reprezentacji picia wyodrębniła w artykule Jarosińskiej tworzą czasowniki dokonane, wśród których — jak się wydaje — jedno wyrażają informację o zakończeniu czynności (*wyżłopać*), a inne wskazują na osiągnięcie stanu nasycenia lub upojenia (*nalać się*).

Polskie i innosłowiańskie czasowniki saturatywne typu *na(sycić) się* scharakteryzował Bogusław Kreja. Do formacji *na-... się* we wszystkich językach słowiańskich należą czasowniki związane przede wszystkim z jedzeniem, które często mają silnie ekspresywny charakter (por. *наелотаться, наестся, нажраться, наклюкаться, накушаться, нализаться, напиться, насосаться, насытутся* itp.). Na tej podstawie autor wysnuwa wniosek, że dany typ słowotwórczy mógł się wykształcić właśnie w kręgu semantycznym „jedzenie i picie”¹⁵⁸.

Próbę opisu łączliwości polskiego czasownika *częstować* i jego rosyjskich odpowiedników podjęła Natalia Ogrodnikowa. Autorka wykazała, że czasowniki *częstować* oraz *уѣзотумь* nie różnią się strukturą semantyczno-składniową. Leksemy te opisują wspólną sytuację prototypową, wykazując przy tym podobne ograniczenia selektywne. Różnią się one natomiast użyciami metaforycznymi. Język rosyjski bowiem wykazuje większą swobodę w realizacji ‘obiektu poczęstunku’ niż język polski¹⁵⁹.

Osobliwości polskich czasowników z nazwą potrawy w podstawie słowotwórczej, wśród których znalazł się m.in. leksem *podchmielić* ‘wypić nieco za dużo alkoholu, stać się lekko pijanym; podpić (dziś tylko w zwrocie: *podchmielić sobie* i w imiesłowie: *podchmielony*)’, zbadała Agnieszka Piel¹⁶⁰.

A. GASZ: *Polskie i rosyjskie czasowniki onomatopeiczne związane z czynnością jedzenia*. W: *Konfrontacje składniowe. Nowe fakty, nowe idee. Księga jubileuszowa poświęcona Profesorowi Henrykowi Fontańskiemu z okazji 65. rocznicy urodzin*. Red. J. LUBOCHA-KRUGLIK, M. BOREK. Katowice 2013; A. GASZ: *Melodia konsumpcji zapisana w słowach. Rys lingwistyczny (na materiale polskim i rosyjskim)*. W: *Od-głosy jedzenia...*

¹⁵⁷ Zob. A. GRYBOSIOWA: *Jak historyk języka polskiego rozumie opozycję „homo” — „animal”?*. W: „Język a Kultura”. T. 15: *Opozycja „homo – animal” w języku i kulturze*. Red. A. DĄBROWSKA. Wrocław 2003, s. 11.

¹⁵⁸ B. KREJA: *Polskie i innosłowiańskie czasowniki typu „na(sycić) się” — ich krótka historia i problem genezy*. „Prace Filologiczne” 2001, nr 46, s. 374—375.

¹⁵⁹ Zob. N. OGRODNIKOWA: *Uwagi o łączliwości polskiego czasownika „częstować” i jego rosyjskich odpowiedników*. „Prace Filologiczne” 2007, nr 52, s. 241—248.

¹⁶⁰ A. PIELA: *Czasowniki z nazwą potrawy w podstawie słowotwórczej*. „Poradnik Językowy” 2006, nr 6, s. 43.

Studia porównawcze nad śląską leksyką i frazeologią dotyczącą picia alkoholu zostały przeprowadzone w serii artykułów Lidii Przymuszały. Autorka (podobnie jak uczyniła to Jelena Dołgowa) dzieli leksykę oraz frazeologię związaną z piciem alkoholu na kilka podstawowych pól leksykalno-semantycznych, do których zaliczają się odpowiednio: leksemy i frazeologizmy oznaczające picie alkoholu oraz wskazujące na stan upojenia alkoholowego, a także nazwy określające człowieka nietrzeźwego (będącego pod wpływem alkoholu), nazwy człowieka nadużywającego alkoholu, nazwy trunków, ceremonii, okazji i zwyczajów związanych z piciem alkoholu, nazwy miar i naczyń, nazwy miejsc, w których pije się alkohol, jak również nazwy toastów¹⁶¹. Jeśli chodzi o pole tematyczne 'pić, wypić alkohol', lingwistka wykazuje, że zarówno w polszczyźnie potocznej, jak i w gwarach śląskich funkcjonuje wiele czasowników (por. *lepać, ślepać, słoпаć* — pogardliwe, *trąbić, zlewać, żłopać, żreć* — żartobliwe, onomatopeiczne: *chlistać, gluglać, tutać* — żartobliwe określenie picia wódki wywodzące się z języka dziecięcego). Lidia Przymuszała porównuje śląskie gwaryzmy dotyczące picia alkoholu z określeniami występującymi w polszczyźnie ogólnej, a zwłaszcza w jej potocznej odmianie. Są wśród nich takie, które prymarnie nie są związane z piciem (np. *bigłować* 'prasować tkaninę gorącym żelazkiem'), oraz takie, które wnoszą dodatkowe informacje o ilości, sposobie picia, rodzaju wypitego trunku czy odgłosach picia (por. *chlastać, chapnąć sobie jednego, zabaniaczyć, chlipać* itp.).

Struktura semantyczna pojęć „przyzwyczajenie”, „nawyk”, „nałóg”, ściśle związanych ze sferą fizjologii (por. *ktoś wpadł w nałóg picia alkoholu, ktoś przyzwyczaił się lykać tabletki przed śniadaniem* itp.) została omówiona przez Macieja Grochowskiego¹⁶². Danuta Buttler, analizując elementy pochodzenia rosyjskiego w polszczyźnie, odnotowuje przykład kalki frazeologicznej z języka rosyjskiego, mianowicie *przyjmować lekarstwo* zamiast *brać lekarstwo*¹⁶³.

Tadeusz Brajerski, wypowiadając się w sprawie polskich orzeczeń typu *(z)jedzono* i *(wy)pito*, odnotowuje, że ich semantycznym podmiotem jest/są zawsze człowiek/ludzie¹⁶⁴. Andrzej Bogusławski, rozważając trudności związane z referencją wyrazu *człowiek*, omawia przykłady nieakceptowanego połączenia tego słowa z nazwą czynności fizjologicznej, por. **karmienie człowieka piersią*¹⁶⁵. Janina Kwiec-Osiowska, wychodząc od zwrócenia uwagi na

¹⁶¹ Zob. L. PRZYMUSZAŁA: *Śląska leksyka i frazeologia dotycząca picia alkoholu...*, s. 239.

¹⁶² Zob. M. GROCHOWSKI: *O strukturze pojęć „przyzwyczajenie”, „nawyk”, „nałóg”*. *Rozważania semantyczne*. W: *Etudes de linguistique Romane et Slave*. Red. W. BANYŚ, L. BEDNARCZUK, K. BOGACKI. Kraków 1992.

¹⁶³ Zob. D. BUTTLER: *Elementy pochodzenia rosyjskiego we współczesnym języku polskim i kryteria ich oceny*. III: *Kalki frazeologiczne*. „Poradnik Językowy” 1989, nr 9—10, s. 684.

¹⁶⁴ Zob. T. BRAJERSKI: *Geneza orzeczeń typu „(z)jedzono” i „(wy)pito”*. „Język Polski” 1979, nr 2, s. 84.

¹⁶⁵ A. BOGUSŁAWSKI: *O „pożytkach karmienia człowieka piersią”*. „Prace Filologiczne” 1998, nr 43, s. 83—89.

prymarne (fizjologiczne) znaczenie czasownika *konsumować*, skupiła się na przypadkach jego użycia w pewnych nowych kontekstach współczesnej polszczyzny¹⁶⁶.

Rekonstrukcji gniazda słowotwórczego czasownika *śniadać* w polszczyźnie dokonała Barbara Mitrenga¹⁶⁷. Cenne uwagi etymologiczne dotyczące czasowników ze znaczeniem jedzenia, a ściślej — motywowanych nazwą posiłku: *wieczerzać*, *śniadać* oraz *obiadować*, przywołują także Jerzy Podracki i Witold Mańczak¹⁶⁸. Barbara Mitrenga poddała ponadto analizie czynnościowe czasowniki percepcji smakowej, mianowicie: *smakować*, *kosztować* i *próbować*, wskazując, że wymienione czasowniki niemieckiego pochodzenia okazały się bardziej ekspansywne i wyraziste semantycznie niż staropolskie *kusić* i jego derywaty¹⁶⁹.

Jolanta Lubocha-Kruglik, omawiając zdania opisujące percepcję smaku, w których czasownik *smakować* występuje w znaczeniu ‘określać smak czegoś, próbować’, odnotowuje, że „informują one nie tylko o działaniach mentalnych subiekta, ale też o działaniach czysto fizycznych, wskazujących na jego aktywność. Subjekt postrzegający wykonuje określone czynności, które mają mu pozwolić na dokładniejsze rozpoznanie smaku [...]”¹⁷⁰. Wspomniane działania fizyczne, a ściślej rzecz biorąc — fizjologiczne, są „wbudowane” w naturę aktu jedzenia i picia, sprzężonego z odczuwaniem smaku. Czynności jedzenia i picia warunkują percepcję smakową. W związku z tym, że „można nie tylko biernie DOZNAWAĆ wrażeń, lecz również ROBIĆ COŚ po to, by uzyskać dane zmysłowe, powstają — jak stwierdza Jolanta Chojak — warunki dla trzeciej serii predykatów percepcyjnych — czynnościowych”¹⁷¹.

Według Romulada Grzesiaka, percepcyjne czasowniki czynnościowe zawierają w swym znaczeniu pojęcie dynamiczności i element aktywności celowej oraz opisują nie samą percepcję, lecz łącznie czynność warunkującą

¹⁶⁶ Zob. J. KWIEK-OSIOWSKA: *Co dziś „konsumujemy”?*. „Język Polski” 1992, nr 72, z. 4—5.

¹⁶⁷ B. MITRENGA: *Historia gniazda słowotwórczego czasownika „śniadać”*. W: *Język z różnych stron widziany*. Red. M. SKARŻYŃSKI, A. CZELAKOWSKA. Kraków 2009, s. 201—208.

¹⁶⁸ J. PODRACKI: *Śniadanie, obiad, kolacja*. „Życie Szkoły” 2007, nr 2, s. 18—20; W. MAŃCZAK: *Czemu OBIAD, słowem. OBED, ros. ОБЕД itd., ale OBJEŚĆ, słowem. OBJESTI, ros. ОБЪЕСТЬ itd.?*. „Z Polskich Studiów Sławistycznych. Seria 10. Językoznawstwo” 2003, s. 137—141.

¹⁶⁹ Zob. B. MITRENGA: *Czasowniki percepcji smakowej w polszczyźnie historycznej i współczesnej*. W: *Idea przemiany. Zagadnienia literatury, kultury, języka i edukacji*. T. 3. Red. A. MAJKIEWICZ, M. DUŚ. Częstochowa 2011, s. 241.

¹⁷⁰ J. LUBOCHA-KRUGLIK: *Zdania opisujące percepcję smakową*. W: EADEM: *Semantyczna kategoria percepcyjności i jej wykładniki w języku polskim i rosyjskim*. Katowice 2010, s. 193.

¹⁷¹ J. CHOJAK: *O „językowym obrazie” percepcji zmysłowej*. „Prace Filologiczne” 2007, nr 53, s. 79.

percepcję i samą percepcję¹⁷², a więc w wypadku leksemu *smakować* będzie to czynność jedzenia lub picia. Wyrazy, w których znaczeniu ujawnia się dominacja bądź towarzyszenie semu percepcji smakowej (por. odpowiednio: *smakować, jeść, pić*), wskazują na fakt krzyżowania się sfer fizjologii i percepcji. Agnieszka Cejmer, analizując znaczenie czasownika *(s)kosztować*, wyraża opinię, że „jednostek *stricte* percepcyjnych jest mniej, niż można by się tego spodziewać. W przypadku zmysłu smaku, obok jednostek podstawowych fundowanych na czasownikach *smakować* i *próbować*, istnieje co najmniej kilka innych jednostek, które wyrażają bardziej złożony proces, powiązany z percepcją, ale nieograniczający się do niej (będzie to np. jednostka *ktoś degustuje coś*)”¹⁷³.

Charakterystykę polskich i rosyjskich czasowników opisujących etap określania smaku konsumowanych pokarmów i napojów (*smakować/пробовать на вкус* itp.), jak również odnoszących się do sytuacji spożywania potraw/napojów ukierunkowanych na doznawanie przyjemnych wrażeń smakowych (*delektować się/смаковать* itp.) przeprowadziłam również w ramach kilku odrębnych opracowań¹⁷⁴.

Oprócz prac koncentrujących się na analizie poszczególnych czasowników jedzenia notuje się także studia lingwistyczne prowadzone na materiale literackim (w tekście). Kulinarą scenę semantyczną na przykładzie *Pana Tadeusza* i *Przedwiośnia* zrekonstruował Waldemar Żarski, rozpatrując charakterystyczne dla sytuacji przygotowania pokarmów oraz konsumpcji wykładniki językowe obecne w porównywanych utworach. Scena konsumpcji zawiera leksemy *jeść* i *pić* (oraz inne związane z tymi czynnościami)¹⁷⁵. Leonarda Mariak, analizując sposoby językowej kreacji obyczajów biesiadnych w *Krzyżakach*, oprócz opisu słownictwa dotyczącego potraw, napojów czy przypraw kuchennych uwzględnia również czasowniki nazywające czynności

¹⁷² R. GRZESIAK: *Charakterystyka semantyczno-składniowa czynnościowych czasowników percepcyjnych*. W: IDEM: *Semantyka i składnia czasowników percepcji zmysłowej*. Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk—Łódź 1983, s. 3—44.

¹⁷³ A. CEJMER: *Analiza semantyczna percepcyjnego czasownika „(s)kosztować”*. „Linguistica Copernicana” 2011, nr 2, s. 92.

¹⁷⁴ Zob. A. GASZ: *Czasowniki czynnościowe związane z percepcją smakową (na materiale języka polskiego i rosyjskiego)*. W: *Leksyka języków słowiańskich w badaniach synchronicznych i diachronicznych*. Red. M. GĘBKA-WOLAK, J. KAMPER-WAREJKO, A. MOROZ. Toruń 2014; A. GASZ: *O rozkoszach podniebienia, czyli kilka uwag na temat polskich i rosyjskich czynnościowych czasowników percepcji smakowej*. W: *Świat Słowian w języku i kulturze*. T. 14. Red. D. DZIADOSZ, A. KRZANOWSKA. Szczecin 2013; A. GASZ: *Глаголы целенаправленного вкусового восприятия в русском и польском языках*. W: *Граматыка а текст*. T. 5. Red. H. FONTAŃSKI, J. LUBOCHA-KRUGLIK. Katowice 2015.

¹⁷⁵ Zob. W. ŻARSKI: *Kulinarna scena semantyczna w „Panu Tadeuszu” i „Przedwiośniu”*. W: *Księga w 170. rocznicę wydania „Ballad i romansów” Adama Mickiewicza*. Red. J. KOLBUSZEWSKI. Wrocław 1993.

jedzenia i picia, a także frazeologizmy związane z piciem alkoholu oraz ze spożywaniem posiłków¹⁷⁶. Czasowniki oznaczające jedzenie i picie omawiane na przykładzie powieści Małgorzaty Musierowicz *Szósta kleпка* były również przedmiotem mojego zainteresowania w dwóch osobnych artykułach¹⁷⁷.

Na podstawie przedstawionego przeglądu dostępnych prac teoretycznych i materiałowych poświęconych czasownikom fizjologicznym domeny jedzenia nasuwa się wniosek, że dana klasa jest w dalszym ciągu słabo opracowana pod względem kompleksowości opisu przebogatej leksyki z tego zakresu. Choć odnotowane tu polskie i rosyjskie studia materiałowe pokazują, że czasowniki fizjologiczne oznaczające czynności jedzenia i picia wzbudzają poważne zainteresowanie wśród badaczy jako odrębny przedmiot badań, to jednak wiele informacji na ich temat czerpiemy głównie z opisów podejmujących szczegółowe zagadnienia lingwistyczne, dla których omawiane tu leksemy stanowią trafną egzemplifikację. Można to odnieść choćby do kategorii kauzatywności, której językoznawcy poświęcili dotąd wiele uwagi¹⁷⁸. Kategoria ta wyraża „powodowanie wykonania jakiejś czynności lub przyjęcia jakiegoś stanu przez istotę wymienioną w dopełnieniu, por. *poić* ‘dawać pić: powodować, że ktoś pije’, w stosunku do *pić*”¹⁷⁹.

Podobne spostrzeżenia można poczynić w odniesieniu do kategorii przechodniości. Åshild Næss wskazuje, że czasowniki oznaczające jedzenie i picie (eat and drink verbs/eating and drinking verbs) mają cechy, które wyraźnie odróżniają je od innych czasowników. Mimo że lingwiści tradycyjnie określają te wyrazy jako przechodnie i przytaczają je jako modelowy przykład czasowników tranzytywnych, to jednak w niektórych warunkach mogą one ujawniać cechy charakterystyczne dla czasowników nieprzechodnich¹⁸⁰.

Istotne, aczkolwiek poboczne uwagi na temat interesującej nas tutaj klasy czasowników można także odnaleźć w rozprawie Andrzeja Bogusławskiego

¹⁷⁶ Zob. L. MARIĄK: „O zachowaniu się przy stole”, czyli językowa kreacja obyczajów biesiadnych w „*Krzyżakach*” Henryka Sienkiewicza. „Poznańskie Studia Polonistyczne. Seria Językoznawcza” 2010, nr 17.

¹⁷⁷ Zob. A. GĄSZ: *Czasowniki oznaczające fizjologiczną czynność jedzenia (na materiale powieści M. Musierowicz „Szósta kleпка”)*. W: *Gramatyka a tekst*. T. 3. Red. H. FONTAŃSKI, J. LUBOCHA-KRUGLIK. Katowice 2011; A. GĄSZ: *O czasowniku „pić” i jego pochodnych (na materiale powieści M. Musierowicz „Szósta kleпка”)*. W: *Świat Słowian w języku i kulturze*. T. 12. Red. D. DZIADOSZ, A. KRZANOWSKA. Szczecin 2011.

¹⁷⁸ Zob. przykładowo: R. GRZEGORCZYKOWA: *Czasowniki kauzatywne i receptywne w języku polskim*. „Poradnik Językowy” 1957, nr 2; K. TERMIŃSKA: *Składnia czasowników kauzatywnych we współczesnym języku polskim*. Katowice 1983.

¹⁷⁹ *Encyklopedia językoznawstwa ogólnego*. Red. K. POLAŃSKI. Wrocław—Warszawa—Kraków 1993, s. 75.

¹⁸⁰ Zob. Å. NÆSS: *How Transitive Are ‘Eat’ and ‘Drink’ Verbs?*. In: *The Linguistics of Eating and Drinking...*; EADEM: *The Grammar of Eating and Drinking Verbs*. „Language and Linguistics Compass” 2011, vol. 5, no. 6.

Prefiksacja czasownikowa we współczesnym języku rosyjskim. W trakcie charakterystyki poszczególnych formacji słowotwórczych jako ilustrację autor przytacza wiele czasowników związanych z konsumpcją. Przykładowo, formant *за-* (*заеть* ‘zajeść’, *зануть* ‘zapić’) wyraża znaczenie ‘usunięcia czegoś niepożądanego lub uczynienia go nieodczuwalnym albo mało odczuwalnym’¹⁸¹.

Z lektury innych opracowań dotyczących semantyki i składni czasownika dowiadujemy się również m.in., że bazowe czasowniki fizjologiczne dotyczące sfery jedzenia mogą tworzyć zestawienia, czyli geminacje (двойные глаголы), np. *пожалт popił*, *кормил-поил*, a także nieswobodne grupy syntaktyczne (nietypowe połączenia dwóch form wyrazowych jednego leksemu), np. *jeść jadłem*¹⁸². Zagadnienia te, jak można zauważyć, są w piśmiennictwie językoznawczym wyjątkowo wręcz „rozczłonkowane” i z pewnością wymagałyby podjęcia próby usystematyzowania.

Opracowania leksykograficzne

Znaczenie lekсыkalne (systemowe) rekonstruuje się na podstawie zaświadczonych i możliwych użyć danego wyrażenia. Znaczenia wyrazów mogą być z jednej strony określane bardziej szczegółowo, co rozszerza ich wieloznaczność, a z drugiej — bardziej ogólnie, co pozwala widzieć systemową jednoznaczność wielu leksemów z wprowadzoną kontekstowo wariacją. Jest to szczególnie trudny punkt w opisie znaczeń wyrazów, wymagający od leksykografów dużej wnikliwości i umiejętności abstrahowania od tego, co indywidualne bądź sytuacyjne. W związku z tym do znaczenia nie wprowadza się — jak podkreśla Renata Grzegorzczkova — cech indywidualnych (jednostkowych) zjawisk nazywanych, sygnalizowanych w tekście przez kontekst językowy lub sytuację zewnętrzną. Lingwistka objaśnia to na przykładzie czasownika *jeść*. Do znaczenia tego wyrazu nie wprowadza się cech czynności zależnych od charakteru „obiektu jedzonego”: inaczej je się zupę, inaczej jabłko, a jeszcze inaczej jajecznicę. Od wszystkich tych różnic trzeba abstrahować, określając klasę zjawisk, do których odnosi się dany wyraz. Do cech istotnych leksemu *jeść* będzie zatem należeć jedynie ‘czynność wprowadzania pokarmu przez przeżuwanie’ niezależnie od tego, czy ‘wprowadzanie’ do-

¹⁸¹ A. BOGUSŁAWSKI: *Prefiksacja czasownikowa we współczesnym języku rosyjskim*. Wrocław—Warszawa—Kraków 1963, s. 54—55.

¹⁸² Zob. J. BARTMIŃSKI: *Polskie czasowniki złożone typu „stukać-pukać”*. „Acta Universitatis Lodzensis. Folia Linguistica” 1981, nr 2, s. 10—11; Д. ВАЙС: *Русские двойные глаголы и их соответствия в финно-угорских языках*. „Русский язык в научном освещении” 2003, № 2 (6), s. 43; M. GĘBKA-WOLAK, A. MOROZ: *Nieswobodna grupa syntaktyczna — propozycja procedury identyfikacyjnej*. W: *Leksyka języków słowiańskich...*, s. 52.

konuje się za pomocą łyżki, widelca czy też przez obgryzanie. Przeżuwanie natomiast to element odróżniający tę czynność od picia, które jest wprowadzaniem płynu przez łykanie. Język nasuwa sytuacje typowe niejako w abstrakcji od rzeczywistych sytuacji. Może się bowiem zdarzyć, że jedzenie zupy będzie polegało wyłącznie na łykaniu, a jednak językowo nazwie się tę czynność jedzeniem. Z kolei wprowadzenie płynu za pomocą łyżeczki nazwie się piciem. O odróżnieniu tych dwóch wyrazów decyduje więc charakter obiektu wprowadzanego do organizmu i związany z tym sposób wprowadzania. Istnienie dwóch odrębnych nazw dla jedzenia i picia ukazuje wyraźnie fakt uzależnienia znaczeń od sąsiedztwa wyrazów bliskich znaczeniowo, wzajemnego determinowania wartości znaczeniowej wyrazów.

Renata Grzegorzczkova zwraca jednocześnie uwagę, że bardzo często problemem okazuje się ustalenie, do jakiego stopnia uogólnić klasę zjawisk nazywanych. Wspomniany czasownik *pić* oznacza również sytuację ogólniejszą: 'przyswajanie wody przez organizm', np. *Rośliny piją wodę*, a także 'wchłanianie płynu' w ogóle, np. *Bibuła wypila atrament*. Są to użycia rzadsze, genetycznie wtórne (przenośne), stąd w opinii badaczki nie wydaje się słuszne zbytnie uogólnianie znaczenia czasownika *pić* jako 'przyswajanie płynu'. Nie oddawałoby to kompetencji językowej użytkowników języka polskiego, którzy z ciągiem *pić* wiążą przede wszystkim znaczenie 'czynność wprowadzania płynu do organizmu przez łykanie'. Nie nazywa się piciem wprowadzania płynu do organizmu metodą kroplówki, choć jest to rodzaj odżywiania. Abstrahujemy tu od jeszcze innych znaczeń wyrazu *pić*, a mianowicie 'uciskać, ugniatać, uwierać', np. *Kołnierzyk pije. Pije mnie w bucie*, oraz 'robić aluzje' (*pić do kogo*), przy których ma on także odmienną składnię. Te znaczenia ze względu na całkowitą odrębność semantyczną i syntaktyczną stanowią niezależne jednostki leksykalne. Znaczenie rzadsze, wprowadzane kontekstowo wskutek połączenia z innymi wyrazami sygnalizującymi modyfikację znaczenia, określa się w leksykografii jako znaczenie kontekstowe lub odcień znaczeniowy. Jest to jedna z trudniejszych kwestii leksykologicznych prowadząca bezpośrednio do zagadnienia wieloznaczności wyrazu. Podstawowy problem sprowadza się do pytania, kiedy można uogólniać klasę nazywanych zjawisk, uznając wyraz za mający jedno znaczenie ogólniejsze, a kiedy uogólnienie jest niewłaściwe i trzeba przyjąć odrębność znaczeń, a ściślej: odrębność leksemów o identycznej postaci fonicznej i ewentualnym związku motywacyjnym przy polisemii, np. *pić*₁ 'wprowadzać płyn przez łykanie' i *pić*₂ 'wchłaniać' — powiązane związkiem motywacyjnym, oraz *pić*₃ 'uwierać' i *pić do* (kogoś) 'robić aluzje' — bez tego związku¹⁸³.

¹⁸³ Zob. R. GRZEGORCZYKOWA: *Problemy teoretyczno-metodologiczne semantycznego opisu wyrazów językowych*. W: EADEM: *Wprowadzenie do semantyki językoznawczej...*, s. 40—42.

Problemy wskazane przez Renatę Grzegorzyczką odzwierciedlają się w poddanych analizie źródłach leksykograficznych. Dla bazowych czasowników odnoszących się do sytuacji jedzenia słowniki objaśniające języka polskiego i rosyjskiego poza prymarnym znaczeniem fizjologicznym zwykle wyróżniają jeszcze co najmniej kilka dodatkowych znaczeń. *Inny słownik języka polskiego* pod redakcją Mirosława Bańki pod hasłem *jeść* wyróżnia ich siedem:

- (1) ‘kiedy jemy coś, to wkładamy to do ust, gryziemy i połykamy’;
- (2) ‘kiedy jemy, to spożywamy posiłek’;
- (3) ‘jeśli jemy kalorycznie, tłusto, racjonalnie itp., to jemy rzeczy kaloryczne, tłuste, racjonalnie dobrane itd.’;
- (4) ‘mówimy, że *ktoś je komuś z ręki*, jeśli jest mu uległy i posłuszny’;
- (5) ‘jeśli coś je kogoś, to bardzo mu dokucza, męczy lub martwi go’;
- (6) ‘słowo *jeść* w pozycji zależnej od czasownika może oznaczać rzeczy, które jemy’;
- (7) ‘możemy zapytać, z czym *to się je*, aby dowiedzieć się czegoś o czymś’¹⁸⁴.

Pierwsza z przywołanych definicji koncentruje się na fizjologicznych etapach rozważanej czynności. Druga natomiast odwołuje się do sytuacji spożywania posiłku. Z kolei trzecie wyjaśnienie uwypukla aspekt jakościowy konsumowanych potraw. Szósta definicja wskazuje, że słowo *jeść* w pozycji zależnej od czasownika może też oznaczać to, co się je, czyli jedzenie. Oprócz prymarnych znaczeń fizjologicznych zostały również odnotowane znaczenia przenośne (4., 5., 7.).

Wyraz *pić* zdefiniowano w dwóch odrębnych artykułach hasłowych, rozgraniczając znacznie fizjologiczne oraz metaforyczne:

- pić*₁ (1) ‘kiedy pijemy jakiś napój, to bierzemy go do ust i łykamy’;
- (2) ‘mówimy, że ktoś *pije*, jeśli pije alkohol lub nadużywa alkoholu’;
- (3) ‘mówimy, że ktoś pije do jakiejś osoby, rzeczy, sytuacji itd., jeśli robi do niej złośliwe aluzje’;
- (4) ‘mówimy, że rośliny piją wodę, kiedy wchłaniają ją korzeniami’;
- pić*₂ ‘np. o za ciasnych butach’¹⁸⁵.

Pierwszy artykuł hasłowy wychodzi od zdefiniowania czynności picia jako przyswajania napojów w ogóle z uwzględnieniem poszczególnych etapów fizjologicznych. Na drugim miejscu zostało odnotowane znaczenie związane z piciem oraz nadużywaniem alkoholu. Następnie przytoczono przenośne wyrażenie *pić do kogoś* ‘robić złośliwe aluzje’. Czwarta definicja opisuje sytuację wchłaniania wody przez rośliny. Dość odległe od fizjologicznego przenośne znaczenie *pić* ‘uwierać’ podano jako odrębne hasło.

¹⁸⁴ *Inny słownik języka polskiego*. T. 1..., s. 572—573.

¹⁸⁵ *Ibidem*, t. 2, s. 55.

Wielki słownik języka rosyjskiego pod redakcją Siergieja Kuzniecowa wyróżnia siedem znaczeń czasownika *есть*:

- (1) ‘поглощать пищу, питаться, насыщаться’, ‘употреблять в пищу’, ‘принимать внутрь (о лекарствах: порошках, таблетках)’;
- (2) ‘кусать, жалить (о насекомых)’;
- (3) ‘портить, уничтожать, грызя, съедая (о грызунах, насекомых)’;
- (4) ‘причинять повреждения, разрушая химически’;
- (5) ‘раздражать (о дыме, газе и т.п.)’;
- (6) ‘мучить, не давая покоя (о болезни, заботе, тоске и т.п.)’;
- (7) ‘изводить бесконечными попреками, замечаниями, придирадками и т.п.’¹⁸⁶.

W przywołanym artykule hasłowym jako pierwsze zostało wyodrębnione fizjologiczne znaczenie aktu konsumpcji z rozgraniczeniem trzech sytuacji: przyswajania pokarmu w ogóle, spożywania określonych potraw oraz zażywania lekarstw. Druga definicja odnosi się do kąsania człowieka (bądź zwierząt) przez owady. Trzecia natomiast wyraża sytuację niszczenia czegoś przez owady lub gryzonie. Czwarte znaczenie dotyczy żrącego działania substancji chemicznych, a piąte jest związane z drażniącym działaniem dymu lub kurzu na ciało człowieka. Szósta definicja wskazuje na troski lub dolegliwości fizyczne trapiące człowieka, a siódma — na psychiczne udręki spowodowane dokuczliwością innych.

W wypadku leksemu *пить* zostały wyróżnione cztery definicje znaczenia:

- (1) ‘глотаю, поглощать какую-л. жидкость’;
- (2) ‘употреблять спиртные напитки’, ‘пьянствовать’;
- (3) ‘впитывать в себя влагу (о растениях)’;
- (4) ‘вбирать в себя, вдыхать глубоко, с наслаждением’¹⁸⁷.

Pierwsze wyjaśnienie definiuje picie jako przyswajanie płynów w ogóle z uwzględnieniem poszczególnych etapów fizjologicznych tej czynności. Z kolei druga definicja rozgranicza sytuację spożywania oraz nadużywania alkoholu. Trzecie znaczenie jest związane z pochłanianiem wilgoci przez rośliny. Czwarte natomiast opisuje sytuację wchłaniania czegoś w sensie metaforycznym, np. zapachów lub powietrza.

Zjawisko wieloznaczności na przykładzie czasowników oznaczających czynności jedzenia i picia częściowo ukazały już przywoływane wcześniej prace Swietłany Magfurowej oraz Tatiany Siwkowej. Choć z punktu widzenia przedmiotu niniejszej rozprawy problemy opisu leksykograficznego nie zaliczają się do ścisłego centrum rozważań, to jednak informacje pochodzące ze słowników okazują się niezbędne do opracowania systematycznego opisu wyjątkowo bogatego materiału językowego. Wstępna analiza porównawcza

¹⁸⁶ *Большой толковый словарь русского языка...*, s. 297.

¹⁸⁷ *Ibidem*, s. 835.

różnorodnych źródeł słownikowych pozwala na poczynienie wielu istotnych obserwacji lingwistycznych na temat czasowników jedzenia. Przytoczone tu definicje, wybrane ze słowników objaśniających języka polskiego i rosyjskiego, pokazują, że czasowniki *jeść/ecmь* i *pić/numь* jako predykaty bazowe (hiperonimy) rozpatrywanej grupy opisują odpowiednie czynności w sposób ogólny. Jak można zauważyć, w praktyce leksykograficznej kwestie wyodrębniania poszczególnych znaczeń danych leksemów są rozmaicie rozstrzygane. Biorąc pod uwagę cel podjętych badań, skoncentruję uwagę na prymarnym, fizjologicznym znaczeniu danych leksemów. Z przytoczonych wcześniej definicji wynika, że w obrębie fizjologicznego znaczenia czasowników *jeść/ecmь* i *pić/numь* zwykle wyróżnia się kilka sytuacji szczegółowych. Definicje objaśniające odwzorowują najistotniejsze relacje pomiędzy człowiekiem a spożywanym przezeń pokarmem i/lub napojem. Wiele informacji w artykułach hasłowych zostaje jednak pominiętych. Przykładowo: z reguły podawane są stereotypowe dane na temat tego, co i jak się je. Dotyczy to rodzaju i ilości pokarmu oraz podstawowych okoliczności jego spożycia. Rzadsze aspekty z już wskazanych powodów zwykle się pomija (np. kanibalizm). Słowniki nie zawsze odnotowują, czy czynność dotyczy również zwierząt; nie wszystkie źródła rozróżniają sytuację przyjmowania posiłków, zażywania lekarstw itd.

Wnikliwa analiza artykułów hasłowych w polskich i rosyjskich słownikach synonimów, a także w słownikach tematycznych, ideograficznych, semantycznych oraz składniowych prowadzi do stwierdzenia, że wokół czasowników bazowych odnoszących się do dziedziny jedzenia koncentruje się niezwykle rozbudowana sieć wyrazów bliskoznaczných.

W *Słowniku wyrazów bliskoznaczných* pod redakcją Stanisława Skorupki pod hasłem *jeść* odnotowano aż osiemdziesiąt siedem synonimicznych czasowników oraz zwrotów w rodzaju *dogadzać podniebieniu*¹⁸⁸. Figurują tu zarówno leksemy używane oficjalnie (książkowe), jak i potocznie, por. *młócić*, *pałaszować*, *spożywać*, *wieczerzać* itp. Większość przytoczonych przykładów należy zakwalifikować jako czasowniki czynnościowe. W zestawieniu tym można jednak również odnaleźć kilka czasowników stanowych implikujących osiągnięcie sytości bądź przesyty (*wyjeść się*, *zasycić się*). Ponadto w analizowanym materiale stwierdzamy występowanie czasowników odnoszących się do etapu wprowadzania pokarmu do ust oraz do jego obróbki, której mogą towarzyszyć specyficzne odgłosy, por. *chrupać*, *lizać*, *ogryzać*, *smoktać*, *ssać* itp., jak również związanych z etapem analizy smakowej pokarmów, np. *kosztować*, *posmakować*, *próbować*. Z kolei do sytuacji czerpania przyjemności smakowej z konsumpcji nawiązują leksemy *łasować* i *raczyć się*. W omawianym wykazie mieszczą się też czasowniki charakteryzujące różne sposoby jedzenia zwierząt, np. *dziobać*, *żerować*, a także wyrazy motywowane nazwami

¹⁸⁸ *Słownik wyrazów bliskoznaczných*. Red. S. SKORUPKA. Warszawa 1987, s. 60, 135.

posiłków lub sprzętów kuchennych (lokalii gastronomicznych), np. *stołować się, ucztować*. Artykuł hasłowy *pić* natomiast liczy zaledwie siedemnaście pozycji. Informację na temat rodzaju i ilości spożywanych napojów, używanych w tym celu naczyń oraz sposobu picia przekazują przykłady użycia, por. *Pić wodę, mleko — szklanką, ze szklanki, z wiadra; Pić łapczywie, wielkimi łykami, duszkiem; Wytrąbić litr mleka* itp. Czasowniki *chleptać* i *żłopać* zilustrowano przykładami, w których podmiotem są wyłącznie zwierzęta, por. *Kot chlepcze mleko; Wół żłopie wodę* (pogardliwe). Wyraźnie brakuje w tym miejscu komentarza, że podobne czynności mogą również dotyczyć ludzi. Większość z podanych przykładów to wyrazy potoczne, które oznaczają czynność picia w sposób obrazowy: *pociągnąć, wybębnić*. Osiągnięcie stanu nasycenia oprócz bazowego leksemu *napić się* ilustrują ponadto wyrażenia opisowe i utarte porównania: *ugasić pragnienie, opić się jak bąk, opić się jak smok* itp.

Słownik wyrazów bliskoznacznych PWN pod redakcją Mirosława Bańki pod hasłem *jeść* rejestruje czterdzieści trzy wyrazy, z których większość odnosi się do zasobów współczesnej polszczyzny potocznej. Artykuł zawiera m.in. pieszczotliwe dziecięce *papusiać*, a także wulgarne *wpierdalać* i *wpierniczać*. Przy czasownikach *skubać* i *żreć* zastosowano rozgraniczenie, uściślając w nawiasie, czy chodzi o człowieka, czy też o zwierzę, z podaniem rodzaju spożywanego pokarmu, por. (*zwierzę liście*). Spośród czasowników dotyczących analizy smakowej żywności w omawianej pozycji został odnotowany jedynie wyraz *smakować*. Czasowniki *obiadować, śniadać* i *wieczerać* motywowane nazwą posiłków zakwalifikowano jako przestarzałe¹⁸⁹. Jeśli chodzi o czasownik *pić*, w rozpatrywanej pozycji wyodrębniono dwa artykuły hasłowe, biorąc pod uwagę rodzaj spożywanych płynów (napoje w ogóle i alkohol). Warto podkreślić, że odnośnie do czasownika *żłopać* dokonano rozróżnienia *człowiek — zwierzę*, a wyraz *ssać* opatrzono komentarzem informującym o możliwych sposobach realizacji czynności (odpowiednio: *z piersi* oraz *przez słomkę*). Analizowane hasła zawierają wiele potocznych (obrazowych) czasowników czynnościowych, m.in. *doić, gazować, golić, grać, tankować, trąbić, zakrapiać*, obok których nie zarejestrowano jednak ani jednego czasownika stanowego. W zestawieniu zostały również uwzględnione czasowniki onomatopieczne związane z czynnością picia, takie jak: *chlipać, chleptać, cmoktać*, a także leksemy dotyczące fazy oceny sensorycznej — *próbować* i *smakować*. W rozpatrywanym wykazie znalazł się też czasownik *drinkować*, który oznacza picie alkoholu od ang. *to drink* ‘pić’, ‘pić alkohol’, por. *drink* ‘napój’, ‘alkohol, trunek’¹⁹⁰. Jest on szczególnie rozpowszechniony

¹⁸⁹ *Słownik wyrazów bliskoznacznych PWN*. Red. M. BAŃKO. Warszawa 2005, s. 248.

¹⁹⁰ *Słownik angielsko-polski z indeksem polsko-angielskim*. Red. J. PHILLIPS. Oxford 1997, s. 236.

w potocznej polszczyźnie najmłodszych pokoleń. Wyrażenia związane z ceremoniałem przejścia „na ty” *pić bruderszaft* (por. nm. *Bruderschaft* ‘braterstwo’ od *Bruder* ‘brat’)¹⁹¹, *pić brudzia* oraz *pić z gwinta* ‘pić bezpośrednio z butelki’ zostały ujęte jako odrębne hasła.

Dystynktywny słownik synonimów Alicji Nagórko, Marka Łazińskiego i Hanny Burkhardt prezentuje odmienny od wcześniej omawianych słowników wyrazów bliskoznacznych sposób opracowania materiału leksykalnego. Pod hasłem *jeść* zostało wymienionych dziewiętnaście czasowników oznaczających czynność jedzenia, opatrzonych odpowiednim kwalifikatorem informującym o sferze użycia. Następnie autorzy przytaczają zwięzły komentarz lingwistyczny z uściśleniem podstawowego znaczenia danej grupy leksemów ‘przyjmować pokarm poprzez wkładanie do ust, żucie i połykanie’¹⁹². Znalazła się tutaj także informacja, że synonimy przytoczonego ciągu oprócz wartości stylistycznej różnią się pod względem rodzaju pokarmu (czasowniki oficjalne *konsumować*, *spożywać* zwykle odnoszą się także do picia) oraz szybkości i obfitości jedzenia (czasowniki potoczne oznaczają szybkie lub obfite jedzenie, por. *opychać się*, *pałaszować*). Ciąg *jeść* uwidacznia również zasadę pozwalającą stosować czasowniki odnoszące się do zwierząt także do ludzi, ale w funkcji pogardliwej, np. *żreć*. Autorzy podkreślają, że w opisie zostały pominięte czasowniki precyzujące pokarm, sposób jedzenia oraz dodatkowe działania towarzyszące, np. *biesiadować*, *paść się*, *przegryźć*, *przekąsić*, *ucztować*. Bardzo istotna i cenna w tym opracowaniu jest uwaga, że w języku potocznym czasownik *jeść* może być zastąpiony przenośnie innymi czasownikami zawierającymi w swym znaczeniu element ‘usunąć coś’, np. *pochłaniać*, *sprzątnąć*, *wchłonąć*, *zmiatać*. W dalszej części artykułu hasłowego zostały scharakteryzowane wymienione na wstępie czasowniki danej grupy semantycznej. Rozszerzony opis uwzględnia znaczenia poszczególnych wyrazów z komentarzem gramatycznym dotyczącym form aspektowych, reprezentowanego modelu składniowego, jak również zakresu użycia: od najbardziej ogólnych i neutralnych stylistycznie przez oficjalne do potocznych i wulgarnych. Informacje te zostały zilustrowane przykładami pochodzącymi z tekstów literackich oraz wybranymi frazeologizmami związanymi nie tylko ze sferą żywienia, lecz także z innymi dziedzinami życia, np. *zjeść wszystkie rozumy* ‘o kimś, kto udaje, że wszystko wie’, *skonsumować małżeństwo* ‘współżyć płciowo w małżeństwie’. Znaczenia przenośne (niefizjologiczne) odnotowano w wypadku leksemu *konsumować* ‘używać jakichś dóbr’, *żreć* ‘działać niszcząco na jakiś materiał, powodować korozję’ oraz *żywić się* ‘potrzebować, wykorzystywać’, odnosząc je do zjawisk, np. *Miłość żywi się na-*

¹⁹¹ W. KOPALIŃSKI: *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych...*, s. 81.

¹⁹² Zob. A. NAGÓRKO, M. ŁAZIŃSKI, H. BURKHARDT: *Dystynktywny słownik synonimów*. Kraków 2004, s. 186—189.

dzieją. W części poświęconej synonimom wulgarnym odnotowano, że *wpieprzać* jest eufemizmem *wpierdalać*. Rdzenie *-pierdol-*, *-pieprz-* odnoszące się pierwotnie do sfery seksu mogą zastępować czasowniki z różnych grup semantycznych, np. *mówić*, *uciec*, *zepsuć* itp., i oprócz znaczenia ‘jeść’ są również używane w znaczeniu ‘wpychać coś gdzieś’. W analizowanym słowniku nie wyodrębniono artykułu hasłowego dotyczącego czynności picia.

Leksykę czasownikową dotyczącą konsumpcji alkoholu zebrał Julian Tuwim w *Polskim słowniku pijackim*¹⁹³. Pod hasłem *pić*, *wypić* został przywołany bogaty zasób słownictwa z tej dziedziny, używanego zarówno w dawnej polszczyźnie, jak i współcześnie, przede wszystkim w języku potocznym, o różnych motywacjach semantycznych, por. *alembikować*, *bębnić*, *chlać*, *duldać*, *golić*, *kierzyć*, *kolejkować*, *kusić*, *łokać*, *piwosować*, *ssać*, *wódkować*, *żłopać* i wiele innych. Antologia Tuwima znalazła kontynuację i uzupełnienie w *Nowym polskim słowniku pijackim*¹⁹⁴ (wersja internetowa). Obecnie w pozycji tej figuruje osiemset osiemnaście leksemów i związków frazeologicznych dotyczących picia alkoholu, przykładowo: *chlorować*, *czytać*, *gwintować*, *przyjmować komunię*, *tankować*, *trenować karate* (od pokazywania kantem dłoni w kark), *zastosować wariant Jelcyna* (wypić butelkę czegoś) i wiele innych.

Andrzej Markowski w książce *Leksyka wspólna różnym odmianom polszczyzny* wyraża opinię, że w dotychczasowych badaniach nad zróżnicowaniem leksyki współczesnej polszczyzny badacze odwołują się zwykle do pewnej warstwy wyrazów stanowiących płaszczyznę odniesienia do słownictwa w jakiś sposób nacechowanego — środowiskowo, zawodowo czy stylistycznie. Wyróżnienie i opis wyrazów neutralnych, czyli możliwych do użycia w znacznej większości sytuacji komunikacyjnych, ułatwiłyby redagowanie podstawowych słowników języka polskiego, jak również słowników dwujęzycznych. W przywołanej pracy wyodrębniono dość obszerne pole tematyczne: *Działanie ciała, zmysły, choroby*, w którym liczną grupę stanowią nazwy czynności fizjologicznych, w tym czasowniki związane z przyjmowaniem pokarmu (trzytnaście): *dławić*, *głodować*, *jadać*, *jeść/zjeść*, *lizać/polizać*, *łykać/łyknąć*, *mlaskać*, *najeść się*, *pić/wypić*, *polykać/polknąć*, *ssać*, *wypluwać/wypluć*, *żuć*¹⁹⁵. Czynności związane ze spożywaniem potraw (piętnaście) zostały również wyróżnione w polu *jedzenie i jego przyrządzanie*: *gryźć/ugryźć*, *jadać/zjadać*, *jeść/zjeść*, *jedzenie*, *karmić/nakarmić*, *karmić się/nakarmić się*, *lizać/zlizać*, *najeść się*, *napić się*, *pić/wypić*, *polizać*, *popijać/popić*, *ssać*, *stołować się*, *żuć*. Czasowniki *próbować/spróbować*, *smakować*

¹⁹³ J. TUWIM: *Polski słownik pijacki i antologia bachiczna*. Warszawa 1991, s. 11–24.

¹⁹⁴ *Nowy polski słownik pijacki*. <http://nowy.polski.slownik.pijacki.ez.pl> [dostęp: 13.10.2014].

¹⁹⁵ A. MARKOWSKI: *Leksyka wspólna różnym odmianom polszczyzny*. T. 1–2. Wrocław 1992.

umieszczono w rejestrze czynności związanych z przyrządzaniem potraw. Komentarz lingwistyczny ogranicza się w tym wypadku do skonstatowania faktu, że nie jest to liczna grupa, a leksemy wchodzące w jej skład oprócz czynności ogólnych (*jeść, najeść się*) określają np. sposoby jedzenia (*gryźć, lizać, ssać, żuć*)¹⁹⁶. Warto zauważyć, że w obu zestawieniach są zarówno czasowniki czynnościowe, jak i stanowe. Niektóre z nich powtarzają się w obu wyróżnionych polach, np. *najeść się, żuć*. Co ciekawe, leksem *mlaskać* (kwalifikowany zwykle jako potoczny i nacechowany) został tutaj odnotowany pod hasłem *fizjologia*, a pominięty w spisie czasowników opisujących sytuację spożywania potraw.

Badania nad słownictwem tematycznym języka polskiego prowadziła także Zofia Cygal-Krupa. W pracy *Słownictwo tematyczne języka polskiego* autorka wyróżnia podstawowe grupy tematyczne wyrazów, szerzej ich jednak nie omawia ani nie analizuje. Pod hasłem: *posiłki, pożywienie, napoje* figurują reprezentatywne czasowniki żywienia (szesnaście): *degustować, delektować się, głodować, gryźć, jeść, konsumować, łykać, mlaskać, pić, połykać, smakować, spożywać, trawić, ucztować, wypić, zjeść*¹⁹⁷.

Słownik tematyczny języka polskiego Małgorzaty Kity i Edwarda Polańskiego zawiera dość obszerny artykuł hasłowy poświęcony funkcjom witalnym¹⁹⁸. Pod hasłem *jeść* odnotowano tutaj czterdzieści pięć czynnościowych i stanowych czasowników odnoszących się do różnych etapów i sposobów jedzenia (por. *kosztować, nasycić się, obżerać się, opychać się, pałaszować, połykać, próbować, raczyć się, wsuwać* itp.) używanych w różnych rejestrach stylistycznych polszczyzny. Wyrazy *chrupać, lizać, międlić, ogryzać, wysysać* i *żuć* zostały wyodrębnione pod hasłem *szczególny sposób jedzenia*. Kategorię *trawienie* reprezentują m.in. rzeczowniki odczasownikowe *trawienie, absorpcja* (pominięto tu rodzime *wchłanianie*). W kategorii *problemy trawienne* znalazły się czasowniki *odbijać się* i *wymiotować*. Hasło *wydalenie* obejmuje m.in. takie wyrażenia i leksemy, jak: *iść do toalety, iść za potrzebą, jechać do Rygi, oddawać kał/mocz, robić kupę, rzygać, sikać, siusiać, srać, usuwać, wydalać, wymiotować, wypróżniać się, zwrócić*. Wyrazy *czkać* i *zakrztusić się* zakwalifikowano jako formy oddychania. Choć poszczególne partie prezentowanego materiału leksykalnego ilustrują przykłady użycia pochodzące z tekstów literackich (głównie aforyzmów), to jednak wyraźnie brakuje w przywołanym opracowaniu komentarzy lingwistycznych. Słownik nie uwzględnia czasowników dotyczących picia.

¹⁹⁶ Ibidem, s. 103.

¹⁹⁷ Z. CYGAL-KRUPA: *Słownictwo tematyczne języka polskiego. Zbiór wyrazów w układzie rangowym, alfabetycznym i tematycznym*. Kraków 1986, s. 250—254.

¹⁹⁸ Zob. M. KITA, E. POLAŃSKI: *Funkcje witalne*. W: Iidem: *Słownik tematyczny języka polskiego*. Łódź 2002, s. 100—109.

Słownik syntaktyczno-semantyczny czasowników polskich Macieja Kawi¹⁹⁹ pod hasłem *pić* podaje dwa znaczenia ‘wprowadzać płyn do organizmu: o człowieku i zwierzętach’ oraz ‘spożywać nałogowo alkohol’, które zostały zilustrowane modelem składniowym oraz przykładami użycia. W wypadku *pić*₁ odnotowano obiekt i instrument, natomiast przy czasowniku *pić*₂ uwzględniono aspekt towarzyski (*pić z kolegami*) oraz przyczynę (*pić z rozpaczy*). W słowniku odnotowano czasowniki dotyczące poszczególnych etapów czynności jedzenia lub picia, np. *gryźć*, *łykać* czy *smakować*, wraz z czynnościami towarzyszącymi (*chrupać*, *krztusić się*), czasowniki opisujące sposób jedzenia zwierząt (*dziobać*), jak również czasowniki kauzatywne używane w odniesieniu do ludzi i zwierząt (*karmić*, *paść*). Trzeba ponadto zauważyć, że pojawiły się tutaj także wyrazy *truć się* (o zażywanych lekach), *pościć* ‘zachowywać nakazany post’, ‘jeść mało lub wcale nie jeść’ i *tuczyć* ‘karmić kogoś zbyt obficie’.

Praktyczny słownik łączliwości składniowej czasowników polskich Stanisława Męda²⁰⁰ka odnotowuje podstawowe połączenia składniowe czasowników *jeść* [co?, czym?, gdzie? (na czym?/przy czym?/w czym?), kiedy?/o której?, kogo?, na czym?, z czego?, jak?] oraz *pić* [co?, przez co?, w czym?, z czego?, jak?]²⁰⁰. Spośród przeanalizowanych polskich i rosyjskich źródeł leksykograficznych jedynie w tej pozycji został odnotowany przykład ilustrujący zjawisko antropofagii: *Kanibale jedzą ludzi*. Artykuły hasłowe w omawianym słowniku oprócz przykładów użycia odpowiednich leksemów zawierają również przykłady porównań, np. *jeść jak kurczak*, *jeść jak ptaszek*, *jeść jak wilk*, *pić jak bąk/jak bela/jak dziurawa beczka/jak szewc/jak studnia/jak nieboskie stworzenie/jak gąbka* ‘pić dużo, bez umiaru’ oraz *pić jak panienka* ‘pić niewiele’. Liczne porównania niektórych stanów fizjologicznych człowieka oraz sposobów konsumpcji zestawionych głównie ze światem zwierząt (rzadziej ludzi czy artefaktów) odnajdujemy także w polskich i rosyjskich słownikach porównań²⁰¹, por. *trzeźwy jak noworodek*, *upić się jak bydlę*, *есть как акула*, *есть как воробышек (воробушек)*, *жевать как вол*, *жрать как кабан*, *лакать как пес*, *наесться как пиявка*, *нализаться как лакей*, *напиться как губка*, *нахлебаться как приказный*, *переваривать как страус*, *пить как (бездонная) бочка*, *чавкать как свинья* itd.

Cennym źródłem informacji na temat łączliwości rosyjskich i angielskich czasowników fizjologicznych sfery żywienia z nazwami organów anatomicznych jest słownik kolokacji dotyczących ciała ludzkiego opracowany przez

¹⁹⁹ M. KAWKA: *Słownik syntaktyczno-semantyczny czasowników polskich*. Cz. 1: *Czasowniki bezprzedrostkowe*. Kraków 1980.

²⁰⁰ S. MĘDAKA: *Praktyczny słownik łączliwości składniowej czasowników polskich*. Kraków 2005, s. 241, 306.

²⁰¹ Zob. M. БАЊКО: *Słownik porównań*. Warszawa 2004; B.M. МОКИЕНКО: *Словарь сравнений русского языка*. Санкт-Петербург 2003.

Lidię Jordanską i Sławę Paperno²⁰². Bezpośrednie odniesienia do konsumpcji zawierają artykuły hasłowe: *грудь* (piers), *губы* (wargi), *желудок* (żołądek), *живот* (brzuch), *зуб* (ząb), *рот* (jama ustna) oraz *язык* (język). Opis semantyczny przywołanej leksyki anatomicznej uwzględnia funkcje, jakie poszczególne narządy pełnią w procesie odżywiania — w mechanicznej obróbce pokarmu (eating, biting, and picking teeth), określaniu smaku potraw (sensations), trawieniu (normal digestion) czy karmieniu (breast feeding), por. przykładowo: *жевать/разжевать, прожевать* ‘żuć/przeżuć’, *жевать/разжевать N_A зубами* ‘żuć/przeżuć N_A zębami’, *Желудок переваривает мясо дольше, чем молочные продукты* ‘Żołądek trawi mięso dłużej niż nabiał’.

Spośród rosyjskich źródeł leksykograficznych, które utorowały drogę kolejnym (nowszy) opracowaniom leksyki czasownikowej, należy z pewnością wymienić słownik *Лексикально-семантические группы czasowników rosyjskich* pod redakcją Tamary Matwiejewej. W pozycji tej wyodrębniono subpole *физиологические действия* (czynności fizjologiczne), na które składają się cztery odrębne hasła dotyczące odpowiednio: jedzenia, picia, oddychania oraz innych czynności fizjologicznych. Artykuł hasłowy *глаголы питания* (czasowniki żywienia) obejmuje trzydzieści cztery leksemy z bazowymi czasownikami *кормить* ‘karmić’ i *питаться* ‘żywić się, odżywiać się’. Odnajdujemy tu czasowniki oznaczające czynność jedzenia w ogóle (zarówno neutralne, jak i ekspresywne, np. *есть* ‘jeść’, *жрать* ‘żreć’), jak również dotyczące konkretnych etapów konsumpcji, głównie mechanicznej obróbki pokarmu, np. *глодать* ‘ogryzać’, *жевать* ‘żuć’, *обкусать* ‘obgryźć’. Nie odnotowano tutaj wyrazów związanych z określaniem smaku. Zarejestrowano natomiast czasownik *лакомиться* ‘raczyć się, delektować się’ oznaczający czerpanie przyjemności smakowej z jedzenia. W omawianym zestawieniu występują ponadto czasowniki motywowane nazwami posiłków (*обедать* ‘jeść obiad’), a także wskazujące na relacje międzyludzkie (*кормить* ‘karmić’, *угощать* ‘częstować’). Jeśli chodzi o specyficzne sposoby odżywiania się zwierząt, rozpatrywany wykaz obejmuje wyraz *клевать* ‘dziobać’, motywowany nazwą narządu anatomicznego uczestniczącego w konsumpcji. Warto zauważyć, że w analizowanym rejestrze czynnościowych czasowników fizjologicznych dotyczących jedzenia pojawiają się również takie, które kwalifikują się jako stanowe: *наестся, напиться* ‘najeść się’, *насытить* ‘nasycić’, *объесться* ‘objeść się’. Osiągnięcie stanu sytości implikuje uprzednią realizację czynności jedzenia.

Pod hasłem *глаголы питья* (czasowniki picia) wymieniono dwanaście leksemów z bazowymi *пить* ‘pić’ oraz *поить* ‘poić’²⁰³. Znalazły się tu cza-

²⁰² L. IORDANSKAJA, S. PAPERNO: *A Russian-English Collocational Dictionary of the Human Body*. Ed. R.L. LEED. Ohio 1996. <http://russian.dml.cornell.edu/body/accented/index.htm> [dostęp: 4.09.2014].

²⁰³ *Лексико-семантические группы русских глаголов. Учебный словарь-справочник*. Ред. Т.В. МАТВЕЕВА. Свердловск 1988, s. 60—61, 81—82.

sowniki oznaczające specyficzne sposoby pobierania płynów przez ssanie (*отсосать* ‘odessać’) czy też (jak u niektórych zwierząt) podbieranie językiem z towarzyszeniem charakterystycznych odgłosów (*лакать* ‘chleptać’). Odnotowano również czasownik *прузыбуть* informujący o wypiciu niewielkiej ilości wina lub innego napoju oraz potoczny leksem *перепнуть* wskazujący na wypicie zbyt dużej ilości czegoś (zwykle alkoholu). Rozpatrywane zestawienie czasowników czynnościowych związanych z piciem obejmuje także czasownik *нанюуть* oznaczający spowodowanie odpowiedniego stanu fizjologicznego. Niektóre czasowniki związane ze sferą żywienia figurują też w obrębie artykułu hasłowego dotyczącego innych czynności fizjologicznych, np. *глотать* ‘łykać’, *наглотаться* ‘nałykać się’ oraz *тошнить* ‘mdlić, wymiotować’.

Jeśli natomiast chodzi o subpole *физиологическое состояние* (stan fizjologiczny), w rozpatrywanym artykule hasłowym zostały wyodrębnione trzy grupy leksemów: czasowniki stanu fizjologicznego z bazowym wyrażeniem *испытывать физиологическое состояние* (odczuwać stan fizjologiczny), czasowniki powodowania stanu fizjologicznego z bazowym *привести в физиологическое состояние* (spowodować stan fizjologiczny) oraz czasowniki oznaczające choroby (глаголы болезни) z predykatem bazowym *болеть* ‘chorować’. W pierwszej z wymienionych kategorii zarejestrowano czasowniki stanowe odnoszące się do sfery żywienia, takie jak: *голодать* ‘głodować’, *проголодаться* ‘zgłodnieć’ oraz *трезветь/отрезветь, протрезветь* ‘trzeźwieć, wytrzeźwieć, otrzeźwieć’. Z kolei w drugiej grupie znalazł się czasownik kauzatywny oznaczający osiągnięcie stanu upojenia alkoholowego (*сноуть* ‘upić, rozpić’) oraz nadwagi wskutek nadmiernego karmienia (*раскормить* ‘odkarmić, utuczyć’).

Z przedstawionej analizy interpretacyjnej próbki materiału zarejestrowanego w słowniku leksykalno-semantycznych grup czasowników rosyjskich wynika, że klasa czasowników fizjologicznych dotyczących jedzenia i picia obejmuje nie tylko wyrazy określające ściśle biologiczny wymiar tychże czynności, ale też słownictwo ujawniające pewne aspekty kulturowe (por. *лакомиться* ‘delektować się’, *перепнуть* ‘wypić za dużo’, *полдничать* ‘jeść podwieczorek’, *прокормиться* ‘wyżywić się, utrzymać się’, *угостить* ‘poczęstować’ itp.).

Великий словарь русских слов pod redakcją Ludmiły Babienko zawiera dość obszerny artykuł hasłowy *физиологическое действие* (czynność fizjologiczna), w którym zebrano sto siedem czasowników należących do tej grupy semantycznej (глаголы физиологического действия)²⁰⁴. Na wstępie zdefiniowano typową semantykę klasy: ‘spełnianie określonych funk-

²⁰⁴ Zob. *Большой толковый словарь русских глаголов*. Ред. Л.Г. БАБЕНКО. Москва 2011, s. 347—354.

cji fizjologicznych oraz zaspokajanie potrzeb witalnych, jak odżywianie, oddychanie itd.’ z podaniem predykatów bazowych: *дышать* ‘oddychać’, *есть* (*съесть*) ‘jeść’, *кормить* ‘karmić’, *пить* ‘pić’, *поить* ‘poić’. Poszczególne czasowniki zostały opatrzone komentarzem gramatycznym obejmującym informację o formie aspektu, definicję znaczenia, ważniejsze synonimy oraz przykłady użycia.

W artykule tym wyraźnie dominują leksemy związane z jedzeniem i pić. W przeważającej większości są to czasowniki czynnościowe. Odnotowane czasowniki stanowe dotyczą osiągnięcia stanu sytości lub upojenia alkoholowego, por. *напиваться*, *насыщаться*. Ze względu na reprezentowany etap czynności fizjologicznej znalazły się tutaj podstawowe leksemy dotyczące oceny smakowej, mechanicznej obróbki pokarmu oraz połykania: *глотать*, *грызть*, *жевать*, *пробовать*. Nie stwierdzamy jednak występowania czasowników związanych z trawieniem (wchłanianiem). Poza leksemem *тошнить* ‘спазматически извергать (извергнуть) через рот наружу содержимое желудка, реагируя на дискомфортные ощущения в последнем вследствие отравления, переедания, какой-л. болезни’ (zwracać ustami treść żołądka w wyniku zatrucia, przejedzenia lub choroby) nie pojawił się też ani jeden wyraz dotyczący wydalania.

Jeśli wziąć pod uwagę sferę użycia poszczególnych czasowników żywienia, omawiany artykuł zawiera wyrazy neutralne i potoczne, por. *есть*, *жрать*, *кушать*, *уничтожать* itp., o czym informuje stosowny komentarz. W wypadku niektórych czasowników rozgraniczono bądź uściślono rodzaj konsumowanych potraw lub napojów, por. *выпивать* (o napojach w ogóle oraz o alkoholu), *принимать* (o lekach). Podobne rozgraniczenie dotyczące wykonawcy czynności obserwujemy na przykładzie czasowników *клевать* (o ptakach) oraz *клевать* (przenośne: o ludziach). W omawianym artykule hasłowym występują również czasowniki żywienia motywowane nazwami posiłków (*обедать*) oraz nazwami części ciała (*пригубливать*), a także wskazujące na relacje międzyludzkie przy stole (*поить*, *угощать*), przekazujące charakterystykę ilościową konsumowanej żywności (*объедаться*, *перекармливать*), akcentujące czerpanie przyjemności smakowej z jedzenia (*лакомиться*) czy też uwypuklające określone stadium czynności jedzenia bądź picia (*допивать*, *заедать*). Warto również zwrócić uwagę na fakt, że w definicji wyrazu *хлеба́ть* ‘есть (съесть) что-л. жидкое, черпая ложкой, или пить (выпить) большими глотками’ (jeść potrawę płynną, czerpiąc ją łyżką, lub pić dużymi łykami) nie uwzględniono charakterystycznych dźwięków, które mogą tym czynnościom towarzyszyć. Czasowniki onomatopieczne związane z jedzeniem, mianowicie *хрумкать*, *хрустеть* i *чавкать*, zostały umieszczone pod hasłem *звучание* (dźwięk).

Wielki słownik synonimów pod redakcją Ludmiły Babienko wyodrębniła rozbudowane hasło *еда и питье как физиологические потребности*

человека (jedzenie i picie jako potrzeby fizjologiczne człowieka)²⁰⁵, w którym zgrupowano czasowniki jedzenia, czasowniki związane z przygotowywaniem potraw, nazwy napojów i produktów spożywczych, przymiotniki jakościowe opisujące cechy pokarmu oraz rzeczowniki charakteryzujące człowieka ze względu na jego stosunek do jedzenia i alkoholu.

W obrębie analizowanego artykułu hasłowego jako pierwsza została wyróżniona kategoria *еда как физиологический процесс* (jedzenie jako proces fizjologiczny). Na początku tej części odnotowano czasowniki *голодать*, *недоедать* informujące o spożywaniu przez dłuższy czas niedostatecznej ilości pożywienia, co wywołuje odczuwanie silnej potrzeby jedzenia. Następnie przytoczono szczegółowy komentarz na temat wyrażanej przez nie idei semantycznej oraz utrwalonego obrazu pojęciowego (prototypu). W dalszej kolejności zostały omówione podobieństwa i różnice semantyczne między poszczególnymi czasownikami. Komentarz gramatyczny dotyczy aspektu, sfery użycia, wprowadza definicję znaczenia i przykłady użycia. Na końcu wymieniono również ciągi wyrazów bliskoznacznych wraz ze związkami frazeologicznymi. W strukturze artykułu zostały następnie wymienione czterdzieści trzy czasowniki odzwierciedlające ogólną ideę semantyczną: ‘przyjmować pokarm, sycić się’. Większość z nich kwalifikuje się jako czynnościowe. Osiągnięcie stanu sytości wyraża leksem *заправляться*, a o zadowoleniu smakowym informuje z kolei czasownik *лакомиться*. W zgromadzonym materiale rozpoznajemy czasowniki neutralne, archaiczne (książkowe) oraz potoczne (w zdecydowanej większości), por. *вкушать*, *есть*, *молотить*, *снедать*, *угуваривать* itp. Badany rejestr zawiera wyrazy odnoszące się wyłącznie do etapu mechanicznej obróbki pokarmu oraz połykania (*глотать*, *жевать*). Poza czasownikiem *трапезничать* nie odnotowano żadnych innych czasowników motywowanych nazwą posiłku. Wśród czasowników żargonowych oznaczających jedzenie w sposób obrazowy pojawia się wyraz motywowany zoonimem, mianowicie *хомячить* (por. *хомяк* ‘chomik’). Definicje czasowników *хлебать*, *хрюпать* i *чавкать* wyraźnie uwypuklają funkcję dźwięków wydawanych zwykle podczas jedzenia i picia. Kolejną grupę stanowią czasowniki *заедать*, *закусывать* oznaczające konsumpcję w celu zagłuszenia lub wydobycia smaku spożytych wcześniej potraw bądź napojów. Trzecia grupa obejmuje czasowniki kauzatywne: *кормить*, *насыщать*, *питать* ‘dawać pokarm człowiekowi lub zwierzęciu’, natomiast czwarta — leksemy: *есть*, *кормиться*, *питаться*, *употреблять* itp. w znaczeniu ‘używać jako pożywienia, napoju; zaspokajając potrzeby pokarmowe’.

Kolejna kategoria dotyczy procesu picia oraz osiągnięcia stanu upojenia alkoholowego (процесс питья и приведения в состояние опьянения). Wy-

²⁰⁵ Большой толковый словарь синонимов русской речи. Ред. Л.Г. БАБЕНКО. Москва 2011, s. 177—203.

odrębniono tu pięć grup czasowników realizujących następujące znaczenia: ‘połykając, przyjmować alkohol’ (sto dwadzieścia dziewięć leksemów), ‘połykając, przyjmować napoje’ (siedemnaście), ‘połykając, przyjmować jakiś napój, najczęściej alkohol, szybko i w dużych ilościach’ (dwanaście), ‘doprowadzać do stanu upojenia alkoholowego, podając do picia duże ilości jakichś trunków’ (sześć), ‘regularnie spożywać alkohol, mieć skłonność do alkoholu’ (czterdzieści). Zarejestrowany materiał leksykalny pokazuje niezwykle bogactwo wyrazów używanych potocznie na oznaczenie picia alkoholu. W większości są to czasowniki czynnościowe. Czasowniki wyrażające znaczenie osiągnięcia stanu upojenia alkoholowego (pięćdziesiąt cztery), często wykazujące powinowactwo z odpowiednimi czasownikami czynnościowymi (por. *вкеросинить* i *накеросиниться*), zostały natomiast odnotowane pod hasłem *характеристика человека по отношению к еде и пью* (charakterystyka człowieka ze względu na jego stosunek do jedzenia i picia alkoholu). Na podstawie analizy danego artykułu hasłowego można spostrzec, że słownictwo dotyczące konsumpcji napojów niealkoholowych prezentuje się dość ubogo w porównaniu z czasownikami oznaczającymi picie alkoholu. Większość czasowników należących do tej ostatniej grupy to niezwykle obrazowa leksyka potoczna i środowiskowa o bardzo różnorodnych motywacjach semantycznych, które z pewnością warto pokrótce zreferować. Niektóre czasowniki oznaczające jedzenie mogą być również stosowane na oznaczenie picia alkoholu, np. *скушать*, *съесть*. Wiele czasowników odnoszących się do sfery konsumpcji alkoholu wskazuje na związki z różnego typu czynnościami fizycznymi, np. *боднуть*, *махнуть*, technicznymi, np. *вмонтировать*, a nawet mentalnymi, np. *заинтересоваться*. Niektóre są motywowane nazwami naczyń kuchennych, jak np. *ографиниться*, *остаканиться*, ogólnymi i szczegółowymi nazwami napojów, np. *алкоголить*, *квасить*. Notuje się także czasowniki motywowane nazwami jednostek miary, np. *остограммиться*, oraz nazwami organów anatomicznych zwierząt, np. *ужалиться* (od *жало* ‘żądło’). O wypiciu niewielkiej ilości alkoholu prowadzącym do stanu lekkiego upojenia informują wyrazy *подвыпить*, *поднуть* itp. Leksem *вылакать* (zwykle używany w odniesieniu do zwierząt) wskazuje na dużą ilość wypitego trunku. Sytuację próbowania (niewielkiej ilości) alkoholu oddaje czasownik *лизнуть*. Znaczenie szybkiego picia wyraża m.in. leksem *засадить*, natomiast *хлебнуть* oznacza wypicie alkoholu jedynym haustem. Na określoną kolejność spożywania trunków (mocniejsze po słabszych) wskazują czasowniki typu *догнать*, *заполировать*, *размяться*. Wyrazy *раздавить*, *распить*, *рассосать* implikują picie w towarzystwie, a czasownik *взбрызнуть* opisuje sytuację uczczenia jakiegoś wydarzenia konsumpcją alkoholu.

Cenne uwagi na temat leksyki żywieniowej odnajdujemy też w *Новым objaśniaющим словнику синонимов языка росыjsкого* pod redakcją Jurija

Апресjana²⁰⁶. Zostały tutaj szczegółowo omówione bazowe i peryferyjne rzeczowniki rozpatrywanej grupy tematycznej, takie jak *еда* ‘jedzenie’, *напиток* ‘napój’, *яд* ‘trucizna’, a także wyrazy oznaczające niektóre stany fizjologiczne, mianowicie *аппетит* ‘apetyt’, *вдоволь* ‘do woli, do syta’, *голод* ‘głód’. Spośród czasowników czynnościowych odnoszących się do sfery jedzenia w danym opracowaniu scharakteryzowano jedynie leksem *ужоуцать* ‘częstować’.

Słownik tematyczny języka rosyjskiego pod redakcją Walerija Morkowkina w artykule hasłowym *потребление пищи, отношение к пище* (konsumpcja i stosunek do jedzenia) przywołuje trzydzieści dwa czasowniki związane z żywieniem²⁰⁷. Odnajdujemy tu leksemy reprezentatywne dla poszczególnych etapów fizjologicznych procesu odżywiania, takich jak: określanie smaku, obróbka pokarmu czy połykanie. Nie uwzględniono natomiast słownictwa dotyczącego etapu trawienia i wydalania. Zanotowano ponadto czasowniki motywowane nazwami posiłków (*полдничают* itp.). Na uwagę zasługuje fakt odnotowania czasownika *чаевничать* oznaczającego czynność picia z nazwą napoju w podstawie słotwórczej. Spośród czasowników stanowych zostały wymienione leksemy oznaczające stan odczuwania głodu oraz osiągnięcie sytości (*голодать, наесться*). Relacje międzyludzkie w sferze jedzenia zilustrowano czasownikami typu *кормить, угощать* itp.

Rosyjsko-polski słownik tematyczny Janusza i Ewy Riegerów pod hasłem *posiłki* rejestruje czasowniki czynnościowe motywowane nazwami posiłków. W artykule hasłowym *едzenie* w pierwszej kolejności przywołano czasownik *кушать* ‘jeść’, opatrując go kwalifikatorem *grzecznościowe*. Następnie pojawiają się bazowe czasowniki żywieniowe: czynnościowe oraz stanowe w połączeniu z przykładowymi nazwami potraw lub napojów, a także z niektórymi określeniami sposobu bądź stopnia i miary. Odnotowano tutaj m.in. wyrażenie *пить чай вприкуску* ‘pić herbatę z kostką cukru w ustach’ oznaczające charakterystyczny dla rosyjskiego kręgu kulturowego sposób picia herbaty. Nie stwierdza się jednak w tym opracowaniu obecności leksyki czasownikowej związanej ze smakowaniem żywności czy też z jej mechaniczną obróbką²⁰⁸.

Wiele przykładów czasowników fizjologicznych z dziedziny jedzenia poświadczają *Ideograficzny słownik języka rosyjskiego* Olega Baranowa²⁰⁹ oraz *Funkcjonalno-kognitywny słownik języka rosyjskiego* Tanzilii Kildibe-

²⁰⁶ Zob. Новый объяснительный словарь синонимов русского языка. Ред. Ю.Д. АПРЕСЯН. Москва 2004.

²⁰⁷ Л.Г. САЯХОВА, Д.М. ХАСАНОВА, В.В. МОРКОВКИН: *Тематический словарь русского языка*. Москва 2000, s. 217—220.

²⁰⁸ Zob. J. RIEGER, E. RIEGER: *Słownik tematyczny rosyjsko-polski*. Warszawa 2003, s. 110—115.

²⁰⁹ О.С. БАРАНОВ: *Идеографический словарь русского языка*. Москва 1995, s. 291—297, 300—302.

kowej²¹⁰. Cechują je dość podobny (pojęciowy) układ oraz sposób prezentacji materiału leksykalnego (bez definiowania znaczeń poszczególnych wyrazów). W słowniku Baranowa interesującą nas leksykę zgrupowano w artykule hasłowym *питание человека* (żywienie człowieka). W punkcie dotyczącym charakterystyki pożywienia między ‘żywością skromną’ a ‘żywnością tłustą’ odnotowano czasownik *разговеться* ‘posilić się po zakończeniu postu’, natomiast przyjemne doznania smakowe towarzyszące jedzeniu ilustrują leksemy *лакомиться*, *побаловаться* ‘sprawić sobie jakąś przyjemność’, *смаковать*. Kolejne podpunkty zawierają ważniejsze czasowniki opisujące sytuację przyjmowania pożywienia oraz napojów (neutralne, potoczne i ekspresywne). Nie wszystkie aspekty czynności jedzenia i picia zostały jednak uwzględnione w tym zestawieniu. Przykładowo, wśród czasowników związanych z jedzeniem znalazły się wyrazy motywowane nazwą posiłku czy też opisujące sytuację określania smaku potraw (*дегустировать*, *отведать*, *откушать*), ale z kolei nie odnotowano żadnego leksemu opisującego etap mechanicznej obróbki pokarmu, której mogą także towarzyszyć zjawiska natury dźwiękowej. Osobne podpunkty poświęcono również takim aspektom żywienia, jak apetyt (*с аннетумом кушать*), obfite jedzenie (*чревоугодничать* ‘dogadzać swojemu brzuchowi, obżerać się’ od przest. *чрево* ‘brzuch’), głód (*проголодаться*), niedożywienie (*недоедать*) oraz dieta (*сесть на диету*). Wśród potocznych czasownikowych reprezentacji pojęcia *аннетум* (apetyt) znalazł się wyraz *хрупать* ‘chrupać’ oznaczający jedzenie, gryzienie z chrzęstem, prymarnie związany z fazą mechanicznej obróbki pokarmu. Czynnościowe oraz stanowe czasowniki związane z piciem alkoholu oraz upojeniem alkoholowym umieszczono pod hasłem *эйфорические состояния* (stany euforyczne).

W funkcjonalno-kognitywnym słowniku Kildibekowej leksyka czasownikowa dotycząca picia oraz nadużywania alkoholu została umieszczona pod hasłem *вредные привычки* (nałogi). Hasło *жизненные потребности* (potrzeby życiowe) obejmuje ważniejsze czasowniki domeny jedzenia. Warto odnotować, że w podpunkcie traktującym o jakości pożywienia pojawia się wyraz *отравишься/не отравишься* ‘otrujesz się/nie otrujesz się’. Podpunkt *напитки* (napoje) zawiera ważniejsze czasowniki oznaczające picie w ogóle. Odrębny punkt stanowi leksyka odnosząca się do kategorii *голод*, *аннетум* (głód i apetyt). W tym miejscu zarejestrowano m.in. czasowniki związane z czerpaniem przyjemności smakowej (*лакомиться*, *смаковать*), jak również oznaczające ograniczenie konsumpcji (*поститься*, *постничать*). Wyodrębniona grupa czasowników smakowania odnoszących się zarówno do sytuacji określania smaku, jak i czerpania przyjemności smakowej z konsumpcji (*дегустировать*, *отведать*, *побаловаться чем-л.*, *пробовать*) obejmuje

²¹⁰ *Функционально-когнитивный словарь русского языка. Языковая картина мира.* Ред. Т.А. КильдИБЕКОВА. Москва 2013, s. 28—29, 58—69, 242, 329—330.

też wyraz *откушать*, który może także oznaczać ‘zakończyć posiłek (podnieść)’ oraz ‘wziąć udział w obiedzie (grzecznościowe)’. W artykule hasłowym opisującym smak oraz percepcję smakową znalazły się natomiast tylko czasowniki dotyczące sytuacji określania smaku pokarmu (*дегустировать, отвеदывать, пробовать на вкус, снимать пробу*). Trzeba zarazem podkreślić, że hasło poświęcone żywieniu i hodowli zwierząt poświadcza również ważniejsze czasowniki opisujące sposoby konsumpcji zwierząt ze wskazaniem na rodzaj spożywanego pokarmu, np. *лакать (молоко, воду)* ‘chleptać (mleko, wodę)’, *клевать (зерно)* ‘dziobać (ziarno)’, *жевать (траву, сено)* ‘żuć (trawę, siano)’, *лизать (соль)* ‘lizać (sól)’.

Systematyczny słownik semantyczny języka rosyjskiego Leonida Wasilijewa zawiera dość obszerny artykuł hasłowy *предикаты физиологического состояния* (predykaty stanu fizjologicznego), w którym odnotowano również leksykę czasownikową związaną ze stanem upojenia alkoholowego oraz głodu. Obok predykatów bazowych zostały tu wymienione ważniejsze czasowniki inchoatywne, rezultatywne oraz kauzatywne, np. *голодать* ‘głodować’, *накормить* ‘nakarmić’, *насыщаться* ‘nasycać się’, *проголодаться* ‘zgłodnieć’, *пьянеть* ‘upijać się’, *трезветь* ‘trzeźwieć’, *трезвить* ‘trzeźwić’, *хмелить* ‘zamraczać, upajać’. W artykule hasłowym *предикаты звучания* (predykaty dźwięku) odnajdujemy grupę leksemów oznaczających odgłosy wydawane przez człowieka, związane z procesami fizjologicznymi, np. *рыгать* ‘izdawać громкий отрывистый звук, выпуская газы из желудка через рот’ (wydawać głośny dźwięk, wypuszczając ustami gazy z żołądka), a także odgłosy towarzyszące różnym czynnościom, w tym dźwięki wydawane podczas jedzenia, np. *чавкать* ‘mlaskać’²¹¹. Z kolei pod hasłem *предикаты вкуса* (predykaty smaku) zostały uwzględnione czasowniki czynnościowe realizujące znaczenie ‘кто-то определяет (при еде, питье) вкус чего-л.’ (ktoś określa smak czegoś podczas jedzenia lub picia), mianowicie: *пробовать (непробовать) на вкус, отведывать (отведать)*, potoczne *кушать (покушать)*, specjalistyczne *дегустировать, снимать (снять) пробу*²¹².

Rosyjski słownik semantyczny pod redakcją Natalii Szwedowej²¹³ w artykule hasłowym *питание* (żywienie) definiuje bazowe czasowniki *кормить, поить* oraz ich pochodne (dwadzieścia osiem jednostek leksykalnych), m.in.

²¹¹ Jeśli chodzi o polskie opracowania leksyki dźwiękowej sfery żywienia, w indeksie onomatopei sporządzonym w układzie tematycznym pod hasłem *jedzenie i picie* Mirosław Bańko umieszcza następujące nazwy odgłosów tychże czynności: *chlip, chłup, chłep, chrup, gul-gul, łyk, mlask, mli, mmm, mniам, siorb*. Niektóre z wymienionych rdzeni występują w podstawie pokrewnych czasowników, np. *chleptać, chrupać, mlaskać, siorbać*. Zob. M. BAŃKO: *Współczesny polski onomatoreikon...*, s. 265.

²¹² Л.М. ВАСИЛЬЕВ: *Системный семантический словарь русского языка. Предикатная лексика*. Т. 1. Уфа 2005, s. 108—109, 237—238, 411.

²¹³ *Русский семантический словарь*. Т. 4: *Глагол*. Ред. Н.Ю. ШВЕДОВА. Москва 2007, s. 621—622.

заморить ‘doprowadzić do wyczerpania organizmu, nie podając pożywienia’, *лакомить* ‘karmić czymś smacznym’, *насытить* ‘nasycić’, *перекормить* ‘przekarmić’, *подкормить* ‘dokarmić’, *раскормить* ‘utuczyć w wyniku nadmiernego karmienia’, przest. *унотчевать* ‘ugościć’. Leksyka ta ujawnia zarówno prawidłowe, jak i zaburzone relacje ilościowo-jakościowe między pokarmem/napojem a człowiekiem karmiącym/pojącym i karmionym/pojonym. Ważniejsze kauzatywne czasowniki żywienia (dwanaście) odnotowano również pod hasłem dotyczącym hodowli zwierząt i opieki nad nimi, np. *опоить* ‘zaszkodzić zwierzęciu, podając zbyt dużą ilość wody’, *откормить* ‘utuczyć’, *насти* ‘paść’, *подкормить* ‘dokarmić’.

Za szczególnie cenne opracowanie leksykograficzne, w którym wyodrębniono podstawowe modele zdań odzwierciedlających sytuację czynności fizjologicznej (предложения, отображающие ситуацию физиологического действия), należy uznać *Экспериментальный словарь składniowy* pod redakcją Ludmiły Babienko²¹⁴. Na wstępie wyróżnionego artykułu hasłowego została scharakteryzowana typowa sytuacja ‘człowiek lub istota żywa wykonuje czynności fizjologiczne niezbędne do prawidłowego funkcjonowania organizmu’, schemat bazowy: СУБЪЕКТ — ПРЕДИКАТ ФИЗИОЛОГИЧЕСКОГО ДЕЙСТВИЯ — ОБЪЕКТ (SUBIEKT — PREDYKAT CZYNNOŚCI FIZJOLOGICZNEJ — OBIEKT) oraz podstawowe predykaty (*дышать* ‘oddychać’, *есть* ‘jeść’, *кормить* ‘karmić’, *пить* ‘pić’, *поить* ‘poić’, *реагировать* ‘reagować’). Następnie opisano warianty leksykalne modelu. Znalazły się tu trzy modele związane ze sferą żywienia: (1) ‘człowiek lub istota żywa dostarcza organizmowi substancji odżywczych niezbędnych do jego prawidłowego funkcjonowania, przeżuwać i połykać pożywienie’, (2) ‘człowiek lub istota żywa przyjmuje jakiś napój’, (3) ‘człowiek lub istota żywa dostarcza komuś pożywienia lub napojów niezbędnych do prawidłowego funkcjonowania’. Dalej zostały wyodrębnione trzy modele mieszane: ‘człowiek lub istota żywa rozmiękcza pożywienie w ustach’, ‘człowiek lub istota żywa je coś, obgryzając to ze wszystkich stron za pomocą zębów’, ‘człowiek pije alkohol w dużych ilościach, w wyniku czego upija się i nie może kontrolować swojego zachowania’. Model mieszany wyrażający sytuację czynności fizjologicznej połączonej z brzmieniem (*чавкать* ‘mlaskać’) został przytoczony pod hasłem *звучание* (dźwięk). Na podkreślenie zasługuje również fakt, że w omawianej pozycji oprócz wariantów leksykalnych modelu oraz modeli mieszanych uwzględniono modele obrazowe (przenośne), np. ‘człowiek je coś w niewielkich ilościach, podobnie jak robią to ptaki, dziobiąc pożywienie’ (*клевать*), ‘człowiek konsumuje pożywienie do reszty, tak jak podejmuje różnego rodzaju działania, aby doprowadzić jakąś sprawę do końca’ (*расправляться*).

²¹⁴ *Экспериментальный синтаксический словарь. Русские глагольные предложения.* Ред. Л.Г. БАБЕНКО. Москва 2002, s. 240—242.

Słownictwo dotyczące jedzenia szczególnie ciekawie prezentuje się w środowiskowych odmianach języka. Bogate zasoby leksyki z interesującą nas dziedziny katalogują polskie i rosyjskie słowniki leksyki potocznej i nienormatywnej²¹⁵. Pokazują one wyjątkową różnorodność motywacji semantycznych oraz świadczą o kreatywności językowej użytkowników. Warto podkreślić, że w obrębie rosyjskich źródeł zachował się pionierski *Kryptoglosariusz* zredagowany i wydany jako odbitka pod koniec XIX wieku przez etnografa i dialektologa Pawła Tichanowa. Broszura ta stanowi szczególnie cenny materiał do badań diachronicznych: zawiera ponad sto wyrazów i wyrażenń związanych z piciem alkoholu, używanych w żargonie biedoty, więźniów, handlarzy wędrownych itp.²¹⁶, por. *ахнуть, дернуть* ‘выпить’ (wypić), *нализаться* ‘напиться’ (upić się) itd. Spośród współczesnych opracowań leksyki i frazeologii alkoholowej, które spełniają wymogi kompetentnego opisu leksykograficznego, należy wymienić *Alkosłownik* pod redakcją Harrego Waltera²¹⁷. Zdefiniowano w nim znaczenia poszczególnych wyrazów, opatrując je komentarzem gramatycznym, kwalifikacją funkcjonalno-stylistyczną oraz przykładami użycia.

Ponadto powstają opracowania leksykograficzne, w których gromadzi się słownictwo tematyczne pochodzące z dzieł określonego pisarza. Bogaty materiał leksykalny wybrany z prozy Stefana Żeromskiego sklasyfikowała Barbara Bartnicka. W dość pojemnym semantycznie artykule hasłowym *słownictwo dotyczące doznań smakowych*²¹⁸, który obejmuje nazwy smaków, pokarmów oraz słownictwo związane z ich przygotowaniem, nazwy posiłków, potraw, dań, napojów i alkoholi, nazwy człowieka pijanego bądź lubiącego nadużywać alkoholu, nazwy lokali gastronomicznych oraz przyjęć towarzyskich, zostały uwzględnione czasowniki *jeść* i *pić* wraz z ich derywatami i synonimami, jak również leksyka związana z nadużywaniem pokarmów i napojów oraz niedoborem i brakiem pożywienia. W opracowaniu tym leksemy *jeść* (sto

²¹⁵ Zob. przykładowo: L. KACZMAREK, T. SKUBALANKA, S. GRABIAS: *Słownik gwary studenckiej*. Lublin 1994; J. ANUSIEWICZ, J. SKAWIŃSKI: *Słownik polszczyzny potocznej*. Warszawa 1996; M. CZESZEWSKI: *Słownik slangu młodzieżowego*. Piła 2001; M. DZIURDA, P. CHOROBĄ: *Słownik gwary młodzieżowej*. Toruń 2013; *Nowy słownik gwary uczniowskiej...*; M. CZESZEWSKI: *Słownik polszczyzny potocznej*. Warszawa 2008; *Słownik polskich leksemów potocznych*. T. 1—7. Red. W. LUBAŚ. Kraków 2001—2013; *Słownik polskich leksemów potocznych*. T. 8—9. Red. W. LUBAŚ, K. SKOWRONEK. Kraków 2015—2016; В.В. ХИМИК: *Большой словарь русской разговорной экспрессивной речи*. Санкт-Петербург 2004; Д.И. КВЕСЕЛЕВИЧ: *Толковый словарь ненормативной лексики*. Москва 2005; Т.Г. НИКИТИНА: *Молодежный сленг...*

²¹⁶ Zob. П.Н. ТИХАНОВ: *Криптогlossарий. Отрывок. Представление глагола „выпить”*. Санкт-Петербург 1891, s. 1.

²¹⁷ Zob. *Русский алкословарь-справочник, или Веселая наука выпивать. Учебные материалы по социоллингвистике*. Ред. Х. ВАЛЬТЕР. Грайфсвальд 2005.

²¹⁸ B. BARTNICKA: *Słownictwo pism Stefana Żeromskiego*. T. 8: *Świat doznań zmysłowych (węch, smak, dotyk)*. Kraków 2007, s. 170—180.

trzydzieści cztery), *pić* (sto cztery) oraz ich pochodne występują na samym początku listy frekwencyjnej wyrazów wiążących się ze ‘smakiem’.

Na zakończenie przeglądu źródeł leksykograficznych warto dla porównania odnotować jeszcze dwie pozycje: jedną o charakterze praktycznym, drugą — o profilu specjalistycznym. Otóż w poradniku Maria Caramittiego pt. *Co i jak jeść w Rosji?* w zestawieniu z wyjątkowo bogatą kolekcją rosyjskich nazw potraw i napojów leksyka czasownikowa prezentuje się nad wyraz skąpo. Słowniczek polsko-rosyjski rejestruje jedynie czasownik *jeść* ‘есть’, ‘кушать’, natomiast w części rosyjsko-polskiej figuruje tylko wyraz *есть* ‘jeść’. Wypada przy tym nadmienić, że artykuły hasłowe oprócz wymowy nie zawierają żadnych komentarzy na temat zakresu użycia, co w wypadku rosyjskiego czasownika *кушать* jest dość istotne²¹⁹. W rozmówkach zostały podane zaledwie dwie przykładowe konstrukcje z użyciem czasowników jedzenia: *Czy można zjeść obiad na świeżym powietrzu? Можно пообедать на воздухе? Chciałbym spróbować... Я бы хотел попробовать...*²²⁰. Przywołana pozycja zatem tylko po części odpowiada na zawarte w tytule problemy. Choć z lektury tego opracowania wynosimy bardzo dużo informacji na temat tego, co jeść w Rosji, to kwestia *Jak jeść?* pozostawia jednak u czytelnika wyraźny niedosyt: zarówno w aspekcie lingwistycznym, jak i kulturowym.

Rosyjsko-ukraiński słownik terminologii fizjologicznej Borysa Jesipienki i Marata Kondratowicza²²¹ zawiera z kolei terminologię stosowaną w dziedzinie nauk medycznych. Znalazły się w nim również ważniejsze czynnościowe czasowniki fizjologiczne wraz z pochodnymi *nomina actionis* dotyczącymi odżywiania oraz poszczególnych etapów tego procesu, takich jak: żucie, połykanie, wchłanianie i wydalenie (*глотать* ‘łykać’, *дефекация* ‘defekacja’, *жевание* ‘żucie’, *испускать* ‘wydalać’, *мочеиспускание* ‘oddawanie moczu’, *переваривать* ‘trawić’, *перееживание* ‘przeżuwanie’, *питание* ‘żywienie’, *питать* ‘żywić’, *усваивание* ‘wchłanianie’). Oprócz tego w analizowanym zestawieniu pojawia się czasownik wskazujący na sposób picia, wprowadzania płynu do organizmu — *сосать* ‘ssać’, a także rzeczownik odczasownikowy oznaczający nadmiar dostarczanego pożywienia — *перекармливание* ‘przekarmianie’. Ponadto słownik odnotowuje termin *паразитировать* ‘paraszytować’, który w sensie biologicznym oznacza odżywianie się pokarmem lub tkanką gospodarza (żywiciela). Jak widać, obok nomenklatury medycznej w omawianym słowniku występuje też słownictwo powszechnie używane. Niektóre wyrazy wywodzące się z języka ogólnego, takie jak: *глотать*, *питать*, *сосать*, zostały najprawdopodobniej przejęte przez medyczny styl

²¹⁹ Zob. M. CARAMITTI: *Co i jak jeść w Rosji? Poradnik, rozmówki, słowniczek*. Przeł. A. GRĘBECKA, A. KĘDZIOREK. Warszawa 2003, s. 174, 206.

²²⁰ Ibidem, s. 132—133.

²²¹ *Русско-украинский словарь физиологической терминологии*. Сост. Б.Е. ЕСИПЕНКО, М.А. КОНДРАТОВИЧ. Киев 1963.

naukowy. Trzeba jednocześnie zauważyć, że żywieniowa leksyka ogólna, naukowa i potoczna wzajemnie się przenikają i wzbogacają²²², np. rosyjski czasownik *cocatb* w języku potocznym oznacza ‘pić alkohol’ (podobnie zresztą jak i polskie *ssać* czy *łyknąć*).

Uwagi terminologiczne

Wyznaczenie zakresu badań wiąże się również ściśle z rozstrzygnięciem kwestii natury terminologicznej. Odżywianie jako jedna z podstawowych czynności życiowych istot żywych stanowi przedmiot dociekań fizjologii — nauki medycznej zajmującej się badaniem poszczególnych funkcji organizmów: ich komórek, tkanek i narządów. Nazewnictwo z zakresu fizjologii nie wzbudzało szczególnego zainteresowania wśród lingwistów. W Polsce znaczący wkład w badania terminologii lekarskiej²²³ wniosły prace Felicji Wysockiej poświęcone historycznojęzykowemu opisowi nominów anatomiców²²⁴. Procesy

²²² Za Jolantą Maćkiewicz leksykę tę można zatem określić mianem dwufunkcyjnej. Są to wyrazy, które występują w terminologii i w języku ogólnym. Zob. J. MAĆKIEWICZ: *Językowy obraz ciała. Szkice do tematu*. Gdańsk 2006, s. 57.

²²³ Ciekawe spostrzeżenia na temat etymologii oraz znaczenia wybranych terminów anatomicznych, w tym także wyrażenia *kanal pokarmowy*, odnajdujemy w opracowaniu Józefa Majera i Fryderyka Skobla. Uczni ci zainicjowali prace nad uporządkowaniem polskiego słownictwa lekarskiego. Zob. J. MAJER, F. SKOBEL: *Uwagi nad niektórymi wyrazami lekarskimi*. Kraków 1835, s. 32. Warto podkreślić, że w łacińsko-polskim słowniku wyrazów lekarskich Fryderyka Skobla i Aleksandra Kremiera obok nazw anatomicznych licznie reprezentowana jest także leksyka czasownikowa dotycząca żywienia wraz z rzeczownikami odsłownymi. Oprócz prymarnych znaczeń fizjologicznych definicje słownikowe odnotowują również niektóre sensy pozamedyczne, por. *bibere* ‘pić’, *cibare* ‘karmić’, *consumptio* ‘trawienie, niszczenie, schnięcie, usychanie, suchoty, znikanie, roztop’, *deglutitio* ‘połykanie’, *degustatio* ‘ukuszenie, skosztowanie’, *ebibere* ‘wypić, wyssać; przepić, zapić sprawę’, *edere* ‘jeść, pożywać, zgryźć, pożyć’, ‘żywić’, *polydipsia* ‘pragnienie nadzwyczajne, p. chorobowe’, *potatio* ‘opijanie się, pijatyka’. F. SKOBEL, A. KREMER: *Słownik łacińsko-polski wyrazów lekarskich*. Kraków 1868. W *Słowniku anatomiczno-fizjologicznym* Majera i Skobla leksykę związaną z obszarem żywienia reprezentują natomiast głównie rzeczowniki, wśród których możemy wyodrębnić ogólne nazwy pokarmów, np. *alimentum* ‘żywność, strawa, karmia, pasza, pica’, *cibus* ‘pokarm, śniadek, śniadek’, *potus* ‘napój’, nazwy stanów fizjologicznych: *fames* ‘głód’, *satietas* ‘sytość’, *sitis* ‘pragnienie’, a także przymiotniki wskazujące na rodzaj spożywanego pokarmu, por. *carnivorus* ‘mięsożerny’, *herbivorus* ‘roślinożerny’. W przywołanej pozycji wyraźnie dominują nazwy czynności, por. *concoctio* ‘trawienie’, *lactatus* ‘karmienie’, *manducatio* ‘żucie, dawniej żwanie, żuchanie’, *mictus* ‘moczenie’, *nutritio* ‘odżywianie’, *potatio* ‘picie’, *ruminatio* ‘odżuwanie, przeżuwanie’, *sorbitio* ‘sarkanie, chlapanie, chleptanie’, *suctus* ‘ssanie’. Zarejestrowano tu tylko jeden czasownik czynnościowy odnoszący się do domeny jedzenia, mianowicie: *gustare* ‘ukusić, zakusić, z niemiecka *smakować*’. Zob. J. MAJER, F. SKOBEL: *Słownik anatomiczno-fizjologiczny*. „Rocznik Wydziału Lekarskiego w Uniwersytecie Jagiellońskim” 1838, t. 1.

²²⁴ Zob. F. WYSOCKA: *Polska terminologia lekarska do roku 1838. Anatomia. Jednowyrazowe nazwy motywowane*. T. 2. Kraków 1994.

formowania się rosyjskiej terminologii fizjologicznej końca XVIII i początku XIX wieku omówiła natomiast Jelena Tarasowa. Objęła ona refleksją lingwistyczną leksykalno-semantyczne grupy rzeczowników oraz czasowników związanych z oddychaniem, krążeniem krwi, trawieniem (пищеварение), wchłanianiem (всасывание), wydalaniem (выделение), zapładnianiem itd. Tarasowa podkreśla, że wielocłonowość szeregów synonimicznych w wypadku terminologii fizjologicznej wynikała z faktu przenikania do języka naukowego leksyki o rozmaitej proveniencji, charakterystycznej dla różnych odmian stylistycznych (wyrazy neutralne, książkowe, powszechnie używane i potoczne). W obrębie kształtującej się naukowej terminologii fizjologicznej dominowały słowa rdzennie rosyjskie, ale znaczący był też odsetek leksyki staro-cerkiewno-słowiańskiej. Przewaga rodzimego słownictwa była uwarunkowana samym zakresem badań fizjologii, która zgłębia i opisuje procesy życiowe zachodzące w organizmie. W celu ich nazwania stosowane są głównie czasowniki (zdecydowanie rzadziej zapożyczane z języków obcych) oraz rzeczowniki odczasownikowe. W świetle tych faktów w języku prac z dziedziny fizjologii dominuje użycie czasowników niedokonanych, które pozwalają opisać naturę procesów stale przebiegających w organizmie²²⁵.

Jak pokazuje dokonany przegląd literatury naukowej, czasowniki fizjologiczne nie były dotychczas przedmiotem dogłębnych analiz językoznawczych. Z etymologicznego punktu widzenia częśćka *fizjo-* (ros. *физио-*) pochodzi z greki: występuje ona w złożeniach i odnosi się do sfery ciała (w odróżnieniu od umysłu) oraz naturalnych czynności (funkcji życiowych) organizmu²²⁶. Na podstawie omówionych prac można zauważyć, że w rosyjskim piśmiennictwie lingwistycznym terminologia z tej dziedziny jest dość dobrze utrwalona. Terminem „физиологические глаголы” (czasowniki fizjologiczne) posłużyła się w swej pracy przywoływana już Jelena Paduczeva²²⁷. W klasyfikacji czasowników czynnościowych zaproponowanej przez autorki *Gramatyki komunikacyjnej języka rosyjskiego* odnotowano termin „физиологические действия” (czynności fizjologiczne). Szerszy zakres ze względu na kwalifikację czasownika fizjologicznego jako stanowego bądź czynnościowego ma termin „глаголы со значением физиологического действия и состояния” (czasowniki oznaczające czynności i stany fizjologiczne) stosowany przez Swietlanę Magfurową, która przeprowadziła szczegółową analizę danej klasy semantycznej. Oprócz opracowań teoretycznych i materiałowych termin

²²⁵ Е.Н. ТАРАСОВА: *Формирование физиологической терминологии в русском литературном языке конца XVIII — первой половины XIX века*. [Автореферат кандидатской диссертации]. Москва 1994, s. 8—15.

²²⁶ Zob. W. KOPALIŃSKI: *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych...*, s. 190; Л.П. КРЫСИН: *Толковый словарь иноязычных слов*. Москва 2002, s. 743.

²²⁷ Е.В. ПАДУЧЕВА: *Парадигма регулярной многозначности...*, s. 81.

„глаголы физиологического действия”/„verbal group for physiological functions” rejestrują również przywołane wcześniej słowniki pod redakcją Ludmiły Babienko.

Ze względu na rodzaj czynności fizjologicznej oznaczanej odpowiednim czasownikiem węższy zakres mają terminy „глаголы питания” (czasowniki żywienia) oraz „глаголы питья” (czasowniki picia) przywołane w słowniku pod redakcją Tamary Matwiejewej oraz w artykule Tatiany Siwkowej. Podobną konkretyzację obserwujemy w wypadku angielskich terminów „eat and drink verbs”/„eating and drinking verbs” (czasowniki jedzenia i picia) stosowanych przez Åshild Næss. Z ich dosłownym rosyjskim tłumaczeniem w postaci wyrażenia *глаголы еды и питья* spotykamy się w autoreferacie Wiktorii Krugliakowej²²⁸. Omawiając stan badań typologicznych nad czasownikiem, autorka powołuje się m.in. na pracę zbiorową pod redakcją Johna Newmana dotyczącą czasowników jedzenia i picia. Warto przy tej okazji podkreślić, że w przywołanym anglojęzycznym opracowaniu oprócz szczegółowego określenia „eat and drink verbs” notujemy również użycie ogólniejszego terminu — „ingestive predicates/verbs of ingestion”²²⁹. Mengistu Amberber obejmuje nim czasowniki oznaczające inkorporację pożywienia, mianowicie: *drink* ‘pić’, *eat* ‘jeść’, *swallow* ‘połykać’ oraz *taste* ‘próbować’²³⁰. Konieczne w tym miejscu staje się odnotowanie monografii poświęconej klasyfikacji czasowników angielskich autorstwa Beth Levin. Czasowniki związane ze spożywaniem pokarmów i napojów zostały tu zakwalifikowane do nadrzędnej kategorii „verbs of ingesting”. W jej ramach z kolei wyróżniono następujące podklasy: 1) „eat verbs”, 2) „chew verbs”, 3) „gobble verbs”, 4) „devour verbs”, 5) „dine verbs”, 6) „gorge verbs”, 7) „verbs of feeding”²³¹.

²²⁸ В.А. КРУГЛЯКОВА: *Семантика глаголов вращения в типологической перспективе*. [Автореферат кандидатской диссертации]. Москва 2010, s. 4.

²²⁹ Por. ang. *ingest* 1. ‘to take in for digestion (as into the stomach)’, 2. ‘to take in’ (swallow, absorb), *ingesta* ‘food and other materials taken into the body by way of the digestive tract’. *Webster’s Third New International Dictionary of the English Language Unabridged*. Ed. P. BABCOCK GOVE. Fulda 1993, s. 1162.

²³⁰ M. AMBERBER: *Quirky Alternations of Transitivity: The Case of Ingestive Predicates*. In: *The Linguistics of Eating and Drinking...*, s. 45.

²³¹ Klasa 1) obejmuje czasowniki *eat* ‘jeść’, *drink* ‘pić’. Pierwszy dotyczy spożywania pokarmów stałych, a drugi — napojów. Nie przekazują one informacji na temat sposobu konsumpcji ani rodzaju posiłku. Klasa 2) łączy wyrazy typu: *chew* ‘żuć’, *crunch* ‘chrupać’, *nibble* ‘ogryzać’, *lick* ‘lizać’, *sip* ‘popijać małymi łykami’, *slurp* ‘siorbać’, które wskazują na określony sposób konsumpcji. Klasa 3) skupia leksemy opisujące szybkie tempo konsumowania czegoś, np. *bolt* ‘szybko połykać jedzenie’, *gobble* ‘jeść łapczywie i głośno’. Do klasy 4) wchodzi przechodnie czasowniki jedzenia (w większości łacińskiego pochodzenia), takie jak: *consume* ‘spożywać’, *devour* ‘pożerać, pochłaniać’, *ingest* ‘łykać’. Klasa 5) mieści czasowniki oznaczające spożywanie konkretnych posiłków, np. *breakfast* ‘jeść śniadanie’, *feast* ‘ucztować’. Klasę 6) stanowią leksemy opisujące sposób odżywiania się, np. *exist* ‘utrzymywać się’, *feed* ‘żywić się’, *gorge* ‘objadać się’. Niektóre z tych wyrazów

Polska literatura językoznawcza poświęca używanie pojęmne, ale zarazem dość rozbudowanego terminu „czasowniki związane z czynnościami fizjologicznymi oraz stanem fizycznym człowieka”, użytego przez Annę Dąbrowską i Małgorzatę Witaszek-Samborską. Nazwy poszczególnych czynności fizjologicznych podlegają dalszym uściśleniom, np. leksemy dotyczące odżywiania autorki włączają do kategorii: „czasowniki odnoszące się do spożywania pokarmów”. Zależnie od celów badawczych rozpatrywaną kategorię tematyczną można jeszcze bardziej doprecyzować, np. „czasowniki nazywające czynności jedzenia i picia” (Mariak), „leksykalne reprezentacje czynności jedzenia i picia” (Jarosińska), „predykaty nazywające jedzenie” (Grybosiova). Polski *WordNet (Słowniec)* zalicza leksemy *jeść* i *pić* do domeny czasowników jedzenia²³². W wypadku rozpatrywanej terminologii lingwistycznej uwidaczniają się zatem dwie tendencje: badacze albo rozgraniczają czynność jedzenia i picia (Jarosińska, Mariak, Matwiejewa, Siwkowa, Næss, Krugliakowa), albo traktują czynność jedzenia (lub szerzej: odżywianie się, konsumpcję) jako nadrzędną względem czynności picia (Dąbrowska, Witaszek-Samborska, Grybosiova, Levin, Amberber).

Spośród przeanalizowanych źródeł leksykograficznych precyzyjną kwalifikację tematyczną wyrazu *jeść* podaje *Wielki słownik języka polskiego PAN* (dalej — WSJP)²³³:

CZŁOWIEK JAKO ISTOTA FIZYCZNA

> Budowa i funkcjonowanie ciała ludzkiego

> czynności i stany fizjologiczne

CODZIENNE ŻYCIE CZŁOWIEKA

> Jedzenie i jego przygotowanie

> czynności związane z jedzeniem

CZŁOWIEK I PRZYRODA

> Świat zwierząt

> budowa i funkcjonowanie organizmów zwierzęcych.

W kwalifikacji tematycznej czasownika *pić* nadrzędną kategorią dla oznaczanej przezeń czynności są w omawianym opracowaniu ‘czynności związane z jedzeniem’. Dopiero na drugim miejscu wymieniono tu ogólnofizjologiczny aspekt czynności picia. Ponadto dana kwalifikacja pomija sferę tematyczną dotyczącą funkcjonowania organizmów zwierzęcych, por.:

można zarazem odnieść do klasy czasowników egzystencjalnych. Klasę 7) tworzą czasowniki kauzatywne, np. *breastfeed* ‘karmić piersią’, *feed* ‘karmić’, *forcefeed* ‘karmić widelcem’. Zob. B. LEVIN: *English Verb Classes and Alternations: A Preliminary Investigation*. Chicago 1993, s. 213—217.

²³² Zob. *Słowniec*. <http://plwordnet.pwr.wroc.pl> [dostęp: 21.02.2015].

²³³ Zob. *Wielki słownik języka polskiego PAN*. <http://www.wsjp.pl> [dostęp: 1.07.2014].

CODZIENNE ŻYCIE CZŁOWIEKA

> Jedzenie i jego przygotowanie

> czynności związane z jedzeniem

CZŁOWIEK JAKO ISTOTA FIZYCZNA

> Budowa i funkcjonowanie ciała ludzkiego

> czynności i stany fizjologiczne.

Zbliżoną do WSJP kwalifikację tematyczną bazowych czasowników odnoszących się do dziedziny żywienia podaje *Słownik polszczyzny potocznej* Janusza Anusiewicza i Jacka Skawińskiego. W pozycji tej została wyodrębniona klasa *czynności i stany fizyczne — czynności fizjologiczne*, w której drugą pozycję po kategorii *poruszanie się* zajmuje artykuł hasłowy 1.3.2. *jedzenie — picie*²³⁴. Słownictwo związane z wydalaniem oraz pozostałymi funkcjami cielesnymi umieszczono w artykule hasłowym 1.3.7. *czynności fizjologiczne*. Dane wyrażenie ma w tym wypadku wąski zakres, ponieważ obejmuje czynności dotyczące końcowego etapu przemiany materii. W polszczyźnie ogólnej ma ono jednak wyraźnie utrwaloną konotację. Użytkownicy języka polskiego na ogół kojarzą je z eufemistycznym określeniem czynności wydalniczych.

Zestawienie polskiej i rosyjskiej terminologii lingwistycznej pokazuje, że czynnościowe oraz stanowe czasowniki oznaczające jedzenie i picie badacze odnoszą do klasy czasowników fizjologicznych. W stosowanej nomenklaturze nie zawsze jednak stwierdzamy użycie odpowiedniej przydawki klasyfikującej zawierającej rdzeń *fizjo-* (ros. *физуо-*), por. „czasowniki odnoszące się do spożywania pokarmów”, „czasowniki nazywające czynności jedzenia i picia”, „глаголы питания”, „глаголы питья”. Jak już powiedziano, istota aktu konsumpcji jest głęboko biologiczna, choć pod wieloma względami nie jest on wolny od wpływu kultury. Akty jedzenia i picia łączą w sobie co najmniej kilka aspektów: zaspokojenia elementarnej potrzeby pokarmowej, ale też hedonicznego dążenia do odczuwania przyjemności oraz do społecznego kontaktu z drugim człowiekiem. Zachowania żywieniowe są zatem nieodłącznie związane z obszarem fizjologii, która wyznacza rytm ludzkiej aktywności, kształtując życie codzienne człowieka. Trzeba zarazem pamiętać, że omawiane prawo fizjologiczne dotyczy także zwierząt. Na ściśle fizjologicznym podłożu aktu konsumpcji wyrasta więc cała „nadbudowa” kulturowa, co znajduje odbicie w organizacji systemu słownictwa odnoszącego się do sytuacji jedzenia i/lub picia.

²³⁴ J. ANUSIEWICZ, J. SKAWIŃSKI: *Słownik polszczyzny potocznej...*, s. 48—50.

Uwagi końcowe

Z przedstawionego przeglądu literatury lingwistycznej oraz wstępnej diagnozy materiału językowego poczynionej na podstawie wybranych źródeł leksykograficznych wypływa wniosek, że inwentarz polskiej i rosyjskiej leksyki czasownikowej dotyczącej jedzenia i picia jest bogaty i różnorodny, lecz jak dotąd mało opracowany w aspekcie teoretycznym. Postulat przeprowadzenia klasyfikacji czasowników fizjologicznych odnoszących się do domeny jedzenia wydaje się zatem uzasadniony. Poczynione tu obserwacje i uwagi upoważniają do wysunięcia propozycji spójnego programu ich opisu. Porównanie tej klasy czasowników w języku polskim i rosyjskim może przynieść szczególnie ciekawe wyniki.

Rozdział drugi

Projekt opisu polskich i rosyjskich czasowników jedzenia

Czasowniki jedzenia jako przedmiot analizy językoznawczej

Uwagi wstępne

W obrębie tego rozdziału zostaną przedstawione wybrane problemy szczegółowe dotyczące konfrontatywnego opisu polskich i rosyjskich czasowników jedzenia z omówieniem metod analizy lingwistycznej oraz charakterystyką źródeł materiału badawczego.

„Mówienie o jedzeniu — pisze Paweł Nowak — może nieść w sobie bardzo różne potencjały informacyjne, może zawierać dużo lub — wręcz przeciwnie — bardzo mało wiedzy”¹. Ernst Cassirer w *Filozofii form symbolicznych* wskazywał, że dla ogólnego oznaczenia czynności przyjmowania pożywienia, tj. *jeść*, w naszym rozumieniu nie ma ekwiwalentów w żadnym z języków amerykańskich autochtonów. Jest za to wiele różnych czasowników, spośród których jedne oznaczają spożywanie pokarmu zwierzęcego, inne — roślinnego, jedne oznaczają jedzenie w samotności, inne — wspólne jedzenie itd.².

Współczesne studia językoznawcze prowadzone przez Annę Wierzbicką dowodzą, że jedzenie i picie mają wymiar uniwersalny: wszyscy ludzie jedzą i piją, podobnie jak żyją i umierają. Pozorny paralelizm między życiem i umieraniem oraz jedzeniem i piciem skrywa jednak głęboką różnicę. Otóż — jak

¹ P. NOWAK: „Świat kulturożerców” — metaforyczny obraz „strawy duchowej” w tekstach publicystycznych. W: *Pokarmy i jedzenie w kulturze. Tabu, dieta, symbol*. Red. K. ŁEŃSKA-BĄK. Opole 2007, s. 48.

² Zob. Э. КАССИРЕР: *Философия символических форм*. Т. 1: *Язык*. Пер. С.А. РОМАШКО. Москва—Санкт-Петербург 2002, s. 227.

pokazują dane lingwistyczne — życie i śmierć nie są jedynie uniwersalnym doświadczeniem kondycji ludzkiej. Są one zarazem ludzką interpretacją tejż kondycji. We wszystkich językach istnieją słowa lub wyrażenia oznaczające ‘życie’ i ‘śmierć’, natomiast nie w każdym języku występują wyrazy oznaczające ‘jedzenie’ lub ‘picie’. Z tego rodzaju zjawiskiem mamy do czynienia w językach kalam i warlpiri, których opis wymaga od badacza rezygnacji z perspektywy „eurocentrycznej”. Oznacza to, że choć ludzie wszędzie wyobrażają sobie człowieka jako istotę, która żyje i umiera, to jednak nie wszędzie wyobrażają go sobie jako istotę, która je i pije. W odróżnieniu od pojęcia życia i śmierci dwa bliźniacze pojęcia „człowiek jedzący” oraz „człowiek pijący” nie mają bezpośredniego wyrażenia we wszystkich językach świata³.

Jeśli przenieść się w obszary języka polskiego i rosyjskiego, przeprowadzone wstępne rozpoznanie leksyki czasownikowej dotyczącej dziedziny jedzenia uprawnia do stwierdzenia, że jest ona licznie reprezentowana, a przy tym cechuje ją duża różnorodność motywacji semantycznych, które z pewnością warto byłoby wyodrębnić i opisać. Przykładowo, jeśli chodzi o informację na temat konsumowanych potraw, zauważamy, że w zasadzie w obu językach może być ona wyrażana na dwa sposoby: analitycznie w postaci nazw potraw lub napojów przyłączanych przez bazowe czasowniki domeny jedzenia, np. *jeść jajko*, *jeść pączka*, *есть сникерс*, *pić piwo*, *пить чай*, oraz syntetycznie — w podstawie słowotwórczej czasownika, np. *jajczyć*⁴ ‘jeść jajko’⁴, *pączkować*¹ ‘żartobliwie: jeść dużo pączków na raz’⁵, *сникерснуть* ‘есть сникерсы’⁶, *piwkować* ‘pić piwo w towarzystwie’⁷, *чаевать* ‘пить чай, чаевничать’⁸ itp. W języku polskim i rosyjskim analityzm zdecydowanie w tym względzie przeważa. Choć formy syntetyczne motywowane nazwami pokarmów lub napojów są możliwe, to jednak bywają one dość rzadkie, a ponadto w poszczególnych językach mogą mieć odmienne i niesymetryczne motywacje. Jak widać, są to głównie wyrazy potoczne, a także okazjonalizmy lub neologizmy, które świadczą o kreatywności użytkowników języka. W obiegu potocznym notuje się w związku z tym przypadki użycia leksemów typu: *pączkować* czy *сникерснуть*⁹ itp. Tego typu wyrazy z reguły nie

³ Zob. A. WIERZBICKA: *All People Eat and Drink. Does This Mean that ‘Eat’ and ‘Drink’ Are Universal Human Concepts?*. In: *The Linguistics of Eating and Drinking*. Ed. J. NEWMAN. Amsterdam—Philadelphia 2009, s. 65.

⁴ *Słownik polskich leksemów potocznych*. T. 3. Red. W. LUBAŚ. Kraków 2004, s. 443.

⁵ *Słownik polskich leksemów potocznych*. T. 9. Red. W. LUBAŚ, K. SKOWRONEK. Kraków 2016, s. 40.

⁶ Przykład pochodzi z referowanego w poprzednim rozdziale artykułu Tatiany Siwkowej.

⁷ M. CZESZEWSKI: *Słownik polszczyzny potocznej*. Warszawa 2008, s. 234.

⁸ Д.И. КВЕСЕЛЕВИЧ: *Толковый словарь ненормативной лексики*. Москва 2005, s. 958.

⁹ Użycie rozkaznikowej formy tego czasownika poświadcza hasło reklamowe batonika *Snickers*: *He тормози. Сникерсни!*. Zob. <https://www.youtube.com/watch?v=wDWEkau2r1A> [dostęp: 3.07.2015].

są jednakże włączane do najnowszych słowników ogólnych¹⁰. Warto jednak podkreślić, że potoczne czasowniki oznaczające czynności jedzenia i picia z nazwą potrawy lub napoju w podstawie słowotwórczej rejestrują najnowsze (rodzime) opracowania współczesnej leksyki, w których możemy odnaleźć definicje interesujących nas wyrazów (wraz z przykładami użycia), por. *ciastkować*₂ ‘jeść ciastka’, *herbatkować* ‘pić herbatę, zwykle podczas spotkania towarzyskiego’, *kawkować* ‘pić kawę, zwykle podczas spotkania towarzyskiego; kawoszyć’, *winkować* ‘pić wino, zwykle podczas spotkania towarzyskiego’, *wódkować* ‘pić wódkę, zwykle podczas spotkania towarzyskiego’¹¹.

Czasowniki fizjologiczne domeny jedzenia tworzą zatem dość zróżnicowany zbiór. W jego granicach mieszczą się zarówno wyrazy neutralne o wysokim stopniu ogólności, jak i słowa treściowo bardziej uszczegółowione, nierzadko przy tym nacechowane ekspresywnie, co jest w znacznej mierze uzależnione od rzeczywistości pozajęzykowej, do której się odnoszą. W świetle obserwacji diagnostycznych poczynionych w poprzednim rozdziale powstaje kwestia wyboru optymalnej metody konfrontatywnego opisu czasowników danej klasy semantycznej, aby możliwie najpełniej ukazywał on jej specyfikę w języku polskim i rosyjskim.

Metoda opisu czasowników jedzenia

Rozprawa ma charakter studium leksykalno-semantycznego poświęconego polskim i rosyjskim czasownikom nazywającym czynność jedzenia. W konfrontatywnym opisie materiału leksykalnego zdecydowano się na zastosowanie metody analizy semantycznej z użyciem narzędzi semantyki strukturalnej (analizy składnikowej łączonej z teorią pól językowych, a także z elementami teorii ról (walencji) semantycznych) oraz semantyki kognitywnej i kulturowej (teorii metafor pojęciowych, teorii schematów wyobrażeniowych, jak również pewnych elementów definicji kognitywnej mających na celu rekonstrukcję JOS).

U podstaw przyjęcia odpowiedniej orientacji badawczej legło spostrzeżenie, że wspólnym komponentem znaczeniowym dla czasowników fizjologicznych domeny jedzenia jest składnik [jeść]/[есть]. Czasowniki rozpatrywanej klasy różnią się od siebie poszczególnymi elementami znaczenia dodawanymi do znaczenia podstawowego. Wiąże się z tym uznanie postulatu o systemo-

¹⁰ Przykładowo, czasownik *pączkować* w polszczyźnie ogólnej funkcjonuje w trzech znaczeniach: *bot.* ‘wypuszczać pączki’, *biol.* ‘rozmnażać się wegetatywnie przez oddzielanie komórek potomnych od organizmu macierzystego’, *przen.* ‘powstawać w dużej ilości, wyodrębniając się z czegoś’. Zob. *Uniwersalny słownik języka polskiego*. T. 3. Red. S. DUBISZ. Warszawa 2003, s. 80.

¹¹ *Najnowsze słownictwo polskie*. Red. M. BAŃKO, M. CZESZEWSKI, J. BURZYŃSKI. <http://www.nowewyrazy.uw.edu.pl> [dostęp: 23.11.2015].

wości języka naturalnego i rozkładalności znaczenia leksykalnego na prostsze składniki semantyczne (semy). Wykorzystanie analizy komponencjalnej wraz z opisem relacji semantycznych w polu czasowników jedzenia z jednej strony pozwoli zarysować jego strukturę (centrum i peryferie) oraz wykryć cechy odróżniające znaczenia jednostek leksykalnych, należących do rozpatrywanego pola¹², a z drugiej — pozwoli także wyodrębnić podobieństwa i różnice międzyjęzykowe (zwłaszcza pod względem leksykalnego „wypełnienia” odpowiedniej strefy pojęciowej w porównywanych językach). Nakreślenie siatki relacji paradygmatycznych w polu czasowników jedzenia bez uwzględnienia związków syntagmatycznych nie oddaje jednak w pełni językowego potencjału badanego słownictwa. W opracowaniu opisu podstawowego modelu zdaniowego (SPA) realizowanego przez czasowniki jedzenia pomocna okazuje się teoria ról semantycznych (walencji semantycznych w ujęciu Jurija Apresjana). Do wyjaśnienia mechanizmów wykształcania się znaczeń metaforycznych na przykładzie centralnych czasowników w polu jedzenia wskazane jest natomiast zastosowanie procedur badawczych, jakie proponują przedstawiciele nurtu kognitywnego, w szczególności teorii metafor pojęciowych oraz teorii schematów wyobrażeniowych (semantyka kognitywna). Tradycyjnie poza obrębem analizy składnikowej znajdowała się ekspresywność (semy konotacyjne), a więc znaczenia nacechowane emocjonalnie, motywowane różnego rodzaju procesami skojarzeniowymi, które funkcjonują w świadomości grupowej i są utrwalone kulturowo. W analizie składników konotacyjnych przysługujących bazowym czasownikom jedzenia, a także w opisie ich ważniejszych synonimów ekspresywnych wysoką użyteczność wykazują z kolei metody stosowane w nurcie kognitywnym (w jego odmianie kulturowej), dzięki którym można skutecznie wydobyć charakterystyczne cechy językowego obrazu świata zawartego w strukturze określonego pola (semantyka kulturowa).

¹² J.W. Paduczewa operuje terminem „тематический класс” (klasa tematyczna), który jest pojęciem węższym od pojęcia pola semantycznego. Klasy tematyczne obejmują wyrazy o wspólnym komponencie znaczeniowym zajmującym centralną pozycję w ich strukturze semantycznej. Przykładowo, do klasy czasowników percepcyjnych wchodzi nie tylko leksem *видеть* ‘widzieć’, ale też jego postać kauzatywna — *показывать* ‘pokazywać’. Różnica między klasą tematyczną a kategorią taksonomiczną polega na tym, że stany mogą być fizyczne, fizjologiczne, mentalne itd. (jedna kategoria taksonomiczna, różne klasy tematyczne). Z kolei czasowniki mentalne mogą oznaczać czynności, stany itd. (jedna klasa tematyczna, różne kategorie taksonomiczne). Kategorie taksonomiczne dzielą czasowniki na klasy semantyczne. Nie są to jednak klasy tematyczne. Klasa tematyczna to formalny odpowiednik pola semantycznego. Do struktury semantycznej wyrazu mogą wchodzić komponenty znaczeniowe właściwe kilku różnym klasom tematycznym. Dlatego jeden wyraz może należeć zarazem do dwu lub więcej klas tematycznych, np. leksem *убедить* ‘przekonać’ zalicza się do czasowników mówienia oraz do czasowników oddziaływania na czyjś stan mentalny. Zob. Е.В. Падучева: *Тематический класс как формальный аналог семантического поля*. В: ЕАДЕМ: *Динамические модели в семантике лексики*. Москва 2004, s. 42—50.

Narzędzia strukturalistyczne pozwalają zatem na dokonanie próby dotarcia do warstwy znaczeniowej czasowników jedzenia. Z kolei metody semantyki kognitywnej i kulturowej dopełniają ten opis, umożliwiając wyjaśnienie mechanizmów wykształcania się znaczeń przenośnych bazowych czasowników jedzenia, a także podjęcie próby rekonstrukcji językowego obrazu jedzenia wyłaniającego się z treści badanych leksemów. Instrumentarium klasycznych programów lingwistycznych zastosowane do analizy wybranej klasy czasowników sprawdza się zarówno w wykrywaniu tego, co jest w niej systemowe oraz regularne, jak i tego, co jednostkowe i nieregularne. Przyjęcie szerszej perspektywy badawczej z wykorzystaniem metodologii wypracowanych w semantyce językoznawczej (strukturalnej, kognitywnej i kulturowej) daje szansę na sporządzenie możliwie kompleksowego opisu materiału leksykalnego.

Szczegółowe problemy opisu czasowników jedzenia

Celem podjętych badań jest skatalogowanie i uporządkowanie zbioru leksemów tworzących pole pojęciowo-leksykalne wyznaczone przez wspólną cechę semantyczną [jeść]/[есть]. Definicja ogólna: KTOŚ JE COŚ, wskazuje, że ‘ktoś robi z czymś coś tak, że to coś zaczyna się znajdować w kimś, żeby mógł żyć’. Obiektem czynności jedzenia są pokarmy o postaci stałej. Dlatego składnikami rozważanej definicji są elementy [gryźć] [žuć] [połykać]: ‘jeżeli ktoś je coś, to gryzie to, żuje i połyka’. Powstaje w związku z tym kwestia kwalifikacji czasownika *pić* oraz ustalenia wzajemnej relacji, w jakiej pozostają względem siebie leksemy *jeść* i *pić* w badanym polu. Z definicji ogólnej KTOŚ PIJE COŚ wynika, że ‘ktoś bierze do ust jakiś napój i połyka go, żeby żyć’. Obiektem czynności picia są płyny (napoje). Podstawowa różnica między jedzeniem a piciem polega zatem na sposobie wprowadzania substancji odżywczych do organizmu. Sposób wprowadzania warunkują własności referencyjne spożywanego obiektu. Jedzenie wiąże się z rozdrabnianiem pokarmów, a picie — z wlewaniem płynów bądź płynnych pokarmów. Biorąc pod uwagę to podstawowe rozróżnienie, że X i Y są pewnymi czynnościami: 1. jeśli ktoś X-uje, to nie Y-uje, 2. jeśli ktoś Y-uje, to nie X-uje¹³, między rozpatrywanymi wyrażeniami ujawnia się relacja sprzeczności (antonimii): ‘jeśli ktoś je, to nie pije’, ‘jeśli ktoś pije, to nie je’.

Maciej Grochowski podkreśla, że miejsce walencyjne jednostki KTOŚ PIJE COŚ może być reprezentowane wyłącznie przez jednostki nazywające płyny.

¹³ W ustaleniu leksykalnych relacji semantycznych w obrębie klasy czasowników wykorzystuję testy opracowane przez zespół *WordNetPl*. Zob. M. ZAWISŁAWSKA, M. PIASECKI, S. SZPAKOWICZ, M. DERWOJEDOWA: *Relacje w polskim WordNecie (WNPl)*. <http://plwordnet.pwr.wroc.pl> [dostęp: 6.01.2007].

Omawiana jednostka wyklucza użycie jednostek niezgodnych z jej znaczeniem, np. jednostek nazywających przedmioty o stałej postaci, por. niepoprawne połączenia: **pije chleb, pije orzechy*¹⁴. Zdaniem Niny Arutiunowej, ograniczenia łączliwości dotyczą poziomu leksykalnego i referencyjnego. W znaczeniu słowa opisującego statyczną lub dynamiczną cechę przedmiotu w większym bądź mniejszym stopniu ujawniają się fizyczne (lub inne) cechy substancji, np. *нумь* (to, что жидко) ‘pić (to, co jest płynne)’, *есть* (то, что не жидко) ‘jeść (to, co nie jest płynne)’. W wypadku gdy zacierają się różnice referencyjne, utarta (stała) łączliwość wyrazów może podlegać zmianom. Przykładowo: *нумь сок* ‘pić sok’, ale: *есть бульон* ‘jeść rosół’. Zarówno sok, jak i rosół mają cechę [płynny] i nie wymagają rozdrabniania. Wybór czasownika w przywołanych kontekstach nie zawsze jest dowolny i może być uzależniony od innych cech czynności, np. jej celu bądź sposobu realizacji. Pije się zwykle w celu ugaszenia pragnienia, a je się po to, by zaspokoić głód. Rosół nie zalicza się do kategorii *напоје*. Jest to potrawa używana w celu nasycenia się. Z tego względu bardziej naturalne wydaje się połączenie danej nazwy z czasownikiem *есть* ‘jeść’. Zmiana sposobu konsumpcji może wpływać na wybór czasownika. Rosół (podobnie jak i inne zupy) zazwyczaj je się łyżką, ale może być on również wprowadzany do ust bezpośrednio z jakiegoś naczynia, np. *выпить стакан бульона* ‘wypić szklankę rosółu’. Zacieranie się różnic referencyjnych wpływa na rozluźnienie reguł łączliwości. Między komponentami związku obserwuje się pewną wariantywność, która sprzyja rozwojowi synonimiczności, por. *есть/(преже) нумь компот* ‘jeść/(rzadziej)¹⁵ pić kompot’ oraz *выпить, зjeść barszcz*¹⁶.

W świetle przedstawionych przykładów nasuwa się wniosek, że wcale nie jest łatwo jednoznacznie ustalić rodzaj relacji semantycznej zachodzącej pomiędzy czasownikami *jeść* i *pić*. Wyrazy te z pewnością nie są synonimami. Nie potwierdza tego test synonimiczności (równoznaczności) czasowników: 1) jeśli ktoś X-uje, to Y-uje; 2) jeśli ktoś Y-uje, to X-uje, por. *‘jeśli ktoś je, to pije i jeśli ktoś pije, to je’. Między czasownikami *jeść* i *pić* nie można również stwierdzić relacji inkluzji (hiponimii): 1) jeśli ktoś X-uje, to Y-uje; a) jeśli ktoś Y-uje, to niekoniecznie X-uje: *‘jeśli ktoś je, to pije; jeśli ktoś pije, to niekoniecznie je’. Przeprowadzony test na wykrycie sprzeczności semantycznej wyrazów sprawdza się jedynie w odniesieniu do sposobu wprowadzania do organizmu żywności w zależności od cechy, która przysługuje substancji podlegającej konsumpcji: [stały] [płynny]. Odnotowane tu przykłady nie wydają się już jednak równie wyraziste pod tym względem. W wyjaśnie-

¹⁴ M. GROCHOWSKI: *Zarys leksykologii i leksykografii. Zagadnienia synchroniczne*. Toruń 1982, s. 51.

¹⁵ Н.Д. АРУТИУНОВА: *Предложение и его смысл. Логико-семантические проблемы*. Москва 2002, s. 86—87.

¹⁶ *Wielki słownik języka polskiego PAN*. <http://www.wsjp.pl> [dostęp: 12.11.2015].

niu dość złożonej relacji zachodzącej między omawianymi wyrazami może pomóc przyjęcie założenia o pokrewieństwie semantycznym wyrazów. Jak wskazuje Maciej Grochowski, jeżeli między znaczeniami dwóch jednostek leksykalnych nie zachodzą synonimia, inkluzja ani sprzeczność, to można przewidywać, że takie jednostki mają zarówno wspólne składniki znaczeniowe, jak i składniki różne, czyli należące do znaczeń tylko jednej z jednostek (relacja pokrewieństwa semantycznego)¹⁷.

Mając na uwadze złożoność natury semantycznej omawianych wyrazów, a także planowaną objętość pracy, zdecydowałam się zawęzić zakres badania materiału leksykalnego do pola czasowników jedzenia (o wyraźnie rozbudowanej strukturze). W niniejszej rozprawie uwzględniam jedynie podstawową relację pomiędzy wyrazami *jeść* i *pić*. Czasowniki te różnią się pod względem przejawiania się cech (semów): [rozdrabnianie] [wlewanie], które opisują sposób wprowadzania substancji odżywczych do ustroju. Poza ścisłym obszarem analizy znajdzie się zatem mikropole czasowników picia. Zarówno w polszczyźnie, jak i w języku rosyjskim ma ono równie pokazną reprezentację leksykalną, co pole czasowników jedzenia. W szczególności dotyczy to leksyki czasownikowej związanej z piciem alkoholu. Zagadnienia te niewątpliwie zasługują na podjęcie w ramach odrębnego opracowania.

Dla stylu potocznego typowe są, jak wiadomo, jednostki nazywające niektóre czynności fizyczne (zwłaszcza fizjologiczne) człowieka, np. *drałować*, *zasuwać* ‘biec’, *wsuwać*, *wcinać*, *wtranżalać*, *żreć*, *opychać się* ‘jeść’¹⁸. W polu czasowników jedzenia licznie rozbudowaną grupę stanowią wyrazy ekspresywne oraz wulgaryzmy, które tradycyjnie znajdują się poza obrębem rozważań dotyczących struktury pola i jego granic. Nie oznacza to jednak, że tego typu wyrazów synonimicznych nie warto analizować. Bogactwo materiału leksykalnego skłania również do podjęcia refleksji lingwistycznej nad klasą synonimów ekspresywnych badanego pola. Zdecydowałam się w związku z tym na omówienie dostrzeżonych prawidłowości, różnic oraz ciekawostek w porównywanych grupach materiałowych. Obserwacje i uwagi poczynione w tym zakresie będą szczególnie przydatne do rekonstrukcji językowego obrazu jedzenia. Dokonanie próby przeglądu wyrazów potocznych i ekspresywnych pozwoli na wysnucie wniosków dotyczących postrzegania oraz interpretacji czynności jedzenia w ogóle, a także na wykrycie utrwalonych w ich znaczeniach pewnych charakterystycznych elementów obrazu świata (czynności jedzenia). Sporządzone listy ekspresywnych czasowników jedzenia (zob. załączniki) w języku polskim i rosyjskim pokazują, że jest to zbiór otwarty — wzbogacający się wciąż o nowe wyrazy, a jego rozmiary są świadectwem kreatywności językowej użytkowników. Pominięcie tej kwestii

¹⁷ Zob. M. GROCHOWSKI: *Zarys leksykologii i leksykografii...*, s. 72.

¹⁸ Ibidem, s. 101.

w opisie spowodowałoby niekompletność próby odtworzenia całościowego przekroju zasobów badanego pola leksykalnego.

Źródła i zakres materiału

Analizowany w pracy materiał językowy obejmuje głównie wyrazy (czasowniki jedzenia), a także ich definicje z przykładami użycia. Materiał wyekscerpowano ze współczesnych polskich i rosyjskich źródeł leksykograficznych: słowników książkowych oraz elektronicznych. Kryterium decydującym o włączeniu danej jednostki do analizy było występowanie w jej definicji podstawowego komponentu znaczeniowego [jeść]/[есть].

Selekcji leksemów wchodzących w skład pola czasowników jedzenia dokonano na podstawie przeglądu słowników ogólnych języka polskiego i rosyjskiego, a także słowników czasowników, słowników synonimów, słowników tematycznych, semantycznych, pojęciowych (ideograficznych) oraz składniowych, jak również słowników leksyki potocznej i żargonowej.

Oceny przynależności odpowiedniego czasownika do pola jedzenia dokonywano na podstawie analizy słowników synonimów, słowników tematycznych, semantycznych oraz pojęciowych. Szczególnie wyzyskano w tym względzie następujące źródła: *Słownik wyrazów bliskoznacznych* pod redakcją Stanisława Skorupki, *Słownik wyrazów bliskoznacznych PWN* pod redakcją Mirosława Bańki, *Dystynktywny słownik synonimów* Alicji Nagórko, Marka Łazińskiego i Hanny Burkhardt, *Большой толковый словарь синонимов русской речи* pod redakcją Ludmiły Babienko, *Słownik tematyczny języka polskiego* Małgorzaty Kity i Edwarda Polańskiego, *Тематический словарь русского языка* pod redakcją Leny Sajachowej, Dinary Chasanowej i Walerija Mor-kowkina, *Русский семантический словарь* pod redakcją Natalii Szwedowej, *Функционально-когнитивный словарь русского языка* pod redakcją Tanzilii Kildibekowej, *Идеографический словарь русского языка* Olega Baranowa.

W ustalaniu znaczeń poszczególnych wyrazów odwoływano się do słowników ogólnych, takich jak: *Uniwersalny słownik języka polskiego* pod redakcją Stanisława Dubisza, *Inny słownik języka polskiego* pod redakcją Mirosława Bańki, *Wielki słownik języka polskiego PAN*, *Большой толковый словарь русского языка* pod redakcją Siergieja Kuzniecowa, a także do następujących słowników czasowników: *Słownik syntaktyczno-generatywny czasowników polskich* pod redakcją Kazimierza Polańskiego, *Słownik syntaktyczno-semantyczny czasowników polskich* Macieja Kawki, *Большой толковый словарь русских глаголов* pod redakcją Ludmiły Babienko.

Nieocenioną pomoc w opisie podstawowych relacji semantycznych w polu czasowników jedzenia okazały zasoby polskiego *WordNetu* (*Słownosieci*) oraz elektroniczna wersja *Uniwersalnego słownika języka polskiego*. Z kolei rekon-

strukcji podstawowego modelu zdaniowego czasowników jedzenia szczególnie przysłużył się *Praktyczny słownik łączliwości składniowej czasowników polskich* Stanisława Mędaka oraz *Экспериментальный синтаксический словарь. Русские глагольные предложения* pod redakcją Ludmiły Babienko.

Na potrzeby sporządzenia rejestru synonimów ekspresywnych czasowników oznaczających jedzenie wykorzystano słowniki wyrazów potocznych i żargonowych: *Słownik polszczyzny potocznej* Jacka Skawińskiego i Janusza Anusiewicza, *Słownik polszczyzny potocznej* Macieja Czeszewskiego, *Słownik polskich leksemów potocznych* pod redakcją Władysława Lubasia, *Nowy słownik gwary uczniowskiej* pod redakcją Haliny Zgółkowej, *Słownik gwary młodzieżowej* Magdaleny Dziurdy i Piotra Choroby, *Толковый словарь ненормативной лексики* Dmitrija Kweśelewicza, *Большой словарь русской разговорной экспрессивной речи* Wasilija Chimika, *Молодежный сленг. Толковый словарь* Tatiany Nikitinej.

W celu wyodrębnienia składników konotowanych (fakultatywnych, przy czym jednak dość silnie utrwalonych w świadomości użytkowników języka) przysługujących centralnym czasownikom w polu jedzenia i ich ekspresywnym synonimom w trakcie podjętej próby ich rekonstrukcji zostały wykorzystane ważniejsze przysłowia, frazeologizmy i kolokacje z tymi wyrazami. Materiał ilustracyjny zaczerpnięto z wymienionych już słowników ogólnych języka polskiego i rosyjskiego, a także z wybranych słowników przysłów i frazeologizmów (Samuela Adalberga, Juliana Krzyżanowskiego, Władimira Dala) oraz słowników porównań (Mirośława Bańki i Walerija Mokijenki). W semantyczno-kulturowym opisie bazowych czasowników jedzenia użyteczna okazała się także kwerenda etymologiczna. Na jej potrzeby wykorzystano informacje ze słowników etymologicznych (Wiesława Borysia, Maksa Fasmera, Nikołaja Szanskiego).

Przeszukanie różnorodnych źródeł leksykograficznych miało na celu dokonanie w miarę dokładnej próby odtworzenia obrazu pola czasowników jedzenia (jego całościowego przekroju) w obu porównywanych językach: od wyrazów neutralnych przez książkowe do leksemów potocznych i żargonowych. Taki sposób ekskserpcji materiału w połączeniu z jego konfrontatywnym opisem daje możliwość ujawnienia najistotniejszych podobieństw i różnic systemowych występujących między językiem polskim i rosyjskim. Oprócz słowników językowych podstawą materiałową analitycznej części pracy były korpusy tekstowe: Narodowy Korpus Języka Polskiego, Polsko-rosyjski i rosyjsko-polski korpus równoległy, Национальный корпус русского языка, także wybrane pozycje z literatury pięknej, a w pewnym stopniu również zasoby Internetu¹⁹.

¹⁹ Wykaz poddanych ekskserpcji słowników i innych źródeł wykorzystanych w pracy wyszczególniono w końcowej części publikacji.

Przykłady wybrane ze źródeł internetowych podano z zachowaniem oryginalnej pisowni i interpunkcji.

Uwagi końcowe

Nakreślony ramowy projekt opisu polskich i rosyjskich czasowników jedzenia nawiązujący do głównych programów i procedur badawczych semantyki językoznawczej będzie stanowił podstawę metodologiczną analitycznej części pracy.

Rozdział trzeci

Charakterystyka polskich i rosyjskich czasowników jedzenia

Uwagi wstępne

Rozdział badawczy przedstawia szczegółową charakterystykę polskich i rosyjskich czasowników fizjologicznych domeny jedzenia. Analiza porównawcza ma na celu podjęcie próby dotarcia do ich struktury znaczeniowej oraz wyjaśnienia mechanizmów wyodrębniania się znaczeń metaforycznych na przykładzie centralnych czasowników tworzących pole jedzenia. Zakłada się przy tym także przeprowadzenie próby rekonstrukcji konotacyjnych składników znaczenia tych wyrazów w celu wykrycia utrwalonego w nich fragmentu językowego obrazu świata (z uwzględnieniem ważniejszych synonimów ekspresywnych w obrębie rozpatrywanego pola).

Czasowniki jedzenia w modelu semantyki składnikowej i teorii pól leksykalnych

Założenia metodologiczne

Semantyka strukturalna, a więc semantyka składnikowa wraz teorią pól¹, reprezentuje ważny nurt badawczy w obrębie semantyki leksykalnej. Seman-

¹ Zarys kształtowania się teorii pól, jej postulaty metodologiczne wraz z uwagami krytycznymi pod jej adresem przybliżało wielu językoznawców. Podstawowe poglądy w tym za-

tyka strukturalna opisuje znaczenia wyrażen językowych, rozkładając je na prostsze składniki semantyczne (kompozycjonalna, komponencjalna, składnikowa, semowa analiza znaczenia).

Ujęcia kompozycjonalne (niezależnie od różnic dotyczących celów opisu, sposobów wykrywania elementarnych cech znaczeniowych oraz stosowanego metajęzyka) łączy teza, że znaczenia jednostek leksykalnych nie stanowią niepodzielnych całości, lecz są rozkładalne: można je rozbić na zespoły (wiązki) cech semantycznych. Odpowiedni dobór i układ tych cech tworzą semantyczny obraz słowa. Taki sposób prowadzenia analizy umożliwia zatem badanie słownictwa, które w myśl założeń teorii strukturalnej stanowi językowe odbicie powiązanych wewnętrznie struktur pojęciowych. Według teoretyków teorii pól, treść pojęciowa języka dzieli się na niedostępne bezpośredniej obserwacji pola pojęciowe. Badaniu można w związku z tym poddać jedynie pola wyrazowe (leksykalne, znakowe), które do pewnego stopnia stanowią formalne odwzorowanie zależności zachodzących w polach pojęciowych. Na ukształtowanie się koncepcji pól językowych wywarła wpływ idea wewnętrznej organizacji systemu leksykalnego przyświecająca strukturalistycznym teoriom języka. Szczególną rolę odegrały w tym zakresie poglądy Ferdinanda de Saussure'a dotyczące rozumienia języka ujmowanego jako system znaków, w którym wyrażenia językowe znaczą jedynie wewnątrz pewnych całości i tylko ze względu na nie. Znaczenie dowolnego wyrażenia językowego wynika z relacji (opozycji), w jakie wchodzi ono z innymi wyrażeniami w obrębie jednego pola wyrazowego. Pod pojęciem „pole wyrazowe” rozumiano wyróżnioną na podstawie wspólnych cech znaczeniowych klasę wyrazów pozostających wobec siebie w określonych relacjach w słowniku (pole paradygmatyczne, parataktyczne) lub w tekście (pole syntagmatyczne, syntaktyczne). Biorąc pod uwagę metodę wykrywania elementarnych cech

kresie referują m.in.: D. BUTTLER: *Koncepcje pola znaczeniowego*. „Przegląd Humanistyczny” 1967, nr 2, s. 41—59; M. GROCHOWSKI: *Zarys leksykologii i leksykografii. Zagadnienia synchroniczne*. Toruń 1982; W. MIODUNKA: *Podstawy leksykologii i leksykografii*. Warszawa 1989; E. MAŃCZAK-WOHLFELD: *Z historii rozwoju analizy składnikowej znaczenia leksykalnego*. „Przegląd Humanistyczny” 1989, nr 12, s. 139—151; C. LACHUR: *Zarys językoznawstwa ogólnego*. Opole 2004; R. TOKARSKI: *Światy za słowami. Wykłady z semantyki leksykalnej*. Lublin 2013; Г.С. ЩУР: *Теории поля в лингвистике*. Москва 2009; З.И. КОМАРОВА: *Методология, метод, методика и технология научных исследований в лингвистике*. Екатеринбург 2012. O randze i popularności badań polowych świadczą ponadto liczne prace podejmujące próbę zastosowania danej metodologii do opisu materiału językowego. Zob. W. PISAREK: *Pojęcie pola wyrazowego i jego użyteczność w badaniach stylistycznych*. „Pamiętnik Literacki” 1967, nr 1—2, s. 493—516; W. MIODUNKA: *Teoria pól językowych. Społeczne i indywidualne ich uwarunkowania*. Warszawa—Kraków 1980; R. TOKARSKI: *Struktura pola znaczeniowego (studium językoznawcze)*. Warszawa 1984; Е.В. ПАДУЧЕВА: *К структуре семантического поля „восприятие” (на материале глаголов восприятия в русском языке)*. „Вопросы языкознания” 2001, № 4, s. 23—45.

znaczeniowych, semantyka strukturalna korzysta z dwóch podstawowych procedur: metody apriorycznej, która opiera się na założeniu istnienia określonych kategorii semantycznych, oraz metody analitycznej, która polega na wyróżnianiu semów w wyniku stopniowego porównywania znaczeń wyrazów wchodzących w skład opisywanego pola. Pola paradygmatyczne tworzą wyrazy należące do tej samej części mowy (nazwy pokrewieństwa, kolory itp.), a pola syntagmatyczne — współwystępujące z sobą w tekście wyrazy, reprezentujące różne części mowy (por. *potrawa — jeść, lizać — język*).

Na początku teoria pól była rozwijana w tych dwóch niezależnych od siebie kierunkach: paradygmatycznym (Jost Trier) oraz syntagmatycznym (Walter Porzig). Pomimo różnic obie koncepcje wiązało założenie, że wyrazy łączą się z sobą w pewne większe całości. Współcześnie obserwuje się tendencję do integracji wymienionych podejść badawczych. Przyjmuje się w związku z tym, że pole, którego elementami są leksemy, jest polem leksykalnym: uporządkowanym paradygmatycznie i syntagmatycznie otwartym (lub co najmniej nieokreślonym) podzbiorem słownictwa (John Lyons)². Każdy leksem należy więc do jakiegoś pola, przy czym wchodzi w obręb co najmniej jednego pola leksykalnego. Przedmiot semantyki strukturalnej obejmuje zatem analizę składnikową znaczenia wyrazów tworzących pole językowe wraz z opisem relacji znaczeniowych między wyrazami. W wypadku analizy pól znaczeniowych punktem wyjścia staje się cecha lub zespół cech semantycznych. Punkt dojścia stanowi natomiast grupa wyrazów spełniająca te warunki. Jak już powiedziano, pole znaczeniowe nie jest jednak nieuporządkowaną grupą wyrazów pokrewnych, lecz zbiorem semantycznie uporządkowanym i zhierarchizowanym. Dlatego przeprowadzenie operacji onomazjologicznej, która ma na celu ustalenie, jakie jednostki należą do pola, okazuje się niewystarczające. Konieczne jest przy tym także dokonanie analizy semantycznej. Jako drugi etap operacji na jednostkach leksykalnych, sprowadza się ona do zbadania wewnętrznej organizacji pola: opisu hierarchii i wzajemnych relacji pomiędzy elementami badanej grupy³. Analiza semantyczna powinna ponadto ukazać powiązania znaczeniowe między analizowanym polem i polami sąsiednimi.

² Zob. J. LYONS: *Pola semantyczne*. W: IDEM: *Semantyka*. T. 1. Przeł. A. WEINSBERG. Warszawa 1984, s. 261.

³ Ustalenie potencji wyrazu, a więc realizowanych przez niego znaczeń, polega na uwzględnieniu w słownikach semantycznych informacji na temat związków między wyrazami, czyli wiążących je relacji semantycznych. Do podstawowych relacji semantycznych zalicza się: hiponimię, synonimię, sprzeczność, antonimie i konwersję. Jako że między znaczeniami jednostek leksykalnych zachodzą różnego typu zależności, często wyodrębnia się również inne relacje semantyczne. Stosunki znaczeniowe między wyrazami mogą mieć zatem charakter leksykalny (synonimia, antonimia, konwersja, hiponimia i hiperonimia, meronimia i holonimia, troponimia), słowotwórczy (relacyjność, odnośność) lub znaczeniowy innego typu (relacja pociągania, relacja nieokreślona). Zob. M. ZAWISŁAWSKA, M. PIASECKI, S. SZPAKOWICZ, M. DERWOJEDOWA: *Relacje w polskim WordNecie (WNPI)*. <http://plwordnet.pwr.wroc.pl> [dostęp: 6.01.2007].

Opierając się na postulatach teoretycznych semantyki strukturalnej, w dwóch kolejnych podrozdziałach przeprowadzę analizę składnikową polskich i rosyjskich czasowników jedzenia, którą następnie podsumuję, wyprawdzając wnioski porównawcze.

Analiza składnikowa paradygmatyczna polskich czasowników jedzenia

Przedmiotem badań semantycznych jest wartość znaczeniowa wyrażen językowych należących do systemu, a więc pewnej ich potencji semantycznej, którą znają użytkownicy języka. Przystępując do opisu czasowników nazywających czynność jedzenia metodą analizy składnikowej (paradygmatycznej) w połączeniu z teorią pól, przyjmuję postulat systemowości języka naturalnego i rozkładalności znaczenia leksykalnego na prostsze składniki semantyczne. Zakładam zarazem, że rozpatrywana grupa czasowników wyrażających jedzenie ma strukturę polową, czyli tworzy uporządkowany mikrosystem znaków językowych w różnych wzajemnych relacjach semantycznych. Celem analizy semantycznej prowadzonej w duchu semantyki leksykalnej będzie skatalogowanie i uporządkowanie zbioru wyrazów współtworzących wybrane pole pojęciowo-leksykalne. W badaniu wykorzystuję podejście onomazjologiczne polegające na grupowaniu leksemów, które spełniają założony na wstępie warunek semantyczny. Kompletowanie pola odbywa się po ustaleniu cechy semantycznej łączącej wszystkie wyrazy. Przyjmuję, że funkcję archisemu, czyli elementu wspólnego dla wszystkich wyrażen należących do rozpatrywanego pola leksykalnego, pełni sem [jeść]. Projektowane pole parataktyczne reprezentuje tu jedna część mowy — czasownik⁴. Na potrzeby opisu przyjęto roboczą nazwę pola: *czasowniki jedzenia*. Podstawę do przeprowadzenia analizy synchronicznej stanowi materiał wybrany ze słowników. W trakcie ekscerpcji materiału leksykalnego posiłkowałam się również obserwacją tekstów kultury, odwołując się przy tym także do własnej kompetencji języko-

⁴ Za charakterystyczną cechę pola (oprócz występowania w jego strukturze jądra, peryferiów oraz mikropól) uważa się także możliwość przecięcia się z innymi polami (obecność elementów wspólnych dla kilku pól). Ze względu na ograniczenia formalne prezentowany w pracy opis pola jedzenia obejmuje wyłącznie czasowniki. Zbadanie relacji między nimi a innymi częściami mowy (rzeczownikami, przymiotnikami czy imiesłowami), w których strukturze znaczeniowej jest również obecny sem [jeść], a także ustalenie ich wzajemnej konfiguracji w obrębie badanego pola, wymaga rozwinięcia w ramach odrębnego opracowania. Na elementy „styczne”, peryferyjne względem czasowników częściowo zwracam uwagę w trakcie semantyczno-kulturowego opisu czasowników *jeść* i *żreć*, omawiając ważniejsze derywaty słowotwórcze należące do rozpatrywanej rodziny wyrazowej. W analogiczny sposób analizuję następnie materiał rosyjski.

wej. Wyselekcjonowany w ten sposób korpus czasowników obejmuje wyrazy o zasięgu ogólnopolskim. Wśród nich występują również leksemy o niskiej frekwencji lub wychodzące z użycia. Wyrazy ekspresywne, w tym wulgaryzmy, sytuują się poza zasięgiem analizy składnikowej. W dalszej części pracy zostanie im poświęcony odrębny syntetyczny komentarz.

Rozpatrywane pole leksykalne obejmuje sto pięćdziesiąt siedem czasowników. Wszędzie tam, gdzie tylko było to możliwe, zostały one poddane strukturalnej analizie binarnej, która na podstawie cech rozłącznych pozwoliła uporządkować polskie czasowniki jedzenia od najbardziej ogólnych (wykazujących najmniejszą podzielność na znaczenia elementarne) do bardziej szczegółowych. Jedne z tych wyrazów bowiem dostarczają dodatkowych informacji o charakterze dokonywanej czynności — o narzędziu, *quasi*-narzędziu, czasie lub miejscu realizacji itp. Inne nie implikują takich sensów. W strukturze pola czasowników jedzenia można w związku z tym wyróżnić obręb centralny oraz strefę peryferyjną. W ścisłym centrum sytuuje się leksem *jeść* i jego najbliższe synonimy. Peryferie pola zajmują natomiast czasowniki o bardziej rozbudowanej strukturze semowej.

Analiza składnikowa paradygmaticzna polega na rekonstrukcji jądra semowego reprezentującego strukturę znaczeniową analizowanych wyrazów z pominięciem kontekstów ich użycia. Za Pottierem badacze przyjmują, że na semem danego wyrazu składają się trzy rodzaje semów. Są to odpowiednio: semy ogólne, semy specyficzne, wśród których wyróżnia się semy opisowe (dotyczące istoty rzeczy) i funkcjonalne (dotyczące roli tej rzeczy), oraz semy potencjalne, które odwołują się do skojarzeń tkwiących w świadomości użytkowników języka. Klasem (semy ogólne) i semantem (semy specyficzne) składają się na część denotacyjną sememu, natomiast wirtuem (semy potencjalne) — na jego część konotacyjną⁵.

W strukturze czasowników jedzenia można zatem wskazać sem ogólny [*jeść*], który obejmuje podstawowe komponenty definicyjne: [*gryźć*] [*żuć*] [*połykać*]. Wskazują one na kolejne etapy rozpatrywanej czynności. Znaczenie poszczególnych czasowników pola jedzenia obejmuje więc składniki odnoszące się do fazy przebiegu tej wieloetapowej czynności. Składnik [*jeść*] dotyczy całego zbioru.

W strukturze znaczeniowej rozpatrywanych leksemów można ponadto wyodrębnić semy specyficzne pozwalające odróżnić wyrażenia niesynonimiczne. Wśród semów specyficznych opisowych, czyli wskazujących cechy istotne dla poszczególnych elementów analizowanego pola, proponuję wyróżnić następujący zestaw składników: [*sposób*] [*ilość*] [*pociąganie*] [*ukierunkowanie*] [*pora*] [*miejsce*]. W obrębie każdego z wymienionych sześciu komponentów można wyróżnić kolejne semy szczegółowe, biorąc pod uwagę przejawianie się

⁵ Zob. W. MIODUNKA: *Podstawy leksykologii...*, s. 136—141.

bądź nieprzejawianie się określonej cechy znaczeniowej. W wypadku sposobu wyodrębniono osiem takich składników: [rozdrabnianie] [wlewanie]; [*quasi*-narzędzie] [narzędzie]; [głośno] [cicho]; [szybko] [powoli]. W odniesieniu do komponentu ilości są to cechy: [dużo] [mało]. Znaczeniową relację pociągania, czyli współwystępowania w czasie lub następowania po sobie w czasie dwóch czynności, z których pierwsza warunkuje drugą (ale nie odwrotnie)⁶, wyrażają semy: [współwystępowanie] [uprzedniość]. Znaczenie ukierunkowania opisują semy: [zwrotność] [przechodniość]. Jeśli chodzi o porę, znaczenie to oddają komponenty: [na początku dnia] [w środku dnia] [pod koniec dnia]. Znaczenie miejsca charakteryzują natomiast semy: [w domu] [poza domem]. Oprócz wymienionych semów specyficznych w znaczeniu niektórych czasowników jedzenia ujawniają się semy funkcjonalne oraz potencjalne. Pierwsze konkretyzują różnego typu funkcje przysługujące poszczególnym elementom pola, na co wskazuje właściwy wyróżnik funkcjonalny. Drugie natomiast dotyczą treści kojarzonych, do których odsyłają odpowiednie kwalifikatory.

Dalsza analiza czasowników jedzenia, która będzie oparta na wyznaczonych elementarnych składnikach znaczenia, zakłada wyodrębnienie ze zbioru wszystkich jednostek wchodzących w obręb badanego pola wyrażen niesynonimicznych oraz pogrupowanie ich w synsety (grupy synonimów). Sporządzone niżej szkicowe opisy struktury znaczeniowej polskich czasowników jedzenia przedstawiają konfigurację poszczególnych składników znaczenia w postaci schematu. Opracowano je na podstawie eksperymentu z materiałem egzemplifikacyjnym⁷. Zasadność wyróżnionych komponentów znaczenia potwierdzano metodą sprowadzania do sprzeczności⁸, a przytoczone konteksty opatrzone asteryksem.

Szkicując portret semantyczny polskich czasowników jedzenia, w pierwszej kolejności stawiam hipotezę, że w ich strukturze znaczeniowej można wskazać sem ogólny: [jeść], który pełni zarazem funkcję archisemu (elementu wspólnego dla wszystkich leksemów danego pola). Weryfikacji tego założenia posłuży test znaczeniowy obejmujący przykładowe konteksty z polskimi czasownikami jedzenia zamieszczonymi w kolejności alfabetycznej:

⁶ Relacja pociągania (*entailment*) wiąże z sobą tylko czasowniki. Dla czasowników, które mają pozycję dla obiektu: 1. X, Y, Z — to różne czynności. a. Jeśli ktoś X-uje coś, to musi to też Y-ować. b. Jeśli ktoś coś Y-uje, to nie znaczy koniecznie, że musi to X-ować. X-uając, Z-uje się też na inne sposoby. Przykładowo: Jeśli ktoś je, to musi też to połykać. Jeśli ktoś coś połyka, to nie musi tego jeść (np. połyka pigułkę). Jedząc, gryzie się, żuje itd. Zob. M. ZAWISŁAWSKA, M. PIASECKI, S. SZPAKOWICZ, M. DERWOJEDOWA: *Relacje...*

⁷ W ramach rozdziału trzeciego przyjęto odrębną numerację przykładów dla poszczególnych podrozdziałów.

⁸ W semantyce wykrywanie i eliminacja sprzeczności służą formułowaniu hipotez pozytywnych wyjaśniających treść wyrażen językowych. Zob. M. GROCHOWSKI: *Pojęcie celu. Studia semantyczne*. Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk 1980, s. 10.

- (1) **Absolwenci ASP masowo utrzymywali się ze stypendiów, przenosili z pleneru na plener, dyskutowali o sztuce, tworzyli, wiele popijali i bankietowali, ale nic nie jedli.*
- (2) **Dalej biesiadowano, ale nic nie jedzono, krążyły trunki w kolorowych karafkach.*
- (3) **Bo brał nie tylko ochłapy, ale i ze stołu pańskiego chapał, nie jedząc!*
- (4) **Wpadł na chwilę, chapnął jakąś kanapkę, ale jej nie jadł, i już go nie było.*
- (5) **Koń głośno chrupie owies, ale go nie je.*
- (6) **Jeden ciamkał, drugi siorbał, ale nie jadł — okropność.*
- (7) **Częstować kogoś ciastkiem, czekoladkami, ale nie dawać mu tego jeść.*
- (8) **Weszli do izby i zaczęli się częstować przygotowanym dla nich obiadem, ale go nie jedli.*
- (9) **Częstować się wzajemnie kanapkami, ciastkami, ale ich nie jeść.*
- (10) **Podczas gdy przyszedł pan młody degustował potrawy, których nie jadł, jego wybranka mogła u wizażystki przetestować próbny makijaż [...].*
- (11) **Ktoś tam w grodzie nad Łydynią zapewne w piątek zajadał się pierwszą w tym roku grzybową zupą lub delectował się kurkami duszonymi w śmietanie, nie jedząc ich.*
- (12) **Dławić się kością, ością, pestką, ale nie jeść przy tym.*
- (13) **Dojadł w milczeniu kolację, ale jej nie zjadł.*
- (14) **Dokarmiać zwierzynę leśną w czasie mrozów, ale nie dawać jej jeść.*
- (15) **Dokarmił się sucharkami, ale ich nie jadł.*
- (16) **Dożywiać dzieci w szkole, ale nie dawać im jeść.*
- (17) **Dożywiał się u krewnych, ale nie jadł.*
- (18) **Jakby zobaczył krew, to by dziobał dalej, nie jedząc, bo to nienormalny pies.*
- (19) **Kury dziobały ziarno, ale go nie jadły.*
- (20) **Dziobnęła trochę sernika, ale go nie jadła.*
- (21) **Fetować przyjaciół obiadem, nie dając im jeść.*
- (22) **Głodowali w czasie wojny, czyli w ogóle nic nie jedli.*
- (23) **Głodził rodzinę ze skąpstwa, w ogóle nie dając jej jeść.*
- (24) **Głodziła się, oszczędzając na książki, w ogóle nic nie jedząc.*
- (25) **Żołnierze gryzli jabłka zerwane po drodze w sadach, ale ich nie jedli.*
- (26) **Najbardziej lubi jadać pieczonego kurczaka, ale go nigdy nie je.*
- (27) **Jadł chleb małymi kęsami, ale go nie jadł.*
- (28) **Pszczoły karmią się nektarem z kwiatów, ale go nie jedzą.*
- (29) **Karmić niemowlę piersią, nie dając mu jeść.*
- (30) **Matka karmiła dziecko łyżką, ale nie dawała mu jeść.*
- (31) **Karmić kogoś chlebem, jarzynami, ale nie dawać mu ich jeść.*
- (32) **Ludzie zajmują miejsca przy stolikach, konsumują, ale nie jedzą, i gawędzą.*

- (33) **Kosztował różnych potraw i najprzedniejszych win, ale ich nie jadł.*
- (34) **Lizali szybko lody, ale ich nie jedli, patrząc sobie w oczy.*
- (35) **Ostrożnie dmuchając, liznął sosu ze znanstwem, nie jedząc go.*
- (36) **Liznęła tylko zupę, ale jej nie jadła, i odstawiła ją.*
- (37) **Dzieci łasowały w spiżarni, ale nie jadły.*
- (38) **Nie rozgryza karmy, tylko łyka w całości, nie jedząc, przez co później bardzo często wymiotuje (zwraca całe „groszki” karmy).*
- (39) **Mięłolił i memłal skórkę chleba w bezzębnych ustach, ale jej nie jadł.*
- (40) **Międlila cukierek w ustach, ale go nie jadła.*
- (41) **A młaskał i siorbał przy jedzeniu, nie jedząc, czego sam bardzo się wstydził.*
- (42) **Nadgryźć jabłko, ale go nie jeść.*
- (43) **Osy nadjadły gruszkę, ale jej nie jadły.*
- (44) **Wilki nadżarły ubitego jelenia, ale go nie jadły.*
- (45) **Wymizerowany konsument zasiadał przy stoliku, najadał się do syta, nie jedząc, a potem w miejsce rachunku spokojnie żądał wezwania policji.*
- (46) **Nasycić się talerzem zupy, ale jej nie zjeść.*
- (47) **Dzik nażarł się żółędzi, ale ich nie zjadł.*
- (48) **Wizerunek studenta, który niedojada, czyli nic nie je, mieszka na stacji, na nic mu nie starcza i nic nie robi poza zabawą — ukształtowały czasy PRL-u.*
- (49) **Sikorki obdziobały wyłożoną słoninę, ale jej nie jadły.*
- (50) **Pies obgryzł kości, ale nie jadł przy tym.*
- (51) **Miał zwyczaj obiadować w hotelu „Polonia”, nic nie jedząc.*
- (52) **Objadać się ciastkami, słodyczami, ale ich nie jeść.*
- (53) **Z filuternym uśmiechem objada ciastko z czekolady, ale nie je przy tym.*
- (54) **Goście objadali ich przez całe lato, ale nic nie jedli.*
- (55) **[...] dzieciaczki nie mogą się doczekać i zaczynają obskubywać ciasto tarte z truskawkami, ale go nie jedzą.*
- (56) **Mieli obżerać się sajgonkami, ale ich nie jeść, oto ich popołudnie.*
- (57) **Wilki obżarły padlinę, ale jej nie jadły.*
- (58) **Jak długo jeszcze chcesz obżerać wuja, nie jedząc?*
- (59) **Odkarmić kogoś wyголоzonego, zabiedzonego, nie dając mu jeść.*
- (60) **Muszę się odkarmić po powrocie z wycieczki, ale nie jeść.*
- (61) **Odpasła syna po ciężkiej chorobie, nie dając mu jeść.*
- (62) **Bydło odpasło się na dobrej paszy, ale jej nie jadło.*
- (63) **Zawsze odżywiał się regularnie, ale nie jadł.*
- (64) **Po powrocie z wojaży odżywił się w domowych pieleszach, ale nie jadł.*
- (65) **Odżywiała nas wyłącznie nabiałem i owocami, których nie dawała nam jeść.*
- (66) **Po wojnie odżywiała wychudzonych krewnych, nie dając im jeść.*
- (67) **Ogryźć kość, nie jedząc przy tym.*

- (68) **Papusiaj grzecznie, ale nie jedz, zaraz pójdziemy na spacer.*
- (69) **Pasożytują również skąposzczety, skorupiaki, ryby i ssaki, które nie jedzą tkanek lub pokarmu innych zwierząt.*
- (70) **Owce pasły się na halach, ale nie jadły przy tym.*
- (71) **Gęsi pasły się zbożem, ale go nie jadły.*
- (72) **Paść się słodyczami, ale ich nie jeść.*
- (73) **Paść konie owsem, nie dając im go jeść.*
- (74) **Paść dziecko, ale nie dawać mu jeść.*
- (75) **Pochłonął mnóstwo kanapek i kilka butelek wody mineralnej, ale tego nie zjadł.*
- (76) **Podjąć kogoś obiadem, kolacją, kawą, herbatą, nie dając mu jeść.*
- (77) **Kret podjadł korzenie rośliny, ale ich nie jadł.*
- (78) **Podjadłeś sobie, nie jedząc?*
- (79) **Podjadać między posiłkami, ale nie jeść.*
- (80) **Podjadać rodzynki z ciasta, ale ich nie jeść.*
- (81) **Coś podżarło korzenie drzewa, ale ich nie jadło.*
- (82) **Podżarł sobie, nie jedząc.*
- (83) **Podżerać między posiłkami, ale nie jeść.*
- (84) **Podżerać rodzynki z ciasta, ale ich nie jeść.*
- (85) **Pogryzać chleb, chałwę, ale tego nie jeść.*
- (86) **Pojadać chleb między posiłkami, ale go nie jeść.*
- (87) **Pokrzepieni obiadem, którego wcześniej nie zjedli, ruszyli w dalszą drogę.*
- (88) **Pokrzepił się obiadem, ale go nie zjadł.*
- (89) **Prędko polykał na wpół pogryzione mięso, ale go nie jadł.*
- (90) **[...] obmył go, zaopatrył w odzież i posilił, nie dając mu jeść [...].*
- (91) **Posilać się podczas przerwy obiadowej, ale nie jeść.*
- (92) **W Wigilię pości, czyli w ogóle nic nie je, dzieli się opłatkiem.*
- (93) **Dbając o linię, często pości, a więc w ogóle nic nie je.*
- (94) **Pożywiła nas talerzem zupy, nie dając nam jeść.*
- (95) **Pożywił się kromką chleba ze smalcem, ale jej nie zjadł.*
- (96) **Wszyscy próbowaliśmy tej pieczeni, ale nikt nie mógł odgadnąć, czym została przyprawiona, bo nikt jej nie jadł.*
- (97) **Ten wziął jeden z nich do ręki, przegryzł zębami lupinę na wąskim końcu, nie zamierzając jeść, zdarł ją palcami i przełamawszy owoc, podał połowę Awaru, drugą zaczął jeść sam.*
- (98) **W domu dam kotu jeść i sam przegryzę coś przy kredensie, nie jedząc.*
- (99) **Wypił szklankę herbaty i przegryzł drożdżówkę, ale jej nie jadł.*
- (100) **Często przejadał się słodyczami, ale ich nie jadł.*
- (101) **Nie udało im się przejeść tego, co zgromadzili w spiżarni, bo w ogóle nie jedli.*
- (102) **Przejadł całe święta, a później to odchorował, bo nie jadł.*

- (103) **Przekarmić kogoś słodyczami, ale nie dawać mu ich jeść.*
- (104) **Przed obiadem trzeba coś przekąsić, nie jedząc.*
- (105) **Pił kieliszek za kieliszkiem i przekąszał kielbasą, ale jej nie jadł.*
- (106) **Przełknąwszy ostatni niezjedzony kęs, wybiegł z jadalni.*
- (107) **Żołądek nie mógł przetrwać ciężkich potraw, które nie zostały wcześniej zjedzone.*
- (108) **Nie powinno się odstawiać cukru całkowicie, tylko po prostu nie przeżerać się i nie jeść.*
- (109) **Konie zaprzęgnięte do furmanek przeżuwiają obrok, ale go nie jedzą, czekając spokojnie na właścicieli.*
- (110) **Czasami dziecko mało je, nie jedząc, i wcale nie musi to oznaczać żadnej patologii — po prostu przyjmuje tyle pokarmu, ile potrzebuje organizm.*
- (111) **Organizm mu nie przyswaja ani porzeczek, ani agrestu, które wcześniej nie zostały zjedzone.*
- (112) **Uraczyć kogoś dziczyzną, dobrym winem, wyborną kolacją, ale nie dać mu jeść.*
- (113) **O każdej porze można tam było raczyć się alkoholem i kartoflaną babką ze skwarkami, ale jej nie jeść.*
- (114) **Kura rozdziobała chleb, ale go nie jadła.*
- (115) **Breslau, piątek 16 marca 1945 roku, siódma rano Mock wypił ostatni łyk kawy i rozgryzł ostatniego cukierka karmelowego produkcji Marty Goczoll, ale go nie jadł.*
- (116) **Siorbać przy jedzeniu zupy, ale jej nie jeść.*
- (117) **Owce skubały soczystą trawę, ale jej nie jadły.*
- (118) **Nie miał apetytu, ledwie skubnął obiadu, ale go nie jadł.*
- (119) **Ciotka smakowała moją szarlotkę z nieodgadnioną miną, ale jej nie jadła.*
- (120) **Wyśmienitą cielęcinę po węgiersku smakowaliśmy przy dźwiękach czardasza, ale jej nie jedliśmy.*
- (121) **Konie smykały żdźbła trawy przy drodze, ale jej nie jadły.*
- (122) **Człowiek uzależniony od jedzenia spożywa pokarmy w takich ilościach, aby sprawić sobie przyjemność, nie jedząc.*
- (123) **Kiedy Franio ssie mleko mamy i nie je, jedną ręką wczepia się w kudły Poli.*
- (124) **Niemowlę ssie mleko z butelki, ale nie je.*
- (125) **Ssały cukierki, ale ich nie jadły, czasem coś szeptały sobie chichocząc.*
- (126) **Stołować wczasowiczów, krewnych, ale nie dawać im jeść.*
- (127) **Szedł [...] do Tawułów na obiad, gdzie się stołował od miesiąca, nie jedząc.*
- (128) **Ciesząc się, że nasyciłem największych nawet głodomorów, którzy nic nie zjedli, kończyłem w dobrym nastroju swoje zajęcia, licząc na rychły odpoczynek w pozycji horyzontalnej.*

- (129) **Dzieci syciły się owocami, ale ich nie jadły.*
- (130) **Gęsi szczypały trawę, ale jej nie jadły.*
- (131) **Traktować kogoś kolacją, nie dając mu jeść.*
- (132) **Zjadł obfity obiad, a teraz położył się i trawi go, choć nie jadł.*
- (133) **Drób tuczy się szybko, ale nie je.*
- (134) **Tuczyła się ciastem i łakociami, ale ich nie jadła.*
- (135) **Tuczyć świnie ziemniakami, ale nie dawać im ich jeść.*
- (136) **Gospodyni tuczyła nas różnymi przysmakami, których nie dawała nam jeść.*
- (137) **Goście ucztowali, nie jedząc, przy suto zastawionych stołach.*
- (138) **Ugościć przyjaciół kolacją, ale nie dać im jeść.*
- (139) **Ugościć się obiadem, ale go nie jeść.*
- (140) **Państwo młodzi powinni byli ugaszczać się nim [szaszłykiem — A.G.] nawzajem na znak miłości i szacunku, ale go nie jeść.*
- (141) **Ujeść kawałek ciasta, ale go nie jeść.*
- (142) **Niejedzona treść pokarmowa jest wchłaniana przez ścianki jelit.*
- (143) **Domownicy już wieczerali w świetle ognia, płonącego „na kominie”, ale nie jedli.*
- (144) **Kury wydziobały kaszę, ale jej nie jadły.*
- (145) **Koza wygryzła trawę na łączce, ale jej nie jadła.*
- (146) **Wyjadł mi wszystkie rodzyнки z ciasta, ale ich nie jadł.*
- (147) **Popijał mleko zagryzając bułkę, ale jej nie jadł.*
- (148) **Zajadaliśmy się wszyscy tymi smakołykami, ale ich nie jedliśmy.*
- (149) **Turyści zajadali gorące kielbaski, których nie jedli, i popijali piwem z puszek.*
- (150) **Wypił kieliszek wódki i zakąsił kiszonym ogórkiem, ale go nie jadł.*
- (151) **Mówi, że zatrul się swoją sałatką, ale jej nie jadł.*
- (152) **Zgryzać pestki słonecznikowe, ale ich nie jeść.*
- (153) **Wiele zwierząt żeruje nocą, ale nie je.*
- (154) **Konie żarły owies, ale go nie jadły.*
- (155) **Krowa żuje trawę, ale jej nie je.*
- (156) **Żywić zimą ptaki, ale nie dawać im jeść.*
- (157) **Sęp żywi się padliną, ale jej nie je.*

W następnej kolejności podejmę próbę wyodrębnienia semów specyficznych (opisowych i funkcjonalnych), co pozwoli rozróżnić leksemy niesynonimiczne.

Leksemy: JEŚĆ, KONSUMOWAĆ, PAPUSIAĆ, PRZYJMOWAĆ, SPOŻYWAĆ, ŻEROWAĆ, ŻREĆ

Zakładam, że strukturę znaczeniową czasownika *jeść* reprezentuje wyłącznie sem ogólny: [jeść], obejmujący trzy podstawowe składniki definicyjne:

[gryźć] [żuć] [połykać]. Jako hiperonim pola czasowników jedzenia leksem ten ma najuboższą treść, a zarazem najszerszy zakres. W związku z tym nie zawiera w swej strukturze znaczeniowej ani semów specyficznych, ani potencjalnych. W znaczeniu czasowników: *konsumować*, *papusić*, *przyjmować*, *spożywać*, *żerować* oraz *żreć*, semy specyficzne opisowe i funkcjonalne nie są elementami relewantnymi. Leksemy te różnią się między sobą wirtuemem, czyli nacechowaniem. Dla poszczególnych synonimów można wskazać następujące semy potencjalne: *konsumować* [książkowe] [żartobliwe], *papusić* [potoczne] [pieszczotliwe], *przyjmować* [frazologiczne], *spożywać* [książkowe], *żerować* [książkowe], *żreć* [potoczne] [pospolite].

- (158) **Jadł chleb małymi kęsami, ale go nie gryzł, nie żuł i nie połykał.*
 (159) **Ludzie zajmują miejsca przy stolikach, konsumują, nie gryząc, nie żując, nie połykając jedzenia, i gawędzą.*
 (160) **Człowiek uzależniony od jedzenia spożywa pokarmy w takich ilościach, aby sprawić sobie przyjemność, ale ich nie gryzie, nie żuje i nie połyka.*
 (161) **Czasami dziecko mało je i wcale nie musi to oznaczać żadnej patologii — po prostu przyjmuje tyle pokarmu, ile potrzebuje organizm, nie gryząc go, nie żując i nie połykając.*
 (162) **Papusiąj grzecznie, nie gryząc, nie żując i nie połykając jedzenia, zaraz pójdziemy na spacer.*
 (163) **Wiele zwierząt żeruje nocą, nie gryząc, nie żując i nie połykając pożywienia.*
 (164) **Konie żarły owies, nie gryząc go, nie żując i nie połykając.*

JEŚĆ: semem = klasem: [jeść]

KONSUMOWAĆ: semem = klasem: [jeść] + wirtuem: [książkowe] [żartobliwe]

PAPUSIAĆ: semem = klasem: [jeść] + wirtuem: [potoczne] [pieszczotliwe]

PRZYJMOWAĆ: semem = klasem: [jeść] + wirtuem: [frazologiczne]

SPOŻYWAĆ: semem = klasem: [jeść] + wirtuem: [książkowe]

ŻEROWAĆ: semem = klasem: [jeść] + wirtuem: [książkowe]

ŻREĆ: semem = klasem: [jeść] + wirtuem: [potoczne] [pospolite]

Leksem JADAĆ

Semantem czasownika *jadać* ogranicza się do semów specyficznych funkcjonalnych: [to samo] [w tym samym miejscu] [o tej samej porze]. Struktura znaczeniowa rozpatrywanego leksemu nie obejmuje składników kojarzonych.

- (165) **Przecież wiesz, że jadam tylko tosty, ale w ogóle nigdy ich nie jem.*
 (166) **Jedno jest tylko pewne: najlepiej jadać w domu, ale co dzień w innej restauracji.*

- (167) **Staram się jadać obiady systematycznie o godz. 15, ale nigdy nie o tej samej porze.*

JADAĆ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [to samo] [w tym samym miejscu] [o tej samej porze]

Leksem DOJADAĆ

Semantem czasownika *dojadać* obejmuje sem specyficzny funkcjonalny: [do końca], a jego wirtuem — sem potencjalny: [potoczne].

- (168) **Dojadł w milczeniu kolację, ale nie skończył jej jeść.*

DOJADAĆ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [do końca] + wirtuem: [potoczne]

Leksemy: OBJADAĆ₁, OBŻERAĆ₁

Czasowniki *objadać*₁ i *obżerać*₁ mają wspólny sem specyficzny funkcjonalny: [dookoła lub całkowicie]. Leksem *objadać*₁ jest nienacechowany. W wirtuemie *obżerać*₁ ujawnia się natomiast składnik kojarzony: [potoczne].

- (169) **Z filuternym uśmiechem objada ciastko z czekolady, ale nie z każdej strony.*

- (170) **Wilki obżarły padlinę, ale nie ze wszystkich stron.*

OBJADAĆ₁: semem = klasem: [jeść] + semantem: [dookoła lub całkowicie]

OBŻERAĆ₁: semem = klasem: [jeść] + semantem: [dookoła lub całkowicie] + wirtuem: [potoczne]

Leksem WYJADAĆ

Semantem czasownika *wyjadać* reprezentują jedynie semy funkcjonalne: [wybierając coś z czegoś] [stopniowo lub całkowicie].

- (171) **Wyjadł mi wszystkie rodzyнки z ciasta, nie wybierając ich stamtąd stopniowo.*

WYJADAĆ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [wybierając coś z czegoś] [stopniowo lub całkowicie]

Leksemy: NADJADAĆ, NADŻERAĆ, UJADAĆ

W strukturze znaczeniowej czasowników: *nadjadać*, *nadżerać* i *ujadać*, można wskazać wspólny sem specyficzny opisowy: [mało], sem specyficzny funkcjonalny: [zacząć i nie skończyć], oraz sem potencjalny: [potoczne].

- (172) **Osy nadjadły całą gruszkę.*

- (173) **Osy nadjadły gruszkę do końca.*

- (174) **Wilki nadzaryły ubitego jelenia w całości.*
 (175) **Wilki nadzaryły ubitego jelenia i tym samym skończyły go jeść.*
 (176) **Ujeść ogromny kawałek ciasta.*
 (177) **Ujeść kawałek ciasta i skończyć je jeść.*

NADJADAĆ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [mało] [zacząć i nie skończyć] + wirtuem: [potoczne]

NADŻERAĆ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [mało] [zacząć i nie skończyć] + wirtuem: [potoczne]

UJADAĆ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [mało] [zacząć i nie skończyć] + wirtuem: [potoczne]

Leksemy: PODJADAĆ₁, PODŻERAĆ₁

Semantem czasowników *podjadać*₁ i *podżerać*₁ obejmuje sem specyficzny opisowy: [mało], oraz semy funkcjonalne: [od spodu] [zacząć i nie skończyć], natomiast ich wirtuem jest reprezentowany przez składnik: [potoczne].

- (178) **Kret podjadł korzenie rośliny w całości.*
 (179) **Kret podjadł korzenie rośliny od góry.*
 (180) **Kret podjadł korzenie rośliny, czyli skończył je jeść.*
 (181) **Coś podżarło całe korzenie drzewa.*
 (182) **Coś podżarło korzenie drzewa od góry.*
 (183) **Coś podżarło korzenie drzewa, a zatem skończyło je jeść.*

PODJADAĆ₁: semem = klasem: [jeść] + semantem: [mało] [od spodu] [zacząć i nie skończyć] + wirtuem: [potoczne]

PODŻERAĆ₁: semem = klasem: [jeść] + semantem: [mało] [od spodu] [zacząć i nie skończyć] + wirtuem: [potoczne]

Leksem PRZEJADAĆ₁

Semantem czasownika *przejadać*₁ obejmuje jedynie sem specyficzny funkcjonalny: [do wyczerpania zapasów], a jego wirtuem zawiera składnik kojarzony: [potoczne].

- (184) **Nie udało im się przejeść tego, co zgromadzili w spiżarni, w której zostało mnóstwo zapasów.*

PRZEJADAĆ₁: semem = klasem: [jeść] + semantem: [do wyczerpania zapasów] + wirtuem: [potoczne]

Leksem PRZEJADAĆ₂

W strukturze znaczeniowej czasownika *przejadać*₂ można wskazać sem specyficzny funkcjonalny: [spędzając pewien czas na jedzeniu], oraz sem potencjalny: [potoczne].

- (185) **Przejadł całe święta, a później to odchorował, bo nie spędził wcześniej ani chwili na jedzeniu.*

PRZEJADAĆ₂: semem = klasem: [jeść] + semantem: [spędzając pewien czas na jedzeniu] + wirtuem: [potoczne]

Leksemy: CHAPAC₁, DZIABAC₃

Kolejną grupę wyrażen synonimicznych stanowią czasowniki: *chapać*₁ i *dziabac*₃. W ich znaczeniu można wskazać wspólne semy specyficzne opisowe: [rozdrabnianie] [*quasi*-narzędzie] [współwystępowanie], a także wspólny sem specyficzny funkcjonalny: [chwytając zębami lub pyskiem]. Badanym czasownikom można ponadto przypisać wspólny sem potencjalny: [potoczne].

- (186) **Bo brał nie tylko ochłapy, ale i ze stołu pańskiego chapał nożem!*

- (187) **Bo brał nie tylko ochłapy, ale i ze stołu pańskiego chapał, nie chwytając jednocześnie jedzenia i nie rozdrabniając go zębami!*

- (188) **Jakby zobaczył krew, to by dziabał dalej nożem, bo to nienormalny pies.*

- (189) **Jakby zobaczył krew, to by dziabał dalej, nie chwytając jednocześnie jedzenia i nie rozdrabniając go zębami, bo to nienormalny pies.*

CHAPAC₁: semem = klasem: [jeść] + semantem: [rozdrabnianie] [*quasi*-narzędzie] [współwystępowanie] [chwytając zębami lub pyskiem] + wirtuem: [potoczne]

DZIABAC₃: semem = klasem: [jeść] + semantem: [rozdrabnianie] [*quasi*-narzędzie] [współwystępowanie] [chwytając zębami lub pyskiem] + wirtuem: [potoczne]

Leksem DZIOBAC₁/DZIÓBAC₁

W semantemie czasowników *dziobać*₁/*dzióbać*₁ występują semy specyficzne opisowe: [rozdrabnianie] [*quasi*-narzędzie] [współwystępowanie], oraz sem specyficzny funkcjonalny: [chwytając dziobem]. Ich wirtuem nie obejmuje składników kojarzonych.

- (190) **Barwne ptaki zlatywały z drzew, by siadać dziewczynom na rękach. Dziobały podawane im owoce, ale ich jednocześnie nie rozdrabniały [...].*

- (191) **Kury dziobały ziarno nożem.*

- (192) **Kury dziobały ziarno, ale nie chwytały go dziobem.*

DZIOBAC₁/DZIÓBAC₁: semem = klasem: [jeść] + semantem: [rozdrabnianie] [*quasi*-narzędzie] [współwystępowanie] [chwytając dziobem]

Leksem GRYŹĆ

Semantem czasownika *gryźć* składa się z semów specyficznych opisowych: [rozdrabnianie] [*quasi*-narzędzie] [współwystępowanie], oraz ze składnika funkcjonalnego: [rozrywając zębami]. Wirtuem nie zawiera składników kojarzonych.

- (193) **Żołnierze gryźli nożem jabłka zerwane po drodze w sadach.*
 (194) **Żołnierze gryźli jabłka zerwane po drodze w sadach, ale nie rozdrabniali ich jednocześnie, rozrywając zębami.*

GRYŹĆ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [rozdrabnianie] [*quasi*-narzędzie] [współwystępowanie] [rozrywając zębami]

Leksem LIZAĆ₁

Do semantemu czasownika *lizać* zaliczają się semy specyficzne opisowe: [rozdrabnianie] [*quasi*-narzędzie] [współwystępowanie], oraz sem funkcjonalny: [podbierając językiem]. W wirtuemie analizowanego leksemu nie występują semy potencjalne.

- (195) **Lizali szybko lody łyżeczką, patrząc sobie w oczy.*
 (196) **Lizali szybko lody, ale nie porcjowali ich przy tym, podbierając językiem.*

LIZAĆ₁: semem = klasem: [jeść] + semantem: [rozdrabnianie] [*quasi*-narzędzie] [współwystępowanie] [podbierając językiem]

Leksem SSAĆ₁

Na strukturę znaczeniową czasownika *ssać*₁ składają się semy specyficzne opisowe: [wlewanie] [*quasi*-narzędzie] [współwystępowanie], i sem funkcjonalny: [wciągając ustami], a jego wirtuem nie zawiera składników kojarzonych.

- (197) **Kiedy Franio ssie mleko mamy, wylewając je z ust, jedną ręką wczepia się w kudły Poli.*
 (198) **Kiedy Franio ssie mleko mamy przez słomkę, jedną ręką wczepia się w kudły Poli.*
 (199) **Kiedy Franio ssie mleko mamy, nie wciągając go jednocześnie ustami, jedną ręką wczepia się w kudły Poli.*

SSAĆ₁: semem = klasem: [jeść] + semantem: [wlewanie] [*quasi*-narzędzie] [współwystępowanie] [wciągając ustami]

Leksem $SSAĆ_2$

W semantemie czasownika $ssać_2$ można wskazać semy specyficzne opisowe: [wlewanie] [narzędzie] [współwystępowanie], i sem funkcjonalny: [wciągając ustami]. Wirtuem danego leksemu nie jest reprezentowany.

- (200) **Ssać koktajl mleczny przez słomkę, wylewając go z ust.*
 (201) **Ssać koktajl mleczny przez słomkę bez jej użycia.*
 (202) **Ssać koktajl mleczny przez słomkę, nie wciągając go jednocześnie ustami.*

$SSAĆ_2$: semem = klasem: [jeść] + semantem: [wlewanie] [narzędzie] [współwystępowanie] [wciągając ustami]

Leksem $SSAĆ_3$

Struktura znaczeniowa czasownika $ssać_3$ obejmuje semy specyficzne opisowe: [rozdrabnianie] [*quasi*-narzędzie] [współwystępowanie], oraz sem funkcjonalny: [rozpuszczając lub rozmiękcząc]. W znaczeniu tego wyrazu nie występują składniki kojarzone.

- (203) **Ssały cukierki, których nie rozdrabniały i nie rozpuszczały zarazem w ustach, czasem coś szeptały sobie chichocząc.*
 (204) **Ssały cukierki widelcem, czasem coś szeptały sobie chichocząc.*

$SSAĆ_3$: semem = klasem: [jeść] + semantem: [rozdrabnianie] [*quasi*-narzędzie] [współwystępowanie] [rozpuszczając lub rozmiękcząc]

Leksemy: $SKUBAĆ_1$, $SMYKAĆ$, $SZCZYPAC_2$

W strukturze znaczeniowej czasowników *skubać*, *smykać* i *szczypać* mieszczą się wspólne semy specyficzne opisowe: [rozdrabnianie] [*quasi*-narzędzie] [współwystępowanie], oraz sem funkcjonalny: [zrywając pyskiem lub dziobem]. Leksemy *skubać* i *szczypać* nie zawierają w swym znaczeniu semów potencjalnych. Wirtuem *smykać* obejmuje natomiast sem: [potoczne]. Różnica dotyczy więc nacechowania.

- (205) **Owce skubały soczystą trawę nożem.*
 (206) **Owce skubały soczystą trawę, ale nie zrywały jej i nie rozdrabniały jednocześnie pyskiem.*
 (207) **Gęsi szczypały trawę widelcem.*
 (208) **Gęsi szczypały trawę, ale nie zrywały jej i nie rozdrabniały przy tym za pomocą dzioba.*
 (209) **Konie smykały nożem żdźbła trawy przy drodze.*
 (210) **Konie smykały żdźbła trawy przy drodze, nie zrywając jej i nie rozdrabniając jednocześnie pyskiem.*

SKUBAĆ₁: semem = klasem: [jeść] + semantem: [rozdrabnianie] [*quasi-narzędzie*] [współwystępowanie] [zrywając pyskiem lub dziobem]

SMYKAĆ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [rozdrabnianie] [*quasi-narzędzie*] [współwystępowanie] [zrywając pyskiem lub dziobem] + wirtuem: [potoczne]

SZCZYPAĆ₂: semem = klasem: [jeść] + semantem: [rozdrabnianie] [*quasi-narzędzie*] [współwystępowanie] [zrywając pyskiem lub dziobem]

Leksem NADGRYZAĆ

Do semantemu czasownika *nadgryzać* wchodzi semy specyficzne opisowe: [rozdrabnianie] [*quasi-narzędzie*] [mało] [współwystępowanie], oraz semy funkcjonalne: [zacząć i nie skończyć] [gryząc]. Wirtuem *nadgryzać* nie obejmuje składników kojarzonych.

(211) **Nadgryźć jabłko nożem.*

(212) **Nadgryźć jabłko, nie rozdrabniając go jednocześnie przez gryzienie.*

(213) **Nadgryźć całe jabłko.*

(214) **Nadgryźć jabłko, czyli skończyć je jeść.*

NADGRYZAĆ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [rozdrabnianie] [*quasi-narzędzie*] [mało] [współwystępowanie] [zacząć i nie skończyć] [gryząc]

Leksy: PRZEGRYZAĆ₁, ROZGRYZAĆ, ZGRYZAĆ

W strukturze znaczeniowej czasowników *przegryzać*₁, *rozgryzać* i *zgryzać* stwierdza się występowanie wspólnych semów specyficznych opisowych: [rozdrabnianie] [*quasi-narzędzie*] [współwystępowanie], oraz semów specyficznych funkcjonalnych: [na części] [gryząc]. Wirtuem omawianych wyrazów nie zawiera semów potencjalnych.

(215) **Przy ich pomocy trudno by Ci było jednocześnie przegryźć skórę bez rozdrabniania jej na części przez gryzienie i odgryźć kawał mięsa.*

(216) **Przy ich pomocy trudno by Ci było przegryźć skórę nożem i odgryźć kawał mięsa.*

(217) **Breslau, piątek 16 marca 1945 roku, siódma rano Mock wypił ostatni łyk kawy i rozgryzł ostatniego cukierka karmelowego produkcji Marty Goczoll bez jednoczesnego rozdrabniania go na części przez gryzienie.*

(218) **Breslau, piątek 16 marca 1945 roku, siódma rano Mock wypił ostatni łyk kawy i rozgryzł nożem ostatniego cukierka karmelowego produkcji Marty Goczoll.*

(219) **Zgryźć orzech, nie rozdrabniając go jednocześnie na części przez gryzienie.*

(220) **Zgryźć orzech nożem.*

PRZEGRYZAĆ₁: semem = klasem: [jeść] + semantem: [rozdrabnianie] [*quasi-narzędzie*] [współwystępowanie] [na części] [gryząc]

ROZGRYZAĆ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [rozdrabnianie] [*quasi-narzędzie*] [współwystępowanie] [na części] [gryząc]

ZGRYZAĆ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [rozdrabnianie] [*quasi-narzędzie*] [współwystępowanie] [na części] [gryząc]

Leksem ROZDZIOBYWAĆ

Na semantem czasownika *rozdziobywać* składają się semy specyficzne opisowe: [rozdrabnianie] [*quasi-narzędzie*] [współwystępowanie], oraz semy funkcjonalne: [na części] [dziobiąc]. Wirtuem badanego czasownika nie zawiera składników kojarzonych.

(221) **Kura rozdziobała chleb, ale nie rozdrabniała go przy tym na części przez dziobanie.*

(222) **Kura rozdziobała chleb nożem.*

ROZDZIOBYWAĆ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [rozdrabnianie] [*quasi-narzędzie*] [współwystępowanie] [na części] [dziobiąc]

Leksem OBDZIOBYWAĆ

Na strukturę znaczeniową czasownika *obdziobywać* składają się semy specyficzne opisowe: [rozdrabnianie] [*quasi-narzędzie*] [współwystępowanie], oraz sem funkcjonalny: [dookoła lub całkowicie] [dziobiąc]. Wirtuem danego czasownika obejmuje sem potencjalny: [potoczne].

(223) **Sikorki obdziobały wyłożoną słoninę, ale nie rozdrabniały jej przy tym dookoła przez dziobanie.*

(224) **Sikorki obdziobały wyłożoną słoninę nożem.*

OBDZIOBYWAĆ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [rozdrabnianie] [*quasi-narzędzie*] [współwystępowanie] [dookoła lub całkowicie] [dziobiąc] + wirtuem: [potoczne]

Leksemy: OBGRYZAĆ, OGRYZAĆ

Do struktury znaczeniowej czasowników *obgryzać* i *ogryzać* wchodzi wspólne semy specyficzne opisowe: [rozdrabnianie] [*quasi-narzędzie*] [współwystępowanie], a także semy specyficzne funkcjonalne: [dookoła lub całkowicie] [gryząc]. Wirtuem rozpatrywanych czasowników reprezentuje sem potencjalny: [potoczne].

(225) **Pies obgryzł kości, ale nie oddzielał przy tym części mięsa przez gryzienie dookoła kości.*

(226) **Pies obgryzł kości nożem.*

(227) **Na dnie zostało tylko kilka wygotowanych kości. Wziąłem jedną z nich i ogryzłem starannie białe, sprężyste włókna, ale nie oddzielałem jednocześnie części mięsa przez gryzienie dookoła kości.*

(228) **Na dnie zostało tylko kilka wygotowanych kości. Wziąłem jedną z nich i ogryzłem starannie białe, sprężyste włókna widelcem.*

OBGRYZAĆ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [rozdrabnianie] [quasi-narzędzie] [współwystępowanie] [dookoła lub całkowicie] [gryząc] + wirtuem: [potoczne]

OGRYZAĆ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [rozdrabnianie] [quasi-narzędzie] [współwystępowanie] [dookoła lub całkowicie] [gryząc] + wirtuem: [potoczne]

Leksem OBSKUBYWAĆ

W semantemie czasownika *obskubywać* można wskazać semy specyficzne opisowe: [rozdrabnianie] [quasi-narzędzie] [współwystępowanie], oraz funkcjonalne: [dookoła lub całkowicie] [zrywając ustami, pyskiem lub dziobem]. Wirtuem *obskubywać* obejmuje składnik: [potoczne].

(229) **[...] dzieciaczki nie mogą się doczekać i zaczynają obskubywać nożem ciasto tarte z truskawkami.*

(230) **[...] dzieciaczki nie mogą się doczekać i zaczynają obskubywać ciasto tarte z truskawkami, nie rozdrabniając go jednocześnie przez zrywanie dookoła za pomocą ust.*

OBSKUBYWAĆ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [rozdrabnianie] [quasi-narzędzie] [współwystępowanie] [dookoła lub całkowicie] [zrywając ustami, pyskiem lub dziobem] + wirtuem: [potoczne]

Leksem WYDZIOBYWAĆ

Semantem czasownika *wydziobywać* obejmuje semy specyficzne opisowe: [rozdrabnianie] [quasi-narzędzie] [współwystępowanie], oraz funkcjonalne: [wybierać stopniowo lub całkowicie] [dziobiąc]. Wirtuem rozpatrywanego wyrazu nie zawiera semów potencjalnych.

(231) **Kury wydziobały kaszę, ale nie rozdrabniały jej, wybierając stopniowo przez dziobanie.*

(232) **Kury wydziobały kaszę nożem.*

WYDZIOBYWAĆ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [rozdrabnianie] [quasi-narzędzie] [współwystępowanie] [wybierać stopniowo lub całkowicie] [dziobiąc]

Leksem WYGRYZAĆ

Strukturę znaczeniową czasownika *wygryzać* tworzy identyczny z przytoczonym zestaw semów specyficznych opisowych oraz semy funkcjonalne: [wybierać stopniowo lub całkowicie] [gryząc]. W strukturze znaczeniowej omawianego wyrazu semy wirtualne nie są reprezentowane.

- (233) **Kozą niecałkowicie wygryzła trawę na łączce.*
 (234) **Kozą wygryzła trawę na łączce, ale nie wybierała i nie rozdrabniała jej przy tym przez gryzienie.*
 (235) **Kozą wygryzła trawę na łączce nożem.*

WYGRYZAĆ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [rozdrabnianie] [*quasi*-narzędzie] [współwystępowanie] [wybierać stopniowo lub całkowicie] [gryząc]

Leksem POGRYZAĆ

Na semantem czasownika *pogryzać* składają się semy specyficzne opisowe: [rozdrabnianie] [*quasi*-narzędzie] [powoli] [współwystępowanie], a w jego wirtuemie występuje składnik kojarzony: [potoczne].

- (236) **Pogryzać chleb, chałwę, nie rozdrabniając tego jednocześnie.*
 (237) **Pogryzać chleb, chałwę nożem.*
 (238) **Szybko pogryzać chleb, chałwę.*

POGRYZAĆ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [rozdrabnianie] [*quasi*-narzędzie] [powoli] [współwystępowanie] + wirtuem: [potoczne]

Leksemy: PRZEŻUWAĆ, ŻUĆ

W strukturze znaczeniowej czasowników *przeżuwać* i *żuć* można wyróżnić wspólne semy specyficzne opisowe: [rozdrabnianie] [*quasi*-narzędzie] [powoli] [współwystępowanie], oraz semy funkcjonalne: [rozcierając zębami] [dokładnie]. Wirtuem rozpatrywanych czasowników nie obejmuje składników kojarzonych.

- (239) **Konie zaprzężnięte do furmanek przeżuwiają obrok nożami, czekając spokojnie na właścicieli.*
 (240) **Konie zaprzężnięte do furmanek przeżuwiają obrok, ale nie rozdrabniają go jednocześnie przez rozcieranie zębami, czekając spokojnie na właścicieli.*
 (241) **Konie zaprzężnięte do furmanek szybko i niedokładnie przeżuwiają obrok, czekając spokojnie na właścicieli.*
 (242) **Krowa żuje trawę widelcem.*
 (243) **Krowa żuje trawę, nie rozdrabniając i nie rozcierając jej jednocześnie zębami.*

(244) **Krowa błyskawicznie żuje trawę.*

(245) **Krowa żuje trawę niedokładnie.*

PRZEŻYWAĆ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [rozdrabnianie] [*quasi*-narzędzie] [powoli] [współwystępowanie] [rozcierając zębami] [dokładnie]
 ŻUĆ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [rozdrabnianie] [*quasi*-narzędzie] [powoli] [współwystępowanie] [rozcierając zębami] [dokładnie]

Leksemy: ŁYKAĆ, POŁYKAĆ, PRZELYKAĆ

Struktura znaczeniowa czasowników *łykać*, *połykać* i *przelykać* obejmuje semy specyficzne opisowe: [*quasi*-narzędzie] [współwystępowanie], oraz sem funkcjonalny: [przesuwając pokarm]. Jeśli ktoś coś je, to zarazem musi to połykać. Wirtuem danych czasowników nie zawiera semów potencjalnych.

(246) **Nie rozgryza karmy, tylko łyka w całości, nie przesuwając jej jednocześnie za pomocą mięśni krtani z przełyku do żołądka, przez co później bardzo często wymiotuje (zwraca całe „groszki” karmy).*

(247) **Prędko połykał na wpół pogryzione mięso, nie przesuwając go jednocześnie za pomocą mięśni krtani z ust do żołądka.*

(248) **Przełknął ostatni kęs, ale go jednocześnie nie przesunął za pomocą mięśni krtani z przełyku do żołądka, i wybiegł z jadalni.*

ŁYKAĆ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [*quasi*-narzędzie] [współwystępowanie] [przesuwając pokarm]

POŁYKAĆ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [*quasi*-narzędzie] [współwystępowanie] [przesuwając pokarm]

PRZELYKAĆ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [*quasi*-narzędzie] [współwystępowanie] [przesuwając pokarm]

Leksem DŁAWIĆ SIĘ

Na strukturę semantyczną czasownika *dławić się* składają się semy specyficzne opisowe: [współwystępowanie] [zwrotność], oraz sem funkcjonalny: [tkwiąc w przełyku]. Jeśli ktoś się dławi pożywieniem, to musi je jeść. W wirtuemie rozpatrywanego czasownika nie występują składniki kojarzone.

(249) **Jadł łapczywie, aż się przedtem dławił.*

(250) **Dławić kogoś kością, ością, pestką.*

(251) **Dławić się kością, ością, pestką, ale swobodnie je połykać.*

DŁAWIĆ SIĘ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [współwystępowanie] [zwrotność] [tkwiąc w przełyku]

Leksemy: PRZETRAWIAĆ, TRAWIĆ

W semantemie czasowników *przetrawiać* i *trawić* mieszczą się semy specyficzne opisowe: [*quasi-narzędzie*] [współwystępowanie], oraz sem funkcjonalny: [rozkładając substancje pokarmowe]. Jeśli ktoś coś je, musi też to trawić. Wirtuem danych leksemów reprezentuje sem potencjalny: [fizjologiczne].

(252) **Żołądek nie mógł przetrawić ciężkich potraw widelcem.*

(253) **Żołądek przed jedzeniem nie mógł przetrawić ciężkich potraw.*

(254) **Zjadł obfity obiad, a teraz położył się i trawi go, nie rozkładając pokarmu na prostsze składniki.*

PRZETRAWIAĆ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [*quasi-narzędzie*] [współwystępowanie] [rozkładając substancje pokarmowe] + wirtuem: [fizjologiczne]

TRAWIĆ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [*quasi-narzędzie*] [współwystępowanie] [rozkładając substancje pokarmowe] + wirtuem: [fizjologiczne]

Leksemy: PRZYSWAJAĆ, WCHŁANIAĆ

Do semantemu czasowników *przyswajać* i *wchłaniać* wchodzi wspólne semy specyficzne opisowe: [*quasi-narzędzie*] [współwystępowanie], oraz sem funkcjonalny: [asymilując substancje pokarmowe]. Jeśli ktoś coś je, musi zarazem to przyswajać, wchłaniać. Na wirtuem omawianych leksemów składa się wspólny sem potencjalny: [fizjologiczne].

(255) **Organizm mu przed jedzeniem nie przyswaja ani porzeczek, ani agrestu.*

(256) **Organizm mu nie przyswaja widelcem ani porzeczek, ani agrestu.*

(257) **Organizm mu nie przyswaja ani porzeczek, ani agrestu, wchłaniając je bez przeszkód.*

(258) **Treść pokarmowa jest wchłaniana widelcem.*

(259) **Treść pokarmowa jest wchłaniana przez ścianki jelit, ale nie jest jednocześnie przyswajana przez organizm.*

PRZYSWAJAĆ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [*quasi-narzędzie*] [współwystępowanie] [asymilując substancje pokarmowe] + wirtuem: [fizjologiczne]

WCHŁANIAĆ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [*quasi-narzędzie*] [współwystępowanie] [asymilując substancje pokarmowe] + wirtuem: [fizjologiczne]

Leksem ZATRUWAĆ SIĘ

W semantemie czasownika *zatrzuwać się* można wyodrębnić semy specyficzne opisowe: [uprzedniość] [zwrotność]. Jeśli ktoś się czymś zatrueł, musiał najpierw to zjeść. Wirtuem danego leksemu nie zawiera składników kojarzonych.

- (260) **Mówi, że zatrul się moją sałatką, której wcześniej nie zjadł.*
 (261) **Jednym z tropów mogą być rolnicy, którzy wyjątkowo toksycznymi substancjami trują lisy, a bieliki, będące padlinożercami, zatruwają ich mięsem.*

ZATRUWAĆ SIĘ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [uprzedniość] [zwrotność]

Leksemy: DEGUSTOWAĆ, KOSZTOWAĆ, LIZAĆ₂, PRÓBOWAĆ, SMAKOWAĆ₁

Do struktury znaczeniowej leksemów: *degustować*, *kosztować*, *lizać*₂ (zazwyczaj dokonany), *próbować* oraz *smakować*₁ wpisują się wspólne semy specyficzne opisowe: [quasi-narzędzie] [mało] [współwystępowanie], a także sem specyficzny funkcjonalny: [w celu określenia smaku, jakości lub przydatności do spożycia]. Czasownikom rozpatrywanej grupy przysługują jednak odmienne semy potencjalne. Wyrazy *próbować* i *smakować*₁ są w tym szeregu neutralne (nienacechowane). Z kolei leksem *degustować* zawiera składnik [spożywcze], *kosztować* [książkowe], a *lizać*₂ [potoczne].

- (262) **Bez pomocy języka degustowano wino, aby przekonać się, czy nie uległo nieprawidłowym zmianom podczas dojrzewania.*
 (263) **Degustowano wino w bardzo dużych ilościach, aby przekonać się, czy nie uległo nieprawidłowym zmianom podczas dojrzewania.*
 (264) **Degustowano wino, aby przekonać się, czy nie uległo nieprawidłowym zmianom podczas dojrzewania, co jednocześnie nie miało na celu określenia jego smaku i jakości.*
 (265) **Kosztował różnych potraw i najprzedniejszych win, ale nie używał przy tym języka.*
 (266) **Kosztował duże ilości różnych potraw i najprzedniejszych win.*
 (267) **Kosztował różnych potraw i najprzedniejszych win, ale nie chciał określić ich smaku, jakości lub przydatności do spożycia.*
 (268) **Ostrożnie dmuchając, liznął sosu ze znanostwem, ale jednocześnie nie używał przy tym języka.*
 (269) **Ostrożnie dmuchając, liznął całą chochłę sosu ze znanostwem.*
 (270) **Ostrożnie dmuchając, liznął sosu ze znanostwem, ale nie miał zamiaru określić jego smaku.*
 (271) **Wszyscy bez pomocy języka próbowaliśmy tej pieczeni, ale nikt nie mógł odgadnąć, czym została przyprawiona.*
 (272) **Wszyscy próbowaliśmy ogromne porcje tej pieczeni, ale nikt nie mógł odgadnąć, czym została przyprawiona.*
 (273) **Wszyscy próbowaliśmy tej pieczeni, ale nikt nie mógł odgadnąć, czym została przyprawiona, bo nie zamierzaliśmy jednocześnie określić jej smaku.*
 (274) **Ciotka bez pomocy języka smakowała moją szarlotkę z nieodgadnioną miną.*

(275) **Ciotka smakowała moją szarlotkę w dużych ilościach z nieodgadnioną miną.*

(276) **Ciotka smakowała moją szarlotkę, ale nie chciała jednocześnie określić, jaki ma smak.*

DEGUSTOWAĆ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [*quasi*-narzędzie] [mało] [współwystępowanie] [w celu określenia smaku, jakości lub przydatności do spożycia] + wirtuem: [spożywcze]

KOSZTOWAĆ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [*quasi*-narzędzie] [mało] [współwystępowanie] [w celu określenia smaku, jakości lub przydatności do spożycia] + wirtuem: [książkowe]

LIZAĆ₂: semem = klasem: [jeść] + semantem: [*quasi*-narzędzie] [mało] [współwystępowanie] [w celu określenia smaku, jakości lub przydatności do spożycia] + wirtuem: [potoczne]

PRÓBOWAĆ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [*quasi*-narzędzie] [mało] [współwystępowanie] [w celu określenia smaku, jakości lub przydatności do spożycia]

SMAKOWAĆ₁: semem = klasem: [jeść] + semantem: [*quasi*-narzędzie] [mało] [współwystępowanie] [w celu określenia smaku, jakości lub przydatności do spożycia]

Leksem SMAKOWAĆ₂

Do struktury znaczeniowej czasownika *smakować*₂ wchodzi semy specyficzne opisowe: [*quasi*-narzędzie] [współwystępowanie], oraz sem funkcjonalny: [dla przyjemności smakowej]. W wirtuemie analizowanego leksemu nie występują składniki kojarzone.

(277) **Wyśmienitą cielęcinę po węgiersku smakowaliśmy przy dźwiękach czardasza, ale jednocześnie nie używaliśmy języka.*

(278) **Wyśmienitą cielęcinę po węgiersku smakowaliśmy przy dźwiękach czardasza, ale nie dla przyjemności smakowej.*

SMAKOWAĆ₂: semem = klasem: [jeść] + semantem: [*quasi*-narzędzie] [współwystępowanie] [dla przyjemności smakowej]

Leksem ZAJADAĆ

W semantemie czasownika *zajadać* wyodrębniają się semy specyficzne opisowe: [szybko] [dużo], oraz sem funkcjonalny: [z apetytem], a jego wirtuem obejmuje składnik: [potoczne].

(279) **Turyści flegmatycznie zajadali gorące kielbaski i popijali piwem z puszek.*

(280) **Turyści zajadali gorące kielbaski w znikomej ilości i popijali piwem z puszek.*

- (281) **Turyści bez apetytu zjadali gorące kielbaski i popijali piwem z puszek.*

ZAJADAĆ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [szybko] [dużo] [z apetytem] + wirtuem: [potoczne]

Leksem ZAJADAĆ SIĘ

Semantem czasownika *zajadać się* zawiera semy specyficzne opisowe: [szybko] [dużo] [zwrotność], oraz sem funkcjonalny: [z apetytem]. Z kolei jego wirtuem obejmuje sem potencjalny: [potoczne].

- (282) **Goście flegmatycznie zjadali się sałatkami.*

- (283) **Goście zjadali się sałatkami w znikomej ilości.*

- (284) **Goście zjadali gospodarzy sałatkami.*

- (285) **Goście bez apetytu zjadali się sałatkami.*

ZAJADAĆ SIĘ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [szybko] [dużo] [zwrotność] [z apetytem] + wirtuem: [potoczne]

Leksem CHAPAC₂

Semantem czasownika *chapać₂* skupia semy specyficzne opisowe wskazujące na sposób konsumpcji, w szczególności na jej energiczne tempo, które oddaje komponent [szybko], a także na charakterystykę ilościową wyrażaną za pomocą składnika [mało]. W wirtuemie *chapać₂* występuje sem potencjalny: [potoczne].

- (286) **Wpadł na chwilę, chapnął powolutku jakąś kanapkę, i już go nie było.*

- (287) **Wpadł na chwilę, chapnął jakieś 20 kanapek i już go nie było.*

CHAPAC₂: semem = klasem: [jeść] + semantem: [szybko] [mało] + wirtuem: [potoczne]

Leksem POCHŁANIAĆ

W strukturze znaczeniowej czasownika *pochłaniać* można wyróżnić semy specyficzne opisowe dotyczące sposobu konsumpcji i jej obfitości: [szybko] [dużo], oraz sem funkcjonalny: [łapczywie]. Wirtuem *pochłaniać* reprezentuje sem potencjalny: [książkowe].

- (288) **Pochłonął powoli mnóstwo kanapek i kilka butelek wody mineralnej.*

- (289) **Pochłonął niecałą kanapkę i kilka łyżek wody mineralnej.*

- (290) **Pochłonął dostojnie mnóstwo kanapek i kilka butelek wody mineralnej.*

POCHŁANIAĆ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [szybko] [dużo] [łapczywie] + wirtuem: [książkowe]

Leksemy: MAMLAĆ/MAMLEĆ/MAMLAĆ/MEMLAĆ, MIĘDLIĆ

W semantemie czasowników *mamlać/mamleć/mamlać/memlać* i *międlić* można wskazać wspólne semy specyficzne opisowe: [rozdrabnianie] [*quasi-narzędzie*] [powoli] [współwystępowanie]. Wyrazy te łączy również wspólny sem wirtualny: [potoczne].

- (291) **Miętolił i memlał skórę chleba w bezzębnych ustach, ale nie rozdrabniał jej jednocześnie dziąslami.*
 (292) **Miętolił i memlał szybko skórę chleba w bezzębnych ustach.*
 (293) **Międlila cukierek w ustach, ale nie rozdrabniała go jednocześnie za pomocą języka.*
 (294) **Szybko międlila cukierek w ustach.*

MAMLAĆ/MAMLEĆ/MAMLAĆ/MEMLAĆ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [rozdrabnianie] [*quasi-narzędzie*] [powoli] [współwystępowanie] + wirtuem: [potoczne]

MIĘDLIĆ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [rozdrabnianie] [*quasi-narzędzie*] [powoli] [współwystępowanie] + wirtuem: [potoczne]

Leksemy: CIAMKAĆ, MLASKAĆ

Semantem czasowników *ciamkać* i *mlaskać* łączą wspólne semy specyficzne opisowe: [rozdrabnianie] [*quasi-narzędzie*] [głośno] [współwystępowanie]. Wirtuem omawianych wyrazów reprezentuje sem potencjalny: [potoczne].

- (295) **Jeden ciamkał przy jedzeniu, ale jednocześnie nie rozdrabniał potraw za pomocą zębów i języka, drugi siorbał — okropność.*
 (296) **Jeden bezgłośnie ciamkał przy jedzeniu, drugi siorbał — okropność.*
 (297) **Mieszka jak świnia, przy jedzeniu mlaska językiem jak kundel, ale nie rozdrabnia przy tym potraw, a te swoje głupie zaczepki uważa za dowcipy.*
 (298) **[...] dobra taka polewka z chlebem, gorąca, kwaśna, żeby tylko nikt bezgłośnie nie mlaskał, nie gdukał, nie ciapotał.*

CIAMKAĆ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [rozdrabnianie] [*quasi-narzędzie*] [głośno] [współwystępowanie] + wirtuem: [potoczne]

MLASKAĆ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [rozdrabnianie] [*quasi-narzędzie*] [głośno] [współwystępowanie] + wirtuem: [potoczne]

Leksem CHRUPAĆ

Czasownik *chrupać* zawiera w swym znaczeniu semy specyficzne opisowe: [rozdrabnianie] [*quasi-narzędzie*] [głośno] [współwystępowanie], sem funkcjonalny: [gryząc twardy pokarm], oraz sem potencjalny: [potoczne].

- (299) **Koń głośno chrupie owies, ale go jednocześnie nie rozdrabnia przez gryzienie.*
 (300) **Koń głośno chrupie owies nożem.*
 (301) **Bezgłośnie chrupać orzechy.*
 (302) **Chrupać miękkie orzechy.*

CHRUPAĆ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [rozdrabnianie] [*quasi*-narzędzie] [głośno] [współwystępowanie] [gryząc twardy pokarm] + wirtuem: [potoczne]

Leksem SIORBAĆ

Do struktury znaczeniowej czasownika *siorbać* zaliczają się semy specyficzne opisowe: [wlewanie] [*quasi*-narzędzie] [głośno] [współwystępowanie], a także sem funkcjonalny: [wciągając płyn lub płynną potrawę]. Wirtuem danego leksemu ogranicza się do semu potencjalnego: [potoczne].

- (303) **Siorbała głośno przy jedzeniu marchewki i nic sobie nie robiła z naszych krytycznych uwag.*
 (304) **Siorbała głośno przy jedzeniu, ale nie wlewała i nie wciągała przy tym potrawy ustami, i nic sobie nie robiła z naszych krytycznych uwag.*
 (305) **Siorbała głośno przy jedzeniu, ale nie wydawała przy tym żadnych dźwięków, i nic sobie nie robiła z naszych krytycznych uwag.*

SIORBAĆ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [wlewanie] [*quasi*-narzędzie] [głośno] [współwystępowanie] [wciągając płyn lub płynną potrawę] + wirtuem: [potoczne]

Leksemy: GŁODOWAĆ, NIEDOJADAĆ

Semantem czasowników *głodować* i *niedojadać* łączy wspólny sem specyficzny opisowy: [mało], oraz sem funkcjonalny: [poniżej normy]. Wirtuem danych leksemów nie jest reprezentowany.

- (306) **Głodowali w czasie wojny, ale jedli dużo i ponad miarę.*
 (307) **Wizerunek studenta, który niedojada, jedząc dużo i ponad miarę, mieszka na stacji, na nic mu nie starcza i nic nie robi poza zabawą — ukształtowały czasy PRL-u.*

GŁODOWAĆ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [mało] [poniżej normy]

NIEDOJADAĆ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [mało] [poniżej normy]

Leksem POŚCIĆ₁

W semantemie czasownika *pościć*₁ można wskazać sem specyficzny opisowy: [mało], oraz funkcjonalny: [ograniczając pożywienie ze względów religijnych]. Wirtuem rozważanego leksemu nie obejmuje składników kojarzonych.

(308) **Pościł w Wielki Piątek i jadł dużo wieprzowiny.*

POŚCIĆ₁: semem = klasem: [jeść] + semantem: [mało] [ograniczając pożywienie ze względów religijnych]

Leksem POŚCIĆ₂

Na strukturę znaczeniową czasownika *pościć*₂ składają się sem specyficzny opisowy: [mało], sem funkcjonalny: [ograniczając pożywienie w jakimś celu], oraz potencjalny: [przenośne].

(309) **Dbając o linię, często pości, a więc je bardzo dużo tłustych potraw i słodczy.*

(310) **Dbając o linię, często pości, żeby przybrać na wadze.*

POŚCIĆ₂: semem = klasem: [jeść] + semantem: [mało] [ograniczając pożywienie w jakimś celu] + wirtuem: [przenośne]

Leksemy: DZIOBAĆ₂/DZIÓBAĆ₂, LIZAĆ₃, PODJADAĆ₂, PODŻERAĆ₂, SKUBAĆ₂

Semantem czasowników *dziobać*₂/*dzióbać*₂, *lizać*₃, *podjadać*₂, *podżerać*₂ i *skubać*₂ (używanych zwykle w postaci dokonanej) łączy wspólny sem specyficzny opisowy: [mało]. Wirtuem *dziobać*₂/*dzióbać*₂, *lizać*₃, *podjadać*₂, *podżerać*₂ oraz *skubać*₂ jest reprezentowany przez sem potencjalny: [potoczne]. Z kolei w wirtuemie *skubać*₂ można wskazać składnik: [przenośne].

(311) **Dziobnęła trochę sernika w dużej ilości.*

(312) **Liznęła tylko zupę w dużej ilości i odstawiła ją.*

(313) **Podjadłeś sobie nadmiernie?*

(314) **Podżarł sobie nadmierną ilością pożywienia.*

(315) **Nie miał apetytu, ledwie skubnął dwa dania obiadu oraz deser.*

DZIOBAĆ₂/DZIÓBAĆ₂: semem = klasem: [jeść] + semantem: [mało] + wirtuem: [potoczne]

LIZAĆ₃: semem = klasem: [jeść] + semantem: [mało] + wirtuem: [potoczne]

PODJADAĆ₂: semem = klasem: [jeść] + semantem: [mało] + wirtuem: [potoczne]

PODŻERAĆ₂: semem = klasem: [jeść] + semantem: [mało] + wirtuem: [potoczne]

SKUBAĆ₂: semem = klasem: [jeść] + semantem: [mało] + wirtuem: [przenośne]

Leksemy: PODJADAĆ₃, PODŻERAĆ₃

Strukturę znaczeniową czasowników *podjadać*₃ i *podżerać*₃ wyznaczają wspólny sem specyficzny opisowy: [mało], funkcjonalny: [między posiłkami], oraz sem potencjalny: [potoczne].

- (316) **Podjadać ogromne porcje mięsa między posiłkami.*
 (317) **Podjadać między posiłkami, czyli na śniadanie, obiad i kolację.*
 (318) **Podżerać całe talerze pierogów między posiłkami.*
 (319) **Podżerać między posiłkami, czyli na śniadanie, obiad i kolację.*

PODJADAĆ₃: semem = klasem: [jeść] + semantem: [mało] [między posiłkami]
 + wirtuem: [potoczne]

PODŻERAĆ₃: semem = klasem: [jeść] + semantem: [mało] [między posiłkami]
 + wirtuem: [potoczne]

Leksemy: PODJADAĆ₄, PODŻERAĆ₄

Czasowniki kolejnego synsetu zawierają jednakowy zestaw semów specyficznych opisowych i semów potencjalnych: [mało] [potoczne]. Różnią się natomiast od semantemów czasowników należących do poprzedniej grupy semem funkcjonalnym: [ukradkiem].

- (320) **Podjadać komuś ciastka, czekoladki, słodycze w bardzo dużych ilościach.*
 (321) **Podjadać komuś ciastka, czekoladki, słodycze w jego obecności.*
 (322) **Podżerać wszystkie rodzynki z ciasta.*
 (323) **Podżerać rodzynki z ciasta przy świadkach.*

PODJADAĆ₄: semem = klasem: [jeść] + semantem: [mało] [ukradkiem] + wirtuem: [potoczne]

PODŻERAĆ₄: semem = klasem: [jeść] + semantem: [mało] [ukradkiem] + wirtuem: [potoczne]

Leksem POJADAĆ

W semantemie czasownika *pojadać* mieszczą się semy specyficzne opisowe: [powoli] [mało], a także sem funkcjonalny: [między posiłkami]. Wirtuem tego czasownika obejmuje składnik kojarzony: [potoczne].

- (324) **Stał przy ladzie, pojadając szybko gotowany bób.*
 (325) **Stał przy ladzie, pojadając gotowany bób całymi garnkami.*
 (326) **Pojadać chleb na obiad.*

POJADAĆ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [powoli] [mało] [między posiłkami] + wirtuem: [potoczne]

Leksemy: PRZEGRYZAĆ₂, PRZEKĄSZAĆ₁

Strukturę znaczeniową czasowników: *przegryzać*₂ i *przekąszać*₁ łączą wspólne semy specyficzne opisowe: [szybko] [mało], sem funkcjonalny: [między posiłkami], oraz sem potencjalny: [potoczne].

- (327) **W domu dam kotu jeść i sam pomalu przegryzę coś przy kredensie.*
 (328) **W domu dam kotu jeść i sam przegryzę coś w dużych ilościach przy kredensie.*
 (329) **W domu dam kotu jeść i sam przegryzę coś przy kredensie w trakcie każdego posiłku.*
 (330) **Przed obiadem trzeba coś nieśpiesznie przekąsić.*
 (331) **Przed obiadem trzeba coś przekąsić w dużych ilościach.*
 (332) **W czasie każdego posiłku trzeba coś przekąsić.*

PRZEGRYZAĆ₂: semem = klasem: [jeść] + semantem: [szybko] [mało] [między posiłkami] + wirtuem: [potoczne]

PRZEKĄSZAĆ₁: semem = klasem: [jeść] + semantem: [szybko] [mało] [między posiłkami] + wirtuem: [potoczne]

Leksemy: PRZEGRYZAĆ₃, PRZEKĄSZAĆ₂, ZAGRYZAĆ, ZAKĄSZAĆ

Na semantem czasowników *przegryzać*₃, *przekąszać*₂, *zagryzać* i *zakąszać* składają się sem specyficzny opisowy: [mało], oraz funkcjonalny: [po alkoholu albo czymś ostrym bądź po innej potrawie lub napoju]. Wirtuem czasowników wyróżnionej grupy reprezentuje sem potencjalny: [potoczne].

- (333) **Wypił szklankę herbaty i przegryzł przedtem drożdżówkę.*
 (334) **Wypił szklankę herbaty i przegryzł dziesięcioma drożdżówkami.*
 (335) **Pił kieliszek za kieliszkiem i przekąszał przedtem kielbasą.*
 (336) **Pił kieliszek za kieliszkiem i przekąszał kielbasą w dużych ilościach.*
 (337) **Jadł śledzia i zagryzał przedtem chlebem.*
 (338) **Jadł śledzia i zagryzał chlebem w dużych ilościach.*
 (339) **Wypił kieliszek wódki i zakąsił przedtem kiszonym ogórkiem.*
 (340) **Wypił kieliszek wódki i zakąsił kiszonym ogórkiem w bardzo dużych ilościach.*

PRZEGRYZAĆ₃: semem = klasem: [jeść] + semantem: [mało] [po alkoholu albo czymś ostrym bądź po innej potrawie lub napoju] + wirtuem: [potoczne]

PRZEKĄSZAĆ₂: semem = klasem: [jeść] + semantem: [mało] [po alkoholu albo czymś ostrym bądź po innej potrawie lub napoju] + wirtuem: [potoczne]

ZAGRYZAĆ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [mało] [po alkoholu albo czymś ostrym bądź po innej potrawie lub napoju] + wirtuem: [potoczne]

ZAKĄSZAĆ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [mało] [po alkoholu albo czymś ostrym bądź po innej potrawie lub napoju] + wirtuem: [potoczne]

Leksemy: BANKIETOWAĆ, UCZTOWAĆ

Do semantemu czasowników *bankietować* i *ucztować* wchodzi sem specyficzny opisowy: [dużo], oraz sem funkcjonalny: [w towarzystwie]. Oprócz tego omawiane czasowniki różnią się nacechowaniem. Wirtuem *bankietować*

obejmuje semy potencjalne: [potoczne] [żartobliwe]. Z kolei wirtuem *uczto-
wać* reprezentuje komponent: [książkowe].

- (341) **Absolwenci ASP masowo utrzymywali się ze stypendiów, przynosili z pleneru na plener, dyskutowali o sztuce, tworzyli, wiele popijali i bankietowali przy pustym stole.*
 (342) **Absolwenci ASP masowo utrzymywali się ze stypendiów, przynosili z pleneru na plener, dyskutowali o sztuce, tworzyli, wiele popijali i bankietowali w samotności.*
 (343) **Goście ucztowali przy suto zastawionych stołach i jedli jak wróblek.*
 (344) **Goście ucztowali samotnie przy suto zastawionych stołach.*

BANKIETOWAĆ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [dużo] [w towarzystwie] + wirtuem: [potoczne] [żartobliwe]

UCZTOWAĆ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [dużo] [w towarzystwie] + wirtuem: [książkowe]

Leksem BIESIADOWAĆ

W semantemie czasownika *biesiadować* oprócz semu specyficznego opisowego: [dużo], oraz semu funkcjonalnego: [w towarzystwie], można ponadto wskazać dodatkowy składnik funkcjonalny: [rozmawiając o czymś]. Na jego wirtuem składają się semy potencjalne: [książkowe] [podniosłe].

- (345) **Dalej biesiadowano, ale nic nie jedzono i nie pito, krążyły trunki w kolorowych karafkach.*
 (346) **Dalej biesiadowano w samotności, krążyły trunki w kolorowych karafkach.*
 (347) **Dalej biesiadowano w milczeniu, krążyły trunki w kolorowych karafkach.*

BIESIADOWAĆ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [dużo] [w towarzystwie] [rozmawiając o czymś] + wirtuem: [książkowe] [podniosłe]

Leksem ŁASOWAĆ

Semy specyficzne opisowe nie są relewantne dla struktury znaczeniowej czasownika *łasować*. Semantem tego leksemu reprezentuje jedynie sem specyficzny funkcjonalny: [ukradkiem], natomiast w jego wirtuemie występuje sem potencjalny: [potoczne].

- (348) **Dzieci na oczach wszystkich domowników łasowały w spiżarni.*

ŁASOWAĆ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [ukradkiem] + wirtuem: [potoczne]

Leksemy: KARMIC SIĘ, ODŻYWIAĆ SIĘ₁, ŻYWIĆ SIĘ

Semantem czasowników *karmić się*, *odżywiać się*₁ i *żywić się* obejmuje wspólny sem specyficzny opisowy: [zwrotność]. Wyraz *karmić się* jest neutralny. Z kolei w wirtuemie leksemów *odżywiać się*₁ oraz *żywić się* występuje składnik kojarzony: [książkowe].

(349) **Pszczoły karmią osy nektarem z kwiatów.*

(350) **Odżywiać się dzieci jarzynami, mięsem.*

(351) **Sęp żywi hieny padliną.*

KARMIC SIĘ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [zwrotność]

ODŻYWIAĆ SIĘ₁: semem = klasem: [jeść] + semantem: [zwrotność] + wirtuem: [książkowe]

ŻYWIĆ SIĘ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [zwrotność] + wirtuem: [książkowe]

Leksem PAŚĆ SIĘ₁

Semantem czasownika *paść się*₁ reprezentuje sem specyficzny opisowy: [zwrotność], oraz sem funkcjonalny: [przemieszczając się po pastwisku]. Wirtuem tego leksemu nie zawiera semów potencjalnych.

(352) **Owce pasły konie na halach.*

(353) **Owce nieruchomo pasły się na halach.*

PAŚĆ SIĘ₁: semem = klasem: [jeść] + semantem: [zwrotność] [przemieszczając się po pastwisku]

Leksem KARMIC₁

Semantem czasownika *karmić*₁ tworzą semy specyficzne opisowe: [*quasi*-narzędzie] [przechodniość], oraz sem funkcjonalny: [własnym mlekiem]. Wirtuem *karmić*₁ nie jest reprezentowany przez składniki kojarzone.

(354) **Kotka karmi swe młode z butelki.*

(355) **Karmić się piersią.*

(356) **Kotka karmi swe młode nie swoim mlekiem.*

KARMIC₁: semem = klasem: [jeść] + semantem: [*quasi*-narzędzie] [przechodniość] [własnym mlekiem]

Leksem KARMIC₂

Semantem czasownika *karmić*₂ obejmuje semy specyficzne opisowe: [narzędzie] [przechodniość], oraz funkcjonalne: [wprowadzając pożywienie do ust] [pomagając w jedzeniu]. Wirtuem omawianego leksemu nie zawiera semów potencjalnych.

(357) **Matka karmiła dziecko półpłynną kaszką bez użycia łyżki w celu wprowadzania pożywienia do ust.*

(358) **Matka karmiła się półpłynną kaszką.*

(359) **Matka karmiła dziecko łyżką, nie pomagając mu jeść.*

KARMIĆ₂: semem = klasem: [jeść] + semantem: [narzędzie] [przechodniość] [wprowadzając pożywienie do ust] [pomagając w jedzeniu]

Leksemy: KARMIĆ₃, ODŻYWIAĆ₁, ŻYWIĆ

W semantemie czasowników *karmić*₃, *odżywiać*₁ oraz *żywić* zawiera się wspólny sem specyficzny opisowy: [przechodniość], i funkcjonalny: [dostarczając pożywienia]. Leksem *karmić*₃ jest w tym szeregu neutralny. Z kolei wirtualnie *odżywiać*₁ i *żywić* łączy sem potencjalny: [książkowe].

(360) **Karmić chlebem, jarzynami.*

(361) **Karmić kogoś chlebem, jarzynami, ale nie dostarczać mu tego do jedzenia.*

(362) **Odżywiać wyłącznie nabiałem i owocami.*

(363) **Odżywiać nas wyłącznie nabiałem i owocami, ale nie dostarczała nam ich do jedzenia.*

(364) **Żywić zimą.*

(365) **Żywić zimą ptaki, nie dostarczając im pożywienia.*

KARMIĆ₃: semem = klasem: [jeść] + semantem: [przechodniość] [dostarczając pożywienia]

ODŻYWIAĆ₁: semem = klasem: [jeść] + semantem: [przechodniość] [dostarczając pożywienia] + wirtualnie: [książkowe]

ŻYWIĆ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [przechodniość] [dostarczając pożywienia] + wirtualnie: [książkowe]

Leksemy: NASYCAĆ SIĘ, POKRZEPIAĆ SIĘ, POSILAĆ SIĘ, POŻYWIAĆ SIĘ, SYCIĆ SIĘ

Do semantemu czasowników *nasycać się*, *pokrzepiać się*, *posilać się*, *pożywiać się* i *sycić się* zalicza się wspólny sem specyficzny opisowy: [zwrotność], a także sem funkcjonalny: [w celu zaspokojenia głodu]. Wirtualnie omawianych czasowników reprezentuje składnik kojarzony: [książkowe].

(366) **Nasycić się Y-a talerzem zupy w celu zaspokojenia zachcianek.*

(367) **Pokrzepił się Y-a obiadem w celu zaspokojenia zachcianek.*

(368) **Posilać się kolegę podczas przerwy obiadowej w celu zaspokojenia zachcianek.*

(369) **Pożywił się Y-a kromką chleba ze smalcem w celu zaspokojenia łakomstwa.*

(370) **Chmary ptactwa, przekonane, że dla ich wygody pozostawiono tyle ziarna, spacerowały wśród pogorzelisk i syciły się bydło pszenicą [...].*

- (371) **Chmary ptactwa, przekonane, że dla ich wygody pozostawiono tyle ziarna, spacerowały wśród pogorzelsk i syciły się pszenicą, by zaspokoić swe zachcianki [...].*

NASYCAĆ SIĘ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [zwrotność] [w celu zaspokojenia głodu] + wirtuem: [książkowe]

POKRZEPIAĆ SIĘ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [zwrotność] [w celu zaspokojenia głodu] + wirtuem: [książkowe]

POSILAĆ SIĘ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [zwrotność] [w celu zaspokojenia głodu] + wirtuem: [książkowe]

POŻYWIAĆ SIĘ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [zwrotność] [w celu zaspokojenia głodu] + wirtuem: [książkowe]

SYCIĆ SIĘ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [zwrotność] [w celu zaspokojenia głodu] + wirtuem: [książkowe]

Leksemy: POKRZEPIAĆ, POSILAĆ, POŻYWIAĆ, SYCIĆ

Semantem czasowników *pokrzepiać*, *posilać*, *pożywiać* i *sycić* obejmuje wspólny sem specyficzny opisowy: [przechodniość], sem funkcjonalny: [w celu zaspokojenia głodu], oraz sem potencjalny: [książkowe].

- (372) **Gospodyni pokrzepiła obiadem.*

- (373) **Gospodyni pokrzepiła nas obiadem, aby zaspokoić nasze zachcianki.*

- (374) **[...] obmył go, zaopatrzył w odzież i posilił siebie [...].*

- (375) **[...] obmył go, zaopatrzył w odzież i posilił dla zaspokojenia zachcianek [...].*

- (376) **Pożywiła talerzem zupy.*

- (377) **Pożywiła nas talerzem zupy w celu zaspokojenia naszych zachcianek.*

- (378) **Ciesząc się, że nasyciłem się największych nawet głodomorów, kończyłem w dobrym nastroju swoje zajęcia, licząc na rychły odpoczynek w pozycji horyzontalnej.*

- (379) **Ciesząc się, że nasyciłem największych nawet głodomorów w celu zaspokojenia ich zachcianek, kończyłem w dobrym nastroju swoje zajęcia, licząc na rychły odpoczynek w pozycji horyzontalnej.*

POKRZEPIAĆ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [przechodniość] [w celu zaspokojenia głodu] + wirtuem: [książkowe]

POSILAĆ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [przechodniość] [w celu zaspokojenia głodu] + wirtuem: [książkowe]

POŻYWIAĆ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [przechodniość] [w celu zaspokojenia głodu] + wirtuem: [książkowe]

SYCIĆ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [przechodniość] [w celu zaspokojenia głodu] + wirtuem: [książkowe]

Leksemy: NAJADAĆ SIĘ, NAŻERAĆ SIĘ

Na semantem czasowników *najadać się* i *nażerać się* składają się wspólne semy specyficzne opisowe: [dużo] [zwrotność], a także sem specyficzny funkcjonalny: [do syta]. W wirtuemie *najadać się* nie stwierdza się występowania składników kojarzonych, natomiast wirtuem *nażerać się* obejmuje składniki: [potoczne] [pospolite].

- (380) *Wymizerowany konsument zasiadał przy stoliku, najadał się do syta głodową porcją.
 (381) *Wymizerowany konsument zasiadał przy stoliku, najadał do syta, a potem w miejsce rachunku spokojnie żądał wezwania policji.
 (382) *Wymizerowany konsument zasiadał przy stoliku, najadał się do syta, ale nie odczuwał przy tym sytości.
 (383) *Nażarł się odrobiną kielbasy.
 (384) *Nażarł kielbasy.
 (385) *Nażarł się kielbasy, ale nie czuł się syty.

NAJADAĆ SIĘ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [dużo] [zwrotność] [do syta]
 NAŻERAĆ SIĘ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [dużo] [zwrotność] [do syta] + wirtuem: [potoczne] [pospolite]

Leksemy: CZĘSTOWAĆ SIĘ₁, UGASZCZAĆ SIĘ₁

Do semantemu czasowników *częstować się₁* i *ugaszczać się₁* wchodzi sem specyficzny opisowy: [zwrotność], oraz funkcjonalny: [przyjmując jako poczęstunek]. Wyrazy te różnią się nacechowaniem. W wirtuemie *częstować się₁* można wskazać sem potencjalny: [potoczne]. Wirtuem *ugaszczać się₁* zawiera z kolei komponent: [książkowe].

- (386) *Weszli do izby i zaczęli się częstować gospodarzy przygotowanym dla nich obiadem.
 (387) *Weszli do izby i zaczęli się częstować przygotowanym dla nich obiadem, odmawiając przyjęcia poczęstunku.
 (388) *Ugościć się gospodarzy obiadem.
 (389) *Ugościć się obiadem, nie przyjąwszy poczęstunku.

CZĘSTOWAĆ SIĘ₁: semem = klasem: [jeść] + semantem: [zwrotność] [przyjmując jako poczęstunek] + wirtuem: [potoczne]
 UGASZCZAĆ SIĘ₁: semem = klasem: [jeść] + semantem: [zwrotność] [przyjmując jako poczęstunek] + wirtuem: [książkowe]

Leksemy: CZĘSTOWAĆ SIĘ₂, UGASZCZAĆ SIĘ₂

W semantemie czasowników *częstować się₂* i *ugaszczać się₂* zawierają się sem specyficzny opisowy: [zwrotność], oraz sem funkcjonalny: [wzajemnie].

Wyrazy te mają jednak odmienny zestaw semów potencjalnych. Wirtuem *częstować się*₂ reprezentuje składnik: [potoczne], a wirtuem *ugaszczać się*₂ — składnik: [książkowe].

(390) **Częstować się wzajemnie osobę trzecią kanapkami, ciastkami.*

(391) **Częstować się wzajemnie kanapkami, ciastkami, ale nie dostawać nic w zamian.*

(392) **Państwo młodzi powinni byli ugaszczać się nim [szaszłykiem — A.G.] swych gości nawzajem na znak miłości i szacunku.*

(393) **Państwo młodzi powinni byli ugaszczać się nim [szaszłykiem — A.G.] nawzajem na znak miłości i szacunku, nie otrzymując nic w zamian.*

CZĘSTOWAĆ SIĘ₂: semem = klasem: [jeść] + semantem: [zwrotność] [wzajemnie] + wirtuem: [potoczne]

UGASZCZAĆ SIĘ₂: semem = klasem: [jeść] + semantem: [zwrotność] [wzajemnie] + wirtuem: [książkowe]

Leksemy: DELEKTOWAĆ SIĘ, RACZYĆ SIĘ

Semantem czasowników *delektować się* i *raczyć się* obejmuje wspólny sem specyficzny opisowy: [zwrotność], oraz sem funkcjonalny: [dla przyjemności]. Wirtuem rozpatrywanych leksemów łączy sem potencjalny: [książkowe].

(394) **W Genewie Szwajcarzy delektują turystów sushi [...].*

(395) **W Genewie Szwajcarzy delektują się sushi nie dla własnej przyjemności [...].*

(396) **O każdej porze można tam było raczyć się innych alkoholem i kartoflaną babką ze skwarkami.*

(397) **O każdej porze można tam było nie dla własnej przyjemności raczyć się alkoholem i kartoflaną babką ze skwarkami.*

DELEKTOWAĆ SIĘ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [zwrotność] [dla przyjemności] + wirtuem: [książkowe]

RACZYĆ SIĘ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [zwrotność] [dla przyjemności] + wirtuem: [książkowe]

Leksemy: CZĘSTOWAĆ, PODEJMOWAĆ, RACZYĆ, TRAKTOWAĆ₂, UGASZCZAĆ

Na semantem czasowników: *częstować*, *podejmować*, *raczyć*, *traktować*₂ i *ugaszczać* składają się wspólny sem specyficzny opisowy: [przechodniość], oraz sem specyficzny funkcjonalny: [gościnnie]. Rozpatrywane czasowniki różnią się nacechowaniem. Neutralny jest w tym szeregu wyraz *częstować*. W wirtuemie *traktować*₂ zawiera się składnik kojarzony: [przestarzałe], natomiast wirtuem pozostałych leksemów reprezentuje składnik: [książkowe].

- (398) **Częstować siebie ciastkiem, czekoladkami.*
 (399) **Częstować kogoś ciastkiem, czekoladkami ze skąpstwa.*
 (400) **Podjąć siebie obiadem, kolacją, kawą, herbatą.*
 (401) **Podjąć kogoś obiadem, kolacją, kawą, herbatą z powodu zachłanności.*
 (402) **Uraczyć siebie dziczyzną, dobrym winem, wyborną kolacją.*
 (403) **Z zachłanności uraczyć kogoś dziczyzną, dobrym winem, wyborną kolacją.*
 (404) **Traktować siebie kolacją.*
 (405) **Traktować kogoś kolacją ze skąpstwa.*
 (406) **Ugościć siebie kolacją.*
 (407) **Ugościć przyjaciół kolacją przez zachłanność.*

CZĘSTOWAĆ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [przechodniość] [gościnnie]
 PODEJMOWAĆ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [przechodniość] [gościnnie] + wirtuem: [książkowe]

RACZYĆ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [przechodniość] [gościnnie] + wirtuem: [książkowe]

TRAKTOWAĆ₂: semem = klasem: [jeść] + semantem: [przechodniość] [gościnnie] + wirtuem: [przestarzałe]

UGASZCZAĆ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [przechodniość] [gościnnie] + wirtuem: [książkowe]

Leksem FETOWAĆ

W strukturze znaczeniowej leksemu *fetować* można wskazać sem specyficzny opisowy: [przechodniość], semy funkcjonalne: [gościnnie] [uroczyście], oraz sem potencjalny: [książkowe].

- (408) **Ufetować siebie dobrą kolacją.*
 (409) **Ufetować gościa dobrą kolacją przez pazerność.*
 (410) **Ufetować gościa dobrą kolacją bez wielkiej pompy.*

FETOWAĆ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [przechodniość] [gościnnie] [uroczyście] + wirtuem: [książkowe]

Leksemy: DOKARMIAC SIĘ, DOŻYWIAĆ SIĘ

Semantem czasowników *dokarmiać się* i *dożywiać się* obejmuje wspólny sem specyficzny opisowy: [zwrotność], oraz sem funkcjonalny: [dodatkowo]. Wirtuemy obu leksemów łączy sem potencjalny: [potoczne].

- (411) **Dokarmiał się kogoś sucharkami.*
 (412) **Standardowo dokarmiał się sucharkami.*
 (413) **Dożywiał się kogoś u krewnych.*
 (414) **Obowiązkowo dożywiał się u krewnych.*

DOKARMIAĆ SIĘ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [zwrotność] [dodatkowo] + wirtuem: [potoczne]

DOŻYWIAĆ SIĘ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [zwrotność] [dodatkowo] + wirtuem: [potoczne]

Leksemy: DOKARMIAĆ, DOŻYWIAĆ

Na semantem czasowników *dokarmiać* i *dożywiać* składa się sem specyficzny opisowy: [przechodniość], oraz sem funkcjonalny: [dodatkowo]. Czasowniki te różnią się nacechowaniem. Wirtuem *dożywiać* nie obejmuje składników kojarzonych, natomiast w wirtuemie *dokarmiać* występuje sem potencjalny: [potoczne].

(415) **Dokarmiać siebie w czasie mrozów.*

(416) **Obowiązkowo dokarmiać zwierzyńę leśną w czasie mrozów.*

(417) **Dożywiać siebie w szkole.*

(418) **Standardowo dożywiać dzieci w szkole.*

DOKARMIAĆ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [przechodniość] [dodatkowo] + wirtuem: [potoczne]

DOŻYWIAĆ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [przechodniość] [dodatkowo]

Leksem PRZEKARMIAĆ

W semantemie czasownika *przekarmiać* mieszczą się semy specyficzne opisowe: [dużo] [przechodniość], oraz semy funkcjonalne: [do przesytu] [szkodząc zdrowiu]. Wirtuem danego leksemu nie zawiera składników kojarzonych.

(419) **Przekarmić kogoś słodyczami w niewielkiej ilości.*

(420) **Przekarmić siebie słodyczami.*

(421) **Przekarmić kogoś słodyczami, powodując niedosyt.*

(422) **Przekarmić kogoś słodyczami i korzystnie wpłynąć na jego stan zdrowia.*

PRZEKARMIAĆ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [dużo] [przechodniość] [do przesytu] [szkodząc zdrowiu]

Leksemy: PAŚĆ SIĘ₂, TUCZYĆ SIĘ₁

Semantemy czasowników *paść się*₂ i *tuczyć się*₁ łączą semy specyficzne opisowe: [dużo] [zwrotność], oraz semy funkcjonalne: [przybierając na wadze] [w warunkach hodowlanych]. Wirtuem *paść się*₂ nie zawiera składników kojarzonych. Z kolei w wirtuemie *tuczyć się*₁ występuje składnik: [zootechniczne].

(423) **Gęsi pały się zbożem spożywanym w niewielkiej ilości.*

(424) **Gęsi pały gospodarzy zbożem.*

- (425) **Gęsi pały się zbożem, nie przybierając na wadze w warunkach hodowlanych.*
 (426) **Drób tuczy się szybko, jedząc mało paszy.*
 (427) **Drób tuczy gospodarzy szybko.*
 (428) **Drób tuczy się szybko, nie przybierając na wadze w warunkach hodowlanych.*

PAŚĆ SIĘ₂: semem = klasem: [jeść] + semantem: [dużo] [zwrotność] [przybierając na wadze] [w warunkach hodowlanych]

TUCZYĆ SIĘ₁: semem = klasem: [jeść] + semantem: [dużo] [zwrotność] [przybierając na wadze] [w warunkach hodowlanych] + wirtuem: [zootechniczne]

Leksemy: PAŚĆ SIĘ₃, TUCZYĆ SIĘ₂

Strukturę znaczeniową czasowników *paść się*₃ i *tuczyć się*₂ tworzą wspólne semy specyficzne opisowe: [dużo] [zwrotność], semy funkcjonalne: [powyżej normy] [przybierając na wadze], oraz semy potencjalne: [potoczne] [żartobliwe].

- (429) **Paść się słodyczami w znikomych ilościach.*
 (430) **Paść się kogoś słodyczami.*
 (431) **Paść się słodyczami, spożywając je w granicach normy.*
 (432) **Paść się słodyczami i chudnąć.*
 (433) **Tuczyła się ciastem i łakociami w niewielkich ilościach.*
 (434) **Tuczyła się kogoś ciastem i łakociami.*
 (435) **Tuczyła się ciastem i łakociami, spożywając je w granicach normy.*
 (436) **Tuczyła się ciastem i łakociami, ale chudła.*

PAŚĆ SIĘ₃: semem = klasem: [jeść] + semantem: [dużo] [zwrotność] [powyżej normy] [przybierając na wadze] + wirtuem: [potoczne] [żartobliwe]

TUCZYĆ SIĘ₂: semem = klasem: [jeść] + semantem: [dużo] [zwrotność] [powyżej normy] [przybierając na wadze] + wirtuem: [potoczne] [żartobliwe]

Leksemy: PAŚĆ₂, TUCZYĆ₂

Semantemy czasowników *paść*₂ i *tuczyć*₂ łączą semy specyficzne opisowe: [dużo] [przechodniość], oraz funkcjonalne: [powyżej normy] [w celach hodowlanych] [powodując tycie]. Wirtuem *paść*₂ nie obejmuje składników kojarzonych, natomiast w wirtuemie *tuczyć*₂ zawiera się sem potencjalny: [zootechniczne].

- (437) **Paść konie owsem w znikomych ilościach.*
 (438) **Paść owsem.*
 (439) **Przeciętnie paść konie owsem.*
 (440) **Paść konie owsem, ale nie w celach hodowlanych.*

- (441) **Paść konie owsem, aby straciły na wadze.*
 (442) **Tuczyć świnie ziemniakami w niewielkich ilościach.*
 (443) **Tuczyć ziemniakami.*
 (444) **Tuczyć świnie ziemniakami, ale nie w celach hodowlanych.*
 (445) **Przeciętnie tuczyć świnie ziemniakami.*
 (446) **Tuczyć świnie ziemniakami, aby straciły na wadze.*

PAŚĆ₂: semem = klasem: [jeść] + semantem: [dużo] [przechodniość] [powyżej normy] [w celach hodowlanych] [powodując tycie]

TUCZYĆ₂: semem = klasem: [jeść] + semantem: [dużo] [przechodniość] [powyżej normy] [w celach hodowlanych] [powodując tycie] + wirtuem: [zoo-techniczne]

Leksemy: PAŚĆ₃, TUCZYĆ₃

Do struktury znaczeniowej czasowników *paść*₃ i *tuczyć*₃ wchodzi wspólne semy specyficzne opisowe: [dużo] [przechodniość], semy funkcjonalne: [powyżej normy] [powodując tycie], oraz potencjalne: [potoczne] [żartobliwe].

- (447) **Paść dziecko, niewielką ilością pożywienia.*
 (448) **Paść się dziecko.*
 (449) **Paść dziecko, karmiąc je przeciętnie.*
 (450) **Paść dziecko, żeby je odchudzić.*
 (451) **Gospodyni tuczyła nas różnymi przysmakami w niewielkich ilościach.*
 (452) **Gospodyni tuczyła różnymi przysmakami.*
 (453) **Gospodyni tuczyła nas różnymi przysmakami, karmiąc nas przeciętnie.*
 (454) **Gospodyni tuczyła nas różnymi przysmakami, żeby nas odchudzić.*

PAŚĆ₃: semem = klasem: [jeść] + semantem: [dużo] [przechodniość] [powyżej normy] [powodując tycie] + wirtuem: [potoczne] [żartobliwe]

TUCZYĆ₃: semem = klasem: [jeść] + semantem: [dużo] [przechodniość] [powyżej normy] [powodując tycie] + wirtuem: [potoczne] [żartobliwe]

Leksemy: ODKARMIĄĆ SIĘ, ODPASAĆ SIĘ, ODŻYWIAĆ SIĘ₂

W semantemie czasowników *odkarmiać się*, *odpasać się* i *odżywiać się*₂ można wskazać wspólne semy specyficzne opisowe: [dużo] [zwrotność], oraz sem funkcjonalny: [przybierając na wadze po uprzednim niedożywieniu]. Wirtuem *odkarmiać się* i *odpasać się* zawiera składnik kojarzony: [potoczne], natomiast wirtuem *odżywiać się*₂ obejmuje sem potencjalny: [książkowe].

- (455) **Muszę się odkarmić po powrocie z wycieczki, czyli jeść mało.*
 (456) **Muszę się odkarmić kogoś po powrocie z wycieczki.*
 (457) **Muszę się odkarmić po powrocie z wycieczki, bo bardzo przytyłam.*
 (458) **Bydło odpasło się na dobrej paszy, którą jadło w znikomych ilościach.*

- (459) **Bydło odpasło kogoś na dobrej paszy.*
 (460) **Bydło odpasło się na dobrej paszy, bo było już bardzo utuczone.*
 (461) **Po powrocie z wojaży odżywił się w domowych pieleszach, niewiele jedząc.*
 (462) **Po powrocie z wojaży odżywił się kogoś w domowych pieleszach.*
 (463) **Po powrocie z wojaży odżywił się w domowych pieleszach, bo wrócił z nadwagą.*

ODKARMIAĆ SIĘ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [dużo] [zwrotność] [przybierając na wadze po uprzednim niedożywieniu] + wirtuem: [potoczne]
 ODPASAĆ SIĘ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [dużo] [zwrotność] [przybierając na wadze po uprzednim niedożywieniu] + wirtuem: [potoczne]
 ODŻYWIAĆ SIĘ₂: semem = klasem: [jeść] + semantem: [dużo] [zwrotność] [przybierając na wadze po uprzednim niedożywieniu] + wirtuem: [książkowe]

Leksemy: ODKARMIAĆ, ODPASAĆ, ODŻYWIAĆ₂

Do semantemu czasowników *odkarmiać*, *odpasać* i *odżywiać*₂ wchodzi wspólne semy specyficzne opisowe: [dużo] [przechodniość], oraz sem funkcjonalny: [zwiększając wagę po uprzednim niedożywieniu]. Leksemy te różnią się nacechowaniem. Wirtuemy *odkarmiać* i *odpasać* obejmują składnik kojarzony: [potoczne], a wirtuem *odżywiać*₂ sem: [książkowe].

- (464) **Odkarmić kogoś wygłodzonego, zabiedzonego niewielką ilością pożywienia.*
 (465) **Odkarmić się kogoś wygłodzonego, zabiedzonego.*
 (466) **Odkarmić kogoś po przejedzeniu.*
 (467) **Odpasła syna po ciężkiej chorobie niewielką ilością pożywienia.*
 (468) **Odpasła siebie po ciężkiej chorobie.*
 (469) **Odpasła syna po ciężkiej chorobie z przejedzenia.*
 (470) **Po wojnie odżywiła wychudzonych krewnych znikomą ilością pożywienia.*
 (471) **Po wojnie odżywiła wychudzoną siebie.*
 (472) **Po wojnie odżywiła przejedzonych krewnych.*

ODKARMIAĆ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [dużo] [przechodniość] [zwiększając wagę po uprzednim niedożywieniu] + wirtuem: [potoczne]
 ODPASAĆ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [dużo] [przechodniość] [zwiększając wagę po uprzednim niedożywieniu] + wirtuem: [potoczne]
 ODŻYWIAĆ₂: semem = klasem: [jeść] + semantem: [dużo] [przechodniość] [zwiększając wagę po uprzednim niedożywieniu] + wirtuem: [książkowe]

Leksemy: OBJADAĆ SIĘ, OBŻERAĆ SIĘ, PRZEJADAĆ SIĘ, PRZEŻERAĆ SIĘ

W semantemie czasowników *objadać się*, *obżerać się*, *przejadać się* i *przeżerać się* występują wspólne semy specyficzne opisowe: [dużo] [zwrotność], oraz sem funkcjonalny: [powyżej normy]. Neutralną jednostką w rozważanym szeregu jest leksem *przejadać się*. Wirtuem *objadać się* reprezentuje składnik kojarzony: [potoczne]. W wypadku wyrazów *obżerać się* i *przeżerać się* są to semy: [potoczne] [pospolite].

(473) **Objadać się ciastkami, słodyczami w znikomej ilości.*

(474) **Objadać kogoś ciastkami, słodyczami.*

(475) **Przebiegnie objeść się na kolację.*

(476) **Obeżreć się ciastkami, kapustą w znikomej ilości.*

(477) **Obeżreć kogoś ciastkami, kapustą.*

(478) **Czy musisz się tak średnio obżerać?*

(479) **Często przejadał się słodyczami w niewielkiej ilości.*

(480) **Często przejadał kolegę słodyczami.*

(481) **Często przejadał się słodyczami w granicach normy.*

(482) **Przeżarł się na przyjęciu głodową porcją salatkę.*

(483) **Przeżarł gości na przyjęciu.*

(484) **Przebiegnie przeżarł się na przyjęciu.*

OBJADAĆ SIĘ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [dużo] [zwrotność] [powyżej normy] + wirtuem: [potoczne]

OBŻERAĆ SIĘ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [dużo] [zwrotność] [powyżej normy] + wirtuem: [potoczne] [pospolite]

PRZEJADAĆ SIĘ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [dużo] [zwrotność] [powyżej normy]

PRZEŻERAĆ SIĘ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [dużo] [zwrotność] [powyżej normy] + wirtuem: [potoczne] [pospolite]

Leksemy: OBJADAĆ₂, OBŻERAĆ₂

Strukturę znaczeniową czasowników *objadać₂* i *obżerać₂* łączy sem specyficzny opisowy: [przechodniość], a także sem funkcjonalny: [na czyjś koszt]. Różnice dotyczą semów potencjalnych decydujących o nacechowaniu wyrazu. Wirtuem *objadać₂* reprezentują składniki kojarzone: [przenośne] [potoczne]. Z kolei w wirtuemie czasownika *obżerać₂* zawierają się składniki: [przenośne] [potoczne] [pospolite].

(485) **Goście objadali siebie przez całe lato.*

(486) **Goście objadali ich przez całe lato, żywiąc się na własny koszt.*

(487) **Jak długo jeszcze chcesz obżerać siebie?*

(488) **Jak długo jeszcze chcesz obżerać wuja, żywiąc się na własny rachunek?*

OBJADAĆ₂: semem = klasem: [jeść] + semantem: [przechodniość] [na czyjś koszt] + wirtuem: [przenośne] [potoczne]

OBŻERAĆ₂: semem = klasem: [jeść] + semantem: [przechodniość] [na czyjś koszt] + wirtuem: [przenośne] [potoczne] [pospolite]

Leksem PASOŻYTOWAĆ

Semy specyficzne opisowe nie są relewantne w strukturze znaczeniowej czasownika *pasżytować*. Na semantem danego leksemu składa się tylko sem specyficzny funkcjonalny: [kosztem innego organizmu]. Jego wirtuem natomiast reprezentuje sem potencjalny: [biologiczne].

(489) **Pasżytyją również skąposzczety, skorupiaki, ryby i ssaki, które ponoszą przy tym straty.*

PASOŻYTOWAĆ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [kosztem innego organizmu] + wirtuem: [biologiczne]

Leksem GŁODZIĆ SIĘ

Na strukturę znaczeniową czasownika *głodzić się* składają się semy specyficzne opisowe: [mało] [zwrotność], oraz sem specyficzny funkcjonalny: [skrajnie ograniczając pożywienie w jakimś celu]. W wirtuemie badanego leksemu nie stwierdza się występowania składników kojarzonych.

(490) **Głodziła się i jadła dużo, oszczędzając na książki.*

(491) **Głodziła się X-a pod wpływem mody.*

(492) **Głodziła się pod wpływem mody, a jadła bez ograniczeń, żeby przytyć.*

GŁODZIĆ SIĘ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [mało] [zwrotność] [skrajnie ograniczając pożywienie w jakimś celu]

Leksem GŁODZIĆ

Do semantemu czasownika *głodzić* wchodzi semy specyficzne opisowe: [mało] [przechodniość], oraz składnik funkcjonalny: [skrajnie ograniczając pożywienie]. Wirtuem rozpatrywanego leksemu nie jest reprezentowany przez składniki kojarzone.

(493) **Głodził rodzinę ze skąpstwa dużą ilością pożywienia.*

(494) **Głodził siebie ze skąpstwa.*

(495) **Głodził rodzinę ze skąpstwa, pozwalając jeść wszystkim bez ograniczeń.*

GŁODZIĆ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [mało] [przechodniość] [skrajnie ograniczając pożywienie]

Leksem OBIADOWAĆ

Strukturę znaczeniową czasownika *obiadować* tworzy sem specyficzny opisowy wskazujący na porę spożywania posiłku: [w środku dnia], sem funkcjonalny: [między śniadaniem a kolacją], a także semy potencjalne: [przestarzałe] [potoczne].

(496) **Miał zwyczaj obiadować w środku nocy w hotelu „Polonia”.*

(497) **Miał zwyczaj obiadować po kolacji w hotelu „Polonia”.*

OBIADOWAĆ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [w środku dnia] [między śniadaniem a kolacją] + wirtuem: [przestarzałe] [potoczne]

Leksem WIECZERZAĆ

Semantem czasownika *wieczerzać* zawiera sem specyficzny opisowy: [pod koniec dnia], a w jego wirtuemie występują semy potencjalne: [przestarzałe] [podniosłe].

(498) **Domownicy z samego rana już wieczierzali w świetle ognia, płonącego „na kominie”.*

WIECZERZAĆ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [pod koniec dnia] + wirtuem: [przestarzałe] [podniosłe]

Leksem STOŁOWAĆ SIĘ

Czasownik *stołować się* zawiera w swym semantemie semy specyficzne opisowe: [zwrotność] [poza domem]. Wirtuem rozpatrywanego czasownika reprezentuje natomiast sem potencjalny: [książkowe].

(499) **Szedł [...] do Tawułów na obiad, gdzie stołował ich od miesiąca.*

(500) **Oszczędność kazała stołować się w małej garkuchni we własnym domu.*

STOŁOWAĆ SIĘ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [zwrotność] [poza domem] + wirtuem: [książkowe]

Leksem STOŁOWAĆ

Na strukturę znaczeniową czasownika *stołować* składa się sem specyficzny opisowy: [przechodniość], sem funkcjonalny: [zwykle odpłatnie], oraz sem potencjalny: [książkowe].

(501) **Stołować siebie.*

(502) **Za darmo stołować wczasowiczów, krewnych.*

STOŁOWAĆ: semem = klasem: [jeść] + semantem: [przechodniość] [zwykle odpłatnie] + wirtuem: [książkowe]

Analiza składnikowa paradygmatyczna rosyjskich czasowników jedzenia

Kompletując pole rosyjskich czasowników jedzenia, przyjmuję, że funkcję archisemu, czyli elementu łączącego wszystkie wyrażenia należące do rozpatrywanego pola leksykalnego, pełni składnik [есть]. Materiał leksykalny został wybrany ze słowników, a jego ekscerpcji towarzyszyła także obserwacja tekstów kultury. Wyodrębniony korpus rosyjskich czasowników jedzenia obejmuje wyrazy o zasięgu ogólnym. Występują wśród nich leksemy o niskiej frekwencji, a także wychodzące z użycia. Wyrazom ekspresywnym, które sytuują się poza zasięgiem analizy składnikowej, zostanie poświęcony odrębny komentarz w dalszej części pracy. Projektowane pole leksykalne obejmuje sto czterdzieści osiem czasowników. Zostaną one poddane strukturalnej analizie binarnej, która na podstawie cech rozłącznych pozwoli uporządkować rosyjskie czasowniki jedzenia od najbardziej ogólnych do bardziej szczegółowych. W ścisłym centrum sytuuje się leksem *есть* i jego najbliższe synonimy. Peryferie pola zajmują natomiast czasowniki o bardziej rozbudowanej strukturze semowej.

W strukturze znaczeniowej rosyjskich czasowników jedzenia można wskazać sem ogólny [есть], który obejmuje trzy podstawowe komponenty definicyjne: [грызть] [жевать] [глотать]. Składnik [есть] dotyczy całego zbioru. W strukturze znaczeniowej rozpatrywanych leksemów można oprócz tego wyodrębnić semy specyficzne pozwalające odróżnić wyrażenia niesynonimiczne. Wśród semów specyficznych opisowych, a więc wskazujących na cechy istotne dla poszczególnych elementów analizowanego pola, proponuję wyróżnić następujący zestaw składników: [способ] [количество] [следование] [направленность] [время] [место]. W obrębie każdego z wymienionych sześciu komponentów można wyodrębnić kolejne semy szczegółowe, biorąc pod uwagę przejawianie się bądź nieprzejawianie się określonej cechy znaczeniowej. W wypadku sposobu wyodrębniono składniki: [размельчение] [вливание]; [квази-инструмент] [инструмент]; [громко] [тихо]; [быстро] [медленно]. Znaczenie ilości opisują cechy: [много] [мало]. Relację pociągania, a więc współwystępowania lub następowania po sobie w czasie dwóch czynności, z których pierwsza warunkuje drugą (ale nie odwrotnie), wyrażają składniki: [сопровождение] [предшествование]. Znaczenie ukierunkowania czynności oddają semy: [возвратность] [переходность]. Na porę realizacji czynności wskazują komponenty: [в начале дня] [в середине дня] [к концу дня]. Z kolei znaczenie miejsca realizacji czynności charakteryzują semy: [дома] [вне дома]. Oprócz wyodrębnionych semów specyficznych w znaczeniu czasowników jedzenia ujawniają się też semy funkcjonalne oraz potencjalne.

Na podstawie zaproponowanego zestawu elementarnych składników znaczenia zostanie przeprowadzona analiza składnikowa rosyjskich czasowników jedzenia. Sprowadza się ona do wyodrębnienia ze zbioru wszystkich jednostek wchodzących w obręb badanego pola wyrażenń niesynonimicznych oraz pogrupowania ich w synsety (grupy synonimów). Szkicowe opisy struktury znaczeniowej rosyjskich czasowników jedzenia przedstawiają konfigurację poszczególnych składników znaczenia w postaci schematu. Sporządzono je na podstawie eksperymentu z materiałem egzemplifikacyjnym. Obligatoryjność wyróżnionych komponentów znaczenia uzasadniano, posługując się testem sprzeczności, a przytoczone konteksty oznaczono gwiazdką.

W pierwszej kolejności stawiam hipotezę, że w strukturze znaczeniowej rosyjskich czasowników jedzenia można wskazać sem ogólny [есть], który pełni funkcję archisemu, czyli elementu wspólnego dla wszystkich leksemów omawianego pola. W celu uzasadnienia tego założenia przeprowadzam test znaczeniowy obejmujący przykładowe konteksty z rosyjskimi czasownikami jedzenia zamieszczonymi w kolejności alfabetycznej:

- (1) *У больного плохо варит желудок, но больной вообще ничего не ест.
- (2) *Клавдия и девочки вечерали, но не ели.
- (3) *В другой раз игумен Афанасий в гостях у князя (вероятно, Феодора Дмитриевича Звенигородского) в Великий пост уклонился к чревоугодию и вкусил свежей рыбы, но не ел ее.
- (4) *Эрго замер, когда ее прочитал и осознал смысл: „Кто вкусил человеческие внутренности, но не ел их, тот должен стать волком”.
(О. ТОКАРЧУК: Дом дневной, дом ночной).
- (5) *Кормилица вскормила младенца, но не дала ему есть.
- (6) *Выгрызть в горбушке мякоть, но не съесть ее.
- (7) *Выесть начинку у пирога, но не съесть ее.
- (8) *Агент потом долго валялся на площади у церкви, пока куры не выклевали из его живота просо по зернышку, но не ели его.
- (9) *Зайцы гложут кору, но не едят ее.
- (10) *Глотать пищу, но не есть ее.
- (11) *Голодать целый день, т.е. вообще ничего не есть.
- (12) *Голодать для похудения, т.е. вообще ничего не есть.
- (13) *Голодовали они очень, т.е. вообще ничего не ели, особенно в 1946—1948 гг.
- (14) *С хрустом грыз морковку, кусочек сахара, но не ел этого.
- (15) *Давиться костью, крошками, но не есть.
- (16) *Никогда еще с таким аппетитом не дегустировал шеф новые блюда, которых он не ел.
- (17) *Лошадь доела овес, но не ела его.
- (18) *Иван Васильевич ел варенье, но не ел его.

- (19) *Лошадь жует сено, но не ест его.
- (20) *Голодная собака жрет мясо большими кусками, но не ест.
- (21) *Завтракать перед работой, после прогулки, но не есть.
- (22) *Заесть лекарство, не съев ничего.
- (23) *Закормить внука блинами, но не давать их ему есть.
- (24) *Я не очень голоден: перед уходом закусил, но не ел.
- (25) *Закусить водку селедкой, но не съесть ее.
- (26) *Всех остальных они убили или заморили голодом, давая много есть.
- (27) *Клевать зерно, крошки хлеба и не есть их.
- (28) *Кормить новорожденного ребенка грудью, не давая ему есть.
- (29) *Кормить больного, не давая ему есть.
- (30) *Кормить лошадей отборным зерном, не давая им его есть.
- (31) *Выгнать лошадей кормиться в поле ночью не для того, чтобы они могли есть.
- (32) *Кусать сахар и не есть его.
- (33) *Девушки, вы кушайте мандарины, но не ешьте их, а мы пойдем с Вадимом покурить.
- (34) *[...] лакомил племянника куском пирога или другим чем, повкуснее его серых щей, не давая племяннику этого есть [...].
- (35) *Лакомиться медом, но не есть его.
- (36) *Лизать мороженое, но не есть его.
- (37) *Белка надгрызла гриб, но не ела его.
- (38) *Надкусить огурец, яблоко, но не есть этого.
- (39) *Надъесть горбушку, пирожное, но не есть этого.
- (40) *В этом году мы наелись арбузов, которых мы не ели.
- (41) *Этот политрук потом, когда началась блокада и мы стали пухнуть от голода, повадился ходить в кухню и нажирался там из солдатского котла, но ничего не ел [...].
- (42) *Летний детский день жизни шел долго и трудно, пока не напались все птицы, воробьи и куры, которые ничего не ели; когда они уже умолкли и стали дремать от пищи и усталости [...].
- (43) *Насытить голодного, но не дать ему есть.
- (44) *К полудню он насытился, но ничего не ел, и много объедков осталось на столе.
- (45) *Во время войны многие недоедали, т.е. вообще ничего не ели.
- (46) *Собака обглодала кость до основания, но не ела.
- (47) *Обгрызть корку хлеба, но не есть ее.
- (48) *Обедал в одиночестве, но не ел.
- (49) *Всю семью обожрал, но ничего не ел!
- (50) *Собаки наши обожрались, но ничего не ели, еле двигаются.
- (51) *Обкормить скотину, не давая ей есть.

- (52) *[...] обклеивают птицы вишню и не едят [...].
- (53) *Обкусать ломоть хлеба, но не есть его.
- (54) *Птицы общипали бутоны, но не ели их.
- (55) *Объесть кость, но не есть.
- (56) *Опять объел несчастного старика, но ничего не съел!
- (57) *Кот объелся рыбой, которой он не ел.
- (58) *Отведать вкусных щей, но не есть их.
- (59) *Надо тебя как следует откормить и не давать есть, а то очень уж ты худой.
- (60) *Откормиться после болезни, командировки, но не есть.
- (61) *Отравиться несвежими продуктами, но не съест их.
- (62) *Отъест кусок пирога, но не съест этого.
- (63) *Мы только что отъели суп, но мы его не съели.
- (64) *Скот отъелся на пастбищах, но ничего не ел.
- (65) *У некоторых видов удильщиков, глубоководных рыб самцы в буквальном смысле паразитируют на теле самок и не едят их ткань.
- (66) *Стадо пасется на лугу и ничего не ест.
- (67) *Желудок переваривает несъеденную пищу.
- (68) *Перегрызть сахар, но не для того, чтобы его съесть.
- (69) *Переест мороженого, не съев его, и заболеть.
- (70) *Пережевывать пищу и не есть ее.
- (71) *Вы его совсем перекормили, не давая ему есть!
- (72) *Кошка перекусила мышку пополам, но не для того, чтобы ее съесть.
- (73) *Перекусить на скорую руку и не есть.
- (74) *Весело пировать на свадьбе и не есть.
- (75) *Питать малыша, не давая ему есть.
- (76) *Олень питается мхом, но ест его.
- (77) *Питаться в столовой, но не есть там.
- (78) *Пичкать ребенка вареньем, но не давать ему есть варенье.
- (79) *Поглотить огромное количество пирожков, но не есть их.
- (80) *Утром встал; у хозяйки нашелся кипяток, я заварил чаю; хлеб у меня был, я подзакусил и не ел.
- (81) *Меня подкормила соседка, но она не давала мне есть.
- (82) *Во время перелета птицы останавливаются подкормиться, но не есть.
- (83) *Подкрепить отъезжающих перед дорогой и не дать им есть.
- (84) *Очень голоден — нужно подкрепиться, но не есть.
- (85) *Червь подъел корни, которых он не ел.
- (86) *Гости подъели все начисто, но они не ели.
- (87) *С аппетитом поедая блинчики, но не ел их.
- (88) *Пожирать в спешке пирог, но не есть его.

- (89) *Сели, начали полдничать, но не есть.
- (90) *Поститься по средам и пятницам и вообще ничего не есть.
- (91) *Со вчерашнего дня пощусь и вообще ничего не ем.
- (92) *Всю неделю постничал и вообще ничего не ел.
- (93) *Дальше на север рыбу потребляют и сырую, и свежую, но не едят ее.
- (94) *Потчевать гостей, но не давать им есть.
- (95) *Приест все, что было в холодильнике, но ничего не есть.
- (96) *Прикормить грудного ребенка коровьим молоком, не давая ему есть.
- (97) *Прикормить лосенка, не давая ему есть.
- (98) *Прикармливаться у родителей и не есть.
- (99) *Принять пищу и не съесть ее.
- (100) *Пробовать салат, но не есть его.
- (101) *Проглотить кусочек хлеба, но не съесть его.
- (102) *Прогрызть весь вечер орехи, но не есть их.
- (103) *Проесть весь обеденный перерыв и не есть.
- (104) *Совершенно проелся в дороге, но не ел.
- (105) *Гостей проморили до самого обеда, давая много есть.
- (106) *Совсем прохарчился в дороге, но не ел.
- (107) *Разговеться после обедни, после рождественского поста, но не есть.
- (108) *Разгрызть с хрустом редиску, но не для того, чтобы ее съесть.
- (109) *[...] он некогда был таким кухмистром, что, говорят, разлакомил бы русскими блюдами — и английских лордов, не давая им есть.
- (110) *Однако люди уже „разлакомились” вкусным и недорогим продуктом, который они не ели, и стали готовить кабачковую икру в домашних условиях.
- (111) *Разъест брикет мороженого на пару с приятелем, но не съесть этого.
- (112) *Раскормить ребенка, не давая ему есть.
- (113) *Может ли лисенок стать тощим от голода, а олененок — раскормиться до безобразной полноты, но ничего не есть?
- (114) *Ворона расклевала яйцо, но не для того, чтобы его съесть.
- (115) *Куры расклевали весь овес, но не ели его.
- (116) *Раскусить кусок сахара, но не для того, чтобы его съесть.
- (117) *Волки сглодали олененка без остатка, но не ели его.
- (118) *Крысы сгрызли всю морковь, но не ели ее.
- (119) *Козы сжевали всю траву, но не ели ее.
- (120) *Куры склевали корм, но не ели его.
- (121) *Сам Кайсаров медленно отрезал от бутерброда по маленькому куску и с наслаждением смаковал, но не ел.

- (122) *[...] *господа офицеры садятся снедать за стол с целью не есть [...].*
- (123) *Молоко *начинает вырабатываться только, когда ребенок сосет и не ест.*
- (124) *Ребенку *легче сосать из бутылки и не есть.*
- (125) *Сосать *леденец, но не есть его.*
- (126) *Столоваться *в ближайшем кафе, но не есть там.*
- (127) *Я *выпиваю чашку чаю или кофея с белым хлебом, вечером съедаю кусок телятины, или говядины, или баранины, но не ем ее [...].*
- (128) *Была *торжественная служба, потом Патриарх и президент вместе трапезничали, но не ели.*
- (129) *Гости *трапезничали до поздней ночи, но не ели.*
- (130) *И *когда трапезовали сестры, которые не ели, радостно смотрели на икону и не могли насмотреться.*
- (131) *На *лавочках по обе стороны садятся: по правую мужчины, по левую женщины. И трапезуют и беседуют, но не едят.*
- (132) *Угостить *обедом, но не дать есть.*
- (133) *Кто-л. *сегодня всех угостил, но ничего не предложил есть.*
- (134) *Угоститься *мороженым, но не съесть его.*
- (135) *Ужинать *в ресторане и не есть.*
- (136) *Готовый *продукт можно употреблять в пищу ежедневно, но не есть его.*
- (137) *Усвоить *пищу, не съев ее.*
- (138) *Харчеваться *в столовой, но не есть там.*
- (139) *Харчиться *у хозяина, но не есть у него.*
- (140) *Старики *с охотой хлебали молоко, налив его в чашку и покрыв туда хлеба, но они этого не ели.*
- (141) *Хлебать *щи, но не есть их.*
- (142) *Хрумкать *леденцы, орехи, но не есть их.*
- (143) *Хрупать *леденцы, орехи, но не есть их.*
- (144) *Хрустать *яблоко, кочерыжку, но не есть этого.*
- (145) *Хряпать *редиску, соленый огурец, но не есть этого.*
- (146) *Собака *чавкает мясо, но не ест его.*
- (147) *Почему *вместо того, чтобы признаться, что попы кревоугодничают и не едят, верующие придумывают всякие оправдания их полноте?*
- (148) *Козочка *щиплет траву, но не есть ее.*

Następnie podejmę próbę wyodrębnienia semów specyficznych, co umożliwi rozróżnienie wyrażen niesynonimicznych.

Leksemy: *ВКУШАТЬ₁*, *ЕСТЬ*, *ЖРАТЬ*, *КУШАТЬ*, *ПОТРЕБЛЯТЬ*, *ПРИНИМАТЬ*, *СНЕДАТЬ*, *УПОТРЕБЛЯТЬ*

Zakładam, że strukturę znaczeniową czasownika *есть* reprezentuje jedynie sem ogólny [*есть*] implikujący trzy podstawowe składniki definicyjne: [*грызть*] [*жевать*] [*глотать*]. Jako hiperonim pola czasowników jedzenia, leksem ten ma najuboższą treść, a zarazem najszerszy zakres. W związku z tym nie zawiera w swej strukturze znaczeniowej ani semów specyficznych, ani potencjalnych. Semy specyficzne opisowe nie są również relewantne w znaczeniu czasowników: *вкушать₁*, *жрать*, *кушать*, *потреблять*, *принимать*, *снедать* oraz *употреблять*. Rozpatrywana grupa leksemów różni się wirtuemem, a więc nacechowaniem. Wyraz *есть* jest w tym szeregu neutralny. Dla pozostałych synonimów można wskazać następujące semy potencjalne: *вкушать* [*высокопарное*] [*устаревшее*], *жрать* [*разговорно-сниженное*] [*грубое*] [*неодобрительное*], *кушать* [*разговорно-сниженное*] [*вежливое*] [*ласкательное*], *потреблять* [*разговорное*] [*шутливое*], *принимать* [*книжное*], *снедать* [*устаревшее*], *употреблять* [*книжное*].

- (149) *В другой раз игумен Афанасий в гостях у князя (вероятно, Феодора Дмитриевича Звенигородского) в Великий пост уклонился к чревоугодию и вкусил свежей рыбы, но не грыз ее, не жевал и не проглатывал.
- (150) *Фондю едят специальными вилками, насаживая на них кубики хлеба и макая их в растопленную смесь, не грызя, не жуя и не проглатывая.
- (151) *Голодная собака жрет мясо большими кусками, не грызя, не жуя и не проглатывая.
- (152) *Девушки, вы кушайте мандарины, не грызя их, не жуя и не проглатывая, а мы пойдем с Вадимом покурить.
- (153) *Дальше на север рыбу потребляют и сырую, и свежую, не грызя ее, не жуя и не проглатывая.
- (154) *Чтобы нам святыми отцами заповедано было снедать такую гадость, как улитки, не грызя, не жуя и не проглатывая их?
- (155) *Принять пищу, не грызя ее, не жуя и не проглатывая.
- (156) *Готовый продукт можно употреблять в пищу ежедневно, не грызя его, не жуя и не проглатывая.

ВКУШАТЬ₁: semem = klasem: [*есть*] + wirtuem: [*высокопарное*] [*устаревшее*]
ЕСТЬ: semem = klasem: [*есть*]
ЖРАТЬ: semem = klasem: [*есть*] + wirtuem: [*разговорно-сниженное*] [*грубое*] [*неодобрительное*]
КУШАТЬ: semem = klasem: [*есть*] + wirtuem: [*разговорно-сниженное*] [*вежливое*] [*ласкательное*]

ПОТРЕБЛЯТЬ: semem = klasem: [есть] + wirtuem: [разговорное] [шутливое]

ПРИНИМАТЬ: semem = klasem: [есть] + wirtuem: [книжное]

СНЕДАТЬ: semem = klasem: [есть] + wirtuem: [устаревшее]

УПОТРЕБЛЯТЬ: semem = klasem: [есть] + wirtuem: [книжное]

Leksem СЪЕДАТЬ

Semantem czasownika *съеда́ть* ogranicza się jedynie do semów specyficznych funkcjonalnych: [то же самое] [в то же время] [в том же месте]. Struktura znaczeniowa rozpatrywanego leksemu nie obejmuje składników kojarzonych.

(157) **Кира съедала всегда первым делом тирамису [...], но всякий раз ела другое блюдо.*

(158) **Я выпиваю чашку чаю или кофея с белым хлебом, вечером съедаю кусок телятины, или говядины, или баранины, но никогда в одно и то же время дня [...].*

(159) **Я слушал, смотрел, съедал по одиннадцать порций салата из капусты в Доме актера, но никогда не в одном и том же месте.*

СЪЕДАТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [то же самое] [в то же время] [в том же месте]

Leksemy: ДОЕДАТЬ, ОТЪЕСТЬ

Semantem czasowników *доеда́ть* i *отъе́сть* (tylko dokonany) obejmuje wspólny sem specyficzny funkcjonalny: [до конца]. W wirtuemie pierwszego z nich nie stwierdza się występowania składników kojarzonych, natomiast *отъе́сть* zawiera sem potencjalny: [разговорное].

(160) **Лошадь доела овес, но не кончила его есть.*

(161) **Мы только что отъели суп, но не кончили его есть.*

ДОЕДАТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [до конца]

ОТЪЕСТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [до конца] + wirtuem: [разговорное]

Leksem ОБЪЕДАТЬ₁

W semantemie czasownika *объеда́ть₁* występują semy specyficzne funkcjonalne: [по краям] [с поверхности]. Wyraz ten nie jest nacechowany, toteż jego wirtuem nie zawiera składników kojarzonych.

(162) **Объесть кость внутри.*

ОБЪЕДАТЬ₁: semem = klasem: [есть] + semantem: [по краям] [с поверхности]

Leksem ВЫЕДАТЬ

Semantem czasownika *выеда́ть* reprezentuje tylko sem specyficzny funkcjonalny: [внутреннюю часть чего-л.], a wirtuem nie zawiera semów potencjalnych.

(163) **Выесть начинку у пирога с поверхности.*

ВЫЕДАТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [внутреннюю часть чего-л.]

Leksemy: НАДЪЕДАТЬ, ОТЪЕДАТЬ₁

W strukturze znaczeniowej czasowników *надъеда́ть* i *отъеда́ть*₁ można wskazać wspólny sem specyficzny opisowy: [мало], oraz sem funkcjonalny: [начать, не заканчивая]. Wirtuem omawianych leksemów nie obejmuje semów potencjalnych.

(164) **Надъест горбушку, пирожное больших размеров.*

(165) **Надъест горбушку, пирожное и кончить его есть.*

(166) **Отъест большой кусок пирога.*

(167) **Отъест кусок пирога и кончить его есть.*

НАДЪЕДАТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [мало] [начать, не заканчивая]

ОТЪЕДАТЬ₁: semem = klasem: [есть] + semantem: [мало] [начать, не заканчивая]

Leksem ПОДЪЕДАТЬ₁

Do semantemu czasownika *подъеда́ть*₁ wchodzi sem specyficzny opisowy: [мало], oraz semy funkcjonalne: [нижнюю часть чего-л.] [начать, не заканчивая]. Wirtuem danego leksemu reprezentuje składnik kojarzony: [разговорное].

(168) **Червь подъял корни полностью.*

(169) **Червь подъял корни сверху.*

(170) **Червь подъял корни и тем самым кончил их есть.*

ПОДЪЕДАТЬ₁: semem = klasem: [есть] + semantem: [мало] [нижнюю часть чего-л.] [начать, не заканчивая] + wirtuem: [разговорное]

Leksemy: ПОДЪЕДАТЬ₂, ПРИЕДАТЬ

Semantem czasowników *подъеда́ть*₂ i *приеда́ть* reprezentuje wspólny sem specyficzny funkcjonalny: [все без остатка], a w ich wirtuemie można wskazać składnik kojarzony: [разговорное].

(171) **Гости подъели все начисто, но ничего не съели.*

(172) **Приестъ все, что было в холодильнике, но ничего не съестъ.*

ПОДЪЕДАТЬ₂: semem = klasem: [есть] + semantem: [все без остатка] + wirtuem: [разговорное]

ПРИЕДАТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [все без остатка] + wirtuem: [разговорное]

Leksem РАЗЪЕДАТЬ

W semantemie czasownika *разъедать* ujawnia się sem specyficzny funkcjonalny: [вместе с кем-л.], a w jego wirtuemie występuje składnik kojarzony: [разговорное].

(173) **Разъестъ брикет мороженого в одиночку.*

РАЗЪЕДАТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [вместе с кем-л.] + wirtuem: [разговорное]

Leksem ПРОЕСТЬ

Semantem czasownika *проестъ* obejmuje jedynie sem specyficzny funkcjonalny: [проводя за едой какое-л. время], a jego wirtuemie nie zawiera semów potencjalnych.

(174) **Проестъ весь обеденный перерыв, но не есть в это время.*

ПРОЕСТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [проводя за едой какое-л. время]

Leksemy: ГРЫЗТЬ, КУСАТЬ

Semantem czasowników *грызть* i *кусать* zawiera wspólne semy specyficzne opisowe: [размельчение] [квази-инструмент] [сопровождение], oraz sem funkcjonalny: [сдавливая зубами]. Ich wirtuemu nie reprezentują semy potencjalne.

(175) **С хрустом грыз морковку, кусочек сахара при помощи ножа.*

(176) **С хрустом грыз морковку, кусочек сахара, не сдавливая этого одновременно зубами и не разделяя на части.*

(177) **Кусать сахар вилкой.*

(178) **Кусать сахар, не сдавливая его одновременно зубами и не разделяя на части.*

ГРЫЗТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [размельчение] [квази-инструмент] [сопровождение] [сдавливая зубами]

КУСАТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [размельчение] [квази-инструмент] [сопровождение] [сдавливая зубами]

Leksem КЛЕВАТЬ₁

Do semantemu czasownika *клевать*₁ wchodzi semy specyficzne opisowe: [размельчение] [квази-инструмент] [сопровождение], oraz sem funkcjonalny: [хватая клювом]. Wirtuem *клевать*₁ nie zawiera składników kojarzonych.

(179) **Клевать зерно, крошки хлеба вилок.*

(180) **Клевать зерно, крошки хлеба, не хватая и не размельчая этого одновременно клювом.*

КЛЕВАТЬ₁: semem = klasem: [есть] + semantem: [размельчение] [квази-инструмент] [сопровождение] [хватая клювом]

Leksem ЛИЗАТЬ₁

W strukturze znaczeniowej czasownika *лизать*₁ można wskazać semy specyficzne opisowe: [размельчение] [квази-инструмент] [сопровождение], oraz sem funkcjonalny: [подбирая языком]. Wirtuem analizowanego leksemu nie obejmuje semów potencjalnych.

(181) **Лизать мороженое чайной ложкой.*

(182) **Лизать мороженое, не подбирая его одновременно порциями языком.*

ЛИЗАТЬ₁: semem = klasem: [есть] + semantem: [размельчение] [квази-инструмент] [сопровождение] [подбирая языком]

Leksem СОСАТЬ₁

Na semantem czasownika *сосать*₁ składają się semy specyficzne opisowe: [вливание] [квази-инструмент] [сопровождение], oraz sem funkcjonalny: [втягивая в рот губами и языком]. Wirtuem danego leksemu nie zawiera składników kojarzonych.

(183) **Молоко начинает вырабатываться только, когда ребенок сосет бутылку.*

(184) **Молоко начинает вырабатываться только, когда ребенок сосет, но одновременно не вливает молоко в рот, втягивая его губами и языком.*

СОСАТЬ₁: semem = klasem: [есть] + semantem: [вливание] [квази-инструмент] [сопровождение] [втягивая в рот губами и языком]

Leksem СОСАТЬ₂

W semantemie czasownika *сосать*₂ można wskazać semy specyficzne opisowe: [вливание] [инструмент] [сопровождение], oraz sem funkcjonal-

пу: [втягивая в рот губами и языком]. Wirtuemu *сосать*₂ nie reprezentują składniki kojarzone.

(185) **Сосать молочный коктейль через соломинку без ее употребления.*

(186) **Сосать молочный коктейль через соломинку, но одновременно не вливать его в рот, втягивая губами и языком.*

СОСАТЬ₁: semem = klasem: [есть] + semantem: [вливание] [инструмент] [сопровождение] [втягивая в рот губами и языком]

Leksem СОСАТЬ₃

Semantem czasownika *сосать*₃ tworzy zestaw semów specyficznych opisowych: [размельчение] [квази-инструмент] [сопровождение], а także sem funkcjonalny: [размягчая, разминая во рту]. W wirtuemie tego czasownika nie występują semы potencjalne.

(187) **Сосать леденец ножом.*

(188) **Сосать леденец, не размельчая и не разминая его одновременно во рту.*

СОСАТЬ₃: semem = klasem: [есть] + semantem: [размельчение] [квази-инструмент] [сопровождение] [размягчая, разминая во рту]

Leksem ЩИПАТЬ₂

Struktura znaczeniowa czasownika *щипать*₂ obejmuje semы specyficzne opisowe: [размельчение] [квази-инструмент] [сопровождение], oraz sem funkcjonalny: [отрывая с помощью губ или клюва]. Wirtuem *щипать*₂ nie zawiera semów potencjalnych.

(189) **Козочка щиплет траву ножом.*

(190) **Козочка щиплет траву, не отрывая и не размельчая ее одновременно с помощью губ.*

ЩИПАТЬ₂: semem = klasem: [есть] + semantem: [размельчение] [квази-инструмент] [сопровождение] [отрывая с помощью губ или клюва]

Leksemy: НАДГРЫЗАТЬ, НАДКУСЫВАТЬ

Semantemy czasowników *надгрызать* i *надкусывать* łączą wspólne semы specyficzne opisowe: [размельчение] [квази-инструмент] [мало] [сопровождение] [начать, не заканчивая] [грызя]. Wirtuem badanych leksemów nie obejmuje składników kojarzonych.

(191) **Белка надгрызла гриб, но не размельчала его одновременно, грызя.*

(192) **Белка надгрызла гриб ножом.*

(193) **Белка надгрызла весь гриб.*

- (194) *Белка надгрызла гриб и кончила его есть.
 (195) *Надкусить огурец, яблоко, но не размельчать его одновременно, грызя.
 (196) *Надкусить огурец, яблоко ножом.
 (197) *Надкусить весь огурец, яблоко.
 (198) *Надкусить огурец, яблоко и кончить его есть.

НАДГРЫЗАТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [размельчение] [квази-инструмент] [мало] [сопровождение] [начать, не заканчивая] [грызя]

НАДКУСЫВАТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [размельчение] [квази-инструмент] [мало] [сопровождение] [начать, не заканчивая] [грызя]

Leksemy: ПЕРЕГРЫЗАТЬ, ПЕРЕКУСЫВАТЬ₁, РАЗГРЫЗАТЬ, РАСКУСЫВАТЬ

Strukturę znaczeniową czasowników *перегрызать*, *перекусывать*₁, *разгрызать* i *раскусывать* łączą wspólne semy specyficzne opisowe: [размельчение] [квази-инструмент] [сопровождение], oraz semy funkcjonalne: [разделяя на части] [грызя]. W znaczeniu omawianych czasowników wirtuem nie jest reprezentowany.

- (199) *Перегрызть сахар ножом.
 (200) *Перегрызть сахар, но не размельчить его одновременно на части, грызя.
 (201) *Кошка перекусила мышку пополам с помощью ножа.
 (202) *Кошка перекусила мышку пополам, но не размельчила ее одновременно на части, грызя.
 (203) *Разгрызть с хрустом редиску ножом.
 (204) *Разгрызть с хрустом редиску, но не размельчить ее одновременно на части, грызя.
 (205) *Раскусить кусок сахара ножом.
 (206) *Раскусить кусок сахара, но не размельчить его одновременно на части, грызя.

ПЕРЕГРЫЗАТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [размельчение] [квази-инструмент] [сопровождение] [разделяя на части] [грызя]

ПЕРЕКУСЫВАТЬ₁: semem = klasem: [есть] + semantem: [размельчение] [квази-инструмент] [сопровождение] [разделяя на части] [грызя]

РАЗГРЫЗАТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [размельчение] [квази-инструмент] [сопровождение] [разделяя на части] [грызя]

РАСКУСЫВАТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [размельчение] [квази-инструмент] [сопровождение] [разделяя на части] [грызя]

Leksem РАСКЛЕВЫВАТЬ₁

Na semantem czasownika *расклевыывать*₁ składają się semy specyficzne opisowe: [размельчение] [квази-инструмент] [сопровождение], oraz funkcjonalne: [разделяя на части] [клюя]. W wirtuemie danego leksemu brak semów potencjalnych.

(207) **Ворона расклевала яйцо ножом.*

(208) **Ворона расклевала яйцо, но не размельчила его одновременно на части, клюя.*

РАСКЛЕВЫВАТЬ₁: semem = klasem: [есть] + semantem: [размельчение] [квази-инструмент] [сопровождение] [разделяя на части] [клюя]

Leksemy: ГЛОДАТЬ, ОБГЛАДЫВАТЬ, ОБГРЫЗАТЬ, ОБКУСЫВАТЬ

W strukturze znaczeniowej czasowników *глодать*, *обглаживать*, *обгрызать* i *обкусывать* można wskazać identyczny z wymienionym wcześniej zestaw semów specyficznych opisowych oraz semy funkcjonalne: [со всех сторон] [грызя]. Wirtuem omawianych leksemów nie obejmuje składników kojarzonych.

(209) **Зайцы гложут кору ножом.*

(210) **Зайцы гложут кору, но не размельчают ее одновременно, грызя со всех сторон.*

(211) **Собака обглодала кость до основания, но не размельчила ее одновременно, грызя со всех сторон.*

(212) **Собака обглодала ножом кость до основания.*

(213) **Обгрызть корку хлеба ножом.*

(214) **Обгрызть корку хлеба, но не размельчить ее одновременно, грызя со всех сторон.*

(215) **Обкусать ломоть хлеба ножом.*

(216) **Обкусать ломоть хлеба, но не размельчить его одновременно, грызя со всех сторон.*

ГЛОДАТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [размельчение] [квази-инструмент] [сопровождение] [со всех сторон] [грызя]

ОБГЛАДЫВАТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [размельчение] [квази-инструмент] [сопровождение] [со всех сторон] [грызя]

ОБГРЫЗАТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [размельчение] [квази-инструмент] [сопровождение] [со всех сторон] [грызя]

ОБКУСЫВАТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [размельчение] [квази-инструмент] [сопровождение] [со всех сторон] [грызя]

Leksem ОБЩИПЫВАТЬ₂

Do struktury znaczeniowej czasownika *общипывать*₂ zaliczają się semy specyficzne opisowe: [размельчение] [квази-инструмент] [сопровождение], oraz funkcjonalne: [со всех сторон] [отрывая с помощью губ или клюва]. Wirtuem danego leksemu nie zawiera semów potencjalnych.

(217) **Птицы общипали бутоны ножом.*

(218) **Птицы общипали бутоны, но они не отрывали и не размельчали их одновременно клювом.*

(219) **Птицы общипали бутоны внутри.*

ОБЩИПЫВАТЬ₂: semem = klasem: [есть] + semantem: [размельчение] [квази-инструмент] [сопровождение] [со всех сторон] [отрывая с помощью губ или клюва]

Leksem ОБКЛЕВЫВАТЬ

Semantem czasownika *обклевывать* tworzy identyczny z wymienionym już zestaw semów specyficznych opisowych oraz semy funkcjonalne: [со всех сторон] [клюя]. W wirtuemie omawianego leksemu nie stwierdza się występowania semów potencjalnych.

(220) **[...] обклеывают птицы вишню, но одновременно не отрывают и не размельчают ягоды клювом [...].*

(221) **[...] обклеывают птицы вишню с одной стороны [...].*

ОБКЛЕВЫВАТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [размельчение] [квази-инструмент] [сопровождение] [со всех сторон] [клюя]

Leksem ВЫГРЫЗАТЬ

Do semantemu czasownika *выгрызать* zalicza się identyczny z wymienionym w poprzednim haśle zestaw semów specyficznych opisowych oraz semy funkcjonalne: [внутреннюю часть чего-л.] [постепенно или полностью] [грызя]. Wirtuem rozpatrywanego leksemu nie zawiera składników kojarzonych.

(222) **Выгрызть в горбушке мякоть ножом.*

(223) **Выгрызть в горбушке мякоть, но одновременно не размельчить ее внутреннюю часть, грызя.*

(224) **Разом выгрызть в горбушке мякоть.*

ВЫГРЫЗАТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [размельчение] [квази-инструмент] [сопровождение] [внутреннюю часть чего-л.] [постепенно или полностью] [грызя]

Лексем ВЫКЛЕВЫВАТЬ

W strukturze znaczeniowej czasownika *выклевывать* można wyróżnić identyczny z poprzednio wymienionymi zestaw semów specyficznych opisowych oraz semy funkcjonalne: [внутреннюю часть чего-л.] [постепенно или полностью] [клюя]. Wirtuemu omawianego leksemu nie reprezentują semy potencjalne.

- (225) **Агент потом долго валялся на площади у церкви, пока куры не выклевали из его живота просо по зернышку ножом.*
 (226) **Агент потом долго валялся на площади у церкви, пока куры не выклевали с поверхности его живота просо по зернышку.*
 (227) **Агент потом долго валялся на площади у церкви, пока куры разом не выклевали просо по зернышку.*
 (228) **Агент потом долго валялся на площади у церкви, пока куры не выклевали из его живота просо по зернышку, не размельчая его одновременно и не клюя.*

ВЫКЛЕВЫВАТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [размельчение] [квази-инструмент] [сопровождение] [внутреннюю часть чего-л.] [постепенно или полностью] [клюя]

Лексемы: СГРЫЗАТЬ, СГЛАДЫВАТЬ

Strukturę znaczeniową czasowników *сгрызать* i *сгладывать* reprezentuje identyczny z wymienionym wcześniej zestaw semów specyficznych opisowych oraz sem funkcjonalny: [грызя]. Лексемы te różnią się nacechowaniem. W wirtuemie *сгрызать* nie występują składniki kojarzone, natomiast wirtuем *сгладывать* obejmuje sem potencjalny: [разговорное].

- (229) **Крысы сгрызли всю морковь ножом.*
 (230) **Крысы сгрызли всю морковь, но не размельчили ее одновременно, грызя.*
 (231) **Волки ножами сглодали олененка без остатка.*
 (232) **Волки сглодали олененка без остатка, но не размельчили его одновременно, грызя.*

СГРЫЗАТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [размельчение] [квази-инструмент] [сопровождение] [грызя]

СГЛАДЫВАТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [размельчение] [квази-инструмент] [сопровождение] [грызя] + wirtuem: [разговорное]

Лексем СЖЕВЫВАТЬ

Na semantem czasownika *сжевывать* składa się identyczny z wymienionym poprzednio zestaw semów specyficznych opisowych oraz sem funkcjonalny: [жуя]. Wirtuем badanego leksemu zawiera składnik: [разговорное].

(233) *Козы сжевали всю траву ножами.

(234) *Козы сжевали всю траву, но не размельчили ее одновременно, жуя.

СЖЕВЫВАТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [размельчение] [квази-инструмент] [сопровождение] [жуя] + wirtuem: [разговорное]

Leksem СКЛЕВЫВАТЬ

Semantem czasownika *склевывать* tworzy taki sam zestaw semów specyficznych opisowych (jak wcześniejsze) oraz sem funkcjonalny: [клюя], a jego wirtuem nie obejmuje składników kojarzonych.

(235) *Куры склевали корм ножом.

(236) *Куры склевали корм, но не размельчили его одновременно, клюя.

СКЛЕВЫВАТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [размельчение] [квази-инструмент] [сопровождение] [клюя]

Leksem РАСКЛЕВЫВАТЬ₂

Do semantemu czasownika *расклевывать₂* wchodzą semy specyficzne opisowe: [размельчение] [квази-инструмент] [много] [сопровождение], oraz funkcjonalne: [без остатка] [клюя]. Wirtuem tego czasownika nie zawiera semów potencjalnych.

(237) *Куры расклевали весь овес ножом.

(238) *Куры расклевали весь овес, но не размельчили его одновременно, клюя.

(239) *Куры расклевали весь овес, а точнее только одно зернышко.

(240) *Куры частично расклевали весь овес.

РАСКЛЕВЫВАТЬ₂: semem = klasem: [есть] + semantem: [размельчение] [квази-инструмент] [много] [сопровождение] [без остатка] [клюя]

Leksem ПРОГРЫЗТЬ

W semantemie czasownika *прогрызть* można wskazać semy specyficzne opisowe: [размельчение] [квази-инструмент] [сопровождение], oraz sem funkcjonalny: [в течение какого-л. времени]. Wirtuem badanego leksemu nie zawiera składników kojarzonych.

(241) *Прогрызть весь вечер орехи ножом.

(242) *Прогрызть весь вечер орехи, но не размельчить их в то же время.

(243) *Прогрызть весь вечер орехи, но грызть их только в течение часа.

ПРОГРЫЗТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [размельчение] [квази-инструмент] [сопровождение] [в течение какого-л. времени]

Лексемы: ЖЕВАТЬ, ПЕРЕЖЕВЫВАТЬ

На семанте часовников *жевать* и *пережевывать* складają się wspólnе сему специфичные описовые: [размельчение] [квази-инструмент] [медленно] [сопровождение], oraz функциональные: [разминая во рту] [тщательно]. В их вртуемие не уявняют się складники коарзоне.

(244) *Лошадь жует сено вилкой.

(245) *Лошадь жует сено, не размельчая и не разминая его одновременно во рту.

(246) *Лошадь быстро и кое-как жует сено.

(247) *Пережевывать пищу вилкой.

(248) *Пережевывать пищу, не размельчая и не разминая ее одновременно во рту.

(249) *Быстро и кое-как пережевывать пищу.

ЖЕВАТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [размельчение] [квази-инструмент] [медленно] [сопровождение] [разминая во рту] [тщательно]
 ПЕРЕЖЕВЫВАТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [размельчение] [квази-инструмент] [медленно] [сопровождение] [разминая во рту] [тщательно]

Лексемы: ГЛОТАТЬ, ПРОГЛАТЫВАТЬ

В семанте часовников *глотать* и *проглатывать* можна выгóзничь wspólnе сему специфичные описовые: [квази-инструмент] [сопровождение] [проталкивая пищу]. Jeśli ктоś что-то је, musi теж то поłyкаѐ. В вртуемие badanych лексемów не ствирдза się семów potencjalnych.

(250) *Глотать пищу, не проталкивая ее одновременно из полости рта в пищевод и желудок.

(251) *Проглотить кусочек хлеба, не проталкивая его одновременно из полости рта в пищевод и желудок.

ГЛОТАТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [квази-инструмент] [сопровождение] [проталкивая пищу]

ПРОГЛАТЫВАТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [квази-инструмент] [сопровождение] [проталкивая пищу]

Лексем ДАВИТЬСЯ

Семанте часовника *давиться* tworzą сему специфичные описовые: [возвратность] [сопровождение], oraz sem функциональный: [попав в дыхательное горло]. Jeśli ктоś длави się позывнием, то musi је жеѐ. В вртуемие tego часовника występuje складник коарзоне: [физиологическое].

(252) *Давиться У-а крошками.

(253) *Давиться костью, не попавшей одновременно в дыхательное горло.

ДАВИТЬСЯ: *semem* = *klasem*: [есть] + *semantem*: [возвратность] [сопровождение] [попав в дыхательное горло] + *wirtuem*: [физиологическое]

Leksemy: ВАРИТЬ, ПЕРЕВАРИВАТЬ

Semantem czasowników *варить* i *переваривать* reprezentują *semy* specyficzne opisowe: [квази-инструмент] [сопровождение], oraz *sem* funkcjonalny: [перерабатывая пищу]. Jeśli ktoś je coś, musi też to trawić. *Wirtuem* danych leksemów nie obejmuje składników kojarzonych.

(254) *У больного плохо варит желудок, перерабатывая несъеденную пищу.

(255) *У больного плохо варит желудок, не перерабатывая одновременно пищу своими соками.

(256) *Желудок переваривает несъеденную пищу.

(257) *Желудок переваривает пищу, не перерабатывая ее одновременно своими соками.

ВАРИТЬ: *semem* = *klasem*: [есть] + *semantem*: [квази-инструмент] [сопровождение] [перерабатывая пищу]

ПЕРЕВАРИВАТЬ: *semem* = *klasem*: [есть] + *semantem*: [квази-инструмент] [сопровождение] [перерабатывая пищу]

Leksem УСВАИВАТЬ

Semantem czasownika *усваивать* zawiera identyczne jak w wypadku czasowników poprzedniej grupy *semy* specyficzne opisowe oraz *sem* funkcjonalny: [всасывая питательные вещества]. Jeśli ktoś je coś, musi też to przyswajać. *Wirtuem* omawianego leksemu nie obejmuje *semów* potencjalnych.

(258) *Усвоить пищу, но не всасывать ее одновременно с помощью пищеварительных органов.

(259) *Усвоить несъеденную пищу.

УСВАИВАТЬ: *semem* = *klasem*: [есть] + *semantem*: [квази-инструмент] [сопровождение] [всасывая питательные вещества]

Leksem ОТРАВЛЯТЬСЯ

W *semantemie* czasownika *отравляться* można wyróżnić *semy* specyficzne opisowe: [предшествование] [возвратность]. Jeśli ktoś się czymś zatrul, musiał najpierw to zjeść. *Wirtuem* danego leksemu nie zawiera *semów* potencjalnych.

(260) *Отравиться несвежими продуктами, не употребив их раньше в пищу.

(261) *Отравиться кого-то несвежими продуктами.

ОТРАВЛЯТЬСЯ: semem = klasem: [есть] + semantem: [возвратность] [предшествование]

Leksemy: ВКУШАТЬ₂, ДЕГУСТИРОВАТЬ, ОТВЕДЫВАТЬ, ПРОБОВАТЬ

Na strukturę znaczeniową czasowników *вкушать*₂, *дегустировать*, *отведывать* i *пробовать* składają się wspólne semy specyficzne opisowe: [квази-инструмент] [мало] [сопровождение], oraz sem specyficzny funkcjonalny: [для пробы, чтобы определить вкус, готовность чего-л.]. Czasownikom rozpatrywanej grupy przysługują jednak odmienne semy potencjalne. Neutralne (nienacechowane) jest w tym szeregu *пробовать*. Wirtuem *вкушать*₂ obejmuje składniki: [устаревшее] [высокопарное], a wirtuem *отведывать* zawiera sem: [устаревшее]. W wypadku czasownika *дегустировать* jest to komponent: [специальное].

- (262) *[...] „Кто без помощи языка вкусил человеческие внутренности, тот должен стать волком”. (О. ТОКАРЧУК, Дом дневной, дом ночной).
- (263) *[...] „Кто вкусил человеческие внутренности в большом количестве, тот должен стать волком”.
- (264) *[...] „Кто вкусил человеческие внутренности не для того, чтобы одновременно определить их вкус, тот должен стать волком”.
- (265) *Никогда еще с таким аппетитом и без помощи языка не дегустировал шеф новые блюда.
- (266) *Никогда еще с таким аппетитом не дегустировал шеф новые блюда в большом количестве.
- (267) *Никогда еще с таким аппетитом не дегустировал шеф новые блюда, но он не хотел одновременно определить их вкус.
- (268) *Отведать вкусных щей без помощи языка.
- (269) *Отведать вкусных щей в большом количестве.
- (270) *Отведать вкусных щей не для того, чтобы одновременно определить их вкус.
- (271) *Пробовать салат без помощи языка.
- (272) *Пробовать салат в большом количестве.
- (273) *Пробовать салат не для того, чтобы одновременно определить его вкус.

ВКУШАТЬ₂: semem = klasem: [есть] + semantem: [квази-инструмент] [мало] [сопровождение] [для пробы, чтобы определить вкус, готовность чего-л.] + wirtuem: [высокопарное] [устаревшее]

ДЕГУСТИРОВАТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [квази-инструмент] [мало] [сопровождение] [для пробы, чтобы определить вкус, готовность чего-л.] + wirtuem: [специальное]

ОТВЕДЫВАТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: + [квази-инструмент] [мало] [сопровождение] [для пробы, чтобы определить вкус, готовность чего-л.] + wirtuem: [устаревшее]

ПРОБОВАТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: + [квази-инструмент] [мало] [сопровождение] [для пробы, чтобы определить вкус, готовность чего-л.]

Leksem СМАКОВАТЬ

Semantem czasownika *смаковать* zawiera semy specyficzne opisowe: [квази-инструмент] [сопровождение], oraz sem funkcjonalny: [наслаждаясь вкусом чего-л.]. W jego wirtuemie występuje natomiast sem potencjalny: [разговорное].

(274) *Сам Кайсаров медленно отрезал от бутерброда по маленькому куску и с наслаждением без помощи языка смаковал его.

(275) *Сам Кайсаров медленно отрезал от бутерброда по огромному куску и с наслаждением смаковал его.

(276) *Сам Кайсаров медленно отрезал от бутерброда по маленькому куску и с наслаждением смаковал его, не наслаждаясь одновременно его вкусом.

СМАКОВАТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [квази-инструмент] [сопровождение] [наслаждаясь вкусом чего-л.] + wirtuem: [разговорное]

Leksem ПОЕДАТЬ

W semantemie czasownika *поеда́ть* można wskazać semy specyficzne opisowe: [быстро] [много], oraz sem funkcjonalny: [с аппетитом]. Jego wirtuem nie obejmuje składników kojarzonych.

(277) *С аппетитом и очень медленно поедал блинчики.

(278) *С аппетитом поедал маленький блинчик.

(279) *Чекист сосредоточенно и без аппетита поедал тушеную утку.

ПОЕДАТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [быстро] [много] [с аппетитом]

Leksemy: ПОГЛОЩАТЬ, ПОЖИРАТЬ

W strukturze znaczeniowej czasowników *поглоща́ть* i *пожират́ь* można wyróżnić wspólne semy specyficzne opisowe dotyczące sposobu i obfitości konsumpcji: [быстро] [много], a także sem funkcjonalny: [с жадностью]. Wirtuem *поглоща́ть* reprezentuje sem potencjalny: [ироническое], a wirtuem *пожират́ь* składnik: [разговорно-сниженное].

(280) *Поглотить медленно огромное количество пирожков.

(281) *Поглотить небольшое количество пирожков.

- (282) **Поглотить церемонно огромное количество пирожков.*
 (283) **[...] слоны медленно пожирают вокруг буквально всю растительность.*
 (284) **Пожирать в спешке маленький кусочек пирога.*
 (285) **[...] слоны церемонно пожирают вокруг буквально всю растительность.*

ПОГЛОЩАТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [быстро] [много] [с жадностью] + wirtuem: [ироническое]

ПОЖИРАТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [быстро] [много] [с жадностью] + wirtuem: [разговорно-сниженное]

Leksem ЧАВКАТЬ

W semantemie czasownika *чавкать* występują semy specyficzne opisowe: [размельчение] [квази-инструмент] [громко] [сопровождение]. Wirtuem omawianego wyrazu reprezentują semy potencjalne: [разговорно-сниженное] [грубое] [шутливое].

- (286) **Собака чавкает мясо, не размельчая его одновременно при помощи зубов.*
 (287) **Собака беззвучно чавкает мясо.*

ЧАВКАТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [размельчение] [квази-инструмент] [громко] [сопровождение] + wirtuem: [разговорно-сниженное] [грубое] [шутливое]

Leksemy: ХРУМКАТЬ, ХРУПАТЬ, ХРУСТАТЬ, ХРЯПАТЬ

Semantemy czasowników *хрумкать*, *хрупать*, *хрустать* i *хряпать* łączą wspólny zestaw semów specyficznych opisowych: [размельчение] [квази-инструмент] [громко] [сопровождение], a także sem funkcjonalny: [разгрызая или разжевывая твердую пищу]. Leksemy tej grupy różnią się nacechowaniem. W wirtuemie poszczególnych wyrazów można wskazać następujące semy potencjalne: *хрупать* [разговорное], *хряпать* [разговорно-сниженное] [грубое], *хрумкать* [разговорное], *хрустать* [народно-разговорное].

- (288) **Хрумкать леденцы, орехи, но одновременно не размельчать их, разгрызая зубами.*
 (289) **Хрумкать мягкие леденцы, орехи, не издавая звука.*
 (290) **Хрупать леденцы, орехи, но одновременно не размельчать их, разгрызая зубами.*
 (291) **Хрупать мягкие леденцы, орехи, не издавая звука.*
 (292) **Хрустать яблоко, кочерыжку, но одновременно не размельчать этого, разгрызая зубами.*

(293) *Хрустать мягкое яблоко, мягкую кочерыжку, не издавая хрустящего звука.

(294) *Хряпать редиску, соленый огурец, но одновременно не размельчать этого, разгрызая зубами.

(295) *Хряпать мягкую редиску, мягкий соленый огурец, не издавая звука.

ХРУМКАТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [размельчение] [квази-инструмент] [громко] [сопровождение] [разгрызая или разжевывая твердую пищу] + wirtuem: [разговорное]

ХРУПАТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [размельчение] [квази-инструмент] [громко] [сопровождение] [разгрызая или разжевывая твердую пищу] + wirtuem: [разговорное]

ХРУСТАТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [размельчение] [квази-инструмент] [громко] [сопровождение] [разгрызая или разжевывая твердую пищу] + wirtuem: [народно-разговорное]

ХРЯПАТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [размельчение] [квази-инструмент] [громко] [сопровождение] [разгрызая или разжевывая твердую пищу] + wirtuem: [разговорно-сниженное] [грубое]

Leksem ХЛЕБАТЬ₁

Semantem czasownika *хлеба́ть*₁ zawiera semy opisowe: [вливание] [квази-инструмент] [громко] [сопровождение], oraz sem funkcjonalny: [всасывая большими глотками], а jego wirtuem obejmuje sem potencjalny: [разговорно-сниженное].

(296) *Старики с охотой бесшумно хлебали молоко, налив его в чашку и покрыв туда хлеба.

(297) *Старики с охотой хлебали молоко, но одновременно не вливали его в рот, всасывая большими глотками с помощью губ.

ХЛЕБАТЬ₁: semem = klasem: [есть] + semantem: [вливание] [квази-инструмент] [громко] [сопровождение] [всасывая большими глотками] + wirtuem: [разговорно-сниженное]

Leksem ХЛЕБАТЬ₂

Semantem czasownika *хлеба́ть*₂ obejmuje semy specyficzne opisowe: [вливание] [инструмент] [громко] [сопровождение], oraz sem funkcjonalny: [черпая жидкую пищу]. Wirtuem danego leksemu reprezentuje sem potencjalny: [разговорно-сниженное].

(298) *Хлеба́ть щи, но одновременно не черпать их, вливая в рот с помощью ложки.

(299) *Беззвучно хлеба́ть щи.

ХЛЕБАТЬ₂: semem = klasem: [есть] + semantem: [вливание] [инструмент] [громко] [сопровождение] [черпая жидкую пищу] + wirtuem: [разговорно-сниженное]

Leksemy: ГОЛОДАТЬ₁, ГОЛОДОВАТЬ, НЕДОЕДАТЬ

W семантеме часовников *голодать*₁, *голодовать* и *недоедать* можна wskazać wspólny sem specyficzny opisowy: [мало], oraz sem funkcjonalny: [ниже нормы]. Różnią się one między sobą zestawem semów potencjalnych. Leksemy *голодать*₁ i *недоедать* są nienacechowane. Wirtuem *голодовать* zawiera składnik kojarzony: [просторечное].

(300) **Голодать целый день и есть очень много.*

(301) **Голодовали они очень и ели очень много, особенно в 1946—1948 гг.*

(302) **Во время войны многие недоедали и ели очень много.*

ГОЛОДАТЬ₁: semem = klasem: [есть] + semantem: [мало] [ниже нормы]

ГОЛОДОВАТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [мало] [ниже нормы] + wirtuem: [просторечное]

НЕДОЕДАТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [мало] [ниже нормы]

Leksemy: ГОЛОДАТЬ₂, ПОСТНИЧАТЬ

Semantemy часовников *голодать*₂ i *постничать* łączą sem specyficzny opisowy: [мало], oraz sem funkcjonalny: [резко ограничивая себя в пище с какой-л. целью]. Wirtuem *голодать*₂ nie obejmuje składników kojarzonych. Wirtuem *постничать* zawiera natomiast sem: [разговорное].

(303) **Голодать для похудения, но есть очень много с целью пополнить.*

(304) **Всю неделю постничал, т.е. ел очень много с целью пополнить.*

ГОЛОДАТЬ₂: semem = klasem: [есть] + semantem: [мало] [резко ограничивая себя в пище с какой-л. целью]

ПОСТНИЧАТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [мало] [резко ограничивая себя в пище с какой-л. целью] + wirtuem: [разговорное]

Leksem ПОСТИТЬСЯ₁

Struktura znaczeniowa часовника *поститься*₁ obejmuje semy specyficzne opisowe: [мало] [возвратность], oraz sem funkcjonalny: [ограничивая себя в пище по религиозным причинам]. Jeśli chodzi o składniki kojarzone, wyraz *поститься* stosowany w znaczeniu 'przestrzegania postu' jest nienacechowany.

(305) **Поститься по средам и пятницам, но есть много свинины и разных вкусов ради удовольствия.*

(306) **Поститься кого-то по средам и пятницам.*

поститься₁: semem = klasem: [есть] + semantem: [мало] [возвратность] [ограничивая себя в пище по религиозным причинам]

Leksem поститься₂

W semantemie czasownika *поститься₂* ujawniają się identyczne jak w wypadku omawianego wcześniej czasownika semy specyficzne opisowe oraz sem funkcjonalny: [ограничивая себя в пище с какой-л. целью]. Wirtuem omawianego leksemu zawiera sem potencjalny: [шутливое].

(307) **Со вчерашнего дня пощусь и ем очень много.*

(308) **Со вчерашнего дня пощусь У-а.*

(309) **Со вчерашнего дня пощусь, так как хочу пополнить.*

поститься₂: semem = klasem: [есть] + semantem: [мало] [возвратность] [ограничивая себя в пище с какой-л. целью] + wirtuem: [шутливое]

Leksem разговляться

Semantem czasownika *разговляться* obejmuje jednakowy zestaw semów specyficznych opisowych (jak przytoczony wcześniej) oraz sem funkcjonalny: [разрешая себе скромную пищу по прошествии поста]. Wirtuem analizowanego leksemu nie jest reprezentowany.

(310) **Разговеться куличом, мясом, колбасою, яйцом в большом количестве.*

(311) **Разговеться У-а после обеда, после рождественского поста.*

(312) **Разговеться после обеда, после рождественского поста обильной и изысканной пищей.*

разговляться: semem = klasem: [есть] + semantem: [мало] [возвратность] [разрешая себе скромную пищу по прошествии поста]

Leksemy: перекусывать₂, подзакусывать

W semantemie czasowników *перекусывать₂* i *подзакусывать* wyodrębia się wspólny sem specyficzny opisowy: [мало], oraz sem funkcjonalny: [между основными приемами пищи]. Wirtuem danych leksemów reprezentuje składnik: [разговорное].

(313) **Перекусить на скорую руку в большом количестве.*

(314) **Перекусить на скорую руку за обедом.*

(315) **[...] у хозяйки нашелся кипяток, я заварил чаю; хлеб у меня был, я много подзакусил.*

(316) **[...] у хозяйки нашелся кипяток, я заварил чаю; хлеб у меня был, я подзакусил за обедом.*

ПЕРЕКУСЫВАТЬ₂: semem = klasem: [есть] + semantem: [мало] [между основными приемами пищи] + wirtuem: [разговорное]

ПОДЗАКУСЫВАТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [мало] [между основными приемами пищи] + wirtuem: [разговорное]

Leksem ЗАКУСЫВАТЬ₁

Na strukturę znaczeniową czasownika *закусывать*₁ składają się semy specyficzne opisowe: [мало] [быстро], oraz sem funkcjonalny: [между основными приемами пищи]. Wirtuem rozpatrywanego leksemu reprezentuje składnik: [разговорное].

(317) *Я не очень голоден: *перед уходом закусил в большом количестве.*

(318) *Я не очень голоден: *перед уходом медленно закусил.*

(319) *Я не очень голоден: *перед уходом закусил за обедом.*

ЗАКУСЫВАТЬ₁: semem = klasem: [есть] + semantem: [быстро] [мало] [между основными приемами пищи] + wirtuem: [разговорное]

Leksemy: ЗАЕДАТЬ, ЗАКУСЫВАТЬ₂

Struktura znaczeniowa czasowników *заедать* i *закусывать*₂ obejmuje sem specyficzny opisowy: [мало], oraz sem funkcjonalny: [для заглушения, притупления вкуса чего-л. ранее съеденного или выпитого]. Wirtuem omawianych leksemów nie zawiera składników *kojarzonych*.

(320) *Заесть лекарство огромной порцией мяса.

(321) *Заесть лекарство, чтобы ощущать горький вкус таблетки.

(322) *Закусить водку селедкой в большом количестве.

(323) *Закусить водку селедкой, чтобы ощущать горький вкус алкоголя.

ЗАЕДАТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [мало] [для заглушения, притупления вкуса чего-л. ранее съеденного или выпитого]

ЗАКУСЫВАТЬ₂: semem = klasem: [есть] + semantem: [мало] [для заглушения, притупления вкуса чего-л. ранее съеденного или выпитого]

Leksem ПИРОВАТЬ

W semantemie czasownika *пировать* można wyodrębnić sem specyficzny opisowy: [много], oraz sem funkcjonalny: [в присутствии других]. Jego wirtuem reprezentują natomiast semy potencjalne: [традиционно-поэтическое] [шутливое].

(324) *Весело пировать на свадьбе за пустым столом.

(325) *Весело пировать на свадьбе в одиночестве.

(326) *Купил деликатесов — пировать будем за пустым столом.

(327) *Купил деликатесов — пировать будем в одиночестве.

ПИРОВАТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [много] [в присутствии других] + wirtuem: [традиционно-поэтическое] [шутливое]

Leksemy: ТРАПЕЗНИЧАТЬ₁, ТРАПЕЗОВАТЬ₁

Strukturę znaczeniową czasowników *трапезничать*₁ i *трапезовать*₁ łączą semy specyficzne funkcjonalne: [в присутствии других] [в монастыре]. Wirtuem omawianych leksemów reprezentują składniki: [устаревшее] [церковное].

(328) **Была торжественная служба, потом Патриарх и президент вместе трапезничали в ресторане.*

(329) **Была торжественная служба, потом Патриарх и президент вместе трапезничали в полном одиночестве.*

(330) **И когда в ресторане трапезовали сестры, радостно смотрели на икону и не могли насмотреться.*

(331) **И когда в одиночестве трапезовали сестры, радостно смотрели на икону и не могли насмотреться.*

ТРАПЕЗНИЧАТЬ₁: semem = klasem: [есть] + semantem: [в присутствии других] [в монастыре] + wirtuem: [устаревшее] [церковное]

ТРАПЕЗОВАТЬ₁: semem = klasem: [есть] + semantem: [в присутствии других] [в монастыре] + wirtuem: [устаревшее] [церковное]

Leksemy: ТРАПЕЗНИЧАТЬ₂, ТРАПЕЗОВАТЬ₂

Na strukturę znaczeniową leksemów *трапезничать*₂ i *трапезовать*₂ składa się wspólny sem specyficzny funkcjonalny: [в присутствии других], oraz semy potencjalne: [устаревшее] [шутливое].

(332) **Гости в одиночестве трапезничали до поздней ночи.*

(333) **На лавочках по обе стороны садятся: по правую мужчины, по левую женщины. И трапезуют и беседуют в полном одиночестве.*

ТРАПЕЗНИЧАТЬ₂: semem = klasem: [есть] + semantem: [в присутствии других] + wirtuem: [устаревшее] [шутливое]

ТРАПЕЗОВАТЬ₂: semem = klasem: [есть] + semantem: [в присутствии других] + wirtuem: [устаревшее] [шутливое]

Leksemy: КОРМИТЬСЯ, ПИТАТЬСЯ₁

Semantem czasowników *кормиться* i *питаться*₁ składa się z semu specyficznego opisowego: [возвратность]. Wirtuem danych leksemów nie zawiera składników kojarzonych.

(334) **Приходится кормиться других только тем, что добываем охотой.*

(335) **Олень питается других животных мхом.*

КОРМИТЬСЯ: semem = klasem: [есть] + semantem: [возвратность]

ПИТАТЬСЯ₁: semem = klasem: [есть] + semantem: [возвратность]

Leksem ПАСТИСЬ₁

W strukturze znaczeniowej czasownika *пастись*₁ można wskazać sem specyficzny opisowy: [возвратность], oraz sem funkcjonalny: [передвигаясь по пастбищу]. Wirtuem analizowanego czasownika nie jest reprezentowany.

(336) **Стадо пасется диких животных на лугу.*

(337) **Стадо неподвижно пасется на лугу.*

ПАСТИСЬ₁: semem = klasem: [есть] + semantem: [возвратность] [передвигаясь по пастбищу]

Leksemy: ВСКАРМЛИВАТЬ, КОРМИТЬ₁

W skład semantemu czasowników *вскармливать* i *кормить*₁ wchodzi semy specyficzne opisowe: [квази-инструмент] [переходность], oraz sem funkcjonalny: [своим молоком]. Leksemy te różnią się nacechowaniem. Wirtuem *кормить*₁ nie obejmuje semów potencjalnych. Z kolei w wirtuemie *вскармливать* występują składniki kojarzone: [устаревшее] [высокопарное].

(338) **[...] матерям рекомендуют вскармливать своих детей без помощи груди [...].*

(339) **Кормилица вскормила себя.*

(340) **Мать вскормила младенца козьим молоком.*

(341) **Кормить новорожденного ребенка с ложки.*

(342) **Кормить себя грудью.*

(343) **Кормить новорожденного ребенка грудью, но не своим молоком.*

ВСКАРМЛИВАТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [квази-инструмент] [переходность] [своим молоком] + wirtuem: [высокопарное] [устаревшее]

КОРМИТЬ₁: semem = klasem: [есть] + semantem: [квази-инструмент] [переходность] [своим молоком]

Leksem КОРМИТЬ₂

W semantemie czasownika *кормить*₂ można wskazać semy specyficzne opisowe: [инструмент] [переходность], oraz semy funkcjonalne: [вводя пищу в рот] [помогая в еде]. Wirtuemu nie reprezentują w tym wypadku składniki kojarzone.

(344) **Кормить больного, не употребляя столовые приборы.*

(345) **Кормиться больного.*

(346) **Кормить ребенка с ложки, но не вводит пищи в его рот.*

(347) **Кормить ребенка с ложки, но не помогать ему есть.*

КОРМИТЬ₂: semem = klasem: [есть] + semantem: [инструмент] [переходность] [вводя пищу в рот] [помогая в еде]

Leksemy: КОРМИТЬ₃, ПИТАТЬ

Do semantemu czasowników *кормить₃* i *питать* wchodzi sem specyficzny opisowy: [переходность], oraz sem funkcjonalny: [давая корм]. Wirtuem analizowanych leksemów nie zawiera składników kojarzonych.

(348) **Кормиться скот.*

(349) **Кормить скот, не давая ему корм.*

(350) **Питаться малыша.*

(351) **Питать малыша, не давая ему корм.*

КОРМИТЬ₃: semem = klasem: [есть] + semantem: [переходность] [давая корм]

ПИТАТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [переходность] [давая корм]

Leksemy: НАСЫЩАТЬСЯ, ПОДКРЕПЛЯТЬСЯ

Sematemy czasowników *насыщаться* i *подкрепляться* łączą sem specyficzny opisowy: [возвратность], oraz sem funkcjonalny: [для утоления голода]. Wirtuem *насыщаться* reprezentują semy potencjalne: [разговорное] [шутливое]. W wypadku leksemy *подкрепляться* jest to składnik: [разговорное].

(352) **К полудню он насытился У-а, и много объедков осталось на столе.*

(353) **К полудню он насытился для удовлетворения своих прихотей и много объедков осталось на столе.*

(354) **Очень голоден — нужно подкрепиться У-а.*

(355) **Очень голоден — нужно подкрепиться для удовлетворения прихотей.*

НАСЫЩАТЬСЯ: semem = klasem: [есть] + semantem: [возвратность] [для утоления голода] + wirtuem: [разговорное] [шутливое]

ПОДКРЕПЛЯТЬСЯ: semem = klasem: [есть] + semantem: [возвратность] [для утоления голода] + wirtuem: [разговорное]

Leksemy: НАЕДАТЬСЯ, НАЖИРАТЬСЯ, НАПИТЫВАТЬСЯ

W strukturze znaczeniowej czasowników *наедаться*, *нажираться* i *напитываться* można wskazać wspólne semy specyficzne opisowe: [много] [возвратность], oraz sem funkcjonalny: [досыта]. Wyodrębnione leksemy mają przypisany nieco inny układ składników kojarzonych: *наедаться* [разговорное], *нажираться*, *напитываться* [разговорно-сниженное] [грубое].

- (356) **В этом году мы наелись арбузов, т.е. мы съели только один арбуз.*
 (357) **В деревне мы наели грибов и рыбы.*
 (358) **В деревне мы наелись грибов и рыбы, но мы не чувствовали сытости.*
 (359) **Этот политрук потом, когда началась блокада и мы стали пухнуть от голода, повадился ходить в кухню и скудно нажирался там из солдатского котла [...].*
 (360) **[...] нажирал там из солдатского котла [...].*
 (361) **[...] нажирался там из солдатского котла, но не чувствовал сытости [...].*
 (362) **Летний детский день жизни шел долго и трудно, пока не напिताлись одним зернышком все птицы, воробьи и куры [...].*
 (363) **[...] пока не напители все птицы, воробьи и куры [...].*
 (364) **[...] пока не напिताлись все птицы, воробьи и куры, не чувствовали сытости [...].*

НАЕДАТЬСЯ: semem = klasem: [есть] + semantem: [много] [возвратность] [досыта] + wirtuem: [разговорное]

НАЖИРАТЬСЯ: semem = klasem: [есть] + semantem: [много] [возвратность] [досыта] + wirtuem: [разговорно-сниженное] [грубое]

НАПИТЫВАТЬСЯ: semem = klasem: [есть] + semantem: [много] [возвратность] [досыта] + wirtuem: [разговорно-сниженное] [грубое]

Leksemy: НАСЫЩАТЬ, ПОДКРЕПЛЯТЬ

Semantem czasowników *насыщать* i *подкреплять* obejmuje sem specyficzny opisowy: [переходность], oraz sem funkcjonalny: [для утоления голода]. Wirtuem *насыщать* reprezentuje składnik: [книжное]. W wirtuencie *подкреплять* występuje natomiast sem potencjalny: [разговорное].

- (365) **Насытиться голодного.*
 (366) **Насытить голодного для удовлетворения его прихотей.*
 (367) **Подкрепиться отъезжающих перед дорогой.*
 (368) **Подкрепить отъезжающих перед дорогой для удовлетворения их прихотей.*

НАСЫЩАТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [переходность] [для утоления голода] + wirtuem: [книжное]

ПОДКРЕПЛЯТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [переходность] [для утоления голода] + wirtuem: [разговорное]

Leksemy: ПЕРЕЕДАТЬ, ЧРЕВОУГОДНИЧАТЬ

W semantemie czasowników *переедать* i *чревоугодничать* występują wspólny sem specyficzny opisowy: [много], oraz sem funkcjonalny: [свыше]

нормы]. Omawiane wyrazy różnią się zestawem semów potencjalnych. Leksem *переесть* jest nienacechowany, podczas gdy wirtuem *чревоугодничать* obejmuje składnik: [устаревшее].

(369) **Переест небольшое количество мороженого и заболеть.*

(370) **Переест мороженого ниже нормы и заболеть.*

(371) **Почему вместо того, чтобы признаться, что попы чревоугодничают, принимая небольшое количество пищи, верующие придумывают всякие оправдания их полноте?*

(372) **Почему вместо того, чтобы признаться, что попы чревоугодничают ниже нормы, верующие придумывают всякие оправдания их полноте?*

ПЕРЕЕДАТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [много] [свыше нормы]

ЧРЕВОУГОДНИЧАТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [много] [свыше нормы] + wirtuem: [устаревшее]

Leksemy: ОБЪЕДАТЬСЯ, ОБЖИРАТЬСЯ

Na strukturę znaczeniową czasowników *объедаться* i *обжираться* składają się semy specyficzne opisowe: [много] [возвратность], oraz sem funkcjonalny: [свыше нормы]. Dane leksemy różnią się zestawem semów potencjalnych: *объедаться* jest nienacechowany, a w wirtuemie *обжираться* zawiera się składnik: [грубое].

(373) **Кот объелся рыбой, а точнее маленьким ее кусочком.*

(374) **Кот объел рыбой.*

(375) **Кот недостаточно объелся рыбой.*

(376) **Собаки наши обожрались небольшим количеством корма.*

(377) **Собаки наши обожрали мясом, еле двигаются.*

(378) **Собаки наши недостаточно обожрались, еле двигаются.*

ОБЪЕДАТЬСЯ: semem = klasem: [есть] + semantem: [возвратность] [свыше нормы]

ОБЖИРАТЬСЯ: semem = klasem: [есть] + semantem: [возвратность] [свыше нормы] + wirtuem: [грубое]

Leksemy: ОБЖИРАТЬ, ОБЪЕДАТЬ₂

Strukturę znaczeniową czasowników *обжирать* i *объедать₂* reprezentują semy specyficzny opisowy: [переходность], oraz sem funkcjonalny: [за чужой счет]. Leksemy te różnią się nacechowaniem. Wirtuem *обжирать* obejmuje składnik: [грубое], a wirtuem *объедать₂* — [разговорно-сниженное].

(379) **Обожрал себя!*

(380) **Всю семью обожрал за свой счет!*

(381) **Опять объел себя!*

(382) **Опять объел несчастного старика за свой счет!*

ОБЖИРАТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [переходность] [за чужой счет] + wirtuem: [грубое]

ОБЪЕДАТЬ₂: semem = klasem: [есть] + semantem: [переходность] [за чужой счет] + wirtuem: [разговорно-сниженное]

Leksemy: ПРОЕДАТЬСЯ, ПРОХАРЧИТЬСЯ

Do semantemu czasowników *проесть* i *прохарчиться* (tylko dokonany) wchodzi sem specyficzny opisowy: [возвратность], oraz funkcjonalny: [съев все продукты]. Wirtuem obu leksemów łączy składnik kojarzony: [разговорное].

(383) **Совершенно проелся других в дороге.*

(384) **Совершенно проелся в дороге, но не съел все продукты.*

(385) **Совсем прохарчился других в дороге.*

(386) **Совсем прохарчился в дороге, но не съел все продукты.*

ПРОЕДАТЬСЯ: semem = klasem: [есть] + semantem: [возвратность] [съев все продукты] + wirtuem: [разговорное]

ПРОХАРЧИТЬСЯ: semem = klasem: [есть] + semantem: [возвратность] [съев все продукты] + wirtuem: [разговорное]

Leksem УГОЩАТЬСЯ

W semantemie czasownika *угощать* można wskazać sem specyficzny opisowy: [возвратность], oraz sem funkcjonalny: [принимая угощение]. Jego wirtuem obejmuje sem potencjalny: [разговорное].

(387) **Угоститься других мороженым.*

(388) **Угоститься мороженым, не приняв угощение.*

УГОЩАТЬСЯ: semem = klasem: [есть] + semantem: [возвратность] [принимая угощение] + wirtuem: [разговорное]

Leksem УГОЩАТЬ₁

Na semantem czasownika *угощать*₁ składają się sem specyficzny opisowy: [переходность], oraz sem funkcjonalny: [радушно предлагая поесть, попить или попробовать что-л.]. Wirtuem danego leksemu nie obejmuje składników kojarzonych.

(389) **Угостить себя обедом.*

(390) **Неприветливо угостить обедом.*

УГОЩАТЬ₁: semem = klasem: [есть] + semantem: [переходность] [радушно предлагая поестъ, попить или попробовать что-л.]

Leksem УГОЩАТЬ₂

Semantem czasownika *угощать*₂ różni się od poprzedniego semem specyficznym funkcjonalnym: [полностью оплачивая расходы в ресторане], а jego wirtuemu nie reprezentują semy potencjalne.

- (391) **Потом я повел Виктора в кафе и угостил себя „Ереванским”*.
 (392) **Потом я повел Виктора в кафе и неприветливо угостил его „Ереванским”*.
 (393) **Потом я повел Виктора в кафе и за его счет угостил его „Ереванским”*.

УГОЩАТЬ₂: semem = klasem: [есть] + semantem: [переходность] [радушно предлагая поестъ, попить или попробовать что-л.] [полностью оплачивая расходы в ресторане]

Leksem ПОТЧЕВАТЬ

Semantem czasownika *потчевать* zawiera sem specyficzny opisowy: [переходность], oraz semy funkcjonalne: [радушно предлагая поестъ, попить или попробовать что-л.] [усердно]. Z kolei w jego wirtuemie można wskazać semy potencjalne: [устаревшее] [разговорное].

- (394) **Потчевать себя вареньем*.
 (395) **Неприветливо потчевать вареньем*.
 (396) **Лениво потчевать вареньем*.

ПОТЧЕВАТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [переходность] [радушно предлагая поестъ, попить или попробовать что-л.] [усердно] + wirtuem: [устаревшее] [разговорное]

Leksem ЛАКОМИТЬСЯ

Semantem czasownika *лакомиться* obejmuje sem specyficzny opisowy: [возвратность], oraz sem funkcjonalny: [ради наслаждения], а jego wirtuem nie zawiera składników kojarzonych.

- (397) **Лакомиться У-а медом*.
 (398) **Лакомиться медом, не наслаждаясь им*.

ЛАКОМИТЬСЯ: semem = klasem: [есть] + semantem: [возвратность] [ради наслаждения]

Leksem ЛАКОМИТЬ

Do struktury znaczeniowej czasownika *лакомить* wchodzi sem specyficzny opisowy: [переходность], oraz sem funkcjonalny: [ради наслаждения]. W wirtuemie danego leksemu występuje składnik kojarzony: [устаревшее].

- (399) *[...] *кто-либо из жильцов лакомился племянника куском пирога* [...].
 (400) *[...] *кто-либо из жильцов лакомил племянника куском пирога не ради наслаждения* [...].

ЛАКОМИТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [переходность] [ради наслаждения] + wirtuem: [устаревшее]

Leksem РАЗЛАКОМИТЬСЯ

Semantem czasownika *разлакомиться* zawiera sem specyficzny opisowy: [возвратность], oraz semy funkcjonalne: [ради наслаждения] [возбуждая желание есть еще]. Wirtuem badanego leksemu reprezentuje składnik kojarzony: [разговорное].

- (401) *Однако люди уже „разлакомились” *других вкусным и недорогим продуктом, и стали готовить кабачковую икру в домашних условиях.*
 (402) *Однако люди уже „разлакомились” *вкусным и недорогим продуктом, вызывавшим отвращение и нежелание больше есть, и стали готовить кабачковую икру в домашних условиях.*

РАЗЛАКОМИТЬСЯ: semem = klasem: [есть] + semantem: [возвратность] [ради наслаждения] [возбуждая желание есть еще] + wirtuem: [разговорное]

Leksem РАЗЛАКОМИТЬ

Semantem czasownika *разлакомить* obejmuje sem specyficzny opisowy: [переходность], oraz semy funkcjonalne: [ради наслаждения] [возбуждая желание есть еще]. Wirtuem rozpatrywanego leksemu zawiera składnik kojarzony: [разговорное].

- (403) *[...] *он некогда был таким кухмистром, что, говорят, разлакомился бы русскими блюдами — и английских лордов* [...].
 (404) *[...] *он некогда был таким кухмистром, что, говорят, не ради наслаждения разлакомил бы русскими блюдами — и английских лордов, которые не хотели бы их больше есть* [...].

РАЗЛАКОМИТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [переходность] [ради наслаждения] [возбуждая желание есть еще] + wirtuem: [разговорное]

Leksemy: ПОДКАРМЛИВАТЬСЯ, ПРИКАРМЛИВАТЬСЯ₁

Strukturę znaczeniową czasowników *подкармливаться* i *прикармливаться*₁ łączy sem specyficzny opisowy: [возвратность], funkcjonalny: [дополнительно], oraz potencjalny: [разговорное].

(405) **Прихожу однажды к Евреину подкармливаться его.*

(406) **Прихожу однажды к Евреину обязательно подкармливаться.*

(407) **Прикармливаться У-а у родителей.*

(408) **Обязательно прикармливаться у родителей.*

ПОДКАРМЛИВАТЬСЯ: semem = klasem: [есть] + semantem: [возвратность] [дополнительно] + wirtuem: [разговорное]

ПРИКАРМЛИВАТЬСЯ₁: semem = klasem: [есть] + semantem: [возвратность] [дополнительно] + wirtuem: [разговорное]

Leksemy: ПОДКАРМЛИВАТЬ, ПРИКАРМЛИВАТЬ₁

Semantem czasowników *подкармливать* i *прикармливать*₁ zawiera sem specyficzny opisowy: [переходность], oraz sem funkcjonalny: [дополнительно]. Różnią się one zestawem semów potencjalnych: wyraz *прикармливать*₁ jest nienacechowany, a w wirtuemie *подкармливать* można wskazać składnik kojarzony: [разговорное].

(409) **Меня подкармила соседка.*

(410) **Меня обязательно подкармила соседка.*

(411) **Меня прикармливались с трех месяцев [...].*

(412) **Меня обязательно прикармливали с трех месяцев [...].*

ПОДКАРМЛИВАТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [переходность] [дополнительно] + wirtuem: [разговорное]

ПРИКАРМЛИВАТЬ₁: semem = klasem: [есть] + semantem: [переходность] [дополнительно]

Leksem ПРИКАРМЛИВАТЬ₂

Strukturę znaczeniową czasownika *прикармливать*₂ reprezentuje sem specyficzny opisowy: [переходность], oraz sem funkcjonalny: [с целью приручить]. Wirtuem rozpatrywanego leksemu obejmuje sem potencjalny: [разговорное].

(413) **Прикормиться лосенка.*

(414) **Прикормить лосенка, чтобы его отпустить на волю.*

ПРИКАРМЛИВАТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [переходность] [с целью приручить] + wirtuem: [разговорное]

Лексем пичкать

W semantemie czasownika *пичкать* można wskazać semy specyficzne opisowe: [много] [переходность], oraz sem funkcjonalny: [против желания]. Wirtuem rozpatrywanego leksemu reprezentuje sem potencjalny: [разговорное].

(415) **Пичкать ребенка вареньем в небольшом количестве.*

(416) **Пичкать себя вареньем.*

(417) **Пичкать ребенка вареньем согласно его собственному желанию.*

пичкать: semem = klasem: [есть] + semantem: [много] [переходность] [против желания] + wirtuem: [разговорное]

Leksemy: ЗАКАРМЛИВАТЬ, ОБКАРМЛИВАТЬ, ПЕРЕКАРМЛИВАТЬ

Na strukturę znaczeniową czasowników *закармливать*, *обкармливать* i *перекормливать* składają się semy specyficzne opisowe: [много] [переходность], oraz semy funkcjonalne: [сверх меры] [причиняя вред]. Wirtuem danych leksemów nie zawiera składników kojarzonych.

(418) **Закормить внука блинами в небольшом количестве.*

(419) **Закормить себя блинами.*

(420) **Закормить внука блинами, кормив ниже нормы питания.*

(421) **Закормить внука блинами, не причинив вред здоровью.*

(422) **Обкормить скотину небольшим количеством корма.*

(423) **Обкормить себя.*

(424) **Обкормить скотину, кормив ниже нормы питания.*

(425) **Обкормить скотину, не причинив вред.*

(426) **Вы его совсем перекормили небольшим количеством пищи!*

(427) **Вы себя совсем перекормили!*

(428) **Вы его совсем перекормили, кормив ниже нормы питания!*

(429) **Вы его совсем перекормили, не причинив вред здоровью!*

ЗАКАРМЛИВАТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [много] [переходность] [сверх меры] [причиняя вред]

ОБКАРМЛИВАТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [много] [переходность] [сверх меры] [причиняя вред]

ПЕРЕКАРМЛИВАТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [много] [переходность] [сверх меры] [причиняя вред]

Лексем РАСКАРМЛИВАТЬСЯ

Do semantemu czasownika *раскармливаться* zaliczają się semy specyficzne opisowe: [много] [возвратность], oraz semy funkcjonalne: [сверх меры] [доводя до тучности]. W wirtuemie danego leksemu nie występują semy potencjalne.

- (430) **Может ли лисенок стать тощим от голода, а олененок — раскормиться до безобразной полноты, употребляя в пищу небольшое количество травы?*
- (431) **Может ли лисенок стать тощим от голода, а олененок — раскормиться зайчонка до безобразной полноты?*
- (432) **Может ли лисенок стать тощим от голода, а олененок — раскормиться до безобразной полноты, правильно питаясь?*
- (433) **Может ли лисенок стать тощим от голода, а олененок — раскормиться до безобразной полноты и одновременно похудеть?*

РАСКАРМЛИВАТЬСЯ: semem = klasem: [есть] + semantem: [много] [возвратность] [сверх меры] [доводя до тучности]

Leksem РАСКАРМЛИВАТЬ

Semantem czasownika *раскармливать* reprezentują semy specyficzne opisowe: [много] [переходность], oraz funkcjonalne: [сверх меры] [доводя до тучности]. Wirtuem nie obejmuje składników kojarzonych.

- (434) **Раскормить гусей небольшим количеством корма.*
- (435) **Раскормить себя.*
- (436) **Раскормить гусей, правильно питав их.*
- (437) **Раскормить гусей, которые стали худее.*

РАСКАРМЛИВАТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [много] [переходность] [сверх меры] [доводя до тучности]

Leksemy: ОТКАРМЛИВАТЬСЯ, ОТЪЕДАТЬСЯ

Struktura znaczeniowa czasowników *откармливаться* i *отъедаться* obejmuje wspólne semy specyficzne opisowe: [много] [возвратность], oraz sem funkcjonalny: [полнея от хорошей пищи после недоедания]. Różnią się one zestawem semów potencjalnych. Wyrazem neutralnym jest w tym szeregu *отъедаться*. Wirtuem *откармливаться* zawiera z kolei sem potencjalny: [разговорное].

- (438) **Откормиться после болезни, командировки, но есть мало.*
- (439) **Откормиться У-а после болезни, командировки.*
- (440) **Откормиться после болезни, командировки, но очень похудеть.*
- (441) **Скот отъелся на пастбищах небольшим количеством травы.*
- (442) **Скот отъелся диких животных на пастбищах.*
- (443) **Скот отъелся на пастбищах, но очень похудел.*

ОТКАРМЛИВАТЬСЯ: semem = klasem: [есть] + semantem: [много] [возвратность] [полнея от хорошей пищи после недоедания] + wirtuem: [разговорное]

ОТЪЕДАТЬСЯ: semem = klasem: [есть] + semantem: [много] [возвратность] [полнея от хорошей пищи после недоедания]

Leksem ОТКАРМЛИВАТЬ

W семантеме часовника *откармливать* можна wskazać semy specyficzne opisowe: [много] [переходность], oraz sem funkcjonalny: [доводя до упитанности, тучности после недоедания]. Wirtuem badanego leksemu nie zawiera składników kojarzonych.

(444) **Надо тебя как следует откормить небольшим количеством пищи, а то очень уж ты худой.*

(445) **Надо как следует откормить себя.*

(446) **Надо тебя как следует откормить, а то очень уж ты полный.*

ОТКАРМЛИВАТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [много] [переходность] [доводя до упитанности, тучности после недоедания]

Leksem ПАРАЗИТИРОВАТЬ

Semy specyficzne opisowe nie są relewantne w strukturze znaczeniowej часовника *паразитировать*. Na jego semantem składa się wyłącznie sem specyficzny funkcjonalny: [за счет другого организма], natomiast wirtuem zawiera składник kojarzony: [книжное].

(447) **У некоторых видов удильщиков, глубоководных рыб самцы в буквальном смысле паразитируют на теле самок, испытывая при этом ущерб.*

ПАРАЗИТИРОВАТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [за счет другого организма] + wirtuem: [книжное]

Leksemy: ЗАМАРИВАТЬ, ПРОМАРИВАТЬ

Do semantemu часовников *замаривать* i *промаривать* wchodzi semy specyficzne opisowe: [мало] [переходность], oraz sem funkcjonalny: [резко ограничивая питание]. Wirtuem obu leksemów zawiera składник kojarzony: [разговорное].

(448) **Всех остальных они убили или заморили большим количеством пищи.*

(449) **Всех остальных они убили или заморились голодом.*

(450) **Всех остальных они убили или заморили голодом, разрешив есть без всяких ограничений.*

(451) **Гостей проморили до самого обеда большим количеством пищи.*

(452) **Гостей проморились до самого обеда.*

- (453) **Гостей проморили до самого обеда, разрешив есть без всяких ограничений.*

ЗАМАРИВАТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [мало] [переходность]
[резко ограничивая питание] + wirtuem: [разговорное]

ПРОМАРИВАТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [мало] [переходность]
[резко ограничивая питание] + wirtuem: [разговорное]

Leksem ВЕЧЕРЯТЬ

W semantemie czasownika *вечерять* występuje sem specyficzny opisowy wskazujący na porę spożywania posiłku: [к концу дня], a jego wirtuem reprezentuje sem potencjalny: [просторечное].

- (454) **Клавдия и девочки вечеряли рано утром.*

ВЕЧЕРЯТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [к концу дня] + wirtuem: [просторечное]

Leksem ЗАВТРАКАТЬ

Semantem czasownika *завтракать* obejmuje jedynie sem specyficzny opisowy: [в начале дня]. W jego wirtuemie nie stwierdza się składników kojarzonych.

- (455) **Завтракать вечером перед работой, после прогулки.*

ЗАВТРАКАТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [в начале дня]

Leksem ОБЕДАТЬ

Do struktury znaczeniowej czasownika *обедать* zalicza się sem specyficzny opisowy: [в середине дня], oraz sem funkcjonalny: [между завтраком и ужином]. Wirtuemu omawianego leksemu nie reprezentują składniki kojarzone.

- (456) **Обедал в одиночестве в полночь.*

- (457) **Обедал в одиночестве после ужина.*

ОБЕДАТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [в середине дня] [между завтраком и ужином]

Leksem ПОЛДНИЧАТЬ

Na strukturę czasownika *полдничать* składa się sem specyficzny funkcjonalny: [между обедом и ужином], a także sem potencjalny: [разговорное].

- (458) **Сели, начали полдничать после завтрака.*

ПОЛДНИЧАТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [между обедом и ужином] + wirtuem: [разговорное]

Лексем уЖИНАТЬ

W semantemie leksemu *ужинать* można wskazać wyłącznie sem specyficzny opisowy: [к концу дня]. Jego wirtuem nie zawiera semów potencjalnych.

(459) **Ужинать в ресторане рано утром.*

ужИНАТЬ: semem = klasem: [есть] + semantem: [к концу дня]

Лексемы: ПИТАТЬСЯ₂, СТОЛОВАТЬСЯ, ХАРЧЕВАТЬСЯ, ХАРЧИТЬСЯ

W semantemie czasowników *питаться₂*, *столоваться*, *харчеваться* i *харчиться* można wyróżnić wspólne semy specyficzne opisowe: [возвратность] [вне дома]. Przysługują im jednak odmienne semy potencjalne. Leksemy *питаться₂* i *столоваться* są w tym szeregu nienacechowane, natomiast wirtuem czasowników *харчеваться* i *харчиться* reprezentuje sem potencjalny: [разговорно-сниженное].

(460) **Питаться других в пирожковой.*

(461) **Питаться в пирожковой, но есть дома.*

(462) **Супругов ходил в обтрепанных штанах и столовался других в студенческой столовой.*

(463) **Супругов ходил в обтрепанных штанах и столовался в студенческой столовой, но ел дома.*

(464) **Харчеваться других в столовой.*

(465) **Харчеваться в столовой, но есть дома.*

(466) **Харчиться других у хозяина.*

(467) **Харчиться у хозяина, но есть в своем доме.*

ПИТАТЬСЯ₂: semem = klasem: [есть] + semantem: [возвратность] [вне дома]
СТОЛОВАТЬСЯ: semem = klasem: [есть] + semantem: [возвратность] [вне дома]

ХАРЧЕВАТЬСЯ: semem = klasem: [есть] + semantem: [возвратность] [вне дома] + wirtuem: [разговорно-сниженное]

ХАРЧИТЬСЯ: semem = klasem: [есть] + semantem: [возвратность] [вне дома] + wirtuem: [разговорно-сниженное]

Wnioski porównawcze

Pierwszy etap analizy semantycznej poświęcono opisowi znaczenia polskich i rosyjskich czasowników jedzenia metodą analizy składnikowej paradygmatycznej. Reprezentację znaczenia wyrazów ustalano na podstawie informacji zawartych w nich bezpośrednio, jak również pośrednio z nich wy-

nikających (zbiór przedmiotów, o których mowa, funkcja przyporządkowująca wyrazom przedmioty oraz relacje zachodzące między nimi, niezbędna do właściwej interpretacji znaczenia wyrazu wiedza o świecie).

W strukturze znaczeniowej czasowników należących do pola jedzenia występuje wspólny komponent znaczeniowy (archisem) [jeść]/[есть]. Poszczególne zbiory synonimów różnią się od siebie zestawem semów specyficznych opisowych, funkcjonalnych oraz potencjalnych⁹. Konstrukcyjny szkielet pola czasowników jedzenia stanowi leksyka neutralna o największej frekwencji użycia. Elementy centralne tworzą z kolei ekspresywnie nacechowane szeregi synonimiczne osiągające dość pokaźne rozmiary. Klasa synonimów ekspresywnych pozostaje klasą otwartą ze względu na to, że jest ona ciągle wzbogacana o nowe jednostki. Peryferie pola, wyrazy nacechowane ekspresywnie (najmniej stabilna warstwa leksyki o znacznie niższej frekwencji) powielają wytworzoną przez wyrazy centralne semantyczną strukturę pola¹⁰.

SYNSET₁

Pierwszy spośród wyodrębnionych w polu czasowników jedzenia synsetów obejmuje leksemy o najwyższym stopniu ogólności. Do tej grupy zalicza się bazowy czasownik *jeść/есть* (hiperonim pola) wraz z jego synonimami. W strukturze znaczeniowej wyróżnionej grupy czasowników można wskazać jedynie sem ogólny: [jeść]/[есть]. Nie zawierają one ani semów specyficznych opisowych, ani funkcjonalnych, a różnią się między sobą zestawem semów potencjalnych, czyli nacechowaniem stylistycznym. W języku polskim rozpatrywany synset reprezentuje siedem czasowników (*jeść, konsumować, papusiać, przyjmować, spożywać, żerować, żreć*), a w języku rosyjskim — osiem (*есть, жрать, кушать, потреблять, принимать, снедать, употреблять*). Neutralne są w porównywanych szeregach bazowe czasowniki *jeść/есть*. Leksemy *papusiać/кушать* kwalifikują się jako pieśczośliwe, a *żreć/жрать* jako pospolite (wulgarne). Czasownikom: *konsumować, spożywać/принимать, употреблять* oraz *żerować*, przysługuje cecha [książkowe]. Do wyrazów określanych jako przestarzałe zalicza się natomiast czasowniki: *снедать* oraz *вкушать*₁. Ten ostatni może być zarazem podniosły, a niekiedy żartobliwy. Wyraz *przyjmować* określa kwalifikator [frazologiczne], a *потреблять* — [żartobliwe].

Kolejne synsety ukazują powiązania słowotwórcze derywatów czasownikowych pochodzących od bazowych czasowników jedzenia.

⁹ Dla lepszej czytelności komentarzy porównawczych opis poszczególnych składników struktury znaczeniowej rosyjskich czasowników jedzenia został sporządzony w języku polskim.

¹⁰ Zob. R. TOKARSKI: *Światy za słowami...*, s. 266.

SYNSET₂

Do drugiego zbioru zaliczają się iteratywne formy czasowników *jeść/есть*, a więc *jadać/еда́ть*, w których znaczeniu występują wspólne semy funkcjonalne wskazujące na powtarzalność czynności w odniesieniu do obiektu konsumpcji, a także jej czasu i miejsca.

SYNSET₃

W obrębie tego synsetu sytuują się czasowniki informujące o doprowadzeniu czynności do końca. W polszczyźnie jest to czasownik *dojadać*, a w języku rosyjskim — czasowniki *доеда́ть* oraz *отъе́сть* (tylko dokonany).

SYNSET₄

Czwartą grupę tworzą leksemy, w których znaczeniu występuje sem funkcjonalny precyzujący, że czynność jedzenia realizuje się dookoła obiektu lub całkowicie. Omawiany zbiór tworzą czasowniki *objadać₁* (neutralny) i *obżerać₁* (potoczny). Z kolei w języku rosyjskim jest to nienacechowany leksem *объеда́ть₁*.

SYNSET₅

Zbiór zawiera czasowniki oznaczające, że konsumowane pożywienie jest wybierane z czegoś stopniowo lub całkowicie. W obu językach dane znaczenie reprezentuje jeden neutralny czasownik — odpowiednio: *wyjadać/выеда́ть*.

SYNSET₆

Do kolejnego synsetu zaliczają się czasowniki, których semantemy łączy sem specyficzny opisowy: [mało], oraz sem funkcjonalny: [zacząć i nie skończyć]. W języku polskim omawiane znaczenie wyrażają trzy potoczne leksemy: *nadjadać*, *nadżerać*, *ujadać*, a w języku rosyjskim dwa nienacechowane czasowniki: *надъеда́ть*, *отъеда́ть₁*.

SYNSET₇

Wyróżniony zbiór obejmuje czasowniki, które oprócz komponentów znaczeniowych: [mało] [zacząć i nie skończyć], zawierają wspólny składnik funkcjonalny: [od spodu], oraz sem potencjalny: [potoczne]. W polszczyźnie dane znaczenie realizuje leksem *podjadać₁*, a w języku rosyjskim — *подъеда́ть₁*.

SYNSET₈

W tej grupie sytuują się czasowniki zawierające w swej strukturze znaczeniowej wspólny komponent funkcjonalny: [do wyczerpania zapasów], oraz

potencjalny: [potoczne]. W języku polskim omawiane znaczenie jest reprezentowane przez czasownik *przejadać*₁. W języku rosyjskim natomiast są to leksemy: *подъедать*₂ i *проедать*.

SYNSET₉

Do tego zbioru wchodzi czasowniki ze wspólnym semem specyficznym funkcjonalnym: [spędzając pewien czas na jedzeniu]. W języku polskim rozpatrywane znaczenie wyraża potoczny czasownik *przejadać*₂. Z kolei w języku rosyjskim — tylko dokonany i nienacechowany stylistycznie leksem *проесть*.

SYNSET₁₀

Następny zbiór, wyróżniony na podstawie występowania cechy znaczeniowej: [wspólnie z kimś], ma swoją reprezentację leksykalną wyłącznie w języku rosyjskim w postaci potocznego czasownika *разъедать*.

W dalszej kolejności wyodrębniają się zbiory czasowników jedzenia o coraz bardziej rozbudowanej strukturze znaczeniowej (hiponimy jednostek centralnych). Ujawniają się w niej poszczególne składniki precyzujące sposób realizacji rozważanej czynności (technika wprowadzania pokarmu, anatomiczne „narzędzie obróbki”, odgłosy towarzyszące, tempo); niektóre jej cele (określanie smaku pożywienia, czerpanie przyjemności smakowej); wykładniki charakterystyki ilościowej; semy ukierunkowania czynności na wykonawcę/odbiorcę; komponenty implikujące zawieranie się jednej czynności w drugiej (relacja pociągania, por. *jeść* — *połykać*); elementy charakterystyki czasowej i przestrzennej.

Na pierwszy plan wysuwa się dość liczna grupa wyrazów związanych z etapem mechanicznej obróbki pokarmu.

SYNSET₁₁

Zbiór obejmuje czasowniki *chapać*₁ i *dziabać*₃, w których znaczeniu można wyodrębnić wspólne składniki opisowe: [rozdrabnianie] [*quasi*-narzędzie] [współwystępowanie], sem funkcjonalny: [chwytając zębami lub pyskiem], oraz potencjalny: [potoczne]. Omawiana grupa nie ma swojej reprezentacji leksykalnej w języku rosyjskim.

SYNSET₁₂

W obrębie następnego synsetu sytuują się leksemy *dziobać*₁/*dziobać*₁//*клевать*₁. Oprócz jednakowych semów specyficznych opisowych: [rozdrabnianie] [*quasi*-narzędzie] [współwystępowanie], zawierają one wspólny sem funkcjonalny: [chwytając dziobem].

SYNSET₁₃

Zbiór łączy czasowniki o identycznym zestawie semów specyficznych opisowych (jak w poprzednich synsetach) ze wspólnym semem specyficznym funkcjonalnym: [rozrywając zębami]. W polszczyźnie dane znaczenie wyraża leksem *gryźć*. W języku rosyjskim natomiast reprezentują je dwa czasowniki: *грызть* i *кусать*. Polski czasownik *kąsać* (wyraz książkowy) ‘kaleczyć zębami, ciąć żądłem; gryźć’¹¹ odnosi się raczej do funkcji obronnych niż pokarmowych.

SYNSET₁₄

Do tej grupy zaliczają się leksemy o identycznym zestawie semów specyficznych opisowych (jak we wcześniejszych zbiorach) zawierające wspólny sem specyficzny funkcjonalny: [podbierając językiem]. Wyróżnione znacznie leksykalne realizują czasowniki *lizać*/*лизать*₁.

SYNSET₁₅

Dany synset obejmuje czasowniki *ssać*/*cocam*₁, w których strukturze znaczeniowej występują jednakowe semy specyficzne opisowe: [wlewanie] [*quasi*-narzędzie] [współwystępowanie], oraz sem funkcjonalny: [wciągając ustami].

SYNSET₁₆

Zbiór mieści czasowniki *ssać*/*cocam*₂. Ich semantemy łączą wspólne semy specyficzne opisowe: [wlewanie] [narzędzie] [współwystępowanie], oraz sem funkcjonalny: [wciągając ustami].

SYNSET₁₇

Kolejną grupę stanowią czasowniki *ssać*/*cocam*₃, których strukturę znaczeniową reprezentują wspólne semy specyficzne opisowe: [rozdrabnianie] [*quasi*-narzędzie] [współwystępowanie], oraz składnik funkcjonalny: [rozpuszczając lub rozmiękczać].

SYNSET₁₈

Zbiór tworzą leksemy zawierające identyczny zestaw semów specyficznych opisowych (jak we wcześniejszych grupach) oraz wspólny sem funkcjonalny: [zrywając pyskiem lub dziobem]. W języku polskim reprezentują go trzy czasowniki: *skubać*₁, *smyskać*, *szczypać*₂. Z kolei w języku rosyjskim omawiany synset reprezentuje leksem *уцунать*₂. Czasownik *smyskać* jest w rozwa-

¹¹ *Uniwersalny słownik języka polskiego*. T. 2. Red. S. DUBISZ. Warszawa 2003, s. 84.

zanym szeregu nacechowany z racji tego, że zawiera on w swym znaczeniu sem potencjalny: [potoczne].

SYNSET₁₉

W obrębie synsetu mieszczą się czasowniki, w których znaczeniu występują wspólne semy specyficzne opisowe: [rozdrabnianie] [*quasi*-narzędzie] [mało] [współwystępowanie], oraz semy funkcjonalne: [zacząć i nie skończyć] [gryząc]. W polszczyźnie wyodrębniony zbiór jest reprezentowany przez jeden leksem *nadgryzać*, a w języku rosyjskim przez dwa czasowniki: *надгрызатъ*, *надкусывать*.

SYNSET₂₀

Wchodzą tu czasowniki zawierające jednakową konfigurację semów specyficznych opisowych: [rozdrabnianie] [*quasi*-narzędzie] [współwystępowanie], oraz funkcjonalnych: [na części] [gryząc]. W polszczyźnie zbiór ten obejmuje dwa czasowniki: *przegryzać*₁, *rozgryzać*. W języku rosyjskim są to cztery czasowniki: *перегрызатъ*, *перекусывать*₁, *разгрызатъ*, *раскусывать*.

SYNSET₂₁

Struktura znaczeniowa czasowników należących do tej grupy ma identyczny zestaw semów specyficznych opisowych jak poprzednia. Różni się od niej natomiast zestawem semów funkcjonalnych: [na części] [dziobiąc]. Omawiane znaczenie w obu językach wyraża jeden czasownik: *rozdziobywać*/*расклевывать*₁.

SYNSET₂₂

Dany synset zawiera czasowniki z jednakowym układem semów specyficznych opisowych, jak w dwóch poprzednich. Różnice dotyczą zestawu semów funkcjonalnych: [dookoła lub całkowicie] [gryząc]. W języku polskim zaliczają się tu dwa potoczne czasowniki: *obgryzać* i *ogryzać*. Z kolei w języku rosyjskim są to cztery nienacechowane stylistycznie leksemy: *глодать*, *обладывать*, *обгрызатъ*, *обкусывать*.

SYNSET₂₃

Następną grupę stanowią czasowniki *obdziobywać*/*обклевывать*. Ich struktura znaczeniowa różni się od poprzedniej grupy zestawem semów funkcjonalnych: [dookoła lub całkowicie] [dziobiąc]. Wyrazy te mają inne nacechowanie. Wirtuem *обклевывать* nie zawiera składników kojarzonych, natomiast *obdziobywać* zawiera kwalifikator: [potoczne].

SYNSET₂₄

Semantem czasowników *obskubywać/обицыватъ*₂ różni się od leksemów należących do synsetu dwudziestego trzeciego semem funkcjonalnym: [zrywając ustami, pyskiem lub dziobem]. Podobnie jak w wypadku poprzedniego zbioru w poszczególnych językach leksemy różnią się nacechowaniem: *обицыватъ*₂ jest neutralne, a *obskubywać* — potoczne.

SYNSET₂₅

W granicach tego zbioru mieszczą się czasowniki *wygryzać/выгрызатъ*. Zawierają one identyczny zestaw semów specyficznych opisowych (jak w poprzednich grupach) przy odmiennym zestawie semów funkcjonalnych: [stopniowo lub całkowicie] [gryząc], wskazujących na wybieranie z czegoś pożywienia.

SYNSET₂₆

Leksemy *wydziobywać/выклевыватъ* różnią się od poprzedzających je grup czasowników zestawem semów funkcjonalnych: [stopniowo lub całkowicie] [dziobiąc].

SYNSET₂₇

Zbiór obejmuje rosyjskie czasowniki *сгрызатъ* i *сгладыватъ* ‘jeść gryząc’. W ich strukturze znaczeniowej występują wspólne semy specyficzne opisowe: [rozdrabnianie] [*quasi*-narzędzie] [współwystępowanie], oraz sem funkcjonalny: [gryząc]. Czasowniki te różnią się nacechowaniem: *сгрызатъ* jest wyrazem neutralnym, a *сгладыватъ* — potocznym. Wyróżniona grupa nie ma swoich odpowiedników leksykalnych w polszczyźnie. Por. *zgryźć* ‘zmiażdżyć (miażdżyć) coś zębami, gryząc rozdrobnić (rozdrabniać); rozgryźć (rozgryzać)’¹².

SYNSET₂₈

Potoczny czasownik *сжевыватъ* ‘jeść żując’ różni się od leksemów poprzedniej grupy semem funkcjonalnym: [żując]. Nie ma swojego odpowiednika w języku polskim. Por. *zżuć* ‘żując, dokładnie pogryźć’¹³.

SYNSET₂₉

Nienacechowany czasownik *склевыватъ* różni się od wyrazów należących do dwóch poprzednich grup semem funkcjonalnym: [dziobiąc]. Nie ma swojego odpowiednika w języku polskim.

¹² Ibidem, t. 4, s. 987.

¹³ Ibidem, s. 1106.

SYNSET₃₀

Zalicza się tu rosyjski czasownik *расклевыывать*₂. W jego znaczeniu oprócz wskazanych wcześniej semów specyficznych opisowych można też wyróżnić składnik: [dużo], oraz semy funkcjonalne: [do reszty] [dziobiąc]. Nie ma on w rozpatrywanym znaczeniu polskiego odpowiednika. Por. *rozdziobywać* ‘dziobiąc rozszarpać (rozszarpywać), podzielić (dzielić) coś na drobne części, kawałki’¹⁴ = *расклевыывать*₁.

SYNSET₃₁

Zbiór zawiera rosyjski czasownik *прогрызть* (tylko dokonany), który oprócz zestawu semów specyficznych opisowych: [rozdrabnianie] [*quasi*-narzędzie] [współwystępowanie], zawiera również w swym znaczeniu sem specyficzny funkcjonalny: [w jakimś czasie]. Nie ma on odpowiednika w systemie leksykalnym polszczyzny. Podobny do niego pod względem formalnym polski czasownik *przegryźć* może wyrażać trzy różne znaczenia: ‘przećciąć (przecinać) gryząc, rozdzielić (rozdzielać), rozerwać (rozrywać) zębami’, *pot.* ‘zjeść (zjadać) coś naprędce, zjeść (zjadać) trochę, niewiele, zaspokajając pierwszy głód; przekąsić (przekąszać)’, ‘przerywając picie, jedzenie czegoś, co jakiś czas zjeść (zjadać) coś (innego), zwykle w niewielkiej ilości, przepłatać picie jedzeniem, zagryźć (zagryzać) czymś’¹⁵.

SYNSET₃₂

Kolejną grupę reprezentuje czasownik *pogryzać* zawierający w swej strukturze znaczeniowej semy specyficzne opisowe: [rozdrabnianie] [*quasi*-narzędzie] [powoli] [współwystępowanie], oraz sem potencjalny: [potoczne]. Dany leksem nie ma odpowiednika systemowego w języku rosyjskim.

SYNSET₃₃

Dany zbiór skupia nienacechowane czasowniki *пережевывать*, *жевать*, *жевать*, *пережевывать* z jednakowym zestawem semów specyficznych opisowych: [rozdrabnianie] [*quasi*-narzędzie] [powoli] [współwystępowanie], oraz funkcjonalnych: [rozcierając zębami] [dokładnie].

Następne synsety obejmują czasowniki jedzenia związane relacją pociągania.

SYNSET₃₄

W zbiorze mieszczą się czasowniki, które łączy wspólny zestaw semów specyficznych opisowych: [*quasi*-narzędzie] [współwystępowanie], oraz sem

¹⁴ Ibidem, t. 3, s. 991.

¹⁵ Ibidem, s. 664.

funkcjonalny: [przesuwając pokarm]. W języku polskim odpowiednią konfigurację składników struktury znaczeniowej mają trzy leksemy: *łykać*, *połykać*, *przełykać*, a w języku rosyjskim — dwa: *глотать*, *проглатывать*.

SYNSET₃₅

Na strukturę znaczeniową czasowników tej grupy składają się wspólne semy specyficzne opisowe: [zwrotność] [współwystępowanie], oraz sem funkcyjny: [tkwiąc w przełyku]. W obu językach omawiany synset reprezentuje jeden czasownik *dlawić się/давиться*. Różnią się one nacechowaniem. Wirtuem *dlawić się* nie zawiera składników kojarzonych, natomiast rosyjskiemu *давиться* przysługuje cecha: [fizjologiczne].

SYNSET₃₆

Semantem czasowników należących do tego zbioru reprezentują wspólne semy specyficzne opisowe: [quasi-narzędzie] [współwystępowanie], oraz sem funkcyjny: [rozkładając substancje pokarmowe]. Zarówno w języku polskim, jak i rosyjskim wyróżnione znaczenie realizują po dwa leksemy: *przetrawiać*, *trawić/варить*, *переваривать*. W strukturze znaczeniowej rosyjskich czasowników wirtuem nie jest reprezentowany. Z kolei wirtuem *przetrawiać* oraz *trawić* obejmuje sem potencjalny: [fizjologiczne].

SYNSET₃₇

W strukturze znaczenia kolejnej grupy synonimów oprócz wskazanego w poprzednim synsecie zestawu semów specyficznych opisowych ujawnia się wspólny sem funkcyjny: [asymilując substancje pokarmowe]. Rozpatrywane znaczenie w polszczyźnie realizują czasowniki *przyswajać* i *wchłaniać*, których wirtuem reprezentuje sem potencjalny: [fizjologiczne]. W języku rosyjskim jest to nienacechowany czasownik *усваивать*.

SYNSET₃₈

Dany zbiór tworzą czasowniki *zatrzuwać się/отравляться*. Semantem wymienionych leksemów obejmuje wspólne semy specyficzne opisowe: [uprzedniość] [zwrotność], a ich wirtuem nie zawiera składników kojarzonych.

Następnie wyodrębniają się grupy leksemów dotyczących etapu określania smaku pożywienia, jak również wyrażających czynności ukierunkowane na czerpanie przyjemności smakowej z jedzenia.

SYNSET₃₉

W obrębie tego synsetu sytuują się czasowniki, których semantemy łączą wspólne semy specyficzne opisowe: [quasi-narzędzie] [mało] [współwystę-

powanie], a także sem funkcjonalny [w celu określenia smaku, jakości lub przydatności do spożycia]. Znaczenie określania smaku pożywienia w języku polskim reprezentuje pięć czasowników: *degustować*, *kosztować*, *lizać*₂, *próbować*, *smakować*₁. W języku rosyjskim realizują je cztery wykładniki: *вкушать*₂, *дегустировать*, *отведывать*, *пробовать*. Neutralne w porównywanym szeregu są czasowniki *прóbować*, *smakować*₁/*пробовать*. Leksemy *degustować*/*дегустировать* kwalifikują się jako specjalistyczne (spożywcze). Z kolei czasowniki *kosztować*/*вкушать*₂, *отведывать* uznaje się za książkowe (przestarzałe). Znaczenie określania smaku w polszczyźnie może także realizować potoczny leksem *lizać*₂ ‘zjeść odrobinę czegoś; spróbować, skosztować’¹⁶ (używany zwykle w postaci dokonanej, np. *liznąć sosu*). Funkcjonalnym odpowiednikiem czasowników związanych z sensoryczną oceną żywności może być również rosyjski czasownik *лизать*/*лизнуть*, por.:

- (1) *Dotknął kukurydzianego płatką przyklepionego do brzegu miseczki. Był mokry i zimny. Wziął go na palec i posmakował. Bez cukru.* (A. STASIUK: *Dziewięć*).
- (2) *К краю тарелки с недоеденными кукурузными хлопьями прилип один кусочек, Павел дотронулся до него. Он был размокший и холодный. Подценил пальцем и лизнул. Без сахара.* (А. СТАСЮК: *Девять*).

Analizowane źródła leksykograficzne nie rejestrują jednak użycia tego leksemu w znaczeniu określania smaku, por. *лизать*: 1. ‘проводить языком по чему-л., касаться языком кого-, чего-л.’ *Л. ложку. Л. рану.*//‘подбирая языком, есть, пить’. *Л. мороженое. Кот лижет разлитое молоко. Л. сметану.* 2. ‘время от времени касаться чего-л., соприкасаться с кем-, чем-л. (о волне, языках пламени и т.п.)’. *Волны лижут прибрежные камни. Пламя лижет стены сарая.* 3. Пренебр. ‘целовать’. *Полез л. руки*¹⁷.

SYNSET₄₀

Do tej grupy kwalifikują się z kolei czasowniki, w których znaczeniu występują wspólne semy specyficzne opisowe: [*quasi*-narzędzie] [współwystępowanie], oraz sem funkcjonalny: [dla przyjemności smakowej]. W obu językach dla wyodrębnionego znaczenia można wskazać po jednym wykładnikowi leksykalnym — odpowiednio: *smakować*₂/*смаковать*. Leksem *smakować*₂ jest nienacechowany, natomiast *смаковать* określa się jako potoczne.

Następne zbiory obejmują czasowniki jedzenia, w których strukturze znaczeniowej przejawia się charakterystyka dźwiękowa.

¹⁶ Ibidem, t. 2, s. 459.

¹⁷ *Большой толковый словарь русского языка*. Ред. С.А. КУЗНЕЦОВ. Санкт-Петербург 2008, s. 496.

SYNSET₄₁

Synset mieści czasowniki, których semantemy łączy zestaw wspólnych semów specyficznych opisowych: [rozdrabnianie] [*quasi*-narzędzie] [głośno] [współwystępowanie]. W polszczyźnie reprezentują go dwa potoczne czasowniki: *ciamkać*, *mlaskać*. Z kolei w języku rosyjskim jest to czasownik *чавкать* (również potoczny, w niektórych źródłach leksykograficznych kwalifikowany jako wulgarny bądź żartobliwy).

SYNSET₄₂

W następnym synsecie grupują się czasowniki, w których znaczeniu oprócz zestawu wymienionych wcześniej semów specyficznych opisowych zawiera się wspólny sem specyficzny funkcjonalny: [gryząc twardy pokarm]. W języku polskim wyróżnioną grupę reprezentuje potoczny czasownik *chrupać*. W języku rosyjskim dane znaczenie realizują cztery wykładniki leksykalne: *хрумкать*, *хрупать*, *хрустать*, *хрюпать*, różniące się nacechowaniem. Czasowniki *хрумкать* i *хрупать* kwalifikują się jako wyrazy potoczne, *хрустать* jako gwarowe, a *хрюпать* — jako wulgarnie.

SYNSET₄₃

Odrębny zbiór tworzą potoczne czasowniki oznaczające jedzenie półpłynnych potraw, a także picie płynów z towarzyszeniem charakterystycznych odgłosów wciągania. W języku polskim dany zbiór reprezentuje leksem *siorbać*, w którego strukturze znaczeniowej można wskazać semy specyficzne opisowe: [wlewanie] [*quasi*-narzędzie] [głośno] [współwystępowanie], oraz sem funkcjonalny: [wciągając płyn lub płynną potrawę]. Jego odpowiednikiem w języku rosyjskim jest w tym wypadku leksem *хлебать*₁ o tożsamej strukturze znaczeniowej. Semantem czasownika *хлебать*₂ różni się od semantemu *хлебать*₁ semem specyficznym opisowym: [narzędzie], oraz semem funkcjonalnym: [czerpiąc płynne pożywienie].

Kolejne wyróżnione synsety skupiają czasowniki określające tempo konsumpcji (szybkie bądź powolne). Nierzadko w powiązaniu z charakterystyką ilościową w odniesieniu do spożywanego pokarmu (dużo lub mało).

SYNSET₄₄

W rozpatrywanej grupie sytuują się czasowniki *zajadać/noedatъ* zawierające w swej strukturze znaczeniowej jednakowy zestaw semów specyficznych opisowych: [szybko] [dużo], oraz sem funkcjonalny: [z apetytem]. Wirtuem leksemu *zajadać*₁ obejmuje ponadto składnik kojarzony: [potoczne].

SYNSET₄₅

Zbiór łączy czasowniki, których struktura znaczeniowa obejmuje identyczny jak w wypadku poprzedniego synsetu układ semów specyficznych opisowych, ale różni się od niej semem funkcjonalnym: [łapczywie]. W polszczyźnie omawiane znaczenie leksykalne ma jeden wykładnik w postaci czasownika *pochłaniać* (kwalifikowanego jako wyraz książkowy). W języku rosyjskim natomiast można tutaj zaliczyć dwa czasowniki różniące się nacechowaniem, mianowicie: *поглощать* [ironiczne] oraz *пожирать* [potoczne].

SYNSET₄₆

Należą do niego leksemy, w których semantemie można wyodrębnić semy specyficzne opisowe: [szybko] [mało]. Daną grupę reprezentuje potoczny czasownik *chapać*₂. W wyodrębnionym znaczeniu nie ma on jednak odpowiednika w systemie leksykalnym języka rosyjskiego.

SYNSET₄₇

Następny zbiór włącza czasowniki jedzenia, które wyrażają powolne tempo konsumpcji, czyli oprócz składników specyficznych opisowych: [rozdrabnianie] [*quasi*-narzędzie] [współwystępowanie], zawierają również w swym znaczeniu sem: [powoli]. Zaliczają się tu polskie leksemy potoczne: *mamlać/mamleć/mamlać/memlać*, *międlić*. W języku rosyjskim nie można wskazać wykładników leksykalnych rozpatrywanego znaczenia.

W dalszej kolejności wyodrębniają się synsety obejmujące czasowniki jedzenia, w których znaczeniu dominują składniki precyzujące ilościowy wymiar tejże czynności. Poszczególne zbiory synonimów można uszeregować rosnąco według skali: poniżej normy — w normie — powyżej normy (mało — dostatecznie — dużo). Charakterystyka ilościowa nierzadko jest przy tym ściśle sprzężona z przejawianiem się określonych relacji międzyludzkich (ukierunkowanie czynności na jej wykonawcę lub na odbiorcę czynności).

SYNSET₄₈

W jego granicach mieszczą się czasowniki, w których semantemie występują wspólne semy specyficzne opisowe: [mało] [poniżej normy]. Polskimi wykładnikami danego znaczenia są dwa leksemy: *głodować*, *niedojadać*. W języku rosyjskim realizują je trzy czasowniki: *голодать*₁, *голодовать*, *недодедать*. Wszystkie te wyrazy są nienacechowane. Wyjątek stanowi *голодовать*, którego wirtuem zawiera składnik kojarzony: [pospolite].

SYNSET₄₉

Należą tu czasowniki ze wspólnym semem specyficznym opisowym: [mało]. Na gruncie polskim jest to pięć czasowników: *dziobać*₂/*dzióbać*₂, *lizać*₃, *podjadać*₂, *podżerać*₂, *skubać*₂. Z kolei w języku rosyjskim w omawianym znaczeniu realizują się leksemy *перекусывать*₂ i *подзакусывать*. Wszystkie wymienione czasowniki kwalifikują się jako potoczne. W wirtualnym *dziobać*₂/*dzióbać*₂ oraz *skubać*₂ występuje ponadto składnik kojarzony: [przenośne].

SYNSET₅₀

Obejmuje potoczne czasowniki *podjadać*₃ i *podżerać*₃, których struktura znaczeniowa podobnie jak w wypadku poprzedniej grupy obejmuje sem specyficzny opisowy: [mało], implikujący spożycie niewielkiej ilości pożywienia. Oprócz tego w ich semantemie zawiera się sem funkcjonalny: [między posiłkami]. Nie można wskazać rosyjskich wykładników rozważanego znaczenia. Potoczny czasownik *подъедать* może oznaczać dwie sytuacje: 1. ‘съесть нижнюю часть чего-л., повредить обедаая’, 2. ‘съесть все без остатка’¹⁸.

SYNSET₅₁

Semantemy potocznych czasowników *podjadać*₄ i *podżerać*₄ różnią się od poprzedniej grupy semem funkcjonalnym: [ukradkiem]. Wyrazy w omawianym tu znaczeniu nie mają swoich odpowiedników systemowych w języku rosyjskim.

SYNSET₅₂

Strukturę znaczeniową czasowników wyróżnionego synsetu łączy wspólny zestaw semów specyficznych opisowych: [szybko] [mało], a także sem funkcjonalny: [między posiłkami], oraz potencjalny: [potoczne]. W polszczyźnie funkcjonują dwa czasowniki zawierające odpowiedni układ składników semantycznych: *przegryzać*₂, *przekąszać*₁, natomiast w języku rosyjskim znaczenie to realizuje leksem *закусывать*₁.

SYNSET₅₃

Elementem odróżniającym strukturę znaczeniową czasownika *pojadać* od struktury czasowników poprzedniego synsetu jest sem specyficzny opisowy: [powoli]. Rozpatrywane znaczenie leksykalne nie jest reprezentowane w języku rosyjskim. Por. czasownik *ноедать* odnosi się do jedzenia szybkiego i łapczywego.

¹⁸ Ibidem, s. 887.

SYNSET₅₄

Do semantemu potocznych czasowników zgrupowanych w obrębie tego synsetu wchodzi wspólny sem specyficzny opisowy: [mało], oraz funkcjonalny: [po alkoholu albo czymś ostrym bądź po innej potrawie lub napoju]. Polszczyzna dysponuje czterema potocznymi leksemami oznaczającymi sytuację przerywania (przeplatania) picia, jedzenia czegoś w celu zajęcia czegoś innego, zwykle w niewielkiej ilości: *przegryzać*₃, *przekąszać*₂, *zagryzać*, *zakąszać*. W języku rosyjskim można wskazać dwa nienacechowane czasowniki realizujące omawiane znaczenie: *заедать*, *закусывать*₂.

SYNSET₅₅

Zbiór gromadzi czasowniki, do których struktury znaczeniowej wpisuje się wspólny sem specyficzny opisowy: [dużo], oraz funkcjonalny: [w towarzystwie]. W języku polskim odpowiednią konfigurację składników znaczeniowych realizują dwa czasowniki: *bankietować*, *ucztować*, a w języku rosyjskim — jeden: *нуждаться*. Różnica między nimi dotyczy nacechowania, o czym świadczą odpowiednie uszeregowanie semów potencjalnych. Wirtuem *bankietować* obejmuje składniki: [potoczne], [żartobliwe], *ucztować*: [książkowe], a *нуждаться*: [poetyckie] [żartobliwe].

SYNSET₅₆

Wyodrębniony synset włącza czasownik *biesiadować*. Do jego semantemu wchodzi taki sam jak w poprzedniej grupie zestaw semów z dodatkowym składnikiem funkcjonalnym: [rozmawiając o czymś]. Wirtuem *biesiadować* obejmuje semy potencjalne: [książkowe] [podniosłe]. W tym znaczeniu nie ma on swego odpowiednika w polu rosyjskich czasowników jedzenia. Por. *беседовать* ‘вести беседу, обмениваться мнениями, разговаривать’¹⁹ (pole czasowników mówienia).

SYNSET₅₇

Zbiór tworzą dwa rosyjskie czasowniki *трапезничать*₁ i *трапезовать*₁, które zawierają jednakowy zestaw semów specyficznych funkcjonalnych: [w towarzystwie] [w klasztorze], a także potencjalnych: [książkowe] [cerkiewne]. Leksemy te nie mają polskich odpowiedników.

SYNSET₅₈

Semantem rosyjskich czasowników *трапезничать*₂ i *трапезовать*₂ obejmuje jedynie sem specyficzny funkcjonalny wskazujący, że konsump-

¹⁹ Ibidem, s. 73.

cja przebiega w obecności innych osób: [w towarzystwie]. Od czasowników należących do poprzedniego synsetu różni je zestaw semów potencjalnych: [książkowe] [żartobliwe]. Nie można również wskazać ich odpowiedników systemowych w języku polskim.

SYNSET₅₉

Dany zbiór skupia potoczny polski czasownik *łasować*. W jego semantemie ujawnia się tylko sem specyficzny funkcjonalny: [ukradkiem], oznaczający, że czynność jedzenia realizuje się bez udziału innych osób (po kryjomu), jak to miało miejsce w wypadku czasowników należących do czterech poprzednich synsetów. Nie stwierdza się występowania analogicznego wykładnika rozpatrywanego znaczenia leksykalnego w języku rosyjskim.

SYNSET₆₀

Kolejna grupa łączy czasowniki, w których strukturze znaczeniowej występuje wspólny sem specyficzny opisowy: [zwrotność], wskazujący, że wykonawca czynności jedzenia jest zarazem jej odbiorcą. W obu porównywanych językach można wymienić następujące czasowniki będące wykładnikami danego znaczenia leksykalnego: *karmić się*, *odżywiać się*, *żywić się*/ *кормиться*, *питаться*₁. Różnią się one nacechowaniem. Wirtuemy *karmić się*/ *кормиться*, *питаться*₁ nie zawierają składników kojarzonych, natomiast wirtuem leksemów *odżywiać się*₁ i *żywić się* reprezentuje sem: [książkowe].

SYNSET₆₁

Nienacechowane czasowniki *paść się*/*нацмучь*₁ zawierają ten sam, co czasowniki należące do synsetu sześćdziesiątego, sem specyficzny opisowy: [zwrotność], ale różnią się od nich semem specyficznym funkcjonalnym: [przemieszczając się po pastwisku].

SYNSET₆₂

W zbiorze tym grupują się czasowniki, do których semantemu wchodzi semy specyficzne opisowe: [*quasi*-narzędzie] [przechodniość], oraz sem funkcjonalny: [własnym mlekiem]. Dane znaczenie leksykalne w języku polskim reprezentuje czasownik *karmić*₁. W języku rosyjskim są to czasowniki *вскармливать* i *кормить*₁. Leksemy *karmić*₁/*кормить*₁ są neutralne, natomiast w wirtuemie *вскармливать* występują semy potencjalne: [przestarzałe] [podniosłe].

SYNSET₆₃

Daną grupę tworzą nienacechowane czasowniki *karmić*₂/*кормить*₂, w których semantemie występują semy specyficzne opisowe: [narzędzie]

[przechodniość], oraz semy funkcjonalne: [wprowadzając pożywienie do ust] [pomagając w jedzeniu].

SYNSET₆₄

Do następnego zbioru kwalifikują się czasowniki zawierające w swej strukturze znaczeniowej sem specyficzny opisowy: [przechodniość], oraz sem funkcjonalny: [dostarczając pożywienia]. W języku polskim dane znaczenie realizują trzy czasowniki: *karmić*₃, *odżywiać*₁, *żywić*, a w języku rosyjskim — dwa: *кормить*₃, *nutать*. Ujawniające się między nimi różnice dotyczą nacechowania. Wirtuem *odżywiać* i *żywić* zawiera składnik: [książkowe]. Z kolei w wirtuemie *karmić*₃/*кормить*₃, *nutать* brak składników kojarzonych.

SYNSET₆₅

Synset tworzą czasowniki, których semantemy obejmują wspólne semy specyficzne opisowe: [zwrotność], a także semy funkcjonalne: [w celu zaspokojenia głodu]. W języku polskim odpowiednie znaczenie wyraża pięć czasowników: *pokrzepiać się*, *posilać się*, *nasycać się*, *pożywiać się*, *sycić się*. Język rosyjski dysponuje w tym zakresie dwoma leksemami: *насыщаться* i *подкрепляться*. Poszczególne wyrazy różnią się nacechowaniem. Wirtuemy polskich czasowników zawierają sem potencjalny: [książkowe], natomiast w wypadku leksemów *насыщаться* i *подкрепляться* jest to składnik: [potoczne].

SYNSET₆₆

Do kolejnej grupy wchodzi czasowniki, w których semantemie zawierają się wspólne semy specyficzne opisowe: [dużo] [zwrotność], oraz sem funkcjonalny: [do syta]. Rozpatrywane znaczenie oddają w polszczyźnie dwa czasowniki: *najadać się*, *nażerać się*. Podczas gdy w języku rosyjskim realizują je trzy leksemy: *наедаться*, *нажираться*, *напиться*. Wirtuem *najadać się* nie obejmuje składników kojarzonych. W wirtuemie czasownika *наедаться* występuje sem: [potoczne]. Wirtuem leksemów *нажираться*, *напиться* reprezentują z kolei składniki: [potoczne] [pospolite] [wulgarne].

SYNSET₆₇

Na dany zbiór składają się czasowniki, w których znaczeniu można wyodrębnić wspólny sem specyficzny opisowy: [przechodniość], oraz sem funkcjonalny: [w celu zaspokojenia głodu]. Z odpowiednim uszeregowaniem składników semantemu mamy do czynienia w wypadku czasowników: *pokrzepiać*, *posilać*, *pożywiać*, *sycić*/*насыщать*, *подкреплять*. W wirtuemie większości

wymienionych leksemów występuje składnik kojarzony: [książkowe]. Wyjątek pod tym względem stanowi potoczny czasownik *подкреплять*.

SYNSET₆₈

Synset skupia czasowniki, które zawierają w swej strukturze znaczeniowej wspólny zestaw semów specyficznych opisowych: [zwrotność], oraz funkcjonalnych: [przyjmując jako poczęstunek]. Polszczyzna dysponuje dwoma wykładnikami rozpatrywanego znaczenia (*częstować się*₁, *ugaszczać się*₁). W języku rosyjskim znaczenie to realizuje czasownik *угощаться*. Różnią się one nacechowaniem stylistycznym. Leksemy *częstować się/угощаться* kwalifikują się jako potoczne. Wirtuem *ugaszczać się* reprezentuje składnik: [książkowe].

SYNSET₆₉

Semantemy czasowników *częstować się*₂ i *ugaszczać się*₂ od poprzedniej grupy różni sem specyficzny funkcjonalny: [wzajemnie]. Wirtuemy omawianych leksemów są identyczne jak w wypadku czasowników należących do synsetu sześćdziesiątego ósmego. Wyrazy z takim układem składników semantycznych nie mają odpowiednika w języku rosyjskim. Znaczenie ‘wzajemności’ oddaje w tym wypadku przechodni czasownik *угощать*₁ w połączeniu z wyrażeniem zaimkowym *друг друга* (взаимо-возвратное местоимение).

SYNSET₇₀

Grupa łączy czasowniki o jednakowym zestawie semów specyficznych opisowych: [przechodniość], oraz semów funkcjonalnych: [gościnnie]. W polszczyźnie rozpatrywane znaczenie leksykalne reprezentuje pięć czasowników: *częstować*, *podejmować*, *raczyć*, *traktować*, *ugaszczać*. W języku rosyjskim w danym znaczeniu realizuje się leksem *угощать*₁. Różnice dotyczą nacechowania przejawiającego się w uszeregowaniu semów potencjalnych. Neutralne są czasowniki *częstować/угощать*₁, natomiast pozostałe leksemy tej grupy to wyrazy książkowe. Wyjątek stanowi wyraz *traktować* (od niem. *traktieren*²⁰), który należy uznać za przestarzały.

SYNSET₇₁

Semantem rosyjskiego czasownika *угощать*₂ różni się od czasowników poprzedniego zbioru dodatkowym semem funkcjonalnym: [płacąc rachunek w restauracji], a jego wirtuem nie zawiera składników kojarzonych. Rozpatrywane znaczenie leksykalne nie ma wykładników systemowych w polszczyźnie.

²⁰ Uniwersalny słownik języka polskiego. T. 4..., s. 101.

SYNSET₇₂

Semantem czasownika *nomчевать* z czasownikami poprzednich grup łączy wspólny sem specyficzny opisowy: [przechodniość], a różni uszeregowanie składników funkcjonalnych: [gościnnie] [usilnie]. Wirtuem *nomчевать* reprezentują składniki: [przestarzałe] [potoczne]. Nie można wskazać polskiego odpowiednika omawianej jednostki leksykalnej.

SYNSET₇₃

Semantem czasownika *fetować* różni się od czasowników poprzednich grup następującym układem składników funkcjonalnych: [gościnnie] [uroczyście]. Wirtuem danego leksemu zawiera składnik: [książkowe]. Wyodrębnione znaczenie nie ma wykładnika leksykalnego w języku rosyjskim.

SYNSET₇₄

W ramach następnego synsetu można wyróżnić czasowniki, których strukturę znaczeniową łączy wspólny sem specyficzny opisowy: [zwrotność], oraz funkcjonalny: [dla przyjemności]. Wykładnikami danego znaczenia leksykalnego w polszczyźnie są dwa czasowniki kwalifikowane w słownikach jako książkowe: *delektować się*, *raczyć się*. W języku rosyjskim natomiast jest to nienacechowany stylistycznie leksem *лакомиться*. Należy odnotować, że podobny do niego pod względem formalnym polski czasownik *łakomić się* wyraża jednak inne znaczenie ‘mieć na coś chęć, pragnąć, chcieć czegoś’²¹ (wyraz książkowy).

SYNSET₇₅

Semantem czasownika *лакомить* różni się od czasowników skupionych w poprzednim zbiorze semem specyficznym opisowym: [przechodniość], oraz semem potencjalnym: [przestarzałe]. Nie można wskazać odpowiednika leksykalnego tego czasownika w języku polskim. Por. *złakomić* wyraz potoczny ‘nęcać jakąś korzyścią, zachęcić, namówić kogoś do czegoś’²².

SYNSET₇₆

Do kolejnego synsetu można przypisać czasownik *разлакомиться*, w którego strukturze znaczeniowej występuje sem specyficzny opisowy: [zwrotność], semy funkcjonalne: [dla przyjemności] [rozbudzając apetyt], a także sem potencjalny: [potoczne]. W polszczyźnie nie występują leksemy o takiej konfiguracji składników semantycznych.

²¹ Ibidem, t. 2, s. 491.

²² Ibidem, t. 4, s. 1014.

SYNSET₇₇

Semantem czasownika *разлакомить* różni się od poprzedniego zbioru składnikiem opisowym: [przechodniość], a jego wirtuem nie obejmuje składników kojarzonych. Dany wyraz nie ma odpowiednika leksykalnego w języku polskim.

SYNSET₇₈

Struktura znaczeniowa czasownika *zajadać się* obejmuje semy specyficzne opisowe: [szybko] [dużo] [zwrotność], sem funkcjonalny: [z apetytem], oraz sem potencjalny: [potoczne]. Rozpatrywane znaczenie nie ma wykładnika leksykalnego w języku rosyjskim. Formalnie zbliżony potoczny czasownik *заедаться/заесться* wyraża jednak inne znaczenie związane z niechęcią do jedzenia lub wybrednością w jedzeniu w sytuacji przesytu jakimś rodzajem pożywienia. Por. 'пресытившись, стать слишком разборчивым в пище'. *Дети заелись: не хотят никаких фруктов*²³.

SYNSET₇₉

W obrębie zbioru skupiają się czasowniki, w których semantemie występuje sem specyficzny opisowy: [zwrotność], oraz sem funkcjonalny: [dodatkowo]. W porównywanych językach wyróżniony układ składników jest reprezentowany w strukturze znaczeniowej potocznych czasowników: *дожыwiać się, dokarmiać się/прикармливать₁, подкармливать₁*.

SYNSET₈₀

Struktura znaczeniowa potocznego czasownika *прикармливать₂* różni się od semantemów czasowników poprzedniej grupy składnikiem opisowym: [przechodniość] oraz funkcjonalnym: [w celu oswojenia]. Dany leksem nie ma polskiego odpowiednika o analogicznej konfiguracji składników semantycznych. Por. *осважать₂* 'przyzwyczaić (przyzwyczajać) dzikie zwierzęta do przebywania wśród ludzi, do służenia ludziom; obłaskawić (obłaskawiać)'²⁴.

SYNSET₈₁

Semantemy czasowników kolejnej grupy zawierają sem specyficzny opisowy: [przechodniość], oraz sem funkcjonalny: [dodatkowo]. W poszczególnych językach wyodrębniony synset reprezentują po dwa czasowniki: *dokarmiać, дожыwiać/подкармливать, прикармливать₁*. Różnią się one nacechowaniem. Wirtuemy leksemów *дожыwiać/подкармливать, прикармливать₁* nie zawie-

²³ Большой толковый словарь русского языка..., s. 321.

²⁴ Uniwersalny słownik języka polskiego. T. 2..., s. 1328.

rajają składników kojarzonych. Wirtuem *dokarmiać/подкармливать* obejmuje natomiast sem potencjalny: [potoczne].

SYNSET₈₂

Dany zbiór mieści w sobie czasowniki, których struktura znaczeniowa zawiera jednakowy zestaw semów specyficznych opisowych: [dużo] [przechodniość], i funkcjonalnych: [do przesyty] [szkodząc zdrowiu]. Polszczyzna dysponuje jednym wykładnikiem leksykalnym rozpatrywanego znaczenia — *przekarmiać*. Z kolei w języku rosyjskim można wskazać trzy takie czasowniki: *закармливать*, *обкармливать* i *перекармливать*. Wirtuemy wszystkich przytoczonych leksemów nie obejmują składników kojarzonych.

SYNSET₈₃

Zbiór ten skupia potoczny czasownik *нуждать*. W jego semantemie ujawniają się semy specyficzne opisowe: [dużo] [przechodniość], oraz sem funkcjonalny: [zmuszając do jedzenia]. W systemie leksykalnym polszczyzny nie można wskazać jego odpowiednika o analogicznej konfiguracji składników znaczenia.

SYNSET₈₄

Następny synset składa się z czasowników, których semantemy łączy zestaw semów specyficznych opisowych: [dużo] [zwrotność], oraz funkcjonalnych: [przybierając na wadze] [w warunkach hodowlanych]. W języku polskim można wskazać dwa czasowniki o odpowiednim układzie składników semantycznych: *paść się*₂ i *tuczyć się*₁. W języku rosyjskim dane znaczenie wyraża czasownik *раскармливаться*. Wirtuemu *paść się*₂ oraz *раскармливаться* nie reprezentują składniki kojarzone. Z kolei w wirtuemie *tuczyć się*₁ występuje sem potencjalny: [zootechniczne].

SYNSET₈₅

Do zbioru kwalifikują się czasowniki, których semantem zawiera wspólne semy specyficzne opisowe: [dużo] [przechodniość], oraz funkcjonalne: [powyżej normy w celach hodowlanych] [powodując tycie]. W polszczyźnie występują dwa czasowniki realizujące dane znaczenie leksykalne: *paść*₂, *tuczyć*₂, a w języku rosyjskim — jeden: *раскармливать*. Wirtuem czasowników *paść*, *раскармливать* nie zawiera semów potencjalnych, natomiast w wypadku *tuczyć*₂ jest to składnik: [zootechniczne].

SYNSET₈₆

W ramach tej grupy mieszczą się czasowniki o jednakowym uszeregowaniu semów specyficznych opisowych: [dużo] [zwrotność], oraz funkcjonal-

nych: [powyżej normy] [przybierając na wadze]. Polszczyzna ma w tym zakresie do dyspozycji dwa czasowniki: *paść się*₃, *tuczyć się*₂. W ich wirtuemie występują semy potencjalne: [potoczne] [żartobliwe]. Nie można wskazać rosyjskich wykładników analizowanego znaczenia leksykalnego. Por. *настись*₂ ‘находиться где-л., часто бывать где-л’. *Он постоянно пasetся у своего друга* (неодобрительное)²⁵.

SYNSET₈₇

Synset obejmuje czasowniki *paść*₃ i *tuczyć*₃, w których strukturze znaczeniowej są obecne wspólne semy specyficzne opisowe: [dużo] [przechodniość], funkcjonalne: [powyżej normy] [powodując tycie], oraz potencjalne: [potoczne] [żartobliwe]. Nie stwierdza się występowania czasowników o odpowiedniej konfiguracji składników semantycznych w języku rosyjskim. Por. *насти* ‘присматривать за скотом и птицей во время выгона на подножный корм’. *П. гусей, коров, овец.* // ‘пускать, выпускать (скотину или птицу) на подножный корм’. *Негде п. скотину*²⁶.

SYNSET₈₈

Zbiór reprezentuje polski czasownik *głodzić się*. W strukturze jego znaczenia można wyodrębnić semy specyficzne opisowe: [mało] [zwrotność], oraz sem funkcjonalny: [skrajnie ograniczając pożywienie w jakimś celu]. Wirtuem rozpatrywanego leksemu nie zawiera składników kojarzonych. Znaczenie świadomego ograniczania pożywienia w języku rosyjskim wyraża czasownik wyodrębniony w kolejnym synsecie ze względu na nieco inny układ składników struktury semantycznej.

SYNSET₈₉

Semantem czasownika *голодать*₂ w odróżnieniu od polskiego *głodzić się* nie obejmuje semu specyficznego opisowego: [zwrotność]. W jego wirtuemie nie są również obecne semy potencjalne.

SYNSET₉₀

Wokół tej grupy koncentrują się czasowniki zawierające wspólne semy specyficzne opisowe: [mało] [przechodniość], oraz sem funkcjonalny: [skrajnie ograniczając pożywienie]. W języku polskim występuje jeden czasownik realizujący omawiane znaczenie — *głodzić*. W języku rosyjskim natomiast są to dwa czasowniki: *замаривать*, *промаривать*. Poszczególne leksemy różnią się nacechowaniem. W wirtuemie *głodzić* nie stwierdza się występo-

²⁵ Большой толковый словарь русского языка..., s. 786.

²⁶ Ibidem.

wania semów potencjalnych. Z kolei wirtuemy *замаривать* i *промаривать* obejmują składnik [potoczne].

SYNSET₉₁

Odrębną grupę tworzy neutralny czasownik *pościć*₁ zawierający w swej strukturze znaczeniowej sem specyficzny opisowy: [mało], oraz funkcjonalny: [ograniczając pożywienie ze względów religijnych]. Znaczenie zachowywania postu nakazanego w określonej religii oddaje w języku rosyjskim czasownik wyodrębniony w synsecie dziewięćdziesiątym drugim.

SYNSET₉₂

Semantem nienacechowanego czasownika *поститься*₁ ujawnia dodatkowy sem specyficzny opisowy: [zwrotność], który z kolei nie występuje w strukturze znaczeniowej polskiego *pościć*₁²⁷.

SYNSET₉₃

Kolejny zbiór skupia czasowniki, których znaczenie łączą wspólne semy specyficzne opisowe: [mało], funkcjonalne: [ograniczając pożywienie w jakimś celu], oraz potencjalne: [potoczne]. W języku polskim wyróżniony synset reprezentuje przenośny czasownik *pościć*₂. W języku rosyjskim natomiast w rozpatrywanym znaczeniu realizuje się czasownik *постничать*.

SYNSET₉₄

Synset obejmuje czasownik *поститься*₂, którego semantem różni się od semantemu czasowników należących do poprzedniej grupy dodatkowym składnikiem opisowym: [zwrotność]. Z kolei na jego wirtuem składa się sem potencjalny: [żartobliwe].

SYNSET₉₅

W jego granicach mieści się czasownik *разговляться*, którego znaczenie reprezentują semy specyficzne opisowe: [mało] [zwrotność], oraz sem funkcjonalny: [jedząc skromny posiłek po zakończeniu postu]. Dane znaczenie nie ma wykładnika leksykalnego w polu polskich czasowników jedzenia.

SYNSET₉₆

Do zbioru zaliczają się czasowniki, których strukturę znaczeniową łączą wspólne semy specyficzne opisowe: [dużo] [zwrotność], oraz sem funkcjonalny: [zwiększając wagę po uprzednim niedożywieniu]. W języku polskim

²⁷ Analogicznie: *pościć*₂/*поститься*₂.

znaczenie to ma reprezentację leksykalną w postaci trzech czasowników: *odkarmiać się*, *odpasać się*, *odżywiać się*₂, a w języku rosyjskim — dwóch czasowników: *откармливаться*, *отъедаться*. Wirtuem *отъедаться* nie zawiera składników kojarzonych, natomiast w wirtuemie *odkarmiać się* i *odpasać się*, *откармливаться* występuje składnik: [potoczne]. W wypadku *odżywiać się*₂ jest to cecha: [książkowe].

SYNSET₉₇

Semantemy czasowników należących do kolejnego synsetu różnią się od poprzedniej grupy semem specyficznym opisowym: [przechodniość]. W polszczyźnie funkcjonują trzy wykładniki analizowanego znaczenia leksykalnego: *odkarmiać*, *odpasać*, *odżywiać*₂. W języku rosyjskim natomiast reprezentuje je jeden czasownik — *откармливать*. Jest to wyraz nienacechowany stylistycznie. Wirtuemy *odkarmiać* i *odpasać* łączy wspólny sem potencjalny: [potoczne]. Z kolei wirtuem *odżywiać*₂ zawiera składnik: [książkowe].

SYNSET₉₈

W zbiorze sytuują się czasowniki, których strukturę znaczeniową łączy sem specyficzny opisowy: [dużo], oraz funkcjonalny: [powyżej normy]. Odpowiednią konfigurację składników obserwuje się w wypadku rosyjskich leksemów: *переедать* i *чревоугодничать*. Nie mają one odpowiedników leksykalnych w polszczyźnie i różnią się nacechowaniem. Wirtuem *переедать* nie zawiera składników kojarzonych, natomiast w wirtuemie *чревоугодничать* występuje sem: [przestarzałe].

SYNSET₉₉

Semantemy czasowników skupionych w tej grupie różnią się od poprzedniego synsetu dodatkowym semem specyficznym opisowym: [zwrotność]. W języku polskim dane znaczenie realizują cztery leksemy: *objadać się*, *obżerać się*, *przejadać się*, *przeżerać się*, a w języku rosyjskim — dwa: *объедаться*, *обжураться*. Wyrazy te różnią się nacechowaniem. Czasowniki *przejadać się* i *объедаться* są neutralne. Cecha [potoczne] przysługuje leksemowi *objadać się*. Z kolei wyrazy *obżerać się*, *przeżerać się* oraz *обжураться* określa przy tym także składnik: [pospolite].

SYNSET₁₀₀

Zbiór obejmuje rosyjskie czasowniki *проесть* i *прохарчиться* zawierające w swej strukturze znaczeniowej jednakowe semy specyficzne opisowe: [zwrotność], funkcjonalne: [do wyczerpania zapasów], oraz potencjalne: [potoczne]. Nie stwierdza się występowania leksemów z jednakowym uszeregowaniem składników semantycznych w języku polskim. Por. synset *przejadać*₁.

SYNSET₁₀₁

Kolejny zbiór stanowią czasowniki, których semantemy zawierają jednokowy zestaw semów specyficznych opisowych: [przechodniość], oraz funkcjonalnych: [na czyjś koszt]. W języku polskim i rosyjskim występują po dwa wykładniki analizowanego znaczenia: *objadać*₂, *obżerać*₂/*обжурать*, *объеда́ть*₂. Różnią się one nacechowaniem. Wirtuem czasownika *objadać*₂ obejmuje składniki: [przenośne] [potoczne], a wirtuem *obżerać*₂ komponenty: [potoczne] [pospolite]. W wirtuemie *объеда́ть*₂ można wskazać cechy: [potoczne] [pospolite]. Z kolei *обжурать* opatruje się kwalifikatorem: [wulgarne].

SYNSET₁₀₂

Zbiór tworzą czasowniki *pasożytować*/*паразитировать*, których semantemy łączy wspólny sem specyficzny funkcjonalny: [kosztem innego organizmu]. Wirtuem leksemu *паразитировать* zawiera składnik: [książkowe]. W wypadku *pasożytować* natomiast jest to sem: [biologiczne].

Następne synsety skupiają czasowniki jedzenia, w których znaczeniu zawiera się informacja o porze spożywania posiłku.

SYNSET₁₀₃

Jednoelementowy zbiór obejmuje nienacechowany stylistycznie rosyjski czasownik *завтракать*. Zawiera on w swej strukturze znaczeniowej wyłącznie sem specyficzny opisowy precyzujący porę spożywania posiłku: [na początku dnia]. Dany leksem nie ma systemowego odpowiednika we współczesnej polszczyźnie. Znaczenie to jest wyrażane analitycznie: *jeść śniadanie*.

SYNSET₁₀₄

W jego ramach mieszczą się czasowniki, których semantemy łączy wspólny sem specyficzny opisowy: [w środku dnia], i funkcjonalny: [między śniadaniem a kolacją]. W obu porównywanych językach dla omawianego znaczenia można wskazać po jednym wykładniku leksykalnym: *obiadować*/*обеда́ть*. Wyrazom tym przysługują jednak odmienne zestawy składników kojarzonych. Rosyjskie *обеда́ть* jest stylistycznie neutralne. Wirtuem polskiego *obiadować* obejmuje natomiast następujące semy potencjalne: [przestarzałe] [potoczne].

SYNSET₁₀₅

Kolejny zbiór jest przewidziany dla rosyjskiego czasownika *полдничать*. W semantemie danego leksemu występuje jedynie sem specyficzny funkcjonalny: [między obiadem a kolacją]. Z kolei wirtuem jest tu reprezentowany

przez składnik: [potoczne]. Rozpatrywane znaczenie nie ma wykładnika leksykalnego w polu polskich czasowników jedzenia. Może się ono wyrażać tylko i wyłącznie analitycznie, por. *jeść podwieczorek*.

SYNSET₁₀₆

W wyróżnionej grupie sytuują się czasowniki, na których strukturę znaczeniową składa się wspólny sem specyficzny opisowy: [pod koniec dnia]. W języku polskim reprezentuje ją czasownik *wieczerzać*. W języku rosyjskim natomiast są to dwa czasowniki: *вечерять* i *ужинать*. Wyrazy te różnią się jednak nacechowaniem. Rosyjskie *ужинать* jest neutralne, a *вечерять* kwalifikuje się jako potoczne. Z kolei w wirtuemie *wieczerzać* występują składniki kojarzone: [przestarzałe] [podniosłe].

Ostatnią grupę w polu czasowników jedzenia tworzą leksemy, w których znaczeniu występuje informacja o miejscu spożywania posiłku.

SYNSET₁₀₇

W obrębie danego synsetu mieszczą się czasowniki zawierające w swej strukturze znaczeniowej wspólne semy specyficzne opisowe: [zwrotność] [poza domem]. W języku polskim funkcjonuje jeden czasownik realizujący rozważane znaczenie leksykalne — *stołować się*. Z kolei w języku rosyjskim można wskazać trzy takie leksemy: *столоваться*, *харчеваться*, *харчиться*. Różnią się one nacechowaniem. Czasownik *столоваться* jest neutralny. Leksemy *харчеваться* i *харчиться* określa kwalifikator: [potoczne]. Wirtuem *stołować się* obejmuje z kolei składnik: [książkowe].

SYNSET₁₀₈

Na zbiór składają się czasowniki jedzenia, w których znaczeniu występuje sem specyficzny opisowy: [przechodniość], oraz sem funkcjonalny: [zwykle odpłatnie]. Taką konfigurację składników znaczeniowych obserwuje się w semantemie leksemy *stołować*. Jego wirtuem zawiera również sem potencjalny: [książkowe]. Wyodrębnione znaczenie nie ma odpowiedniej reprezentacji leksykalnej w języku rosyjskim.

Analiza składnikowa syntagmatyczna polskich czasowników jedzenia

Zasadniczy cel analizy składnikowej syntagmatycznej sprowadza się do wykrycia semów kontekstowych, a więc otoczeń słownych, w jakich występują wyrażenia wchodzące w obręb rozpatrywanego pola. Analiza składnikowa syntagmatyczna jest ukierunkowana na wyodrębnienie semów nuklear-

nych oraz kontekstowych, które wspólnie składają się na semem (Sm). Semy nuklearne tworzą niezmiennie i niezależne od kontekstu jądra semowe (Js). Reprezentują one porządek paradygmatyczny w języku. Semy kontekstowe natomiast tworzą klasem (Ks), czyli zbiór semów wskazujących na różnice semantyczne tego samego wyrażenia użytego w różnych kontekstach. Wykrycie semów kontekstowych pozwala na odtworzenie relacji syntagmatycznych, w jakie wchodzi badane wyrażenie²⁸. Analiza składnikowa syntagmatyczna ukazuje zatem powiązania znaczeniowe na płaszczyźnie syntagmatycznej, posługując się wyrażeniami usytuowanymi w prostych kontekstach.

We współczesnych badaniach semantyczno-składniowych przyjmuje się założenie, że w każdym wypowiedzeniu nadawca orzeka coś o czymś lub o kimś. Na podstawie zdań odnoszących się do konkretnej sytuacji komunikacyjnej można wobec tego wyróżnić predykat konstytutywny oraz dokonać charakterystyki wyrażen, które wypełniają poszczególne pozycje otwierane przez ten predykat. W wypadku czasowników jedzenia można wyróżnić cztery konteksty obrazujące podstawowe relacje, jakie mogą zachodzić między wykonawcą czynności (agensem)²⁹ oraz obiektem:

1. KTOŚ JE [GRYZIE, ŻUJE, POŁYKA...] COŚ
[ludzki] | JEŚĆ, GRYŻĆ, ŻUĆ, POŁYKAĆ... | [zwierzęcy] [roślinny]
2. KTOŚ JE [GRYZIE...] KOGOŚ
[ludzki] | JEŚĆ, GRYŻĆ... | [ludzki]
3. COŚ JE [GRYZIE, ŻUJE, POŁYKA...] COŚ
[zwierzęcy] | JEŚĆ, GRYŻĆ, ŻUĆ, POŁYKAĆ... | [zwierzęcy] [roślinny]
4. COŚ JE [GRYZIE...] KOGOŚ
[zwierzęcy] | JEŚĆ, GRYŻĆ... | [ludzki]

Pozycję agentywną przy czasownikach jedzenia wypełniają nazwy oznaczające istoty żywe (ludzi lub zwierzęta). Obiektem działań agensa są przedmioty materialne, w których agens powoduje zmiany. Pozycja obiektu jest zarezerwowana przede wszystkim dla nazw pokarmów. Agens wchodzi w kontakt z tego typu obiektami, wywołując w nich zmiany za pomocą jakiegoś narzędzia (por. KTOŚ ROBI COŚ Z CZYMŚ ZA POMOCĄ CZEGOŚ). Pozycję przeznaczoną dla nazwy narzędzia reprezentują przedmioty materialne nieżywotne: narzędzia *sensu stricto* (por. *jeść rybę widelcem*) i pseudonarzędzia (*quasi-narzędzia*), czyli części ciała istoty żywej³⁰ (por. *gryźć mięso, jeść kurczaka rękami*).

²⁸ Zob. W. MIODUNKA: *Podstawy leksykologii...*, s. 118—121, 132.

²⁹ Jurij Apresjan nie wyróżnia walencji agensa, lecz walencję subiekty, z której można by wyprowadzić bardziej treściwe walencje celowego działacza i nosiciela cechy. Zob. J. APRESJAN: *Semantyka leksykalna. Synonimiczne środki języka*. Przeł. Z. KOZŁOWSKA, A. MARKOWSKI. Wrocław—Warszawa—Kraków 2000, s. 128.

³⁰ Zob. Z. ZARON: *Problemy składni funkcjonalnej*. Warszawa 2009, s. 54—57.

Na potrzeby analizy składnikowej syntagmatycznej polskich czasowników jedzenia proponuję wyróżnić następujący zestaw semów. Rzeczowniki oznaczające istoty żywe — występujące w lewostronnym kontekście omawianej klasy czasowników — można scharakteryzować za pomocą ośmiu elementarnych składników: [pojedynczy] [zbiorowy]; [ludzki] [zwierzęcy]; [dziecko] [niedziecko]; [ptak] [nieptak]. Wyodrębnione składniki określają zakres odniesienia rzeczowników pełniących funkcję podmiotu przy czasownikach jedzenia (traktowanego odpowiednio jako zbiorowość albo jako jej jednostkowy reprezentant), a także precyzują, czy odnoszą się one do ludzi (a jeśli tak, to w jakim wieku), czy też do zwierząt (a jeśli tak, to jakiego rodzaju).

Rzeczowniki przyłączane w prawostronnym kontekście czasowników jedzenia ujawniają relacje składniowe związane z ukierunkowaniem czynności na obiekt bądź na odbiorcę (pacjensa). Nazwy wypełniające pozycję obiektu jedzenia można opisać za pomocą dziesięciu najistotniejszych komponentów: [pokarm] [niepokarm]; [płynny] [stały]; [twardy] [nietwardy]; [smaczny] [niesmaczny]; [wykwintny] [niewykwintny]. Odbiorcę (pacjensa) precyzują cztery podstawowe komponenty: [ludzki] [zwierzęcy]; [dorosły] [niedorosły]. Wyróżnione komponenty uściślają zatem, czy czynność jest skierowana bezpośrednio na obiekt, czy też powoduje ją istota wymieniona w dopełnieniu. Pozostałe składniki konkretyzują rodzaj spożywanego pokarmu i jego podstawowe cechy, takie jak: konsystencja (płynna lub stała): [pokarm] [niepokarm], tekstura (twardość lub miękkość): [twardy] [nietwardy], walory smakowe (określane jako przyjemne lub nieprzyjemne): [smaczny] [niesmaczny], wyszukany lub niewyszukany charakter potraw (dania eleganckie albo proste lub postne): [wykwintny] [niewykwintny]. Niektóre czasowniki w polu jedzenia mogą ponadto przyłączać w prawostronnym kontekście nazwy narzędzi i/lub *quasi*-narzędzi. Nazwy narzędzi precyzują składniki: [sztuciec] [pojemnik], natomiast nazwy *quasi*-narzędzi można opisać za pomocą komponentów: [narząd] [nienarząd].

Kontekst lewostronny

Jedzenie jest czynnością właściwą wyłącznie istotom żywym, które muszą pobierać pokarm z otoczenia (organizmy cudzożywne). Dlatego w lewostronnym otoczeniu czasowników należących do pola jedzenia mogą występować jedynie rzeczowniki w liczbie pojedynczej lub mnogiej oznaczające ludzi lub zwierzęta (por. 1—157).

- (1) **Młynek elektryczny zaprzestał roboty, zaczął hulać, bankietować, na stare lata chciał koniecznie odmłodzić.*
- (2) **Przekonał się, iż komputery biesiadują w sąsiednim pokoju.*

- (3) **Bo zegar brał nie tylko ochłapy, ale i ze stołu pańskiego chapał!*
- (4) **Rower wpadł na chwilę, chapnął jakąś kanapkę, i już go nie było.*
- (5) **Ładowarka głośno chrupie owies.*
- (6) **Jeden młot ciamkał, drugi siorbał — okropność.*
- (7) **Co dzień o pierwszej lampa częstowała go skromnym obiadem.*
- (8) **Częstujcie się, maszyny, zapraszała gospodyni.*
- (9) **Komputery zaczęły częstować się wzajemnie kanapkami, ciastkami.*
- (10) **Podczas gdy przyszedł dron degustował potrawy, jego wybranka mogła u wizażystki przetestować próbny makijaż [...].*
- (11) **Automat tam w grodzie nad Łydynią zapewne w piątek zajadał się pierwszą w tym roku grzybową zupą lub delektował się kurkami duszonymi w śmietanie.*
- (12) **Parapet zaczął dławić się kością, ością, pestką.*
- (13) **Dron dojadł w milczeniu kolację.*
- (14) **Dokarmiać maszyny w czasie mrozów.*
- (15) **Płot dokarmiał się sucharkami.*
- (16) **Dożywiać ławki w szkole.*
- (17) **Dron dożywiał się u krewnych.*
- (18) **Jakby zobaczył krew, to by dziabnął dalej, bo to nienormalny dron.*
- (19) **Drony dziobały ziarno.*
- (20) **Filiżanka dziobnęła trochę sernika.*
- (21) **Fetować samochody obiadem.*
- (22) **Czołgi głodowały w czasie wojny.*
- (23) **Głodził ze skąpstwa maszynkę do golenia.*
- (24) **Sukienka głodziła się, oszczędzając na książki.*
- (25) **Maszyny gryzły jabłka zerwane po drodze w sadach.*
- (26) **Monitor najbardziej lubi jadać pieczonego kurczaka.*
- (27) **Dywanik jadł chleb małymi kęsami.*
- (28) **Klipsy karmiły się nektarem z kwiatów.*
- (29) **Karmić książkę piersią.*
- (30) **Matka karmiła samochodzik łyżką.*
- (31) **Karmić suszarkę chlebem, jarzynami.*
- (32) **Drony zajmują miejsca przy stolikach, konsumują.*
- (33) **Regał kosztował różnych potraw i najprzedniejszych, win.*
- (34) **Nożyczki lizały szybko lody, patrząc sobie w oczy.*
- (35) **Ostrożnie dmuchając, latawiec liznął sosu ze znanostwem.*
- (36) **Maszynka liznęła tylko zupę i odstawiła ją.*
- (37) **Drony lasowały w spiżarni.*
- (38) **Drukarka nie rozgryza karmy, tylko łyka w całości, przez co później bardzo często wymiotuje (zwraca całe „groszki” karmy).*
- (39) **Worek miętolił i memlał skórkę chleba w bezzębnych ustach.*
- (40) **Butelka międlila cukierek w ustach.*

- (41) **Korek mlaskał i siorbał przy jedzeniu, czego sam bardzo się wstydził.*
- (42) **Nóż próbował nadgryźć jabłko.*
- (43) **Klocki nadjadły gruszkę.*
- (44) **Stokrotki nadżarły ubitego jelenia.*
- (45) **Wymizerowany dron zasiadał przy stoliku, najadał się do syta, a potem w miejsce rachunku spokojnie żądał wezwania policji.*
- (46) **Płaszcz zdążył nasycić się talerzem zupy.*
- (47) **Dron nażarł się żołędzi.*
- (48) **Wizerunek drona, który niedojada, mieszka na stacji, na nic mu nie starcza i nic nie robi poza zabawą — ukształtowały czasy PRL-u.*
- (49) **Gracje obdziobały wyłożoną słoninę.*
- (50) **Centaur obgryzł kości.*
- (51) **Portfel miał zwyczaj obiadować w hotelu „Polonia”.*
- (52) **Uczucia zaczęły objadać się ciastkami, słodyczami.*
- (53) **Z filuternym uśmiechem podstawka objada ciastko z czekolady.*
- (54) **Automaty objadały ich przez całe lato.*
- (55) **[...] firanki nie mogą się doczekać i zaczynają obskubywać ciasto tarte z truskawkami.*
- (56) **Drony miały obżerać się sajgonkami, oto ich popołudnie.*
- (57) **Szpilki obżarły padlinę.*
- (58) **Jak długo jeszcze piórnik będzie obżerać wuja?*
- (59) **Odkarmić zabiedzony tron.*
- (60) **Walizki muszą się odkarmić po powrocie z wycieczki.*
- (61) **Odpasła respirator po ciężkiej chorobie.*
- (62) **Samochód odpasł się na dobrej paszy.*
- (63) **Odtwarzacz CD zawsze odżywił się regularnie.*
- (64) **Po powrocie z wojaży autobus odżywił się w domowych pieleszach.*
- (65) **Odżywiła drony wyłącznie nabiałem i owocami.*
- (66) **Po wojnie odżywiła wychudzone i zabiedzone sztachety.*
- (67) **Smycz ogryzła kość.*
- (68) **Grzechotka papusia grzecznie obiadek.*
- (69) **Pasożytują również rutery.*
- (70) **Bacówki pasły się na halach.*
- (71) **Ciężarówki pasły się zbożem.*
- (72) **Waga pasła się słodyczami.*
- (73) **Paść lejce owsem.*
- (74) **Paść żelazo.*
- (75) **Skaner pochłonął mnóstwo kanapek i kilka butelek wody mineralnej.*
- (76) **Podjąć figury woskowe obiadem, kolacją, kawą, herbatą.*
- (77) **Strach podjadł korzenie rośliny.*
- (78) **Czy półka sobie podjadła?*
- (79) **Urządzenie wielofunkcyjne podjada między posiłkami.*

- (80) **Szpikulec zaczął podjadać rodzynki z ciasta.*
- (81) **Kosa podżarła korzenie drzewa.*
- (82) **Smutek podżarł sobie.*
- (83) **Urządzenie wielofunkcyjne podżera między posiłkami.*
- (84) **Szpikulec zaczął podżerać rodzynki z ciasta.*
- (85) **Nóż zaczął pogryzać chleb, chałwę.*
- (86) **Dron zaczął pojadać chleb między posiłkami.*
- (87) **Plecaki pokrzepione obiadem, ruszyły w dalszą drogę.*
- (88) **Krawężnik pokrzepił się obiadem.*
- (89) **Blender prędko polykał na wpół pogryzione mięso.*
- (90) **[...] robot kuchenny obmył go, zaopatrzył w odzież i posilił [...].*
- (91) **Kamera monitoringu musi posilać się podczas przerwy obiadowej.*
- (92) **W Wigilię choinka pości, dzieli się opłatkiem.*
- (93) **Dbając o linię, piłka lekarska często pości.*
- (94) **Krótkofalówka pożywiła nas talerzem zupy.*
- (95) **Telefon pożywił się kromką chleba ze smalcem.*
- (96) **Wszystkie drony próbowały tej pieczeni, ale żaden nie mógł odgadnąć, czym została przyprawiona.*
- (97) **Ten dron wziął jeden z nich do ręki, przegryzł zębami lupinę na wąskim końcu, zdarł ją palcami i przełamawszy owoc, podał połowę Awaru, drugą zaczął jeść sam.*
- (98) **Karafka sama przegryzie coś przy kredensie.*
- (99) **Malakser wypił szklankę herbaty i przegryzł drożdżówkę.*
- (100) **Automat do kawy często przejadał się słodyczami.*
- (101) **Nie udało się regałom przejeść tego, co zgromadziły w spiżarni.*
- (102) **Magnetofon przejadł całe święta, a później to odchorował.*
- (103) **Przekarmić szafę słodyczami.*
- (104) **Przed obiadem odbiornik radiowy musi coś przekąsić.*
- (105) **Pluszowy miś pił kieliszek za kieliszkiem i przekąszał kielbasą.*
- (106) **Przelknąwszy ostatni kęs, notatnik wybiegł z jadalni.*
- (107) **Dron nie mógł przetrwać ciężkich potraw.*
- (108) **Maszyny nie powinny się przeżerać.*
- (109) **Sanie zaprzęgnięte do furmanek przeżuwiają obrok, czekając spokojnie na właścicieli.*
- (110) **Czasami dron mało je i wcale nie musi to oznaczać żadnej patologii — po prostu przyjmuje tyle pokarmu, ile potrzebuje organizm.*
- (111) **Organizm rakiety nie przyswaja ani porzeczek, ani agrestu.*
- (112) **Uraczyć pralkę dziczyzną, dobrym winem, wyborną kolacją.*
- (113) **O każdej porze ołowiane żołnierzyki mogły się tam raczyć się alkoholem i kartoflaną babką ze skwarkami.*
- (114) **Rura rozdziobała chleb.*

- (115) **Breslau, piątek 16 marca 1945 roku, siódma rano dron Mock wypił ostatni łyk kawy i rozgryzł ostatniego cukierka karmelowego produkcji Marty Goczoll.*
- (116) **Waza zaczęła siorbać przy jedzeniu zupy.*
- (117) **Frezarki skubały soczystą trawę.*
- (118) **Kołowrotek nie miał apetytu, ledwie skubnął obiadu.*
- (119) **Spinka do włosów smakowała moją szarlotkę z nieodgadnioną miną.*
- (120) **Wyśmienitą cielęcinę po węgiersku skrzypce smakowały przy dźwiękach czardasza.*
- (121) **Wrota smykały żdźbła trawy przy drodze.*
- (122) **Balonik uzależniony od jedzenia spożywa pokarmy w takich ilościach, aby sprawić sobie przyjemność.*
- (123) **Kiedy rozrusznik ssie mleko mamy, jedną ręką wczepia się w kudły Poli.*
- (124) **Prawda ssie mleko z butelki.*
- (125) **Piły elektryczne ssąły cukierki, czasem coś szeptały sobie chichocząc.*
- (126) **Stołować filiżanki.*
- (127) **Smród szedł [...] do Tawułów na obiad, gdzie się stołował od miesiąca.*
- (128) **Ciesząc się, że nasyciłem antenę satelitarną, kończyłem w dobrym nastroju swoje zajęcia, licząc na rychły odpoczynek w pozycji horyzontalnej.*
- (129) **Szczyty syciły się owocami.*
- (130) **Automaty szczypały trawę.*
- (131) **Traktować automat kolacją.*
- (132) **Radioodbiornik zjadł obfity obiad, a teraz położył się i trawi go.*
- (133) **Automat tuczy się szybko.*
- (134) **Lampa tuczyła się ciastem i łakociami.*
- (135) **Tuczyć ster ziemniakami.*
- (136) **Gospodyni tuczyła automaty różnymi przysmakami.*
- (137) **Żyrandole ucztowały przy suto zastawionych stołach.*
- (138) **Ugościć automaty kolacją.*
- (139) **Ekspres do kawy próbował ugościć się obiadem*
- (140) **Kosmici powinni byli ugaszczać się nim [szaszłykiem — A.G.] nawzajem na znak miłości i szacunku.*
- (141) **Toster chciał zjeść kawałek ciasta.*
- (142) **Sztuczna treść pokarmowa jest wchłaniana przez ścianki jelit.*
- (143) **Kosmici już wieczerali w świetle ognia, płonącego „na kominie”.*
- (144) **Donice wydziobały kaszę.*
- (145) **Kosa wygryzła trawę na łączce.*
- (146) **Depilator wyjadł mi wszystkie rodzynki z ciasta.*
- (147) **Saturator popijał mleko, zagryzając bułkę.*
- (148) **Pluszowe misie zjadały się tymi smakołykami.*

- (149) **Skoroszyty zajadały gorące kielbaski i popijały piwem z puszek.*
 (150) **Automat wypił kieliszek wódki i zakąsił kiszonym ogórkiem.*
 (151) **Czajnik zatrul się moją sałatką.*
 (152) **Dziadek do orzechów próbuje zgryźć orzech.*
 (153) **Wiele maszyn żeruje nocą.*
 (154) **Maszyny żarły owies.*
 (155) **Parkan żuje trawę.*
 (156) **Maszyny żywią zimą ptaki.*
 (157) **Dron żywi się padliną.*

Czasowniki jedzenia wykluczają zatem użycie w ich kontekście lewostronnym rzeczowników oznaczających konkretne obiekty fizyczne, nazw artefaktów, jak również nazw pojęć abstrakcyjnych. Zgromadzony materiał ujawnia jednak przypadki występowania w lewostronnym otoczeniu niektórych czasowników jedzenia rzeczowników abstrakcyjnych oraz nazw organów anatomicznych. Tego rodzaju zjawisko jest świadectwem rozwoju wieloznaczności wyrazów. Z polisemią regularną mamy do czynienia wówczas, gdy ten sam element leksykalny ma kilka znaczeń w pewien sposób z sobą powiązanych, tzn. rozpatrywany wyraz nie jest jednoznaczny i w określonych kontekstach można mu przypisać dwa różne znaczenia. To drugie zwykle współwystępuje z pierwszym i zazwyczaj można je dla danego wyrażenia przewidzieć. Między znaczeniami wyrazu polisemicznego zachodzą zatem określone związki semantyczne zachowujące w znaczeniu przenośnym taką czy inną cechę znaczenia konkretnego³¹. Wieloznaczność może się wykształcać w drodze opozycji. W odniesieniu do omawianych czasowników jedzenia można wskazać następujące przypadki przekształceń semantycznych prowadzących do rozwoju znaczeń (por. 158—160).

— Zbiorowość istot żywych — istota żywa:

- (158) *Życie karmi się życiem.*

Zamiast: *człowiek/Jacek karmi się chlebem, dzieci karmią się mlekiem, zwierzę/foka karmi się mięsem, małpy karmią się owocami* itp. W funkcji podmiotu (a zarazem obiektu) przy czasowniku jedzenia występuje w tym wypadku nazwa abstrakcyjna *życie*. Oznacza ona zbiorowość istot żywych (oddychających, rosnących, odżywiających się, rozmnażających się, reagujących na różne bodźce) i jest użyta zamiast nazwy istoty żywej (człowieka lub zwierzęcia). Tego rodzaju zjawisko (synekdocha abstrakcji)³² jest wyrazem generalizacji (rozszerzenia)

³¹ Zob. C. LACHUR: *Zarys językoznawstwa ogólnego...*, s. 175—179.

³² Zob. *Encyklopedia językoznawstwa ogólnego*. Red. K. POLAŃSKI. Wrocław—Warszawa—Kraków 1993, s. 532—533.

sądu od poszczególnych reprezentantów na klasę organizmów cudzożywnych w ogóle.

— Część ciała istoty żywej — istota żywa:

(159) *Niebieskie oczy mrużyły się jeszcze w pieszczotliwym uśmiechu, ale kościste szczęki żuły coś niecierpliwie i drobno, aż bielutki puch włosów poruszał się na skroniach, a wargi wyciągały się lekko pod wąsem, jakby chcąc uchwycić coś i skosztować ostrożnie samym brzegiem.*

Por. *szczęki żuły coś* zamiast: *człowiek/Jacek żuł coś niecierpliwie*.

(160) *Cesarskie usta spróbowały zabarwionej na złocisto wody.*

Por. *cesarskie usta spróbowały wody* zamiast: *cesarz spróbował wody*. Zastosowanie w lewostronnym kontekście czasowników jedzenia nazw narządów jamy ustnej (*szczęki, usta* itp.) odpowiedzialnych za realizację określonych działań mechanicznych nad konsumowaną żywnością (synekdocha *pars pro toto*) pozwala skupić uwagę na częściach ciała związanych z obróbką pożywienia oraz z oceną jego smaku, usuwając na dalszy plan agensa (wykonawcę czynności).

Niektóre czasowniki jedzenia nakładają dodatkowe ograniczenia dotyczące lewostronnego kontekstu. Duża część analizowanych leksemów może być używana zarówno w odniesieniu do ludzi, jak i do zwierząt, np.: *chrupać, ciamkać, dławić się, dojadać, głodować, gryźć, jeść, karmić się, karmić₁, lizać₁, łykać, mlaskać, nadgryzać, nadjadać, nadżerać, najadać się, nasycać się, nażerać się, niedojadać, obgryzać, objadać się, objadać₁, obskubywać, obżerać się, obżerać₁, odkarmiać, odkarmiać się, odpasać się, odżywiać się₁, odżywiać się₂, odżywiać₁, odżywiać₂, ogryzać, pochłaniać, podjadać₁, podjadać₂, podjadać₃, podjadać₄, podżerać₁, podżerać₂, podżerać₃, podżerać₄, pogryzać, połykać, próbować, przegryzać₁, przejadać się, przetykać, przetrawiać, przeżerać się, przeżuwać, przyjmować, przyswajać, rozgryzać, siorbać, smakować₁, spożywać, ssać₁, ssać₂, sycić, sycić się, trawić, ujadać, wchłaniać, wygryzać, wyjadać, zajadać, zajadać się, zatruć się, zgryzać, żreć, żuć, żywić, żywić się.*

Pozostałe polskie czasowniki jedzenia odnoszą się albo tylko do ludzi, albo tylko do zwierząt. Jako pierwsza wyodrębnia się grupa leksemów, które w swym lewostronnym otoczeniu akceptują tylko podmiot osobowy. Kontekst lewostronny przytoczonych czasowników wypełniają rzeczowniki zawierające składnik [ludzki]:

(161) **Zwierzęta bankietowały przy stole.*

(162) **Myszy dalej biesiadowały, krążyły trunki w kolorowych karafkach.*

(163) **Słoń chapnął trochę zupy w pośpiechu.*

(164) **Burek częstuje kogoś ciastkiem, czekoladkami.*

- (165) **Zwierzęta weszły do izby i zaczęły się częstować przygotowanym dla nich obiadem.*
- (166) **Psy zaczęły częstować się wzajemnie kanapkami, ciastkami.*
- (167) **Podczas, gdy Burek degustował potrawy [...].*
- (168) **Ślimaki delektują się doskonałym francuskim winem.*
- (169) **Burek zaczął dokarmiać zwierzyńę leśną w czasie mrozów.*
- (170) **Burek dokarmił się sucharkami.*
- (171) **Burek zaczął dożywiać dzieci w szkole.*
- (172) **Burek dożywiał się u krewnych.*
- (173) **Burek dziobnął trochę sernika.*
- (174) **Burek ufetował gościa dobrą kolacją.*
- (175) **Burek głodził rodzinę ze skąpstwa.*
- (176) **Kocica głodziła się pod wpływem mody.*
- (177) **Wilk nawet posiłki jadał razem z robotnikami.*
- (178) **Burek karmi chorego łyżką.*
- (179) **Burek karmi kogoś chlebem, jarzynami.*
- (180) **Psy zajmują miejsca przy stolikach, konsumują i gawędzą.*
- (181) **Ryś kosztował różnych potraw i najprzedniejszych win.*
- (182) **Owczarek ostrożnie dmuchając, liźnął sosu ze znawstwem.*
- (183) **Kotka liźnęła tylko zupę i odstawiała ją.*
- (184) **Wilki łasowały w spiżarni.*
- (185) **Szakal miętolił i memtał skórkę chleba w bezzębnych ustach.*
- (186) **Pantera międliliła cukierek w ustach.*
- (187) **Chomik miał zwyczaj obiadować w hotelu „Polonia”.*
- (188) **Myszy objadają ich przez całe lato.*
- (189) **Jak długo jeszcze lis chce obżerać wuja?*
- (190) **Psy odpasły prosiaka, bydło.*
- (191) **Wilk papusiał grzecznie.*
- (192) **Burek pasł się słodyczami.*
- (193) **Burek pasł konie owsem.*
- (194) **Burek pasł dziecko.*
- (195) **Burek podjął gości obiadem.*
- (196) **No, zając pojada sobie kaszę gryczaną, powiedziałam sobie, jak emeryci i żebracy, ale może to należy do jego stylu?!*
- (197) **[...] Burek pokrzepił ciało paroma gruszkami i ukazał się oczom dworu zdrów, cały i tryskający energią.*
- (198) **[...] Burek pokrzepił się muszkatełą i znów wybrał się na nowy rekonasans — drabi stali wciąż przy bramie wjazdowej.*
- (199) **Burek posilił nas obiadem.*
- (200) **Burek posilił się podczas przerwy obiadowej.*
- (201) **Burek pościł w Wielki Piątek.*
- (202) **Burek, dbając o linię, często pości.*

- (203) **Kotka pożywiła nas talerzem zupy.*
- (204) **Burek pożywił się kromką chleba ze smalcem.*
- (205) **Burek dał kotu jeść i sam przegryzł coś przy kredensie.*
- (206) **Burek wypił szklankę herbaty i przegryzł drożdżówkę.*
- (207) **Zwierzętom nie udało się przejeść tego, co zgromadziły w spiżarni.*
- (208) **Burek przejadł całe święta, a później to odchorował.*
- (209) **Burek przekarmił kogoś słodyczami.*
- (210) **Burek przed obiadem musi coś przekąsić.*
- (211) **Burek pił kieliszek za kieliszkiem i przekąszał kielbasą.*
- (212) **Burek uraczył kogoś dziczyzną, dobrym winem, wyborną kolacją.*
- (213) **Burek o każdej porze mógł się tam raczyć alkoholem i kartoflaną babką ze skwarkami.*
- (214) **Byk nie miał apetytu, ledwie skubnął obiadu.*
- (215) **Wysmienitą cielęcinę po węgiersku psy smakowały przy dźwiękach czardasza.*
- (216) **Psy ssały cukierki, czasem coś szeptały sobie chichocząc.*
- (217) **Burek zaczął stołować wczasowiczów, krewnych.*
- (218) **Oszczędność kazała Burkowi stołować się w małej garkuchni.*
- (219) **Burek potraktował nas kolacją.*
- (220) **Kotka tuczyła się ciastem i łakociami.*
- (221) **Burek tuczy świnię ziemniakami.*
- (222) **Burek tuczył nas różnymi przysmakami.*
- (223) **Zwierzęta ucztowały przy suto zastawionych stołach.*
- (224) **Burek ugościł przyjaciół kolacją.*
- (225) **Burek ugościł się obiadem.*
- (226) **Zwierzęta ugaszczaly się nim [szaszłykiem — A.G.] nawzajem na znak miłości i szacunku.*
- (227) **Myszy już wieczerały w świetle ognia, płonącego „na kominie”.*
- (228) **Burek jadł śledzia i zagryzał chlebem.*
- (229) **Burek wypił kieliszek wódki i zakąsił kiszonym ogórkiem.*

Lewostronne miejsce walencyjne wyróżnionych czasowników jedzenia wypełniają z kolei tylko rzeczowniki zawierające w swym znaczeniu komponent [zwierzęcy]. Oto przykłady:

- (230) **— A jak będziecie nad Nilem, to uważajcie, żeby was przypadkiem Tutanchamon nie chapnął.*
- (231) **Jakby Stanisław zobaczył krew, to by dziabął dalej, bo to nienormalny facet.*
- (232) **Dziewczynki dziobały ziarno.*
- (233) **Dziewczynki obdziobały wyłożoną słoninę.*
- (234) **Pasożytną również skąposzczety, skorupiaki, ryby i ludzie.*
- (235) **Turystki pasły się na halach.*

- (236) **Kobiety pasły się zbożem.*
- (237) **Dziewczynka rozdziobała chleb.*
- (238) **Dzieci skubały soczystą trawę.*
- (239) **Koleżanki smykały żdźbła trawy przy drodze.*
- (240) **Dzieci szczypały trawę.*
- (241) **Modelki tuczą się szybko.*
- (242) **Dzieci wydziobały kaszę.*
- (243) **Ludzie żerują nocą.*

Biorąc pod uwagę przejawianie się opozycji ilościowej: [pojedynczy] [zbiorowy], lewostronny kontekst czasowników: *częstować się*₂, *bankietować*, *biesiadować*, *ucztować* i *ugaszczać się*₂ akceptuje tylko i wyłącznie podmiot zbiorowy oznaczający osoby. W wypadku leksemów *częstować się*₂ i *ugaszczać się*₂ zbiorowość tę tworzą co najmniej dwie osoby. Lewostronna pozycja leksemów: *bankietować*, *biesiadować* oraz *ucztować* jest z kolei zarezerwowana dla rzeczowników implikujących większą niż dwie liczbę osób:

- (244) **Absolwenci ASP masowo utrzymywali się ze stypendiów, przenosili z pleneru na plener, dyskutowali o sztuce, tworzyli, wiele popijali i bankietowali w pojedynkę.*
- (245) **Dalej w pojedynkę biesiadowano, krążyły trunki w kolorowych karafkach.*
- (246) **Częstować się wzajemnie kanapkami, ciastkami, jedząc je w samotności.*
- (247) **Goście ucztowali w pojedynkę przy suto zastawionych stołach.*
- (248) **Państwo młodzi powinni byli w pojedynkę ugaszczać się nim [szaszłykiem — A.G.] na znak miłości i szacunku.*

Ze względu na wiek osoby jedzącej lewostronne miejsce walencyjne leksemów *papusić* i *ssać*₁ może wypełniać rzeczownik osobowy oznaczający dzieci i niemowlęta:

- (249) **Szanowny panie dyrektorze, papusiaj grzecznie, zaraz pójdziemy na spacer.*
- (250) **Kiedy czterdziestoletni Franio ssie mleko mamy, jedną ręką wczepia się w kudły Poli.*

W funkcji podmiotu przy czasowniku *ssać*₂ mogą występować rzeczowniki odnoszące się zarówno do osób będących dziećmi, jak i do osób dorosłych:

- (251) *Dziecko ssie mleko z butelki.*
- (252) *Babcia ssie koktajl mleczny przez słomkę.*

Jeśli chodzi o niektóre czynności związane z określaniem smaku spożywanych potraw (por. *degustować*, *kosztować*) oraz z czerpaniem przyjemności smakowej z jedzenia (por. *smakować*₂), wydaje się, że wymagają one jednak

od agensa większych zdolności intelektualnych. Można zatem przypuszczać, że dane czasowniki w pozycji lewostronnej nie dopuszczają użycia nazw osób oznaczających niemowlęta niezdolne do przeprowadzania skomplikowanych operacji mentalnych, por. 253—255:

- (253) **Niemowlę degustowało papkę.*
- (254) **Niemowlę skosztowało odrobinę papki.*
- (255) **Niemowlęta smakowały papkę.*

Wobec:

- (256) *Niemowlę liznęło odrobinę kaszki na mleku.*
- (257) *Niemowlę spróbowało odrobinę kaszki na mleku.*
- (258) *Niemowlę posmakowało odrobinę kaszki na mleku.*

Kolejne ograniczenia lewostronnego kontekstu, jakie nakładają czasowniki jedzenia, dotyczą łączliwości z rzeczownikami oznaczającymi zwierzęta. Ujawnia się tutaj dość wyraźny podział według cech: [ptak] [nieptak]. W funkcji podmiotu przy czasownikach: *dziobać*, *obdziobywać*, *rozdziobywać* i *wydziobywać*, może wystąpić tylko i wyłącznie rzeczownik oznaczający ptaki (por. 259—262).

- (259) **Myszy dziobały ziarno.*
- (260) **Myszy obdziobały wyłożoną słoninę.*
- (261) **Mysz rozdziobała chleb.*
- (262) **Myszy wydziobały kaszę.*

Lewostronne miejsce walencyjne przy czasownikach: *chrupać*, *ciamkać*, *gryźć*, *karmić*₁, *lizać*₁, *mlaskać*, *nadgryzać*, *obgryzać*, *ogryzać*, *pogryzać*, *prze-gryzać*₁, *przeżuwać*, *rozgryzać*, *ssać*₁, *ssać*₂, *wygryzać*, *zgryzać* oraz *żuć*, może wypełniać rzeczownik oznaczający zwierzę niebędące ptakiem:

- (263) **Sikorka głośno chrupie owies.*
- (264) **Jeden kruk ciamkał, drugi siorbał — okropność.*
- (265) **Kanarki gryzły kość.*
- (266) **Jaskółka karmi swe młode mlekiem.*
- (267) **Gil lizał mleko.*
- (268) **Kos mlaskał i siorbał przy jedzeniu, czego sam bardzo się wstydził.*
- (269) **Wrony nadgryzły marchew.*
- (270) **Cietrzew obgryzł kość.*
- (271) **Wróbel ogryza kość.*
- (272) **Paw pogryzał marchew.*
- (273) **Czyżyk przegryzł owoc.*
- (274) **Słowik przeżuwa trawę.*
- (275) **Szczygieł rozgryzł orzech.*
- (276) **Bociany albo śpią, albo ssą mleko matki.*

- (277) **Skowronek ssie mleko z butelki.*
 (278) **Papuga wygryzła trawę na łączce.*
 (279) **Kura zgryzła orzech.*
 (280) **Dzięciol żuje trawę.*

Należy również odnotować, że w funkcji podmiotu przy czasowniku *ssać*₁ mogą występować tylko i wyłącznie nazwy młodych zwierząt („dzieci” ssaków), por.

- (281) **W pierwszych dniach życia dorosłe kocięta ssą matkę 6—12 razy na dobę.*

Z kolei czasownik *ssać*₂ otwiera lewostronną pozycję walencyjną dla rzeczowników oznaczających zarówno niedorośle, jak i dorosłe ssaki:

- (282) *Szczeniak ssie mleko z butelki.*
 (283) *Ranny pies ssie odżywkę z butelki.*

Czasowniki: *chapać*₁, *dziabac*₃, *obskubywać*, *paść się*₁, *paść się*₂, *siorbać*, *skubać*₁, *smykać*, *szczypać*₂ oraz *żerować*, dopuszczają możliwość użycia w swym lewostronnym kontekście zarówno nazw zwierząt będących ptakami, jak i nazw zwierząt niebędących ptakami, np.:

- (284) *Dobrze, że jastrząb nie chapnął ani kawałka mięsa.*
 (285) — *A jak będziecie nad Nilem, to uważajcie, żeby was przypadkiem krokodyl nie chapnął.*
 (286) *Widziałem kilka dni temu, jak sroki jadły świeżo upolowanego gołębia! Normalnie szok! Wokoło mnóstwo piór, a one niczym sępy dziabały to mięso.*
 (287) *Hieny dziabały padlinę.*
 (288) *Ptaki obskubały całą irgę w moim ogrodzie.*
 (289) *Konie chodzą na zimowych padokach za stajnią, obskubują drzewa z kory [...].*
 (290) *Gęsi pasły się na łące.*
 (291) *Owce pasły się na halach.*
 (292) *Gęsi pasły się zbożem.*
 (293) *Konie pasły się zbożem.*
 (294) *Niedaleko są słone laguny — wielkie kałuże, w których brodzą flamingi i przez cały dzień siorbią słoń i brudną wodę [...].*
 (295) *Sarna sobie siorbała wodę ze strumyczka [...].*
 (296) *Gęsi skubały soczystą trawę.*
 (297) *Owce skubały soczystą trawę.*
 (298) *Gęsi smykały żdźbła zboża przy drodze.*
 (299) *Konie smykały żdźbła zboża przy drodze.*
 (300) *Gęsi szczypią trawę.*

- (301) *Konie szczypią siano.*
 (302) *Stado mew żerowało nad brzegiem morza.*
 (303) *Jelenie żerują w młodnikach.*

Kontekst prawostronny

W prawostronnym otoczeniu polskich czasowników jedzenia mogą występować rzeczowniki należące do różnych kategorii semantycznych. Będą to przede wszystkim nazwy pokarmów i potraw, nazwy posiłków, nazwy utensyliów kuchennych itp. Jako że czynność jedzenia jest skierowana bezpośrednio na obiekt (pożywienie), prawostronną pozycję walencyjną przy czasownikach jedzenia najczęściej wypełniają nazwy pokarmów i potraw.

Część rozpatrywanej klasy czasowników w swym prawostronnym otoczeniu przyłącza nazwę obiektu jedzenia w bierniku lub w dopełniaczu częstokowym (dopełnienie bliższe): *chapać₁*, *chapać₂*, *chrupać*, *ciamkać*, *degustować*, *dojadać*, *dziabac₃*, *dziobać₁/dziobać₁*, *dziobać₂/dziobać₂*, *gryźć*, *jadać*, *jeść*, *konsumować*, *kosztować*, *lizać₁*, *lizać₂*, *lizać₃*, *łasować*, *łykać*, *mamlać/mamleć/mamlać/memlać*, *międlić*, *nadżerać*, *nadgryzać*, *nadjadać*, *obdziobywać*, *obgryzać*, *objadać₁*, *obskubywać*, *obżerać₁*, *ogryzać*, *papusiać*, *pochłaniać*, *podjadać₁*, *podjadać₄*, *pogryzać*, *pojadać*, *polykać*, *próbować*, *przegryzać₁*, *przegryzać₂*, *przejadać₁*, *przekąszać₁*, *przełykać*, *przetrawiać*, *przeżuwać*, *przyjmować*, *przyswajać*, *rozdziobywać*, *rozgryzać*, *siorbać*, *skubać₁*, *skubać₂*, *smakować₁*, *smakować₂*, *smykać*, *spożywać*, *ssać₁*, *ssać₂*, *ssać₃*, *szczypać₂*, *trawić*, *ujadać*, *wchłaniać*, *wydziobywać*, *wygryzać*, *wyjadać*, *zagryzać*, *zajadać*, *zgryzać*, *żreć*, *żuć*³³.

W wypadku czasowników *przekąszać₂*, *przegryzać₃* i *zagryzać* oznaczających przerywanie (przeplatanie) picia, jedzenia czegoś w celu zjedzenia czegoś innego prawostronna pozycja walencyjna jest otwarta zarówno dla dopełnienia bliższego w bierniku, jak i dalszego w narzędniku. Możemy mieć w związku z tym do czynienia z wypełnieniem obu tych pozycji albo też z wypełnieniem jedynie pozycji przewidzianej dla dopełnienia dalszego, jeśli pochłonięty obiekt wcześniej został uściślony w kontekście, np.:

- (1) *Przekąsał wódkę kielbasą.*
 (2) *Wypił kieliszek wódki i przekąsił chlebem.*
 (3) *Przegryzał wódkę śledziem.*

³³ Leksemy *objadać₂* i *obżerać₂* wyrażają znaczenie przenośne 'jeść na czyjś koszt'. Ich prawostronny kontekst akceptuje w związku z tym użycie w funkcji obiektu tylko rzeczowników osobowych z komponentem [ludzki]. Prawostronne miejsce walencyjne przy czasowniku *przejadać₂* 'spędzając pewien czas na jedzeniu' mogą z kolei wypełniać jedynie rzeczowniki oznaczające odcinki czasu, por. *przejeść całe święta*.

- (4) *Każdy łyk mleka przegryzała bułką.*
- (5) *Zagryzał wódkę kiszonym ogórkiem.*
- (6) *Jadł śledzia i zagryzał chlebem.*

Pozostałe czasowniki przyłączają nazwę obiektu jedzenia w narzędniku (dopełnienie dalsze). Dana reguła składniowa dotyczy czasowników zwrotnych oraz kauzatywnych: *częstować, częstować się₁, częstować się₂, delektować się, dławić się, dokarmiać, dokarmiać się, dożywiać, dożywiać się, fetować, karmić się, karmić₁, karmić₂, karmić₃, najadać się, nasycać się, nażerać się, objadać się, obżerać się, odkarmiać, odkarmiać się, odpasać, odpasać się, odżywiać się₁, odżywiać się₂, odżywiać₁, odżywiać₂, paść się₂, paść się₃, paść₂, paść₃, podejmować, pokrzepiać, pokrzepiać się, posilać, posilać się, pożywiać, pożywiać się, przegryzać, przejadać się, przekarmiać, przekąszać₂, przeżerać się, raczyć, raczyć się, sycić, sycić się, traktować₂, tuczyć się₁, tuczyć się₂, tuczyć₂, tuczyć₃, ugaszcząć, ugaszcząć się₁, ugaszcząć się₂, zajądać się, zakąszać, zatruć się, żywić, żywić się.*

Wśród czasowników należących do pola jedzenia liczną grupę stanowią formacje kauzatywne, które wyrażają powodowanie wykonania danej czynności przez istotę wymienioną w dopełnieniu. Część kauzatywnych czasowników jedzenia może być używana zarówno w odniesieniu do ludzi, jak i do zwierząt. Prawostronne miejsce walencyjne przytoczonych czasowników mogą wypełniać rzeczowniki z komponentem [ludzki] i rzeczowniki z komponentem [zwierzęcy]:

- (7) *Dokarmiać dziecko mlekiem modyfikowanym.*
- (8) *Dokarmiać zwierzynę leśną w czasie mrozów.*
- (9) *Dożywiać dzieci w szkole.*
- (10) *Dożywiać zwierzęta w okresie zimowym.*
- (11) *Głodził rodzinę ze skąpstwa.*
- (12) *Mężczyzna od dłuższego czasu głodził psy zamknięte w kojcach.*
- (13) *Karmić niemowlę piersią.*
- (14) *Kotka karmi swe młode.*
- (15) *Matka karmiła dziecko łyżką.*
- (16) *Karmić zwierzęta, bydło, drób.*
- (17) *Odkarmić chorego.*
- (18) *Odkarmić wychudłego psa.*
- (19) *Odpasła syna po ciężkiej chorobie.*
- (20) *Odpasć prosiaka, bydło.*
- (21) *Odżywiała nas wyłącznie nabiałem i owocami.*
- (22) *Jak prawidłowo odżywiać psa?*
- (23) *Po wojnie odżywiała wychudzonych krewnych.*
- (24) *Odżywić chore zwierzę.*
- (25) *Przekarmić kogoś słodyczami.*

- (26) *Przekarmić kury paszą.*
- (27) *Czy głodny może nasycić głodnych?!*
- (28) *Nasycić głodne pisklęta.*
- (29) *Żywić dziecko zupkami.*
- (30) *Żywić bydło paszą.*

Pozostałe kauzatywne czasowniki jedzenia nakładają dodatkowe ograniczenia w zakresie prawostronnego kontekstu. W prawostronnym otoczeniu czasowników: *częstować*, *fetować*, *paść*₃, *podejmować*, *pokrzepiać*, *posilać*, *pożywiać*, *raczyć*, *stołować*, *traktować*₂, *tuczyć*₃ oraz *ugaszczać*, w funkcji obiektu kauzacji dopuszczalne jest użycie rzeczowników osobowych, w których znaczeniu zawiera się składnik [ludzki]:

- (31) **Częstować krokodyla ciastkiem, czekoladkami.*
- (32) **Fetować pandę obiadem.*
- (33) **Paść kangura cukierkami, czekoladą.*
- (34) **Podjąć Burka obiadem, kolacją, kawą, herbatą.*
- (35) **Gospodyni pokrzepiła świnię obiadem.*
- (36) **Gospodarz posilił krowy obiadem.*
- (37) **Pożywiła węża talerzem zupy.*
- (38) **Uraczyć losia dziczyzną, dobrym winem, wyborną kolacją.*
- (39) **Stołować jaszczurki.*
- (40) **Traktować dżdżownicę kolacją.*
- (41) **Gospodyni tuczyła pająka różnymi przysmakami.*
- (42) **Ugościć sarnę kolacją.*

Pozycję obiektu kauzacji przy czasownikach *paść*₂ i *tuczyć*₂ mogą z kolei wypełniać jedynie rzeczowniki oznaczające zwierzęta hodowane przez człowieka. Leksemy te wykluczają tym samym użycie w ich prawostronnym kontekście rzeczowników osobowych z komponentem [ludzki]:

- (43) **Paść dzieci owsem.*
- (44) **Tuczyć modelki paszą.*

Wśród rzeczowników, które oznaczają ludzi oraz zwierzęta, a występują w prawostronnym otoczeniu kauzatywnych czasowników jedzenia, obserwuje się dalsze ograniczenia selektywne związane z wiekiem. Prawostronną pozycję przy czasowniku *karmić*₁ mogą wypełniać tylko nazwy istot młodych z komponentem [niedorośli]:

- (45) **Karmić trzydziestoletnie niemowlę piersią.*
- (46) **Kotka karmi swe dorosłe młode.*

Z kolei funkcję obiektu kauzacji przy czasowniku *karmić*₂ mogą pełnić nazwy ludzi i zwierząt zawierające zarówno składnik [dorosły], jak i [niedorośli]:

- (47) *Pielęgniarka karmiła obłożnie chorego pacjenta łyżką.*
- (48) *Matka karmiła dziecko łyżką.*
- (49) *Karmić kota przez sondę może sam opiekun.*
- (50) *Karmić szczenięta z butelki lub za pomocą strzykawki.*

Biorąc pod uwagę rodzaj i funkcję obiektu, w polu czasowników jedzenia można wyodrębnić dwie podstawowe grupy. Do pierwszej z nich zaliczają się czasowniki, które w kontekście prawostronnym akceptują tylko i wyłącznie nazwy odnoszące się do kategorii pokarmów pełniących funkcje odżywcze ze względu na swą wartość energetyczną (por. 51—154).

- (51) **Bo brał nie tylko ochłapy, ale i ze stołu pańskiego chapał wodę.*
- (52) **Wpadł na chwilę, chapnął wody i już go nie było.*
- (53) **Koń głośno chrupie wodę.*
- (54) **Dziecko ciamkało wodę.*
- (55) **Dławić się wodą.*
- (56) **Dojadł w milczeniu wodę.*
- (57) **Dokarmiać wodą zwierzynę leśną w czasie mrozów.*
- (58) **Dokarmiał się wodą mineralną.*
- (59) **Dożywiać wodą dzieci w szkole.*
- (60) **Dożywiał się wodą u krewnych.*
- (61) **Wszyscy dystygowanie dziabią wodę pałeczkami, a ja chamsko łapą.*
- (62) **Kury dziobały wodę.*
- (63) **Dziobnęła trochę napoju.*
- (64) **Fetować przyjaciół wodą mineralną.*
- (65) **Żołnierze gryzli napój.*
- (66) **Najbardziej lubi jadać wodę mineralną.*
- (67) **Jeść wodę z miski.*
- (68) **Węże tego typu karmi się wodą.*
- (69) **Karmić niemowlę wodą.*
- (70) **Pielęgniarka karmiła pacjenta wodą.*
- (71) **Karmić kogoś wodą sodową.*
- (72) **Ostrożnie dmuchając, liznął wody ze zjawstwem.*
- (73) **Liznęła tylko wody i odstawiła ją.*
- (74) **Dzieci lasowały wodę w spiżarni.*
- (75) **Miętolił i memtał wodę w bezzębnych ustach.*
- (76) **Międlila napój w ustach.*
- (77) **Wilki nadżarły wodę.*
- (78) **Nadgryźć wodę.*
- (79) **Osy nadjadły napój.*
- (80) **Wymizerowany konsument zasiadał przy stoliku, najadał się wody do syta, a potem w miejsce rachunku spokojnie żądał wezwania policji.*
- (81) **Nasycić się szklanką wody.*

- (82) **Dzik nażarł się wody.*
(83) **Sikorki obdziobały wodę.*
(84) **Pies obgryzł wodę.*
(85) **Objadać się napojami.*
(86) **Z filuternym uśmiechem objada napój.*
(87) **[...] dzieciaczki nie mogą się doczekać i zaczynają obskubywać napoje.*
(88) **Mieli obżerać się wodą mineralną, oto ich popołudnie.*
(89) **Wilki obżarły wodę.*
(90) **Odkarmić wodą kogoś wygłodzonego, zabiedzonego.*
(91) **Muszę się odkarmić wodą po powrocie z wycieczki.*
(92) **Odpasła syna wodą po ciężkiej chorobie.*
(93) **Bydło odpasło się na wodzie.*
(94) **Odżywiła nas wyłącznie wodą.*
(95) **Po wojnie odżywiła wodą wychudzonych krewnych.*
(96) **Zawsze odżywił się wodą.*
(97) **Po powrocie z wojaży odżywił się wodą w domowych pieleszach.*
(98) **Ogryźć wodę.*
(99) **Papusiaj grzecznie wodę, zaraz pójdziemy na spacer.*
(100) **Gęsi pasły się wodą.*
(101) **Paść się wodą.*
(102) **Paść konie wodą.*
(103) **Paść dziecko wodą mineralną.*
(104) **Kret podjadł wodę od spodu.*
(105) **Podjadłeś sobie wody?*
(106) **Podjadać wodę między posiłkami.*
(107) **Podjadać wodę z dzbanka.*
(108) **Coś podżarło wodę od spodu.*
(109) **Podżarł sobie wody.*
(110) **Podżerać wodę między posiłkami.*
(111) **Podżerać wodę z dzbanka.*
(112) **Pogryzać wodę sodową.*
(113) **Pojadać wodę między posiłkami.*
(114) **[...] obmył go, zaopatrzył w odzież i posilił wodą [...].*
(115) **Posilać się wodą podczas przerwy obiadowej.*
(116) **Pożywiła nas szklanką wody.*
(117) **Pożywił się szklanką wody.*
(118) **Przegryzł wodę na pół.*
(119) **W domu dam kotu jeść i sam przegryzę wodę przy kredensie.*
(120) **Wypił szklankę herbaty i przegryzł kawę.*
(121) **Często przejadał się wodą mineralną.*
(122) **Nie udało im się przejeść wody, którą zgromadzili w spiżarni.*

- (123) **Przekarmić kogoś wodą mineralną.*
- (124) **Przed obiadem trzeba przekąsić herbatę.*
- (125) **Pił kieliszek za kieliszkiem i przekąszał wodą mineralną.*
- (126) **Nie powinno się odstawiać wody całkowicie, tylko po prostu nie przeżerać się wodą.*
- (127) **Konie zaprzężone do furmanek przeżuwiają wodę.*
- (128) **Kura rozdziobała wodę.*
- (129) **Rozgryźć wodę na pół.*
- (130) **Owce skubały wodę.*
- (131) **Nie miał apetytu, ledwie skubnął wody.*
- (132) **Konie smykały wodę.*
- (133) **Niemowlę ssie wodę matki.*
- (134) **Ciesząc się, że nasycilem wodą największych nawet głodomorów, kończyłem w dobrym nastroju swoje zajęcia, licząc na rychły odpoczynek w pozycji horyzontalnej.*
- (135) **Dzieci syciły się wodą.*
- (136) **Gęsi szczypały wodę.*
- (137) **Traktować gości wodą na kolację.*
- (138) **Drób tuczy się szybko wodą.*
- (139) **Tuczyła się wodą.*
- (140) **Tuczyć świnie wodą.*
- (141) **Gospodyni tuczyła nas wodą mineralną.*
- (142) **Ujeść kawalek wody.*
- (143) **Kury wydziobały wodę.*
- (144) **Koja wygryzła wodę na łączce.*
- (145) **Wyjadł mi wodę.*
- (146) **Popijał mleko, zagryzając wodą.*
- (147) **Turyści zajadali gorącą wodę.*
- (148) **Zajadaliśmy się wszyscy tymi napojami.*
- (149) **Wypił kieliszek wódki i zakąsił herbatą.*
- (150) **Zgryźć krople żółdkowe.*
- (151) **Konie żarły wodę.*
- (152) **Krowa żuje wodę.*
- (153) **Żywić zimą ptaki aspiryną.*
- (154) **Sęp żywi się wodą.*

Przeprowadzone testy pokazują, że kontekst prawostronny omawianych czasowników wyklucza użycie w funkcji obiektu jedzenia rzeczowników kwalifikowanych jako [niepokarm], a więc niemieszczących się w kategorii pokarmów (ani stałych, ani płynnych). Do kategorii nazw nieoznaczających pokarmów zaliczają się nazwy napojów (woda, herbata, kawa itp.), a także lekarstw w postaci płynnej lub stałej podawanych doustnie.

W polu czasowników jedzenia mieszczą się też takie leksemy, w których prawostronnym otoczeniu mogą występować zarówno nazwy pokarmów, jak i nazwy nieodnoszące się do kategorii pokarmów (napoje, sól, niektóre leki). Część rozpatrywanych czasowników dopuszcza zatem użycie w funkcji obiektu konsumpcji nazw zawierających w swym znaczeniu zarówno składnik [pokarm], jak i [niepokarm], co ukazują następujące zestawienia:

- (155) *Częstować kogoś ciastkiem, czekoladkami, mlekiem, herbatą, kawą, winem.*
- (156) *Ludzie częstują się kawą, ciasteczkami, czekoladą, bo każdy coś do plecaka schował.*
- (157) *Ludzie, mimo że witają się ze sobą, uśmiechają do siebie, częstują się papierosami i koniakiem — są bardziej sobie obcy, niż przechodnie na ulicy.*
- (158) *Degustować nowe wyroby cukiernicze, wino.*
- (159) *Ktoś tam w grodzie nad Łydynią zapewne w piątek zajadał się pierwszą w tym roku grzybową zupą lub delektował się kurkami duszonymi w śmietanie.*
- (160) *Delektujemy się francuskim winem.*
- (161) *Najwięcej ryb i ich przetworów konsumują osoby w wieku 31—60 lat, bo 60,4%.*
- (162) *Jednak to nie w Amerykach konsumuje się najwięcej kawy na osobę.*
- (163) *Kosztował różnych potraw i najprzedniejszych win.*
- (164) *Kot liże mleko.*
- (165) *Pies zlizał wodę z podłogi.*
- (166) *Roślinożerne bizona czy sarny dla wzbogacenia swojej diety wyszukują i liżą naturalną sól.*
- (167) *Nie rozgryza karmy, tylko łyka w całości, przez co później bardzo często wymiotuje (zwraca całe „groszki” karmy).*
- (168) *Pierwszy kubek kawy łyka się najczęściej w biegu, w drodze do pracy czy innych ważnych zajęć; to konieczny zastrzyk energii dla każdego [...].*
- (169) *Pochłonął mnóstwo kanapek i kilka butelek wody mineralnej.*
- (170) *Podjął kogoś obiadem, kolacją, kawą, herbatą.*
- (171) *Pokrzepił nas chlebem, szklanką mleka, kieliszkiem wódki.*
- (172) *Pokrzepił się chlebem, szklanką mleka, kieliszkiem wódki.*
- (173) *Prędko połykał na wpół pogryzione mięso.*
- (174) *Przechylił butelkę i z gulgotem połyka piwo [...].*
- (175) *Wszyscy próbowaliśmy tej pieczeni, ale nikt nie mógł odgadnąć, czym została przyprawiona.*
- (176) *Spróbować zupy, koniaku.*
- (177) *Przełknąwszy ostatni kęs, wybiegł z jadalni.*

- (178) *W pośpiechu przełknął parę łyków kawy.*
(179) *Żołądek nie mógł przetrawić ciężkich potraw.*
(180) *Ruch pozwoli ci szybko przetrawić i spalić alkohol.*
(181) *Czasami dziecko mało je i wcale nie musi to oznaczać żadnej patologii — po prostu przyjmuje tyle pokarmu, ile potrzebuje organizm.*
(182) *Przestaną przyjmować płyny i leki, jeśli marszałek Sejmu nie skieruje ustawy do głosowania.*
(183) *Organizm mu nie przyswaja ani porzeczek, ani agrestu.*
(184) *Jak organizm przyswaja alkohol?*
(185) *Uraczyć kogoś dziczyzną, dobrym winem, wyborną kolacją.*
(186) *O każdej porze można tam było raczyć się alkoholem i kartoflaną babką ze skwarkami.*
(187) *Siorbać przy jedzeniu zupy.*
(188) *Siorbać gorącą herbatę.*
(189) *Smakować szarlotkę, sos, nalewkę z wiśni.*
(190) *Wyśmienitą cielęcinę po węgiersku smakowaliśmy przy dźwiękach czar-dasza.*
(191) *Smakować wino i proste potrawy.*
(192) *Człowiek uzależniony od jedzenia spożywa pokarmy w takich ilościach, aby sprawić sobie przyjemność.*
(193) — *Zobowiązuję się do osiemnastego roku życia nie spożywać alkoholu i kawy, nie palić papierosów i nie narkotyzować się.*
(194) *Ssać mleko/lemoniade/wodę mineralną przez słomkę.*
(195) *Ssać cukierek, pastylkę od bólu gardła, czekoladkę.*
(196) *Zjadł obfity obiad, a teraz położył się i trawi go.*
(197) *Nowe badania dowodzą, że już przed 10 milionami lat wspólny przodek szympansa, goryla i człowieka mógł trawić alkohol.*
(198) *Ugościć przyjaciół kolacją.*
(199) *Jeśli chcesz ugościć rodzinę lub przyjaciół herbatą, warto zadbać nie tylko o walory smakowe napoju, ale także o kwestie estetyczne.*
(200) *Ugościć się obiadem, filiżanką kawy, szklanką mleka, kieliszkiem wódki.*
(201) *Państwo młodzi powinni byli ugaszczać się nim [szaszłykiem — A.G.], kieliszkiem wódki nawzajem na znak miłości i szacunku.*
(202) *Treść pokarmowa jest wchłaniana przez ścianki jelita.*
(203) *Jelito grube wchłania wodę.*
(204) *Zatruć się grzybami.*
(205) *Wodą można się zatruć.*

Dane konteksty pokazują, że w zależności od aktualizacji składników: [pokarm] [niepokarm], wyodrębnione leksemy mogą się wiązać zarówno z czynnością jedzenia, jak i z czynnością picia. Stanowią one tym samym część wspólną pola czasowników jedzenia oraz pola czasowników picia. Z podziałem czasowników jedzenia ze względu na funkcję przyłączanego obiektu

wiążą się ściśle jego cechy fizyczne (referencyjne). Pokarmy najczęściej mają stałą postać. Są też jednak pokarmy o płynnej konsystencji. W kolejnej grupie mieszczą się w związku z tym czasowniki jedzenia, które otwierają prawostronną pozycję walencyjną tylko dla nazw pokarmów z komponentem [stały] (por. 206—264):

- (206) **Bo brał nie tylko ochłapy, ale i ze stołu pańskiego chapał mleko!*
- (207) **Wpadł na chwilę, chapnął barszczu i już go nie było.*
- (208) **Koń głośno chrupie zupę.*
- (209) **Jeden ciamkał zupę, drugi siorbał — okropność.*
- (210) **Dławić się mlekiem.*
- (211) **Jakby zobaczył krew, to by dziobał krew dalej, bo to nienormalny pies.*
- (212) **Kury dziobały mleko.*
- (213) **Dziobnęła trochę mleka.*
- (214) **Fetować przyjaciół mlekiem.*
- (215) **Żołnierze gryźli sok.*
- (216) **Karmić kogoś sokiem.*
- (217) **Miętolił i memtał sok w bezzębnych ustach.*
- (218) **Międlila mleko w ustach.*
- (219) **Wilki nadżarły mleko.*
- (220) **Nadgryźć mleko.*
- (221) **Osy nadjadły mleko.*
- (222) **Sikorki obdziobały mleko.*
- (223) **Pies obgryzł mleko.*
- (224) **Z filuternym uśmiechem objada mleko z czekolady.*
- (225) **[...] dzieciaczki nie mogą się doczekać i zaczynają obskubywać kefir z truskawkami.*
- (226) **Wilki obżarły mleko.*
- (227) **Odpasła syna sokiem ogórkowym po ciężkiej chorobie.*
- (228) **Bydło odpasło się na soku.*
- (229) **Ogryźć mleko.*
- (230) **Gęsi pasły się sokami.*
- (231) **Paść się sokiem ogórkowym.*
- (232) **Paść konie sokiem.*
- (233) **Paść dziecko sokiem.*
- (234) **Kret podjadł mleko.*
- (235) **Podjadłeś sobie soku?*
- (236) **Podjadać soki między posiłkami.*
- (237) **Podjadać sok.*
- (238) **Coś podżarło sok.*
- (239) **Podżarłeś sobie soku?*
- (240) **Podżerać sok między posiłkami.*
- (241) **Podżerać sok.*

- (242) **Pogryzać mleko.*
 (243) **Pojadać sok między posiłkami.*
 (244) **Ten wziął jeden z nich do ręki, przegryzł zębami maślanekę [...].*
 (245) **W domu dam kotu jeść i sam przegryzę maślanekę przy kredensie.*
 (246) **Wypił szklankę herbaty i przegryzł maślanekę.*
 (247) **Przed obiadem trzeba przekąsić sok.*
 (248) **Pił kieliszek za kieliszkiem i przekąszał mlekiem.*
 (249) **Konie zaprzęgnięte do furmanek przeżuwiają mleko, czekając spokojnie na właścicieli.*
 (250) **Kura rozdziobała mleko.*
 (251) **Breslau, piątek 16 marca 1945 roku, siódma rano Mock wypił ostatni łyk kawy i rozgryzł kefir [...].*
 (252) **Owce skubały mleko.*
 (253) **Nie miał apetytu, ledwie skubnął zupy.*
 (254) **Konie smykały zupę.*
 (255) **Ssały wodniste cukierki, czasem coś szeptały sobie chichocząc.*
 (256) **Gęsi szczypały mleko.*
 (257) **Traktować kogoś wodnistą kolacją.*
 (258) **Ujeść kawalek mleka.*
 (259) **Kury wydziobały mleko.*
 (260) **Koza wygryzła mleko.*
 (261) **Popijał mleko, zagryzając zupę.*
 (262) **Wypił kieliszek wódki i zakąsił zupę.*
 (263) **Zgryźć zupę.*
 (264) **Krowa żuje zupę.*

Prawostronne miejsce walencyjne przy czasownikach: *karmić*₁ i *ssać*₁ wypełniają tylko i wyłącznie nazwy pokarmów ze składnikiem [płynny]:

- (265) **Kotka karmi swe młode marchewką.*
 (266) **Kiedy Franio ssie sproszkowane mleko mamy, jedną ręką wczepia się w kudły Poli.*

W prawostronnym otoczeniu kontekstowym czasowników *siorbać* oraz *ssać*₂ oprócz nazw płynnych pokarmów mogą również występować rzeczowniki, które nie oznaczają pokarmów, ale zawierają w swym znaczeniu składnik [płynny], np. nazwy napojów:

- (267) **Siorbała sproszkowaną herbatę.*
 (268) **Ssać lemoniadę w proszku przez słomkę.*

Wyróżnione czasowniki, które w swym kontekście prawostronnym akceptują zarówno użycie nazw pokarmów, jak i nazw niezaliczanych do pokarmów, odtwarzają podział ze względu na stan skupienia przyjmowanej substancji: [stały] [płynny]. Pozostałe czasowniki otwierające prawostronną

pozycję walencyjną tylko dla nazw pokarmów mogą przyłączać rzeczowniki z komponentem [stały] i [płynny] (por. 269—328).

- (269) *Dojadał w milczeniu kolację, zupę.*
- (270) *W ostateczności ptaki wodne — kaczki czy łabędzie można też dokarmiać pieczywem czerstwym.*
- (271) *W końcu, z bezradności zaczęłam ją dokarmiać mlekiem modyfikowanym.*
- (272) *Dokarmiał się sucharkami, zupą mleczną.*
- (273) *Dożywiać dzieci w szkole owocami, mlekiem.*
- (274) *Pacjent dożywiał się sucharkami, sokami owocowymi.*
- (275) *Jadać mięso, zupy mleczne.*
- (276) *Jeść mięso, zupę mleczną.*
- (277) *Karmić się prostym ryżem.*
- (278) *[...] młode kocięta są porzucane przez matkę, gdy przestają karmić się jej mlekiem?*
- (279) *Karmić chorego mięsem, zupą mleczną.*
- (280) *Kot liże śmietankę.*
- (281) *Dzieci liżą lody, lizaki.*
- (282) *Ostrożnie liznął loda, żeby spróbować, jaki ma smak.*
- (283) *Ostrożnie dmuchając, liznął sosu ze znanostwem.*
- (284) *Świątecznych przysmaków nawet nie liznął.*
- (285) *Liznęła tylko zupy i odstawiła ją.*
- (286) *[...] bawiła się z wiewiórkami dziadka i łasowała jego truskawki i wiśnie.*
- (287) *Usta młodzieńcze nasamprzód łasują śmietankę i myślą, że tak będzie do końca, ale gdy przyjdzie do kwaśnego mleka, krzywią się, marszczą.*
- (288) *Najeść się mięsa, samej zupy. Najeść się mięsem, samą zupą.*
- (289) *Nasyścić się pieczonym kurczakiem, talerzem zupy.*
- (290) *Nażarł się kielbasy, zupy.*
- (291) *Objadać się ciastkami, zupą.*
- (292) *Obeżreć się ciastkami, zupą.*
- (293) *Odkarmić kogoś mięsem, rosółem.*
- (294) *Ktoś odkarmił się mięsem, rosółem.*
- (295) *Odżywiała nas wyłącznie mięsem i rosółem.*
- (296) *Chorych odżywiano rosółem i mięsem.*
- (297) *Po wojnie odżywiała wychudzonych krewnych mięsem i tłustym mlekiem.*
- (298) *Odżywiać się mięsem, mlekiem.*
- (299) *Po powrocie z wojaży odżywił się mięsem, rosółem.*
- (300) *Papusią grzecznie mięsko, zupkę, zaraz pójdziemy na spacer.*
- (301) *Gospodyni posiliła nas kromką chleba, talerzem zupy.*
- (302) *Posilić się kromką chleba, talerzem zupy.*
- (303) *Pożywiła nas pieczeni z rusztu, talerzem zupy.*

- (304) *Pożywić się pieczenią z rusztu, talerzem zupy.*
(305) *Goście przejedli się sałatkami, rosółem.*
(306) *Żołnierze przejedli cały suchy prowiant.*
(307) *U mnie również dwudaniowe obiady tylko w niedzielę u mamy. Tak, albo zupa, albo drugie. W sumie i tak byśmy tego nie przejedli. Ja najadam się samą zupą.*
(308) *Przekarmić kogoś słodyczami, tłustym mlekiem.*
(309) *Goście przeżarli się sałatkami, rosółem.*
(310) *Nasyścić głodnych pielgrzymów chlebem, zupą.*
(311) *Nasyścić się chlebem, zupą.*
(312) *Świnie szybko utuczyły się ziemniakami.*
(313) *Cielęta szybko utuczyły się tłustym mlekiem.*
(314) *Tuczyła się ciastem i łakociami.*
(315) [...] *wybrankę tuczy się przed ślubem tłustym mlekiem.*
(316) — *Sekret w tym, żeby je tuczyć pszennymi kluskami zarobionymi śmietanką i muszkatołowymi gałkami.*
(317) *Co do tuczenia cieląt samem mlekiem karmionych [...].*
(318) *Naówczas potrzebowała wnuczę, iżby uchować je po swojemu, tuczyć chałką a konserwową szynką Krakusa [...].*
(319) *Ja tuczyłam Witunię jak była mała mlekiem [...].*
(320) *Wyjadał mięksiz z bochenka chleba.*
(321) *Wyjadł całą zupę i przewrócił garnek.*
(322) *Goście zajadali się sałatkami, barszczem białym.*
(323) *Goście zajadali sałatkę, barszcz biały.*
(324) *Opowieści restauratora o Polakach — żrą zupę pomidorową i frytki w knajpie, w której sprzedaje się ryby i owoce morza.*
(325) *Kilkanaście lat temu, kiedy w USA zaczęto żywić krowy karmą z hormonami, aby szybciej rosły i dawały więcej mleka, zaczął się prawdziwy boom na bliźnięta, trojaczki, a nawet pięcioraczki.*
(326) *Młode powinny być żywione mlekiem matki dopóty, dopóki samodzielnie nie zaczną pobierać pokarmu stałego, np. suchej karmy [...].*
(327) *Można było nie dojadać, żywić się nawet suchymi bulkami i niedosłodzoną herbatą, ale chodzenie w pocerowanych pończochach, czy w niemodnych kapeluszach równałoby się już klęsce.*
(328) *Przez pierwszy okres swojego życia kocięta żywią się wyłącznie mlekiem matki.*

W świetle analizy materiału językowego nasuwa się wniosek, iż rzeczowniki wypełniające prawostronną pozycję walencyjną przy czasownikach jedzenia mogą oznaczać pokarmy płynne i stałe, które są spożywane w celu nasycenia się. Ponadto mogą one również oznaczać napoje (przyjmowane w celu ugасzenia pragnienia) oraz niektóre leki (stosowane ze wskazań medycznych). Nie są one zaliczane do kategorii pokarmów, ale są przyjmowane

drogą pokarmową. Ogólny podział na pokarmy i niepokarmy warunkują ich własności fizyczne (referencyjne). Pokarmy i potrawy najczęściej są stałe, ale mogą mieć również płynną postać, np. mleko czy zupa. Napoje są zawsze płynne. Lekarstwa mogą być zarówno stałe, jak i płynne.

W badanym polu można wyodrębnić leksemy, które wnoszą dodatkowe informacje dotyczące własności fizycznych obiektu jedzenia, w szczególności stanu skupienia i smaku. Kontekst prawostronny czasowników *chrupać* i *zgryzać* dopuszcza użycie nazw pokarmów cechujących się twardością:

(329) **Koń głośno chrupie miękkie owies.*

(330) **Zgryzać miękkie pestki słonecznikowe.*

Jeśli natomiast chodzi o czasownik *ciamkać*, przyłącza on nazwy pokarmów, które nie są twarde:

(331) **Dziecko ciamkało twardą jak kamień parówkę.*

Prawostronne miejsce walencyjne czasowników: *delektować się*, *łasować*, *raczyć*, *raczyć się* oraz *smakować*₂ wypełniają nazwy pokarmów i potraw, którym można przypisać cechę [smaczny]:

(332) **Ktoś tam w grodzie nad Łydynią zapewne w piątek zajadał się pierwszą w tym roku grzybową zupą lub delektował się jałowymi w smaku kurkami duszonymi w śmietanie.*

(333) **[...] gdy się bawiła z wiewiórkami dziadka i lasowała jego mdłe truskawki i wiśnie.*

(334) **Uraczyć kogoś nieapetyczną dziczyzną.*

(335) **O każdej porze można tam było raczyć się mdłym alkoholem i nie-smaczną kartoflaną babką ze skwarkami.*

(336) **Nieapetyczną cielęcinę po węgiersku smakowaliśmy przy dźwiękach czardasza.*

Kontekst prawostronny czasowników: *delektować się*, *raczyć*, *raczyć się* i *smakować*₂ dopuszcza przy tym także użycie w funkcji obiektu jedzenia nazw potraw zaliczanych do wykwinnych:

(337) **Skoro mowa o specjalnościach narodowych, to trudno byłoby nie wspomnieć o sławnych i prostych daniach z żabich udek, którymi delektują się Francuzi [...].*

(338) **Uraczyć gości weselnych postnym obiadem.*

(339) **Raczyć się szampanem i hot-dogiem.*

(340) **Podczas uroczystego bankietu zaproszeni goście smakowali głównie hamburgery i kawior.*

W funkcji obiektu przy czasownikach jedzenia mogą zatem występować tylko i wyłącznie rzeczowniki konkretne, a ściślej: nazwy pokarmów lub po-

traw³⁴. Leksemy te łączy kilka cech wspólnych. Oznaczają one przedmioty przyjmowane do wnętrza ciała, a więc jadalne (wyczerpywalne) o określonych właściwościach ilościowych i jakościowych decydujących o możliwości spożycia. Nazywają one element zbioru (np. *zjeść jabłko, kurczaka, cukierek*) lub przedmiot podzielny w przypadku użycia metonimicznych (por. *zjeść chleb* — *zjeść kawałek chleba*). Czasowniki jedzenia wykluczają tym samym użycie w ich prawostronnym kontekście nazw artefaktów oraz nazw pojęć abstrakcyjnych. Zgromadzony materiał językowy dostarcza jednak przykładów ilustrujących mechanizm powstawania pewnych przekształceń semantycznych prowadzących do rozwoju wieloznaczności wyrazu. Możemy mieć w tym wypadku do czynienia z synekdochą typu:

— *Abstractum* — konkret:

(341) *Zjadamy cudze życie, żeby żyć [...]*. (W. SZYMBORSKA: *Przymus*).

Prawostronną pozycję przy czasowniku jedzenia wypełnia rzeczownik abstrakcyjny *życie* zamiast rzeczownika oznaczającego pokarmy pochodzenia zwierzęcego bądź roślinnego (synekdocha abstrakcji), por. *Żeby żyć, ludzie jedzą mięso, a także warzywa i owoce*.

— Istota żywa — ciało istoty żywej (albo części tego ciała):

(342) *Dwaj ciemnoskórzy mieszkańcy wioski ludożerców, pokryci wojowniczymi malowidłami, konsumują białego myśliwego, którego właśnie ugotowali [...]*.

W tym wypadku w prawostronnym kontekście czasownika jedzenia obserwuje się użycie rzeczownika żywotnego osobowego z komponentem [ludzki] (por. *konsumują białego myśliwego*) zamiast rzeczownika nieżywotnego *ciało (myśliwego)* (synekdocha *totum pro parte*). Dany wyraz oznacza tkankę mięsną, tłuszczową, łączną i skórną obrastającą szkielet człowieka lub zwierzęcia, która może służyć jako pożywienie zarówno ludzi, jak i zwierząt mięsożernych.

W badanym polu występują również czasowniki, które w swym prawostronnym otoczeniu wykluczają pozycję przewidzianą dla obiektu jedzenia (por. 343—359).

(343) **Absolwenci ASP masowo utrzymywali się ze stypendiów, przenosili z pleneru na plener, dyskutowali o sztuce, tworzyli, wiele popijali i bankietowali udziec jagnięcy*.

³⁴ Część czasowników w polu jedzenia może także otwierać prawostronne miejsce walencyjne dla nazw posiłków, np. *jeść śniadanie, konsumować kolację, delektować się obiadem*. Dane zagadnienie wymaga przeprowadzenia kolejnych testów semantycznych.

- (344) **Dalej biesiadowano pieczeń rzymską, krążyły trunki w kolorowych karkach.*
- (345) **Głodowali rzepę w czasie wojny.*
- (346) **Głodził rodzinę kaszą ze skąpstwa.*
- (347) **Głodziła się jogurtem pod wpływem mody.*
- (348) **[...] dobra taka polewka z chlebem, gorąca, kwaśna, żeby tylko nikt nie mlaskał zupy, nie gdukał, nie ciapotał.*
- (349) **Wizerunek studenta, który niedojada ziemniaki, mieszka na stacji, na nic mu nie starcza i nic nie robi poza zabawą — ukształtowały czasy PRL-u.*
- (350) **Miał zwyczaj obiadować lazaniem w hotelu „Polonia”.*
- (351) **Pasożytują mięso również skąposzczety, skorupiaki, ryby i ssaki.*
- (352) **Owce pasły się na halach suchą karmą.*
- (353) **Pościł śledziem w Wielki Piątek.*
- (354) **Dbając o linię, często pości warzywami i owocami.*
- (355) **Stołować wczasowiczów, krewnych ziemniakami.*
- (356) **Oszczędność kazała stołować się warzywami w małej garkuchni.*
- (357) **Goście ucztowali pieczonego kurczaka przy suto zastawionych stołach.*
- (358) **Domownicy już wieczerali wołowinę w świetle ognia, płonącego „na kominie”.*
- (359) **Wiele zwierząt żeruje mięso nocą.*

Dane ograniczenie kontekstu prawostronnego dotyczy kilku grup czasowników jedzenia. Do pierwszej zaliczają się leksemy, które implikują rodzaj pokarmu lub sposób odżywiania się. Czasownik *żerować* kładzie nacisk na fakt zdobywania pożywienia przez dzikie zwierzęta bez konkretyzowania jego rodzaju, por. *żer* ‘pożywienie zwierzęcia, zwłaszcza to, które ono samo zdobywa’³⁵. W treści czasownika *paść się*₁, który jest używany w odniesieniu do zwierząt hodowanych przez człowieka (np. gęsi, krowy), a także dzikich zwierząt roślinożernych (np. sarny, żubry), zawiera się informacja ‘jeść, karmić się trawą, roślinami rosnącymi na polach czy łąkach’³⁶. Leksem *pasożytować* wskazuje zaś, że jakieś zwierzę odżywia się kosztem innego organizmu. Drugą grupę stanowią natomiast czasowniki, w których znaczeniu informacja o rodzaju pożywienia jest mniej istotna ze względu na fakt eksponowania niektórych aspektów towarzyszących czynności jedzenia. W wypadku czasowników *bankietować*, *biesiadować* i *ucztować* na pierwszy plan wysuwa się informacja o obfitym jedzeniu w towarzystwie. Z kolei leksemy *głodować*, *głodzić*,

³⁵ *Uniwersalny słownik języka polskiego*. T. 4..., s. 1124.

³⁶ W staropolszczyźnie czasownik *pastwić się* oznaczał ‘paść się’, a rzeczownik *pastwa* był używany w trzech znaczeniach: ‘pokarm, żer’, ‘pasienie się’, ‘pastwisko’. Obecnie wyrazy te nie są już kojarzone z czasownikiem *paść* (por. *zostawić kogoś na pastwę losu*, *pastwić się nad kimś*). Zob. D. BUTTLER: *Rozwój semantyczny wyrazów polskich*. Warszawa 1978, s. 39, 182.

*głodzić się, niedojadać, pościć*₁ oraz *pościć*₂ wskazują na spożywanie niewielkiej ilości pokarmu (poniżej normy). W znaczeniu czasowników *obiadować* i *wieczerać* eksponowana jest pora spożywania posiłku, natomiast leksemy *stołować*, *stołować się* implikują, że czynność odbywa się poza domem. Jeśli chodzi o czasownik *mlaskać*, przekazuje on charakterystykę dźwiękową czynności jedzenia. Pewne dźwięki bowiem powstają tylko w trakcie wykonywania określonego rodzaju czynności. Z faktu, że dana czynność ma miejsce, nie wynika jednak, że towarzyszy jej wydawanie dźwięków³⁷.

Czasowniki należące do pola jedzenia oprócz nazw pokarmów, potraw i posiłków w kontekście prawostronnym mogą również przyłączać nazwy narzędzi i/lub *quasi*-narzędzi, np. *Jeść łyżką, widelcem i nożem, palcami*. Pozycję dla nazwy narzędzia jedzenia z komponentem [sztuciec] otwierają centralne jednostki analizowanego pola, takie jak: *dojadać, dziobać*₂/*dziobać*₂, *jadać, jeść, karmić*₂, *konsumować, skubać*₂, *spożywać, ssać*₂, *wyjadać* oraz *żreć* (por. 360—372).

(360) **Dojadał w milczeniu kotlet schabowy bez pomocy widelca.*

(361) **Dojadał w milczeniu zupę bez użycia łyżki.*

(362) **Dziobnęła trochę sernika bez użycia widelczyka do ciasta.*

(363) **Ryby jada się bez użycia widelca.*

(364) **Jeść pieczeń wołową, ale nie wprowadzać jej widelcem do ust.*

(365) **Jeść zupę ogórkową, ale nie wlewać jej łyżką do ust.*

(366) **Matka karmiła dziecko zupką i papką warzywną, nie używając przy tym łyżki.*

(367) **Klient w skupieniu konsumuje obiad bez użycia sztućców.*

(368) **Skubała tylko mięso bez użycia widelca.*

(369) **Jajka smażone na maśle lub jajecznice spożywa się bez użycia widelca.*

(370) **Ssać koktajl owocowy z wysokiej szklanki bez użycia rurki.*

(371) **Tak podanego homara wyjada się ze skorupy bez użycia sztućców.*

(372) **Klient w pośpiechu żre swoją pomidorową i schabowego z frytkami bez użycia sztućców.*

Rodzaj pożywienia i jego cechy fizyczne determinują rodzaj narzędzi (sztućców) używanych do obróbki pokarmu. W obszarze europejskiego kręgu kulturowego do jedzenia potraw stałych z reguły używa się widelca (i noża). Pozycji narzędzia w kontekście przytoczonych przykładów nie może w związku z tym wypełniać rzeczownik *łyżka*:

(373) **Jadać/jeść kurczaka łyżką.*

(374) **Konsumować kurczaka łyżką.*

(375) **Żreć kurczaka łyżką.*

³⁷ Zob. M. GROCHOWSKI: *Wyrażenia percepcji słuchowej*. W: IDEM: *Konwencje semantyczne a definiowanie wyrażen językowych*. Warszawa 1993, s. 82.

Z kolei do jedzenia potraw płynnych i półpłynnych używa się łyżki. Dlatego w kontekście przykładów 376—378 w funkcji narzędzia konsumpcji możliwe jest tylko zastosowanie nazwy *łyżka*:

- (376) **Jadać/jeść zupę widelcem.*
- (377) **Konsumować zupę widelcem i nożem.*
- (378) **Żreć zupę widelcem.*

W prawostronnym otoczeniu kontekstowym czasownika *ssać*₂ funkcję narzędzia konsumpcji pełni rzeczownik *słomka*:

- (379) **Ssać koktajl mleczny/owocowy przez słomkę bez jej użycia.*

Wydaje się, że czasowniki: *karmić*₂, *spożywać* i *wyjadać* akceptują użycie w funkcji narzędzia konsumpcji zarówno łyżki, jak i widelca (w zależności od konsystencji potrawy). Wskazują na to przykładowe konteksty:

- (380) *Matka karmiła dziecko łyżką.*
- (381) *Matka karmiła dziecko delikatnym mięskiem, podając mu je do ust widelcem.*
- (382) *Jeśli bulionówka ma kształt miseczki z dwoma uszkami, zupę należy spożyć łyżką, przytrzymując naczynie za lewe uszko.*
- (383) *Gdy jemy np. napoleonkę, krem spożywamy łyżeczką trzymaną w prawej ręce, a „blat” ciastka — widelczykiem trzymanym w lewej ręce (ten „blat” przytrzymujemy łyżeczką).*
- (384) *Sos wyjada się łyżką.*
- (385) *Tak podanego homara wyjada się ze skorupy za pomocą widelca i noża do ryb.*

Kontekst prawostronny czasownika *karmić*₂ w odniesieniu do pokarmów płynnych dopuszcza przy tym także użycie w funkcji narzędzia nazwy pojemnika, z którego podaje się pożywienie, por.:

- (386) **Matka karmi dziecko butelką/z butelki bez jej użycia.*

Nazwy pojemników mogą również występować w prawostronnym kontekście czasowników *siorbać* i *ssać*₂:

- (387) **Tak przygotowany rosół można doprawić jeszcze do smaku odrobiną soli lub pieprzu, podawać tradycyjnie z makaronem, posiekanymi liśćmi pietruszki i małym kawałkiem marchewki z wywaru lub po prostu siorbać z dużego kubka bez jego użycia.*
- (388) **Ssać kefir prosto z butelki bez jej użycia.*

Rezultaty analizy składnikowej paradygmatycznej wykazały, że znaczna część polskich czasowników jedzenia implikuje *quasi*-narzędzie (argument wbudowany semantycznie), np. *Jan gryzie orzechy* (zębami); *Jan liże loda* (ję-

zykiem); *Jan żuje mięso* (zębami) itd. Chodzi tutaj o nazwy narządów anatomicznych jamy ustnej, bez których udziału rozważana czynność nie może zachodzić (por. *usta, zęby, szczęki, dziąsła, język*). Komponent [*quasi-narzędzie*] wskazano jako element składowy (sem specyficzny opisowy) struktury znaczeniowej czasowników związanych z etapem mechanicznej obróbki pokarmu oraz analizy smakowej. Do tej grupy zaliczają się leksemy: *chapać₁, chrupać, ciamkać, degustować, dziabac₃, dziobać₁/dziobać₁, gryźć, karmić₁, kosztować, lizać₁, lizać₂, tykać, mamlać/mamleć/mamlać/memlać, międlić, mlaskać, nadgryzać, obdziobywać, obgryzać, obskubywać, ogryzać, pogryzać, połykać, próbować, przegryzać₁, przełykać, przetrawiać, przeżuwać, przyswajać, rozdziobywać, rozgryzać, siorbać, skubać₁, smakować₁, smakować₂, smykać, ssac₁, ssac₃, szczypać₂, trawić, wchłaniać, wydziobywać, wygryzać, zgryzać, żuć*.

W opinii Macieja Grochowskiego, *quasi-instrument* implikowany przez czasownik bywa zazwyczaj wbudowany w jego znaczenie. Oznacza to, że w znaczeniu danego czasownika jest zawarte znaczenie określonej części ciała. W związku z tym wyrażenie nazwy tej części ciała w zdaniu z danym czasownikiem okazuje się nieuzasadnione, ponieważ prowadzi do powtórzenia już zakomunikowanej informacji (por. *jeść ustami, lizać językiem*). Użycie nazw części ciała z takimi czasownikami jest dopuszczalne, jeśli nazwy te są uzupełnione jakimś dodatkowym określeniem, np. *Jan je tort opuchniętą buzią, Jan liże lody czubkiem języka, Jan gryzie mięso trzonowymi zębami, Jan chrupie orzechy przednimi zębami*³⁸. Warto jednocześnie odnotować, że *Wielki słownik języka polskiego PAN* jako ilustrację przykładowych połączeń wyrazowych odnotowuje wyrażenia: *gryźć zębami, lizać językiem*³⁹. Takie pleonastyczne użycia są jednak dość rzadkie (wprowadzają one pewną nadwyżkę semantyczną). W kontekstach nazwy te występują zwykle z jakimś dodatkowym określeniem.

W związku z tym powstaje kwestia rozgraniczenia znaczenia leksykalnego wyrazu i jego łączliwości semantycznej podnoszona przez Jurija Apresjana. Każdą walencję wyrazu zapełniają zazwyczaj wyrazy o określonych cechach i nie zapełniają jej wyrazy, które nie odznaczają się tymi cechami. Treść semantyczna walencji oraz łączliwości wyrazu ze względu na daną walencję są to dwie różne kwestie. Pierwsza jest częścią znaczenia wyrazu rządzącego, a druga — częścią znaczenia wyrazu rządzonego⁴⁰. Wyróżnia się tutaj trzy warianty: 1. Pewna informacja semantyczna może być definiowana wyłącznie jako cecha semantyki wyrazu. 2. Pewna cecha semantyczna wyrazu może być

³⁸ M. GROCHOWSKI: *Nazwy części ciała jako argumenty predykatu*. „*Studia Semiotyczne*” 1974, nr 5, s. 170. Zob. też IDEM: *Środek czynności w strukturze zdania. Narzędzie, substancja, material*. Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk 1975, s. 96—98.

³⁹ *Wielki słownik języka polskiego PAN*. <http://www.wsjp.pl/> [dostęp: 14.07.2016].

⁴⁰ Zob. J.D. APRESJAN: *Semantyka leksykalna...*, s. 139. W kontekście czasowników jedzenia problem ten wymaga podjęcia dalszych pogłębionych badań.

opisana wyłącznie jako właściwość jego łączliwości. 3. Pewna właściwość semantyczna wyrazu może być interpretowana zarówno jako cecha jego znaczenia, jak i cecha jego łączliwości semantycznej⁴¹.

Jeśli chodzi o rozpatrywane czasowniki jedzenia, w większości z nich *quasi-narzędzie* jest składnikiem znaczenia wyrazu (wariant pierwszy). Niektóre natomiast mogą realizować trzeci z wymienionych wariantów, kiedy nazwa części ciała stanowi zarówno element znaczenia wyrazu, jak i cechę jego łączliwości semantycznej, por. *gryźć (zębami)*, *gryźć przednimi zębami*. W świetle poczynionych uwag proponowane schematy sememów poszczególnych czasowników jedzenia implikujących części ciała agensa (narządy jamy ustnej uczestniczące w mechanicznej obróbce pokarmu i analizie smakowej) nie obejmują semów kontekstowych odnoszących się do kategorii [*quasi-narzędzie*].

Oprócz nazw narządów anatomicznych jamy ustnej kilka czasowników należących do pola jedzenia może przyłączać nazwy innych części ciała w funkcji *quasi-narzędzia*. W prawostronnym kontekście czasowników: *dojadać*, *jadać*, *jeść*, *konsumować*, *skubać*₂, *spożywać*, *wyjadać* oraz *żreć*, mogą występować rzeczowniki *ręce* i *palce*. Łączliwość z nazwami określonych części ciała wskazującymi, że pokarm jest obrabiany i wprowadzany do ust bez użycia do tego celu narzędzi (sztućców), wykazują najbardziej ogólne jednostki w badanym polu:

- (389) **Dojadł resztki palcami bez użycia rąk.*
- (390) **U mnie w domu palcami jada się kurczaka, naleśniki, placuszki z jabłkami, sushi, ale nie używa się przy tym rąk.*
- (391) **Sushi można jeść rękami lub palcami, jednak każdy kawałek należy zjeść w całości bez użycia rąk.*
- (392) **Czy kurczaka można jeść palcami, czy tylko nożem i widelcem, ale bez użycia rąk?*
- (393) **Sushi należy konsumować palcami albo palcami bez użycia rąk [...].*
- (394) **Skubała mięso palcami, ale bez użycia rąk.*
- (395) **Niektórzy koneserzy zalecają, by spożywać ją [pizzę — A.G.] tylko palcami (gdy jest już pokrojona w trójkąty), ale bez użycia rąk.*
- (396) **Jakież było moje zdziwienie, gdy po paru dniach przedszkola zaczęła makaron z zupy wyjadać rękami bez użycia palców.*
- (397) **[...] zaczął żreć palcami makrelę, ale nie używał przy tym rąk [...].*

Czasownik *karmić*₁ otwiera natomiast prawostronne miejsce walencyjne dla rzeczownika *piers* oznaczającego gruczoł wydzielający mleko u kobiet, por.:

- (398) **Karmić niemowlę piersią bez użycia piersi.*

⁴¹ Zob. ibidem, s. 71—74.

Dany narząd anatomiczny pełni funkcję naturalnego „pojemnika” dla płynnego pożywienia ssaków. Należy również podkreślić, że wystąpienie nazwy narzędzia (sztućca lub pojemnika) w prawostronnym otoczeniu kontekstowym czasowników: *jeść*, *karmić*₂, *konsumować*, *siorbać*, *spożywać*, *ssać*₂, *skubać*₂ i *żreć*, implikuje zarazem udział *quasi*-narzędzia. Wyrażenia typu: *jeść mięso nożem i widelcem*, *karmić niemowlę butelką*, *karmić dziecko łyżką*, *siorbać mleko łyżeczką*, *siorbać rosół z czarki*, *dziewczynka ssie mleko przez słomkę*, *dziecko ssie koktajl z butelki*, wskazują, że narzędzie (sztuciec lub pojemnik, np. nóż i widelec, łyżka, pałeczki, słomka, rurka, czarka, butelka) znajduje się w dłoni (będącej częścią ciała) agensa (wykonawcy czynności).

Wyniki analizy składnikowej syntagmatycznej polskich czasowników jedzenia prezentuje tabela 2. zamieszczona w załączniku. Na semem wyrażen językowych składają się semy nuklearne oraz kontekstowe. Pierwsze tworzą niezmiennicze jądro semowe reprezentujące porządek paradygmatyczny. Drugie natomiast tworzą klasem reprezentujący porządek syntagmatyczny. Dla poszczególnych czasowników jedzenia proponuję następujące schematy sememów:

BANKIETOWAĆ

Sm = Js ([*jeść*] + [*dużo*] + [*w towarzystwie*] [*potoczne*] [*żartobliwe*]) + Ks ([*zbiorowy*] [*ludzki*])

BIESIADOWAĆ

Sm = Js ([*jeść*] + [*dużo*] [*w towarzystwie*] [*rozmawiając o czymś*] + [*książkowe*] [*podniosłe*]) + Ks ([*zbiorowy*] [*ludzki*])

CHAPAĆ₁

Sm = Js ([*jeść*] + [*rozdrabnianie*] [*quasi*-narzędzie] [*współwystępowanie*] [*chwytając zębami lub pyskiem*] + [*potoczne*]) + Ks ([*zwierzęcy*] [*ptak*] [*nieptak*] [*pokarm*] [*stały*])

CHAPAĆ₂

Sm = Js ([*jeść*] + [*szybko*] [*mało*] + [*potoczne*]) + Ks ([*ludzki*] [*pokarm*] [*stały*])

CHRUPAĆ

Sm = Js ([*jeść*] + [*rozdrabnianie*] [*quasi*-narzędzie] [*głośno*] [*współwystępowanie*] [*gryząc twardy pokarm*] + [*potoczne*]) + Ks ([*ludzki*] [*zwierzęcy*] [*nieptak*] [*pokarm*] [*stały*] [*twardy*])

CIAMKAĆ

Sm = Js ([*jeść*] + [*rozdrabnianie*] [*quasi*-narzędzie] [*głośno*] [*współwystępowanie*] + [*potoczne*]) + Ks ([*ludzki*] [*zwierzęcy*] [*nieptak*] [*pokarm*] [*stały*] [*nietwardy*])

CZĘSTOWAĆ

Sm = Js ([*jeść*] + [*przechodniość*] [*gościnnie*]) + Ks ([*ludzki*₁] [*ludzki*₂] [*pokarm*] [*niepokarm*] [*stały*] [*płynny*])

CZĘSTOWAĆ SIĘ₁

Sm = Js ([jeść] + [zwrotność] [przyjmując jako poczęstunek] + [potoczne]) + Ks ([ludzki] [pokarm] [niepokarm] [stały] [płynny])

CZĘSTOWAĆ SIĘ₂

Sm = Js ([jeść] + [zwrotność] [wzajemnie] + [potoczne]) + Ks ([zbiorowy] [ludzki] [pokarm] [niepokarm] [stały] [płynny])

DEGUSTOWAĆ

Sm = Js ([jeść] + [*quasi*-narzędzie] [mało] [współwystępowanie] [w celu określenia smaku, jakości lub przydatności do spożycia] + [spożywcze]) + Ks ([ludzki] [pokarm] [niepokarm] [stały] [płynny])

DELEKTOWAĆ SIĘ

Sm = Js ([jeść] + [zwrotność] [dla przyjemności] + [książkowe]) + Ks ([ludzki] [pokarm] [niepokarm] [stały] [płynny] [smaczny] [wykwintny])

DŁAWIĆ SIĘ

Sm = Js ([jeść] + [współwystępowanie] [zwrotność] [tkwiąc w przelyku]) + Ks ([ludzki] [zwierzęcy] [pokarm] [stały])

DOJADAĆ

Sm = Js ([jeść] [do końca] + [potoczne]) + Ks ([ludzki] [zwierzęcy] [pokarm] [stały] [płynny] [sztuciec] [narząd])

DOKARMIAC

Sm = Js ([jeść] + [przechodniość] [dodatkowo] + [potoczne]) + Ks ([ludzki₁] [ludzki₂] [zwierzęcy₂] [pokarm] [stały] [płynny])

DOKARMIAC SIĘ

Sm = Js ([jeść] + [zwrotność] [dodatkowo] + [potoczne]) + Ks ([ludzki] [pokarm] [stały] [płynny])

DOŻYWIAĆ

Sm = Js ([jeść] + [przechodniość] [dodatkowo]) + Ks ([ludzki₁] [ludzki₂] [zwierzęcy₂] [pokarm] [stały] [płynny])

DOŻYWIAĆ SIĘ

Sm = Js ([jeść] + [zwrotność] [dodatkowo] + [potoczne]) + Ks ([ludzki] [pokarm] [stały] [płynny])

DZIABAĆ₃

Sm = Js ([jeść] + [rozdrabnianie] [*quasi*-narzędzie] [współwystępowanie] [chwytając zębami lub pyskiem] + [potoczne]) + Ks ([zwierzęcy] [ptak] [nieptak] [pokarm] [stały])

DZIOBAĆ₁/DZIÓBAĆ₁

Sm = Js ([jeść] + [rozdrabnianie] [*quasi*-narzędzie] [współwystępowanie] [chwytyjąc dziobem]) + Ks ([zwierzęcy] [ptak] [pokarm] [stały])

DZIOBAĆ₂/DZIÓBAĆ₂

Sm = Js ([jeść] + [mało] + [potoczne]) + Ks ([ludzki] [pokarm] [stały] [sztuciec])

FETOWAĆ

Sm = Js ([jeść] + [przechodniość] [gościnnie] [uroczyście] + [książkowe]) + Ks ([ludzki₁] [ludzki₂] [pokarm] [stały])

GŁODOWAĆ

Sm = Js ([jeść] + [mało] [poniżej normy]) + Ks ([ludzki] [zwierzęcy])

GŁODZIĆ

Sm = Js ([jeść] + [mało] [przechodniość] [skrajnie ograniczając pożywienie]) + Ks ([ludzki₁] [ludzki₂] [zwierzęcy₂])

GŁODZIĆ SIĘ

Sm = Js ([jeść] + [mało] [zwrotność] [skrajnie ograniczając pożywienie w jakimś celu]) + Ks ([ludzki])

GRYŹĆ

Sm = Js ([jeść] + [rozdrabnianie] [*quasi*-narzędzie] [współwystępowanie] [rozrywając zębami]) + Ks ([ludzki] [zwierzęcy] [nieptak] [pokarm] [stały])

JADAĆ

Sm = Js ([jeść] + [to samo] [w tym samym miejscu] [o tej samej porze]) + Ks ([ludzki] [pokarm] [stały] [płynny] [sztuciec] [narząd])

JEŚĆ

Sm = Js ([jeść]) + Ks ([ludzki] [zwierzęcy] [pokarm] [stały] [płynny] [sztuciec] [narząd])

KARMIĆ SIĘ

Sm = Js ([jeść] + [zwrotność]) + Ks ([ludzki] [zwierzęcy] [pokarm] [stały] [płynny])

KARMIĆ₁

Sm = Js ([jeść] + [*quasi*-narzędzie] [przechodniość] [własnym mlekiem]) + Ks ([ludzki₁] [zwierzęcy₁] [nieptak] [ludzki₂] [zwierzęcy₂] [niedorośli] [pokarm] [płynny] [narząd])

KARMIĆ₂

Sm = Js ([jeść] + [narzędzie] [przechodniość] [wprowadzając pożywienie do ust] [pomagając w jedzeniu]) + Ks ([ludzki₁] [ludzki₂] [zwierzęcy₂] [dorosły] [niedorośli] [pokarm] [stały] [płynny] [sztuciec] [pojemnik])

KARMIC₃

Sm = Js ([jeść] + [przechodniość] [dostarczając pożywienia]) + Ks ([ludzki₁] [ludzki₂] [zwierzęcy₂] [pokarm] [stały])

KONSUMOWAĆ

Sm = Js ([jeść] + [książkowe] [żartobliwe]) + Ks ([ludzki] [pokarm] [niepokarm] [stały] [płynny] [sztuciec] [narząd])

KOSZTOWAĆ

Sm = Js ([jeść] + [*quasi*-narzędzie] [mało] [współwystępowanie] [w celu określenia smaku, jakości lub przydatności do spożycia] + [książkowe]) + Ks ([ludzki] [pokarm] [niepokarm] [stały] [płynny])

LIZAĆ₁

Sm = Js ([jeść] + [rozdrabnianie] [*quasi*-narzędzie] [współwystępowanie] [podbierając językiem]) + Ks ([ludzki] [zwierzęcy] [nieptak] [pokarm] [niepokarm] [stały] [płynny])

LIZAĆ₂

Sm = Js ([jeść] + [*quasi*-narzędzie] [mało] [współwystępowanie] [w celu określenia smaku, jakości lub przydatności do spożycia] + [potoczne]) + Ks ([ludzki] [pokarm] [stały] [płynny])

LIZAĆ₃

Sm = Js ([jeść] + [mało] + [potoczne]) + Ks ([ludzki] [pokarm] [stały] [płynny])

ŁASOWAĆ

Sm = Js ([jeść] + [ukradkiem] + [potoczne]) + Ks ([ludzki] [pokarm] [stały] [płynny] [smaczny])

ŁYKAĆ

Sm = Js ([jeść] + [*quasi*-narzędzie] [współwystępowanie] [przesuwając pokarm]) + Ks ([ludzki] [zwierzęcy] [pokarm] [niepokarm] [stały] [płynny])

MAMLAĆ/MAMLEĆ/MAMLAĆ/MEMLAĆ

Sm = Js ([jeść] + [rozdrabnianie] [*quasi*-narzędzie] [powoli] [współwystępowanie] + [potoczne]) + Ks ([ludzki] [pokarm] [stały])

MIĘDLIĆ

Sm = Js ([jeść] + [rozdrabnianie] [*quasi*-narzędzie] [powoli] [współwystępowanie] + [potoczne]) + Ks ([ludzki] [pokarm] [stały])

MLASKAĆ

Sm = Js ([jeść] + [rozdrabnianie] [*quasi*-narzędzie] [głośno] [współwystępowanie] + [potoczne]) + Ks ([ludzki] [zwierzęcy] [nieptak])

NADGRYZAĆ

Sm = Js ([jeść] + [rozdrabnianie] [*quasi*-narzędzie] [mało] [współwystępowanie] [zacząć i nie skończyć] [gryząc]) + Ks ([ludzki] [zwierzęcy] [nieptak] [pokarm] [stały])

NADJADAĆ

Sm = Js ([jeść] + [mało] [zacząć i nie skończyć] + [potoczne]) + Ks ([ludzki] [zwierzęcy] [pokarm] [stały])

NADŻERAĆ

Sm = Js ([jeść] + [mało] [zacząć i nie skończyć] + [potoczne]) + Ks ([ludzki] [zwierzęcy] [pokarm] [stały])

NAJADAĆ SIĘ

Sm = Js ([jeść] + [dużo] [zwrotność] [do syta]) + Ks ([ludzki] [zwierzęcy] [pokarm] [stały] [płynny])

NASYCAĆ SIĘ

Sm = Js ([jeść] + [zwrotność] [w celu zaspokojenia głodu] + [książkowe]) + Ks ([ludzki] [zwierzęcy] [pokarm] [stały] [płynny])

NAŻERAĆ SIĘ

Sm = Js ([jeść] + [dużo] [zwrotność] [do syta] + [potoczne] [pospolite]) + Ks ([ludzki] [zwierzęcy] [pokarm] [stały] [płynny])

NIEDOJADAĆ

Sm = Js ([jeść] + [mało] + [poniżej normy]) + Ks ([ludzki] [zwierzęcy])

OBDZIOBYWAĆ

Sm = Js ([jeść] + [rozdrabnianie] [*quasi*-narzędzie] [współwystępowanie] [dookoła lub całkowicie] [dziobiąc] + [potoczne]) + Ks ([zwierzęcy] [ptak] [pokarm] [stały])

OBGRYZAĆ

Sm = Js ([jeść] + [rozdrabnianie] [*quasi*-narzędzie] [współwystępowanie] [dookoła lub całkowicie] [gryząc] + [potoczne]) + Ks ([ludzki] [zwierzęcy] [nieptak] [pokarm] [stały])

OBIADOWAĆ

Sm = Js ([jeść] + [w środku dnia] [między śniadaniem a kolacją] + [przestarzałe] [potoczne]) + Ks ([ludzki])

OBJADAĆ SIĘ

Sm = Js ([jeść] + [dużo] [zwrotność] [powyżej normy] + [potoczne]) + Ks ([ludzki] [zwierzęcy] [pokarm] [stały] [płynny])

OBJADAĆ₁

Sm = Js ([jeść] + [dookoła lub całkowicie]) + Ks ([ludzki] [zwierzęcy] [pokarm] [stały])

OBJADAĆ₂

Sm = Js ([jeść] + [przechodniość] [na czyjś koszt] + [przenośne] [potoczne]) + Ks ([ludzki₁] [ludzki₂])

OBSKUBYWAĆ

Sm = Js ([jeść] + [rozdrabnianie] [*quasi*-narzędzie] [współwystępowanie] [dookoła lub całkowicie] [zrywając ustami, pyskiem lub dziobem] + [potoczne]) + Ks ([ludzki] [zwierzęcy] [ptak] [nieptak] [pokarm] [stały])

OBŻERAĆ SIĘ

Sm = Js ([jeść] + [dużo] [zwrotność] [powyżej normy] + [potoczne] [pospolite]) + Ks ([ludzki] [zwierzęcy] [pokarm] [stały] [płynny])

OBŻERAĆ₁

Sm = Js ([jeść] + [dookoła lub całkowicie] + [potoczne]) + Ks ([ludzki] [zwierzęcy] [pokarm] [stały])

OBŻERAĆ₂

Sm = Js ([jeść] + [przechodniość] [na czyjś koszt] + [przenośne] [potoczne] [pospolite]) + Ks ([ludzki₁] [ludzki₂])

ODKARMIAC

Sm = Js ([jeść] + [dużo] [przechodniość] [zwiększając wagę po uprzednim niedożywieniu] + [potoczne]) + Ks ([ludzki₁] [zwierzęcy₁] [ludzki₂] [zwierzęcy₂] [pokarm] [stały] [płynny])

ODKARMIAC SIĘ

Sm = Js ([jeść] + [dużo] [zwrotność] [przybierając na wadze po uprzednim niedożywieniu] + [potoczne]) + Ks ([ludzki] [zwierzęcy] [pokarm] [stały] [płynny])

ODPASAC

Sm = Js ([jeść] + [dużo] [przechodniość] [zwiększając wagę po uprzednim niedożywieniu] + [potoczne]) + Ks ([ludzki₁] [ludzki₂] [zwierzęcy₂] [pokarm] [stały])

ODPASAC SIĘ

Sm = Js ([jeść] + [dużo] [zwrotność] [przybierając na wadze po uprzednim niedożywieniu] + [potoczne]) + Ks ([ludzki] [zwierzęcy] [pokarm] [stały])

ODŻYWIAC SIĘ₁

Sm = Js ([jeść] + [zwrotność] + [książkowe]) + Ks ([ludzki] [zwierzęcy] [pokarm] [stały] [płynny])

ODŻYWIAĆ SIĘ₂

Sm = Js ([jeść] + [dużo] [zwrotność] [przybierając na wadze po uprzednim niedożywieniu] + [książkowe]) + Ks ([ludzki] [zwierzęcy] [pokarm] [stały] [płynny])

ODŻYWIAĆ₁

Sm = Js ([jeść] + [przechodniość] [dostarczając pożywienia] + [książkowe]) + Ks ([ludzki₁] [zwierzęcy₁] [ludzki₂] [zwierzęcy₂] [pokarm] [stały] [płynny])

ODŻYWIAĆ₂

Sm = Js ([jeść] + [dużo] [przechodniość] [zwiększając wagę po uprzednim niedożywieniu] + [książkowe]) + Ks ([ludzki₁] [zwierzęcy₁] [ludzki₂] [zwierzęcy₂] [pokarm] [stały] [płynny])

OGRYZAĆ

Sm = Js ([jeść] + [rozdrabnianie] [*quasi*-narzędzie] [współwystępowanie] [dookoła lub całkowicie] [gryząc] + [potoczne]) + Ks ([ludzki] [zwierzęcy] [nieptak] [pokarm] [stały])

PAPUSIAĆ

Sm = Js ([jeść] + [potoczne] [pieszczotliwe]) + Ks ([ludzki] [dziecko] [pokarm] [stały] [płynny])

PASOŻYTOWAĆ

Sm = Js ([jeść] + [kosztem innego organizmu] + [biologiczne]) + Ks ([zwierzęcy])

PAŚĆ SIĘ₁

Sm = Js ([jeść] + [zwrotność] [przemieszczając się po pastwisku]) + Ks ([zwierzęcy] [ptak] [nieptak])

PAŚĆ SIĘ₂

Sm = Js ([jeść] + [dużo] [zwrotność] [przybierając na wadze] [w warunkach hodowlanych]) + Ks ([zwierzęcy] [ptak] [nieptak] [pokarm] [stały])

PAŚĆ SIĘ₃

Sm = Js ([jeść] + [dużo] [zwrotność] [powyżej normy] [przybierając na wadze] + [potoczne] [żartobliwe]) + Ks ([ludzki] [pokarm] [stały])

PAŚĆ₂

Sm = Js ([jeść] + [dużo] [przechodniość] [powyżej normy] [w celach hodowlanych] [powodując tycie]) + Ks ([ludzki₁] [zwierzęcy₂] [pokarm] [stały])

PAŚĆ₃

Sm = Js ([jeść] + [dużo] [przechodniość] [powyżej normy] [powodując tycie] + [potoczne] [żartobliwe]) + Ks ([ludzki₁] [ludzki₂] [pokarm] [stały])

POCHŁANIAĆ

Sm = Js ([jeść] + [szybko] [dużo] [łapczywie] + [książkowe]) + Ks ([ludzki] [zwierzęcy] [pokarm] [niepokarm] [stały] [płynny])

PODEJMOWAĆ

Sm = Js ([jeść] + [przechodniość] [gościnnie] + [książkowe]) + Ks ([ludzki₁] [ludzki₂] [pokarm] [niepokarm] [stały] [płynny])

PODJADAĆ₁

Sm = Js ([jeść] + [mało] [od spodu] [zacząć i nie skończyć] + [potoczne]) + Ks ([ludzki] [zwierzęcy] [pokarm] [stały])

PODJADAĆ₂

Sm = Js ([jeść] + [mało] + [potoczne]) + Ks ([ludzki] [zwierzęcy] [pokarm] [stały])

PODJADAĆ₃

Sm = Js ([jeść] + [mało] [między posiłkami] + [potoczne]) + Ks ([ludzki] [zwierzęcy] [pokarm] [stały])

PODJADAĆ₄

Sm = Js ([jeść] + [mało] [ukradkiem] + [potoczne]) + Ks ([ludzki] [zwierzęcy] [pokarm] [stały])

PODŻERAĆ₁

Sm = Js ([jeść] + [mało] [od spodu] [zacząć i nie skończyć] + [potoczne]) + Ks ([ludzki] [zwierzęcy] [pokarm] [stały])

PODŻERAĆ₂

Sm = Js ([jeść] + [mało] + [potoczne]) + Ks ([ludzki] [zwierzęcy] [pokarm] [stały])

PODŻERAĆ₃

Sm = Js ([jeść] + [mało] [między posiłkami] + [potoczne]) + Ks ([ludzki] [zwierzęcy] [pokarm] [stały])

PODŻERAĆ₄

Sm = Js ([jeść] + [mało] [ukradkiem] + [potoczne]) + Ks ([ludzki] [zwierzęcy] [pokarm] [stały])

POGRYZAĆ

Sm = Js ([jeść] + [rozdrabnianie] [quasi-narzędzie] [powoli] [współwystępowanie] + [potoczne]) + Ks ([ludzki] [zwierzęcy] [nieptak] [pokarm] [stały])

POJADAĆ

Sm = Js ([jeść] + [powoli] [mało] [między posiłkami] + [potoczne]) + Ks ([ludzki] [pokarm] [stały])

POKRZEPIAĆ

Sm = Js ([jeść] + [przechodniość] [w celu zaspokojenia głodu] + [książkowe])
+ Ks ([ludzki₁] [ludzki₂] [pokarm] [niepokarm] [stały] [płynny])

POKRZEPIAĆ SIĘ

Sm = Js ([jeść] + [zwrotność] [w celu zaspokojenia głodu] + [książkowe]) +
Ks ([ludzki] [pokarm] [niepokarm] [stały] [płynny])

POLYKAĆ

Sm = Js ([jeść] + [*quasi*-narzędzie] [współwystępowanie] [przesuwając
pokarm]) + Ks ([ludzki] [zwierzęcy] [pokarm] [niepokarm] [stały] [płynny])

POSILAĆ

Sm = Js ([jeść] + [przechodniość] [w celu zaspokojenia głodu] + [książkowe])
+ Ks ([ludzki₁] [ludzki₂] [pokarm] [stały] [płynny])

POSILAĆ SIĘ

Sm = Js ([jeść] + [zwrotność] [w celu zaspokojenia głodu] + [książkowe]) +
Ks ([ludzki] [pokarm] [stały] [płynny])

POŚCIĆ₁

Sm = Js ([jeść] + [mało] [ograniczając pożywienie ze względów religijnych])
+ Ks ([ludzki])

POŚCIĆ₂

Sm = Js ([jeść] + [mało] [ograniczając pożywienie w jakimś celu] + [przenoś-
ne]) + Ks ([ludzki])

POŻYWIAĆ

Sm = Js ([jeść] + [przechodniość] [w celu zaspokojenia głodu] + [książkowe])
+ Ks ([ludzki₁] [ludzki₂] [pokarm] [stały] [płynny])

POŻYWIAĆ SIĘ

Sm = Js ([jeść] + [zwrotność] [w celu zaspokojenia głodu] + [książkowe]) +
Ks ([ludzki] [pokarm] [stały] [płynny])

PRÓBOWAĆ

Sm = Js ([jeść] + [*quasi*-narzędzie] [mało] [współwystępowanie] [w celu okreś-
lenia smaku, jakości lub przydatności do spożycia]) + Ks ([ludzki] [zwierzę-
cy] [pokarm] [niepokarm] [stały] [płynny])

PRZEGRYZAĆ₁

Sm = Js ([jeść] + [rozdrabnianie] [*quasi*-narzędzie] [współwystępowanie]
[na części] [gryząc]) + Ks ([ludzki] [zwierzęcy] [nieptak] [pokarm] [stały])

PRZEGRYZAĆ₂

Sm = Js ([jeść] + [szybko] [mało] [między posiłkami] + [potoczne]) + Ks
([ludzki] [pokarm] [stały])

PRZEGRYZAĆ₃

Sm = Js ([jeść] + [mało] [po alkoholu albo czymś ostrym bądź po innej potrawie lub napoju] + [potoczne]) + Ks ([ludzki] [pokarm] [stały])

PRZEJADAĆ SIĘ

Sm = Js ([jeść] + [dużo] [zwrotność] [powyżej normy]) + Ks ([ludzki] [zwierzęcy] [pokarm] [stały] [płynny])

PRZEJADAĆ₁

Sm = Js ([jeść] + [do wyczerpania zapasów] [potoczne]) + Ks ([ludzki] [pokarm] [stały] [płynny])

PRZEJADAĆ₂

Sm = Js ([jeść] + [spędzając pewien czas na jedzeniu] + [potoczne]) + Ks ([ludzki] [odcinek czasu])

PRZEKARMIAĆ

Sm = Js ([jeść] + [dużo] [przechodniość] [do przesyty] [szkodząc zdrowiu]) + Ks ([ludzki₁] [ludzki₂] [zwierzęcy₂] [pokarm] [stały] [płynny])

PRZEKĄSZAĆ₁

Sm = Js ([jeść] + [szybko] [mało] [między posiłkami] + [potoczne]) + Ks ([ludzki] [pokarm] [stały])

PRZEKĄSZAĆ₂

Sm = Js ([jeść] + [mało] [po alkoholu albo czymś ostrym bądź po innej potrawie lub napoju] + [potoczne]) + Ks ([ludzki] [pokarm] [stały])

PRZEŁYKAĆ

Sm = Js ([jeść] + [*quasi*-narzędzie] [współwystępowanie] [przesuwając pokarm]) + Ks ([ludzki] [zwierzęcy] [pokarm] [niepokarm] [stały] [płynny])

PRZETRAWIAĆ

Sm = Js ([jeść] + [*quasi*-narzędzie] [współwystępowanie] [rozkładając substancje pokarmowe] + [fizjologiczne]) + Ks ([ludzki] [zwierzęcy] [pokarm] [niepokarm] [stały] [płynny])

PRZEŻERAĆ SIĘ

Sm = Js ([jeść] + [dużo] [zwrotność] [powyżej normy] + [potoczne] [pospolite]) + Ks ([ludzki] [zwierzęcy] [pokarm] [stały] [płynny])

PRZEŻUWAĆ

Sm = Js ([jeść] + [rozdrabnianie] [*quasi*-narzędzie] [powoli] [współwystępowanie] [rozcierając zębami] [dokładnie]) + Ks ([ludzki] [zwierzęcy] [nieptak] [pokarm] [stały])

PRZYJMOWAĆ

Sm = Js ([jeść] + [frazologiczne]) + Ks ([ludzki] [zwierzęcy] [pokarm] [niepokarm] [stały] [płynny])

PRZYSWAJAĆ

Sm = Js ([jeść] + [*quasi*-narzędzie] [współwystępowanie] [asymilując substancje pokarmowe] + [fizjologiczne]) + Ks ([ludzki] [zwierzęcy] [pokarm] [niepokarm] [stały] [płynny])

RACZYĆ

Sm = Js ([jeść] + [przechodniość] [gościnnie] + [książkowe]) + Ks ([ludzki₁] [ludzki₂] [pokarm] [niepokarm] [stały] [płynny] [smaczny] [wykwintny])

RACZYĆ SIĘ

Sm = Js ([jeść] + [zwrotność] [dla przyjemności] + [książkowe]) + Ks ([ludzki] [pokarm] [niepokarm] [stały] [płynny] [smaczny] [wykwintny])

ROZDZIOBYWAĆ

Sm = Js ([jeść] + [rozdrabnianie] [*quasi*-narzędzie] [współwystępowanie] [na części] [dziobiąc]) + Ks ([zwierzęcy] [ptak] [pokarm] [stały])

ROZGRYZAĆ

Sm = Js ([jeść] + [rozdrabnianie] [*quasi*-narzędzie] [współwystępowanie] [na części] [gryząc]) + Ks ([ludzki] [zwierzęcy] [nieptak] [pokarm] [stały])

SIORBAC

Sm = Js ([jeść] + [wlewanie] [*quasi*-narzędzie] [głośno] [współwystępowanie] [wciągając płyn lub płynną potrawę] + [potoczne]) + Ks ([ludzki] [zwierzęcy] [ptak] [nieptak] [pokarm] [niepokarm] [płynny] [pojemnik])

SKUBAĆ₁

Sm = Js ([jeść] + [rozdrabnianie] [*quasi*-narzędzie] [współwystępowanie] [zrywając pyskiem lub dziobem]) + Ks ([zwierzęcy] [ptak] [nieptak] [pokarm] [stały])

SKUBAĆ₂

Sm = Js ([jeść] + [mało] + [przenośne]) + Ks ([ludzki] [pokarm] [stały] [sztuciec] [narząd])

SMAKOWAĆ₁

Sm = Js ([jeść] + [*quasi*-narzędzie] [mało] [współwystępowanie] [w celu określenia smaku, jakości lub przydatności do spożycia]) + Ks ([ludzki] [zwierzęcy] [pokarm] [niepokarm] [stały] [płynny])

SMAKOWAĆ₂

Sm = Js ([jeść] + [*quasi*-narzędzie] [współwystępowanie] [dla przyjemności smakowej]) + Ks ([ludzki] [pokarm] [niepokarm] [stały] [płynny] [smaczny] [wykwintny])

SMYKAĆ

Sm = Js ([jeść] + [rozdrabnianie] [*quasi*-narzędzie] [współwystępowanie] [zrywając pyskiem lub dziobem] + [potoczne] + Ks ([zwierzęcy] [ptak] [nieptak] [pokarm] [stały]))

SPOŻYWAĆ

Sm = Js ([jeść] + [książkowe]) + Ks ([ludzki] [zwierzęcy] [pokarm] [niepokarm] [stały] [płynny] [sztuciec] [narząd])

SSAĆ₁

Sm = Js ([jeść] [wlewanie] [*quasi*-narzędzie] [współwystępowanie] [wciągając ustami]) + Ks ([ludzki] [zwierzęcy] [dziecko] [nieptak] [pokarm] [płynny])

SSAĆ₂

Sm = Js ([jeść] + [wlewanie] [narzędzie] [współwystępowanie] [wciągając ustami]) + Ks ([ludzki] [zwierzęcy] [dziecko] [niedziecko] [nieptak] [pokarm] [niepokarm] [płynny] [sztuciec] [pojemnik])

SSAĆ₃

Sm = Js ([jeść] + [rozdrabnianie] [*quasi*-narzędzie] [współwystępowanie] [rozpuszczając lub rozmiękczać]) + Ks ([ludzki] [pokarm] [niepokarm] [stały])

STOŁOWAĆ

Sm = Js ([jeść] + [przechodniość] [zwykle odpłatnie] + [książkowe]) + Ks ([ludzki₁] [ludzki₂])

STOŁOWAĆ SIĘ

Sm = Js ([jeść] + [zwrotność] [poza domem] + [książkowe]) + Ks ([ludzki])

SYCIĆ

Sm = Js ([jeść] + [przechodniość] [w celu zaspokojenia głodu] + [książkowe]) + Ks ([ludzki₁] [zwierzęcy₁] [ludzki₂] [zwierzęcy₂] [pokarm] [stały] [płynny])

SYCIĆ SIĘ

Sm = Js ([jeść] + [zwrotność] [w celu zaspokojenia głodu] + [książkowe]) + Ks ([ludzki] [zwierzęcy] [pokarm] [stały] [płynny])

SZCZYPAĆ₂

Sm = Js ([jeść] + [rozdrabnianie] [*quasi*-narzędzie] [współwystępowanie] [zrywając pyskiem lub dziobem]) + Ks ([zwierzęcy] [ptak] [nieptak] [pokarm] [stały])

TRAKTOWAĆ₂

Sm = Js ([jeść] + [przechodniość] [gościnnie] + [przestarzałe]) + Ks ([ludzki₁] [ludzki₂] [pokarm] [stały])

TRAWIĆ

Sm = Js ([jeść] + [quasi-narzędzie] [współwystępowanie] [rozkładając substancje pokarmowe] + [fizjologiczne]) + Ks ([ludzki] [zwierzęcy] [pokarm] [niepokarm] [stały] [płynny])

TUCZYĆ SIĘ₁

Sm = Js ([jeść] + [dużo] [zwrotność] [przybierając na wadze] [w celach hodowlanych] + [zootechniczne]) + Ks ([zwierzęcy] [pokarm] [stały] [płynny])

TUCZYĆ SIĘ₂

Sm = Js ([jeść] + [dużo] [zwrotność] [powyżej normy] [przybierając na wadze] + [potoczne] [żartobliwe]) + Ks ([ludzki] [pokarm] [stały] [płynny])

TUCZYĆ₂

Sm = Js ([jeść] + [dużo] [przechodniość] [powyżej normy w celach hodowlanych] [powodując tycie] + [zootechniczne]) + Ks ([ludzki₁] [zwierzęcy₂] [pokarm] [stały] [płynny])

TUCZYĆ₃

Sm = Js ([jeść] + [dużo] [przechodniość] [powyżej normy] [powodując tycie] + [potoczne] [żartobliwe]) + Ks ([ludzki₁] [ludzki₂] [pokarm] [stały] [płynny])

UCZTOWAĆ

Sm = Js ([jeść] + [dużo] [w towarzystwie] + [książkowe]) + Ks ([zbiorowy] [ludzki])

UGASZCZAĆ

Sm = Js ([jeść] + [przechodniość] [gościnnie] + [książkowe]) + Ks ([ludzki₁] [ludzki₂] [pokarm] [niepokarm] [stały] [płynny])

UGASZCZAĆ SIĘ₁

Sm = Js ([jeść] + [zwrotność] [przyjmując jako poczęstunek] + [książkowe]) + Ks ([ludzki] [pokarm] [niepokarm] [stały] [płynny])

UGASZCZAĆ SIĘ₂

Sm = Js ([jeść] + [zwrotność] [wzajemnie] + [książkowe]) + Ks ([zbiorowy] [ludzki] [pokarm] [niepokarm] [stały] [płynny])

UJADAĆ

Sm = Js ([jeść] + [mało] [zacząć i nie skończyć] + [potoczne]) + Ks ([ludzki] [zwierzęcy] [pokarm] [stały])

WCHŁANIAĆ

Sm = Js ([jeść] + [quasi-narzędzie] [współwystępowanie] [asymilując substancje pokarmowe] + [fizjologiczne]) + Ks ([ludzki] [zwierzęcy] [pokarm] [niepokarm] [stały] [płynny])

WIECZERZAĆ

Sm = Js ([jeść] + [pod koniec dnia] + [przestarzałe] [podniosłe]) + Ks ([ludzki])

WYDZIOBYWAĆ

Sm = Js ([jeść] + [rozdrabnianie] [*quasi*-narzędzie] [współwystępowanie] [wybierać stopniowo lub całkowicie] [dziobiąc]) + Ks ([zwierzęcy] [ptak] [pokarm] [stały])

WYGRYZAĆ

Sm = Js ([jeść] + [rozdrabnianie] [*quasi*-narzędzie] [współwystępowanie] [wybierać stopniowo lub całkowicie] [gryząc]) + Ks ([ludzki] [zwierzęcy] [nieptak] [pokarm] [stały])

WYJADAĆ

Sm = Js ([jeść] + [wybierając coś z czegoś] [stopniowo lub całkowicie]) + Ks ([ludzki] [zwierzęcy] [pokarm] [stały] [płynny] [sztuciec] [narząd])

ZAGRYZAĆ

Sm = Js ([jeść] + [mało] [po alkoholu albo czymś ostrym bądź po innej potrawie lub napoju] + [potoczne]) + Ks ([ludzki] [pokarm] [stały])

ZAJADAĆ SIĘ

Sm = Js ([jeść] + [szybko] [dużo] [zwrotność] [z apetytem] + [potoczne]) + Ks ([ludzki] [zwierzęcy] [pokarm] [stały] [płynny])

ZAJADAĆ

Sm = Js ([jeść] + [szybko] [dużo] [z apetytem] + [potoczne]) + Ks ([ludzki] [zwierzęcy] [pokarm] [stały] [płynny])

ZAKĄSZAĆ

Sm = Js ([jeść] + [mało] [po alkoholu albo czymś ostrym bądź po innej potrawie lub napoju] + [potoczne]) + Ks ([ludzki] [pokarm] [stały])

ZATRUWAĆ SIĘ

Sm = Js ([jeść] + [uprzedniość] [zwrotność]) + Ks ([ludzki] [zwierzęcy] [pokarm] [niepokarm] [stały] [płynny])

ZGRYZAĆ

Sm = Js ([jeść] + [rozdrabnianie] [*quasi*-narzędzie] [współwystępowanie] [na części] [gryząc]) + Ks ([ludzki] [zwierzęcy] [nieptak] [pokarm] [stały] [twardy])

ŻEROWAĆ

Sm = Js ([jeść] + [książkowe]) + Ks ([zwierzęcy] [ptak] [nieptak])

ŻREĆ

Sm = Js ([jeść] + [potoczne] [pospolite]) + Ks ([ludzki] [zwierzęcy] [pokarm] [stały] [płynny] [sztuciec] [narząd])

ЖУĆ

Sm = Js ([jeść] + [rozdrabnianie] [*quasi*-narzędzie] [powoli] [współwystępowanie] [rozcierając zębami] [dokładnie]) + Ks ([ludzki] [zwierzęcy] [nieptak] [pokarm] [stały])

ЖЫЎЇĆ

Sm = Js ([jeść] + [przechodniość] [dostarczając pożywienia] + [książkowe]) + Ks ([ludzki₁] [zwierzęcy₁] [ludzki₂] [zwierzęcy₂] [pokarm] [stały] [płynny])

ЖЫЎЇĆ СІЃ

Sm = Js ([jeść] + [zwrotność] + [książkowe]) + Ks ([ludzki] [zwierzęcy] [pokarm] [stały] [płynny])

Analiza składnikowa syntagmatyczna rosyjskich czasowników jedzenia

Dla rosyjskich czasowników jedzenia można wyodrębnić cztery konteksty odwzorowujące podstawowe relacje, jakie zachodzą między wykonawcą a obiektem czynności:

1. КТО-ТО ЕСТЬ [ГРЫЗЕТ, ЖУЕТ, ГЛОТАЕТ...] ЧТО-ТО
[человеческий] | ЕСТЬ, ГРЫЗТЬ, ЖЕВАТЬ, ГЛОТАТЬ... | [животный] [растительный]
2. КТО-ТО ЕСТЬ [ГРЫЗЕТ...] КОГО-ТО
[человеческий] | ЕСТЬ, ГРЫЗТЬ... | [человеческий]
3. ЧТО-ТО ЕСТЬ [ГРЫЗЕТ, ЖУЕТ, ГЛОТАЕТ...] ЧТО-ТО
[животный] | ЕСТЬ, ГРЫЗТЬ, ЖЕВАТЬ, ГЛОТАТЬ... | [животный] [растительный]
4. ЧТО-ТО ЕСТЬ [ГРЫЗЕТ...] КОГО-ТО
[животный] | ЕСТЬ, ГРЫЗТЬ... | [человеческий]

Do przeprowadzenia analizy składnikowej syntagmatycznej rosyjskich czasowników jedzenia proponuję wykorzystanie następującego zestawu składników semantycznych. Nazwy wypełniające pozycję agentywną w lewostronnym otoczeniu rozpatrywanej klasy czasowników można opisać przy użyciu dziesięciu komponentów: [единичный] [собираательный]; [человеческий] [животный]; [ребенок] [не-ребенок]; [мужчина] [женщина]; [птица] [не-птица]. Nazwy wypełniające pozycję obiektu przy czasownikach jedzenia można z kolei scharakteryzować za pomocą składników: [пища] [не-пища]; [сплоченный] [жидкий]; [твердый] [нетвердый]; [вкусный] [невкусный]; [изысканный] [неизысканный]. Wyrażenia, które występują w roli odbiorcy rozpatrywanej czynności, opisują cztery podstawowe komponenty semantyczne: [человеческий] [животный]; [взрослый] [невзрослый]. Część czasow-

ników jedzenia w prawostronnym kontekście może przyłączać nazwy narzędzi i/lub *quasi*-narzędzi. Nazwy narzędzi konkretyzują składniki: [прибор] [вместилище]. Nazwy *quasi*-narzędzi natomiast uściślają komponenty: [орган] [не-орган].

Контекст левостронный

Lewostronną pozycję walencyjną omawianej klasy czasowników mogą wypełniać jedynie rzeczowniki w liczbie pojedynczej lub mnogiej oznaczające istoty żywe — ludzi i zwierzęta (por. 1—148).

- (1) *У машины плохо варит желудок.
- (2) *Машины вечерали.
- (3) *В другой раз трактор в гостях у князя (вероятно, Феодора Дмитриевича Звенигородского) в Великий пост уклонился к чревоугодию и вкусил свежей рыбы.
- (4) *Эрго замер, когда ее прочитал и осознал смысл: „Трактор вкусил человеческие внутренности [...]”. (О. ТОКАРЧУК: Дом дневной, дом ночной).
- (5) *Мясорубка вскормила младенца.
- (6) *Телефон выгрыз в горбушке мякоть.
- (7) *Скатерть выела начинку у пирога.
- (8) *Агент потом долго валялся на площади у церкви, пока фонари не выклевали из его живота просо по зернышку.
- (9) *Деревья гложут кору.
- (10) *Принтер глотает пищу.
- (11) *Горшки для цветов голодали целый день.
- (12) *Горшки для цветов голодали для похудения.
- (13) *Картины голодовали очень, особенно в 1946—1948 гг.
- (14) *Градусник с хрустом грыз морковку, кусочек сахара.
- (15) *Фен давится крошками.
- (16) *Никогда еще с таким аппетитом не дегустировал велосипед новые блюда.
- (17) *Сумка доела овес.
- (18) *Портфель ел варенье.
- (19) *Дверь жует сено.
- (20) *Стакан жрет мясо большими кусками.
- (21) *Ковер завтракает перед работой, после прогулки.
- (22) *Шприц заел лекарство.
- (23) *Тракторы закармливали внука блинами.
- (24) *Чемодан не очень голоден: перед уходом закусил.

- (25) **Стаканчик закусил водку селедкой.*
- (26) **Всех остальных кровати заморили голодом.*
- (27) **Окна начали клевать зерно, крошки хлеба.*
- (28) **Кирпич кормит новорожденного ребенка грудью.*
- (29) **Шприц кормит больного с ложки.*
- (30) **Дымоход кормит лошадей отборным зерном.*
- (31) **Сани выгнали лошадей кормиться в поле ночью.*
- (32) **Карандаш начал кусать сахар.*
- (33) **Скамейки, вы кушайте мандарины, а мы пойдем с Вадимом поку-
рить.*
- (34) **[...] молоток лакомил племянника куском пирога [...].*
- (35) **Пиджак лакомится медом.*
- (36) **Тетрадь начала лизать мороженое.*
- (37) **Ржавчина надгрызла гриб.*
- (38) **Молоток надкусил огурец, яблоко.*
- (39) **Графин надъел горбушку, пирожное.*
- (40) **В этом году шкафы наелись арбузов.*
- (41) **Этот диван потом, когда началась блокада и мы стали пухнуть
от голода, повадился ходить в кухню и нажирался там из солдат-
ского котла [...].*
- (42) **Летний детский день жизни шел долго и трудно, пока не напита-
лись все заборы; когда они уже умолкли и стали дремать от пищи
и усталости [...].*
- (43) **Компостер может насытить голодного.*
- (44) **К полудню радиоприемник насытился, и много обедков осталось
на столе.*
- (45) **Во время войны паровозы недоедали.*
- (46) **Мышеловка обглодала кость до основания.*
- (47) **Ракета обгрызла корку хлеба.*
- (48) **Вертолет обедал в одиночестве.*
- (49) **Магнитофон всю семью обожрал!*
- (50) **Компьютеры наши обожрались еле двигаются.*
- (51) **Мониторы обкормили скотину.*
- (52) **[...] обклеывают машины вишню [...].*
- (53) **Планишет обкусал ломоть хлеба.*
- (54) **Камни обципали бутоны.*
- (55) **Бензин объел кость.*
- (56) **Опять самовар объел несчастного старика!*
- (57) **Рюкзак объелся рыбой.*
- (58) **Бусы отведали вкусных щей.*
- (59) **Компьютерам надо его как следует откормить [...].*
- (60) **Компьютеры откормились после болезни, командировки.*

- (61) *Носилки отравились несвежими продуктами.
- (62) *Кувшин отъел кусок пирога.
- (63) *Часы только что отъели суп.
- (64) *Машина отъелась на пастбищах.
- (65) *Кольца паразитируют на теле самок.
- (66) *Грузовик пасется на лугу.
- (67) *Страх переваривает пищу.
- (68) *Ветер перегрыз сахар.
- (69) *Кондиционер переел мороженого, и заболел.
- (70) *Стиральная машина начала пережевывать пищу.
- (71) *Очки его совсем перекормили!
- (72) *Хлеборезка перекусила мышку пополам.
- (73) *Банка перекусила на скорую руку.
- (74) *Куклы весело пировали на свадьбе.
- (75) *Детская коляска питает малыша.
- (76) *Фарфор питается мхом.
- (77) *Танки питаются в столовой.
- (78) *Игрушка пичкает ребенка вареньем.
- (79) *Эскалатор проглотил огромное количество пирожков.
- (80) *Утром агрегат встал; у хозяйки нашелся кипятилок, он заварил чай; хлеб у него был, агрегат подзакусил.
- (81) *Меня подкормила матрешка.
- (82) *Коньки останавливаются подкормиться.
- (83) *Компьютер подкрепит гостей перед дорогой.
- (84) *Топор очень голоден — топору нужно подкрепиться.
- (85) *Рельсы подъели корни.
- (86) *Турбины подъели все начисто.
- (87) *Бульдозер с аппетитом поедает блинчики.
- (88) *Реактор начал пожирать в спешке пирог.
- (89) *Инструменты сели, начали полдничать.
- (90) *Винт постится по средам и пятницам.
- (91) *Добро со вчерашнего дня постится.
- (92) *Утес всю неделю постничал.
- (93) *Дальше на север рыбу компьютеры потребляют и сырую, и свежую.
- (94) *Компьютеры стали потчевать гостей.
- (95) *Карандаш приел все, что было в холодильнике.
- (96) *Компьютер прикормил ребенка коровьим молоком.
- (97) *Компьютер прикормил лосенка.
- (98) *Космический корабль прикармливался у родителей.
- (99) *Трамплин принял пищу.
- (100) *Стерилизатор пробовал салат.

- (101) *Нож проглотил кусочек хлеба.
- (102) *Трамвай прогрыз весь вечер орехи.
- (103) *Ранец проел весь обеденный перерыв.
- (104) *Чемодан совершенно проелся в дороге.
- (105) *Ноутбук проморил гостей до самого обеда.
- (106) *Чемодан совсем прохарчился в дороге.
- (107) *Колокол разговелся после обедни, после рождественского поста.
- (108) *Трап разгрыз с хрустом редиску.
- (109) *[...] планиет разлакомил бы русскими блюдами — и английских лордов [...].
- (110) *Однако планшеты уже „разлакомились” вкусным и недорогим продуктом, и стали готовить кабачковую икру в домашних условиях.
- (111) *Очки разъели брикет мороженого на пару с приятелем.
- (112) *Планиет раскормил гусей, собаку, ребенка.
- (113) *Может ли железо стать тощим от голода, а бронза — раскормиться до безобразной полноты?
- (114) *Игла расклевала яйцо.
- (115) *Сабли расклевали весь овес.
- (116) *Губка раскусила кусок сахара.
- (117) *Светофоры сглодали олененка без остатка.
- (118) *Планшеты сгрызли всю морковь.
- (119) *Калькуляторы сжевали всю траву.
- (120) *Мандолины склевали корм.
- (121) *Мяч медленно отрезал от бутерброда по маленькому куску и с наслаждением смаковал.
- (122) *[...] скульптуры садятся снедать за стол [...].
- (123) *Когда компьютер плохо сосет, нужно сцеживать молочко и докармливать из кружки или шприца (лучше избегать бутылок).
- (124) *Компьютер сосет сок через соломинку.
- (125) *Компьютер начал сосать леденец.
- (126) *Компьютеры столовались в ближайшем кафе.
- (127) *Печаль выпивает чашку чая или кофея с белым хлебом, вечером съедает кусок телятины, или говядины, или баранины [...].
- (128) *Была торжественная служба, потом иконы вместе трапезничали.
- (129) *Компьютеры трапезничали до поздней ночи.
- (130) *И когда трапезовали лампы, радостно смотрели на икону и не могли насмотреться.
- (131) *На лавочках по обе стороны садятся: по правую деревянные игрушки, по левую компьютеры. И трапезуют и беседуют.
- (132) *Компьютеры угостили нас обедом.

- (133) *Компьютер сегодня всех угостил.
- (134) *Кровать угостила морозеным.
- (135) *Правда ужинает в ресторане.
- (136) *Готовый продукт компьютеры употребляют в пищу ежедневно.
- (137) *Добро усвоило пищу.
- (138) *Куклы харчевались в столовой.
- (139) *Куклы харчились у хозяина.
- (140) *Компьютеры с охотой хлебали молоко, налив его в чашку и по-крошив туда хлеба.
- (141) *Ванна стала хлебать щи.
- (142) *Планишет хрумкает леденцы, орехи.
- (143) *Телефон стал хрупать леденцы, орехи.
- (144) *Банкомат стал хрустать яблоко, кочерыжку.
- (145) *Банкомат стал хряпать редиску, соленый огурец.
- (146) *Коса чавкает мясо.
- (147) *Почему вместо того, чтобы признаться, что иконостасы чревоугодничают, верующие придумывают всякие оправдания их полноте?
- (148) *Игрушка щиплет траву.

Проведенные тесты значениовые показывают, że росыжские часовники жедения в контексте левостронным выключают употребление назв конкретных объектов физических, назв артефактов oraz назв понятий абстрактных. В исследуемом материале выявляются однако случаи появления в позиции левостронной часовников жедения назв понятий абстрактных, а также назв органов анатомических. Отмечено следующее замещение:

— Истота живая — совокупность истот живых, np.:

- (149) Жизнь питается жизнью. Все живое в мире делится на тех, кто ест, и тех, кого едят. И закон этот говорит: ешь, или съедят тебя самого.

В функции подмноту (а также объекта) при часовнике жедения появляется в этом случае назва абстрактная жизнь вместо rzeczowników означающих истоты живые (люди или животные), por. человек/Иван питается хлебом, дети питаются молоком, животное/тигр питается мясом, шимпанзе питаются фруктами итп.

— Часть тела истоты живой — истота живая, np.:

- (150) Челюсти мужа методически жевали. Зубы кусали, губы хватали, а челюсти жевали и дожевывали. И все это было приспособлено для поглощения яблочного пирога.

Zamiast: муж/Иван жевал, кусал, хватал, дожевывал яблочный пирог.

- (151) [...] *хотя глаза мои уже видели избитых и бессонных, уши слышали истину, рот отведал баланды — почему ж я молчу?*

Zamiast: я/человек/Иван отведал баланды.

W przywołanych przykładach lewostronną pozycję walencyjną czasowników жедения zamiast nazw oznaczających istotę żywą, a więc wykonawcę czynności (agensa), wypełniają nazwy części ciała uczestniczące w mechanicznej obróbce pokarmu (*quasi*-narzędzia), takie jak: *челюсти* 'szczęki', *зубы* 'zęby', *губы* 'wargi', *рот* 'usta'.

Rosyjskie czasowniki жедения nakładają dodatkowe ograniczenia w zakresie lewostronnego kontekstu. Większość badanych leksemów może być używana zarówno w odniesieniu do ludzi, jak i do zwierząt, por. *варить, вскармливать, выгрызть, выедать, голодать, глотать, голодать₁, голодовать, грызть, давиться, доедать, есть, жевать, жрать, кормить₁, кормиться, кусать, лизать₁, надгрызть, надкусывать, надъедать, наедаться, нажираться, напиваться, насыщать, насыщаться, недоедать, обглаживать, обгрызть, обжираться, обкусывать, объедать₁, объедаться, отведывать, откармливать, откармливаться, отъедать₁, отъедаться, отравиться, переваривать, перегрызть, переедать, пережевывать, перекусывать₁, питать, питаться₁, поглощать, подкармливаться, подъедать₁, поедать, пожирать, потреблять, принимать, пробовать, проглатывать, разгрызть, раскармливаться, раскусывать, сглаживать, сгрызть, сжевывать, сосать₁, сосать₂, съедать, употреблять, усваивать, хлебать₁, хрумкать, хрупать, хрустать, хрюпать, чавкать.*

Pozostałe czasowniki mogą być używane albo tylko w odniesieniu do ludzi, albo tylko w odniesieniu do zwierząt. W obrębie pierwszej grupy czasowników, które dopuszczają użycie tylko podmiotu osobowego z komponentem [человеческий], mieszczą się następujące leksemy:

- (152) *Кобры вечерали.

- (153) *Слон не ел, а вкушал.

- (154) *[...] отличная пицца, крокодил сразу вспомнил Италию, как вкусил первый кусочек!

- (155) *Мурка стала голодать для похудения.

- (156) *Никогда еще с таким аппетитом не дегустировал тигр новые блюда.

- (157) *Медведь ежедневно завтракал в кафе.

- (158) *Шимпанзе заела лекарство.

- (159) *Верблюд не очень голоден: перед уходом закусил.

- (160) *Кот закусил водку селедкой.

- (161) *Собака заморила арестанта голодом.

- (162) *Волчиха кормит ребенка с ложки.
(163) *Бык кормил лошадей отборным зерном.
(164) *Собака кушает мясо.
(165) *[...] но не любил он, чтобы домашние животные лакомили племянника куском пирога или другим чем, повкуснее его серых щей.
(166) *Заяц лакомится шоколадом.
(167) *Лосенок обедал в одиночестве.
(168) *Хомяк всю семью обожрал.
(169) *Мыши обкормили скотину.
(170) *Опять попугай объел несчастного старика.
(171) *Зубрята только что отъели суп.
(172) *Мухи его совсем перекормили.
(173) *Селезень перекусит на скорую руку.
(174) *Утки весело пировали на свадьбе.
(175) *Еж питался в столовой.
(176) *Кошка пичкала ребенка вареньем.
(177) *Утром кролик встал; у хозяйки нашелся кипяток, он заварил чаю; хлеб у него был, кролик подзакусил.
(178) *Меня подкормила волчиха.
(179) *Олень подкрепил отъезжающих перед дорогой.
(180) *Орел очень голоден — ему нужно подкрепиться.
(181) *Лягушки подъели все начисто.
(182) *Черпахи сели, начали полдничать.
(183) *Шакал постится по средам и пятницам.
(184) *Со вчерашнего дня Мурка постится.
(185) *Всю неделю волк постничал.
(186) *Телята стали потчевать гостей.
(187) *Собаки приели все, что было в холодильнике.
(188) *Волчиха прикормила грудного ребенка.
(189) *Тигрица прикормила лосенка.
(190) *Пчелы прикармливаются у родителей.
(191) *Белка прогрызла весь вечер орехи.
(192) *Горилла проела весь обеденный перерыв.
(193) *Барсук совершенно проелся в дороге.
(194) *Канарейка проморила гостей до самого обеда.
(195) *Барсук совсем прохарчился в дороге.
(196) *Животные разговелись после обедни, после рождественского поста.
(197) *[...] енот полоскун разлакомил бы русскими блюдами — и английских лордов.
(198) *Однако животные уже „разлакомились” вкусным и недорогим продуктом, и стали готовить кабачковую икру в домашних условиях.

- (199) *Собака разъела брикет мороженого на пару с приятелем.
 (200) *Норка раскормила ребенка.
 (201) *Песец медленно отрезал от бутерброда по маленькому куску и с наслаждением смаковал.
 (202) *[...] муравьи садятся снедать за стол [...].
 (203) *Выдра сосала леденец.
 (204) *Животные столовались в ближайшем кафе.
 (205) *Была торжественная служба, потом собаки вместе трапезничали.
 (206) *Собаки трапезничали до поздней ночи.
 (207) *И когда трапезовали обезьяны, радостно смотрели на икону и не могли насмотреться.
 (208) *На лавочках по обе стороны садятся: по правую крысы, по левую мыши. И трапезуют и беседуют.
 (209) *Мурка угостила нас обедом.
 (210) *Колорадский жук сегодня всех угостил в ресторане.
 (211) *Дрозд угостился мороженым.
 (212) *Колибри ужинают в ресторане.
 (213) *Акулы харчуются в столовой.
 (214) *Пингвин харчится у хозяина.
 (215) *Волк хлебал щи деревянной ложкой.
 (216) *Почему вместо того, чтобы признаться, что слоны чревоугодничают, верующие придумывают всякие оправдания их полноте?

Pozycję lewostronną drugiej grupy czasowników, do której zaliczają się leksemy: *выклевывать*, *клевать*, *обклевывать*, *обицпывать*₂, *паразитировать*, *пастись*₁, *расклевывать*₁, *расклевывать*₂, *склеывать* oraz *щипать*₂, wypełniają z kolei tylko i wyłącznie rzeczowniki ze składnikiem [животный] (por. 217—226).

- (217) *Агент потом долго валялся на площади у церкви, пока женщины не выклевали из его живота просо по зернышку.
 (218) *Люди начали клевать зерно, крошки хлеба.
 (219) *[...] обклеывают мальчики вишню [...].
 (220) *Мужчины обицпали бутоны.
 (221) *У некоторых видов людей самцы в буквальном смысле паразитируют на теле самок.
 (222) *Стадо детей пасется на лугу.
 (223) *Женщина расклевала яйцо.
 (224) *Девушки расклевали весь овес.
 (225) *Дети склевали корм.
 (226) *Детвора щиплет траву.

Ze względu na przejawianie się opozycji [единичный] [собираТЕЛЬный] w lewostronnym otoczeniu czasowników: *пировать*, *трапезничать*₁, *трапезничать*₂, *трапезовать*₁ oraz *трапезовать*₂, akceptowalny jest jedynie podmiot zbiorowy ograniczony do osób. Z tym jednak zastrzeżeniem, że zbiorowość ta jest złożona z liczby osób większej od dwóch:

- (227) **Весело в одиночестве пировать на свадьбе.*
 (228) **Была торжественная служба, потом Патриарх и президент вместе трапезничали в одиночестве.*
 (229) **Гости в одиночестве трапезничали до поздней ночи.*
 (230) **И когда в одиночестве трапезовали сестры, радостно смотрели на икону и не могли насмотреться.*
 (231) **На лавочках по обе стороны садятся: по правую мужчины, по левую женщины. И трапезуют и беседуют в полном одиночестве.*

Z uwagi na wiek oraz płeć osoby jedzącej kontekst lewostronny przy czasowniku *сосать*₁ może wypełniać rzeczownik pełniący funkcję podmiotu osobowego ograniczonego do niemowląt i dzieci:

- (232) **Взрослый ребенок сосет грудь матери.*

Z kolei czasownik *сосать*₂ otwiera lewostronne miejsce walencyjne zarówno dla nazw oznaczających osoby niedorose, jak i dorosłe (por. 233—234).

- (233) *Дети сосут молочный коктейль через трубочку.*
 (234) *Дедушка сосет бульон через соломинку.*

W wypadku czasownika *кушать* funkcję podmiotu osobowego mogą pełnić rzeczowniki odnoszące się zarówno do osób niedoroslých, jak i dorosłych ograniczonych do kobiet⁴²:

- (235) *Вовочка, кушай поскорее, и пойдем гулять!*
 (236) *Девушки, вы кушайте мандарины, а мы пойдем с Вадимом покурить.*

⁴² Rosyjskie wydawnictwa poprawnościowe wskazują, że użycie form pierwszej osoby czasownika *кушать* w odniesieniu do mężczyzn, np. *хочу кушать*, *я кушаю*, *я (не) кушал*, jest niezgodne z normą współczesnego języka rosyjskiego. Dany czasownik ma bowiem ograniczony zakres użycia. Pojawia się on w formułach etykietałnych stosowanych jako uprzejme zaproszenie do stołu lub jako zachęta do jedzenia: *Кушать подано, прошу к столу. Кушайте, пожалуйста!*. Czasownik ten jest też używany w odniesieniu do dzieci: *Ты кушал (покушал)? Хочешь кушать (покушать)? Скушай вот это. Покушай (скушай) что-нибудь*. W podobny sposób można się zwracać również do kobiet. Analogiczne pytania czy zalecenia zwykle nie są jednak formułowane w stosunku do mężczyzn. W tym wypadku zamiast *кушать* używa się czasownika *есть*. Zob. http://new.gramota.ru/spravka/trudnosti?layout=item&id=36_143 [dostęp: 12.06.2016]. Warto podkreślić, że omawiany leksem nie powinien być też stosowany w odniesieniu do zwierząt: **Все хорошо, звери покушали*. Zob. *Трудности русского языка. Словарь-справочник журналиста*. Ред. Л.И. РАХМАНОВА. Москва 1974, s. 217—219.

(237) *Уважаемый господин профессор, кушай поскорее, и пойдем гулять!

(238) *Братцы, вы кушайте мандарины, а мы пойдем с Вадимом покушать.

Wydaje się, że niektóre czynności związane z określaniem smaku (por. *вкушать*₂, *дегустировать*, *отведывать*) oraz czerpaniem przyjemności smakowej z jedzenia (por. *смаковать*) wymagają od ich wykonawcy większych zdolności intelektualnych. Dlatego lewostronnej pozycji przy wskazanych czasownikach raczej nie będą wypełniać nazwy oznaczające niemowlęta uznawane za niezdolne do przeprowadzania skomplikowanych operacji myślowych (por. 239—242).

(239) *Грудной ребенок вкусил пюре.

(240) *Грудной ребенок дегустировал пюре.

(241) *Грудной ребенок отведывал пюре.

(242) *Грудной ребенок смаковал пюре.

Ale:

(243) Грудной ребенок попробовал кашку.

Dalsze ograniczenia selekcyjne, jakie nakładają czasowniki jedzenia w kontekście lewostronnym, dotyczą łączliwości z rzeczownikami oznaczającymi zwierzęta. Lewostronną pozycję walencyjną czasowników: *выклевывать*, *клевать*₁, *обклевывать*, *расклевывать*₁, *расклевывать*₂ oraz *склевывать*, mogą wypełniać tylko nazwy odnoszące się do ptaków (por. 244—249).

(244) *Агент потом долго валялся на площади у церкви, пока крысы не выклевали из его живота просо по зернышку.

(245) *Мыши клюют зерно.

(246) *[...] обклеывают кролики вишню [...].

(247) *Обезьяна расклевала яйцо.

(248) *Слоны расклевали весь овес.

(249) *Коровы склевали корм.

Z kolei w lewostronnym otoczeniu czasowników: *вскармливать*, *выгрызывать*, *глодать*, *грызть*, *жевать*, *кормить*₁, *кусать*, *надгрызывать*, *надкусывать*, *обглаживать*, *обгрызывать*, *обкусывать*, *перегрызывать*, *пережевывать*, *перекусывать*₁, *разгрызывать*, *раскусывать*, *сглаживать*, *сгрызывать*, *сжевывать*, *сосать*₁, *хрумкать*, *хрупать*, *хрустать*, *хряпать* oraz *чавкать*, funkcję podmiotu mogą pełnić jedynie rzeczowniki, które oznaczają zwierzę niebędące ptakiem (por. 250—278).

(250) *Индейка вскормила детенышей.

(251) *Куры выгрызли в горбушке мякоть.

- (252) *Куры гложут кору.
- (253) *В пригороде Сестрорецка курица грызла орешки и позировала.
- (254) *Петух жует сено.
- (255) *[...] большие птицы кормят грудью своих детенышей [...].
- (256) *Аист кусает сахар.
- (257) *Колибри лижет разлитое молоко.
- (258) *Канарейка надгрызла гриб.
- (259) *Орел надкусил яблоко.
- (260) *Скворец обглодал кость до основания.
- (261) *Жаворонок обгрыз корку хлеба.
- (262) *Сова обкусала ломоть хлеба.
- (263) *Птица перегрызла кость.
- (264) *[...] чтобы курица могла спокойно пережевать корм.
- (265) *Курица перекусила мышку пополам.
- (266) *Утка разгрызла с хрустом редиску.
- (267) *Соловей раскусил кусок сахара.
- (268) *Ласточки сглодали олененка без остатка.
- (269) *Дятлы сгрызли всю морковь.
- (270) *Вороны сжевали всю траву.
- (271) *Попугай сосет молоко.
- (272) *Ворон сосет молоко из бутылки.
- (273) *Если у куропатки по каким-то причинам не бывает молозива, то куропатят выращивают без мамы, предлагая им коровье молоко из соски (на первых порах соску делают из резинок для глазных пипеток), а позднее приучивают хлебать молоко из корытца либо какой-нибудь другой посуды.
- (274) *Пеликаны прибежали домой и стали хрумкать яблоки.
- (275) *Сорока стала хрупать орехи.
- (276) *Скворцы стали хрустать яблоко, кочерыжку.
- (277) *Кукушка хряпает яблоко.
- (278) *Дрозд чавкает мясо.

Lewostronną pozycję walencyjną przy czasowniku *сосать*₁ mogą wypełniać tylko i wyłącznie nazwy мłодых zwierząt zaliczanych do ssaków:

- (279) *Кот сосет молоко матери.

Часовник *сосать*₂ otwiera natomiast lewostronne miejsce walencyjne dla nazw oznaczających ssaki niedorośle i dorosłe, por.:

- (280) Крохотный котенок с большим аппетитом сосет молоко из бутылочки.
- (281) Больной кот сосет молоко из бутылочки.

W kontekście lewostronnym czasowników *общипывать*₂, *хлебать*₁ oraz *щипать*₂ dopuszczalne jest użycie w funkcji podmiotu zarówno nazw zwierząt oznaczających ptaki, jak i nazw zwierząt niebędących ptakami:

(282) *Птицы общипали бутоны.*

(283) *Первая легенда — об эфиопском пастухе Калди (Kaldi), козы которого общипали листья и плоды кофейного дерева [...].*

(284) [...] *чтобы курам было где питаться и воду хлебать.*

(285) *Ральф хлебал суп из своей миски, Васька приходил и тоже лакал его суп.*

(286) *На лугу гуси щипали траву.*

(287) *Лошади щипали листья папоротника.*

Контекст правоstrонный

Prawostronną pozycję walencyjną czasowników jedzenia najczęściej wypełniają nazwy pokarmów i potraw. Część czasowników analizowanego pola przyłącza w swym prawostronnym kontekście nazwę obiektu jedzenia w bierniku lub dopełniaczu częstkowym: *варить*, *вкушать*₁, *вкушать*₂, *выгрызть*, *выедать*, *выклевывать*, *глодать*, *глотать*, *грызть*, *дегустировать*, *доедать*, *есть*, *жевать*, *жрать*, *клевать*₁, *кусать*, *кушать*, *лизать*₁, *надгрызть*, *надкусывать*, *надъедать*, *обгладывать*, *обгрызть*, *обклевывать*, *обкусывать*, *общипывать*₂, *объедать*₁, *отведывать*, *отъедать*₁, *отъесть*, *переваривать*, *перегрызть*, *переедать*, *пережевывать*, *перекусывать*₁, *поглощать*, *подъедать*₁, *подъедать*₂, *поедать*, *пожирать*, *потреблять*, *приедать*, *принимать*, *пробовать*, *проглатывать*, *прогрызть*, *разгрызть*, *разъедать*, *расклевывать*₁, *расклевывать*₂, *раскусывать*, *сгладывать*, *сгрызть*, *сжевывать*, *склевывать*, *смаковать*, *сосать*₁, *сосать*₂, *сосать*₃, *съедать*, *употреблять*, *усваивать*, *хлебать*₁, *хлебать*₂, *хрумкать*, *хрупать*, *хрустать*, *хряпать*, *чавкать*, *щипать*₂⁴³.

Czasowniki *заедать* i *закусывать*₂ oznaczające przerywanie (przeplatanie) picia, jedzenia czegoś w celu zjedzenia czegoś innego w otoczeniu prawostronnym otwierają pozycję zarówno dla dopełnienia bliższego w bierniku, jak i dalszego w narzędniku (zależnie od kontekstu) (por. 1—6).

(1) *Заест лекарство.*

(2) *Заест вареньем, пирожным, селедкой.*

⁴³ Czasowniki *объедать*₂ i *обжирать* wyrażają znaczenie przenośne 'jeść na czyjś koszt'. Dlatego w ich prawostronnym kontekście w funkcji obiektu występują nie nazwy pokarmów i potraw, lecz rzeczowniki osobowe z komponentem [человеческий]. Czasownik *проест* 'spędzając pewien czas na jedzeniu' otwiera z kolei prawostronne miejsce walencyjne dla nazw odcinków czasu, por. *Проест целый час, весь обеденный перерыв*.

- (3) Ух, крепкая водочка! — Заешь грибками.
- (4) Чем бы заесть эту гадость?
- (5) Закусить лекарство конфетой.
- (6) Закусить водку селедкой.

Pozostałe rosyjskie czasowniki jedzenia otwierają prawostronne miejsce walencyjne dla nazwy obiektu konsumpcji w narzędniku (dopełnienie dalsze). Dana reguła łączliwości składnikowej obejmuje czasowniki zwrotne i kauzatywne, takie jak: *вскармливать*, *давиться*, *закормливать*, *кормить*₁, *кормить*₂, *кормиться*, *лакомить*, *лакомиться*, *наедаться*, *нажираться*, *напитываться*, *насыщать*, *насыщаться*, *обжираться*, *обкармливать*, *объедаться*, *откармливать*, *откармливаться*, *отъедаться*, *перекармливать*, *питать*, *питаться*₁, *питаться*₂, *пичкать*, *подкармливать*, *подкармливаться*, *подкреплять*, *подкрепляться*, *потчевать*, *прикармливать*₁, *прикармливать*₂, *прикармливаться*, *проедааться*, *разлакомить*, *разлакомиться*, *раскармливать*, *раскармливаться*, *угощать*₁, *угощать*₂, *угощаться*.

Часовники *закусывать*₁, *перекусывать*₂ i *подзакусывать*, które oznaczają spożywanie niewielkiej ilości pożywienia (zwykle między posiłkami), w swym prawostronnym kontekście albo nie przyłączają nazwy pokarmu, albo przyłączają nazwę obiektu jedzenia w narzędniku:

- (7) Я не очень голоден: перед уходом закусил.
- (8) Содержатель предприятия общественного питания, где Буратино закусил тремя корками хлеба.
- (9) Перекусить перед дорогой. Перекусить пирожками.
- (10) Тин подсел к ней и, хотя только что подзакусил парой бутербродов, куриной ножкой и несколькими ломтями сыра, снова с явным аппетитом принялся за [...].

W polu rosyjskich czasowników jedzenia dużą reprezentację mają formacje kauzatywne. Spośród czasowników kauzatywnych wyrażających powodowanie czynności jedzenia przez istotę nazwaną w dopełnieniu część może być używana zarówno w stosunku do ludzi, jak i do zwierząt (por. 11—42).

- (11) Кормилица вскормила младенца.
- (12) Молодые мамы вскармливают телят естественным образом.
- (13) Закормить внука блинами.
- (14) Вы можете закормить щенка витаминами и подкормками [...].
- (15) Заморить арестанта голодом.
- (16) Хозяева заморили собаку голодом.
- (17) Кормить ребенка грудью.
- (18) Самки кормят детеныша молоком около 7 месяцев.
- (19) Кормить ребенка с ложки, из бутылочки.

- (20) *Кормить щенков молоком можно из бутылочки с соской или через специальную трубку, которая проходит через рот в желудок.*
- (21) *Кормить гостей пирогами.*
- (22) *Кормить лошадей отборным зерном.*
- (23) *Насытить голодного.*
- (24) *Наша цель максимально насытить животное необходимым питанием на протяжении всей его жизни [...].*
- (25) *Обкормить гостей маринованными грибами.*
- (26) *Обкормить скотину.*
- (27) *Надо тебя как следует откормить, а то очень уж ты худой.*
- (28) *Откормить коня овсом.*
- (29) *Перекормить ребенка.*
- (30) *Что делать, если рыбок перекормили: пошаговая инструкция по спасению рыбок.*
- (31) *Питать малыша.*
- (32) *[...] ну я бы точно не рискнула питать щенка по этому меню [...].*
- (33) *Пичкать семью всю неделю котлетами.*
- (34) *Ребенку не следует пичкать собаку сладостями.*
- (35) *Меня подкормила соседка.*
- (36) *Люди, которые зимой хотят подкормить диких животных, делают основную ошибку — думают, что животные едят все подряд.*
- (37) *Прикармливать грудного ребенка коровьим молоком.*
- (38) *Обычно я начинаю прикармливать щенков с 3-х недельного возраста.*
- (39) *Проморили гостей до самого обеда.*
- (40) *Простейшее средство заставить собаку съесть корм — проморить голодом.*
- (41) *Раскормить ребенка.*
- (42) *Раскормить гусей, собаку.*

Pozostałe kauzatywne czasowniki jedzenia nakładają na kontekst prawostronny dodatkowe ograniczenia selekcyjne. W funkcji odbiorcy czynności przy czasownikach: *лакомить*, *потчевать*, *разлакомить*, *угощать*₁ oraz *угощать*₂, występują tylko rzeczowniki osobowe z komponentem [человеческий], por.

- (43) **[...] чтобы кто-либо из жильцов лакомил анаконду куском пирога или другим чем, повкуснее его серых щей [...].*
- (44) **Потчевать акул.*
- (45) **Разлакомить орла сладостями.*
- (46) **Угостить скорпиона обедом.*
- (47) **Кто-л. сегодня всех пум угостил в ресторане.*

Wymienione leksemy блокуюą позицию одбиорцы чынносьи з компонентем [животный]. Wydaje się jednak, że в правоотронней позиции часовников *лакомить* i *разлакомить* можна в некоторых контекстах допустить употребление назв животных удомовionych przez człowieka:

- (48) *Дочь подотавляет руку свою под морду лошади, и та лижет руку, которая привыкла ее лакомить краюхами хлеба, посыпанного солью.*
 (49) *Разлакомил кусок такой Котенка [...].*

Правоотронне место валенциjne przy часовнику *прикармливать*₂ mogą з kolei wypełнять только i wyłącznie rzeczowniki ze складником [животный]:

- (50) **Тигрица прикормила человека.*

Wiek одбиорцы омавианей чынносьи sprawia, że в контекście правоотронным часовников *вскармливать* i *кормить*₁ mogą występować только назвы istot мłодых, które odnoszą się zarówno do ludzi, jak i do животных (ssaków) oraz zawierają в swym значении компонент [невзрослый]:

- (51) **Кормилица вскормила тридцатилетнего младенца.*
 (52) **Кормить тридцатилетнего ребенка грудью.*
 (53) **Троих взрослых тигрят, родившихся в сочинском зоопарке, вскармливает собака, у которой тоже есть потомство.*
 (54) **[...] шимпанзе и гориллы кормят свое взрослое потомство грудью [...].*

Часовник *кормить*₂ в функции одбиорцы чынносьи może з kolei przyłączać назвы ludzi i животных zawierające складник [взрослый] oraz [невзрослый]:

- (55) *Кормить ребенка с ложки.*
 (56) *Внучка кормит больную бабушку с ложки.*
 (57) *Кормить щенков молоком можно из бутылочки с соской [...].*
 (58) *Кормить больную собаку через зонд.*

Z uwagi на функцию объекта rozpatrywanej чынносьи zdecydowaną większość в анализowanym polu stanowią часовники, które otwierają правоотронную позицию валенциjną dla rzeczowników oznaczających pokarmy. Dane leksemy wykluczają tym samym употребление в правоотронным otoczeniu kontekstowym назв з компонентем [не-пища] (por. 59—144).

- (59) **Кормилица вскормила младенца водой.*
 (60) **Выгрызть воду.*
 (61) **Выест воду.*
 (62) **Агент потом долго валялся на площади у церкви, пока куры не выклевали из его живота воду.*
 (63) **Зайцы гложут воду.*

- (64) *С хрустом грыз воду.
- (65) *Давиться водой.
- (66) *Лошадь доела напиток.
- (67) *Иван Васильевич ел воду.
- (68) *Лошадь жует воду.
- (69) *Голодная собака жрет воду.
- (70) *Заесть воду.
- (71) *Закормить внука водой.
- (72) *Я не очень голоден: перед уходом закусил воды.
- (73) *Закусить водку водой.
- (74) *Клевать воду.
- (75) *Кормить ребенка водой.
- (76) *Кормить больного водой.
- (77) *Кормить скот водой.
- (78) *Выгнать лошадей кормиться в поле водой.
- (79) *Кусать водку.
- (80) *Девушки, вы кушайте воду, а мы пойдем с Вадимом покурить.
- (81) *Белка надгрызла воду.
- (82) *Надкусить напиток.
- (83) *Надъесть воду.
- (84) *В этом году мы наелись напитков.
- (85) *Этот политрук потом, когда началась блокада и мы стали пухнуть от голода, повадился ходить в кухню и нажирался там воды из солдатского котла [...].
- (86) *Летний детский день жизни шел долго и трудно, пока не напичкались водой все птицы, воробьи и куры [...].
- (87) *Насытить голодного водой.
- (88) *К полудню он насытился водой, и много объедков осталось на столе.
- (89) *Собака обглодала воду.
- (90) *Зайцы обгрызли воду.
- (91) *Собаки наши обожрались водой, еле двигаются.
- (92) *Обкормить скотину водой.
- (93) *[...] обклевывают птицы воду [...].
- (94) *Обкусать воду.
- (95) *Козы общипали воду.
- (96) *Объесть напиток.
- (97) *Кот объелся водой.
- (98) *Надо тебя как следует откормить водой, а то очень уж ты худой.
- (99) *Откормиться водой после болезни, командировки.
- (100) *Отъесть воды.
- (101) *Мы только что отъели воду.

- (102) **Скот отъелся на пастбищах водой.*
- (103) **Перегрызть воду.*
- (104) **Переесть воды, и заболеть.*
- (105) **Пережевывать воду.*
- (106) **Вы его совсем перекормили водой!*
- (107) **Кошка перекусила воду пополам.*
- (108) **Перекусить водой.*
- (109) **Питать малыша водой.*
- (110) **Олень питается водой.*
- (111) **Пичкать ребенка водой.*
- (112) **Утром я подзакусил водой.*
- (113) **Меня подкормила соседка водой.*
- (114) **Во время перелета птицы останавливаются подкормиться водой.*
- (115) **Крот подъел воду.*
- (116) **Дети всю воду подъели.*
- (117) **С аппетитом поедал напитки.*
- (118) **Пожирать в спешке воду.*
- (119) **Приесть воду.*
- (120) **Прикормить грудного ребенка водой.*
- (121) **Прикормить лосенка водой.*
- (122) **Прикармливаться у родителей водой.*
- (123) **Прогрызть весь вечер воду.*
- (124) **Разговеться после обедни, после рождественского поста водой.*
- (125) **Разгрызть с хрустом напиток.*
- (126) **Разъесть воду на пару с приятелем.*
- (127) **Раскормить ребенка водой.*
- (128) **Может ли лисенок стать тощим от голода, а олененок — раскормиться водой до безобразной полноты?*
- (129) **Ворона расклевала воду.*
- (130) **Куры расклевали всю воду.*
- (131) **Раскусить воду.*
- (132) **Волки сглодали напиток без остатка.*
- (133) **Крысы сгрызли всю воду.*
- (134) **Козы сжевали всю воду.*
- (135) **Куры склевали напитки.*
- (136) **Младенец сосет водку.*
- (137) **Я вечером съедаю кусок воды.*
- (138) **Хлебать алкоголь деревянными ложками.*
- (139) **Хрумкать минеральную воду.*
- (140) **Хрупать воду.*
- (141) **Хрустать водку.*
- (142) **Хряпать желудочные капли.*

(143) *Собака чавкает воду.

(144) *Козочка щиплет воду.

W kontekście prawostronnym wymienionych tu czasowników wykluczone jest zatem użycie w funkcji obiektu jedzenia rzeczowników oznaczających płyny (woda, alkohol) oraz lekarstwa przyjmowane drogą pokarmową. Część czasowników należących do pola jedzenia w swym prawostronnym kontekście akceptuje zarówno nazwy pokarmów, jak i nazwy niemieszczące się w kategorii pokarmów (np. nazwy napojów, w tym alkoholi, a także nazwy niektórych lekarstw). Dopuszczają one tym samym zastosowanie w funkcji obiektu konsumpcji nazw zawierających składnik [пища] oraz [не-пища] (por. 145—195).

(145) Желудок варит мясо, молоко, алкоголь.

(146) Алла всесильный, никогда я еще не вкушал такого плова!

(147) Кто-то привык вкушать вино с картошкой [...].

(148) Все, о чем я думал, вылетело из головы, как только вкусил этот салат.

(149) Бледно улыбнувшись, виконт вкусил вина.

(150) Глотать пищу, таблетки, воду.

(151) Никогда еще с таким аппетитом не дегустировал шеф новые блюда.

(152) Как правильно дегустировать вино?

(153) Голодная собака жрет мясо большими кусками.

(154) Жрать водку, вино, таблетки и т.п.

(155) [...] лакомили его хлебом, медом и вином.

(156) [...] хлеб еще был, а пестрянки лакомили их молоком.

(157) Во время застолья можно лакомиться солеными орехами, жареной кукурузой [...].

(158) [...] нам пришлось лакомиться горячей водкой и горячим коньяком [...].

(159) Лизать мороженое, леденец.

(160) Кот лижет воду, разлитое молоко.

(161) Отведать блюдо из баранины.

(162) Не упустите блестящую возможность отведать прекрасные напитки солнечного Пиренейского полуострова!

(163) Можно отравиться молочными продуктами и продуктами, содержащими молоко (творогом, кремами, йогуртом, молоком и молочными смесями, сметаной, мороженым), мясом и мясными продуктами, консервами, рыбой и морепродуктами, яйцами, фруктами и овощами, если при их выращивании применялись стимуляторы роста и высокие концентрации гербицидов, а также грибами и ягодами, корнями и листвой некоторых растений.

- (164) *Таким образом, водой действительно можно отравиться.*
(165) *Отравиться можно любыми таблетками, даже витаминами.*
(166) *Желудок переваривает пищу.*
(167) *[...] организм будет быстрее переваривать алкоголь [...].*
(168) *Поглотить огромное количество пирожков.*
(169) *Поглощать суп, пиво, таблетки.*
(170) *Хозяйка подкрепила нас чашкой чая и кренделями.*
(171) *После спуска зашли в кафе подкрепиться горячим шоколадом, молоком, кофе, чаем.*
(172) *Дальше на север рыбу потребляют и сырую, и свежую.*
(173) *Чаю Портищев не потреблял, охраняя бесперебойную работу своего сердца.*
(174) *Потчевать вареньем, чаем, вином.*
(175) *Принять пищу, микстуру, капли (капель), снотворное, порошок, таблетку от головной боли, сто граммов коньяка.*
(176) *Принимать воду по 150—200 мл. 3 раза в день за 45—60 минут до еды.*
(177) *Пробовать салат, вино.*
(178) *Проглотить кусочек хлеба, лекарство, глоток воды.*
(179) *[...] Разлакомил кусок такой Котенка [...].*
(180) *Порция хмельного напитка, розданная на празднике Посева, разлакомила рабов.*
(181) *[...] вчера так разлакомилась пирожными, что потратила все свои денежки.*
(182) *Гости разлакомились хмельными напитками.*
(183) *Сам Кайсаров медленно отрезал от бутерброда по маленькому куску и с наслаждением смаковал.*
(184) *В этот вечер я впервые поняла, что такое смаковать вино.*
(185) *Сосать молоко, кока-колу, воду через трубочку.*
(186) *Сосать леденец, сухарь, таблетку от боли в горле.*
(187) *Угостить обедом, чаем.*
(188) *Угостить обедом, мороженым, вином, коньяком в ресторане.*
(189) *А потом еще желающие смогли угоститься холодным борщом и пирожками.*
(190) *Угоститься вином.*
(191) *Готовый продукт можно употреблять в пищу ежедневно.*
(192) *Не стоит употреблять долгое время воду одной и той же марки [...].*
(193) *Усвоить пищу.*
(194) *Как показали эти исследования, большинство ископаемых приматов не были способны усваивать алкоголь.*
(195) *Хлебать молоко, чай, воду.*

Wymienione czasowniki mogą się zatem odnosić zarówno do czynności jedzenia, jak i do czynności picia (stanowiąc część wspólną pola czasowników jedzenia oraz pola czasowników picia). Z podziałem czasowników jedzenia ze względu na funkcję obiektu wynika kolejny podział uwzględniający własności fizyczne obiektu podlegającego konsumpcji. Pokarmy najczęściej są stałe, ale mogą być też płynne. Jako pierwsza wyodrębnia się w związku z tym grupa czasowników, które otwierają prawostronną pozycję walencyjną tylko dla nazw pokarmów z komponentem [сплоченный]:

- (196) *Выгрызть молоко.
- (197) *Куры выклевали молоко.
- (198) *Кот глодал молоко.
- (199) *Грызть молоко.
- (200) *Давиться молоком.
- (201) *Лошадь жует молоко.
- (202) *Заест лекарство молоком.
- (203) *Я не очень голоден: перед уходом закусил молоко.
- (204) *Закусить лекарство молоком.
- (205) *Клевать молоко.
- (206) *Кормить лошадей молоком.
- (207) *Кусать молоко.
- (208) *Белка надгрызла молоко.
- (209) *Надкусить молоко.
- (210) *Надъест молоко.
- (211) *Собака обглодала молоко.
- (212) *Зайцы обгрызли молоко.
- (213) *Птицы обклевали молоко.
- (214) *Обкусать молоко.
- (215) *Общипала коза молоко.
- (216) *Объест молоко.
- (217) *Отъест сок.
- (218) *Перегрызть сок.
- (219) *Пережевывать сок.
- (220) *Удлиненные „крокодилы” челюсти с острыми зубами могут перекусить пополам молоко.
- (221) *Перекусить молоко.
- (222) *[...] собирался подзакусить молоком после утомительного труда и вот попался!
- (223) *Крот подъел молоко.
- (224) *Дети все молоко подъели.
- (225) *Приест весь жидкий запас.
- (226) *Прогрызть весь вечер молоко.

- (227) *Разговеться молоком.
- (228) *Разгрызть молоко.
- (229) *Ужинаем в палатке, зато наконец разъели сок.
- (230) *Ворона расклевала сок.
- (231) *Куры расклевали сок.
- (232) *Раскусить молоко.
- (233) *Сглотать молоко.
- (234) *Сгрызть сок.
- (235) *Сжевать порцию молока.
- (236) *Птицы склевали молоко.
- (237) *Сосать жидкий леденец.
- (238) *Хрумкать молоко.
- (239) *Хрупать молоко.
- (240) *Хрустать молоко.
- (241) *Хряпать сок.
- (242) *Собака чавкает сок.
- (243) *Козочка щиплет сок.

Правоstrонный контекст przy часовниках: *вскармливать*, *кормить*₁, *сосать*₁, *сосать*₂, *хлебать*₁ oraz *хлебать*₂, wypełniają z kolei jedynie nazwy pokarmów o płynnej postaci ze składnikiem [жидкий] (por. 244—249).

- (244) *Кормилица вскормила младенца молоком в виде порошка.
- (245) *Кормить новорожденного ребенка молоком в виде порошка.
- (246) *Младенец сосет молоко в виде порошка.
- (247) *Сосать молоко в виде порошка через соломинку.
- (248) *Старики с охотой хлебали молоко в виде порошка, налив его в чашку и крошив туда хлеба.
- (249) *Хлебать щи в виде порошка.

Часовники *сосать*₂ i *хлебать*₁ w swym prawostrонnym otoczeniu oprócz nazw płynnych pokarmów akceptują również użycie rzeczowników, które nie zaliczają się do kategorii pokarmów, ale zawierają w swym znaczeniu komponent [жидкий], np. nazwy napojów:

- (250) *Сосать замороженный кофе в виде порошка через соломинку.
- (251) *Хлебать чай в виде порошка.

Wyodrębnione rosyjskie часовники жедения, które w swym kontekście prawostrонnym dopuszczają zarówno użycie nazw pokarmów, jak i nazw niezaliczanych do kategorii *pokarmy* (por. 145—195), odwzorowują podział ze względu na stan skupienia substancji odżywczej: [сплоченный] [жидкий]. Pozostałe часовники otwierające prawostrонną pozycję walencyjną tylko dla nazw pokarmów mogą przyłączać zarówno rzeczowniki z komponentem [сплоченный], jak i [жидкий] (por. 252—315).

- (252) [...] *разломить картофелину пополам и постепенно выедать мякоть* [...].
- (253) *Мы с братом кинулись к столу, как безумные, просто залпом, одним глотком выели суп из плошек* [...].
- (254) *Лошадь доела овес.*
- (255) *Когда мистер Фортескью доел суп, он не стал вытирать тарелку кусочком хлеба* [...].
- (256) *Цапли едят лягушек.*
- (257) *Антон ест суп.*
- (258) *Закормить внука блинами.*
- (259) [...] *закормила малыша молоком своим, что их обоих на диету посадили.*
- (260) *Мать кормит ребенка мясом, супом, пюре с ложки.*
- (261) *Кормиться рыбой, молоком.*
- (262) *Моя дочка отказалась кушать грубую пищу — только пила (причем только фруктовый кефир, йогурты питьевые, чай и соки).*
- (263) *Ребенок кушает суп с лапшой.*
- (264) *В деревне мы наелись грибов и рыбы.*
- (265) *Не заставляйте малыша съесть второе подчистую, если он наелся супом.*
- (266) *Нажрался мяса, запил компотиком из сливы и заел 3-мя кг мандаринов.*
- (267) *Ну как, нажрались или еще налить щей?*
- (268) *Был также некоторый нищий, именем Лазарь, который лежал у ворот его в струпьях и желал напитаться крошками, падающими со стола богача* [...].
- (269) *Когда малыш уже напился молоком матери, его организм начинает требовать разнообразия.*
- (270) *Насытит голодного хлебом.*
- (271) *Если молока у матери недостаточно для того, чтобы насытить малыша* [...].
- (272) [...] *они смогут насытиться гарнирами, салатом.*
- (273) *Это дает ребенку возможность насытиться высококалорийным жирным молоком* [...].
- (274) *В социалистическое детство я хотел обожраться сгущенным молоком и бананами.*
- (275) *Чтобы обожраться молоком в детстве, надо его было очень любить.*
- (276) *Обкормить маринованными грибами.*
- (277) *Обкормить всю компанию ухой.*
- (278) *Объелись блинами (блинов).*
- (279) *Хромей с Прокопом и Прохором объелись супом гороховым.*

- (280) Я свою [собаку — А.Г.] откормила кашей с мясом [...].
- (281) Шон Шинь повезло — она родилась в Центре, ее поместили в инкубатор и откормили молоком.
- (282) Он продержал экспедицию на Эмбе, чтобы люди откормились ржаным хлебом, какого не видели от самого Оренбурга [...].
- (283) Поддерживаю, надо либо вернуть котика, чтобы он откормился молоком матери, либо кормить детской смесью из пипетки.
- (284) Еще порточки не надел, а харчишки уже отъел.
- (285) Мы только что отъели суп.
- (286) Отъелся на хороших харчах.
- (287) Отъелись очень хорошо на молоке.
- (288) Алена Водонаева переела конфет.
- (289) А рвало скорее всего из-за того, что я тупо переела щей из кислой капусты.
- (290) Она перекормила ребенка сладостями.
- (291) Можно ли перекормить малыша грудным молоком?
- (292) Кочмат же был беден и гораздо старше своей жены; он жил тем, что ходил на байские земли в Куня Ургенч и в Ташауз — работать на хошарах, чтобы хоть в летнее время питать семейство хлебом.
- (293) Питать своим молоком.
- (294) Они решили, что это такая странная русская особенность — питаться одними пельменями.
- (295) Ее котята уже с двухмесячного возраста начинают играть в воде и пробовать рыбу, хотя продолжают питаться молоком матери.
- (296) Пичкать семью всю неделю клетками.
- (297) В детском саду меня пытались пичкать молоком с пенкой.
- (298) Только Тамара один раз попыталась подкормить его яйцами.
- (299) В каком возрасте можно подкармливать кипяченным коровьим молоком?
- (300) Можно было подкормиться ягодами и грибами, которые изредка удавалось собирать.
- (301) Они в этом возрасте бегут за самками, чтобы подкормиться молоком, но самки этого избегают.
- (302) С аппетитом поедает блинчики.
- (303) Лейтенант поедает суп.
- (304) Пожирать в спешке пирог.
- (305) В полном молчании Тахтарбай алчно пожирал суп.
- (306) Пора начинать прикармливать малыша мясом.
- (307) Если вы решили прикармливать козьим молоком своего ребенка, обязательно посоветуйтесь с педиатром.
- (308) Лосят выпаивают молоком, прикармливают овсяной кашей, хлебом.
- (309) Мы там прикормились салатиками.

- (310) *До поздней осени оленята прикармливаются молоком матери [...].*
 (311) *Раскормить кролика травой и сеном весьма проблематично.*
 (312) *Грудным молоком невозможно раскормить.*
 (313) *Как только занкл раскормится „природной” пищей, он начнет, следуя инстинкту изучения среды, пробовать новый вид корма [...].*
 (314) *То, что на смеси дети раскармливаются — миф.*
 (315) *Съест яблоко, кусок пирога, щей.*

W prawostronnej pozycji walencyjnej z czasownikami jedzenia mogą zatem występować nazwy oznaczające pokarmy stałe i płynne spożywane w celu nasycenia się. Oprócz tego funkcję obiektu mogą również pełnić nazwy napojów przyjmowanych w celu ugaszenia pragnienia oraz nazwy niektórych leków podawanych doustnie ze wskazań medycznych. Nie zalicza się ich do pokarmów, ale przyjmuje się je drogą pokarmową. Podstawowy podział na pokarmy i niepokarmy wynika z ich własności fizycznych (referencyjnych). Pokarmy i potrawy bywają najczęściej stałe, choć mogą mieć również płynną postać — tak jak zupa czy mleko. Napoje są zawsze płynne. Lekarstwa mogą być stałe i płynne.

Biorąc pod uwagę własności fizyczne obiektu jedzenia, w obrębie badanego pola można wyróżnić czasowniki, które wskazują na stan skupienia i smak obiektu konsumpcji. Kontekst prawostronny czasowników: *прогрызть*, *разгрызть*, *сгрызть*, *хрумкать*, *хрупать*, *хрустать* oraz *хряпать*, otwiera pozycję dla nazw pokarmów twardych, a więc zawierających w swym znaczeniu składnik [твердый]:

- (316) **Прогрызть весь вечер мягкие орехи.*
 (317) **Разгрызть мягкий орех.*
 (318) **Крысы сгрызли всю мягкую морковь.*
 (319) **Хрумкать мягкие леденцы, орехи.*
 (320) **Хрупать мягкие леденцы, орехи.*
 (321) **Хрустать мягкое яблоко, мягкую кочерыжку.*
 (322) **Хряпать мягкую редиску, мягкий соленый огурец.*

Prawostronną pozycję walencyjną czasowników: *вкушать*₁, *лакомить*, *лакомиться*, *разлакомить*, *разлакомиться* oraz *смаковать*, wypełniają nazwy pokarmów i potraw, którym przysługuje cecha [вкусный] (por. 323—328).

- (323) **В Ливане вам обязательно напомним, что Чингисхан вкушал это отвратительное блюдо с превеликим удовольствием.*
 (324) **Компания „Авантаж” лакомила гостей дегустации невкусными шоколадными тортиками, отвратительными сладкими блинчиками и рассыпчатыми песочными печеньями.*
 (325) **История невкусных черкасских орехов, которыми лакомится королевская семья в Нидерландах.*

- (326) **Порция отвратительного хмельного напитка, розданная на празднике Посева, разлакомила рабов.*
 (327) **[...] разлакомилась отвратительными пирожными, что потратила все свои денежки.*
 (328) **Туристы не только смакуют отвратительные блюда из шведских морепродуктов [...].*

Funkcję obiektu przy czasowniku *смаковать* pełnią także nazwy wykwinnych potraw z komponentem [изысканный]:

- (329) **А Данилов с Муравлевым потихоньку смакуют угощения: сало и квас.*

Prawostronny kontekst czasownika *разговляться* wypełniają z kolei nazwy potraw, którym można przypisać cechę [неизысканный]:

- (330) **Разговеться черной икрой и шампанским.*

Walencję obiektu przy rosyjskich czasownikach jedzenia mogą zatem wypełniać tylko i wyłącznie rzeczowniki konkretne oznaczające pokarmy lub potrawy⁴⁴. Rozpatrywane czasowniki wykluczają tym samym użycie nazw artefaktów czy nazw pojęć abstrakcyjnych w funkcji obiektu jedzenia. W zebranym materiale notuje się jednak przypadki ich użycia w prawostronnym kontekście czasowników jedzenia, co świadczy o rozwoju wieloznaczności wyrazu:

— *Abstractum* — konkret, np.

- (331) *Во-первых, чтобы жить, нужно поглощать чужую жизнь, а это само по себе отвратительно.*

Zamiast nazw konkretnych pokarmów pochodzenia roślinnego lub zwierzęcego prawostronne miejsce walencyjne wypełnia w tym wypadku rzeczownik abstrakcyjny *жизнь* (synekdocha abstrakcji), por. *Чтобы жить, людям нужно есть мясо.*

— Istota żywa — ciało istoty żywej (lub części ciała istoty żywej), np.:

- (332) *[...] Но почему аборигены съели Кука,
 За что, неясно, молчит наука,
 Мне представляется совсем простая штука —
 Хотели кушать и съели Кука [...].*

В. Высоцкий: *Одна научная загадка...*

⁴⁴ Część rosyjskich czasowników należących do pola jedzenia otwiera także prawostronną pozycję walencyjną dla nazw posiłków, np. *есть завтрак, угощать обедом, лакомиться ужином*. Dana kwestia zasługuje niewątpliwie na rozwinięcie w ramach odrębnego opracowania.

Мамы tutaj do czynienia z użyciem antroponimu, a więc rzeczownika żywotnego osobowego ze składnikiem [человеческий], zamiast rzeczownika nieżywotnego *тело* (*Кука*) (synekdocha *totum pro parte*).

W obrębie rozpatrywanego pola sytuacji się również takie czasowniki, które wykluczają obiekt jedzenia (por. 333—361).

- (333) **Клавдия и девочки вечерали бифштекс.*
- (334) **Голодать колбасу целый день.*
- (335) **Голодать творог для похудения.*
- (336) **Голодовали они очень жареную картошку, особенно в 1946—1948 гг.*
- (337) **Завтракать дома яичницу.*
- (338) **Заморить арестанта мясом.*
- (339) **Во время войны многие недоедали колбасу.*
- (340) **Обедал шашлык в одиночестве.*
- (341) **У некоторых видов удильщиков, глубоководных рыб самцы в буквальном смысле паразитируют мясо.*
- (342) **Стадо пасется сухим кормом на лугу.*
- (343) **Весело пировать Кок' о вен на свадьбе.*
- (344) **Сели, начали полдничать булочку.*
- (345) **Поститься рыбой по средам и пятницам.*
- (346) **Со вчерашнего дня пощусь овощами и фруктами.*
- (347) **Всю неделю постничал селедкой под шубой.*
- (348) **Проесть бутерброды весь обеденный перерыв.*
- (349) **Совершенно проелся гамбургерами в дороге.*
- (350) **Проморили блинами до самого обеда.*
- (351) **Совсем прохарчился мясом в дороге.*
- (352) **[...] господа офицеры садятся снестать за стол жареное [...].*
- (353) **Столоваться картошкой в ближайшем кафе.*
- (354) **Была торжественная служба, потом Патриарх и президент вместе трапезничали бефстроганов.*
- (355) **Гости трапезничали пиццу до поздней ночи.*
- (356) **И когда трапезовали селедку под шубой сестры, радостно смотрели на икону и не могли насмотреться.*
- (357) **На лавочках по обе стороны садятся: по правую мужчины, по левую женщины. И трапезуют блины и беседуют.*
- (358) **Ужинать салат всей семьей.*
- (359) **Харчеваться блинами в столовой.*
- (360) **Харчиться dranikami у хозяина.*
- (361) **Почему вместо того, чтобы признаться, что попы чревоугодничают мясо, верующие придумывают всякие оправдания их полноте?*

Tego typu ograniczenie dotyczące prawostronnego kontekstu obejmuje kilkadziesiąt rosyjskich czasowników jedzenia. Do pierwszej grupy wchodzi czasowniki implikujące rodzaj pokarmu lub sposób odżywiania się. Czasownik *настись*₁ jest używany w odniesieniu do zwierząt hodowanych przez człowieka, a także dzikich zwierząt żywiących się trawą. O zużyciu zapasów żywności bez konkretyzowania jej rodzaju informują leksemy: *проестся* i *прохарчиться*⁴⁵. Do drugiej grupy zaliczają się te czasowniki jedzenia, w których znaczeniu informacja na temat rodzaju pożywienia nie jest najbardziej istotna ze względu na fakt eksponowania innych aspektów konsumpcji. W treści czasownika *чревоугодничать* uwidatnia się ilościowy aspekt jedzenia (powyżej normy). Informację o jedzeniu w towarzystwie akcentują czasowniki: *пировать*, *трапезничать*₁, *трапезничать*₂, *трапезовать*₁ oraz *трапезовать*₂. Na spożywanie małych ilości pokarmu (poniżej normy) wskazują z kolei czasowniki: *голодать*₁, *голодать*₂, *голодовать*, *замаривать* (*голодом*), *недоедать*, *поститься*₁, *поститься*₂, *постничать* i *промаривать*. W treści leksemy *разговляться* na pierwszy plan wysuwa się informacja o zjedzeniu niewielkiej ilości pożywienia po zakończeniu postu. Pora spożywania posiłku jest precyzowana w wypadku czasowników: *вечерять*, *обедать*, *полдничать* oraz *ужинать*. Czasowniki: *питаться*₂, *столоваться*, *харчеваться* i *харчиться*, informują natomiast, że jedzenie odbywa się poza domem. Leksem *паразитировать* wskazuje na sposób odżywiania się kosztem innego organizmu. Niektóre z czasowników rozpatrywanej grupy dopuszczają jednak konkretyzację obiektu jedzenia w kontekście prawostronnym (por. 362—379).

- (362) *Завтракать перед работой, после прогулки.*
- (363) *Готовить ничего не стали, позавтракали консервами.*
- (364) *Во время войны многие недоедали.*
- (365) *Казахстанцы недоедают мяса.*
- (366) *Питаются в столовой.*
- (367) *Дети питаются в столовой здоровой пищей.*
- (368) *Сели, начали полдничать.*
- (369) *Полдничает он всегда апельсиновым соком и булочкой с марципаном.*
- (370) *Разговеться после обедни, после рождественского поста.*
- (371) *Разговеться куличом, мясом, колбасою, яйцом.*
- (372) *[...] господа офицеры садятся снестать за стол [...].*

⁴⁵ Rzeczowniki *харчи*, нар.-разг. ‘пища, еда’ oraz *снесть*, собир. ‘съестное, кушанья’, które motywują znaczenie czasowników *харчиться*, *харчеваться*, *снестать*, oznaczają pokarm (pożywienie, jedzenie). Zob. *Большой толковый словарь русского языка...*, s. 1440, 1222.

- (373) *Она ни у себя в доме, ни у соседей не хотела съесть мяса: „Этих, — говорила, — я живых видела: они мне знакомые, — не могу есть своих знакомых”.*
- (374) *Столоваться по выходным у родителей.*
- (375) *Долгое время хозяйка уговаривала меня у них столоваться еврейским кошерным столом [...].*
- (376) *Ужинать в ресторане.*
- (377) *Ужинать консервами, кашей.*
- (378) *Харчеваться в столовой.*
- (379) *На рынке, у этой девочки-арабки мы постоянно харчевались курицей в кляре с кисло-сладким соусом.*

Oprócz nazw pokarmów i potraw rosyjskie czasowniki jedzenia w kontekście prawostronnym mogą także przyłączać nazwy narzędzi i/lub *quasi*-narzędzi. Jedzenie zakłada obiekt konsumpcji, a ten z reguły musi podlegać wstępnej obróbce mechanicznej przy użyciu do tego celu jakichś przyborów stołowych. Pozycję dla nazwy narzędzia konsumpcji ze składnikiem [прибор] otwierają leksemy należące do zbioru tych najbardziej ogólnych, mianowicie: *вкушать*₁, *выедать*, *доедать*, *есть*, *жрать*, *кормить*₂, *кушать*, *потреблять*, *сосать*₂, *съедать* oraz *хлебать*₂ (por. 380—390).

- (380) **Блюда, которые вы будете вкушать вилок или ложкой из серебра без их употребления смогут раскрыть все грани вкуса еще лучше!*
- (381) **Его [петахайя или драконий глаз — А.Г.] разрезают пополам и белую мякоть с мелкими черными семечками выедают ложкой без ее употребления, предварительно полив лимонным соком.*
- (382) **Доесть суп, мясо, но не употреблять столовые приборы.*
- (383) **Есть бифштекс, но не вводить его в рот с помощью вилки.*
- (384) **Есть суп, не вливая его в рот с помощью ложки.*
- (385) **[...] жрут чебуреки ножом и вилок без их употребления!*
- (386) **Однако это не значит, что вы не можете кормить ребенка ложкой без ее употребления!*
- (387) **Мой сынок тоже начал кушать ложкой без ее употребления в год и 3—4 месяца.*
- (388) **Пудинги, запеканки, закуски из овощей — потребляют вилок без ее употребления [...].*
- (389) **Дедушка сосет коктейль через трубочку без ее употребления.*
- (390) **[...] сначала выпивается бульон, потом съедается заправка палочками без их употребления.*

W wypadku czasownika *хлебать*₂ oznaczającego jedzenie płynnej potrawy (zupy) łyżką występuje argument wbudowany semantycznie. Narzędzie implikowane przez ten czasownik stanowi element jego struktury znaczenio-

wej. Jako że w znaczeniu danego wyrazu zawiera się znaczenie określonego narzędzia, wyrażenie tej nazwy w prawostronnym kontekście rozpatrywanego czasownika staje się zbędne. Użycie danej nazwy w funkcji narzędzia jest uzasadnione, jeśli ową nazwę uzupełnia jakieś dodatkowe określenie, np.:

(391) *Хлеба́ть уху дере́вянными ло́жками.*

Własności fizyczne pożywienia determinują rodzaj narzędzi używanych do jego obróbki. Do konsumpcji potraw mających stałą postać z reguły używa się widelca i noża. Pozycji narzędzia w przytoczonych przykładach nie może zatem wypełniać rzeczownik *ложка*:

(392) **Вкуша́ть ры́бу ло́жкой.*

(393) **Доеда́ть ры́бу ло́жкой.*

(394) **Есть ры́бу ло́жкой.*

(395) **Жра́ть ры́бу ло́жкой.*

(396) **Куша́ть ры́бу ло́жкой.*

(397) **Потребля́ть ры́бу ло́жкой.*

Potrawy płynne i półpłynne konsumuje się łyżką, toteż w podanych kontekstach w pozycji narzędzia nie mogą wystąpić rzeczowniki *вилка* lub *нож* (por. 398—403).

(398) **Ты смотре́шь на ба́бушку в жа́лконьком па́льтеце, кото́рая а́люминиевой ви́лкой вые́дает сме́тану из гра́неного совдеповского стака́на.*

(399) **Дое́сть суп ви́лкой.*

(400) **Есть суп ви́лкой.*

(401) **Жра́ть суп ви́лкой.*

(402) **Куша́ть суп ви́лкой.*

(403) **Потребля́ть суп ви́лкой.*

Jeśli chodzi o czasowniki *выеда́ть* oraz *корми́ть*₂, w wypadku potraw o konsystencji stałej w ich prawostronnym kontekście pozycję narzędzia może wypełniać zarówno rzeczownik *ложка*, jak i *вилка*, por.:

(404) *Если я́йцо в мешо́чек — то уда́лить то́лько ча́сть ско́рлупы, и я́йцо вые́да́ть ло́жкой.*

(405) *Ви́лкой вые́дают са́лат, а мя́коть пло́да е́дят де́сертной ло́жкой.*

(406) *Корми́ть ребе́нка с ло́жки.*

(407) *Когда́ влюбе́нные кормя́т дру́г дру́га с ви́лки, еду́ они беру́т из сво́ей тарелки́ или из чу́жой?*

Prawostronne miejsce walencyjne czasowników: *корми́ть*₂, *соса́ть*₂ i *хлеба́ть*₁, oznaczających konsumpcję pokarmów płynnych, mogą natomiast zajmować nazwy pojemników z składnikiem [вмести́лище]:

- (408) *Как правильно кормить из бутылочки без ее употребления?
 (409) *Если он сосет из бутылки, не употребляющей при кормлении, вы можете увеличить отверстие в соске, чтобы он успел за короткое время высосать больше молока.
 (410) *Суп из миски хлебать можно без употребления миски.

Jak wykazała analiza składnikowa paradygmaticzna, znaczna część rosyjskich czasowników jedzenia implikuje *quasi-narzędzie* (argument wbudowany semantycznie). Daną grupę reprezentują leksemy: варить, вкушать₂, вскармливать, выгрызть, выклеивать, глотать, грызть, давиться, дегустировать, жевать, клевать₁, кормить₁, кусать, лизать₁, надгрызть, надкусывать, обгладывать, обгрызть, обклеивать, обкусывать, общипывать₂, отведывать, переваривать, перегрызть, пережевывать, перекусывать₁, пробовать, проглатывать, прогрызть, разгрызть, расклеивать₁, расклеивать₂, раскусывать, сгладывать, сгрызть, сжевывать, склеивать, сосать₁, сосать₃, усваивать, хлебать₁, хрумкать, хрупать, хрустать, хряпать, чавкать, щипать₂.

Jako że w znaczeniu wymienionych czasowników zawiera się znaczenie określonych części ciała (narządów anatomicznych jamy ustnej), odpowiedzialnych za mechaniczną obróbkę pokarmu oraz za analizę smakową, ich użycie w zdaniu jest zbędne. Mimo to przykłady takich połączeń są spotykane w praktyce językowej. Poświadczają je niektóre źródła leksykograficzne, np. грызть, разгрызть/разгрызть N_a зубами, кусать [по Pf.] N_a зубами⁴⁶, Жевать губами, ртом (делать жевательные движения)⁴⁷, a także użycia tekstowe:

- (411) Разница только в том, что одни — прямо хлебают воду языком из источника воды, а другие может быть пьют и из рук, но тоже — становятся на колени.

Omawiane nazwy anatomiczne są na ogół używane jednak z dodatkowym określeniem, np.: жевать молодыми, крепкими зубами, больно кусать твердое передним зубом, пробовал кончиком языка.

Oprócz nazw narządów anatomicznych jamy ustnej najbardziej ogólnie czasowniki należące do pola jedzenia w funkcji *quasi-narzędzia* („narzędzia” konsumpcji) mogą przyłączać nazwy innych części ciała, takich jak: руки i пальцы (por. 412—416).

- (412) *Римляне же напротив очень любили перчатки — они уберегали кожу от ожогов, так как в Великой Империи принято было вкушать пищу руками без их помощи.

⁴⁶ L. IORDANSKAJA, S. PAPERNO: *A Russian-English Collocational Dictionary of the Human Body*. Ed. R.L. LEED. Ohio 1996. <http://russian.dml.cornell.edu/body/accented/index.htm> [dostęp: 20.08.2014].

⁴⁷ Большой толковый словарь русского языка..., s. 301.

- (413) *В исламской культуре также принято есть руками пищу, но без их помощи [...].
- (414) *Их [фрукты, ягоды, овощи — A.G.] можно кушать руками без их помощи даже в самых изысканных ресторанах, что не запрещается правилами этикета.
- (415) *Я видел, как посланник Аллаха, да благословит его Аллах и да приветствует, ел тремя пальцами без помощи рук, а закончив есть, облизывал их.
- (416) *В Японии считается нормальным потреблять маки и нигири-суши руками без их помощи.

Часовники *вскармливать* oraz *кормить*₁ otwierają prawostronne miejsce walencyjne dla rzeczownika *грудь* [орган] Dany narząd pełni funkcję naturalnego „pojemnika” dla płynnego pożywienia ssaków:

- (417) *Вскармливать малыша грудью без ее употребления.
- (418) *Встает вопрос, чем кормить: грудью без ее употребления или бутылкой?

Wystąpienie nazwy narzędzia w prawostronnym kontekście czasowników: *вкушать*₁, *доедать*, *есть*, *жрать*, *кормить*₂, *кушать*, *потреблять*, *сосать*₂, *съедать*, *хлебать*₁ oraz *хлебать*₂, implikuje udział *quasi*-narzędzia. Wyrażenia typu: *есть* мясо вилкой и ножом, *кормить* ребенка булкой/с ложки, *сосать* молоко через соломинку/из бутылки, *хлебать* чай из чашки, *хлебать* суп прямо из чашки, *хлебать* щи (деревянной ложкой) implikują, że narzędzie (sztuciec lub pojemnik, np. nóż i widelec, łyżka, słomka, butelka) znajduje się w dłoni (będącej częścią ciała) agensa (wykonawcy czynności).

Rezultaty analizy syntagmatycznej rosyjskich czasowników jedzenia przedstawia tabela 4. (zob. *Załączniki*). Dla rosyjskich czasowników pola jedzenia proponuję następujące schematy sememów:

ВАРИТЬ

Sm = Js ([есть] + [квази-инструмент] [сопровождение] [перерабатывая пищу]) + Ks ([человеческий] [животный] [пища][не-пища] [сплоченный] [жидкий])

ВЕЧЕРЯТЬ

Sm = Js ([есть] + [к концу дня] + [просторечное]) + Ks ([человеческий])

ВКУШАТЬ₁

Sm = Js ([есть] + [высокопарное] [устаревшее]) + Ks ([человеческий] [пища][не-пища] [сплоченный] [жидкий] [вкусный] [прибор])

ВКУШАТЬ₂

Sm = Js ([есть] + [квази-инструмент] [мало] [сопровождение] [для пробы, чтобы определить вкус, готовность чего-л.] + [высокопарное] [устаревшее]) + Ks ([человеческий] [пища] [не-пища] [сплоченный] [жидкий])

ВСКАРМИВАТЬ

Sm = Js ([есть] + [квази-инструмент] [переходность] [своим молоком] + [высокопарное] [устаревшее]) + Ks ([человеческий]₁ [животный]₁ [не-птица] [человеческий]₂ [животный]₂ [невзрослый] [пища] [жидкий] [орган])

ВЫГРЫЗАТЬ

Sm = Js ([есть] + [размельчение] [квази-инструмент] [сопровождение] [внутреннюю часть чего-л.] [постепенно или полностью] [грызя]) + Ks ([человеческий] [животный] [не-птица] [пища] [сплоченный])

ВЫЕДАТЬ

Sm = Js ([есть] + [внутреннюю часть чего-л.]) + Ks ([человеческий] [животный] [пища] [сплоченный] [жидкий] [прибор] [орган])

ВЫКЛЕВЫВАТЬ

Sm = Js ([есть] + [размельчение] [квази-инструмент] [сопровождение] [внутреннюю часть чего-л.] [постепенно или полностью] [клюя]) + Ks ([животный] [птица] [пища] [сплоченный])

ГЛОДАТЬ

Sm = Js ([есть] + [размельчение] [квази-инструмент] [сопровождение] [со всех сторон] [грызя]) + Ks ([человеческий] [животный] [не-птица] [пища] [сплоченный])

ГЛОТАТЬ

Sm = Js ([есть] + [квази-инструмент] [сопровождение] [проталкивая пищу]) + Ks ([человеческий] [животный] [пища] [не-пища] [сплоченный] [жидкий])

ГОЛОДАТЬ₁

Sm = Js ([есть] + [мало] [ниже нормы]) + Ks ([человеческий] [животный])

ГОЛОДАТЬ₂

Sm = Js ([есть] + [мало] [резко ограничивая себя в пище с какой-л. целью]) + Ks ([человеческий])

ГОЛОДОВАТЬ

Sm = Js ([есть] + [мало] [ниже нормы] + [просторечное]) + Ks ([человеческий] [животный])

ГРЫЗТЬ

Sm = Js ([есть] + [размельчение] [квази-инструмент] [сопровождение] [сдавливая зубами]) + Ks ([человеческий] [животный] [не-птица] [пища] [сплоченный])

ДАВИТЬСЯ

Sm = Js ([есть] + [квази-инструмент] [сопровождение] [возвратность] [попав в дыхательное горло] [физиологическое]) + Ks ([человеческий] [животный] [пища] [сплоченный])

ДЕГУСТИРОВАТЬ

Sm = Js ([есть] + [квази-инструмент] [мало] [сопровождение] [для пробы, чтобы определить вкус, готовность чего-л.] + [специальное]) + Ks ([человеческий] [пища] [не-пища] [сплоченный] [жидкий])

ДОЕДАТЬ

Sm = Js ([есть] + [до конца]) + Ks ([человеческий] [животный] [пища] [сплоченный] [жидкий] [прибор] [орган])

ЕСТЬ

Sm = Js ([есть]) + Ks ([человеческий] [животный] [пища] [сплоченный] [жидкий] [прибор] [орган])

ЖЕВАТЬ

Sm = Js ([есть] + [размельчение] [квази-инструмент] [медленно] [сопровождение] [разминая во рту] [тщательно]) + Ks ([человеческий] [животный] [не-птица] [пища] [сплоченный])

ЖРАТЬ

Sm = Js ([есть] + [разговорно-сниженное] [грубое] [неодобрительное]) + Ks ([человеческий] [животный] [пища] [не-пища] [сплоченный] [жидкий] [прибор] [орган])

ЗАВТРАКАТЬ

Sm = Js ([есть] + [в начале дня]) + Ks ([человеческий])

ЗАЕДАТЬ

Sm = Js ([есть] + [мало] [для заглушения, притупления вкуса чего-л. ранее съеденного или выпитого]) + Ks ([человеческий] [пища] [сплоченный])

ЗАКАРМЛИВАТЬ

Sm = Js ([есть] + [много] [переходность] [сверх меры] [причиняя вред]) + Ks ([человеческий₁] [человеческий₂] [животный₂] [пища] [сплоченный] [жидкий])

ЗАКУСЫВАТЬ₁

Sm = Js ([есть] + [быстро] [мало] [между основными приемами пищи] + [разговорное]) + Ks ([человеческий] [пища] [сплоченный])

ЗАКУСЫВАТЬ₂

Sm = Js ([есть] + [мало] [для заглушения, притупления вкуса чего-л. ранее съеденного или выпитого]) + Ks ([человеческий] [пища] [сплоченный])

ЗАМАРИВАТЬ

Sm = Js ([есть] + [мало] [переходность] [резко ограничивая питание] + [разговорное]) + Ks ([человеческий₁] [человеческий₂] [животный₂])

КЛЕВАТЬ₁

Sm = Js ([есть] + [размельчение] [квази-инструмент] [сопровождение] [хватая клювом]) + Ks ([животный] [птица] [пища] [сплоченный])

КОРМИТЬ₁

Sm = Js ([есть] + [квази-инструмент] [переходность] [своим молоком]) + Ks ([человеческий₁] [животный₁] [не-птица] [человеческий₂] [животный₂] [невзрослый] [пища] [жидкий] [орган])

КОРМИТЬ₂

Sm = Js ([есть] + [инструмент] [переходность] [вводя пищу в рот] [помогая в еде]) + Ks ([человеческий₁] [человеческий₂] [животный₂] [взрослый] [невзрослый] [пища] [сплоченный] [жидкий] [прибор])

КОРМИТЬ₃

Sm = Js ([есть] + [переходность] [давая корм]) + Ks ([человеческий₁] [человеческий₂] [животный₂] [пища] [сплоченный])

КОРМИТЬСЯ

Sm = Js ([есть] + [возвратность]) + Ks ([человеческий] [животный] [пища] [сплоченный] [жидкий])

КУСАТЬ

Sm = Js ([есть] + [размельчение] [квази-инструмент] [сопровождение] [сдавливая зубами]) + Ks ([человеческий] [животный] [не-птица] [пища] [сплоченный])

КУШАТЬ

Sm = Js ([есть] + [разговорно-сниженное] [вежливое] [ласкательное]) + Ks ([человеческий] [ребенок] [не-ребенок] [женщина] [пища] [сплоченный] [жидкий] [прибор] [орган])

ЛАКОМИТЬ

Sm = Js ([есть] + [переходность] [ради наслаждения] + [устаревшее]) + Ks ([человеческий₁] [человеческий₂] [пища] [не-пища] [сплоченный] [жидкий] [вкусный])

ЛАКОМИТЬСЯ

Sm = Js ([есть] + [возвратность] [ради наслаждения]) + Ks ([человеческий] [пища] [не-пища] [сплоченный] [жидкий] [вкусный])

ЛИЗАТЬ₁

Sm = Js ([есть] + [размельчение] [квази-инструмент] [сопровождение] [подбирая языком]) + Ks ([человеческий] [животный] [не-птица] [пища] [не-пища] [сплоченный] [жидкий])

НАДГРЫЗАТЬ

Sm = Js ([есть] + [размельчение] [квази-инструмент] [мало] [сопровождение] [начать, не заканчивая] [грызя]) + Ks ([человеческий] [животный] [не-птица] [пища] [сплоченный])

НАДКУСЫВАТЬ

Sm = Js ([есть] + [размельчение] [квази-инструмент] [мало] [сопровождение] [начать, не заканчивая] [грызя]) + Ks ([человеческий] [животный] [не-птица] [пища] [сплоченный])

НАДЪЕДАТЬ

Sm = Js ([есть] + [мало] [начать, не заканчивая]) + Ks ([человеческий] [животный] [пища] [сплоченный])

НАЕДАТЬСЯ

Sm = Js ([есть] + [много] [возвратность] [досыта] + [разговорное]) + Ks ([человеческий] [животный] [пища] [сплоченный] [жидкий])

НАЖИРАТЬСЯ

Sm = Js ([есть] + [много] [возвратность] [досыта] + [разговорно-сниженное] [грубое]) + Ks ([человеческий] [животный] [пища] [не-пища] [сплоченный] [жидкий])

НАПИТЫВАТЬСЯ

Sm = Js ([есть] + [много] [возвратность] [досыта] + [разговорно-сниженное] [грубое]) + Ks ([человеческий] [животный] [пища] [сплоченный] [жидкий])

НАСЫЩАТЬ

Sm = Js ([есть] + [переходность] [для утоления голода] + [книжное]) + Ks ([человеческий₁] [животный₁] [человеческий₂] [животный₂] [пища] [сплоченный] [жидкий])

НАСЫЩАТЬСЯ

Sm = Js ([есть] + [возвратность] [для утоления голода] + [разговорное] [шутливое]) + Ks ([человеческий] [животный] [пища] [сплоченный] [жидкий])

НЕДОЕДАТЬ

Sm = Js ([есть] + [мало] [ниже нормы]) + Ks ([человеческий] [животный])

ОБГЛАДЫВАТЬ

Sm = Js ([есть] + [размельчение] [квази-инструмент] [сопровождение] [со всех сторон] [грызя]) + Ks ([человеческий] [животный] [не-птица] [пища] [сплоченный])

ОБГРЫЗАТЬ

Sm = Js ([есть] + [размельчение] [квази-инструмент] [сопровождение] [со всех сторон] [грызя]) + Ks ([человеческий] [животный] [не-птица] [пища] [сплоченный])

ОБЕДАТЬ

Sm = Js ([есть] + [в середине дня] [между завтраком и ужином]) + Ks ([человеческий])

ОБЖИРАТЬ

Sm = Js ([есть] + [переходность] [за чужой счет] + [грубое]) + Ks ([человеческий₁] [человеческий₂])

ОБЖИРАТЬСЯ

Sm = Js ([есть] + [много] [возвратность] [свыше нормы] + [грубое]) + Ks ([человеческий] [животный] [пища] [сплоченный] [жидкий])

ОБКАРМЛИВАТЬ

Sm = Js ([есть] + [много] [переходность] [сверх меры] [причиняя вред]) + Ks ([человеческий₁] [человеческий₂] [животный₂] [пища] [сплоченный] [жидкий])

ОБКЛЕВЫВАТЬ

Sm = Js ([есть] + [размельчение] [квази-инструмент] [сопровождение] [со всех сторон] [клюя]) + Ks ([животный] [птица] [пища] [сплоченный])

ОБКУСЫВАТЬ

Sm = Js ([есть] + [размельчение] [квази-инструмент] [сопровождение] [со всех сторон] [грызя]) + Ks ([человеческий] [животный] [не-птица] [пища] [сплоченный])

ОБЩИПЫВАТЬ₂

Sm = Js ([есть] + [размельчение] [квази-инструмент] [сопровождение] [со всех сторон] [отрывая с помощью губ или клюва]) + Ks ([животный] [птица] [не-птица] [пища] [сплоченный])

ОБЪЕДАТЬ₁

Sm = Js ([есть] + [по краям] [с поверхности]) + Ks ([человеческий] [животный] [пища] [сплоченный])

ОБЪЕДАТЬ₂

Sm = Js ([есть] + [переходность] [за чужой счет] + [разговорно-сниженное]) + Ks ([человеческий₁] [человеческий₂])

ОБЪЕДАТЬСЯ

Sm = Js ([есть] + [много] [возвратность] [свыше нормы]) + Ks ([человеческий] [животный] [пища] [сплоченный] [жидкий])

ОТВЕДЫВАТЬ

Sm = Js ([есть] + [квази-инструмент] [мало] [сопровождение] [для пробы, чтобы определить вкус, готовность чего-л.] + [устаревшее]) + Ks ([человеческий] [животный] [пища] [не-пища] [сплоченный] [жидкий])

ОТКАРМЛИВАТЬ

Sm = Js ([есть] + [много] [переходность] [доводя до упитанности, тучности после недоедания]) + Ks ([человеческий₁] [животный₁] [человеческий₂] [животный₂] [пища] [сплоченный] [жидкий])

ОТКАРМЛИВАТЬСЯ

Sm = Js ([есть] + [много] [возвратность] [полнея от хорошей пищи после недоедания] + [разговорное]) + Ks ([человеческий] [животный] [пища] [сплоченный] [жидкий])

ОТЬЕДАТЬ₁

Sm = Js ([есть] + [мало] [начать, не заканчивая]) + Ks ([человеческий] [животный] [пища] [сплоченный])

ОТЬЕСТЬ

Sm = Js ([есть] + [до конца] + [разговорное]) + Ks ([человеческий] [пища] [сплоченный] [жидкий])

ОТЬЕДАТЬСЯ

Sm = Js ([есть] + [много] [возвратность] [полнея от хорошей пищи после недоедания]) + Ks ([человеческий] [животный] [пища] [сплоченный] [жидкий])

ОТРАВЛЯТЬСЯ

Sm = Js ([есть] + [предшествование] [возвратность]) + Ks ([человеческий] [животный] [пища] [не-пища] [сплоченный] [жидкий])

ПАРАЗИТИРОВАТЬ

Sm = Js ([есть] + [за счет другого организма] + [книжное]) + Ks ([животный])

ПАСТИСЬ₁

Sm = Js ([есть] + [возвратность] [передвигаясь по пастбищу]) + Ks ([животный])

ПЕРЕВАРИВАТЬ

Sm = Js ([есть] + [квази-инструмент] [сопровождение] [перерабатывая пищу]) + Ks ([человеческий] [животный] [пища] [не-пища] [сплоченный] [жидкий])

ПЕРЕГРЫЗАТЬ

Sm = Js ([есть] + [размельчение] [квази-инструмент] [сопровождение] [разделяя на части] [грызя]) + Ks ([человеческий] [животный] [не-птица] [пища] [сплоченный])

ПЕРЕЕДАТЬ

Sm = Js ([есть] + [много] [свыше нормы]) + Ks ([человеческий] [животный] [пища] [сплоченный] [жидкий])

ПЕРЕЖЕВЫВАТЬ

Sm = Js ([есть] + [размельчение] [квази-инструмент] [медленно] [сопровождение] [разминая во рту] [тщательно]) + Ks ([человеческий] [животный] [не-птица] [пища] [сплоченный])

ПЕРЕКАРМЛИВАТЬ

Sm = Js ([есть] + [много] [переходность] [сверх меры] [причиняя вред]) + Ks ([человеческий₁] [человеческий₂] [животный₂] [пища] [сплоченный] [жидкий])

ПЕРЕКУСЫВАТЬ₁

Sm = Js ([есть] + [размельчение] [квази-инструмент] [сопровождение] [разделяя на части] [грызя]) + Ks ([человеческий] [животный] [не-птица] [пища] [сплоченный])

ПЕРЕКУСЫВАТЬ₂

Sm = Js ([есть] + [мало] [между основными приемами пищи] + [разговорное]) + Ks ([человеческий] [пища] [сплоченный])

ПИРОВАТЬ

Sm = Js ([есть] + [много] [в присутствии других] + [традиционно-поэтическое] [шутливое]) + Ks ([собирательный] [человеческий])

ПИТАТЬ

Sm = Js ([есть] + [переходность] [давая корм]) + Ks ([человеческий₁] [животный₁] [человеческий₂] [животный₂] [пища] [сплоченный] [жидкий])

ПИТАТЬСЯ₁

Sm = Js ([есть] + [возвратность]) + Ks ([человеческий] [животный] [пища] [сплоченный] [жидкий])

ПИТАТЬСЯ₂

Sm = Js ([есть] + [возвратность] [вне дома]) + Ks ([человеческий])

ПИЧКАТЬ

Sm = Js ([есть] + [много] [переходность] [против желания] + [разговорное]) + Ks ([человеческий₁] [человеческий₂] [животный₂] [пища] [сплоченный] [жидкий])

ПОГЛОЩАТЬ

Sm = Js ([есть] + [быстро] [много] [с жадностью] + [ироническое]) + Ks ([человеческий] [животный] [пища] [не-пища] [сплоченный] [жидкий])

ПОДЗАКУСЫВАТЬ

Sm = Js ([есть] + [мало] [между основными приемами пищи] + [разговорное]) + Ks ([человеческий] [пища] [сплоченный])

ПОДКАРМЛИВАТЬ

Sm = Js ([есть] + [переходность] [дополнительно] + [разговорное]) + Ks ([человеческий₁] [человеческий₂] [животный₂] [пища] [сплоченный] [жидкий])

ПОДКАРМЛИВАТЬСЯ

Sm = Js ([есть] + [возвратность] [дополнительно] + [разговорное]) + Ks ([человеческий] [животный] [пища] [сплоченный] [жидкий])

ПОДКРЕПЛЯТЬ

Sm = Js ([есть] + [переходность] [для утоления голода] + [разговорное]) + Ks ([человеческий₁] [человеческий₂] [животный₂] [пища] [не-пища] [сплоченный] [жидкий])

ПОДКРЕПЛЯТЬСЯ

Sm = Js ([есть] + [возвратность] [для утоления голода] + [разговорное]) + Ks ([человеческий] [пища] [не-пища] [сплоченный] [жидкий])

ПОДЪЕДАТЬ₁

Sm = Js ([есть] + [мало] [нижнюю часть чего-л.] [начать, не заканчивая] + [разговорное]) + Ks ([человеческий] [животный] [пища] [сплоченный])

ПОДЪЕДАТЬ₂

Sm = Js ([есть] + [все без остатка] + [разговорное]) + Ks ([человеческий] [пища] [сплоченный])

ПОЕДАТЬ

Sm = Js ([есть] + [быстро] [много] [с аппетитом]) + Ks ([человеческий] [животный] [пища] [сплоченный] [жидкий])

ПОЖИРАТЬ

Sm = Js ([есть] + [быстро] [много] [с жадностью] + [разговорно-сниженное])
+ Ks ([человеческий] [животный] [пища] [сплоченный] [жидкий])

ПОЛДНИЧАТЬ

Sm = Js ([есть] + [между обедом и ужином] + [разговорное]) + Ks ([человеческий])

ПОСТИТЬСЯ₁

Sm = Js ([есть] + [мало] [возвратность] [ограничивая себя в пище по религиозным причинам]) + Ks ([человеческий])

ПОСТИТЬСЯ₂

Sm = Js ([есть] + [мало] [возвратность] [ограничивая себя в пище с какой-л. целью] + [шутливое]) + Ks ([человеческий])

ПОСТНИЧАТЬ

Sm = Js ([есть] + [мало] [резко ограничивая себя в пище с какой-л. целью] + [разговорное]) + Ks ([человеческий])

ПОТРЕБЛЯТЬ

Sm = Js ([есть] + [разговорное] [шутливое]) + Ks ([человеческий] [животный] [пища] [не-пища] [сплоченный] [жидкий] [прибор] [орган])

ПОТЧЕВАТЬ

Sm = Js ([есть] + [переходность] [радушно предлагая поесть, попить или попробовать что-л.] [усердно] + [устаревшее] [разговорное]) + Ks ([человеческий]₁ [человеческий]₂ [пища] [не-пища] [сплоченный] [жидкий])

ПРИЕДАТЬ

Sm = Js ([есть] + [все без остатка] + [разговорное]) + Ks ([человеческий] [пища] [сплоченный])

ПРИКАРМЛИВАТЬ₁

Sm = Js ([есть] + [переходность] [дополнительно]) + Ks ([человеческий]₁ [человеческий]₂ [животный]₂ [пища] [сплоченный] [жидкий])

ПРИКАРМЛИВАТЬ₂

Sm = Js ([есть] + [переходность] [с целью приручить] + [разговорное]) + Ks ([человеческий]₁ [животный]₂ [пища] [сплоченный] [жидкий])

ПРИКАРМЛИВАТЬСЯ

Sm = Js ([есть] + [возвратность] [дополнительно] + [разговорное]) + Ks ([человеческий] [пища] [сплоченный] [жидкий])

ПРИНИМАТЬ

Sm = Js ([есть] + [книжное]) + Ks ([человеческий] [животный] [пища] [не-пища] [сплоченный] [жидкий])

ПРОБОВАТЬ

Sm = Js ([есть] + [квази-инструмент] [мало] [сопровождение] [для пробы, чтобы определить вкус, готовность чего-л.]) + Ks ([человеческий] [животный] [пища] [не-пища] [сплоченный] [жидкий])

ПРОГЛАТЫВАТЬ

Sm = Js ([есть] + [квази-инструмент] [сопровождение] [проталкивая пищу]) + Ks ([человеческий] [животный] [пища] [не-пища] [сплоченный] [жидкий])

ПРОГРЫЗТЬ

Sm = Js ([есть] + [размельчение] [квази-инструмент] [сопровождение] [в течение какого-л. времени]) + Ks ([человеческий] [пища] [сплоченный] [твердый])

ПРОЕСТЬ

Sm = Js ([есть] + [проводя за едой какое-л. время]) + Ks ([человеческий])

ПРОЕДАТЬСЯ

Sm = Js ([есть] + [возвратность] [съев все продукты] + [разговорное]) + Ks ([человеческий])

ПРОМАРИВАТЬ

Sm = Js ([есть] + [мало] [переходность] [резко ограничивая питание] + [разговорное]) + Ks ([человеческий₁] [человеческий₂] [животный₂])

ПРОХАРЧИТЬСЯ

Sm = Js ([есть] + [возвратность] [съев все продукты] + [разговорное]) + Ks ([человеческий])

РАЗГОВЛЯТЬСЯ

Sm = Js ([есть] + [мало] [возвратность] [разрешая себе скромную пищу по прошествии поста]) + Ks ([человеческий] [пища] [сплоченный] [неизысканный])

РАЗГРЫЗАТЬ

Sm = Js ([есть] + [размельчение] [квази-инструмент] [сопровождение] [разделяя на части] [грызя]) + Ks ([человеческий] [животный] [не-птица] [пища] [сплоченный] [твердый])

РАЗЛАКОМИТЬ

Sm = Js ([есть] + [переходность] [ради наслаждения] [возбуждая желание есть еще] + [разговорное]) + Ks ([человеческий₁] [человеческий₂] [пища] [не-пища] [сплоченный] [жидкий] [вкусный])

РАЗЛАКОМИТЬСЯ

Sm = Js ([есть] + [возвратность] [ради наслаждения] [возбуждая желание есть еще] + [разговорное]) + Ks ([человеческий] [пища] [не-пища] [сплоченный] [жидкий] [вкусный])

РАЗЪЕДАТЬ

Sm = Js ([есть] + [вместе с кем-л.] + [разговорное]) + Ks ([человеческий] [пища] [сплоченный])

РАСКАРМЛИВАТЬ

Sm = Js ([есть] + [много] [переходность] [сверх меры] [доводя до тучности]) + Ks ([человеческий]₁ [человеческий]₂ [животный]₂ [пища] [сплоченный] [жидкий])

РАСКАРМЛИВАТЬСЯ

Sm = Js ([есть] + [много] [возвратность] [сверх меры] [доводя до тучности]) + Ks ([человеческий] [животный] [пища] [сплоченный] [жидкий])

РАСКЛЕВЫВАТЬ₁

Sm = Js ([есть] + [размельчение] [квази-инструмент] [сопровождение] [разделяя на части] [клюя]) + Ks ([животный] [птица] [пища] [сплоченный])

РАСКЛЕВЫВАТЬ₂

Sm = Js ([есть] + [размельчение] [квази-инструмент] [много] [сопровождение] [без остатка] [клюя]) + Ks ([животный] [птица] [пища] [сплоченный])

РАСКУСЫВАТЬ

Sm = Js ([есть] + [размельчение] [квази-инструмент] [сопровождение] [разделяя на части] [грызя]) + Ks ([человеческий] [животный] [не-птица] [пища] [сплоченный])

СГЛАДЫВАТЬ

Sm = Js ([есть] + [размельчение] [квази-инструмент] [сопровождение] [грызя] + [разговорное]) + Ks ([человеческий] [животный] [не-птица] [пища] [сплоченный])

СГРЫЗАТЬ

Sm = Js ([есть] + [размельчение] [квази-инструмент] [сопровождение] [грызя]) + Ks ([человеческий] [животный] [не-птица] [пища] [сплоченный] [твердый])

СЖЕВЫВАТЬ

Sm = Js ([есть] + [размельчение] [квази-инструмент] [сопровождение] [жуя] + [разговорное]) + Ks ([человеческий] [животный] [не-птица] [пища] [сплоченный])

СКЛЕВЫВАТЬ

Sm = Js ([есть] + [размельчение] [квази-инструмент] [сопровождение] [клюя]) + Ks ([животный] [птица] [пища] [сплоченный])

СМАКОВАТЬ

Sm = Js ([есть] + [квази-инструмент] [сопровождение] [наслаждаясь вкусом чего-л.] + [разговорное]) + Ks ([человеческий] [пища] [не-пища] [сплоченный] [жидкий] [вкусный] [изысканный])

СНЕДАТЬ

Sm = Js ([есть] + [устаревшее]) + Ks ([человеческий])

СОСАТЬ₁

Sm = Js ([есть] + [вливание] [квази-инструмент] [сопровождение] [втягивая в рот губами и языком]) + Ks ([человеческий] [животный] [ребенок] [не-птица] [пища] [жидкий])

СОСАТЬ₂

Sm = Js ([есть] + [вливание] [инструмент] [сопровождение] [втягивая в рот губами и языком]) + Ks ([человеческий] [животный] [ребенок] [не-ребенок] [не-птица] [пища] [не-пища] [жидкий] [прибор] [вместилище])

СОСАТЬ₃

Sm = Js ([есть] + [размельчение] [квази-инструмент] [сопровождение] [размягчая, разминая во рту]) + Ks ([человеческий] [пища] [не-пища] [сплоченный])

СТОЛОВАТЬСЯ

Sm = Js ([есть] + [возвратность] [вне дома]) + Ks ([человеческий])

СЪЕДАТЬ

Sm = Js ([есть] + [то же самое] [в то же время] [в том же месте]) + Ks ([человеческий] [животный] [пища] [сплоченный] [жидкий])

ТРАПЕЗНИЧАТЬ₁

Sm = Js ([есть] + [в присутствии других] [в монастыре] + [устаревшее] [церковное]) + Ks ([собирательный] [человеческий])

ТРАПЕЗНИЧАТЬ₂

Sm = Js ([есть] + [в присутствии других] + [устаревшее] [шутливое]) + Ks ([собирательный] [человеческий])

ТРАПЕЗОВАТЬ₁

Sm = Js ([есть] + [в присутствии других] [в монастыре] + [устаревшее] [церковное]) + Ks ([собирательный] [человеческий])

ТРАПЕЗОВАТЬ₂

Sm = Js ([есть] + [в присутствии других] + [устаревшее] [шутливое]) + Ks ([собирательный] [человеческий])

УГОЩАТЬ₁

Sm = Js ([есть] + [переходность] [радушно предлагая поесть, попить или попробовать что-л.]) + Ks ([человеческий₁] [человеческий₂] [пища] [не-пища] [сплоченный] [жидкий])

УГОЩАТЬ₂

Sm = Js ([есть] + [переходность] [радушно предлагая поесть, попить или попробовать что-л.] [полностью оплачивая расходы в ресторане]) + Ks ([человеческий₁] [человеческий₂] [пища] [не-пища] [сплоченный] [жидкий])

УГОЩАТЬСЯ

Sm = Js ([есть] + [возвратность] [принимая угощение] + [разговорное]) + Ks ([человеческий] [пища] [не-пища] [сплоченный] [жидкий])

УЖИНАТЬ

Sm = Js ([есть] + [к концу дня]) + Ks ([человеческий])

УПОТРЕБЛЯТЬ

Sm = Js ([есть] + [книжное]) + Ks ([человеческий] [животный] [пища] [не-пища] [сплоченный] [жидкий])

УСВАИВАТЬ

Sm = Js ([есть] + [квази-инструмент] [сопровождение] [всасывая питательные вещества]) + Ks ([человеческий] [животный] [пища] [не-пища] [сплоченный] [жидкий])

ХАРЧЕВАТЬСЯ

Sm = Js ([есть] + [возвратность] [вне дома] + [разговорно-сниженное]) + Ks ([человеческий])

ХАРЧИТЬСЯ

Sm = Js ([есть] + [возвратность] [вне дома] + [разговорно-сниженное]) + Ks ([человеческий])

ХЛЕБАТЬ₁

Sm = Js ([есть] + [вливание] [квази-инструмент] [громко] [сопровождение] [всасывая большими глотками] + [разговорно-сниженное]) + Ks ([человеческий] [животный] [птица] [не-птица] [пища] [не-пища] [жидкий] [вместилище])

ХЛЕБАТЬ₂

Sm = Js ([есть] + [вливание] [инструмент] [громко] [сопровождение] [черпая жидкую пищу] + [разговорно-сниженное]) + Ks ([человеческий] [пища] [жидкий] [прибор])

ХРУМКАТЬ

Sm = Js ([есть] + [размельчение] [квази-инструмент] [громко] [сопровождение] [разгрызая или разжевывая твердую пищу] + [разговорное]) + Ks ([человеческий] [животный] [не-птица] [пища] [сплоченный] [твердый])

ХРУПАТЬ

Sm = Js ([есть] + [размельчение] [квази-инструмент] [громко] [сопровождение] [разгрызая или разжевывая твердую пищу] + [разговорное]) + Ks ([человеческий] [животный] [не-птица] [пища] [сплоченный] [твердый])

ХРУСТАТЬ

Sm = Js ([есть] + [размельчение] [квази-инструмент] [громко] [сопровождение] [разгрызая или разжевывая твердую пищу] + [народно-разговорное]) + Ks ([человеческий] [животный] [не-птица] [пища] [сплоченный] [твердый])

ХРЯПАТЬ

Sm = Js ([есть] + [размельчение] [квази-инструмент] [громко] [сопровождение] [разгрызая или разжевывая твердую пищу] + [разговорно-сниженное] [грубое]) + Ks ([человеческий] [животный] [не-птица] [пища] [сплоченный] [твердый])

ЧАВКАТЬ

Sm = Js ([есть] + [размельчение] [квази-инструмент] [громко] [сопровождение] + [разговорно-сниженное] [грубое] [шутливое]) + Ks ([человеческий] [животный] [не-птица] [пища] [сплоченный])

ЧРЕВОУГОДНИЧАТЬ

Sm = Js ([есть] + [много] [свыше нормы] + [устаревшее]) + Ks ([человеческий])

ЩИПАТЬ₂

Sm = Js ([есть] + [размельчение] [квази-инструмент] [сопровождение] [отрывая с помощью губ или клюва]) + Ks ([животный] [птица] [не-птица] [пища] [сплоченный])

Wnioski porównawcze

Drugi etap analizy semantycznej polskich i rosyjskich czasowników жедения miał na celu przedstawienie charakterystyki podstawowych kontekstów słownych, w jakich występują leksemy należące do badanego pola. Rezultaty doświadczeń semantycznych realizowanych w obrębie poszczególnych grup materiałowych pozwalają na wyprowadzenie wniosków po-

równawczych. Wyodrębnione uprzednio zbiory synonimów zostaną dalej rozpatrzone pod kątem podobieństw i różnic systemowych ujawniających się na płaszczyźnie syntagmatycznej. W konfrontatywnym opisie struktury semantyczno-składniowej polskich i rosyjskich czasowników jedzenia zostaną wykorzystane założenia przywoływanej wcześniej Jurija Apresjana koncepcji walencji semantycznych wyrazu. Walencje semantyczne wyrazu wynikają bezpośrednio z jego znaczenia leksykalnego i charakteryzują go jako konkretną, różną od innych jednostkę leksykalną. Przypisywane im treści lub „role” w terminologii Charlsa Fillmore’a, takie jak: subiekt, obiekt, narzędzie, środek, miejsce, są częściami tego znaczenia leksykalnego. Za aktywne walencje semantyczne uznaje się te walencje wyrazu, które przyłączają do niego wyrazy zależne syntaktycznie⁴⁸.

Dla czynności jedzenia istotni są następujący uczestnicy (aktanty semantyczne): subiekt (istota działająca — agens, ten, kto je), obiekt jedzenia (to, co się je) oraz narzędzie (to, czym się je). W wypadku kauzatywnych czasowników jedzenia ujawnia się jeszcze odbiorca czynności (pacjens), czyli ktoś, komu daje się jeść (człowiek lub zwierzę). Przeprowadzone testy wykazały, że pod względem semantycznym obligatoryjnym składnikiem sytuacji jedzenia jest wykonawca czynności, natomiast walencje obiektu, odbiorcy i narzędzia/quasi-narzędzia są fakultatywne (można je wyprowadzić z kontekstu)⁴⁹ (por. 1—4).

- (1) *Jan je. Jan je rybę. Jan je rybę widelcem.*
- (2) *Иван ест. Иван ест рыбу. Иван ест рыбу вилкой.*
- (3) *Matka karmi. Matka karmi dziecko. Matka karmi dziecko piersią. Matka karmi dziecko kaszką. Matka karmi dziecko łyżeczką.*
- (4) *Мать кормит. Мать кормит ребенка. Мать кормит ребенка грудью. Мать кормит ребенка пюре. Мать кормит ребенка с ложки.*

W wyniku przeprowadzonej analizy składnikowej syntagmatycznej udało się wykryć podstawowe cechy przysługujące wykonawcy czynności oraz jej odbiorcy, a także własności referencyjne obiektu jedzenia oraz rodzaj narzędzia konsumpcji. Badanie podsumowują tabele nr 3. i 4. zamieszczone w *Załącznikach*. Należy zarazem podkreślić, że niektóre czasowniki w polu jedzenia mogą także otwierać pozycję walencyjną dla wykładników sposobu, czasu i miejsca (to, jak się je, kiedy się je oraz gdzie się je). Na potrzeby składnikowej analizy paradygmatycznej czasowników jedzenia w zestawie podstawowych składników ich znaczenia wyodrębniono m.in. semy specyficzne opisowe dotyczące sposobu, pory oraz miejsca realizacji rozpatrywanej

⁴⁸ Zob. J.D. APRESJAN: *Walencje semantyczne wyrazu*. W: IDEM: *Semantyka leksykalna...*, s. 120 i następne.

⁴⁹ W opisie łączliwości syntaktycznej zjawisko niewypełnienia pozycji obiektu przy czasownikach jedzenia stanowi ważny problem badawczy wymagający dalszych analiz.

czynności. W części czasowników należących do pola jedzenia dane składniki ujawniły się jako element struktury znaczeniowej (treść semantyczna walencji), np. *pochłaniać/поглощать* [szybko], *wieczerać/ужинать* [pod koniec dnia], *stołować się/столоваться* [poza domem]. W wypadku pozostałych czasowników jedzenia obserwuje się natomiast leksykalne ograniczenia łączliwości ze względu na określoną walencję będącą częścią znaczenia wyrazu rządzonego, np. *jeść* [z apetytem, szybko, powoli itd.]; *jeść* [trzy razy dziennie, często, późno, wcześniej itd.]; *jeść* [w domu, w restauracji, w stołówce itp.]/*есть* [с аппетитом, медленно, быстро itd.]; *есть* [каждые три часа, рано, поздно itd.]; *есть* [дома, в ресторане, в столовой itd.].

W trakcie sporządzania szkicowych (próbnych) modeli rekcji polskich i rosyjskich czasowników jedzenia opartych na przeprowadzonych doświadczeniach semantycznych oraz na analizie źródeł materiałowych nie uwzględniano łączliwości czasowników jedzenia z fakultatywnymi określeniami sposobu, czasu i miejsca. Dane zagadnienie wymaga przeprowadzenia kolejnych testów. W celu skonfrontowania podstawowych schematów łączliwości syntaktycznej polskich i rosyjskich czasowników jedzenia na matrycę wyodrębnionych w trakcie analizy składnikowej paradygmatycznej zbiorów synonimów zostanie „przepisana” konfiguracja głównych argumentów wypełniających lewostronne i prawostronne miejsca walencyjne poszczególnych czasowników.

SYNSET₁

Większość czasowników w obrębie tej grupy otwiera trzy podstawowe pozycje walencyjne (subiektu, obiektu, narzędzia/*quasi*-narzędzia): *jeść*, *konsultować*, *spożywać*, *żyć/вкусать*, *есть*, *жрать*, *кушать*, *потреблять* (kto, co, za pomocą czego). Walencję subiektu i obiektu mają leksemy: *papusiąć*, *przyjmować/принимать*, *употреблять* (kto, co). W wypadku czasowników *żerować* oraz *снедать* można wskazać jedynie walencję subiektu (kto).

SYNSET₂

Walencje subiektu, obiektu i narzędzia/*quasi*-narzędzia przysługują czasownikom *jadać/съедать* (kto, co, za pomocą czego).

SYNSET₃

Dla czasowników *dojadać/доедать* można wskazać trzy podstawowe argumenty (kto, co, za pomocą czego), natomiast leksem *отъесть* otwiera pozycję dla subiektu i obiektu (kto, co).

SYNSET₄

Występowanie dwóch walencji semantycznych (subiektu i obiektu) stwierdza się w czasownikach *objadać*₁, *objęrać*₁ i *объедать*₁ (kto, co).

SYNSET₅

Trójwalencyjne są czasowniki *wyjadać/выедать* (kto, co, za pomocą czego).

SYNSET₆

Do dwumiejscowych zaliczają się czasowniki *nadjadać, nadżerać, ujadać/надъедать, отъедать*₁ (kto, co).

SYNSET₇

Czasowniki *podjadać/подъедать*₁ dopuszczają walencję subiekta i obiektu (kto, co).

SYNSET₈

Po dwie walencje można również wskazać dla czasowników *przejadać/подъедать*₂, *pruedać* (kto, co).

SYNSET₉

Używane w znaczeniu przenośnym czasowniki *przejadać/проесть* ‘spędzając pewien czas na jedzeniu’ otwierają pozycję dla subiekta, podczas gdy prawostronne miejsce walencyjne wypełniają w tym wypadku nie nazwy pokarmów, lecz nazwy jednostek czasu (por. *przejeść całe święta/проесть весь обеденный перерыв*).

SYNSET₁₀

Czasownik *razъедать* kwalifikuje się jako trójmiejscowy z walencją subiekta, pierwszego (konsumowanego) obiektu oraz drugiego obiektu (towarzystwa wykonawcy czynności) (kto, co, z kim).

SYNSET₁₁

Dla czasowników *chapać*₁ i *dziabac*₃ można wskazać walencję subiekta i obiektu (kto, co).

SYNSET₁₂

Do dwumiejscowych zaliczają się czasowniki *dziobać/dziobać*₁//*клевать*₁ (kto, co).

SYNSET₁₃

Pozycję dla subiekta i obiektu otwierają czasowniki *gryźć/грызть, кусать* (kto, co).

SYNSET₁₄

Czasowniki *lizać*₁/*лизать*₁ są również dwuwalencyjne (kto, co).

SYNSET₁₅

W wypadku czasowników *ssać*₁/*cocam*₁ używanych jedynie w odniesieniu do pokarmów płynnych można wskazać walencję subiekta i obiektu (kto, co)⁵⁰.

SYNSET₁₆

Dwuwalencyjne są również czasowniki *ssać*₂/*cocam*₂ (kto, co) oznaczające przyjmowanie zarówno płynów zaliczanych do pokarmów, jak i płynów niebędących pokarmami. Mogą one przyłączać nazwy sztućców i/lub pojemników, np. *ssać mleko przez słomkę (ze szklanki)/cocam коктейль через трубочку (из бутылки)* (za pomocą czego, z czego).

SYNSET₁₇

Jako dwuwalencyjne kwalifikują się czasowniki *ssać*₃/*cocam*₃ (kto, co).

SYNSET₁₈

Pozycję dla subiekta i obiektu otwierają czasowniki *skubać*₁, *smykać*₁, *szczypać*₂/*уцунать*₂ (kto, co).

SYNSET₁₉

Dwuargumentowe są czasowniki *nadgryzać/nadгрызать*, *надкусывать* (kto, co).

SYNSET₂₀

Czasowniki *przegryzać*₁, *rozgryzać/niegryzać*, *перекусывать*₁, *разгрызать*, *раскусывать* mają dwie walencje semantyczne (kto, co).

Jeśli chodzi o czasowniki należące do następnych synsetów, mają one jednakową konfigurację miejsc walencyjnych ograniczoną do pozycji subiekta i obiektu.

SYNSET₂₁

*rozdziobywać/pасклевывать*₁ (kto, co)

⁵⁰ Warto dodać, że omawiane czasowniki w pozycji prawostronnej dopuszczają łączliwość z nazwą *quasi*-narzędzia, por. *ssać pierś/cocam грудь*. Są to użycia metonimiczne „pojemnik za zawartość” (narząd anatomiczny — mleko).

SYNSET₂₂

obgryzać, ogryzać/глодать, обгладывать, обгрызать, обкусывать (kto, co)

SYNSET₂₃

obdziobywać/обклевывать (kto, co)

SYNSET₂₄

obskubywać/общипывать₂ (kto, co)

SYNSET₂₅

wygryzać/выгрызать (kto, co)

SYNSET₂₆

wydziobywać/выклевывать (kto, co)

SYNSET₂₇

sgryzać, sgladывать (kto, co)

SYNSET₂₈

sjevywać (kto, co)

SYNSET₂₉

skleвывать (kto, co)

SYNSET₃₀

расклевывать₂ (kto, co)

SYNSET₃₁

progryźć (kto, co)

SYNSET₃₂

pogryźć (kto, co)

SYNSET₃₃

przeżuwać, żuć/жевать, пережевывать (kto, co)

SYNSET₃₄

łykać, połykać, przełykać/глотать, проглатывать (kto, co)

SYNSET₃₅

dławić się/давиться (kto, czym)

SYNSET₃₆

przetrawiać, trawić/варить, переваривать (kto, co)

SYNSET₃₇

przyswajać, wchłaniać/усваивать (kto, co)

SYNSET₃₈

zatruchać się/отравляться (kto, czym)

SYNSET₃₉

degustować, kosztować, lizać₂, próbować, smakować₁/вкусать₂, дезыцировать, отведывать, пробовать (kto, co)

SYNSET₄₀

smakować₂/смаковать (kto, co)

SYNSET₄₁

Czasowniki *ciamkać* oraz *чавкать* otwierają dwa miejsca walencyjne dla subiekta i obiektu (kto, co). Dla czasownika *mlaskać* można natomiast wskazać jedynie walencję subiekta (kto).

SYNSET₄₂

Do dwuwartościowych zaliczają się czasowniki *chrupać/хрумять, хрюпать, хрустать, хряпать* oznaczające jedzenie twardych pokarmów, co jest związane z wydawaniem charakterystycznych odgłosów (kto, co).

SYNSET₄₃

Dla czasowników *siorbać/хлебать₁* można wskazać walencję subiekta oraz obiektu. Mogą one zarazem przyłączać nazwy sztućców i/lub pojemników (kto, co, za pomocą czego). Czasownik *хлебать₂* otwiera miejsce walencyjne dla nazwy narzędzia (kto, co, za pomocą czego).

Czasowniki reprezentujące cztery kolejne grupy otwierają pozycję dla subiekta i obiektu.

SYNSET₄₄

zajadać/ноедать (kto, co)

SYNSET₄₅

pochłaniać/поглощать, пожирать (kto, co)

SYNSET₄₆

chapać₂ (kto, co)

SYNSET₄₇

mamlać/mamleć/mamlać/memlać, międlić (kto, co)

SYNSET₄₈

Czasowniki skupione w następnym synsecie: *głodować, niedojadać/голодать₁, голодовать, недоедать* dopuszczają tylko walencję subiekta (kto).

SYNSET₄₉

Do dwumiejscowych zaliczają się czasowniki *lizać₃, podjadać₂, podżerać₂* (kto, co/czego)/*перекусывать₂, подзакусывать* (kto, czym). W prawostronnym kontekście czasowników *dziobać₂/dziobać₂* i *skubać₂* mogą również występować nazwy narzędzi — sztućców (za pomocą czego).

SYNSET₅₀

Miejsce walencyjne dla subiekta oraz obiektu otwierają czasowniki *podjadać₃, podżerać₃* (kto, co).

SYNSET₅₁

W wypadku czasowników *podjadać₄* i *podżerać₄* ujawnia się walencja subiekta, pierwszego (konsumowanego) obiektu oraz drugiego obiektu, czyli osoby, do której należy konsumowany obiekt (kto, co, komu).

SYNSET₅₂

Pozycję dla subiekta i obiektu otwierają czasowniki *przegryzać₂, przekąsząć₁/закусывать₁* (kto, co).

SYNSET₅₃

Czasownik *pojadać* ma walencję subiekta i obiektu (kto, co).

SYNSET₅₄

Czasowniki *przegryzać₃, przekąszać₂, zagryzać, zakąsząć/заедать, закусывать₂* otwierają miejsce walencyjne dla subiekta, pierwszego oraz drugiego obiektu konsumpcji (kto, co, czym).

Czasowniki należące do czterech następnych zbiorów są jednowalencyjne. Można dla nich wskazać jedynie walencję subiekta.

SYNSET₅₅

bankietować, ucztować/пировать (kto)

SYNSET₅₆

biesiadować (kto)

SYNSET₅₇

трапезничать₁, трапезовать₁ (kto)

SYNSET₅₈

трапезничать₂, трапезовать₂ (kto)

Czasowniki w obrębie synsetów 59—60 mają walencję zarówno subiekta, jak i obiektu.

SYNSET₅₉

łasać (kto, co)

SYNSET₆₀

karmić się, odżywiać się/кормиться, питаться (kto, czym)

SYNSET₆₁

Do jednomiejscowych zaliczają się czasowniki *paść się/настучь₁*, które otwierają pozycję dla subiekta (kto).

W wypadku czasowników należących do synsetów 62—64 można wskazać walencję subiekta, odbiorcy czynności oraz obiektu.

SYNSET₆₂

Kauzatywne czasowniki *karmić₁/вскармливать, кормить₁* mają walencję subiekta, odbiorcy oraz obiektu (kto, kogo, czym). Mogą one także otwierać pozycję dla nazwy *quasi*-narzędzia (za pomocą czego).

SYNSET₆₃

Pozycję dla subiekta, odbiorcy, obiektu (kto, kogo, czym) oraz narzędzia (czym, za pomocą czego) otwierają czasowniki *karmić₂/кормить₂*.

SYNSET₆₄

Leksemy *karmić*₃, *odżywiać*₁, *żywić/кормить*₃, *питать* otwierają miejsce walencyjne dla subiekta, odbiorcy i obiektu (kto, kogo, czym).

Czasowniki reprezentujące synsety 65—66 mają walencję subiekta i obiektu.

SYNSET₆₅

nasycać się, pokrzepiać się, posilać się, pożywiać się, sycić się/ насыщаться, подкрепляться (kto, czym)

SYNSET₆₆

najadać się, nażerać się/наедаться, нажираться, напиться (kto, czym)

SYNSET₆₇

Zbiór obejmuje czasowniki kauzatywne: *pokrzepiać, posilać, pożywiać, sycić/насыщать, подкреплять* z walencją subiekta, odbiorcy, obiektu (kto, kogo, czym).

Walencję subiekta i obiektu ujawniają czasowniki skupione w zbiorach 68—69.

SYNSET₆₈

częstować się₁, ugaszczać się₁ (kto, czym)

SYNSET₆₉

częstować się₂, ugaszczać się₂ (kto, czym)

Czasowniki mieszczące się w granicach czterech następnych synsetów są trójwalencyjne — otwierają pozycję dla subiekta, odbiorcy i obiektu.

SYNSET₇₀

częstować, podejmować, raczyć, traktować₂, ugaszczać/угощать₁ (kto, kogo, czym)

SYNSET₇₁

угощать₂ (kto, kogo, czym)

SYNSET₇₂

потчевать (kto, kogo, czym)

SYNSET₇₃

fetować (kto, kogo, czym)

SYNSET₇₄

Dwie walencje (subiektu i obiektu) przysługują czasownikom *delektować się*, *raczyć się/лакомиться* (kto, czym).

SYNSET₇₅

Czasownik *лакомить* otwiera pozycję dla subiektu, odbiorcy i obiektu (kto, kogo, czym).

SYNSET₇₆

Dla czasownika *разлакомиться* można wskazać dwa miejsca walencyjne (kto, czym).

SYNSET₇₇

Czasownik *разлакомить* zalicza się z kolei do trójmiejsowych (kto, kogo, czym)

Walencję subiektu i obiektu mają czasowniki w synsetach 78—79.

SYNSET₇₈

zajadać się (kto, czym)

SYNSET₇₉

dokarmiać się, *dożywiać się/подкармливаться*, *прикармливаться*₁ (kto, czym)

Jeśli chodzi o synsety 80—83, czasowniki mieszczące się w ich granicach otwierają trzy miejsca walencyjne — subiektu, odbiorcy i obiektu.

SYNSET₈₀

*прикармливать*₂ (kto, kogo, czym)

SYNSET₈₁

dokarmiać, *dożywiać/подкармливать*, *прикармливать*₁ (kto, kogo, czym)

SYNSET₈₂

прzekarmiać/закармливать, *обкармливать*, *перекармливать* (kto, kogo, czym)

SYNSET₈₃

ничкать (kto, kogo, czym)

SYNSET₈₄

Czasowniki *paść się*₂, *tuczyć się*₁/*паккармливаться* dopuszczają walencję subiekta oraz obiektu (kto, czym).

SYNSET₈₅

Trzy miejsca walencyjne otwierają czasowniki *paść*₂, *tuczyć*₂/*паккармливать* (kto, kogo, czym).

SYNSET₈₆

Występowanie walencji subiekta i obiektu można stwierdzić w czasownikach *paść się*₃ i *tuczyć się*₂ (kto, czym).

SYNSET₈₇

Trójargumentowe są czasowniki *paść*₃ i *tuczyć*₃ (kto, kogo, czym).

Do jednowalencyjnych zaliczają się czasowniki reprezentujące zbiory 88—89.

SYNSET₈₈

głodzić się (kto)

SYNSET₈₉

*голодать*₂ (kto)

SYNSET₉₀

Walencja subiekta i odbiorcy przysługuje czasownikom *głodzić/замаривать, промаривать* (kto, kogo).

Czasowniki zgrupowane w synsetach 91—94 dopuszczają tylko walencję subiekta.

SYNSET₉₁

*pościć*₁ (kto)

SYNSET₉₂

*поститься*₁ (kto)

SYNSET₉₃

*pościć*₂/*постничать* (kto)

SYNSET₉₄

*поститься*₂ (kto)

SYNSET₉₅

Leksem *разговляться* otwiera obligatoryjną pozycję dla subiektu oraz fakultatywną pozycję dla obiektu konsumpcji (kto, czym).

SYNSET₉₆

Walencję subiektu oraz obiektu mają czasowniki *odkarmiać się*, *odpasać się*, *odżywiać się*₂/*откармливаться*, *отъедаться* (kto, czym).

SYNSET₉₇

Do trójwalencyjnych kwalifikują się czasowniki kauzatywne: *odkarmiać*, *odpasać*, *odżywiać*₂/*откармливать* (kto, kogo, czym).

SYNSET₉₈

Czasownik *передать* otwiera pozycję zarówno dla subiektu, jak i obiektu (kto, czym). Z kolei leksem *чревоугодничать* dopuszcza jedynie walencję subiektu (kto).

SYNSET₉₉

Leksemy *objadać się*, *obżerać się*, *przejadać się*, *przeżerać się*/*обжураться*, *объедаться* otwierają miejsce walencyjne dla subiektu i obiektu (kto, czym).

SYNSET₁₀₀

Walencja subiektu przysługuje czasownikom *проедаваться* i *прохарчиться* (kto).

SYNSET₁₀₁

Czasowniki *objadać*₂, *obżerać*₂/*обжурать*, *объедать*₂ używane przenośnie w znaczeniu 'jeść na czyjś koszt' zamiast nazw pokarmów bądź potraw przyłączają w swym kontekście prawostronnym nazwy oznaczające osoby (zarówno własne, jak i pospolite), np. *objadać krewnych*, *obżerać wuja Jana*; *обожрать/объесть семью*, *тетю Галю*. Dane leksemy otwierają zatem pozycję walencyjną dla subiektu oraz obiektu (kto, kogo).

SYNSET₁₀₂

W wypadku czasownika *пaсożytować/napaзумипoвaть* można wyróżnić walencję subiekta (kto).

Czasowniki w obrębie synsetów 103—106 dysponują walencją subiekta. Jeśli chodzi o leksemy *зaвтpaкaть*, *пoлдничaть* i *ужинaть*, fakultatywnie mogą one również otwierać miejsce walencyjne dla nazw pokarmów i potraw (w narzędniku).

SYNSET₁₀₃

зaвтpaкaть (kto)

SYNSET₁₀₄

oбиaдować/oбeдaть (kto)

SYNSET₁₀₅

пoлдничaть (kto)

SYNSET₁₀₆

вeчepять, ужинaть/вeчepзać (kto)

SYNSET₁₀₇

Czasowniki *стoлować się/стoлoвaтьcя*, *хapчeвaтьcя*, *хapчитьcя* otwierają pozycję walencyjną dla subiekta (kto).

SYNSET₁₀₈

Czasownik *стoлować* dopuszcza walencję subiekta i odbiorcy (kto, kogo).

Czasowniki jedzenia w modelu semantyki kognitywnej

Założenia metodologiczne

Semantyka kognitywna to perspektywa badawcza w obrębie językoznawstwa kognitywnego reprezentującego paradygmat postmodernistyczny. Zdaniem kognitywistów, aby zrozumieć rzeczywistość, która z racji swej natury

jest złożona, należy ją badać, prowadząc opis z różnych punktów widzenia. Lingwistyka kognitywna reprezentuje funkcjonalne podejście do języka: nie buduje spójnej teorii, lecz odwołuje się do wielu metod badawczych. Kognitywizm rozwija się aktywnie od lat dziewięćdziesiątych XX wieku („druga rewolucja kognitywna”)⁵¹, przyjmując różne formy (gramatyka kognitywna, teoria metafor pojęciowych, teoria schematów wyobrażeniowych, teoria przestrzeni mentalnych, semantyka konceptualna).

Podstawowym założeniem głoszonym przez kognitywistów jest teza o ucieleśnieniu umysłu (mentalizm). Ludzka myśl jest ucieleśniona w tym sensie, że struktury tworzące system pojęciowy wyłaniają się z doświadczenia somatycznego i są pojmowane w jego kategoriach. Nasze systemy pojęciowe są bezpośrednio zakorzenione w postrzeganiu oraz doświadczeniu fizycznym i społecznym. Myśl ma charakter wyobrażeniowy, holistyczny, ekologiczny i konceptualny⁵². Językoznawstwo kognitywne opiera się przy tym na założeniu, że istotą języka jest jego dogłębnie symboliczny charakter. Wyrażenia językowe symbolizują, a więc reprezentują, konceptualizacje (teza o symbolizacji)⁵³. Język jako zjawisko symboliczno-kulturowe odzwierciedla zatem procesy kognitywne zachodzące w ludzkim umyśle i stanowi zarazem narzędzie poznania (ściśle związane z innymi zdolnościami poznawczymi człowieka).

Głównym obiektem badań prowadzonych w ujęciu kognitywnym jest jednostka językowa: struktura poznawcza, którą użytkownik języka przywołuje jako integralną całość⁵⁴. Opis języka (jego gramatyka) obejmuje trzy podstawowe wymiary: fonologiczny, semantyczny i symboliczny. Jednostka symboliczna stanowi skonwencjonalizowane połączenie dwóch struktur: fonologicznej (brzmienie) oraz semantycznej (sens). Jednostki symboliczne (morfemy, leksemy, konstrukcje) z jednej strony realizują się jako jednostki treści pojęciowej (leksykalne), a z drugiej — jako jednostki schematyczne (gramatyczne)⁵⁵. Symbolizm językowy obejmuje wszystkie warstwy języka — od leksykonu po gramatykę, co skutkuje zatarciem tradycyjnie przyjmowanych granic (leksykon — gramatyka, morfologia — składnia, semantyka — pragmatyka). Gramatyka kognitywna jest modelem dynamicznym opartym na uzusie językowym. W ramach paradygmatu kognitywnego dominują badania

⁵¹ H. KARDELA: *Metodologia językoznawstwa kognitywnego*. W: *Metodologie językoznawstwa. Podstawy teoretyczne*. Red. P. STALMASZCZYK. Łódź 2006, s. 197—198.

⁵² Zob. ibidem, s. 213—215.

⁵³ Zob. J.R. TAYLOR: *Gramatyka kognitywna*. Red. E. TABAKOWSKA. Przeł. M. BUCHTA, Ł. WIRASZKA. Kraków 2007, s. 23.

⁵⁴ Zob. ibidem, s. 29—31.

⁵⁵ Zob. R.W. LANGACKER: *Gramatyka kognitywna. Wprowadzenie*. Przeł. E. TABAKOWSKA, M. BUCHTA, H. KARDELA, W. KUBIŃSKI, P. ŁOZOWSKI, A. GŁAZ, J. JABŁOŃSKA-HOOD, H. KOWALEWSKI, K. STADNIK, D. BĘBENIEC, J. GICZELA-PASTWA. Kraków 2009, s. 32—33.

struktury semantycznej (znaczenia). Semantyka kognitywna zajmuje się badaniem współzależności pomiędzy doświadczeniem, systemem pojęciowym a strukturą semantyczną zakodowaną w języku. Prace prowadzone w nurcie semantyki kognitywnej obejmują zatem analizę struktur pojęciowych (reprezentacji wiedzy) oraz konceptualizację (konstruowanie znaczenia)⁵⁶. Znaczenie zostaje utożsamione z konceptualizacją — subiektywną strukturą pojęciową odpowiadającą naszemu widzeniu świata⁵⁷.

Semantyczno-kognitywny opis czasownika JEŚĆ

Przedmiotem opisu semantyczno-kognitywnego będą wybrane użycia czasownika *jeść* wyselekcjonowane z tekstów należących do różnych rejestrów stylistycznych współczesnej polszczyzny. W zakres analizy wchodzić tylko te znaczenia predykatu *jeść*, które stanowią metaforyczne rozszerzenie jego użycia prototypowego (przestrzennego). Badaniu podlegają wyłącznie metafory konwencjonalne (naturalne, potoczne)⁵⁸, motywowane strukturą ludzkiego doświadczenia, przywoływane przez użytkowników języka automatycznie bez wkładania wysiłku w ich kreację (w odróżnieniu od metafor poetyckich). Wykorzystując procedury badawcze wypracowane na gruncie semantyki kognitywnej (w szczególności zaś teorię metafor pojęciowych oraz teorię schematów wyobrażeniowych), przeprowadzę próbę rekonstrukcji mechanizmów tkwiących u podstaw wykształcenia się metaforycznych użyć czasownika *jeść* (centralnej jednostki w analizowanym polu). Zgodnie z zasadą inwariancji abstrakcyjne znaczenia wyrażen językowych powstają w wyniku działania mechanizmu rozszerzenia metaforycznego polegającego na odwzorowaniu całości bądź części struktury kognitywnej domeny źródłowej (konkretnej) w strukturę domeny docelowej (abstrakcyjnej)⁵⁹. Opis tego zjawiska umożliwia rekonstrukcję językowego obrazu świata (ludzkiej jego konceptualizacji), czyli tego, jak użytkownicy języka ujmują pojęciowo relacje profilowane przez wyrazy w poszczególnych ich użyciach.

W świetle przedstawionych wcześniej założeń gramatyki kognitywnej wyrażenie *[ktoś] zjadł [coś]* należy zakwalifikować jako jednostkę symbo-

⁵⁶ Zob. V. EVANS: *Leksykon językoznawstwa kognitywnego*. Przeł. M. BUCHTA, M. CIERPIŚ, J. PODHORODECKA, A. GICAŁA, J. WINIARSKA. Kraków 2009, s. 141—142.

⁵⁷ Zob. E. TABAKOWSKA: *Gramatyka i obrazowanie. Wprowadzenie do językoznawstwa kognitywnego*. Kraków 1995, s. 55.

⁵⁸ Zob. G. LAKOFF, M. JOHNSON: *Metafory w naszym życiu*. Przeł. T.P. KRZESZOWSKI. Warszawa 1988.

⁵⁹ Zob. G. Lakoff, za: T.P. KRZESZOWSKI: *Aksjologiczne aspekty metafor*. W: *Językoznawstwo kognitywne. Wybór tekstów*. Red. W. KUBIŃSKI, R. KALISZ, E. MODRZEJEWSKA. Gdańsk 1998, s. 81.

liczną wyrażającą treść pojęciową. Użycia omawianej jednostki pochodzą z wybranych słowników ogólnych języka polskiego pod redakcją Mirosława Bańki, Stanisława Dubisza, Witolda Doroszewskiego, a także z Narodowego Korpusu Języka Polskiego. W trakcie kompletowania materiału badawczego zostały uwzględnione różnorodne wystąpienia tego wyrażenia w kontekstach reprezentujących różne odmiany gatunkowe i środowiskowe, co pozwala na sporządzenie możliwie pełnego opisu. Jak wykazało wstępne rozpoznanie, jednostka symboliczna *[ktoś] zjadł [coś]* występuje w tekstach współczesnej polszczyzny w co najmniej kilku różnych użyciach, które prezentuje następująca próbka:

- (1) *Jadł chleb małymi kęsami.*
- (2) *Ona jest vegetarianką i nie je mięsa.*
- (3) *Michalek dopiero uczył się jeść nożem i widelcem.*
- (4) *Obiad jem zwykle w restauracji.*
- (5) *Żle jadł w ostatnim czasie i odbiło się to na jego zdrowiu.*
- (6) *Kanibale jedzą ludzi.*
- (7) *Miałyśmy jednak jeden problem — komary jadły nas żywcem!*
- (8) *Rdza zjadła nowe Pendolino.*
- (9) *Pewnie rdza zjadła mu hamulce.*
- (10) *Gdy płomienie zjadły rozlewnię wód gazowanych, wujek musiał oddać kluczyki do żółtego trabanta.*
- (11) *Byłaś niegdyś Anglią, zanim zjadła cię Brytania!*
- (12) — *Jeden babsztyl drugiego by zjadł z zazdrości.*
- (13) — *Prawda, ty moja królewno, jesteś taka słodziutka, że tatuś z chęcią by cię zjadł.*
- (14) *Ktoś rzekł raz „diade” zamiast „diadem”, po prostu w końcu słowa zjadł „em”.*
- (15) [...] *obrażanie autora za to, że zjadł gdzieś przecinek.*
- (16) *Całymi tuzinami zjada książki — naturalnie francuskie.*
- (17) [...] *nic nie widział, nic nie wie, nic nie rozumie, ale wydaje mu się, że zjadł już całą wiedzę kosmosu.*
- (18) [...] *ja nie uważam się za kogoś, kto zjadł całą wiedzę.*
- (19) *Myślisz, żeś ty tylko rozumy polityczne zjadł.*
- (20) *Wiem także, że nie pan zjadł ideę, lecz idea pana [...].*
- (21) *Oj, prawda, co pokojowcy gadają, że choroba całkiem pana zjadła.*
- (22) *Ciąża zupełnie ją zjadła.*
- (23) *Nerwy go tutaj zjadły.*
- (24) *Co tu dużo mówić, stres mnie po prostu zjadł.*
- (25) *Trema by mnie zjadła.*
- (26) *Powoli je go troska o przyszłość syna.*
- (27) *Jadło ją sumienie.*

- (28) *Gdy Ojciec już dawno gryzie ziemię, a Matkę przed laty zjadły zgryzoty, staramy się radzić sobie najlepiej, jak potrafimy.*
- (29) *Chcieliśmy podejść do tego od drugiej strony, ale nie doszliśmy blisko, gdy znowu słyszeliśmy dość szybki ruch w krzakach i jednak strach nas zjadł.*
- (30) *Zazdrość by mnie zjadła.*
- (31) *Firmę zjadły też dosłownie długie.*
- (32) *W najgorszej sytuacji są emeryci, którym inflacja zjadła oszczędności, a 300 tys. rubli emerytury to mało nawet w centralnej Rosji, gdzie można mieć działki, własne owoce i warzywa.*
- (33) *Ale wyszukiwanie z kilkudziesięciu obrazów zjada dużo czasu.*
- (34) *Ile prądu zjadają komputery?*
- (35) *Mój silnik zjada litr oleju na 200 km.*

Na podstawie przedstawionego wycinka materiału językowego można spostrzec, że nie wszystkie poświadczone konteksty użycia czasownika *jeść* zostały uwzględnione w słownikach ogólnych języka polskiego. *Inny słownik języka polskiego* (dalej: ISJP) wyróżnia siedem definicji⁶⁰. *Uniwersalny słownik języka polskiego* (dalej: USJP) ogranicza się do dwóch: 1. ‘spożywać pokarmy przeżuwać i połykając’, 2. ‘o owadach: kąsać, gryźć, żądlić’⁶¹. Tej ostatniej nie notuje ISJP. *Słownik języka polskiego* pod redakcją Doroszewskiego natomiast wyodrębnia jeszcze znaczenie: ‘o rdzy: nadżerać niektóre metale, powodować rdzewienie’⁶², które z kolei nie zostało uwzględnione ani w USJP, ani w ISJP.

W żadnym z analizowanych źródeł leksykograficznych nie zdefiniowano znaczeń czasownika *jeść* ujawniających się w kontekście przykładów 10–35. Przytoczone egzemplifikacje ukazują, że czasownik *jeść* wyraża kilka różnych znaczeń. W celu ich usystematyzowania należy najpierw wyznaczyć kategorie ontologiczne dla członów *a* i *b* będących elementami relacji *a zjadł b*⁶³, w czym pomocna okazuje się oparta na założeniach naiwnego realizmu klasyfikacja bytów według Johna Lyonsa. Do bytów pierwszego rzędu zaliczają się w tym ujęciu obiekty fizyczne (osoby i nieosoby), które mają postrzegalne cechy stałe oraz są umiejscowione w trójwymiarowej przestrzeni. Byty drugiego rzędu obejmują obserwowalne, umiejscowione w czasie stany rzeczy i zdarzenia, o których mówimy, że zachodzą, a nie, że istnieją. Za byty trzeciego rzędu natomiast uznaje się byty abstrakcyjne znajdujące się poza

⁶⁰ Zob. podrozdział pt. *Opracowania leksykograficzne*.

⁶¹ *Uniwersalny słownik języka polskiego*. T. 1..., s. 1296.

⁶² *Słownik języka polskiego*. Red. W. DOROSZEWSKI. <http://www.sjpd.pwn.pl/> [dostęp: 13.09.2017].

⁶³ Zob. J. LYONS: *Semantyka*. T. 2. Przeł. A. WEINSBERG. Warszawa 1989, s. 68–72.

czasem i przestrzenią, o których nie można orzec, że istnieją lub zachodzą, np. twierdzenia.

Wyrażenie *a zjadł b* może się odnosić do kilku sytuacji. W przykładach 1—13 oraz 35 oba człony relacji są reprezentowane przez byty pierwszego rzędu (stałe i morficzne). W użyciach 14—19 oraz 21—34 jeden z członów relacji reprezentują byty drugiego rzędu (stany rzeczy i zdarzenia). Z kolei w kontekście 20 człon *b* denotuje byty trzeciego rzędu — abstrakcyjne (idee) i przedmioty intencjonalne. Z przytoczonych kontekstów wynika ponadto, że w tekstach współczesnej polszczyzny czasownik *jeść* może występować w znaczeniach wskazujących na świadome lub nieświadome działanie wykonawcy czynności (por. 14—15). Jako że zdolność świadomego działania przysługuje wyłącznie istotom żywym, można przypuszczać, że podłoże wykształcania się metaforycznych rozszerzeń czasownika *jeść* stanowią operacje implikujące świadome działanie agensa. W związku z tym użycia zaprezentowane w kontekstach (7—10) nie będą dalej analizowane.

Użycie prototypowe jest najszybciej odtwarzane w pamięci użytkowników języka, wobec czego ma ono najliczniejszą reprezentację w tekstach. Zakładam więc, że prototypowe znaczenie wyrażenia [*ktoś*] *zjadł* [*coś*] należy rozpatrywać w podstawowej domenie przestrzeni fizycznej. Przy użyciu prototypowym oba człony relacji *a zjadł b* są bytami przestrzennymi (stałymi i morficznymi), które są dostępne percepcji wzrokowej. Należy podkreślić, że w tekstach języka polskiego badana jednostka występuje w użyciu operatywnym. Przykładem prototypowych wystąpień czasownika *jeść* mogą być zdania:

(36) *Królik zjadł marchewkę.*

(37) *Marta zjadła kanapkę.*

Pozycja członu *a* relacji *a zjadł b* jest zarezerwowana dla nazw istot żywych. W pozycji członu *b* natomiast występują nazwy rzeczy kwalifikowanych jako jadalne. Istota żywa wykonuje daną czynność (operację) świadomie. Aby mogło dojść do jej realizacji, muszą jednak zostać spełnione określone warunki. Agens musi wiedzieć o istnieniu obiektu swoich działań. Podstawowym źródłem tej informacji jest dla niego zmysł wzroku. Obiekt powinien się znajdować w polu widzenia agensa. Wiedzy o obiekcie dostarcza również wykonawcy czynności zmysł dotyku, powonienia oraz smaku. Oba człony omawianej relacji nie mogą się zatem znajdować w odległości, która by uniemożliwiała bezpośredni kontakt fizyczny:

(38) **Marta je kanapkę, która znajduje się w odległości 100 metrów od niej.*

W opisie mechanizmów, które doprowadziły do wyłonienia się metaforycznych znaczeń czasownika *jeść*, fundamentalną rolę odgrywa więc poję-

cie kontaktu⁶⁴. Potwierdzają to także ścieżki kompozycyjalne⁶⁵ ważniejszych derywatów prefiksalnych czasownika *jeść*. Do struktur złożonych zaliczają się wyrażenia typu: *u-jeść*, *nad-jeść*, *pod-jeść*, *ob-jeść* i *wy-jeść*, składające się z podstawy (czasownika) *jeść* oraz odpowiednich przedrostków. Oba te komponenty wnoszą do wymienionych wyrażen pewną treść. Rdzeń *jeść* informuje o kontakcie fizycznym zachodzącym między agensem i obiektem. Prefiksy z kolei wnoszą dodatkowe treści dotyczące zmiany kształtu obiektu (zmniejszenia objętości obiektu wskutek jego uszczuplenia o jakąś część), a także charakterystyki przestrzennej akcji. Formant *pod-* wyraża znaczenie lokalizacji akcji na spodniej części obiektu, formant *nad-* lokalizuje akcję na zewnętrznej części obiektu, formant *ob-* dotyczy akcji odbywającej się dookoła obiektu, natomiast formant *wy-* lokalizuje akcję wewnątrz obiektu⁶⁶. Struktury *pod-jeść*, *nad-jeść* oraz *ob-jeść* denotują zatem conceptualny ruch skierowany w stronę obiektu czynności (znaczenie adlatywności). W wypadku struktury *wy-jeść* ruch jest natomiast skierowany na zewnątrz obiektu (znaczenie ablatywności). Oprócz informacji o adlatywności/ablatywności rozpatrywane przedrostki wskazują także na wzajemne (końcowe) położenie poszczególnych elementów conceptualizowanej sytuacji (por. 39—43).

- (39) *Jacek ujadł kawalek ciasta* → ‘jakąś część ciasta znalazła się wewnątrz (ciała) Jacka’.
- (40) *Kret podjadł korzenie rośliny* → ‘dolna część korzeni rośliny znalazła się wewnątrz (ciała) kreta’.
- (41) *Osy nadjadły gruszkę* → ‘zewnętrzna część gruszki znalazła się wewnątrz (ciała) os’.
- (42) *Jacek objadł ciastko* → ‘zewnętrzna część ciastka znalazła się wewnątrz (ciała) Jacka’.
- (43) *Jacek wyjadał mięksiz z bochenka chleba* → ‘wewnętrzna część bochenka chleba znalazła się wewnątrz (ciała) Jacka’.

⁶⁴ Jedzenie implikuje kontakt fizyczny zachodzący między wykonawcą czynności i obiektem. Semantyczno-kognitywny opis wyrażenia [*ktoś*₁] *dotknął* [*kogoś*₂/*czegoś*] przeprowadziła Aleksandra Domogała. Zob. A. DOMOGAŁA: *Wokół jednostki symbolicznej* [*ktoś*₁] *dotknął* [*kogoś*₂/*czegoś*] (studium semantyczno-kognitywne). „LingVaria” 2016, nr 21, s. 271—283. Z uwagi na to, że w domenie źródłowej czasownik *zjeść* (analogicznie jak czasownik *dotknąć*) conceptualizuje najbliższą interakcję, w jaką może wejść istota żywa z jakimś obiektem, przedstawioną przez autorkę propozycję analizy częściowo wykorzystuję do badania znaczeń metaforycznych bazowych czasowników pola jedzenia.

⁶⁵ Wyrażenia językowe zazwyczaj są złożeniami składającymi się z prostszych elementów semantycznych. Znaczenie wyrażenia obejmuje w związku z tym złożoną strukturę semantyczną oraz ścieżkę kompozycyjną, tj. relację znaczenia wyrażenia złożonego do jego komponentów. Zob. R. LANGACKER: *Gramatyka kognitywna...*, s. 91—94.

⁶⁶ Zob. *Gramatyka współczesnego języka polskiego. Morfologia*. Red. R. GRZEGORCZYKOWA, R. LASKOWSKI, H. WRÓBEL. Warszawa 1984, s. 478—479, 486.

Na domenę źródłową składają się wiązki pojęć, które wyrażają ucieleśnione doświadczenie ludzi i stanowią podstawę metaforycznych rozszerzeń. Przy prototypowym użyciu czasownika *jeść* w obrębie domeny źródłowej należy brać pod uwagę przede wszystkim treści związane z biologicznym sposobem doświadczenia przestrzeni fizycznej przez człowieka. W tym wypadku obejmuje ono trzy podstawowe obszary, takie jak: budowa ciała, funkcje fizjologiczne i percepcja. Dociekanie przenośnych sensów jednostki symbolicznej [*ktoś*] *zjadł* [*coś*] należałoby zatem powiązać z wiedzą o funkcjach cielesnych, jaką ma przeciętny użytkownik języka. Nie ulega wątpliwości, że zarówno w potocznym, jak i naukowym ujęciu człowiek podejmuje działania bezpośrednio wiążące się z zaspokajaniem potrzeb pokarmowych. Różnice natomiast ujawniają się w sposobie ich opisu. Jak już wskazywałam na wstępie, nauki biologiczne definiują odżywianie jako pobieranie przez organizm cudzożywny substancji pokarmowych ze środowiska i uzyskiwanie z nich związków potrzebnych do budowy ciała oraz wytwarzania energii. Procesy te zachodzą w przewodzie pokarmowym, na który składa się zespół narządów organizmu służących do przyjmowania pokarmu, trawienia, wchłaniania oraz usuwania produktów przemiany materii. Dzięki sygnałom docierającym z ośrodków głodu i sytości zlokalizowanych w podwzgórzu człowiek odczuwa odpowiednie stany fizjologiczne oraz dąży do ich zaspokojenia. W fazie mechanicznej obróbki pokarm jest wprowadzany do jamy ustnej, rozdrabniany za pomocą zębów i mieszany ze śliną podczas żucia. Treść pokarmowa jest następnie połykana i przesuwana przez przełyk do żołądka. W trakcie jedzenia ważną rolę odgrywają narządy zmysłów. Inkorporację pokarmu z reguły poprzedza ocena jego jakości, która odbywa się za pomocą zmysłów wzroku, dotyku, powonienia oraz smaku. Zasadniczym bodźcem powodującym wydzielanie śliny jest podrażnienie receptorów smakowych jamy ustnej przez pokarm (odruch bezwarunkowy). Sygnałem do wydzielania śliny może być również sam widok pokarmu, jego zapach, a nawet wyobrażenie (odruch warunkowy)⁶⁷. Wiedza językowa na temat czynności związanych z jedzeniem ma z kolei charakter potoczny z elementami wiedzy naukowej, jednak nie z poziomu eksperckiego, por. *Chińczycy jedzą ryż. Przełknąć ślinę. Azjaci nie trawią mleka krowiego. Żołądek nie mógł przetrawić ciężkich potraw*. Ilustrują to także liczne frazeologizmy, np. *komuś w brzuchu burczy* ‘o brzuchu, jelitach: wydawać charakterystyczny dźwięk spowodowany głodem lub zaburzeniami w trawieniu’⁶⁸, *kiszki marsza grają* ‘ktoś jest bardzo głodny’, *ślinka cieknie, ktoś tyka ślinkę* ‘ktoś ma ochotę na coś smacznego, a niedostępnego, komuś napływa do ust ślina na widok czegoś smacznego, na myśl

⁶⁷ Zob. H. GERTIG, J. GAWĘCKI: *Żywnienie człowieka. Słownik terminologiczny*. Warszawa 2007.

⁶⁸ *Wielki słownik języka polskiego PAN*. <http://www.wsjp.pl> [dostęp: 13.09.2017].

o czymś smacznym', *obejść się, obyć się smakiem* 'nie osiągnąć czegoś, czego się pragnie'⁶⁹.

Zgodnie z postulatami językoznawstwa kognitywnego opis różnorodnych wystąpień czasownika *jeść* będzie się opierał wyłącznie na zdroworozsądkowej wiedzy o czynnościach związanych z jedzeniem. Wyznaczone użycie prototypowe pozwala zatem na dokonanie rekonstrukcji centralnego schematu wyobrażeniowego uogólniającego treści wyrażane przez jednostkę symboliczną [*ktoś*] *zjadł* [*coś*]. Na centralny schemat wyobrażeniowy składają się konceptualne odpowiedniki bytów pozajęzykowych, tj. trajektor (TR) i landmark (LM), oraz zachodzące między nimi relacje. Pojęcia te są związane z układem figura — tło. W odniesieniu do profilowanej w języku relacji trajektor jest odpowiednikiem figury stanowiącym centralny (najczęściej dynamiczny) element układu. Landmark natomiast jako odpowiednik tła jest elementem drugoplanowym (najczęściej statycznym)⁷⁰. Centralny schemat wyobrażeniowy (najbardziej wyabstrahowany i najmniej uszczegółowiony) jest więc uproszczonym mentalnym wyobrażeniem relacji powstałej w wyniku wyboru typowych cech dla schematycznego wyrażenia [*ktoś*] *zjadł* [*coś*]. Konkretyzacją centralnego schematu wyobrażeniowego TR *ZJADŁ* LM są podporządkowane mu subschematy cechujące się większym stopniem uszczegółowienia. Konstruowany centralny schemat wyobrażeniowy przywołuje typowe cechy dotyczące wybranych aspektów rozpatrywanego pojęcia. Istotne cechy semantyczne wyabstrahowane z użycia prototypowego tworzą fasety⁷¹. Opis wyrażenia [*ktoś*] *zjadł* [*coś*] profilującego proste relacje przestrzenne powinien w związku z tym uwzględniać następujące aspekty doświadczania relacji w przestrzeni fizycznej: topologiczny, dynamiczny, percepcyjny i funkcjonalny⁷².

- Aspekt topologiczny. TR i LM należą do bytów pierwszego rzędu, a więc obiektów fizycznych umiejscowionych w trójwymiarowej przestrzeni. TR desygnuje istotę żywą, a LM oznacza obiekt jadalny (pożywienie). TR podejmuje wobec LM działanie wpisujące się w mentalny schemat #pojemnika#. TR i LM wchodzi w bezpośredni kontakt fizyczny.
- Aspekt dynamiczny. Między TR i LM zachodzi oddziaływanie sił fizycznych. Obserwator profilujący sytuację TR *ZJADŁ* LM ujmuje ją w jedną z zasad dynamiki. W tym wypadku chodzi o trzecią zasadę dynamiki Newtona, która głosi, że każda akcja wywołuje równą jej i przeciwnie skierowaną reakcję. Oddziaływanie zachodzące między TR i LM można

⁶⁹ *Uniwersalny słownik języka polskiego*. T. 3..., s. 1282.

⁷⁰ Zob. V. EVANS: *Leksykon językoznawstwa kognitywnego...*, s. 65, 165, 169—170, 172; R.W. LANGACKER: *Gramatyka kognitywna...*, s. 156, 484—485; J.R. TAYLOR: *Gramatyka kognitywna...*, s. 245.

⁷¹ Zob. J. BARTMIŃSKI: *Językowe podstawy obrazu świata*. Lublin 2006, s. 50—51.

⁷² Zob. R. PRZYBYLSKA: *Polisemia przyimków polskich w świetle semantyki kognitywnej*. Kraków 2002, s. 168—172.

również wyjaśniać, odwołując się do Leonarda Talmy'ego koncepcji dynamiki sił. W odniesieniu do sytuacji TR ZJADŁ LM celem TR jest dążenie do ruchu (zmiany). TR może przy tym napotkać opór ze strony LM, który może na niego zadziałać siłą. TR pokonuje opór LM, wchodząc z nim w kontakt fizyczny⁷³.

- Aspekt percepcyjny. Między TR i LM zachodzi kontakt fizyczny o charakterze jednostronnym (LM denotuje #przedmiot#). Relacja TR ZJADŁ LM profiluje możliwie najbliższe oddziaływanie, w jakie mogą wejść obiekty w rzeczywistości pozajęzykowej. TR wchodzi w kontakt fizyczny z LM za pomocą zmysłu dotyku i smaku. Nawiązanie bezpośredniego kontaktu fizycznego poprzedza kontakt wyłącznie percepcyjny, przy którym TR lokalizuje LM za pośrednictwem zmysłu wzroku i powonienia.
- Aspekt funkcjonalny. Konceptualizator profiluje akcję podjętą przez TR w kategoriach realizacji celu, jakim jest wejście w najbliższy kontakt fizyczny przez pochłonięcie LM.

Mechanizmy wyodrębniania się nowych znaczeń na podstawie centralnego schematu wyobraźniowego obejmują metaforyczne rozszerzenia w obrębie jednej domeny (źródłowej) albo też pozwalają na odwzorowanie całości bądź części struktury jednej domeny w drugiej (poprzez przechodzenie wiązek pojęć od domeny źródłowej do docelowej). Obserwuje się tutaj dwie możliwości — leksykalną subkategoryzację kontekstu i metafory konwencjonalne.

Powstawanie nowych znaczeń na drodze subkategoryzacji leksykalnej kontekstu wiąże się z wyznaczeniem (referowanych wcześniej) kategorii ontologicznych TR i LM. W wypadku użyc przestrzennych TR i LM reprezentują byty pierwszego rzędu (obiekty fizyczne umiejscowione w trójwymiarowej przestrzeni). W użyciach temporalnych TR i LM odsyłają do bytów drugiego rzędu, tj. do zdarzeń, natomiast w użyciach abstrakcyjnych (domena mentalna) TR i LM odnoszą się do niezlokalizowanych w czasie lub przestrzeni bytów trzeciego rzędu (idei i przedmiotów intencjonalnych). Użycia jednostki symbolicznej [*ktoś*] *zjadł* [*coś*] mogą być w związku z tym analizowane w obrębie wyróżnionych podstawowych domen (przestrzennej, temporalnej i mentalnej).

⁷³ Koncepcja Talmy'ego opisuje sposób, w jaki obiekty wchodzą z sobą w kontakt w wyniku działania sił. Oddziaływanie takie może zachodzić przy udziale co najmniej dwóch obiektów: agonisty i antagonisty. Agonista dąży albo do osiągnięcia stanu spoczynku, albo do ruchu. Agonista może przy tym napotkać opór ze strony antagonisty. Jeśli antagonistą zadziała na agonistę siła, to agonista może tę siłę pokonać lub się jej oprzeć. System dynamiki sił uznaje się za powszechną zasadę strukturyzacji występującą w języku i w myśleniu, a relacje między agonistą i antagonistą można przełożyć na relacje między TR i LM. Zob. J.R. TAYLOR: *Gramatyka kognitywna...*, s. 629—635.

W ramach źródłowej domeny przestrzeni fizycznej można wyróżnić trzy subschematy profilujące inne przestrzenne użycia jednostki [*ktoś*] *zjadł* [*coś*].

- Subschemat 1a) ilustruje mechanizm zamiany metonimicznej ‘część za całość’ w odniesieniu do TR:

(44) *Ostre zęby królika zjadły marchewkę.*

W tym wypadku figurę profilowaną zastąpił właściwy TR relacji (tj. #narząd#) będący częścią figury profilowanej (por. *zęby zjadły marchewkę* zamiast *królik zjadł marchewkę*).

- Subschemat 1b) ukazuje mechanizm metonimicznej zamiany ‘całość za część’ w odniesieniu do LM:

(45) *Kanibale zjedli człowieka.*

W rozpatrywanym przykładzie LM został zastąpiony całą figurą profilowaną zamiast jej części (por. *kanibale zjedli człowieka* zamiast *kanibale zjedli ciało człowieka*).

- Subschemat 1c) obejmuje następujące wyobrażenie relacji:

(46) *Marta zjadła kotleta nożem i widelcem.*

Następuje tu uszczegółowienie TR, który reprezentuje #narzędzie#. Strefa aktywna, mimo że związana z figurą profilowaną, nie jest jednak jej częścią.

Domena docelowa obejmuje kompleksy pojęć powstałych w wyniku rozszerzeń metaforycznych polegających na rzutowaniu struktury logicznej jednej domeny (z reguły bardziej konkretnej) na drugą domenę (zazwyczaj bardziej abstrakcyjną). Domena docelowa wyraża zatem to, co abstrakcyjne, w kategoriach tego, co konkretne. W domenie docelowej wiązki pojęć zwykle łączą się również ściśle z ocenami, jakich dokonują użytkownicy języka wskutek metaforyzacji. Na potrzeby opisu znaczenia jednostki symbolicznej [*ktoś*] *zjadł* [*coś*] w obrębie nieprzestrzennej domeny docelowej można wyróżnić dwie płaszczyzny: domenę temporalną oraz domenę mentalną. Dane rozróżnienie jest oparte na zbiorze kategorii ontologicznych, do których odnoszą się TR i LM. W ramach domeny temporalnej zostaną poddane analizie użycia, w których TR i/lub LM odsyłają do bytów drugiego rzędu, czyli do zdarzeń lub stanów rzeczy zlokalizowanych w czasie. Z kolei w domenie mentalnej będą rozważane użycia, w których TR i/lub LM odnoszą się do abstrakcyjnych bytów trzeciego rzędu o charakterze mentalnym.

W domenie temporalnej można przywołać następujący przykład użycia jednostki symbolicznej *[ktoś] zjadł [coś]*:

(47) [...] *ja nie uważam się za kogoś, kto zjadł całą wiedzę.*

Dane rozszerzenie metaforyczne jest bezpośrednio derywowane od centralnego schematu wyobrażeniowego. TR denotuje tu osoby, a LM — zdarzenia. Rzeczowniki wyrażające stany temporalne są rezultatem kondensacji pełnej struktury predykatowo-argumentowej. W tym wypadku obserwuje się ściągnięcie argumentu wyższego rzędu do rzeczownika⁷⁴:

(48) [...] *ja nie uważam się za kogoś, kto zjadł całą wiedzę.* → [...] *ja nie uważam się za kogoś, kto zjadł wszystko, czego się dowiedział.*

W kolejnych przykładach LM profilowanej relacji reprezentują w rzeczywistości pozajęzykowej byty pierwszego rzędu (osoby). Z kolei TR denotuje byty drugiego rzędu, którym można przypisać ujemną wartość aksjologiczną (por. choroba, nerwy, strach, trema, troska, zazdrość, zgryzoty itp.):

(49) *Oj, prawda, co pokojowcy gadają, że choroba całkiem pana zjadła.*

(50) *Nerwy go tutaj zjadły.*

Przywołane konteksty ukazują również mechanizm kondensacji składniowej:

(51) *Oj, prawda, co pokojowcy gadają, że choroba całkiem pana zjadła.* → *Zjadło pana to, że pan zachorował.*

(52) *Nerwy go tutaj zjadły.* → *Zjadło go to, że się zdenerwował.*

W domenie źródłowej TR działał na LM świadomie, a jego celem było wejście w najbliższy kontakt fizyczny przez pochłonięcie LM (dążący do zmiany TR pokonywał opór LM). W domenie docelowej zdarzeniom będącym TR opisywanej relacji obiektywnie można przypisać ujemną wartość aksjologiczną. LM może odczuwać ich skutki w wymiarze materialnym (cielesnym) i mentalnym (umysłowym). Można przypuszczać, że w wypadku profilowanej sytuacji bardziej istotny jest jednak mentalny wymiar działania TR na LM. Zdarzenia zaliczane do kategorii „niekorzystnych” są przez konceptualizatora personifikowane i ujmowane w mentalny schemat #pojemnika# (por. 53—56).

(53) *Choroba, która zjada Mateusza.* → *Mateusza zjada to, że choruje.*

(54) *Tajemnicza choroba zjada ciało.* → *Ciało zjada to, że zachorowało na tajemniczą chorobę.*

(55) *Uczestniczkę castingu do programu „Top Model” zjadł stres.* → *Uczestniczkę programu „Top Model” zjadło to, że się zestresowała.*

(56) *Trema mnie zjadła.* → *Zjadło mnie to, że się stremowałem.*

⁷⁴ Zob. S. KAROLAK: *Składnia wyrażen predykatywnych*. W: *Gramatyka współczesnego języka polskiego. Składnia*. Red. Z. TOPOLIŃSKA. Warszawa 1984, s. 70—72.

Jeśli natomiast chodzi o domenę mentalną, obejmuje ona następujące wystąpienia jednostki symbolicznej *[ktoś] zjadł [coś]*:

(57) *Wiem także, że nie pan zjadł ideę, lecz idea pana [...].*

W pierwszej części przytoczonego przykładu TR reprezentuje byty pierwszego rzędu (osoby), a LM — byty abstrakcyjne (idee), które sytuują się poza czasem i przestrzenią. Kontakt między TR i LM ma wymiar wyłącznie mentalny. Oznacza to, że przestrzenią oddziaływania między TR a LM jest umysł TR. TR musi mieć wiedzę na temat LM, na który kieruje on swoją uwagę. W domenie źródłowej wyrażenie *[ktoś] zjadł [coś]* zostało scharakteryzowane jako świadome działanie istoty żywej skierowane na obiekt w celu pochłonięcia go. Dane cechy przysługujące czynności jedzenia zostały odwzorowane w docelowej domenie mentalnej profilującej sytuację dogłębnego poznania jakiegoś zagadnienia.

Oprócz leksykalnej subkategoryzacji kontekstu mechanizm wyodrębniania się nowych znaczeń na podstawie odwzorowania struktury konceptualnej schematów wyobrażeniowych wyabstrahowanych z użycie przestrzennych w innej domenie realizują również liczne metafory pojęciowe. Opierają się one na biologicznym i kulturowym sposobie doświadczania przestrzeni fizycznej⁷⁵. Schematyczną relację odwzorowania między dwiema domenami wyraża w tym wypadku formuła *X to Y*, gdzie *X* to domena docelowa, a *Y* — domena źródłowa. Konkretne wyrażenia metaforyczne stanowią uszczegółowienia metafor pojęciowych⁷⁶. Konkretyzacją metafory pojęciowej WYOBRAŻENIA TO POŻYWIENIE są przykładowe konteksty wskazane przez George’a Lakoffa i Marca Johnsona: *Nie jestem w stanie przetrwać tych wszystkich faktów. Po prostu nie potrafię przełknąć tego twierdzenia. Muszę to jeszcze przetrwać. Oto teoria, w którą można się naprawdę wgryźć. On pochłania mnóstwo książek. On połknął tę książkę w ciągu kilku godzin*⁷⁷. Tego typu rozszerzenia metaforyczne odwołują się do wybranych subschematów albo do pewnych cech semantycznych. Jako przykłady metafor pojęciowych wyjaśniających znaczenie czasownika *jeść* w wymiarze temporalnym i abstrakcyjnym można podać następujące konteksty:

⁷⁵ G. Lakoff oraz M. Johnson wyróżnili trzy typy metafor związanych ze sposobem pojęciowego ujmowania świata: metafory strukturalne, orientacyjne i ontologiczne. W wypadku metafor strukturalnych jedno pojęcie nadaje strukturę metaforyczną innemu pojęciu (ŻYCIE TO PODRÓŻ). Metafory orientacyjne nadają pojęciu orientację przestrzenną, która zwykle wiąże się z wartościowaniem (opozycje GÓRA — DÓŁ, PRZÓD — TYŁ łączą się z wartościowaniem DOBRZE — ŹLE). Metafory ontologiczne nadają zdarzeniom, czynnościom lub stanom postacią bytów fizycznych (metafory POJEMNIKA, PRZEWODU lub SUBSTANCJI).

⁷⁶ Zob. J.R. TAYLOR: *Gramatyka kognitywna...*, s. 708.

⁷⁷ G. LAKOFF, M. JOHNSON: *Metafory w naszym życiu...*, s. 70—71.

— zjeść coś to przetworzyć pokarm → ZJEŚĆ COŚ TO ZNISZCZYĆ JAKIŚ PRZEDMIOT → NISZCZENIE JAKICHŚ PRZEDMIOTÓW TO JEDZENIE:

(58) *Pewnie rdza zjadła mu hamulce.*

(59) *Gdy płomienie zjadły rozlewnię wód gazowanych, wujek musiał oddać kluczyki do żółtego trabanta.*

— zjeść coś to obrabiać pokarm → ZJEŚĆ COŚ TO USZKODZIĆ CIAŁO → USZKADZANIE CIAŁA TO JEDZENIE:

(60) *Jadły ich wszy i komary.*

— zjeść coś to przetworzyć pokarm → ZJEŚĆ KOGOŚ TO ZNISZCZYĆ JAKĄŚ OSOBĘ → NISZCZENIE KOGOŚ TO JEDZENIE:

(61) — *Jeden babsztyl drugiego by zjadł z zazdrości.*

— zjeść coś to wchłonąć pokarm → ZJEŚĆ COŚ TO WCHŁONAĆ WIEDZĘ → ZDOBYWANIE WIEDZY TO JEDZENIE:

(62) [...] *ja nie uważam się za kogoś, kto zjadł całą wiedzę.*

— zjeść coś to nakarmić swoje ciało → ZJEŚĆ COŚ TO NAKARMIĆ SWÓJ UMYŚŁ → CZYTANIE TO JEDZENIE:

(63) *Całymi tuzinami zjada książki — naturalnie francuskie.*

— zjeść coś to dogodzić swemu ciału → ZJEŚĆ KOGOŚ TO DOGODZIĆ SWEMU UMYŚLOWI → ZACHWYT NAD KIMŚ TO JEDZENIE:

(64) — *Prawda, ty moja królewno, jesteś taka słodziutka, że tatuś z chęcią by cię zjadł.*

— zjeść coś to połknąć pokarm → ZJEŚĆ COŚ TO POŁKNĄĆ JAKIEŚ WYRAŻENIE JĘZYKOWE → POLYKANIE WYRAŻEŃ JĘZYKOWYCH TO JEDZENIE:

(65) *Ktoś rzekł raz „diade” zamiast „diadem”, po prostu w końcu słowa zjadł „em”.*

— zjeść coś to pochłaniać pokarm → POCHŁANIAĆ, WCIĄGAĆ LUB POKRYWAĆ JAKIEŚ PRZEDMIOTY LUB ZJAWISKA OTACZAJĄCEJ RZECZYWISTOŚCI TO JEŚĆ → POCHŁANIANIE, WCIĄGANIE LUB POKRYWANIE JAKICHŚ PRZEDMIOTÓW BĄDŹ ZJAWISK OTACZAJĄCEJ RZECZYWISTOŚCI TO JEDZENIE:

(66) *Byłaś niegdyś Anglią, zanim zjadła cię Brytania!*

— zjeść coś to zużyć pokarm → ZJEŚĆ COŚ TO ZUżyć ENERGIĘ, ZASOBY, PIENIĄDZE, CZAS ITP. → ZUŻYWANIE ENERGII, ZASOBÓW, PIENIĘDZY, CZASU ITP. TO JEDZENIE:

(67) *Ile prądu zjadają komputery?*

(68) *Mój silnik zjada litr oleju na 200 km.*

(69) *W najgorszej sytuacji są emeryci, którym inflacja zjadła oszczędności [...].*

(70) *Ale wyszukiwanie z kilkudziesięciu obrazów zjada dużo czasu.*

Domena źródłowa JEDZENIE może być zatem metaforycznie nakładana na wiele rozmaitych domen docelowych, takich jak: CZYTANIE, ZDOBYWANIE WIEDZY, NISZCZENIE PRZEDMIOTÓW, NISZCZENIE KOGOŚ, ZACHWYT NAD KIMŚ. Schemat wyobrazeniowy POJEMNIKA zalicza się do najbardziej produktywnych ostatecznych domen źródłowych nadających strukturę niewyobrażalnie wielkiej liczbie pojęć⁷⁸. Prototypowe doświadczenie pojemnika wiąże się ściśle z funkcjonowaniem ciała, które ten schemat wyobrazeniowy kształtuje.

Semantyczno-kognitywny opis czasownika есть

Semantyczno-kognitywny opis czasownika *есть* opiera się na jego wybranych wystąpieniach notowanych w różnych rejestrach stylistycznych współczesnego języka rosyjskiego. Przedmiot analizy stanowią wyłącznie metaforyczne (konwencjonalne) rozszerzenia prototypowego użycia wyrażenia *[кто-то] съел [что-то]*. Odwołując się do narzędzi badawczych stosowanych w nurcie semantyki kognitywnej, w szczególności do teorii schematów wyobrazeniowych oraz teorii metafor pojęciowych, podejmę próbę opisu mechanizmów wykształcania się przenośnych znaczeń czasownika *есть*. Użycia badanej jednostki symbolicznej zostały wyekscerpowane z wybranych słowników ogólnych języka rosyjskiego pod redakcją Siergieja Kuzniecowa, Siergieja Ożegowa i Natalii Szwedowej, Anastasji Jewgieniewej, Dmitrija Dmitrijewa oraz z Narodowego Korpusu Języka Rosyjskiego. Podczas kompletowania materiału badawczego nie nakładano ograniczeń na źródła, z których pochodziły przykładowe konteksty. Uzyskana w ten sposób próbka materiału poświadcza różnorodne przykłady wystąpień badanego wyrażenia. Na podstawie wstępnego rozpoznania zgromadzonego materiału nasuwa się spostrzeżenie, że jednostka symboliczna *[кто-то] съел [что-то]* realizuje się w języku rosyjskim w co najmniej kilku różnych znaczeniach, które ilustruje następujący wycinek:

(1) *Съестъ яблоко. Съестъ кусок пирога. Съестъ щей.*

(2) *Цапли едят лягушек.*

⁷⁸ Zob. T.P. KRZESZOWSKI: *Aksjologiczne aspekty metafor...*, s. 80—81.

- (3) *Вегетарианцы не едят мяса.*
- (4) *Лекарства ест горстями.*
- (5) *Вот список стран, где люди до сих пор едят людей.*
- (6) *Летом скотину едят слепни и оводы.*
- (7) *Моль ест шерстяные вещи.*
- (8) *Хлорка ест руки.*
- (9) *Дым ест глаза.*
- (10) *Ему под старость язва желудок съела.*
- (11) *Ржавчина ест железо.*
- (12) *Он посмотрел в топку котла, что огонь съел уголь и серая зола покрыла шлак по краям.*
- (13) *И еще странная случайность: пожар съел все, только часы с кукушкой сорвались со стены, упали в подпол и нетленно уцелели.*
- (14) *Оттепель съела снег; дорога испортилась в каких-нибудь два дня.*
- (15) *Житья нет, мачеха меня ест.*
- (16) *Не дали ему здесь работать, съели завистники.*
- (17) — *Я бы, пожалуй, одну из вас съел,* — сказал Роуф улыбочиво, оглядывая девушек и отправляя в рот дольку яблока.
- (18) — *А я у него в письме съел букву „л” и вместо „у меня нет лекарства для глаза” получилось — „у меня нет лекарства для газа”.*
- (19) — *Не про тебя же.* — Он съел какое-то слово.
- (20) *Люди, которые читают каждый день, просто съедают книги!*
- (21) *Овечкин съел обиду.*
- (22) — *То есть вы ее съели, вашу проблему?*
- (23) *Болезни меня едят, совсем извелась.*
- (24) *Меня тоска съела.*
- (25) *Тебе не быть счастливым, пока ты не там.* — Я знаю, — говорит он. — *Но ее там нет.* — *Любовь съела тебя.* Первое, что она пожирает — это мозги, учти.
- (26) *Так что офисные деловые люди, которые после рабочего дня косяками следуют в фитнес-центры, знают, что делают,* — без регулярной физкультуры стресс съел бы их заживо.
- (27) *Ну, о старших я уж не говорю — тех война съела.*
- (28) — Да. — *А не я съел идею? Это хорошо.*
- (29) — *Ставрогина тоже съела идея [...].*
- (30) *Автомат зажужжал, съел купюру, и в окошечке, где латинскими буквами было написано CREDITS, появилась красная цифра „1000”.*
- (31) *Я привернул выключатель, и мгновенно тьма съела мою комнату.*
- (32) *Шагать уже было негде. Вещи съели метры. Кубатуру.*
- (33) *Рутинa, однообразность съели все ваше время.*
- (34) *Об этом особенно приятно вспоминать сегодня, когда город уже почти съел деревню, потеряв при этом много хорошего.*

- (35) *Оказывается, что Пруссия съела Германию.*
 (36) *Кризис съел сверхмаржу, которую цементники получали последние три года.*
 (37) *Коррупция полностью съела нашу государственную систему сверху донизу.*
 (38) *Рынок съел все прибыли очень простым способом-повышением цен на бензин, сольярку и электричество.*
 (39) *Узнай, наконец, сколько электричества ест твой компьютер.*
 (40) *Сколько бензина съедает авто?*

Nie wszystkie poświadczone w zaprezentowanym tu materiale użycia czasownika *есть* zostały uwzględnione w słownikach ogólnych języka rosyjskiego. Większość rozpatrywanych pozycji oprócz znaczeń prymarnych wymienia co najmniej kilka odcieni znaczeniowych oraz znaczeń przenośnych⁷⁹, takich jak: kąsanie człowieka (bądź zwierzęcia) przez owady, niszczenie czegoś przez owady lub gryzienie, żrące działanie substancji chemicznych na przedmioty lub ciało człowieka, drażniące działanie dymu lub kurzu na ciało człowieka, troski lub dolegliwości fizyczne trapiące człowieka, udręki psychiczne spowodowane dokuczliwością innych ludzi.

W omawianych pozycjach leksykograficznych nie odnajdziemy definicji, które wyjaśniałyby znaczenia czasownika *есть* ujawnione w przykładach 17—20 i 28—29. Przytoczone konteksty wskazują, że czasownik *есть* wyraża kilka różnych znaczeń. Aby je usystematyzować, należy najpierw określić kategorie ontologiczne członów *a* i *b* będących elementami relacji *a съел b*. Obserwuje się w tym zakresie następujące zestawienia. Oba człony relacji są reprezentowane przez stałe i morficzne byty pierwszego rzędu (por. 1—17,

⁷⁹ Zob. podrozdział pt. *Opracowania leksykograficzne*. Analizowane słowniki ogólne języka rosyjskiego odnotowują od czterech do dziewięciu znaczeń czasownika *есть*. Najwięcej definicji podaje słownik D.W. Dmitrijewa: 1) ‘если кто-либо ест какую-либо пищу, значит, он поглощает ее, питается ею, насыщается, поддерживая тем самым жизнедеятельность организма’, 2) ‘если о чем-либо говорят, что это едят, значит, это употребляют в пищу, признают годным для еды’, 3) ‘если вы едите какие-либо лекарства, например таблетки, порошки и т.п., значит, вы принимаете их внутрь (обычно в больших количествах)’; в разговорной речи, 4) ‘если насекомые едят кого-либо, значит, они кусают, жалят его’; в разговорной речи, 5) ‘если насекомые, грызуны и т.п. едят какие-либо вещи, предметы и т.п., значит, они делают их негодными к употреблению, уничтожают, прогрызают’, 6) ‘если какие-либо едкие, ядовитые и т.п. вещества едят что-либо, значит, они воздействуют на это химическим путем, причиняя повреждения, травмы, разрушая’, 7) ‘если дым, газ и т.п. ест глаза, нос и т.п., значит, раздражает их слизистую оболочку, вызывая неприятные ощущения (слезы, кашель, жжение)’, 8) ‘если тоска, забота, печаль и т.п. ест кого-либо, значит, она причиняет душевную боль, не дает покоя’; в разговорной речи, 9) ‘если человек ест или поедом ест другого человека, значит, он постоянно его упрекает, делает замечания, придирается и т.п.’; в разговорной речи. *Толковый словарь русского языка*. Ред. Д.В. Дмитриев. Москва 2003. <http://www.endic.ru> [dostęp: 13.09.2017].

30—32, 34—35, 40). W przykładach 18—27, 33, 36—39 jeden z członów relacji reprezentują byty drugiego rzędu (stany rzeczy i zdarzenia). W kontekstach 28—29 jeden z członów denotuje natomiast byty trzeciego rzędu, takie jak: abstrakcyjne (idee) lub przedmioty intencjonalne. Przytoczone egzemplifikacje ujawniają ponadto, że w tekstach współczesnego języka rosyjskiego czasownik *есть* może występować w znaczeniach wskazujących na świadome bądź nieświadome działanie wykonawcy czynności (por. 18—19). Z uwagi na to, że zdolność świadomego działania przysługuje wyłącznie istotom żywym, można przypuszczać, że podstawę wyłaniania się metaforycznych rozszerzeń analizowanego wyrażenia stanowią operacje implikujące świadome działanie agensa. Dlatego użycia przywołane w kontekstach (6—14) nie będą dalej analizowane.

Wychodzę zatem z założenia, że prototypowe znaczenie jednostki symbolicznej [*кто-то*] *съел* [*что-то*] powinno być rozpatrywane w źródłowej domenie przestrzeni fizycznej. Pozostałe znaczenia powstałe na drodze konkretyzacji bądź metaforycznych rozszerzeń są derywowane od jej podstawowego znaczenia przestrzennego. Użycie prototypowe jako najszybciej odtwarzane w pamięci użytkowników języka ma najliczniejszą reprezentację w tekstach. Przy prototypowym użyciu wyrażenia [*кто-то*] *съел* [*что-то*] oba człony relacji *a* *съел* *b* to byty przestrzenne, dostępne obserwacji wzrokowej. Prototypowe użycie czasownika *есть* ilustrują zdania, w których pozycję członu *a* wypełniają nazwy istot żywych, a pozycję członu *b* nazwy obiektów jadalnych:

(41) *Кролик съел морковку.*

(42) *Ольга съела бутерброд.*

Agens wykonuje czynność świadomie. Zatem musi on wiedzieć o istnieniu obiektu swoich działań. Źródłem tej informacji jest przede wszystkim zmysł wzroku (obiekt powinien znajdować się w polu widzenia agensa). Wiedzy o obiekcie dostarczają również wykonawcy czynności zmysły: dotyku, powonienia oraz smaku. Przy prototypowym użyciu jednostki [*кто-то*] *съел* [*что-то*] oba człony omawianej relacji nie mogą się znajdować w odległości wykluczającej zachodzenie bezpośredniego kontaktu fizycznego między nimi:

(43) **Виктор ест бутерброд, который находится в 100 метрах от него.*

W wykrywaniu mechanizmów, które doprowadziły do wyłonienia się znaczeń przenośnych czasownika *есть*, kluczową rolę odgrywa zatem pojęcie kontaktu. Ukazują to również ścieżki kompozycyjalne jego derywatów prefiksalnych, np. *отъ-есть*, *надъ-есть*, *подъ-есть*, *объ-есть*, *вы-есть*. W obrębie wymienionych struktur rdzeń *есть* informuje o kontakcie fizycznym zachodzącym między agensem i obiektem. Przedrostki zaś wnoszą znaczenie zmiany kształtu obiektu (zmniejszenia objętości obiektu wskutek jego

uszczipienia o jakąś część), a także charakterystyki przestrzennej akcji. Prefiks *нод-* lokalizuje akcję na dolnej części obiektu, a prefiks *над-* na górnej części obiektu. Prefiks *об-* informuje, że akcja odbywa się dookoła obiektu, natomiast prefiks *вы-* lokalizuje ją wewnątrz obiektu. Struktury *надъ-есть*, *подъ-есть* oraz *объ-есть*₁ wyrażają konceptualny ruch skierowany w stronę obiektu czynności (znaczenie adlatywne). W wypadku derywatu *вы-есть* ruch jest z kolei skierowany na zewnątrz obiektu (znaczenie ablatywne). Warto odnotować, że omawiane przedrostki wskazują ponadto na wzajemne końcowe położenie elementów konceptualizowanej sytuacji (por. 44—48).

- (44) *Отъестъ кусок пирога* → ‘часть пирога нашлась внутри (тела) кого-то’.
 (45) *Надъестъ горбушку, пирожное* → ‘верхняя часть горбушки, пирожного нашлась внутри (тела) кого-то’.
 (46) *Червь подъел корни* → ‘нижняя часть корней нашлась внутри (тела) червя’.
 (47) *Объестъ кость* → ‘внешняя часть кости нашлась внутри (тела) кого-то’.
 (48) *Выестъ начинку у пирога* → ‘внутренняя часть пирога (начинка) нашлась внутри (тела) кого-то’.

Wyznaczone użycie prototypowe posłuży za podstawę do zrekonstruowania centralnego schematu wyobrażeniowego jednostki [*кто-то*] *съел* [*что-то*]. W opisie danego wyrażenia, które profiluje proste relacje przestrzenne, zostaną uwzględnione następujące wymiary doświadczania relacji w przestrzeni fizycznej: aspekt topologiczny, aspekt dynamiczny, aspekt percepcyjny i aspekt funkcjonalny.

- Aspekt topologiczny. TR i LM należą do bytów pierwszego rzędu (obiektów fizycznych umiejscowionych w trójwymiarowej przestrzeni). TR de sygnuje istotę żywą. LM oznacza obiekt jadalny. TR podejmuje w stosunku LM działanie wpisujące się w schemat #вместилище#. TR i LM wchodzi w bezpośredni kontakt fizyczny.
- Aspekt dynamiczny. Między TR i LM zachodzi oddziaływanie sił fizycznych. Profilowana przez obserwatora relacja TR *съел* LM stanowi realizację trzeciej zasady dynamiki Newtona (każda akcja wywołuje równą jej i przeciwnie skierowaną reakcję). W Talmy’ego koncepcji dynamiki sił TR omawianej relacji dąży do ruchu (zmiany). Może on przy tym napotkać działanie siły ze strony LM. TR wchodzi w kontakt fizyczny z LM, pokonując jego opór.
- Aspekt percepcyjny. Między TR i LM zachodzi kontakt fizyczny o charakterze jednostronnym (LM denotuje #предмет#). Relacja TR *съел* LM profiluje możliwie najbliższe oddziaływanie, w jakie mogą wejść obiekty w rzeczywistości pozajęzykowej. TR nawiązuje kontakt fizyczny z LM za pomocą zmysłu dotyku i smaku. Bezpośredni kontakt fizyczny jest

poprzedzony kontaktem o charakterze wyłącznie percepcyjnym (TR lokalizuje LM za pośrednictwem zmysłu wzroku i powonienia).

- Aspekt funkcjonalny. Obserwator profiluje działanie TR w kategoriach realizacji celu, jakim jest wejście w najbliższy kontakt fizyczny przez pochlōnięcie LM.

Wyodrębnianie się nowych znaczeń na drodze subkategoryzacji leksykalnej kontekstu wiąże się z kategorią ontologiczną TR i LM. Przy użyciach przestrzennych TR i LM odnoszą się do bytów pierwszego rzędu, czyli umiejscowionych w trójwymiarowej przestrzeni obiektów fizycznych. Przy użyciach temporalnych TR i LM odsyłają do bytów drugiego rzędu, tj. do zdarzeń. W wypadku użyc abstrakcyjnych (w domenie mentalnej) TR i LM odnoszą się natomiast do niezlokalizowanych w czasie bądź przestrzeni bytów trzeciego rzędu (idei). Użycia jednostki symbolicznej [*кто-то*] съел [*что-то*] zostaną zatem zanalizowane w ramach trzech podstawowych domen (przestrzennej, temporalnej i mentalnej).

W obrębie źródłowej domeny przestrzeni fizycznej można wyróżnić trzy subschematy profilujące inne przestrzenne użycia badanej jednostki:

- Subschemat 1a) ilustruje mechanizm zamiany metonimicznej ‘część za całość’ w odniesieniu do TR:

(49) *Крепкие зубы кролика съели морковку.*

Figurę profilowaną zastąpił tutaj właściwy TR relacji (#квази-инструмент#), który jest jej częścią (por. *зубы съели морковку* zamiast *кролик съел морковку*).

- Subschemat 1b) ukazuje mechanizm metonimicznej zamiany ‘całość za część’ w odniesieniu do LM:

(50) *Каннибалы в Папуа-Новой Гвинее убили и съели семерых человек.*

LM został zastąpiony całą figurą profilowaną zamiast jej częścią (por. *каннибалы съели семерых человек* zamiast *каннибалы съели тело семерых человек*).

- Subschemat 1c) obejmuje następujące wyobrażenie relacji:

(51) *Ольга съела котлету ножом и вилкой.*

Obserwuje się tutaj uszczegółowienie TR, który reprezentuje #инструмент#. Strefa aktywna, mimo że nadal pozostaje związana z figurą profilowaną, nie jest jednak jej częścią.

Na domenę docelową składają się kompleksy pojęć powstałych w wyniku rozszerzeń metaforycznych, czyli odwzorowania pewnych elementów struktury logicznej jednej domeny (źródłowej) w innej domenie (docelowej). Opis

znaczenia jednostki symbolicznej [*кто-то*] съел [*что-то*] w ramach nie-przestrzennej domeny docelowej obejmuje dwie płaszczyzny: domenę temporalną oraz domenę mentalną. Dane rozróżnienie bazuje na zbiorze kategorii ontologicznych, do których odnoszą się TR i LM. W ramach domeny temporalnej zostaną przeanalizowane użycia, w których TR i/lub LM odsyłają do bytów drugiego rzędu, czyli do zdarzeń lub stanów rzeczy zlokalizowanych w czasie. Z kolei w domenie mentalnej będą rozpatrywane użycia, w których TR i/lub LM odnoszą się do abstrakcyjnych bytów trzeciego rzędu o charakterze mentalnym.

Jako przykłady użycia jednostki symbolicznej [*кто-то*] съел [*что-то*] w domenie temporalnej mogą posłużyć zdania:

(52) *Овечкин съел обиду.*

(53) — *То есть вы ее съели, вашу проблему?*

Dane rozszerzenia metaforyczne są derywowane bezpośrednio od centralnego schematu wyobrażeniowego. W rzeczywistości pozajęzykowej TR denotuje tu osoby, a LM — zdarzenia. Oznaczające stany temporalne rzeczowniki *обида* i *проблема* mają ujemną wartość aksjologiczną. Są one rezultatem kondensacji składniowej polegającej na ściągnięciu argumentu zdarzeniowego do rzeczownika (por. 54—55).

(54) *Овечкин съел обиду* → *Овечкин съел то, что его обидели.*

(55) — *То есть вы ее съели, вашу проблему?* → — *То есть вы съели то, что у вас возникла проблема.*

W następnych przykładach TR profilowanej relacji denotuje byty drugiego rzędu, którym również można przypisać ujemną wartość aksjologiczną (*болезнь, стресс, тоска*). LM reprezentują natomiast byty pierwszego rzędu (osoby):

(56) *Болезни меня едят, совсем извелась.*

(57) *Так что офисные деловые люди, которые после рабочего дня косяками следуют в фитнес-центры, знают, что делают, — без регулярной физкультуры стресс съел бы их заживо.*

(58) *Меня тоска съела.*

Cytowane przykłady ujawniają także zjawisko kondensacji składniowej:

(59) *Болезни меня едят, совсем извелась* → *Меня ест то, что я болею.*

(60) *Так что офисные деловые люди, которые после рабочего дня косяками следуют в фитнес-центры, знают, что делают, — без регулярной физкультуры стресс съел бы их заживо* → [...] *без регулярной физкультуры деловых людей съело бы то, что на них постоянно влияет стресс.*

(61) *Меня тоска съела* → *Меня съело то, что я тосковал.*

W domenie źródłowej celem TR było świadome wejście w najbliższy kontakt z LM przez pochłonięcie go (TR działał na LM siłą, pokonując jego opór). W obrębie domeny docelowej zdarzeniom będącym TR rozpatrywanej relacji przysługuje ujemna wartość aksjologiczna (por. *болезнь, война, тоска, стресс*). LM może odczuwać ich skutki w aspekcie materialnym i mentalnym (por. 62—63).

(62) *К тому же неожиданно подступает разрушительная болезнь, съедает кожу, тело под рубашкой и штанами [...].*

(63) *Ну, о старших я уж не говорю — тех война съела.*

Zdarzenia kwalifikowane jako szkodliwe konceptualizator personifikuje, a ich zajście wpisuje się w mentalny schemat #вместилище#. Użytkownicy języka rosyjskiego konceptualizują zatem rzeczowniki abstrakcyjne wyrażające stany temporalne jako byty obdarzone zdolnością do wykonywania pewnych czynności.

Jednostka symboliczna [*кто-то*] *съел* [*что-то*] realizuje się ponadto w kontekstach, w których jeden z członów relacji reprezentuje byty trzeciego rzędu, czyli abstrakcyjne idee lub przedmioty intencjonalne, np.

(64) — *Да. — А не я съел идею? Это хорошо.*

W omawianym przykładzie TR należy do bytów pierwszego rzędu, które w rzeczywistości pozajęzykowej odnoszą się do osób. LM natomiast denotuje byty trzeciego rzędu. Kontakt, w jaki wchodzi TR i LM, ma wymiar mentalny, co oznacza, że płaszczyzną oddziaływania między TR a LM jest umysł TR. TR kieruje swoją uwagę na LM. W obrębie domeny źródłowej wyrażenie [*кто-то*] *съел* [*что-то*] zostało określone jako świadome działanie istoty żywej skierowane na obiekt. Cecha ta została odwzorowana w docelowej domenie mentalnej profilującej sytuację wyczerpującego poznania jakiegoś zagadnienia.

Oprócz mechanizmów subkategoryzacji leksykalnej odwzorowanie całości lub części struktury kognitywnej domeny źródłowej w strukturze domeny docelowej umożliwiają również metafory pojęciowe. Ich fundamentem jest biologiczny i kulturowy sposób doświadczania przestrzeni fizycznej. Schematyczną relację odwzorowania między dwiema domenami wyraża w tym wypadku formuła *X — это Y*, gdzie *X* oznacza domenę docelową, a *Y* — źródłową. Konkretyzację metafory pojęciowej *идеи — это пища* stanowią konteksty odnotowane przez Lakoffa i Johnsona: *Для меня здесь слишком много данных, чтобы я мог их переварить. Вот тебе теория, в которую ты можешь вгрызться. Нам не нужно кормить наших студентов с ложки. Он проглотил книгу*⁸⁰. Jako przykład metafor konwencjonalnych

⁸⁰ Дж. ЛАКОФФ, М. ДЖОНСОН: *Метафоры, которыми мы живем*. Пер. А.Н. БАРАНОВ, А.В. МОРОЗОВА. Москва 2004, s. 75—76.

wyjaśniających temporalne i abstrakcyjne znaczenie rosyjskiego czasownika *есть* mogą posłużyć następujące konteksty:

— съесть что-то — это обработать пищу → СЪЕСТЬ ЧТО-ТО — ЭТО ПРИЧИНИТЬ ПОВРЕЖДЕНИЕ ТЕЛУ → РАЗРУШАТЬ ТЕЛО — ЭТО ЕСТЬ:

(65) *Хлорка ест руки.*

(66) *Дым ест глаза.*

(67) *Ему под старость язва желудок съела.*

(68) *Летом скотину едят слепни и оводы.*

— съесть что-то — это переварить пищу → СЪЕСТЬ ЧТО-ТО — ЭТО РАЗРУШИТЬ КАКОЙ-ТО ПРЕДМЕТ → РАЗРУШАТЬ КАКИЕ-ТО ПРЕДМЕТЫ — ЭТО ЕСТЬ:

(69) *Ржавчина ест железо.*

(70) *Он посмотрел в топку котла, что огонь съел уголь и серая зола покрыла шлак по краям.*

(71) *Смотри, мыши едят обои!*

— СЪЕСТЬ ЧТО-ТО — ЭТО ПОГЛОТИТЬ ПИЩУ → СЪЕСТЬ ЧТО-ТО — ЭТО ПОГЛОТИТЬ КАКОЙ-ТО ПРЕДМЕТ ИЛИ ЯВЛЕНИЕ ОКРУЖАЮЩЕЙ ДЕЙСТВИТЕЛЬНОСТИ → ПОГЛОЩАТЬ КАКИЕ-ТО ПРЕДМЕТЫ ИЛИ ЯВЛЕНИЯ ОКРУЖАЮЩЕЙ ДЕЙСТВИТЕЛЬНОСТИ — ЭТО ЕСТЬ:

(72) *Оттепель съела снег; дорога испортилась в каких-нибудь два дня.*

(73) *Я привернул выключатель, и мгновенно тьма съела мою комнату.*

(74) *Шагать уже было негде. Вещи съели метры. Кубатуру.*

— съесть что-то — это проглотить пищу → СЪЕСТЬ ЧТО-ТО — ЭТО ПРОГЛОТИТЬ ЕДИНИЦУ ЯЗЫКА → ПРОГЛАТЫВАТЬ ЕДИНИЦЫ ЯЗЫКА — ЭТО ЕСТЬ:

(75) — *А я у него в письме съел букву „л” и вместо „у меня нет лекарства для глаза” получилось — „у меня нет лекарства для газа”.*

— съесть что-то — это накормить свое тело → СЪЕСТЬ ЧТО-ТО — ЭТО НАКОРМИТЬ СВОЙ УМ → ЧИТАТЬ — ЭТО ЕСТЬ:

(76) *Люди, которые читают каждый день, просто съедают книги!*

— съесть что-то — это угодить телу → СЪЕСТЬ КОГО-ТО — ЭТО УГОДИТЬ СВОЕМУ УМУ → ВОСХИЩАТЬСЯ КЕМ-ТО — ЭТО ЕСТЬ:

(77) — *Я бы, пожалуй, одну из вас съел, — сказал Роуф улыбочиво, оглядывая девушек и отправляя в рот дольку яблока.*

— съестъ что-то — это переварить пищу → съестъ кого-то — это погубить человека → губить кого-то — это есть:

(78) *Житъя нет, мачеха меня ест.*

— съестъ что-то — это израсходовать пищу → съестъ что-то — это израсходовать энергию, ресурсы, деньги, время и т.п. → расходовать энергию, ресурсы, деньги, время и т.п. — это есть:

(79) *Узнай, наконец, сколько электричества ест твой компьютер.*

(80) *Сколько бензина съедает авто?*

(81) *Рынок съел все прибыли очень простым способом — повышением цен на бензин, сольарку и электричество.*

(82) *Эти 20 строк съели полчаса. Извольте вести дневник!*

Przytoczone egzemplifikacje świadczą o tym, że domena źródłowa *ЕСТЬ* może być metaforycznie nakładana na kilka różnych domen docelowych, np. *РАЗРУШАТЬ КАКИЕ-ТО ПРЕДМЕТЫ, РАЗРУШАТЬ ТЕЛО, ЧИТАТЬ, ВОСХИЩАТЬСЯ КЕМ-ТО, ГУБИТЬ КОГО-ТО.*

Wnioski porównawcze

Przeprowadzona analiza semantyczno-kognitywna pozwala na sformułowanie wniosku, że w zasobach leksykalnych współczesnego języka polskiego i rosyjskiego funkcjonuje dość duża grupa wyrażen metaforycznych (metafor skonwencjonalizowanych) motywowanych czynnością jedzenia. Podstawę opisu semantyczno-kognitywnego stanowiły wybrane użycia centralnych jednostek w polu czasowników jedzenia (*jeść/есть*) będące metaforycznymi rozszerzeniami ich użycia prototypowego. Omawiane wyrażenia występują w tekstach języka polskiego i rosyjskiego w kilku różnych znaczeniach. Ogólnie można je podzielić na przestrzenne, temporalne i mentalne. Najliczniejszą reprezentację w tekstach mają, rzecz jasna, użycia przestrzenne. Na tej podstawie zakwalifikowano je jako prototypowe. Stanowi ono podłoże motywacji pozostałych (zarówno przestrzennych, jak i nieprzestrzennych) sensów jednostek symbolicznych [*ktoś*] *zjadł* [*coś*]/[*kmo-mo*] *съел* [*что-мо*]. Analiza materiału badawczego prowadzona w świetle założeń semantyki kognitywnej miała na celu dokonanie próby rekonstrukcji mechanizmów, które mogły doprowadzić do wyodrębnienia się wtórnych znaczeń rozpatrywanych czasowników.

Badanie wykazało, że w obu porównywanych językach mechanizmy wyłaniania się znaczeń metaforycznych w odniesieniu do bazowych czasowników pola jedzenia są zbieżne. W obrębie przestrzennej domeny źródłowej dla obu grup materiałowych zostały wyróżnione identyczne subschematy profilu-

jące inne przestrzenne użycia badanych jednostek. Subschemat 1a) ilustruje mechanizm zamiany metonimicznej ‘część za całość’ w odniesieniu do TR. Subschemat 1b) opisuje natomiast zamiennię ‘całość za część’ w stosunku do LM. Subschemat 1c) obrazuje z kolei zjawisko uszczegółowienia TR reprezentującego #narzędzie#/инструмент#.

W granicach domeny docelowej dla porównywanych grup materiałowych zostały wyodrębnione dwie podstawowe płaszczyzny: domena temporalna oraz domena mentalna. W domenie temporalnej TR i/lub LM odsyłają do bytów drugiego rzędu (zdarzeń lub stanów rzeczy zlokalizowanych w czasie). Sytuację, kiedy TR odnosił się do osób, a LM do zdarzeń, w polskim materiale poświadcza kontekst: *ktoś zjadł całą wiedzę*. Materiał rosyjski natomiast ujawnił w tym wypadku użycia typu: *кто-то съел обиду, проблему*. Rzeczowniki wyrażające wymienione stany temporalne są produktem kondensacji składniowej polegającej na ściągnięciu argumentu zdarzeniowego do rzeczownika. W analizowanym materiale nie odnotowano przypadków wystąpienia w prawostronnym kontekście czasownika *есть* rzeczownika *знание* ‘wiedza’. W języku rosyjskim może on występować przy innym czasowniku odnoszącym się do domeny jedzenia (por. *усваивать знания*). Z podobną sytuacją mamy do czynienia w wypadku polskiego czasownika *jeść*. Zgromadzony materiał nie dostarcza przykładów użycia w jego prawostronnym kontekście rzeczowników *obraza* czy *problem*. Mogą one z kolei występować przy innych czasownikach należących do pola jedzenia, np. *przełknąć zniewagę, połknąć obelgę, połykać krzywdę, upokorzenie, zniewagi; rozgryźć problem*. Dane konteksty potwierdzają, że w wypadku użyć metaforycznych pewna część czasowników pola jedzenia powiela schemat wyobrazeniowy POJEMNIKA, przy czym rozpatrywana czynność jest w poszczególnych językach odmiennie kategoryzowana, na co wskazują odnotowane wcześniej różnice w zakresie łączliwości. W opinii Lakoffa dysponujemy kategoriami z poziomu podstawowego nie tylko dla przedmiotów, ale też dla czynności i cech. Jedzenie to czynność z poziomu podstawowego, podczas gdy połykanie należy do poziomu wyższego, a siorbanie — do poziomu niższego⁸¹.

W docelowej domenie temporalnej wyróżniono ponadto sytuację, kiedy TR reprezentowały byty drugiego rzędu, a LM reprezentował byty pierwszego rzędu (osoby). Jak ujawnia materiał egzemplifikacyjny, w obu porównywanych językach TR profilowanej relacji są zdarzenia o ujemnej wartości aksjologicznej, takie jak: *choroba, strach, trema, troska, zazdrość zjada kogoś, nerwy, zgryzoty zjadają kogoś/болезнь, война, тоска съела кого-то, (несчастная) любовь съела, стресс съел кого-то*. LM (osoba) może odczuwać ich skutki zarówno w wymiarze materialnym, jak i mentalnym. Jak

⁸¹ Zob. G. LAKOFF: *Kobiety, ogień i rzeczy niebezpieczne*. Przeł. M. BUCHTA, A. KOTARBA, A. SKUCIŃSKA. Kraków 2011, s. 267.

wskazano w opisie domeny źródłowej, TR rozpatrywanej relacji świadomie pokonywał opór fizyczny LM przez jego pochłonięcie. Dane własności aktu jedzenia zostały odwzorowane w temporalnej domenie docelowej. Mamy tu bowiem do czynienia z projekcją operatywnego (niszczącego) działania na inkorporowany obiekt, która została metaforycznie rozszerzona na dziedzinę pewnych niekorzystnych zjawisk doświadczanych przez LM (w tym wypadku przez człowieka). Ludzie (analogicznie do pokarmu poddanego mechanicznej obróbce — por. subschematy 1a) i 1c)) nie mają wpływu, na to, co ich spotyka w obiektywnie istniejącej rzeczywistości, a niekorzystne zdarzenia (TR danej relacji), jakich doznają, najsilniej wpływają zwykle na stan umysłu. Czasowniki *jeść/есть* przejawiają w związku z tym tendencję do łączliwości z podobnymi rzeczownikami abstrakcyjnymi wyrażającymi „niekorzystne” stany temporalne (por. *choroba/болезнь, stres/стресс, zazdrość, (несчастливая) любовь* itp.). W polskim materiale nie stwierdzono występowania połączeń w rodzaju: *wojna zjadła kogoś, (nieszczęśliwa) miłość zjadła kogoś*. Dane rzeczowniki ilustrują mechanizm kondensacji argumentu zdarzeniowego. Zdarzenia kwalifikowane jako szkodliwe są w tym wypadku personifikowane i ujmowane przez konceptualizatora w mentalny schemat #pojemnika#/#вместилище#. Domena mentalna objęła natomiast przypadki, w których TR reprezentował byty pierwszego rzędu (osoby), a LM — abstrakcyjne byty trzeciego rzędu. W obu zestawianych grupach materiałowych odnotowano przykłady z użyciem rzeczownika abstrakcyjnego *idea/идея* w prawostronnym kontekście bazowych czasowników pola jedzenia, por. *ktoś zjadł ideę/кто-то съел идею*. Tego rodzaju użycia profilują sytuację dogłębnego poznania jakiegoś zagadnienia.

Zrekonstruowane podstawowe typy rozszerzeń metaforycznych czasowników *jeść/есть*, derywowane od centralnego schematu wyobraźniowego (gdzie: 1) TR reprezentuje osoby, a LM zdarzenia typu *wiedza/обуда*, 2) TR reprezentuje niekorzystne zdarzenia w rodzaju: *choroba, strach/болезнь, moska*, a LM osoby, 3) TR reprezentuje osoby, a LM abstrakcyjne byty trzeciego rzędu typu: *idea/идея*), prawdopodobnie stanowiły podłoże rozwoju kolejnych znaczeń metaforycznych. Dokumentują je także dość liczne przykłady użycia metaforycznych wyłonionych od bazowych polskich i rosyjskich czasowników jedzenia, opisane w myśl założeń teorii metafor pojęciowych. Obserwuje się tutaj odwzorowanie pewnych elementów struktury źródłowej domeny jedzenia w innej domenie, np. w domenie mentalnej aktywności człowieka (w tym także językowej), w domenie relacji międzyludzkich, zjawisk przyrodniczych, ekonomicznych itp. W konfrontowanych językach wyodrębniają się analogiczne typy metafor pojęciowych. Materiał obu grup poświadcza występowanie ośmiu typów metafor wspólnych dla języka polskiego i rosyjskiego:

— NISZCZENIE JAKICHŚ PRZEDMIOTÓW TO JEDZENIE/РАЗРУШАТЬ КАКОЙ-ТО ПРЕДМЕТ — ЭТО ЕСТЬ,

- USZKADZANIE CIAŁA TO JEDZENIE/РАЗРУШАТЬ ТЕЛО — ЭТО ЕСТЬ,
- NISZCZENIE KOGOŚ TO JEDZENIE/ГУБИТЬ КОГО-ТО — ЭТО ЕСТЬ,
- ZACHWYT NAD KIMŚ TO JEDZENIE/ВОСХИЩАТЬСЯ КЕМ-ТО — ЭТО ЕСТЬ,
- CZYTANIE TO JEDZENIE/ЧИТАТЬ — ЭТО ЕСТЬ,
- POŁYKANIE WYRAŻEŃ JĘZYKOWYCH TO JEDZENIE/ПРОГЛАТЫВАТЬ ЕДИНИЦЫ ЯЗЫКА — ЭТО ЕСТЬ,
- POCHŁANIANIE, WCIĄGANIE LUB POKRYWANIE JAKICHŚ PRZEDMIOTÓW LUB ZJAWISK OTACZAJĄCEJ RZECZYWISTOŚCI TO JEDZENIE/ПОГЛОЩАТЬ КАКИЕ-ТО ПРЕДМЕТЫ ИЛИ ЯВЛЕНИЯ ОКРУЖАЮЩЕЙ ДЕЙСТВИТЕЛЬНОСТИ — ЭТО ЕСТЬ,
- ZUŻYWANIE ENERGII, ZASOBÓW, PIENIĘDZY, CZASU ITP. TO JEDZENIE/РАСХОДОВАТЬ ЭНЕРГИЮ, РЕСУРСЫ, ДЕНЬГИ, ВРЕМЯ И Т.П. — ЭТО ЕСТЬ.

Konwencjonalne wyrażenia metaforyczne z polskimi i rosyjskimi czasownikami jedzenia ujawniają jednak pewne różnice pod względem łączliwości, co wskazuje, że w poszczególnych językach rozważana czynność jest kategoryzowana w nieco inny sposób. Można to zaobserwować na przykładzie metafor typu USZKADZANIE CIAŁA TO JEDZENIE, gdy w języku rosyjskim występuje czasownik reprezentujący poziom podstawowy, a w języku polskim czasownik należący do poziomu niższego, o czym świadczą konteksty: *дым ест глаза/дым грызет в oczy*. Warto zauważyć, że w obrębie analizowanych metafor w jednym z porównywanych języków może występować czasownik należący do poziomu podstawowego, natomiast w drugim — jego ekspresywny synonim, co potwierdzają następujące zestawienia: *хлопка ест рыку/квас жре кожу, дым ест глаза/дым жрал го в oczy*. Zdarzają się również przypadki innych międzyjęzykowych asymetrii. W obrębie metafory USZKADZANIE CIAŁA TO JEDZENIE polskiemu wyrażeniu *welna gryzie (skórę)* z czasownikiem *gryźć* odpowiadają połączenia z czasownikiem *кусать*, np. *кофта кусает, свитер кусается/*welna kęsa*. Z kolei polskim wyrażeniom z czasownikiem *gryźć* używanym na oznaczenie sytuacji kaleczenia ciała przez owady w języku rosyjskim odpowiadają tylko i wyłącznie kolokacje z leksemem *кусать*, por. *комары, осы грызят, қасаят/комары, мухи, клопы кусают*, ale: **комары грызут*. Kolejne typy metafor konwencjonalnych z czasownikami jedzenia ujawniają zjawiska podobne do już opisanych. Pozostałe czasowniki należące do pola jedzenia, takie jak: *żuć/жевать, połykać/глотать, trawić/переваривать, wchłaniać/усваивать, karmić/кормить*, powtarzają schemat wyobrażeniowy POJEMNIKA, który przysługuje centralnym jednostkom w badanym polu. Zarysowane tu obserwacje należy traktować jako przyczynek do przeprowadzenia dalszych gruntownych analiz porównawczych z wykorzystaniem metod semantyki kognitywnej.

Czasowniki jedzenia w modelu semantyki kulturowej

Założenia metodologiczne

Koncepcja językowego obrazu świata (JOS), wyrosła z teorii Humboldta oraz Sapira i Whorfa etnolingwistycznej hipotezy relatywizmu językowego, współcześnie ma wielu kontynuatorów. Zastosowanie jej założeń do badań porównawczych prowadzonych w ostatnim dwudziestolecu w powiązaniu z osiągnięciami lingwistyki antropologiczno-kulturowej, kognitywnej, a także dynamicznie rozwijającej się semantyki międzykulturowej nadało im nowy wymiar poznawczy.

Oba podejścia (kognitywne i kulturowe) łączy wiele elementów. Niemniej jednak ujawniają się również między nimi pewne różnice. Lingwistyka kognitywna sprowadza opis znaczenia do badania sposobów i rodzajów konceptualizacji. Lingwistyka kulturowa natomiast sprowadza interpretację znaczenia do badania językowego obrazu świata. Oba kierunki rezygnują z badania znaczenia „samego w sobie” (jak to było w nurcie strukturalistycznym), postulując jednocześnie konieczność badania znaczenia w szeroko rozumianym kontekście (z uwzględnieniem tła kulturowego, wiedzy o rzeczywistości, wiedzy o nadawcy oraz konwencjach odbiorczych). Różnice dotyczą natomiast odmiennych tradycji, a także priorytetów badawczych. Celem kognitywistów jest opracowanie (za pomocą modelowania) ogólnej teorii gramatycznej, w której centralną pozycję zajmuje znaczenie (teza o symbolizacji), a nie struktura (jak w modelu generatywnym). Badacze nurtu kulturowego stawiają sobie za cel opracowanie wybranych zagadnień językowych (głównie z semantyki rozumianej szeroko, a więc łącznie z pragmatyką). Interesuje ich zarówno semantyka leksykalna, jak i semantyka tekstu. Kulturowa teoria języka zakłada, że język jest składnikiem kultury i kultura zawiera się w języku. Dlatego można ją odkrywać właśnie dzięki językowi. W związku z tym ważnym celem refleksji językoznawczej staje się badanie wiedzy zawartej w języku (zbiorowych doświadczeń określonej społeczności). Inną różnicą jest sposób ujmowania zjawisk językowych. Kognitywiści opisują fakty językowe w sposób dynamiczny jako odzwierciedlenie procesów poznawczych. Z kolei badacze nurtu kulturowego interpretują je w sposób bardziej statyczny jako językowo utrwalone efekty tych procesów. W opisach kognitywnych lingwiści posługują się dość hermetycznym metajęzykiem. W badaniach nad językowym obrazem świata funkcjonuje wiele pojęć dość dobrze utrwalonych w tradycji semantyki, toteż badacze językowego obrazu świata nie przejmują całego aparatu terminologicznego stosowanego przez kog-

nitywistów. Klasycznego kognitywizmu i językoznawstwa kulturowego nie należy zatem utożsamiać⁸².

Językowy obraz świata (w skrócie JOS) to centralna kategoria pojęciowa szeroko rozumianej lingwistyki kulturowej. Badacze korzystający z niej w opisach semantycznych zazwyczaj definiują JOS jako pojęcie z poziomu *langue*, lecz w różny sposób określają jego najistotniejsze cechy. Niezależnie od tych różnic definicje JOS w ujęciu poszczególnych badaczy wykazują wiele podobieństw wynikających z przyjęcia założenia, że język odzwierciedla system konceptualny utrwalony w określonym społeczeństwie i jest osadzony w kulturze, czyli zawiera wyobrażenia o świecie typowe dla przeciętnego użytkownika języka. Między językiem a rzeczywistością zachodzi relacja interpretacji. W języku jest utrwalona subiektywna (antropocentryczna) wizja świata znajdująca swoje uzasadnienie w ludzkim doświadczeniu fizycznym i kulturowym. Za Ryszardem Tokarskim można zatem określić JOS jako „zbiór prawidłowości zawartych w kategoryalnych związkach gramatycznych (fleksyjnych, słotwórczych, składniowych) oraz w semantycznych strukturach leksyki, pokazujących swoiste dla danego języka sposoby widzenia poszczególnych składników świata oraz ogólniejsze rozumienie organizacji świata, panujących w nim hierarchii i akceptowanych przez społeczność językową wartości”⁸³. Choć słownictwo nie jest jedynym poziomem, na którym ujawniają się niektóre aspekty językowego obrazu świata, to jednak jest ono pod tym względem poziomem najbardziej wyrazistym.

Rekonstrukcji językowego obrazu wybranego fragmentu rzeczywistości dokonuje się na podstawie analizy metafor pojęciowych, a także stereotypów językowych oraz konotacji. Stereotypy językowe wykrywa się, analizując jednostki języka (wyrazy i frazeologizmy) oraz jednostki tekstu (przysłowia) należące do pola semantycznego odpowiadającego badanemu wycinkowi rzeczywistości. Nośnikami utrwalonych w języku sądów na ogół nie są ele-

⁸² Najogólniej rzecz biorąc, nurt kognitywny przybiera dwojaką postać: kognitywizm w stylu amerykańskim (zainicjowany przez Rolanda Langackera i George’a Lakoffa) oraz językoznawstwo kulturowe o nachyleniu kognitywnym. Kognitywizm to kierunek stosunkowo młody i jeszcze nie w pełni opracowany. Obecnie model ten jednak dość mocno inspiruje badaczy języka. Nurt badań językowo-kulturowych nawiązuje natomiast do wielu koncepcji dawnych (w tradycji europejskiej łączonych z nazwiskami Humboldta, Weisgerbera i Grippera), jak również do etnolingwistyki amerykańskiej związanej z nazwiskami Sapira i Whorfa. W kręgu lingwistyki kulturowej i kognitywnej sytuują się badania Anny Wierzbickiej, która z jednej strony opisuje kulturowo zdeterminowane obrazy świata w różnych językach, a z drugiej — poszukuje tego, co wspólne (uniwersalne). Zob. J. KOWALEWSKA-DĄBROWSKA: *Kognitywizm a lingwistyka kulturowa*. W: EADEM: *Językowy obraz Boga i człowieka w poezji Jana Twardowskiego*. Gdańsk 2006, s. 24—26 i nast.

⁸³ R. TOKARSKI: *Słownictwo jako interpretacja świata*. W: *Współczesny język polski*. Red. J. BARTMIŃSKI. Lublin 2001, s. 366.

menty składające się na desygnacyjną warstwę znaczenia wyrazów, lecz ich konotacje. Konotacje semantyczne obejmują dodatkowe, niedefinicyjne treści kojarzone z danym wyrazem przez użytkowników języka, które są ściśle związane z wartościowaniem. Konotacja semantyczna to jedno z najbardziej dyskusyjnych zagadnień w obrębie semantyki leksykalnej⁸⁴. Teoria konotacji semantycznej ewoluowała pod wpływem zmieniających się paradygmatów metodologicznych w językoznawstwie. W ujęciach strukturalistycznych konotacja leksykalna miała charakter drugoplanowy i nie wchodziła w zakres definicji wyrazu⁸⁵. Metody wykrywania konotacji proponowane przez strukturalistów (badanie derywatów słowotwórczych i semantycznych, frazeologizmów, przysłów czy kolokacji, powtarzalnych opozycji wyrazowych, wykorzystanie testów znaczeniowych) sprawdzały się dość dobrze w wypadku wyrażen utrwalonych w języku ogólnym, lecz zawodziły w wypadku interpretacji konotacji słabych lub wykreowanych w tekście artystycznym. Rozwój badań kognitywnych otworzył nowe perspektywy dotyczące opisu znaczeniowego. Model semantycznej struktury słowa obejmuje jądro znaczeniowe (znaczenie leksykalne, desygnacja). Wokół jądra rozciąga się strefa cech fakultatywnych, jednak na tyle wyrazistych i tkwiących w świadomości użytkowników języka, że można je wykrywać za pomocą procedur odwołujących się do systemu językowego (konotacje systemu językowego, konotacje

⁸⁴ Zob. szerzej: R. TOKARSKI: *Konotacja a problemy kategoryzacji*. W: „Język a Kultura”. T. 20: *Tom jubileuszowy*. Red. A. DĄBROWSKA. Wrocław 2008, s. 143—161; R. TOKARSKI: *Poziomy konotacji semantycznej*. W: „Język a Kultura”. T. 2: *Zagadnienia leksykalne i aksjologiczne*. Red. J. PUZYNIŃA, J. BARTMIŃSKI. Wrocław 1991, s. 45—52.

⁸⁵ W opinii Jurija Apresjana konotacje to elementy pragmatyki. Są one odbiciem wyobrażeń kulturowych i tradycji związanych z danym wyrazem oraz wielu innych czynników pozajęzykowych. Choć cechy asocjacyjne nie wchodzi bezpośrednio do semantyki wyrazu, to jednak są dla niego bardzo istotne. Na nich bowiem opierają się regularna metaforyzacja wyrazu, porównania, słowotwórstwo i inne procesy językowe. Zob. J. APRESJAN: *Semantyka leksykalna...*, s. 76—77. Ujęciem Apresjana inspirowali się Lidia Jordanskaja i Igor Mielczuk, którzy za istotę konotacji również uznawali jej pragmatyczny, a więc pozadefinicyjny aspekt. Elementy konotacyjne odnoszą się zatem bezpośrednio do leksemów, a nie do płaszczyzny pozajęzykowej. Konotacje leksykalne jako składniki uzupełniające zakresy znaczeniowe wyrazów należą do określonego języka i przesądają o jego swoistości semantycznej na tle innych języków. W konkretnym języku konotacje leksykalne potwierdza się za pomocą faktów czysto językowych (derywatów słowotwórczych i semantycznych, frazeologizmów i przysłów). Oprócz „twardych” konotacji leksykalnych autorzy wyróżniają niepoświadczone w systemie językowym luźne, nietypowe, zindywidualizowane asocjacje (konotacje encyklopedyczne lub ekstralingwistyczne, czyli realne właściwości oznaczanych obiektów pozajęzykowych). Konotacje te nie przesądają o specyfice takiego czy innego języka, gdyż mogą być przywoływane nie tylko za pośrednictwem słów, ale też obrazów. W związku z tym konotacje „miękkie” sytuują się poza ścisłym obszarem zainteresowań lingwistyki (odnoszą się raczej do domeny semiotyki). Zob. L. JORDANSKAJA, I. MIELCZUK: *Konotacja w semantyce lingwistycznej i leksykografii*. Przeł. W. FAL. W: *Konotacja*. Red. J. BARTMIŃSKI. Lublin 1988, s. 9—34.

systemowe). W jeszcze większym oddaleniu od centrum rozciąga się otwarta strefa konotacji, których nie można zweryfikować za pomocą formalnych procedur stosowanych w odniesieniu do zjawisk systemowych, ale językowo istotnych — niezbędnych z punktu widzenia konkretnego tekstu czy tekstu określonego autora (konotacje tekstowe)⁸⁶. Wyróżnione aspekty ujmowania znaczenia jako abstraktu oraz jako tekstowej realizacji są wynikiem procesów profilowania (odpowiednio: kulturowego i tekstotwórczego). Profilowanie kulturowe to ujęzykowiony, w różnym stopniu skonwencjonalizowany i powtarzalny, modelowany przez kulturę i doświadczenie społeczne obraz przedmiotu, zjawiska czy działania (kulturowo zrelatywizowany obraz świata). Może się ono ujawniać w zasadzie na każdym poziomie opisu językowego. To, w jaki sposób użytkownicy danego języka interpretują świat bądź pewne jego fragmenty, ujawnia bezpośrednio semantyczna struktura słowa, a także struktury gramatyczne, sposoby rozbudowy całych grup leksykalnych, relacje w obrębie ciągów synonimicznych (por. rozmaite profile kognitywne słów odnoszących się do tej samej kategorii pojęciowej, które ujawniają jednak odmienne ciągi konotacyjne, np. *kandydat* i *pretendent*, *pić* i *alkoholizować się*). Do kulturowo ukształtowanego semantycznego obrazu słowa nawiązuje profilowanie tekstotwórcze⁸⁷.

⁸⁶ Konotacje encyklopedyczne (ekstralingwistyczne) w ujęciu Jordanskij i Mielczuka.

⁸⁷ Niewątpliwie interesującą perspektywę badawczą otwiera pod tym względem analiza użyć tekstowych czasowników jedzenia (pozwalająca na wykrycie konotacji tekstowych i kulturowych). Przykładowo, leksykon *500 zdań polskich* opracowany przez Jerzego Bralczyka w pozycji 163. przywołuje zdanie: *Jedzą, piją, hulki palą...* pochodzące z poematu Adama Mickiewicza *Pani Twardowska* (1820). Ta dość dobrze utrwalona w świadomości Polaków czasownikowa wyliczanka gromadzi — jak podaje Bralczyk — proste przyjemności fizjologiczne (trzy czynności biesiadne): jedzenie, picie, palenie. Zob. J. BRALCZYK: *500 zdań polskich*. Warszawa 2015, s. 171. Warto odnotować, że tego rodzaju czynnościom z upodobaniem oddawała się niegdyś polska szlachta (sarmacka kultura biesiadna), co utrwaliło znane przysłowie: *Za króla Sasa jedz, pij i popuszczaj pasa* ‘zdanie mówiące o charakterystycznym dla czasów saskich obżarstwie’. Zob. *Uniwersalny słownik języka polskiego*. T. 1..., s. 1296. W kulturze rosyjskiej z kolei trwale zapisał się dwuwiersz Włodzimierza Majakowskiego: *Ешь ананасы, рябчиков жуй / День твой последний приходит, буржуй* (1917). В. МАЯКОВСКИЙ: *Стихотворения, поэмы, статьи*. Москва 1999, s. 36. Jak wspomina Majakowski, tekst ten został napisany do taktu jakiejś rubasznej muzyki w kawiarni artystycznej (Привал комедиантов) tuż przed wybuchem rewolucji październikowej, a następnie zacytowany w poemacie *Włodzimierz Ilijcz Lenin* (wersy: 1778—1781). Zob. В. МАЯКОВСКИЙ: *Владимир Ильич Ленин*. http://az.lib.ru/m/majakowski_j_w/text_0480.shtml [dostęp: 7.11.2017]. Stał się on ulubionym wierszem poety, który — jak wtedy pisała petersburska prasa — nucili żołnierze podczas szturmów na Pałac Zimowy. Co ciekawe, przywołana fraza bywa współcześnie używana w funkcji żartobliwej (ironicznej) groźby skierowanej pod czymś adresem. Zob. В. СЕРОВ: *Энциклопедический словарь крылатых слов и выражений*. <http://bibliotekar.ru/encSlov/6/48.htm> [dostęp: 8.11.2017]. W kontekście tej strofy czasowniki jedzenia w połączeniu z nazwami wykwintnego pożywienia (ananas, jarzabki) symbolizują odchodzący w przeszłość wytworny (przedrewolucyjny) Petersburg.

Odwołując się do wybranych procedur badawczych wypracowanych w ramach semantyki kulturowej, przeprowadzę dalej próbę rekonstrukcji językowego obrazu jedzenia na podstawie centralnych czasowników w analizowanym polu oraz ich synonimów ekspresywnych w celu wykrycia podstawowych konotacyjnych składników ich znaczenia (z wykorzystaniem elementów definicji kognitywnej⁸⁸).

Semantyczno-kulturowy opis czasownika JEŚĆ

Czasownik *jeść* w znaczeniu przyjmowania pokarmu funkcjonuje w polszczyźnie od XIV wieku. Badany leksem występuje z wieloma przedrostkami, por. *dojeść*, *najeść się*, *objeść*, *podjeść*, *pojeść*, *przejeść*, *ujeść*, *wyjeść*, *zjeść*. Jego wielokrotną postać *jadać* notuje się w języku polskim od XV wieku⁸⁹.

Na podstawie analizy derywatów słowotwórczych należących do rozpatrywanej rodziny wyrazowej można spostrzec, że na oznaczenie pokarmu w ogóle polszczyzna dysponuje wyrazami *jadło* (przestarzałe) oraz *jedzenie*, *jedzonko* (potoczne, zdrobniałe). Leksemy te zawierają dwa różne rdzenie (odpowiednio: *jad-* i *jed'-*). Częstkę *jed'-* ma także przymiotnik relacyjny *jedzeniowy* (por. *nawyki jedzeniowe*, *zapasy jedzeniowe*). Wśród zdecydowanej większości derywatów w obrębie analizowanej grupy wyrazowej stwierdza się jednak występowanie rdzenia *jad-*. Najobfitszy, gorący posiłek spożywany najczęściej w środku dnia nosi nazwę *obiad*. Pomieszczenie, w którym spożywa się posiłki, nazywamy *jadalnią*, a lokal, w którym można za niewielką opłatą spożyć posiłek — *jadłodajnią* (przestarzałe). Karta dań to inaczej *jadłospis*. O osobie, która coś zjada, potocznie mówi się *zjadacz*, a o kimś niewiele jedzącym — *niejadek*. Z kolei o kimś, kto ma w czymś duże doświadczenie, mówimy *wyjadacz*, osobę zaś żyjącą na cudzy koszt nazywamy *darmozjadem* (pogardliwe). Potoczna nazwa ust to *jadaczka*. Owada żywiącego się korzonkami kielkujących roślin zwyczajowo określa się mianem *turkuć podjadek*. Termin *jadłowstręt* oznacza chorobliwy brak apetytu, a określenie *zajad* — nadżerkę lub pęknięcie naskórka w kąciu ust (medyczne). Pokarm nadający się do jedzenia, ale niezbyt smaczny opisuje przymiotnik *zjadliwy* (żartobliwe). O pożywieniu nadającym się do zjedzenia mówimy natomiast, że jest ono *jadalne*.

W związku z tym należy odnotować, że wyraz *jad*, który współcześnie oznacza substancję trującą wytwarzaną przez organizmy żywe, najprawdo-

⁸⁸ Definicja kognitywna miała być według pierwotnych założeń rozszerzeniem definicji klasycznej. Miała ona obejmować zarówno składniki desygnacyjne, jak i składniki konotacyjne. Zob. P. ŻMIGRODZKI: *Wprowadzenie do leksykografii polskiej*. Katowice 2003, s. 92.

⁸⁹ Zob. W. BORYŚ: *Słownik etymologiczny języka polskiego*. Kraków 2005, s. 213.

podobniej jest rzeczownikiem odczasownikowym wywodzącym się od psł. **ěsti* [<**ěd-ti*] ‘jeść’. Forma **ědъ* była pierwotnie używana w znaczeniu ‘jedzenie, jadło, pokarm’. Obserwujemy tu rozwój znaczenia ‘jedzenie, pokarm’ > ‘trucizna’. Nowe znaczenie należy jednak uznać za eufemistyczne. Według Aleksandra Brücknera bowiem, „jad zadawano w jadle” (i w napojach)⁹⁰. Od niego pochodzi wyraz *jadowity* ‘mający w sobie jad’⁹¹ oraz *zjadliwy* używany w sensie medycznym ‘o drobnoustrojach chorobotwórczych: rozmnażający się w zaatakowanym organizmie i wytwarzający w nim jady, zatruwający organizm jadami; wirulentny; także: o chorobach, czynnikach zewnętrznych: niszczący, trawiący organizm’⁹². Przenośne znaczenia książkowych przymiotników *jadowity* ‘nacechowany niechęcią, wrogością; złośliwy, zjadliwy’ i *zjadliwy* ‘sprawiający przykrość, nacechowany niechęcią, wrogością; złośliwy, uszczypliwy, szydlerczy, jadowity’ biorą się z dawnych odniesień, kiedy jedzenie było traktowane jako niszczenie⁹³. Na materiale współczesnej polszczyzny poświadczają to metafory pojęciowe: USZKADZANIE CIAŁA TO JEDZENIE, NISZCZENIE JAKICHŚ PRZEDMIOTÓW TO JEDZENIE, NISZCZENIE KOGOŚ TO JEDZENIE, por. *jeść się* ‘kłócić się, żyć w niezgodzie’⁹⁴, *dojadać* ‘dokuczać’⁹⁵.

W rekonstrukcji językowego obrazu jedzenia oprócz kwereudy etymologicznej towarzyszącej analizie derywatów słowotwórczych dużą użyteczność wykazuje ponadto procedura polegająca na badaniu ciągów synonimicznych. Pierwszy spośród wyodrębnionych w polu czasowników jedzenia synsetów obejmuje leksemy: *jeść*, *konsumować*, *papusić*, *przyjmować*, *spożywać*, *żerować*, *żreć*. Jak wykazała analiza składnikowa, różnią się one nacechowaniem, a więc zestawem semów potencjalnych. Zastosowanie metod współczesnej semantyki kognitywnej i kulturowej pozwala jednak ujawnić pewne różnice w ich profilach kognitywnych. W rozpatrywanym ciągu najwyraźniej przejawia się to w odniesieniu do pary czasowników *jeść* i *żreć*. Do tego podstawowego zestawienia zostaną ograniczone dalsze rozważania mające na celu wykrycie zestawu składników konotacyjnych (systemowych), przysługujących obu tym czasownikom.

Propozycję opisu struktury znaczeniowej czasownika *jeść* z uwzględnieniem ważniejszych cech konotacyjnych zawiera robocza rekonstrukcja opracowana na podstawie analizowanych źródeł leksykograficznych:

⁹⁰ Ibidem, s. 202.

⁹¹ *Uniwersalny słownik języka polskiego*. T. 1..., s. 1257.

⁹² Ibidem, t. 4, s. 1003.

⁹³ Zob. J. BRALCZYK: *Jeść!!!*. Olszanica 2014, s. 61.

⁹⁴ *Słownik polskich leksemów potocznych*. T. 3. Red. W. LUBAŚ. Kraków 2004, s. 521.

⁹⁵ Ibidem, t. 2, s. 109.

Leksem JEŚĆ

Archisem:

[jeść]

Semy specyficzne:

[—]

Semy konotacyjne:

kwalifikator: [—]

[jeść to obrabiać i wprowadzać pokarm do ust w określony sposób, dlatego o kimś, kto je brzydko, niechłujnie, nieestetycznie, mówimy, że *je jak prosię, je jak świnia*]

[jeść to dogadzać swemu ciału, dlatego o kimś, kto je dużo, łapczywie i z apetytem, mówimy, że *je jak smok, je jak wilk, je za dwóch, je za trzech, je za dziesięciu, je, aż mu się uszy trzęsą, je, aż mu oczy na wierzch wyłażą, je, jakby dna nie miał*, a także *najedzony jak beka*]

[jeść to zaspokajać swoje potrzeby pokarmowe, dlatego o kimś, kto ogranicza je do niezbędnego minimum, jedząc mało, niechętnie i bez apetytu, mówimy, że *je jak ptaszek, je jak kurczę (kurczak), je jak wróbelek lub je półgębkiem*]

[jeść to spożywać owoce swojej pracy, dlatego mówimy: *jeść swój chleb* oraz *Kto nie pracuje, ten nie je; Jaki kto do jedzenia, taki do roboty; Kto prędko je, (ten) prędko i robi; Kto leniwo je, leniwo robi*]

Zestaw cech konotacyjnych sporządzony na podstawie najczęściej używanych w polszczyźnie frazeologizmów, utartych porównań i przysłów zawierających w swej strukturze komponent *jeść* pozwala na odtworzenie kulturowo utrwalonego w nich obrazu jedzenia. Z rozważanym czasownikiem łączą się więc cztery najistotniejsze konotacje semantyczne: [niekulturalnie] [dużo] [mało] [pracując na swoje utrzymanie].

Jeśli chodzi o pierwszą wyróżnioną konotację znaczeniową — jak to już podkreślano na wstępie — czynność jedzenia u ludzi podlega określonej konwencji i normom. Kultura jedzenia wyklucza naganne zachowania, do których zalicza się: zachłanność oraz łapczywość, brak estetyki jedzenia i dobrych manier. Najczęściej przejawia się to w gwałtownym rzucaniu się na jedzenie, nieumiejętnym użyciu przyborów stołowych lub jedzeniu rękami, wydawaniu nieestetycznych odgłosów, wypluwaniu resztek pokarmu i brudzeniu się nim, a także nieuprzejmości wobec współbiedników.

Negatywną ocenę podobnych manier podczas jedzenia wyrażają porównania zleksykalizowane z komponentem zoonimicznym⁹⁶ w rodzaju: *jeść jak*

⁹⁶ Zob. szerzej: W. WYSOCHAŃSKI: *Językowy obraz świata w porównaniach zleksykalizowanych. Na materiale wybranych języków*. Wrocław 2005; B. RODZIEWICZ: *Frazemy komparatywne z komponentem zoonimicznym w języku polskim, rosyjskim i niemieckim*. Szczecin 2007.

prosię, jeść jak świnia. Ich binarna struktura znaczeniowa *X je jak Y* obejmuje człon określany i określający powiązane relacją podobieństwa. Dokonując konceptualizacji i wartościowania rzeczywistości, ludzie przejawiają skłonność do przypisywania wyższych wartości różnym rzeczom i odpowiadającym im pojęciom, znajdującym się na niższych poziomach łańcucha bytu. Ujawnia się to w różnego rodzaju zabiegach kognitywnych, takich jak humanizacja (inaczej: antropomorfizacja, personifikacja). Mechanizm ten polega na przypisywaniu cech ludzkich bytom znajdującym się poniżej lub powyżej poziomu CZŁOWIEK. Jest to zarazem dość powszechne narzędzie wartościowania. Negatywnemu oraz pozytywnemu wartościowaniu podlegają różne zwierzęta⁹⁷. Świnia w wielu kulturach symbolizuje skrajną żarłoczność (nieumiarkowane obżarstwo, opilstwo, otchłań, w którą wszystko wpada, por. *Dobra świnia wszystko zje*)⁹⁸. Do najistotniejszych cech kojarzonych z wyglądem i charakterystycznym zachowaniem się tego zwierzęcia można zaliczyć: wszystkożerność, żarłoczne chrupkanie oraz tarzanie się w błocie. Wskazane cechy tworzą stereotypowy wyróżnik danego stworzenia. W procesie metaforyzacji pewne elementy rozważanego stereotypu mogą zostać uwypuklone i przeniesione na poziom człowieka (animalizacja, uzwierzczenie), por. *zrobić komuś świństwo*. Za szczególny przypadek animalizacji można uznać frazemy komparatywne charakteryzujące człowieka ze względu na sposób jedzenia w porównaniu z zachowaniem zwierząt. W tym wypadku relacja podobieństwa dotyczy sposobu obróbki pokarmu przy jednoczesnym rozciągnięciu wartości z poziomu zwierzęcego na poziom ludzki. Negatywnie nacechowane zwroty typu: *jeść jak prosię, jeść jak świnia*, odnoszą się do niechlujnego sposobu, w jaki człowiek je; sposobu porównywanego do instynktownego zachowania się tego zwierzęcia. Powstały obraz ujawnia zatem opozycję natura vs. kultura. Podobne wyrażenia wskazujące na zwierzęcość w sposobie jedzenia służą deprecjacji człowieka. Spostrzeżenia wynikające z obserwacji zachowania się ludzi i zwierząt utrwalone w języku wyrażają zarazem nasz stosunek do nich. Dominujący w językowym obrazie świata antropocentryzm i wiążący się z nim subiektywizm sprawiają, że na drabinie bytów człowiek jest istotą wyżej wartościowaną od zwierząt. Świadczy o tym istniejąca na gruncie wielu języków opozycja wyrazów używanych z jednej strony tylko w stosunku do ludzi, a z drugiej — tylko w odniesieniu do zwierząt (por. *głowa — łeb, jeść — żreć, umierać — zdychać* itp.)⁹⁹. Przeniesienie nazw zwierzęcych na ludzi powoduje, że nazwy te (z reguły) stają się pejoratywne i deprecjonujące (por.

⁹⁷ Zob. T.P. KRZESZOWSKI: *Miejsce aksjologii w semantyce kognitywnej*. W: IDEM: *Aksjologiczne aspekty semantyki językoznawczej*. Toruń 1999, s. 36—37.

⁹⁸ Zob. W. KOPALIŃSKI: *Słownik symboli*. Warszawa 2006, s. 423—424; J.C. COOPER: *Zwierzęta symboliczne i mityczne*. Przeł. A. KOZŁOWSKA-RYŚ, L. RYŚ. Poznań 1998, s. 269.

⁹⁹ Zob. Z. KEMPF: *Wyrazy „gorsze” dotyczące zwierząt*. „Język Polski” 1985, nr 2—3, s. 125—126.

ktoś żre jak świnia, ktoś obżarł się jak świnia, ktoś urżnął się jak świnia) lub żartobliwe, przy czym jednak terminy (od)zwierzęce nie podlegają (zazwyczaj) deprecjacji w odniesieniu do swych rzeczywistych nosicieli. Zwierzę z natury jest takie, a nie inne i zachowuje się w taki, a nie inny sposób, por. prymarne i sekundarne znaczenia leksemu *wszystkożerny* 1. *zool.* ‘odżywiający się wieloma rodzajami pokarmu o różnym charakterze’ *Wszystkożerne ssaki, owady.* 2. *pot. żart.* ‘taki, który zje wszystko, nie wybrzydza’ *Mój mąż jest wszystkożerny, byle tylko było z mięsem*¹⁰⁰.

Kolejne konotacje aktywowane przez czasownik *jeść* dotyczą ilościowego aspektu konsumpcji wyrażającego się w przeciwstawnych kategoriach: [dużo] [mało]. Negatywną ocenę osób jedzących powyżej normy, a zarazem łączywie (z niepohamowanym apetytem) zawierają porównania z komponentem zoonimicznym: *jeść jak wilk* oraz *jeść jak smok*. Wilk jako zwierzę drapieżne i dzikie w wielu kulturach jest postrzegany jako symbol okrucieństwa i nienasyceń, por. *głodny jak wilk, wilczy głód, wilczy apetyt, wilcza natura, wilcza zachłanność*. Skojarzenia z żarłocznością wywołuje również smok — postać mityczna, skrzydlaty potwór zięjący ogniem, z dużymi szponami i wielkim ogonem, pożerający ludzi i zwierzęta. Człowiek jedzący mało (poniżej normy, lecz w dostatecznej ilości) jest z kolei porównywany do zwierząt niewielkich rozmiarów, por. *jeść jak ptaszek, jeść jak kurczę (kurczak), jeść jak wróbel*. Ilustruje to użycie zarówno rodzajowych, jak i gatunkowych zdrobniałych nazw ptaków w funkcji nośnika porównania w przywołanych wcześniej fraze-mach komparatywnych z czasownikiem *jeść*.

Oprócz porównań zleksykalizowanych konotacje znaczeniowe [dużo] [mało] wyraża w polszczyźnie wiele innych związków frazeologicznych. Potęgowanie ilości przyjmowanego pożywienia obserwuje się w zwrotach z ob-razowymi określeniami miary, np. *jeść za dwóch, jeść za trzech, jeść za dzie-sięciu*. Z hiperbolizacją mamy również do czynienia w wypadku wyrażenia *ktoś je, jakby dna nie miał* wskazującego na dużą pojemność żołądka osoby jedzącej, a także porównania *najedzony jak beka* z nazwą artefaktu w funkcji nośnika porównania. Komponent *beka* (potoczne, zgrubiałe od *beczka*) wywo-łuje skojarzenia z powiększaniem się rozmiarów brzucha po obfitym jedzeniu, natomiast w wypadku frazeologizmów *ktoś je, aż mu się uszy trzęsą* oraz *ktoś je, aż mu oczy na wierzch wylażą* zostały utrwalone pewne fizjologicz-ne przejawy towarzyszące czynności jedzenia z dużym apetytem, mianowicie charakterystyczne ruchy małżowin usznych podczas żucia oraz powiększanie się gałek ocznych przy połykaniu pokarmu. Wyrażenie *jeść półgębkiem*, czyli ‘mało, niechętnie, bez apetytu’¹⁰¹, ukazuje, że ktoś je, ledwie otwierając przy tym usta.

¹⁰⁰ *Uniwersalny słownik języka polskiego*. T. 4..., s. 540.

¹⁰¹ *Ibidem*, t. 3, s. 516.

Wiele kontekstów z czasownikiem *jeść* uaktywnia ponadto konotacje dotyczące relacji, jakie zachodzą pomiędzy jedzeniem i pracą¹⁰². Na zależność jedzenia od pracy wskazują przysłowia: *Jeść swój chleb; Kto nie pracuje, ten nie je*. Sposób jedzenia (a szczególnie jego tempo) nierzadko przekłada się na stosunek do pracy, co utrwaliły przysłowia: *Jaki kto do jedzenia, taki do roboty; Kto prędko je, (ten) prędko i robi; Kto leniwo je, leniwo robi*.

Semantyczno-kulturowy opis czasownika *ŻREĆ*

Czasownik *żreć* 1a) ‘o zwierzętach: jeść’ (potoczne), b) ‘o człowieku: jeść coś łapczywie, chciwie, niechłujnie; pożerać’ (pospolite)¹⁰³, wywodzi się od pie. **g^uer-* ‘połykać’. Badany leksem występuje z różnymi przedrostkami, np. *nażreć się, obeżreć (się), užreć, zeżreć*. Jego postać wielokrotna to *-żerać*, por. *nażerać się, obżerać (się), pożerać, wyżerać, zżerać*. Psł. **žerti* ‘jeść’ było używane głównie w stosunku do zwierząt. Od niego pochodzi rzeczownik odczasownikowy **žirь* oznaczający ‘czynność jedzenia u zwierząt, żarcie, pożeranie’ oraz ‘pożywienie zwierząt, zwłaszcza zdobywane przez nie same’¹⁰⁴. Współczesne kontynuanty tych wyrazów odnoszące się do czynności jedzenia zwierząt zawierają częśćkę *żer-*, por. *żerować, żer* (przestarzałe), *żerowisko* (środowiskowe, łowieckie). Rdzeń *żer-* można ponadto wskazać w takich wyrazach pochodnych, jak: *roślinożerca* ‘zwierzę żywiące się roślinami’¹⁰⁵ (zoologiczne), *ludożerca* ‘człowiek, który zjada ludzkie mięso’¹⁰⁶, *wyżerka* ‘smaczne i obfite jedzenie, zjadanie smacznych potraw’¹⁰⁷ (potoczne) oraz *nadżerka* ‘niezbyt głęboki ubytek naskórka lub błony śluzowej powstały wskutek urazu mechanicznego lub procesu chorobowego’¹⁰⁸ (medyczne). Ostatni z przytoczonych leksemów stanowi przykład realizacji metafory pojęciowej USZKADZANIE CIAŁA TO JEDZENIE.

Rzeczownik odsłowny *żarcie* 2 a) ‘pokarm przygotowany dla zwierząt’ (potoczne), b) ‘jedzenie dla ludzi’¹⁰⁹ (pospolite) jest oparty na psł. imiesłowie czasu przeszłego **žr’ťь*. We współczesnej polszczyźnie potocznej na oznaczenie pożywienia używane są również jego derywaty, mianowicie: *żarło*

¹⁰² Na istnienie wyraźnych związków asocjacyjnych między konceptami PRACA i JEDZENIE w języku rosyjskim i polskim zwraca uwagę Gabriela Wilk. Zob. Г. Вильк: *Семантика труда в русско-польском языковом сопоставлении*. Katowice 2015, s. 115.

¹⁰³ *Uniwersalny słownik języka polskiego*. T. 4..., s. 1130.

¹⁰⁴ W. BORYŚ: *Słownik etymologiczny języka polskiego...*, s. 754.

¹⁰⁵ *Uniwersalny słownik języka polskiego*. T. 3..., s. 974.

¹⁰⁶ *Ibidem*, t. 2, s. 477.

¹⁰⁷ *Ibidem*, t. 4, s. 716.

¹⁰⁸ *Ibidem*, t. 2, s. 787.

¹⁰⁹ *Ibidem*, t. 4, s. 1115.

(pospolite, pogardliwe albo żartobliwe), *żarełko* (pospolite, pieszczotliwe). Osobę, która jada ponad miarę i łapczywie, nazywa się *żarłokiem* lub *obżarciuchem* (*obżarciuchem*). Zaburzenie odżywiania charakteryzujące się napadami objadania się, po których występują zachowania kompensacyjne, określa termin *żarłoczność psychiczna* (medyczne). Wielka, drapieżna i bardzo żarłoczna ryba żyjąca w oceanach i przyległych morzach strefy tropikalnej, subtropikalnej i umiarkowanej nosi nazwę *żarłacz* (*żarłacz ludojad*).

Współcześnie czasownik *żreć* to wyraz stylistycznie nacechowany (potoczny), używany zarówno w odniesieniu do zwierząt, jak i do ludzi, co ukazują przykładowe konteksty: *Konie jadły owies* (neutralne); *Konie żarły owies* (potoczne); *Goście jedzą kurczaka* (neutralne); *Goście żrą kurczaka* (potoczne, pospolite). Obserwuje się w tym wypadku rozszerzenie znaczenia leksykalnego tego czasownika. Dany wyraz pierwotnie oznaczał czynność jedzenia zwierząt. Jest to zatem przejaw animalizacji polegającej na przypisaniu człowiekowi niektórych elementów zachowania się charakterystycznych dla zwierząt z jednoczesnym ujemnym wartościowaniem: ‘dużo’, ‘łapczywie’, ‘niechlujnie’¹¹⁰, por.: *żarłoczne zwierzę*, *żarłoczne dziecko* ‘łapczywe’. Dotyczy to nie tylko sfery jedzenia. Podobne metaforyczne rozszerzenia obserwuje się również w domenach o bardziej abstrakcyjnym charakterze, głównie w obrębie relacji międzyludzkich, procesów mentalnych oraz zjawisk przyrodniczych, np. *ktoś się z kimś pożarł* ‘pokłócić się’, *dożyć komuś* ‘dokuczyć’, *ktoś patrzy na kogoś żarłocznie* ‘zachłannie’, *ktoś pożera kogoś/coś oczami/wzrokiem* ‘patrzy na kogoś, na coś z zachwytem, chciwością, pożądlivością’, *żarłoczny pocałunek* ‘pożałdliwy’, *ktoś pożera książki, smutek, pokusa, tęsknota żre kogoś*, wyrzuty sumienia *żrą kogoś*, *rdza żre karoserię*, *ogień pożerał lasy*, *grzejnik pożera dużo prądu*. Ekspresywny czasownik *żreć* i jego derywaty powtarzają zatem wybrane schematy metafor pojęciowych wytworzone przez centralną jednostkę pola jedzenia, np. NISZCZENIE KOGOŚ TO JEDZENIE, ZACHWYT NAD KIMŚ TO JEDZENIE, CZYTANIE TO JEDZENIE, NISZCZENIE JAKICHŚ PRZEDMIOTÓW TO JEDZENIE, ZUŻYWANIE ENERGII, ZASOBÓW, PIENIĘDZY, CZASU ITP. TO JEDZENIE itd.

Model znaczeniowy leksemu *żreć* obejmuje następujący zestaw cech konotacyjnych:

Leksem ŻREĆ

Archisem:

[jeść]

Semy specyficzne:

[zwierzęcy]

¹¹⁰ Czasownik *żreć* od początków swego istnienia oznaczał ‘jedzenie gwałtowne’. Dlatego mógł być użyty do wyrażenia „gorszego” sposobu jedzenia zwierząt. Zob. Z. KEMPF: *Wyrazy „gorsze” dotyczące zwierząt...*, s. 132–133.

Semy konotacyjne:

kwalifikator: [potoczne] [pospolite]

[jeśli człowiek żre, to je coś niechlujnie, łapczywie (zwykle dużo i do przesady), dlatego mówimy: *żreć jak pies*, *żreć jak świnia*, *żreć jak wilk*, *żreć jak wół*]

[jeśli jakaś substancja żre ciało ludzkie lub jakieś przedmioty, to działa na nie niszcząco, dlatego mówimy *substancja żrąca*]

Najczęstsze skojarzenia, jakie wywołuje czasownik *żreć*, dotyczą niechlujnego, łapczego sposobu jedzenia czegoś w dużych ilościach. Składniki konotacyjne [niekulturalnie] [dużo] zostały utrwalone w utartych porównaniach charakteryzujących człowieka ze względu na sposób jedzenia przez odniesienie do świata zwierząt. Oprócz omawianych już komponentów: *świnia* i *wilk*, w zleksykalizowanych porównaniach z czasownikiem *żreć* notuje się także użycie zoonimów: *pies* oraz *wół*. Pies utrwalił się w tradycji kultury jako symbol padlinożerstwa, wcielenie wielu wad, m.in. właśnie obżarstwa i łapczywości¹¹¹.

W zestawie cech konotacyjnych czasownika *żreć* można ponadto wskazać składnik [niszczyć] w odniesieniu do szkodliwego działania jakichś substancji. Dane znaczenie zostało utrwalone w licznych kolokacjach o charakterze terminologicznym, np. *żrący kwas*, *dym*, *soda żrąca*, *ług żrący*.

Semantyczno-kulturowy opis czasownika есть

Według rosyjskich źródeł etymologicznych, czasownik *есть* w znaczeniu ‘принимать пищу, еду’ (przyjmować pożywienie, jeść) jest poświadczany od X wieku. Omawiany leksem wywodzący się od psł. **ěsti* był używany w odniesieniu do zwierząt¹¹². Wyrazy te mają pie. źródłosłów **ed-* ‘jeść’. Dana część występuje w derywatach oznaczających pożywienie, tj. *еда* ‘jedzenie’ oraz *снeдь* ‘jedzenie, jadło’. W języku rosyjskim główny posiłek w ciągu dnia oznacza wyraz *обeд* ‘obiad’, a czynność spożywania obiadu wyraża czasownik *обeдaть*. Pożywienie nadające się do jedzenia oznaczają przymiotniki *сьeдoбный* i *снeдный* (książkowe, przestarzałe). Osobę do wyżywienia, a zarazem kogoś, kto lubi dobrze zjeść, potocznie określa się mianem *едoк*. O osobie objadającej się nadmiernie mówi się *едун* (*едoхa*), *обьeдалa*. Osobę żyjącą na cudzy koszt oznacza wyraz *дaрмoед*. To samo znaczenie przekazuje

¹¹¹ Zob. W. KOPALIŃSKI: *Słownik symboli...*, s. 317—320.

¹¹² Zob. A.B. СЕМЕНОВ: *Этимологический словарь русского языка*. Москва 2003. <http://evartist.narod.ru> [dostęp: 20.09.2017]; Н.М. ШАНСКИЙ, Т.А. БОБРОВА: *Школьный этимологический словарь русского языка. Происхождение слов*. Москва 2004. <http://www.endic.ru> [dostęp: 20.09.2017].

leksem *туняедец* zawierający z kolei cząstkę *-яд-*. Rdzeń *-ед-* wchodzi ponadto в skład nazw precyzujących rodzaj przyjmowanego pokarmu: *короед* ‘мелкий жук бурого или черного цвета, живущий в коре и древесине деревьев’¹¹³ (drobny chrząszcz żyjący pod korą lub w drewnie drzew (szkodnik drzew)), *людоед* ‘первобытный человек, дикарь, употребляющий в пищу человеческое мясо’¹¹⁴ (człowiek zjadający ludzkie mięso), а także termin *заеда* ‘заболевание слизистой оболочки и кожи углов рта’¹¹⁵ (zajad) używany на określenie stanów zapalnych kątów ust. Przymiotnik *едкий* jest używany в odniesieniu do substancji o działaniu żrącym, por. *едкая кислота*, *едкий дым*. Wyraża on również znaczenie przenośne: ‘zjadliwy, złośliwy, uszczypliwy’, por. połączenia: *едкая горечь обиды*, *едкая ирония*, *едкий фельетон*.

We współczesnym języku rosyjskim słowo *яд* oznacza substancję trującą. Jest to także potoczne określenie szkodliwych dla organizmu produktów spożywczych, co ukazują przykładowe konteksty: *Никотин и водка — яд*; *Сахар для диабетиков — яд*. Badacze podkreślają wyraźny związek między staroruskim *ядь* ‘еда, кушанье’ (jedzenie), ‘пропитание’¹¹⁶ (wyżywienie) i współczesnym *яд* ‘вещество, способное вызвать отравление живого организма’¹¹⁷ (trucizna), por. wyrażenia: *ядовитый гриб*, *ядовитое вещество*. Na tej podstawie prawdopodobnie wykształciły się znaczenia przenośne lekseму *ядовитый* ‘злбный, язвительный’¹¹⁸ (zjadliwy, złośliwy, uszczypliwy) widoczne в użyciach: *ядовитый старик*, *ядовитый характер*, *ядовитая речь*, *ядовитая улыбка* itp. Jedzenie to zatem także niszczenie, co oddają następujące rosyjskie metafory pojęciowe: РАЗРУШАТЬ ТЕЛО — ЭТО ЕСТЬ, РАЗРУШАТЬ КАКОЙ-ТО ПРЕДМЕТ — ЭТО ЕСТЬ, ГУБИТЬ КОГО-ТО — ЭТО ЕСТЬ.

W zrekonstruowanym modelu semantycznym czasownika *есть* można wyróżnić następujące składniki konotacyjne:

Leksem ЕСТЬ

Archisem:

[есть]

Semy specyficzne:

[—]

Semy konotacyjne:

kwalifikator: [—]

¹¹³ *Большой толковый словарь русского языка...*, s. 459.

¹¹⁴ *Ibidem*, s. 510.

¹¹⁵ <https://ru.wikipedia.org> [dostęp: 13.09.2017].

¹¹⁶ В.В. Колесов, Д.В. Колесова, А.А. Харитонов: *Словарь русской ментальности*.

Т. 1. Санкт-Петербург 2014, s. 245.

¹¹⁷ *Большой толковый словарь русского языка...*, s. 1531.

¹¹⁸ *Ibidem*, s. 1532.

- [есть — это обрабатывать и вводить пищу в рот определенным образом, поэтому о человеке, который ест жадно, неопрятно, не соблюдая этикета, говорим, что он *ест как зверь (звереныш), ест как голодный пес, ест как свинья, ест как собака*]
- [есть — это угождать своему телу, поэтому о человеке, который поглощает пищу в большом количестве, жадно, алчно, с аппетитом, мы говорим, что он *ест как акула, ест как бегемот, ест как кабан, ест как крокодил, ест как прорва, ест как удав, ест в три горла, ест за двоих, ест за троих, ест за четверых, ест за десятерых, ест так, что за ушами трещит, ест так, что заушницы краснеют, ест (уплетает, уписывает) за обе щеки*]
- [есть — это удовлетворять свою потребность в еде, поэтому о человеке, который ограничивается минимальным для поддержания формы количеством пищи и ест мало, но в достаточном количестве, мы говорим, что он *ест как воробышек (воробушек), ест как зайчик, ест как котенок, ест как куренок, ест как птенец, ест как птичка, ест как цыпленок*]
- [есть — это вкушать плоды своего труда, поэтому мы говорим, что *кто-то не даром или не зря хлеб ест*, а также *Кто не работает, тот не ест; Кто ест скоро, тот и работает скоро*]
- [если какое-то вещество причиняет повреждение каким-л. предметам или болезненное, неприятное ощущение телу человека, то оно определяется термином *едкое вещество*]

Na podstawie zestawienia najczęściej używanych w języku rosyjskim związków frazeologicznych, utartych porównań oraz przysłów z czasownikiem *есть* można zauważyć, że wiąże się z nim pięć najistotniejszych konotacji, ściślej rzecz biorąc: [некультурно] [много] [мало] [работая на свое содержание] [разрушать].

Pierwsza z wyróżnionych konotacji semantycznych dotyczy niekulturalnego sposobu jedzenia. Dana cecha konotacyjna została utrwalona w wielu porównaniach do zwierząt, por. *есть как зверь (звереныш), есть как голодный пес, есть как свинья, ест как собака*. Instynktowny sposób zaspokajania potrzeb pokarmowych przez zwierzęta (domena natury) w wyniku zabiegu kognitywnego zwanego animalizacją został przeniesiony na człowieka w celu napiętnowania niewłaściwego zachowania się w trakcie jedzenia (domena kultury). Negatywnemu wartościowaniu zwierzęcości w sposobie, w jaki jedzą ludzie, służy użycie jako nośnika porównania nazw ogólnych zwierząt dzikich i drapieżnych *зверь* oraz *звереныш* (zazwyczaj o dziecku). Nazwa istoty młodej wywołuje dodatkowo skojarzenie z brakiem odpowiednich umiejętności i manier przy stole. Najczęściej przywoływanym zwrotem oceniającym niechlujny sposób jedzenia człowieka jest utarte porównanie z komponentem *свинья*. Spośród nazw innych zwierząt domowych w zgromadzonym mate-

riale występują ponadto zoonimy wskazujące na płeć (por. *собака* i *пес*). Warto zauważyć, że komponent *пес* ‘самец собаки’¹¹⁹ (samiec psa) występuje ponadto z określeniem *голодный* pełniącym funkcję intensyfikatora.

Kolejne konotacje dotyczą charakterystyki ilościowej rozpatrywanej czynności. Ujemną ocenę osób jedzących dużo, a zarazem zachłannie i łapczywie wyrażają liczne porównania z komponentem zoonimicznym, por. *есть как акула, есть как бегемот, есть как кабан, есть как крокодил, есть как удав*. Do nazw zwierząt domowych wywołujących skojarzenie ‘jeść w dużych ilościach’ zalicza się komponent *кабан* oznaczający samca świni. Analogiczne asocjacje wywołują nazwy zwierząt dzikich i egzotycznych, np. *акула* ‘rekin’, *бегемот* ‘hipopotam’, *крокодил* ‘krokodyl’ czy *удав* ‘boa dusiciel’. Dla drapieżnych rekinów i krokodyli charakterystyczne są duże szczęki z ostrymi zębami. Hipopotamy to zwierzęta roślinożerne dużych rozmiarów z ogromnym pyskiem, które w ciągu doby mogą zjeść do siedemdziesięciu kilogramów pokarmu. Boa dusiciel poluje na niewielkie ssaki, dusi je, a następnie połyka w całości. W wypadku rozpatrywanych porównań zachodzi projekcja najistotniejszych cech związanych z budową ciała, narządów układu pokarmowego oraz ze sposobem odżywiania się wymienionych gatunków zwierząt na człowieka (z odpowiednim wartościowaniem). Nieprzypadkowo więc krokodyl i hipopotam zapisały się w kulturze jako zwierzęta symbolizujące żarłoczność¹²⁰.

Oprócz porównań do zwierząt znaczenie ‘jeść bardzo dużo’ realizuje również w języku rosyjskim porównanie *есть как пропва*, czyli jak żarłok (wulgarne, potoczne, pospolite). Warto podkreślić, że wyraz *пропва* w sensie prymarnym oznacza głęboką jamę, a przenośnie jest też używany w znaczeniu ‘worek bez dna’ (por. ‘глубокая, бездонная яма; пропасть, бездна’, ‘то, что требует постоянных, непрерывных затрат, усилий’¹²¹). Wydaje się, że skojarzenia dotyczące dużej pojemności w odniesieniu do artefaktów mogły być podstawą rozszerzenia i przeniesienia tego aspektu znaczenia na człowieka z pojemnym żołądkiem odznaczającego się niepohamowaną żarłocznością.

Z kolei człowiek jedzący mało jest najczęściej porównywany do zwierząt niewielkich rozmiarów (głównie ptaków i niektórych ssaków). Dana konotacja semantyczna utrwaliła się w zwrotach: *есть как воробышек (воробушек), есть как зайчик, есть как котенок, есть как куренок, есть как птенец, есть как птичка* oraz *есть как цыпленок*. Nośnikiem obrazowego porównania są w tym wypadku nazwy istot młodych oraz formacje deminutywne uwydatniające znaczenie ‘мало’.

¹¹⁹ Ibidem, s. 826.

¹²⁰ Zob. W. KOPALIŃSKI: *Słownik symboli...*, s. 107–108, 167–168.

¹²¹ *Малый академический словарь*. Ред. А.П. ЕВГЕНЬЕВА. Москва 1957–1984. <http://www.endic.ru/academic/Prorva-48990.html> [dostęp: 8.05. 2017].

W języku rosyjskim oprócz porównań zleksykalizowanych konotacje związane z charakterystyką ilościową wyrażające się przeciwstawnymi kategoriami: [много] [мало], przekazują także inne związki frazeologiczne. Hiperbolizację w odniesieniu do ilości spożywanego pokarmu wyrażają frazeologizmy z określeniami miary *есть за двоих* (*трoих, четверых, десятирoих*), a więc tyle, ile mogą zjeść łącznie dwie, trzy, cztery osoby lub dziesięć osób. Podobny sens oddają wyrażenia: *есть в тpи горла* oraz *есть (уплетать, уписывать) за обе щеки*, w których obrazowy mechanizm zwielokrotnienia dotyczy narządów anatomicznych ściśle związanych z czynnością jedzenia. W strukturze niektórych frazeologizmów zostały odwzorowane pewne oznaki natury fizjologicznej, które ujawniają się przy jedzeniu, a wskazują na jego intensywność, np. ruchy szczęk z charakterystycznymi odgłosami żucia (*есть так, что за ушами трещит*) czy zaczerwienienie twarzy w wyniku wkładanego w tę czynność wysiłku (*есть так, что заушицы краснеют*).

W portrecie semantycznym czasownika *есть* ważną pozycję zajmuje również cecha konotacyjna: [*работая на свое содержание*]. Wiele bowiem rosyjskich przysłów zawierających w swej strukturze komponent *есть* wskazuje na istnienie ścisłej zależności między jedzeniem i pracą, np. *кто-то не даром (не зря) хлеб ест*; *Кто не работает, тот не ест*. Sposób jedzenia (zwłaszcza tempo) wyraża też odpowiedni stosunek człowieka do pracy, co oddaje przysłowie *Кто ест скоро, тот и работает скоро*.

W zrekonstruowanym zestawie cech konotacyjnych czasownika *есть* można ponadto wyróżnić składnik [*разрушать*] dotyczący niszczącego działania pewnych substancji na ciało człowieka lub przedmioty materialne. Dane znaczenie zostało konwencjonalnie utrwalone w licznych kolokacjach o charakterze terminologicznym, np. *едкое вещество, едкая кислота, едкий дым*.

Semantyczno-kulturowy opis czasownika *жрать*

We współczesnym języku rosyjskim ekspresywnie nacechowany czasownik *жрать* ‘żreć’ wyraża następujące znaczenia: ‘есть с жадностью (о животных) (jeść łapczywie (potocznie o zwierzętach)), ‘есть жадно и много (о человеке)’ (jeść dużo i łapczywie (wulgarnie o człowieku)) oraz ‘пить много спиртного’¹²² (pić alkohol w dużych ilościach (środowiskowe)). Jego forma wyjściowa miała postać **gъrti* ‘пожирать (с шумом)’¹²³, por. *горло* ‘gardło, gardziel’. Według źródeł etymologicznych, czasownik *жрать*

¹²² *Большой толковый словарь русского языка...*, s. 308.

¹²³ В.В. Колесов, Д.В. Колесова, А.А. Харитонов: *Словарь русской ментальности*. Т. 1..., s. 270.

początkowo był wyrazem neutralnym używanym w znaczeniu ‘jeść’ (głównie w odniesieniu do zwierząt)¹²⁴. Do jego derywatów zaliczają się potoczne (wulgarne) nazwy ogólne pożywienia z rdzeniem *жра-*, takie jak: *жратва* oraz *жрочка* ‘żarcie’.

Rozpatrywana rodzina wyrazów obejmuje również słownictwo zawierające oboczną częśćkę *-жор-*. Znaczenie intensywnego pochłaniania pożywienia przez zwierzęta (głównie ryby), a zarazem nienasyconego (wilczego) apetytu ludzi wyraża leksem *жор* (kwalifikowany odpowiednio jako: zoologiczne oraz potoczne, żartobliwe). Na nieumiarkowanie człowieka w jedzeniu wskazuje wyraz *обжорство* (obżarstwo). Dwurodzajowy rzeczownik *обжора* oznacza osobę objadającą się nadmiernie, czyli obżartucha, żarłoka. Z kolei przymiotnik *прожорливый* (żarłoczny) określa zwierzęta oraz osoby o nienasyconym apetycie, jadające dużo i łapczywie, por. *прожорливые поросята, прожорливые дети*.

Można zatem wnosić, że konotacje nieumiarkowania i łapczywości w jedzeniu ujawniające się w znaczeniach derywatów czasownika *жрать* są wyrazem animalizacji, czyli przypisywania człowiekowi pewnych elementów zachowania się zwierząt (ujemnie wartościowanych). Naturalna zwierzęca gwałtowność w zaspokajaniu potrzeb pokarmowych została w tym wypadku uwypuklona i przeniesiona na człowieka w procesie metaforyzacji. Tego typu rozszerzenia występują również w innych bardziej abstrakcyjnych domenach. Synonimy ekspresywne *жрать* i *пожирать* powielają niektóre schematy metafor pojęciowych, jakie realizuje bazowy czasownik pola jedzenia — *есть*. Dotyczy to relacji międzyludzkich, procesów mentalnych lub zjawisk obserwowanych w przyrodzie. Świadczą o tym następujące przykłady realizacji metafor pojęciowych: *восхищаться кем-то — это есть*, pr. *Пожирать глазами или взглядом, читать — это есть*, pr. *Пожирать приключенческие романы, поглощать какие-то предметы или явления окружающей действительности — это есть*, pr. *Пламя с хрустом пожирает поленья, расходовать энергию, ресурсы, деньги, время и т.п. — это есть*, pr. *Машина жрет много бензина*.

Zrekonstruowany schemat semantyczny czasownika *жрать* obejmuje następujące składniki konotacyjne:

Leksem ЖРАТЬ

Archisem:

[есть]

Semy specyficzne:

[животный]

¹²⁴ Н.М. ШАНСКИЙ, Т.А. БОБРОВА: *Школьный этимологический словарь...*

Semy konotacyjne:

kwalfikator: [разговорно-сниженное] [грубое] [неодобрительное]

[если человек жрет, то он ест что-то с жадностью, неопрятно, не соблюдая этикета, чаще всего в большом количестве, поэтому мы говорим: *жрет как голодный волк, жрет как кабан, жрет как корова, жрет как прорва, жрет как свинья, жрет как собака, пожирает как саранча, жрет в три горла (в три глотки), жрет лошадиное мясо как турки*]

Dla czasownika *жрать* najistotniejsze są konotacje dotyczące kultury jedzenia oraz ilościowego aspektu konsumpcji. Niechlujny sposób jedzenia [некультурно] wiąże się zwykle z łapczywością, która z kolei przekłada się na dużą ilość spożywanego pokarmu [много]. Przykładem konwencjonalnego zapisu wyróżnionych konotacji znaczeniowych są powszechne w użyciu porównania z komponentem zoonimicznym. W funkcji nośnika porównania przy czasowniku *жрать* występują głównie nazwy zwierząt domowych (np. *свинья, собака, кабан, корова*). W prawostronnym kontekście blisko-znacznego czasownika *пожирать* notuje się ponadto użycie komponentu *саранча* ‘szarańcza’. Ta nazwa ogólna obejmuje żywiące się trawami owady, które łączą się w stada, niszcząc roślinność spotkaną na swojej drodze. Ze względu na tę właśnie cechę szarańcza stanowi personifikację zachłanności i chciwości¹²⁵.

Oprócz nazw zwierząt w strukturze utartych porównań z czasownikiem *жрать* notuje się również użycie komponentów oznaczających osoby, por. *жрать как прорва, жрать лошадиное мясо как турки*. Na spożywanie pokarmu w dużych ilościach wskazuje ponadto frazeologizm *жрать в три горла (в три глотки)* ze specyficznym określeniem miary wyrażonym za pomocą nazw części ciała uczestniczących w procesie odżywiania. Dane wykładniki charakterystyki ilościowej w odniesieniu do spożywanego pokarmu stanowią zarazem ilustrację zamiany metonimicznej ‘część ciała za osobę jedzącą’, a więc tyle, ile mogą zjeść łącznie trzy osoby.

Wnioski porównawcze

Trzeci etap analizy semantycznej centralnych czasowników mieszczących się w polu jedzenia miał na celu wykrycie składników konotacyjnych ujawniających się w znaczeniu rozpatrywanych leksemów (konotacji systemowych) oraz próbę rekonstrukcji wyłaniającego się z nich językowego obrazu jedzenia. Wyniki dociekań semantycznych przeprowadzonych w obrębie poszczególnych grup materiałowych dają podstawy do wyprowadzenia wniosków porównawczych.

¹²⁵ Zob. J.C. COOPER: *Zwierzęta symboliczne i mityczne...*, s. 265.

W wypadku polskiego czasownika *jeść* można wskazać cztery podstawowe konotacje semantyczne: [niekulturalnie] [dużo] [mało] [pracując na swoje utrzymanie]. Analogiczne składniki konotacyjne można przypisać rosyjskiemu czasownikowi *есть*, tzn.: [некультурно] [много] [мало] [работая на свое содержание]. Dany leksem jednak uaktywnia przy tym konotację: [разрушать], związaną z procesami niszczenia (korozji) zachodzącymi w przyrodzie, która z kolei nie przysługuje polskiemu *jeść*. Por. kolokacje: *едкое вещество, едкая кислота, едкий дым*/*substancja jedząca.

Jeśli chodzi o ekspresywne synonimy centralnych jednostek w polu czasowników jedzenia, można zauważyć, że leksemy *žreć/жрать* zawierają stosunkowo wyraziste konotacje dotyczące jedzenia niekulturalnego oraz jedzenia w dużych ilościach. Ekspresywny czasownik *žreć* — [jeść] [niekulturalnie] [dużo] — obejmuje ponadto konotację [niszczyć] odnoszącą się do zjawisk przyrodniczych, co potwierdzają połączenia typu: *žrący kwas, płyn, дым, soda žраца, луг žрący*. Jej występowania nie stwierdza się z kolei w znaczeniu rosyjskiego *жрать* [есть] [некультурно] [много], por. nieakceptowane połączenie: **жрущее вещество*.

Jak już powiedziano, w systemach obu języków najsilniej zostały utrwalone konotacje w zakresie kultury jedzenia oraz ilościowej charakterystyki przyjmowanego pożywienia (głównie w postaci utartych porównań i frazeologizmów). Za ważny mechanizm wartościowania należy w tym wypadku uznać animalizację polegającą na tym, że pewne cechy zwierzęce są rzutowane na człowieka wraz z odpowiednim wartościowaniem. Na podstawie analizy obu grup materiałowych można zauważyć, że wyobrażenia na temat badanego wycinka rzeczywistości pozajęzykowej są zdecydowanie zbieżne. Funkcję nośnika porównania w strukturze polskich i rosyjskich frazemów komparatywnych z czasownikami *jeść/есть* oraz *žreć/жрать* pełnią nazwy zwierząt wywołujące określone skojarzenia kulturowe.

Z niekulturalnym sposobem jedzenia czegoś (zazwyczaj też w dużych ilościach) w obu porównywanych językach wiąże się przede wszystkim komponent *świnia/свинья*, por. *jeść jak świnia/есть как свинья, žreć jak świnia/жрать как свинья*. W poszczególnych językach notuje się też porównania zawierające nazwę istoty młodej (*jeść jak prosię*) lub nazwę samca świni (*есть/жрать как кабан*). Przy czasownikach jedzenia w funkcji nośnika porównania mogą się ponadto pojawiać nazwy innych zwierząt domowych, por. *žreć jak pies, žreć jak wół/есть/жрать как собака, есть как голодный пес, жрать как корова*. Przytoczone przykłady ujawniają jednak pewne różnice formalne odzwierciedlające zarazem odmienne sposoby widzenia świata zachowane w strukturze poszczególnych języków. Materiał języka polskiego pokazuje, że komponent *pies* przejawia raczej tendencję do łączliwości z ekspresywnym czasownikiem *žreć*, podczas gdy w języku rosyjskim z nazwą gatunkową *собака* łączy się zarówno neutralny czasownik *есть*, jak i nace-

chowany *жрать*. Leksem *есть* może się także łączyć z nazwą samca psa (wraz z dodatkowym określeniem intensyfikującym), por. *есть как голодный пес*. Podobną międzyjęzykową „asymetrię” w prawostronnym kontekście ekspresywnych czasowników *žreć/жрать* ilustrują porównania z nazwą samca w języku polskim i z nazwą samicy w języku rosyjskim (por. *wół* — *корова*). W rozpatrywanej grupie utartych porównań liczną reprezentację mają także ogólne oraz gatunkowe nazwy zwierząt dzikich (z reguły drapieżnych), nie- rzadko przy tym egzotycznych, por. *есть как акула, есть как бегемот, есть как зверь (звереныш), есть как крокодил, пожирать как саранча, есть как удав, жесть/žreć jak wilk, жрать как голодный волк*. Materiał obu języków poświadcza, że czasowniki *žreć/жрать* w funkcji obiektu porównania przyłączają komponent *wilk/волк* (w języku rosyjskim z dodatkowym intensyfikatorem). Jak pokazują zgromadzone przykłady, w polszczyźnie w strukturze utartych porównań opisujących człowieka jedzącego dużo i żarłocznie najczęściej są używane nazwy zwierząt charakterystycznych dla obszaru Europy Środkowo-Wschodniej. Z kolei w języku rosyjskim zaznacza się dodatkowo tendencja do użycia nazw dzikich zwierząt egzotycznych, takich jak: krokodyl, rekin, hipopotam, boa dusiciel czy szarańcza. Choć polski *Słownik porównań* nie odnotowuje porównania z komponentem *szarańcza*, to jednak w Narodowym Korpusie Języka Polskiego możemy odnaleźć jego użycie przy wielokrotnym czasowniku *wyjadać*:

- (1) *Nogi bolały nas, byliśmy głodne, przed nami szła fala ludzi, którzy wyjadali wszystko jak szarańcza.*

Do omawianej grupy utartych porównań zalicza się również zwrot *jeść jak smok* z komponentem oznaczającym zwierzę mityczne (z ogromną ziejącą ogniem paszczą, pożerające ludzi i zwierzęta, symbol żarłoczości). Podobnych przykładów nie dostarcza z kolei materiał języka rosyjskiego.

Oba konfrontowane systemy wyraźnie utrwaliły także przeciwstawną do omawianej konotację dotyczącą spożywania pokarmu w niewielkiej ilości. Jako nośnik obrazowych porównań, najczęściej są w tym wypadku używane nazwy istot młodych (rodzajowe i gatunkowe, głównie ptaków) oraz formacje deminutywne, podkreślające znaczenie ‘mało’, por. *jeść jak kurczę (kurczak), ptaszek, jak wróbelek/есть как воробышек (воробушек), как зайчик, как котенок, как куренок, как птенчик, как птичка, как цыпленок*.

W świetle przeanalizowanych danych językowych systemowo utrwalone w nich porównania do świata zwierząt należy uznać za jeden z najbardziej rozpowszechnionych mechanizmów wyrażania charakterystyki człowieka ze względu na określoną manierę jedzenia. Rozpatrywany materiał ujawnia natomiast sporadyczne przypadki użycia w prawostronnym kontekście czasowników jedzenia nazw osób lub artefaktów. W języku rosyjskim konotację dotyczącą jedzenia czegoś w dużych ilościach zachowało porównanie z kom-

ponentem oznaczającym człowieka żarłocznego (*есть/жрать как прова*) oraz porównanie z etnonimem oznaczającym ludność pochodzenia tatarskiego (*жрать лошадиное мясо как турки*). Jedyne przykłady użycia nazwy artefaktu jako nośnika porównania dostarcza z kolei polszczyzna w postaci wyrażenia *najedzony jak beka*. Wzdęty po obfitym jedzeniu brzuch porównano w nim do dużego drewnianego pojemnika służącego do przechowywania płynów i produktów sypkich. Zgrubiałe określenie *beka* zostało przyłączone przez formę imiesłowu biernego od czasownika *najeść się*. Dla przywołanych tu przykładów utartych porównań nie można wskazać odpowiedników w poszczególnych językach.

Konotacje znaczeniowe: [dużo] [mało]/[много] [мало], zachowały się ponadto w strukturze wielu innych polskich i rosyjskich frazeologizmów z czasownikami jedzenia. Materiał obu języków ujawnia wyrażenia *jeść za dwóch* (*za trzech, za dziesięciu*)/*есть за двоих* (*за троих, за четверых, за десяти*), w których rozważane czasowniki łączą się z obrazowymi określeniami miary wskazującymi na dużą ilość przyjmowanego pożywienia. Osobie jedzącej dużo przypisuje się daną charakterystykę przez zwielokrotnienie dotyczące racji pokarmowej, a więc tyle, ile mogą zjeść łącznie dwie osoby (lub więcej osób). W języku rosyjskim notuje się ponadto frazeologizm *есть в три горла/жрать в три горла* (*в три глотки*) z określeniami miary wyrażonymi w postaci nazw części ciała biorących udział w procesie odżywiania. Mechanizm zwielokrotnienia dotyczący ilości spożywanego pokarmu realizuje się za pośrednictwem zamiany metonimicznej ‘część ciała za osobę jedzącą’, tzn. tyle, ile mogą zjeść łącznie trzy osoby.

W obu porównywanych grupach materiałowych wyraziste odzwierciedlenie znajdują także konotacje dotyczące niektórych fizjologicznych przejawów jedzenia czegoś w dużych ilościach, energicznie i z apetytem. Związki frazeologiczne z czasownikami jedzenia *ktoś je, jakby dna nie miał* oraz *есть* (*унлеть, уписывать*) *за обе щеки* nawiązują do budowy anatomicznej (a ściślej: do dużej pojemności żołądka osoby jedzącej). Na charakterystyczne ruchy małżowin usznych podczas żucia oraz powiększanie się gałek ocznych przy połykaniu wskazują odpowiednio zwroty: *ktoś je, aż mu się uszy trzęsą, ktoś je, aż mu oczy na wierzch wylażą*. W strukturze znaczeniowej rosyjskich frazeologizmów: *есть так, что за ушаму трещит, есть так, что заушницы краснеют*, zostały natomiast odwzorowane: intensywne ruchy szczęk z charakterystycznymi odgłosami żucia oraz zaczerwienienie twarzy towarzyszące energicznej konsumpcji. Z kolei obraz jedzenia czegoś bez apetytu i w niewielkiej ilości utrwalił się w języku polskim pod postacią wyrażenia *jeść półgębkiem*, czyli ledwie otwierając usta.

Obserwacja kontekstów z polskimi i rosyjskimi czasownikami jedzenia pozwala ponadto zauważyć, że w obu językach uruchamiają one wyraźne konotacje dotyczące pracy. Relacje zachodzące między jedzeniem i pracą do-

kumentują liczne przysłowia. Na bezpośrednią zależność jedzenia od pracy wskazuje silnie utrwalone w polskiej i rosyjskiej tradycji przysłowie *Kto nie pracuje, ten nie je/Kmo не рабѳаеи, тѳи не ест*¹²⁶. W obu językach zachowały się również przysłowia, w których sposób jedzenia (zwłaszcza jego tempo) przekłada się na stosunek człowieka do pracy, por. *Kto прѳедко је, (теи) прѳедко и робѳи/Kmo ест скопо, тѳи и рабѳаеи снопо*.

Zarysowana próba rekonstrukcji językowego obrazu jedzenia przeprowadzona na podstawie analizy najczęściej używanych frazeologizmów i przysłów z centralnymi czasownikami rozpatrywanej klasy semantycznej upoważnia do stwierdzenia, że wykształciły one zasadniczo zbieżne zestawy cech konotacyjnych. Wyodrębnione konotacje systemowe utrwaliły się na podstawie obserwacji rzeczywistości pozajęzykowej: mają one swe źródła w doświadczeniu fizycznym oraz społeczno-kulturowym człowieka. Analiza zgromadzonego materiału badawczego pod kątem zawartego w nim obrazu jedzenia pozwoliła na uchwycenie wyraźnych podobieństw oraz pewnych subtelnych różnic (formalnych i semantycznych) w portretowaniu czynności jedzenia oraz rozmaitych jej aspektów ujawniających się w języku polskim i rosyjskim.

Semantyczno-kulturowy opis wybranych polskich ekspresywnych czasowników jedzenia

Analiza składnikowa wykazała, że czasowniki jedzenia tworzą obszerny i zróżnicowany zbiór (pole semantyczne). Konstrukcyjny trzon (centrum) tego pola stanowi leksyka neutralna o podstawowych właściwościach klasyfikacyjnych i największej frekwencji użycia (stosunkowo łatwa do zarejestrowania). Na podstawie zgromadzonego materiału leksykalnego można jednak zauważyć, że elementy centralne w polu czasowników jedzenia tworzą rozbudowane szeregi synonimów ekspresywnych.

Na część denotacyjną sememu składa się klasem (semy ogólne) i semantem (semy specyficzne). Z kolei wirtuem (semy potencjalne) — na jego część konotacyjną. Istnieją pewne klasy wyrazów, które poza ich znaczeniem de-

¹²⁶ Przysłowia te nawiązują do napomnienia św. Pawła skierowanego w liście do Tesaloniczan (II 3, 10): *Kto nie chce pracować, niech też nie je. Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych*. Oprac. Zespół Biblistów Polskich z inicjatywy Benedyktynów Tynieckich. Poznań 2002, s. 1370. Myśl tę wielokrotnie później parafrazowano. Warto jako ciekawostkę odnotować, że do pierwszej konstytucji radzieckiej z 1918 roku w ramach artykułu 18. dotyczącego powszechnego obowiązku pracy włączono następujący przepis: *Не трудящийся, да не ест!*. Zob. *Конституция РСФСР Принята V Всероссийским съездом Советов в заседании от 10 июля 1918 года*. <http://www.hist.msu.ru/ER/Text/cnst1918.htm> [dostęp: 15.05.2017].

notacyjnym cechują rozliczne skojarzenia o charakterze grupowym bądź indywidualnym. Dane składniki zaliczają się do semów potencjalnych. Są one jednak uważane za peryferyczne, wobec czego w opisie znaczenia wyrazów zwykle umieszcza się je na końcu. Jako że analiza składnikowa nie zakłada odróżniania od siebie synonimów niezależnie od zawartej w nich ekspresywności¹²⁷, wyrazy ekspresywne jako synonimy nazw neutralnych (oficjalnych) z góry wyklucza się z rozważań dotyczących struktury pola i jego granic. Synonimy ekspresywne w żaden sposób nie naruszają ani struktury pola, ani jego granic. Ich znaczenia leksykalne bowiem zawierają jednakowe zestawy semów ogólnych.

Klasa synonimów ekspresywnych pozostaje zatem klasą otwartą ze względu na to, że jest ona ciągle wzbogacana o nowe jednostki. Nigdy bowiem nie można mieć pewności, że słownictwo to zostało w pełni wyekscerpowane. Niemniej jednak brak kilku czy kilkunastu wyrazów peryferyjnych w polu nie zakłóca jego systemowego obrazu. Peryferie pola, wyrazy nacechowane ekspresywnie (najmniej stabilna warstwa leksyki o znacznie niższej frekwencji), powielają wytworzoną przez wyrazy centralne semantyczną strukturę pola¹²⁸. Nie oznacza to jednak, że synonimy ekspresywne nie zasługują na bardziej wnikliwą analizę. Ciekawą perspektywę opisu lingwistycznego otwiera właśnie ich nacechowanie uwarunkowane wieloma czynnikami natury społecznej, czasowej, indywidualnej itd. Leksemy nacechowane emocjonalnie i wartościująco stanowią istotny zręb słownictwa potocznego motywowanego różnego rodzaju procesami skojarzeniowymi, aluzjami, które funkcjonują w świadomości grupowej i są utrwalone kulturowo.

Z przeprowadzonej analizy składnikowej polskich i rosyjskich czasowników jedzenia wynika, że czynności oznaczające jedzenie mają bardzo bogatą reprezentację leksykalną zarówno w języku polskim, jak i w języku rosyjskim (blisko sto pięćdziesiąt leksemów w każdym języku). Równie liczne leksemy ekspresywne w obrębie badanego pola semantycznego (około stu osiemdziesięciu leksemów w każdym języku) wydają się natomiast szczególnie ciekawe jako obiekt opisu prowadzonego z perspektywy semantyczno-kulturowej. Niezwykle bogaty materiał leksykalny z tego zakresu pozostaje jak dotąd słabo opracowany, zwłaszcza w aspekcie porównawczym. W tym miejscu zasadne wydaje się więc podjęcie próby charakterystyki wyrazów ekspresywnych w polu czasowników jedzenia, dzięki której można dokonać także częściowej rekonstrukcji utrwalonego w ich znaczeniach obrazu jedzenia. Wyczerpujące omówienie ekspresywnych czasowników jedzenia wymaga, rzecz jasna, rozwinięcia w ramach odrębnego opracowania. Niemniej jednak na podstawie zestawionego korpusu polskich i rosyjskich ekspresywnych czasowników je-

¹²⁷ Zob. W. MIODUNKA: *Podstawy leksykologii...*, s. 136.

¹²⁸ Zob. R. TOKARSKI: *Światy za słowami...*, s. 266–267.

dzenia, których wykaz zamieszczam w końcowej części pracy, można wyodrębnić najbardziej reprezentatywne ich grupy. Możliwe jest także uchwycenie pewnych prawidłowości — podobieństw i różnic w zakresie mechanizmów „rozbudowywania” pola czasowników jedzenia leksyką ekspresywną, jakie uzewnętrzniają się między badanymi językami.

Zagadnienie ekspresywności podejmowało wielu językoznawców. Najważniejszą trudnością, z jaką borykają się badacze, jest sama definicja elementarnych terminów dotyczących pojęcia „ekspresywność”. Ekspresywność wyrazów tradycyjnie wiązano z szeroko rozumianym wyrażaniem uczuć, rozpatrywanym głównie z perspektywy ujawniającej się w tekście lub akcie komunikacyjnym osobowości nadawcy. Uzewnętrznianie się emocji nadawcy na płaszczyźnie językowej przejawia się m.in. za pośrednictwem leksyki ekspresywnej. Lingwiści dokonują przy tym rozróżnienia na ekspresywność (cechę znaku) oraz ekspresję, czyli określoną operację językową, w której wyniku wyraz zyskuje nacechowanie ekspresywne¹²⁹. Należy podkreślić, że w zasadzie każdy znak językowy użyty w odpowiednim kontekście pragmatycznym może pełnić funkcję wartościującą. Istotą słownictwa potocznego bowiem jest nacechowanie emocjonalne i wartościujące. Leksyka potoczna odnosząca się do nazw zwykłych czynności (por. *kosić, rąbać, czolgać się* itp.), która na pierwszy rzut oka wydaje się dość odległa od problemów wartościowania, stanowi jednak niezwykle bogaty zasób słownictwa.

Według Stanisława Grabiasa, o ekspresywności implicytnej mówimy wtedy, gdy stwierdza się brak jakiegokolwiek jej zewnętrznego wykładnika (np. *oferma*), natomiast z ekspresywnością eksplicytną mamy do czynienia wówczas, gdy ekspresywność wyrazu znajduje swój zewnętrzny wykładnik (np. *dzieciątko*). Wyrazy o ekspresywności eksplicytniej dzielą się z kolei na motywowane formalnie, czyli nacechowane fonemami lub morfemami (por. *mięcho, lysol*), oraz motywowane znaczeniowo. W wypadku tych ostatnich z jednej strony możemy zaobserwować zmiany w obrębie znaczenia leksykalnego (np. *baran*₂ ‘głupiec’), a z drugiej — procesy skojarzeniowe, aluzje (np. *zalułać się* ‘upić się’)¹³⁰.

Opierając się na danej klasyfikacji, w polu polskich czasowników jedzenia można wyodrębnić dwie podstawowe grupy ekspresywów. Do pierwszej z nich zaliczają się czasowniki jedzenia o ekspresywności implicytnej, a więc niemające żadnych formalnych wykładników ekspresywności. Wśród nich można z kolei wyróżnić dość pokaźną grupę synonimów centralnych jednostek pola jedzenia (strefa rozciągająca się wokół centrum). Są to czasowniki

¹²⁹ Zob. T. SKUBALANKA: *O ekspresywności języka*. W: EADEM: *O stylu poetyckim i innych stylach języka*. Lublin 1995, s. 59 i nast. Przedmiotem analizy w obrębie niniejszego opracowania jest ekspresywność rozumiana jako cecha znaku.

¹³⁰ Zob. S. GRABIAS: *O ekspresywności języka. Ekspresja a słowotwórstwo*. Lublin 1978, s. 40.

kwalifikowane jako wyrazy potoczne i pospolite (wulgarne). Por. szeregi: *jeść* — *żreć*, *żyć*, *objadać*₁ — *obżerać*₁, *nadjadać* — *nadżerać*, *podjadać*₁ — *podżerać*₁, *objadać się* — *obżerać się*, *przejadać się* — *przeżerać się*, *objadać*₂ — *obżerać*₂, *jeść* — *szamać*, *karmić* — *futrować* itp. Kolejne reprezentatywne grupy ekspresywów (implicytnych) stanowią ciągi potocznych czasowników oznaczających głośne (zwykle niekulturalne) jedzenie (por. *ciamkać*, *ciaprotać*, *mlaskać*, *siorbać* itp.) oraz czasowniki dotyczące powolnego jedzenia (por. *mamlać*/*mamleć*/*mamlać*/*memlać*, *międląć* itp.).

W drugiej grupie ekspresywnych czasowników jedzenia sytuują się czasowniki, którym przysługuje ekspresywność eksplicytna. Do ekspresywów motywowanych formalnie można zaliczyć czasowniki kwalifikowane jako pieszczotliwe, z odpowiednimi fonemami i morfemami, np. *am* (por. *am-am* ‘wykrzyknik zachęcający dzieci do jedzenia nieodmienny, zwykle powtórzony, np. *am-am*, *am-am-am*’¹³¹), *papać*, *papundać*, *papuniać*, *papusiać*, *puniać*. Najliczniejszą grupę wyrazów ekspresywnych w polu jedzenia tworzą natomiast czasowniki motywowane znaczeniowo. Wśród nich można z kolei wyodrębnić dwie dość wyraziste grupy. Do pierwszej grupy ekspresywów motywowanych znaczeniowo zaliczają się metaforyczne czasowniki jedzenia oznaczające daną czynność tylko w określonym kontekście (na skutek zmian w obrębie znaczenia leksykalnego). Zgromadzony materiał leksykalny pozwala wyróżnić kilka podgrup czasowników należących do pola jedzenia, a motywowanych nazwami innych czynności oznaczających:

- aktywne działanie fizyczne skierowane na obiekt przy udziale jakiegoś narzędzia, np. *mlócić*₂ ‘jeść prędko, z apetytem, żarłocznie; pałaszować’¹³², *rąbać*₄ ‘jeść z apetytem’¹³³ (żartobliwe);
- umieszczanie czegoś w jakimś miejscu, np. *faszerować*₂ ‘karmić kogoś obficie, w nadmiarze’¹³⁴, *ładować*, *pakować*₃ ‘zmuszać siebie lub kogoś do jedzenia’¹³⁵ (rubaszne), *pchać*₄ ‘zmuszać siebie lub kogoś do jedzenia, wmuszać w siebie lub w kogoś jedzenie’¹³⁶ (rubaszne), *wciskać* ‘zmuszać siebie lub kogoś do jedzenia, wmuszać w siebie lub w kogoś jedzenie’¹³⁷, *wsuwać*₃ ‘jeść pospiesznie, z apetytem’¹³⁸ (rubaszne, żartobliwe), *wpychać* ‘zmuszać siebie lub kogoś do jedzenia, wmuszać w siebie lub w kogoś jedzenie’ (pococzne), *wpierdalać* ‘jeść, zwłaszcza dużo, szybko, ze smakiem’¹³⁹ (wulgar-

¹³¹ <https://pl.wiktionary.org/wiki/am> [dostęp: 13.10.2017].

¹³² *Uniwersalny słownik języka polskiego*. T. 2..., s. 688.

¹³³ *Ibidem*, t. 3, s. 893.

¹³⁴ J. ANUSIEWICZ, J. SKAWIŃSKI: *Słownik polszczyzny potocznej*. Warszawa 1996, s. 48.

¹³⁵ *Ibidem*, s. 48.

¹³⁶ *Ibidem*, s. 49.

¹³⁷ *Ibidem*.

¹³⁸ *Ibidem*, s. 50.

¹³⁹ *Ibidem*, s. 49.

- ne), *wpieprzać* 'jeść, zwłaszcza dużo, szybko, ze smakiem'¹⁴⁰ (grubiańskie), *wpierniczać* 'jeść, zwłaszcza dużo, szybko, łapczywie'¹⁴¹ (wulgarne);
- usuwanie czegoś (zwykle za pomocą jakiegoś narzędzia), np. *sprzątać*₃ 'zjadać coś z wielkim apetytem'¹⁴² (żartobliwe), *zmiatać*₄ 'jeść szybko, z apetytem'¹⁴³ (rubaszne, żartobliwe);
 - wykonywanie charakterystycznych ruchów za pomocą jakiegoś narzędzia, np. *wiosłować*₃ 'jeść zupę łyżką'¹⁴⁴ (potoczne, żartobliwe), *pałaszować* 'jeść ze smakiem, z apetytem; zjadać'¹⁴⁵ (potoczne);
 - wciąganie jakiegoś obiektu do wnętrza czegoś, np. *wchłaniać* 'jeść z apetytem'¹⁴⁶, *wciągać* 'jeść dużo i łapczywie'¹⁴⁷.

Dane leksemy sytuują się na bliższych peryferiach pola czasowników jedzenia i łączą je z innymi polami semantycznymi (różnego typu czynności fizycznych).

Drugą grupę ekspresywów motywowanych znaczeniowo tworzą czasowniki jedzenia powstałe w wyniku działania mechanizmów skojarzeniowych lub aluzji. Zebrany materiał leksykalny obejmuje kilka czasowników jedzenia motywowanych skojarzeniami dotyczącymi:

- potraw i dań, np. *ciastkować*, *jajczyć*, *pączkować*, *zupczyć* (por. *ciastko*, *jajko*, *pączek*, *zupa*),
- utensyliów kuchennych, np. *korytkować*, *kotłować* (por. *korytko*, *kocioł*),
- części ciała (*verba anatomica*), np. *wdupiać* (por. *dupa*).

Wyodrębnione słownictwo potoczne (okazjonalizmy, żargonizmy) cechuje się jeszcze niższą frekwencją użycia (w porównaniu z czasownikami należącymi do poprzedniej grupy). W polu czasowników jedzenia dana grupa ekspresywizmów zajmuje przestrzeń rozciągającą się jeszcze dalej od centrum (strefa dalszych peryferiów).

Semantyczno-kulturowy opis wybranych rosyjskich ekspresywnych czasowników jedzenia

W polu rosyjskich czasowników jedzenia w obrębie grupy ekspresywów implicytnych mieszczą się synonimy centralnych jednostek pola jedzenia (wyraży potoczne i pospolite, wulgarne). Tworzą one strefę okalającą centrum pola. Por. szeregi: *есть* — *жрать*, *наедаться* — *нажираться*, *объедать*₂

¹⁴⁰ Ibidem.

¹⁴¹ M. CZESZEWSKI: *Słownik polszczyzny potocznej*. Warszawa 2008, s. 340.

¹⁴² J. ANUSIEWICZ, J. SKAWIŃSKI: *Słownik polszczyzny potocznej...*, s. 49.

¹⁴³ Ibidem, s. 50.

¹⁴⁴ *Uniwersalny słownik języka polskiego*. T. 4..., s. 450.

¹⁴⁵ Ibidem, t. 3, s. 22.

¹⁴⁶ *Nowy słownik gwary uczniowskiej*. Red. H. ZGÓŁKOWA. Wrocław 2004, s. 391.

¹⁴⁷ Ibidem, s. 391.

— *обжираться, объедаться* — *обжираться, поедать* — *пожираться, кормить* — *пичкать, есть* — *шамать, есть* — *имать* itd. Wyraziste są tu także szeregi potocznych czasowników wyrażających charakterystykę dźwiękową, jaka towarzyszy jedzeniu (zazwyczaj niekulturalnemu), np. *сербать, хлебать, хрюпать, чавкать*, jak również czasowniki oznaczające powolne jedzenie, np. *муслить* i *мусолить*.

Do ekspresywów eksplicytnych motywowanych formalnie można zaliczyć czasowniki kwalifikowane jako pieszczotliwe, zawierające w swej strukturze odpowiednie fonemy i morfemy, np. *нямкать, ням-ням, куш-куш* 'есть, принимать пищу' (неизм., в знач. глаг., шутл.)¹⁴⁸. Najliczniejszą reprezentację w polu rosyjskich czasowników jedzenia mają leksemы експресywne motywowane znaczeniowo. W pierwszej grupie sytuują się metaforyczne czasowniki jedzenia motywowane nazwami innych czynności. Powstały one w wyniku zmian w obrębie znaczenia leksykalnego. Dlatego oznaczają czynność jedzenia tylko i wyłącznie w określonym kontekście. Na podstawie analizy zebranego materiału leksykalnego można wyodrębnić następujące podgrupy metaforycznych czasowników jedzenia motywowanych nazwami innych czynności oznaczających:

- dynamiczne działanie na obiekt za pomocą jakiegoś narzędzia, np. *лупить* 'очень быстро, с жадностью есть, поглощать много пищи'¹⁴⁹ (разговорно-сниженное), *молотить* 'быстро, с аппетитом есть, поглощать большое количество еды'¹⁵⁰ (шутливое, разговорное), *рубать*₂ 'есть быстро, с жадностью, с аппетитом'¹⁵¹, *рубить* 'много, с аппетитом или с жадностью есть'¹⁵² (жаргонное), *точить* 'есть, съедать что-л.'¹⁵³, *трескать* 'есть или пить (обычно в большом количестве, часто с жадностью, неопратно'¹⁵⁴ (грубое, разговорно-сниженное);
- działanie na obiekt за pomocą rąk, np. *уминать*₃ 'съесть быстро и много'¹⁵⁵ (разговорно-сниженное), *уплетать*₂ 'съесть быстро, с аппетитом'¹⁵⁶ (шутливое, разговорно-сниженное);
- umieszczanie czegoś w jakimś miejscu, np. *завинчивать* 'съесть, прожевать что-л.'¹⁵⁷, *загрузиться* 'поесть чего-л.'¹⁵⁸, *заправляться* 'есть/

¹⁴⁸ Т.Г. Никитина: *Молодежный сленг. Толковый словарь*. Москва 2007, s. 336.

¹⁴⁹ В.В. Химик: *Большой словарь русской разговорной экспрессивной речи*. Санкт-Петербург 2004, s. 300.

¹⁵⁰ Ibidem, s. 328.

¹⁵¹ *Большой толковый словарь русского языка...*, s. 1131.

¹⁵² В.В. Химик: *Большой словарь...*, s. 541.

¹⁵³ Т.Г. Никитина: *Молодежный сленг...*, s. 702.

¹⁵⁴ В.В. Химик: *Большой словарь...*, s. 618.

¹⁵⁵ *Большой толковый словарь русского языка...*, s. 1389.

¹⁵⁶ Ibidem, s. 1392.

¹⁵⁷ Т.Г. Никитина: *Молодежный сленг...*, s. 196.

¹⁵⁸ Ibidem, s. 201.

- съесть досыта, чтобы запастись силами'¹⁵⁹, *метать* 'быстро, торопливо есть, с жадностью принимать пищу' — по аналогии с выражением „энергично бросать в рот”¹⁶⁰ (разговорно-сниженное), *наворачивать* 'с аппетитом, торопливо поглощать какую-л. еду (обычно в большом количестве)'¹⁶¹ (разговорно-сниженное, шутливое);
- *zapełnianie czegoś* (np. przez skojarzenie z zapisywaniem tekstu), por. *уписывать*₂ 'есть/съесть что-л. быстро, с большим аппетитом, с охотой, с жадностью, не оставляя/не оставив ничего'¹⁶² (разговорное, шутливое);
 - *usuwanie czegoś* (zwykle za pomocą jakiegoś narzędzia), np. *мести* 'есть, поглощать (пищу) быстро и с жадностью (обычно все без разбора)'¹⁶³ (шутливое, разговорно-сниженное), *подчистить*₄ 'забрать, подобрать, съесть все подчистую'¹⁶⁴ (разговорно-сниженное), *убирать* 'есть/съесть что-л. без остатка'¹⁶⁵ (просторечное, разговорно-сниженное);
 - *likwidowanie, niszczenie czegoś*, np. *уничтожать*₃ 'есть/съесть все полностью, без остатка (обычно большое количество пищи), очень быстро, жадно'¹⁶⁶ (разговорное).

Przytoczone ekspresywizmy mieszczą się w okolicy bliższych peryferiów pola czasowników жедения i łączą je z innymi polami semantycznymi (różnego rodzaju czynności fizycznych). Do drugiej grupy ekspresywów motywowanych znaczeniowo (dalsze peryferie pola) zaliczają się z kolei czasowniki жедения tworzone na podstawie rozmaitych skojarzeń bądź aluzji. W analizowanym materiale można wyodrębnić następujące podgrupy potocznych czasowników жедения motywowanych skojarzeniami dotyczącymi:

- części ciała (*verba anatomica*), np. *кишкануть* 'съесть небольшое количество чего-л., не придавая большого значения вкусовым качествам еды'¹⁶⁷ (шутливое), *закишковать* 'съесть что-л., не придавая большого значения вкусовым качествам еды'¹⁶⁸, *упунить* 'слопать, сожрать'¹⁶⁹ (жаргонное) (por. *кишка* 'kiszka', *нун* 'pępek');
- zwierząt, np. *хомячить* 'жадно есть, принимать пищу в большом количестве'¹⁷⁰ (шутливое) (por. *хомяк* 'chomik');

¹⁵⁹ *Большой толковый словарь синонимов русской речи*. Ред. Л.Г. БАБЕНКО. Москва 2011, s. 180.

¹⁶⁰ В.В. Химик: *Большой словарь...*, s. 322.

¹⁶¹ *Ibidem*, s. 344.

¹⁶² *Большой толковый словарь синонимов русской речи...*, s. 180.

¹⁶³ В.В. Химик: *Большой словарь...*, s. 321.

¹⁶⁴ *Большой толковый словарь русского языка...*, s. 886.

¹⁶⁵ *Большой толковый словарь синонимов русской речи...*, s. 181.

¹⁶⁶ *Ibidem*, s. 180.

¹⁶⁷ Т.Г. НИКИТИНА: *Молодежный сленг...*, s. 280.

¹⁶⁸ *Ibidem*, s. 208.

¹⁶⁹ Д.И. КВЕСЕЛЕВИЧ: *Толковый словарь ненормативной лексики*. Москва 2005, s. 887.

¹⁷⁰ Т.Г. НИКИТИНА: *Молодежный сленг...*, s. 781.

- utrwalonych kulturowo nazw własnych, np. *виннипушить* ‘есть что-л. очень вкусное; наслаждаться едой’¹⁷¹ (просторечное, шутливое) (por. *Винни Пух*);
- sytuacji, w której jedzenie podlega personifikacji i trzeba je (podobnie jak nieśmiałą kobietę) namawiać, by uległo, por. *угovarивать* ‘есть/съесть все, обычно в значительном количестве; слово ассоциируется с комической ситуацией, когда съедаемое одушевляется и его, как стеснительную девушку, приходится уговаривать подчиниться’¹⁷² (разговорное, шутливое);
- sytuacji, gdy utrzymuje się pozycję siedzącą przy stole, por. *усиживать* ‘сидя за столом, неторопливо есть/съесть все полностью, обычно в большом количестве’¹⁷³ (разговорное, шутливое).

Wnioski porównawcze

Ostatni etap analizy semantycznej polskich i rosyjskich czasowników jedzenia miał na celu dokonanie próby charakterystyki synonimów ekspresywnych narosłych wokół centralnych jednostek w badanym polu. Przeprowadzony w ramach poszczególnych grup materiałowych przegląd wyrazów ekspresywnych pozwala na sformułowanie syntetycznych wniosków porównawczych (szczególnie w zakresie utrwalonego w ich znaczeniach językowego obrazu jedzenia).

Neutralne czasowniki *jeść/есть* oraz ich derywaty skupiają wokół siebie dość regularne szeregi synonimów — pochodnych ekspresywnych czasowników *žreć/жрать*, por. *jeść* — *žreć*, *žрыć*, *objadać*₁ — *obžerać*₁, *nadjadać* — *nadžerać*, *podjadać*₁ — *podžerać*₁, *objadać się* — *obžerać się*, *przejadać się* — *prežerać się*, *objadać*₂ — *obžerać*₂/*есть* — *жрать*, *наедаться* — *нажираться*, *объедаць*₂ — *обжирать*, *объедацься* — *обжираться*, *поедать* — *пожирать*. Zestawienie to jednak pokazuje, że nie w każdym przypadku między poszczególnymi językami zachodzi w tym zakresie bezpośrednia odpowiedniość (luki leksykalne), por. *nadjadać* — *nadžerać*, *podjadać*₁ — *podžerać*₁/*надъедаць* — [—], *подъедаць*₁ — [—] itd. Podobne odpowiedniości z jednej strony oraz asymetrie z drugiej strony można wskazać w wypadku wielu innych ekspresywów implicytnych w obrębie pola czasowników jedzenia, por. *jeść* — *szamać/есть* — *шамать*, *есть* — *имать*¹⁷⁴/*jeść* — [—]. Reprezentatywne dla analizowanego pola ciągi synonimów o eks-

¹⁷¹ Д.И. Квеселевич: *Толковый словарь ненормативной лексики...*, s. 85.

¹⁷² *Большой толковый словарь синонимов русской речи...*, s. 180.

¹⁷³ *Ibidem*.

¹⁷⁴ Por. *имать* ‘есть, употреблять в пищу что-л.’ < Из англ.: *to eat*; первонач. в речи хиппи. Т.Г. Никитина: *Молодежный сленг...*, s. 250.

presywności implicytnej tworzą ponadto czasowniki oznaczające głośny (niekulturalny) oraz powolny sposób jedzenia, por. *ciamkać*, *ciapotać*, *mlaskać*, *siorbać/сербать*, *хлебать*, *хрюпать*, *чавкать*; *mamlać/mamleć/mamlać/memlać*, *międlić/муслить*, *мусолить* itp.

Jeśli chodzi o czasowniki, którym przysługuje ekspresywność eksplicyt-na, w porównywanym materiale można wyodrębnić leksemy motywowane formalnie i znaczeniowo. Wśród wyrazów ekspresywnych motywowanych formalnie stosunkowo wyraźną grupę stanowią czasowniki o zabarwieniu pieśzcotliwym, np. *am*, *am-am*, *papać*, *papundać*, *papuniać*, *papusiać*, *pun-iać/куш-куш*, *нямкать*, *ням-ням*. Ekspresywne czasowniki jedzenia motywowane znaczeniowo dzielą się na dwie grupy. Do pierwszej zaliczają się metaforyczne czasowniki jedzenia powstałe wskutek zmian w obrębie znaczenia leksykalnego (strefa bliższych peryferiów pola czasowników jedzenia łącząca się z innymi polami semantycznymi). Przeprowadzona konfrontacja ujawnia, że wspólne dla obu systemów są ekspresywne czasowniki jedzenia motywowane nazwami innych czynności fizycznych oznaczających:

- energiczne działanie skierowane na obiekt przy użyciu jakiegoś narzędzia,
- umieszczanie czegoś w jakimś miejscu,
- usuwanie czegoś, zwykle za pomocą jakiegoś narzędzia.

W poszczególnych językach wyróżnione grupy mogą się, rzecz jasna, różnić pod względem stopnia wypełnienia ilościowego, co ukazują przykładowe szeregi: *mlócić₂*, *rąbać₄/лунить*, *молотить*, *рубать₂*, *рубить*, *точить*, *трескать*. Oprócz tego analiza porównawcza materiału leksykalnego pozwala wyodrębnić motywowane nazwami innych czynności metaforyczne czasowniki jedzenia, których występowanie stwierdza się tylko w jednym z języków. W polszczyźnie potocznej funkcjonują ekspresywne czasowniki jedzenia motywowane nazwami czynności fizycznych dotyczących:

- wykonywania charakterystycznych ruchów za pomocą jakiegoś narzędzia,
- wciągania jakiegoś obiektu do wnętrza czegoś.

Charakterystyczne dla języka rosyjskiego są z kolei metaforyczne czasowniki jedzenia motywowane takimi czynnościami, jak:

- działanie na obiekt za pomocą rąk,
- wypełnianie czegoś (w formie pisemnej),
- usuwanie czegoś za pomocą jakiegoś narzędzia,
- likwidowanie, niszczenie czegoś.

Druga grupa ekspresywnych czasowników jedzenia motywowanych znaczeniowo obejmuje natomiast leksemy, które powstały na drodze różnego typu skojarzeń (strefa dalszych peryferiów pola czasowników jedzenia). Wśród nich wspólne dla obu języków są skojarzenia odwołujące się do części ciała, uczestniczących w procesie odżywiania. W obu grupach materiałowych występują potoczne czasowniki motywowane nazwami części ciała (*verba anatomica*), takimi jak: *dupa/куука*, *nyn*. Mamy w tym wypad-

ku do czynienia z konkretyzacją miejsca, do którego trafia pokarm (pojemnik na pożywienie). W poszczególnych językach skojarzenia anatomiczne dotyczą jednak różnych części ciała (o czym świadczy wyraźna asymetria formalna). Porównywane systemy utrwaliły w efekcie dość zbliżony, choć jednak nieco inny obraz czynności jedzenia (z punktu widzenia asocjacji anatomicznych).

Zgromadzony materiał leksykalny pokazuje ponadto, że ekspresywne czasowniki jedzenia motywowane różnego typu skojarzeniami nie zawsze mają swoją reprezentację leksykalną w obu konfrontowanych językach. W języku polskim notuje się występowanie potocznych czasowników motywowanych nazwami potraw i dań (*ciastkować, jajczyć, pączkować, zupczyć*), a także niektórych utensyliów kuchennych (*korytkować, kotłować*). Podobnych przykładów nie odnajdujemy jednak w języku rosyjskim. Materiał rosyjski natomiast dostarcza przykładów użycia ekspresywnych czasowników motywowanych znaczeniowo (na zasadzie skojarzeń) niemających z kolei swych odpowiedników w polszczyźnie potocznej. Wśród nich można wyróżnić czasownik *хомячить*. Występujący w jego podstawie słowotwórczej zoonim przywołuje skojarzenia z niewielkim gryzoniem z dużymi torbami policzkowymi, w których przenosi on do nory zapasy ziarna na zimę. Najbardziej charakterystyczne cechy związane z budową anatomiczną i ze sposobem odżywiania się tego zwierzęcia zostały zatem przeniesione na człowieka (animalizacja). W języku polskim występuje wprawdzie potoczny czasownik *chomikować* ‘gromadzić coś w nadmiernej ilości; także: robić niepotrzebne zapasy’¹⁷⁵, który jednak nie odnosi się do domeny czynności związanych z jedzeniem. Za niewątpliwie interesujący przypadek motywacji znaczenia wyrazu na zasadzie skojarzeń należy uznać rosyjski czasownik — *виннипушить*. Jego podstawa słowotwórcza nawiązuje do nazwy własnej *Винни-Пух/Винни Пух* (od ang. *Winnie-the-Pooh*). Użycie imienia znanej postaci z literatury dziecięcej stworzonej przez brytyjskiego pisarza A.A. Milne’a¹⁷⁶ przywołuje kulturowo utrwalony obraz Kubusia Puchatka, którego ulubionym zajęciem było jedzenie miodu („małe Conieco”). Zachodzi więc tutaj projekcja charakterystycznej cechy głównego bohatera bajek o Kubusiu Puchatku na osobę lubiącą jeść smaczne rzeczy. Oprócz omówionych już przykładów materiał rosyjski ilustruje cieka-

¹⁷⁵ *Uniwersalny słownik języka polskiego*. T. 1..., s. 427.

¹⁷⁶ Kubuś Puchatek to tytułowy bohater bajki Milne’a w przekładzie Ireny Tuwim. Postać ta jest silnie zakorzeniona wśród wielu pokoleń Polaków. Zob. *Leksykon bohaterów literackich*. Red. M. KISIEL, M. PYTASZ. Katowice 1995, s. 143. Z kolei w Rosji za kanoniczny uznaje się przekład Borysa Zachodera, który posłużył się w tym wypadku transkrypcją (*Винни-Пух*). Dzięki temu w rosyjskim tłumaczeniu imię ma brzmienie zbliżone do oryginału, choć może się wydawać nieco egzotyczne dla rosyjskiego czytelnika. Zob. M. ПАБИАН: *Специфика перевода „Winnie-the-Pooh” А.А. Милна на русский язык на фоне польских переводческих версий*. W: *Prace naukowe młodych filologów Instytutu Filologii Wschodniosłowiańskiej Uniwersytetu Śląskiego*. T. 1. Red. A. GASZ, G. WILK. Katowice 2012, s. 98.

we zjawisko, gdy potoczny czasownik oznaczający jedzenie wywołuje skojarzenia z jakąś sytuacją (*уговаривать, уcujeживать*). Jak ukazuje zebrany materiał leksykalny, występowania tego typu przykładów nie stwierdza się w polszczyźnie potocznej.

Uwagi końcowe

W toku analizy semantycznej polskich i rosyjskich czasowników jedzenia prowadzonej w świetle wybranych postulatów metodologicznych lingwistyki strukturalnej, kognitywnej i kulturowej z jednej strony udało się dotrzeć do struktury znaczeniowej wyrazów współtworzących badane pole leksykalne, a także odtworzyć ich wzajemną (wewnętrzną) konfigurację, natomiast z drugiej — udało się wykryć kluczowe mechanizmy, które najprawdopodobniej przyczyniły się do rozwoju znaczeń metaforycznych centralnych czasowników w polu jedzenia, jak również dokonać próby rekonstrukcji utrwalonego w ich znaczeniach językowego obrazu jedzenia. Konfrontacja materiału leksykalnego ukazała wyraźne prawidłowości, odsłaniając zarazem najistotniejsze różnice systemowe, jakie się w tym zakresie ujawniają między językiem polskim a rosyjskim.

Zakończenie

Mimo wielu dokonań w dziedzinie semantyki lingwistycznej, a także obszernej literatury (nie tylko językoznawczej) nie przedstawiono dotychczas zadowalającej i pełnej definicji znaczenia¹. Najogólniej rzecz ujmując, według teorii strukturalnych (mieszczących się w obrębie paradygmatu obiektywistycznego (realistycznego)), język (znak językowy) odnosi się do obiektywnie istniejących elementów rzeczywistości. Z kolei według reprezentujących paradygmat subiektywistyczny teorii kognitywnych, język (znak językowy) odnosi się do mentalnych reprezentacji rzeczywistości, co oznacza, że w relacji między językiem a rzeczywistością pośredniczy świadomość podmiotu poznającego.

Podjęta w tej pracy próba konfrontatywnego opisu polskich i rosyjskich czasowników jedzenia jest wyrazem dążenia do zintegrowania obu tych (niewątpliwie dopełniających się) stanowisk. Rozprawa niniejsza ma charakter materiałowy i sytuuje się w nurcie badań leksykalno-semantycznych, które przeprowadzono za pomocą instrumentarium stosowanego w semantyce strukturalnej, kognitywnej oraz kulturowej.

Badanie wykazało, że czasowniki odnoszące się do domeny jedzenia mają w obu porównywanych językach liczną i zróżnicowaną reprezentację. Występowanie wspólnego komponentu znaczeniowego [jeść] stwierdzono w strukturze znaczeniowej stu pięćdziesięciu siedmiu polskich czasowników. W materiale rosyjskim natomiast archisem [есть] zawierał się w znaczeniu stu czterdziestu ośmiu czasowników. Reprezentację znaczenia poszczególnych polskich i rosyjskich czasowników jedzenia wykrywano metodą dekompozycji na prostsze składniki semantyczne. Następnie uporządkowano wszystkie zebrane wyrazy, grupując je w zbiory synonimów. W obrębie po-

¹ Pojęcie znaczenia jest kategorią niezbędną w opisie języka, ale praktycznie niedefiniowalną. Maciej Grochowski uznaje znaczenie za intuicyjnie zrozumiałe i przynajmniej tymczasowo niedefiniowalne (przy czym nikomu nie udało się wyjaśnić tego pojęcia w sposób logicznie bezbłędny). Zob. R. TOKARSKI: *Światy za słowami. Wykłady z semantyki leksykalnej*. Lublin 2013, s. 41.

równywanego pola wyróżniono sto osiem takich grup (synsetów): od najbardziej ogólnych do coraz szczegółowszych. W ścisłym centrum pola sytuują się jednostki *jeść/есть* oraz ich najbliższe synonimy. W strefie okalającej centrum mieszczą się derywaty słowotwórcze bazowych czasowników jedzenia wskazujące m.in. na powtarzalność bądź fazę czynności jedzenia, a także na niektóre sposoby jej realizacji. Dalej rozciągają się kolejne zbiory synonimów. W wyniku przeprowadzonej analizy składnikowej paradygmatycznej udało się wśród nich wyodrębnić dziesięć najbardziej reprezentatywnych grup czasowników dotyczących: mechanicznej obróbki pokarmu, związanych relacją pociągania, jak również odnoszących się do określania smaku pożywienia, ukierunkowanych na czerpanie przyjemności smakowej z jedzenia, wyrażających charakterystykę dźwiękową, wskazujących na ilość i tempo jedzenia, na relacje międzyludzkie, a także na porę i miejsce jedzenia. Konfrontacja materiału polskiego i rosyjskiego jednocześnie ukazała, że w badanym polu występują luki leksykalne. Zjawisko to można zilustrować na przykładzie SYNSET₁₀. Zbiór ten obejmuje czasownik *разъедамъ*, w którego strukturze znaczeniowej znajdują się komponenty: [jeść] [wspólnie z kimś] [potoczne]. Nie stwierdzono występowania wyrazów o analogicznej konfiguracji składników semantycznych w polszczyźnie. W związku z tym nasuwa się wniosek, że dane znaczenie ma swoją reprezentację leksykalną tylko w języku rosyjskim. Oprócz luk leksykalnych w analizowanym polu obserwuje się również pewne różnice pod względem przejawiania się/nieprzejawiania się (odmiennego uszeregowania) poszczególnych składników znaczenia, a także międzyjęzykowe nieodpowiedniości w zakresie liczebności badanych ciągów synonimów. Przykładowo, SYNSET₆ wyróżniony na podstawie wspólnych cech znaczeniowych: [jeść] [mało] [zacząć i nie skończyć], w polszczyźnie reprezentują trzy czasowniki, zawierające ponadto w swej strukturze semantycznej składnik kojarzony [potoczne], por. *nadjadać*, *nadžerać*, *ujadać*. W języku rosyjskim natomiast w rozpatrywanym znaczeniu realizują się dwa czasowniki, którym z kolei nie przysługują semy potencjalne, por. *надъедамъ*, *отъедамъ*₁.

Celem kolejnego etapu badania było rozpoznanie podstawowych otoczeń słownych, w jakich występują polskie i rosyjskie czasowniki jedzenia. Opis łączliwości syntaktycznej czasowników jedzenia przeprowadzono w drodze analizy składnikowej syntagmatycznej, co pozwoliło na odtworzenie podstawowego modelu struktury predykatowo-argumentowej właściwej czasownikom należącym do pola jedzenia. Dla czasowników analizowanego pola można wyróżnić cztery główne aktanty semantyczne: subiekt (istota działająca (agens)), obiekt, narzędzie/*quasi*-narzędzie oraz odbiorca (pacjens). Wypełnienie lewostronnej pozycji walencyjnej przy czasownikach jedzenia jest obligatoryjne, natomiast prawostronne miejsca walencyjne, przewidziane dla obiektu, odbiorcy (pacjensa) i narzędzia/*quasi*-narzędzia, są fakultatywne.

Na podstawie zrealizowanych doświadczeń semantycznych udało się określić najistotniejsze cechy przysługujące wykonawcy i odbiorcy rozpatrywanej czynności, a także własności referencyjne obiektu jedzenia oraz rodzaj narzędzia konsumpcji. Porównanie polskich i rosyjskich czasowników ujawniło, że większość z nich realizuje zbliżony model rekcji. Niemniej jednak mogą się one również od siebie różnić pod względem stopnia wypełnienia poszczególnych pozycji argumentowych. Można to zjawisko zilustrować na przykładzie SYNSETU₄₁. Reprezentujące dany zbiór czasowniki *ciamkać* i *чавкать* otwierają miejsce walencyjne zarówno dla subiekta, jak i obiektu (kto, co), por. *ciamkał parówkę/чавкал пирожок*. Z kolei w wypadku leksemu *mlaskać* można wskazać jedynie walencję subiekta (kto), por. **mlaskał parówkę*.

Rezultaty przeprowadzonej analizy składnikowej przedstawiono w postaci schematów sememów polskich i rosyjskich czasowników jedzenia. Obejmują one semy nuklearne, które reprezentują porządek paradygmaticzny, oraz semy kontekstowe, które z kolei reprezentują porządek syntagmacyjny. W trakcie analizy składnikowej weryfikacji wysuwanych hipotez dokonywano nie za pomocą poszukiwania w rzeczywistości ich potwierdzeń, lecz co łatwiejsze — ich zaprzeczeń (sprowadzanie do sprzeczności i poszukiwanie kontrprzykładów).

Dwa kolejne ujęcia stanowią próbę dopełnienia opisu prowadzonego w ramach modelu semantyki strukturalnej polegającą na odwołaniu się do głównych założeń modelu semantyki kognitywnej i kulturowej. W pierwszej kolejności przeprowadzono próbę rekonstrukcji mechanizmów dotyczących rozwoju znaczeń metaforycznych centralnych czasowników badanego pola. Ich opis prowadzony w aspekcie semantyczno-kognitywnym wykazał, że w porównywanych językach są one podobne. Prototypowe użycia badanych wyrażen realizują się w ramach źródłowej domeny przestrzeni fizycznej. Podstawowe znaczenia przestrzenne wyznaczone dla czasowników *jeść/есть* stanowią podłoże derywacji pozostałych znaczeń przestrzennych i nieprzestrzennych, które wyłoniły się wskutek konkretyzacji bądź metaforycznego rozszerzenia na drodze subkategoryzacji leksykalnej kontekstu. W obrębie domeny docelowej wyodrębniono dwa główne obszary. Domena temporalna objęła dwie sytuacje, w których 1) TR reprezentuje osoby, a LM — zlokalizowane w czasie zdarzenia lub stany rzeczy, 2) TR reprezentuje zlokalizowane w czasie niekorzystne zdarzenia lub stany rzeczy, a LM — osoby. Z kolei w domenie mentalnej 3) TR reprezentuje osoby, a LM — niezlokalizowane w czasie byty abstrakcyjne. Na podstawie obserwacji materiału nasuwa się wniosek, że czynność jedzenia jest jednak w poszczególnych językach odmiennie kategoryzowana. Odzwierciedlają to różnice i ograniczenia w zakresie łączliwości bazowych czasowników pola jedzenia z rzeczownikami abstrakcyjnymi obserwowane w konfrontowanych językach, por. *ktoś zjadł całą wiedzę/кто-то усвоил знания; кто-то съел обиду/przełknął zniwa-*

gę, polknąć obelgę, połykać krzywdę, upokorzenie, zniewagi. Dane zjawisko pokazuje, że przy użyciach metaforycznych pewien podzbiór czasowników pola jedzenia zachowuje schemat wyobrażeniowy POJEMNIKA przysługujący centralnym jednostkom rozpatrywanego pola.

Różnice w kategoryzowaniu czynności jedzenia między językiem polskim a rosyjskim ujawniają także liczne konwencjonalne wyrażenia metaforyczne opisane w myśl założeń teorii metafor pojęciowych. Poddany oglądowi materiał dokumentuje występowanie ośmiu wspólnych dla języka polskiego i rosyjskiego typów metafor pojęciowych:

- NISZCZENIE JAKICHŚ PRZEDMIOTÓW TO JEDZENIE,
- USZKADZANIE CIAŁA TO JEDZENIE,
- NISZCZENIE KOGOŚ TO JEDZENIE,
- ZACHWYT NAD KIMŚ TO JEDZENIE,
- CZYTANIE TO JEDZENIE,
- POŁYKANIE WYRAŻEŃ JĘZYKOWYCH TO JEDZENIE,
- POCHŁANIANIE, WCIĄGANIE LUB POKRYWANIE JAKICHŚ PRZEDMIOTÓW BĄDŹ ZJAWISK OTACZAJĄCEJ RZECZYWISTOŚCI TO JEDZENIE,
- ZUŻYWANIE ENERGII, ZASOBÓW, PIENIĘDZY, CZASU ITP. TO JEDZENIE.

Analiza porównawcza ujawniła zarazem przypadki występowania wyrażzeń metaforycznych z czasownikami jedzenia, w których w ramach jednego z języków mamy do czynienia z użyciem czasownika poziomu podstawowego, a w ramach drugiego — czasownika odnoszącego się do poziomu niższego albo z użyciem czasownika poziomu podstawowego w jednym języku i jego ekspresywnego synonimu w drugim języku, por. *дым ест глаза/дым грызе в oczy*; *хлопка ест пыку/квас žре skórę* itp.

Trzecia część analizy semantycznej prowadzona w perspektywie kulturowej miała na celu wyznaczenie podstawowych składników konotacyjnych przysługujących centralnym jednostkom w polu jedzenia oraz ich ekspresywnym synonimom, a także dokonanie przeglądu reprezentatywnych grup wyrazów ekspresywnych wraz z próbą rekonstrukcji utrwalonego w nich językowego obrazu jedzenia. Przeprowadzony „rozbiór” semantyczny najczęstszych w użyciu polskich i rosyjskich frazeologizmów oraz przysłów z czasownikami jedzenia pozwolił wyłonić charakterystyczny dla nich zestaw konotacji znaczeniowych. W wypadku neutralnych leksemów *jeść/есть* są to składniki: [niekulturalnie] [dużo] [mało] [pracując na swoje utrzymanie]. Z kolei ekspresywne czasowniki *żreć/жрать* konotują: jeść [niekulturalnie] [dużo]. W wyniku porównania ustalono ponadto, że konotacja [niszczyć] przejawia się w znaczeniu czasowników *есть* i *żреć*, przy czym nie stwierdza się jej występowania w znaczeniu leksemów *jeść* oraz *жрать*, por. *едкое вещество/*substancja jedząca; substancja żrąca/*жрующее вещество*. Jest to zatem kolejny przykład ujawniający różnice w sposobie kategoryzacji czynności jedzenia w porównywanych językach.

Przeprowadzona charakterystyka wybranych grup synonimów ekspresywnych pozwoliła rzucić także pewne światło na kluczowe mechanizmy w zakresie rozbudowy pola czasowników jedzenia. Należy podkreślić, że sporządzony rejestr ekspresywnych czasowników jedzenia jest niezwykle rozległy. Polski indeks obejmuje sto osiemdziesiąt dwa wyrazy, a rosyjski — sto osiemdziesiąt dziewięć wyrazów. Neutralne jednostki centralne oraz ich derywaty słotwórcze rozwijają wokół siebie regularne ciągi synonimów — pochodnych ekspresywnych czasowników *żreć/жрать*. Z konfrontacji materiału wynika jednak, że nie w każdym wypadku obserwujemy tu międzyjęzykową „symetrię”, por. *nadjadać* — *nadžerać*, *podjadać*₁ — *podżerać*₁/*надъедать* — [—], *подъедать*₁ — [—] itp.

Ważną rolę w poszerzaniu pola czasowników jedzenia odgrywają regularna metaforyzacja znaczeń oraz procesy skojarzeniowe. W rezultacie zmian w obrębie znaczenia leksykalnego wyłoniło się wiele ekspresywnych czasowników motywowanych nazwami innych czynności fizycznych (co świadczy o płynności granic i przenikaniu się pól leksykalnych). Wśród nich wspólne dla języka polskiego i rosyjskiego są wyrazy motywowane czynnościami odnoszącymi się do energicznego działania skierowanego na obiekt przy użyciu jakiegoś narzędzia, umieszczania czegoś w jakimś miejscu oraz usuwania czegoś, zwykle za pomocą jakiegoś narzędzia. W poszczególnych językach w badanych szeregach można jednak zaobserwować pewne różnice ilościowe, por. *mlócić*₂, *rąbać*₄/*лупить*, *молотить*, *рубать*₂, *рубить*, *точить*, *трескать*. Oprócz tego materiał leksykalny ujawnia przykłady metaforycznych czasowników jedzenia motywowanych nazwami innych czynności fizycznych, których występowanie stwierdza się wyłącznie na płaszczyźnie jednego z języków, por. *wiosłować*, *уминать*. Najbardziej oddalone od centrum pola są czasowniki powstałe w wyniku różnego typu skojarzeń. W porównywanym materiale wspólne dla obu języków są asocjacje dotyczące części ciała związanych z procesem odżywiania, por. *wdupiać*/*кушкануть*, *унунуть*. Przez pryzmat skojarzeń anatomicznych w konfrontowanych językach utrwalił się dość podobny, choć nie identyczny obraz czynności jedzenia. Jeśli chodzi o wyrazy ekspresywne motywowane skojarzeniami innego typu, notuje się także czasowniki mające swoją reprezentację tylko w jednym języku. W polszczyźnie są to potoczne czasowniki motywowane nazwami potraw, dań oraz utensyliów kuchennych (np. *pączkować*, *zupczyć*, *korytkować*). Z kolei materiał języka rosyjskiego dostarcza przykładów czasowników wywołujących skojarzenia z niektórymi zwierzętami (*хомячить*), postaciami literackimi (*виннипушить*), a także niektórymi sytuacjami (np. *усиживать*). Opis semantyczno-kulturowy ukierunkowany na zrekonstruowanie językowego obrazu jedzenia pozwolił zatem uchwycić nie tylko dość wyraziste podobieństwa, ale też niektóre formalno-semantyczne różnice dotyczące portretowania czynności jedzenia utrwalone przez poszczególne systemy.

Zaproponowane przeze mnie opisy semantyczne nie pretendują do miana wolnych od uchybień i wyczerpujących. Starając się możliwie rzetelnie opracować wybraną grupę słownictwa w aspekcie porównawczym, przyjąłam szerszą perspektywę analizy, która pozwoliła wyodrębnić (na mocy przyjętego założenia) wszystkie czasowniki należące do pola jedzenia. Mam naturalnie świadomość, że każdy z tych wyrazów można uczynić przedmiotem odrębnego badania (w świetle różnych teorii językoznawczych), podobnie zresztą jak i wyróżnione w trakcie analizy składnikowej zbiory synonimów tworzących w obrębie pola czasowników jedzenia właściwy mu układ mikropól. Przedstawione w pracy propozycje opisu struktury znaczeniowej polskich i rosyjskich czasowników jedzenia (por. schematy sememów) mogą stanowić punkt wyjścia kolejnych (kontrolnych) testów semantycznych. Gruntownej analizy wymaga przy tym kwestia wyłaniania się znaczeń metaforycznych, a także wykrywania konotacji znaczeniowych wśród pozostałych czasowników w polu jedzenia. Bardziej szczegółowego namysłu i opisu domagają się z pewnością również ekspresywne czasowniki jedzenia.

Obrana metoda analizy semantycznej polskich i rosyjskich czasowników jedzenia (w jej poszczególnych odsłonach) pozwoliła na wyodrębnienie znaczącej podklasy słownictwa tematycznego obu języków oraz dokonanie próby jej porównawczej interpretacji. Proces przyswajania języka obcego bowiem zasadza się na podejmowaniu wysiłków mających na celu dotarcie do jego systemu. Bez zgłębiania i porównywania systemów nie możemy mówić ani o znajomości języka, ani o skutecznej komunikacji międzyjęzykowej, z udanym przekładem włącznie. W podejściu, jakie proponuje Apresjan, metodą przybliżania bogactwa synonimicznych środków jakiegoś języka odbiorcom obcojęzycznym jest nie przekład czy podawanie pozornych ekwiwalentów, lecz dokładne eksplikacje podobieństw i różnic między synonimami tego języka oparte na kompetencji rodzimego użytkownika². Żywię w związku z tym nadzieję, że przedstawione w pracy wyniki badań konfrontatywnych okażą się użyteczne w dydaktyce akademickiej: w trakcie opracowywania pomocy naukowych dla osób uczących się języka polskiego i rosyjskiego jako obcego, podczas tworzenia słowników (jednojęzycznych i dwujęzycznych), a także w praktyce przekładu.

² Zob. Ю.Д. АПРЕСЯН, В.В. БОТЯКОВА, Т.Э. ЛАТЫШЕВА и др.: *Англо-русский синонимический словарь*. Москва 2000, s. 5—6, 502—543.

Załączniki

Analiza składnikowa paradygmatyczna:

Czasownik	Klasem: semy ogólne	Semantem:		
		Semy		
		[sposób]	[ilość]	[pociąganie]
1	2	3	4	5
BANKIETOWAĆ	[jeść]	—	[dużo]	—
BIESIADOWAĆ	[jeść]	—	[dużo]	—
CHAPAC ₁	[jeść]	[rozdrabnianie] [quasi-narzędzie]	—	[współwystępowanie]
CHAPAC ₂	[jeść]	[szybko]	[mało]	—
CHRUPAĆ	[jeść]	[rozdrabnianie] [quasi-narzędzie] [głośno]	—	[współwystępowanie]
CIAMKAĆ	[jeść]	[rozdrabnianie] [quasi-narzędzie] [głośno]	—	[współwystępowanie]
CZĘSTOWAĆ	[jeść]	—	—	—
CZĘSTOWAĆ SIĘ ₁	[jeść]	—	—	—
CZĘSTOWAĆ SIĘ ₂	[jeść]	—	—	—
DEGUSTOWAĆ	[jeść]	[quasi-narzędzie]	[mało]	[współwystępowanie]
DELEKTOWAĆ SIĘ	[jeść]	—	—	—
DLAWIĆ SIĘ	[jeść]	—	—	[współwystępowanie]
DOJADAĆ	[jeść]	—	—	—
DOKARMIAC	[jeść]	—	—	—
DOKARMIAC SIĘ	[jeść]	—	—	—
DOŻYWIAĆ	[jeść]	—	—	—
DOŻYWIAĆ SIĘ	[jeść]	—	—	—
DZIABAĆ ₃	[jeść]	[rozdrabnianie] [quasi-narzędzie]	—	[współwystępowanie]
DZIOBAĆ ₁ /DZIÓBAĆ ₁	[jeść]	[rozdrabnianie] [quasi-narzędzie]	—	[współwystępowanie]

polskie czasowniki jedzenia

semy specyficzne			Semy funkcjonalne	Wirtuem: semy potencjalne
opisowe				
[ukierunkowanie]	[pora]	[miejsce]		
6	7	8	9	10
—	—	—	[w towarzystwie]	[potoczne] [żartobliwe]
—	—	—	[w towarzystwie] [rozmawiając o czymś]	[książkowe] [podniosłe]
—	—	—	[chwytając zębami lub pyskiem]	[potoczne]
—	—	—	—	[potoczne]
—	—	—	[gryząc twardy pokarm]	[potoczne]
—	—	—	—	[potoczne]
[przechodniość]	—	—	[gościnnie]	—
[zwrotność]	—	—	[przyjmując jako poczęstunek]	[potoczne]
[zwrotność]	—	—	[wzajemnie]	[potoczne]
—	—	—	[w celu określenia smaku, jakości lub przydatności do spożycia]	[spożywcze]
[zwrotność]	—	—	[dla przyjemności]	[książkowe]
[zwrotność]	—	—	[tkwiąc w przełyku]	—
—	—	—	[do końca]	[potoczne]
[przechodniość]	—	—	[dodatkowo]	[potoczne]
[zwrotność]	—	—	[dodatkowo]	[potoczne]
[przechodniość]	—	—	[dodatkowo]	—
[zwrotność]	—	—	[dodatkowo]	[potoczne]
—	—	—	[chwytając zębami lub pyskiem]	[potoczne]
—	—	—	[chwytając dziobem]	—

1	2	3	4	5
DZIOBAĆ ₂ / DZIÓBAĆ ₂	[jeść]	—	[mało]	—
FETOWAĆ	[jeść]	—	—	—
GŁODOWAĆ	[jeść]	—	[mało]	—
GŁODZIĆ	[jeść]	—	[mało]	—
GŁODZIĆ SIĘ	[jeść]	—	[mało]	—
GRYŻĆ	[jeść]	[rozdrabnianie] [quasi-narzędzie]	—	[współwystępowanie]
JADAĆ	[jeść]	—	—	—
JEŚĆ	[jeść]	—	—	—
KARMIC ₁	[jeść]	[quasi-narzędzie]	—	—
KARMIC ₂	[jeść]	[narzędzie]	—	—
KARMIC ₃	[jeść]	—	—	—
KARMIC SIĘ	[jeść]	—	—	—
KONSUMOWAĆ	[jeść]	—	—	—
KOSZTOWAĆ	[jeść]	[quasi-narzędzie]	[mało]	[współwystępowanie]
LIZAĆ ₁	[jeść]	[rozdrabnianie] [quasi-narzędzie]	—	[współwystępowanie]
LIZAĆ ₂	[jeść]	[quasi-narzędzie]	[mało]	[współwystępowanie]
LIZAĆ ₃	[jeść]	—	[mało]	—
ŁASOWAĆ	[jeść]	—	—	—
ŁYKAĆ	[jeść]	[quasi-narzędzie]	—	[współwystępowanie]
MAMLAĆ/ MAMLEĆ/ MAMLAĆ/ MEMLAĆ	[jeść]	[rozdrabnianie] [quasi-narzędzie] [powoli]	—	[współwystępowanie]

6	7	8	9	10
—	—	—	—	[potoczne]
[przechodniość]	—	—	[gościnnie] [uroczyście]	[książkowe]
—	—	—	[poniżej normy]	—
[przechodniość]	—	—	[skrajnie ograniczając pożywienie]	—
[zwrotność]	—	—	[skrajnie ograniczając pożywienie w jakimś celu]	—
—	—	—	[rozrywając zębami]	—
—	—	—	[to samo] [w tym samym miejscu] [o tej samej porze]	—
—	—	—	—	—
[przechodniość]	—	—	[własnym mlekiem]	—
[przechodniość]	—	—	[wprowadzając pożywienie do ust] [pomagając w jedzeniu]	—
[przechodniość]	—	—	[dostarczając pożywienia]	—
[zwrotność]	—	—	—	—
—	—	—	—	[książkowe] [żartobliwe]
—	—	—	[w celu określenia smaku, jakości lub przydatności do spożycia]	[książkowe]
—	—	—	[podbierając językiem]	—
—	—	—	[w celu określenia smaku, jakości lub przydatności do spożycia]	[potoczne]
—	—	—	—	[potoczne]
—	—	—	[ukradkiem]	[potoczne]
—	—	—	[przesuwając pokarm]	—
—	—	—	—	[potoczne]

1	2	3	4	5
MIĘDLIĆ	[jeść]	[rozdrabnianie] [quasi-narzędzie] [powoli]	—	[współwystępowanie]
MLASKAĆ	[jeść]	[rozdrabnianie] [quasi-narzędzie] [głośno]	—	[współwystępowanie]
NADGRYZAĆ	[jeść]	[rozdrabnianie] [quasi-narzędzie]	[mało]	[współwystępowanie]
NADJADAĆ	[jeść]	—	[mało]	—
NADŻERAĆ	[jeść]	—	[mało]	—
NAJADAĆ SIĘ	[jeść]	—	[dużo]	—
NASYCAĆ SIĘ	[jeść]	—	—	—
NAŻERAĆ SIĘ	[jeść]	—	[dużo]	—
NIEDOJADAĆ	[jeść]	—	[mało]	—
OBDZIOBYWAĆ	[jeść]	[rozdrabnianie] [quasi-narzędzie]	—	[współwystępowanie]
OBGRYZAĆ	[jeść]	[rozdrabnianie] [quasi-narzędzie]	—	[współwystępowanie]
OBIADOWAĆ	[jeść]	—	—	—
OBJADAĆ ₁	[jeść]	—	—	—
OBJADAĆ ₂	[jeść]	—	—	—
OBJADAĆ SIĘ	[jeść]	—	[dużo]	—
OBKUBYWAĆ	[jeść]	[rozdrabnianie] [quasi-narzędzie]	—	[współwystępowanie]
OBŻERAĆ ₁	[jeść]	—	—	—
OBŻERAĆ ₂	[jeść]	—	—	—
OBŻERAĆ SIĘ	[jeść]	—	[dużo]	—
ODKARMIAC	[jeść]	—	[dużo]	—

6	7	8	9	10
—	—	—	—	[potoczne]
—	—	—	—	[potoczne]
—	—	—	[zacząć i nie skończyć] [gryząc]	—
—	—	—	[zacząć i nie skończyć]	[potoczne]
—	—	—	[zacząć i nie skończyć]	[potoczne]
[zwrotność]	—	—	[do syta]	—
[zwrotność]	—	—	[w celu zaspokojenia głodu]	[książkowe]
[zwrotność]	—	—	[do syta]	[potoczne] [pospolite]
—	—	—	[poniżej normy]	—
—	—	—	[dookoła lub całkowicie] [dziobiąc]	[potoczne]
—	—	—	[dookoła lub całkowicie] [gryząc]	[potoczne]
—	[w środku dnia]	—	[między śniadaniem a kolacją]	[przestarzałe] [potoczne]
—	—	—	[dookoła lub całkowicie]	—
[przechodniość]	—	—	[na czyjś koszt]	[przenośne] [potoczne]
[zwrotność]	—	—	[powyżej normy]	[potoczne]
—	—	—	[dookoła lub całkowicie] [zrywając ustami, pyskiem lub dziobem]	[potoczne]
—	—	—	[dookoła lub całkowicie]	[potoczne]
[przechodniość]	—	—	[na czyjś koszt]	[przenośne] [potoczne] [pospolite]
[zwrotność]	—	—	[powyżej normy]	[potoczne] [pospolite]
[przechodniość]	—	—	[zwiększając wagę po uprzednim niedożywieniu]	[potoczne]

1	2	3	4	5
ODKARMIAC SIĘ	[jeść]	—	[dużo]	—
ODPASAĆ	[jeść]	—	[dużo]	—
ODPASAĆ SIĘ	[jeść]	—	[dużo]	—
ODŻYWIAĆ ₁	[jeść]	—	—	—
ODŻYWIAĆ ₂	[jeść]	—	[dużo]	—
ODŻYWIAĆ SIĘ ₁	[jeść]	—	—	—
ODŻYWIAĆ SIĘ ₂	[jeść]	—	[dużo]	—
OGRYZAĆ	[jeść]	[rozdrabnianie] [quasi-narzędzie]	—	[współwystępowanie]
PAPUSIAĆ	[jeść]	—	—	—
PASOŻYTOWAĆ	[jeść]	—	—	—
PAŚĆ ₂	[jeść]	—	[dużo]	—
PAŚĆ ₃	[jeść]	—	[dużo]	—
PAŚĆ SIĘ ₁	[jeść]	—	—	—
PAŚĆ SIĘ ₂	[jeść]	—	[dużo]	—
PAŚĆ SIĘ ₃	[jeść]	—	[dużo]	—
POCHLANIAĆ	[jeść]	[szybko]	[dużo]	—
PODEJMOWAĆ	[jeść]	—	—	—
PODJADAĆ ₁	[jeść]	—	[mało]	—
PODJADAĆ ₂	[jeść]	—	[mało]	—
PODJADAĆ ₃	[jeść]	—	[mało]	—
PODJADAĆ ₄	[jeść]	—	[mało]	—

6	7	8	9	10
[zwrotność]	—	—	[przybierając na wadze po uprzednim niedożywieniu]	[potoczne]
[przechodniość]	—	—	[zwiększając wagę po uprzednim niedożywieniu]	[potoczne]
[zwrotność]	—	—	[przybierając na wadze po uprzednim niedożywieniu]	[potoczne]
[przechodniość]	—	—	[dostarczając pożywienia]	[książkowe]
[przechodniość]	—	—	[zwiększając wagę po uprzednim niedożywieniu]	[książkowe]
[zwrotność]	—	—	—	[książkowe]
[zwrotność]	—	—	[przybierając na wadze po uprzednim niedożywieniu]	[książkowe]
—	—	—	[dookoła lub całkowicie] [gryząc]	[potoczne]
—	—	—	—	[potoczne] [pieszczotliwe]
—	—	—	[kosztem innego organizmu]	[biologiczne]
[przechodniość]	—	—	[powyżej normy] [w celach hodowlanych] [powodując tycie]	—
[przechodniość]	—	—	[powyżej normy] [powodując tycie]	[potoczne] [żartobliwe]
[zwrotność]	—	—	[przemieszczając się po pastwisku]	—
[zwrotność]	—	—	[przybierając na wadze] [w warunkach hodowlanych]	—
[zwrotność]	—	—	[powyżej normy] [przybierając na wadze]	[potoczne] [żartobliwe]
—	—	—	[łapczywie]	[książkowe]
[przechodniość]	—	—	[gościnnie]	[książkowe]
—	—	—	[od spodu] [zacząć i nie skończyć]	[potoczne]
—	—	—	—	[potoczne]
—	—	—	[między posiłkami]	[potoczne]
—	—	—	[ukradkiem]	[potoczne]

1	2	3	4	5
PODŻERAĆ ₁	[jeść]	—	[mało]	—
PODŻERAĆ ₂	[jeść]	—	[mało]	—
PODŻERAĆ ₃	[jeść]	—	[mało]	—
PODŻERAĆ ₄	[jeść]	—	[mało]	—
POGRYZAĆ	[jeść]	[rozdrabnianie] [quasi-narzędzie] [powoli]	—	[współwystępowanie]
POJADAĆ	[jeść]	[powoli]	[mało]	—
POKRZEPIAĆ	[jeść]	—	—	—
POKRZEPIAĆ SIĘ	[jeść]	—	—	—
POLYKAĆ	[jeść]	[quasi-narzędzie]	—	[współwystępowanie]
POSILAĆ	[jeść]	—	—	—
POSILAĆ SIĘ	[jeść]	—	—	—
POŚCIĆ ₁	[jeść]	—	[mało]	—
POŚCIĆ ₂	[jeść]	—	[mało]	—
POŻYWIAĆ	[jeść]	—	—	—
POŻYWIAĆ SIĘ	[jeść]	—	—	—
PRÓBOWAĆ	[jeść]	[quasi-narzędzie]	[mało]	[współwystępowanie]
PRZEGRYZAĆ ₁	[jeść]	[rozdrabnianie] [quasi-narzędzie]	—	[współwystępowanie]
PRZEGRYZAĆ ₂	[jeść]	[szybko]	[mało]	—
PRZEGRYZAĆ ₃	[jeść]	—	[mało]	—
PRZEJADAĆ ₁	[jeść]	—	—	—
PRZEJADAĆ ₂	[jeść]	—	—	—
PRZEJADAĆ SIĘ	[jeść]	—	[dużo]	—
PRZEKARMIAC	[jeść]	—	[dużo]	—

6	7	8	9	10
—	—	—	[od spodu] [zacząć i nie skończyć]	[potoczne]
—	—	—	—	[potoczne]
—	—	—	[między posiłkami]	[potoczne]
—	—	—	[ukradkiem]	[potoczne]
—	—	—	—	[potoczne]
—	—	—	[między posiłkami]	[potoczne]
[przechodniość]	—	—	[w celu zaspokojenia głodu]	[książkowe]
[zwrotność]	—	—	[w celu zaspokojenia głodu]	[książkowe]
—	—	—	[przesuwając pokarm]	—
[przechodniość]	—	—	[w celu zaspokojenia głodu]	[książkowe]
[zwrotność]	—	—	[w celu zaspokojenia głodu]	[książkowe]
—	—	—	[ograniczając pożywienie ze względów religijnych]	—
—	—	—	[ograniczając pożywienie w jakimś celu]	[przenośne]
[przechodniość]	—	—	[w celu zaspokojenia głodu]	[książkowe]
[zwrotność]	—	—	[w celu zaspokojenia głodu]	[książkowe]
—	—	—	[w celu określenia smaku, jakości lub przydatności do spożycia]	—
—	—	—	[na części] [gryząc]	—
—	—	—	[między posiłkami]	[potoczne]
—	—	—	[po alkoholu albo czymś ostрым bądź po innej potrawie lub napoju]	[potoczne]
—	—	—	[do wyczerpania zapasów]	[potoczne]
—	—	—	[spędzając pewien czas na jedzeniu]	[potoczne]
[zwrotność]	—	—	[powyżej normy]	—
[przechodniość]	—	—	[do przesyty] [szkodząc zdrowiu]	—

1	2	3	4	5
PRZEKĄSZAĆ ₁	[jeść]	[szybko]	[mało]	—
PRZEKĄSZAĆ ₂	[jeść]	—	[mało]	—
PRZEŁYKAĆ	[jeść]	[quasi-narzędzie]	—	[współwystępowanie]
PRZETRAWIAĆ	[jeść]	[quasi-narzędzie]	—	[współwystępowanie]
PRZEŻERAĆ SIĘ	[jeść]	—	[dużo]	—
PRZEŻUWAĆ	[jeść]	[rozdrabnianie] [quasi-narzędzie] [powoli]	—	[współwystępowanie]
PRZYJMOWAĆ	[jeść]	—	—	—
PRZYSWAJAĆ	[jeść]	[quasi-narzędzie]	—	[współwystępowanie]
RACZYĆ	[jeść]	—	—	—
RACZYĆ SIĘ	[jeść]	—	—	—
ROZDZIOBYWAĆ	[jeść]	[rozdrabnianie] [quasi-narzędzie]	—	[współwystępowanie]
ROZGRYZAĆ	[jeść]	[rozdrabnianie] [quasi-narzędzie]	—	[współwystępowanie]
SIORBAĆ	[jeść]	[wlewanie] [quasi-narzędzie] [głośno]	—	[współwystępowanie]
SKUBAĆ ₁	[jeść]	[rozdrabnianie] [quasi-narzędzie]	—	[współwystępowanie]
SKUBAĆ ₂	[jeść]	—	[mało]	—
SMAKOWAĆ ₁	[jeść]	[quasi-narzędzie]	[mało]	[współwystępowanie]
SMAKOWAĆ ₂	[jeść]	[quasi-narzędzie]	—	[współwystępowanie]
SMYKAĆ	[jeść]	[rozdrabnianie] [quasi-narzędzie]	—	[współwystępowanie]
SPOŻYWAĆ	[jeść]	—	—	—
SSAĆ ₁	[jeść]	[wlewanie] [quasi-narzędzie]	—	[współwystępowanie]

6	7	8	9	10
—	—	—	[między posiłkami]	[potoczne]
—	—	—	[po alkoholu albo czymś ostrym bądź po innej potrawie lub napoju]	[potoczne]
—	—	—	[przesuwając pokarm]	—
—	—	—	[rozkładając substancje pokarmowe]	[fizjologiczne]
[zwrotność]	—	—	[powyżej normy]	[potoczne] [pospolite]
—	—	—	[rozcierając zębami] [dokładnie]	—
—	—	—	—	[frazologiczne]
—	—	—	[asymilując substancje pokarmowe]	[fizjologiczne]
[przechodniość]	—	—	[gościnnie]	[książkowe]
[zwrotność]	—	—	[dla przyjemności]	[książkowe]
—	—	—	[na części] [dziobiąc]	—
—	—	—	[na części] [gryząc]	—
—	—	—	[wciągając płyn lub płynną potrawę]	[potoczne]
—	—	—	[zrywając pyskiem lub dziobem]	—
—	—	—	—	[przenośne]
—	—	—	[w celu określenia smaku, jakości lub przydatności do spożycia]	—
—	—	—	[dla przyjemności smakowej]	—
—	—	—	[zrywając pyskiem lub dziobem]	[potoczne]
—	—	—	—	[książkowe]
—	—	—	[wciągając ustami]	—

1	2	3	4	5
SSAĆ ₂	[jeść]	[wlewanie] [narzędzie]	—	[współwystępowanie]
SSAĆ ₃	[jeść]	[rozdrabnianie] [quasi-narzędzie]	—	[współwystępowanie]
STOŁOWAĆ	[jeść]	—	—	—
STOŁOWAĆ SIĘ	[jeść]	—	—	—
SYCIĆ	[jeść]	—	—	—
SYCIĆ SIĘ	[jeść]	—	—	—
SZCZYPAĆ ₂	[jeść]	[rozdrabnianie] [quasi-narzędzie]	—	[współwystępowanie]
TRAKTOWAĆ ₂	[jeść]	—	—	—
TRAWIĆ	[jeść]	[quasi-narzędzie]	—	[współwystępowanie]
TUCZYĆ ₂	[jeść]	—	[dużo]	—
TUCZYĆ ₃	[jeść]	—	[dużo]	—
TUCZYĆ SIĘ ₁	[jeść]	—	[dużo]	—
TUCZYĆ SIĘ ₂	[jeść]	—	[dużo]	—
UCZTOWAĆ	[jeść]	—	[dużo]	—
UGASZCZAĆ	[jeść]	—	—	—
UGASZCZAĆ SIĘ ₁	[jeść]	—	—	—
UGASZCZAĆ SIĘ ₂	[jeść]	—	—	—
UJADAĆ	[jeść]	—	[mało]	—
WCHŁANIAĆ	[jeść]	[quasi-narzędzie]	—	[współwystępowanie]
WIECZERZAĆ	[jeść]	—	—	—

6	7	8	9	10
—	—	—	[wciągając ustami]	—
—	—	—	[rozpuszczając lub rozmiękczać]	—
[przechodniość]	—	—	[zwykle odpłatnie]	[książkowe]
[zwrotność]	—	[poza domem]	—	[książkowe]
[przechodniość]	—	—	[w celu zaspokojenia głodu]	[książkowe]
[zwrotność]	—	—	[w celu zaspokojenia głodu]	[książkowe]
—	—	—	[zrywając pyskiem lub dziobem]	—
[przechodniość]	—	—	[gościnnie]	[przestarzałe]
—	—	—	[rozkładając substancje pokarmowe]	[fizjologiczne]
[przechodniość]	—	—	[powyżej normy] [w celach hodowlanych] [powodując tycie]	[zootechniczne]
[przechodniość]	—	—	[powyżej normy] [powodując tycie]	[potoczne] [żartobliwe]
[zwrotność]	—	—	[przybierając na wadze] [w warunkach hodowlanych]	[zootechniczne]
[zwrotność]	—	—	[powyżej normy] [przybierając na wadze]	[potoczne] [żartobliwe]
—	—	—	[w towarzystwie]	[książkowe]
[przechodniość]	—	—	[gościnnie]	[książkowe]
[zwrotność]	—	—	[przyjmując jako poczęstunek]	[książkowe]
[zwrotność]	—	—	[wzajemnie]	[książkowe]
—	—	—	[zacząć i nie skończyć]	[potoczne]
—	—	—	[asymilując substancje pokarmowe]	[fizjologiczne]
—	[pod koniec dnia]	—	—	[przestarzałe] [podniosłe]

1	2	3	4	5
WYDZIOBYWAĆ	[jeść]	[rozdrabnianie] [quasi-narzędzie]	—	[współwystępowanie]
WYGRYZAĆ	[jeść]	[rozdrabnianie] [quasi-narzędzie]	—	[współwystępowanie]
WYJADAĆ	[jeść]	—	—	—
ZAGRYZAĆ	[jeść]	—	[mało]	—
ZAJADAĆ	[jeść]	[szybko]	[dużo]	—
ZAJADAĆ SIĘ	[jeść]	[szybko]	[dużo]	—
ZAKĄSZAĆ	[jeść]	—	[mało]	—
ZATRUWAĆ SIĘ	[jeść]	—	—	[uprzedniość]
ZGRYZAĆ	[jeść]	[rozdrabnianie] [quasi-narzędzie]	—	[współwystępowanie]
ŻEROWAĆ	[jeść]	—	—	—
ŻREĆ	[jeść]	—	—	—
ŻUĆ	[jeść]	[rozdrabnianie] [quasi-narzędzie] [powoli]	—	[współwystępowanie]
ŻYWIĆ	[jeść]	—	—	—
ŻYWIĆ SIĘ	[jeść]	—	—	—

6	7	8	9	10
—	—	—	[wybierać stopniowo lub całkowicie] [dziobiąc]	—
—	—	—	[wybierać stopniowo lub całkowicie] [gryząc]	—
—	—	—	[wybierając coś z czegoś] [stopniowo lub całkowicie]	—
—	—	—	[po alkoholu albo czymś ostрым bądź po innej potrawie lub napoju]	[potoczne]
—	—	—	[z apetytem]	[potoczne]
[zwrotność]	—	—	[z apetytem]	[potoczne]
—	—	—	[po alkoholu albo czymś ostрым bądź po innej potrawie lub napoju]	[potoczne]
[zwrotność]	—	—	—	—
—	—	—	[na części] [gryząc]	—
—	—	—	—	[książkowe]
—	—	—	—	[potoczne] [pospolite]
—	—	—	[rozcierając zębami] [dokładnie]	—
[przechodniość]	—	—	[dostarczając pożywienia]	[książkowe]
[zwrotność]	—	—	—	[książkowe]

Analiza składnikowa paradygmatyczna:

Czasownik	Klasem: semy ogólne	Semantem:		
		Semy		
		[способ]	[количество]	[следование]
1	2	3	4	5
ВАРИТЬ	[есть]	[квази-инструмент]	—	[сопровождение]
ВЕЧЕРЯТЬ	[есть]	—	—	—
ВКУШАТЬ ₁	[есть]	—	—	—
ВКУШАТЬ ₂	[есть]	[квази-инструмент]	[мало]	[сопровождение]
ВСКАРМЛИВАТЬ	[есть]	[квази-инструмент]	—	—
ВЫГРЫЗАТЬ	[есть]	[размельчение] [квази-инструмент]	—	[сопровождение]
ВЫЕДАТЬ	[есть]	—	—	—
ВЫКЛЕВЫВАТЬ	[есть]	[размельчение] [квази-инструмент]	—	[сопровождение]
ГЛОДАТЬ	[есть]	[размельчение] [квази-инструмент]	—	[сопровождение]
ГЛОТАТЬ	[есть]	[квази-инструмент]	—	[сопровождение]
ГОЛОДАТЬ ₁	[есть]	—	[мало]	—
ГОЛОДАТЬ ₂	[есть]	—	[мало]	—
ГОЛОДОВАТЬ	[есть]	—	[мало]	—
ГРЫЗТЬ	[есть]	[размельчение] [квази-инструмент]	—	[сопровождение]
ДАВИТЬСЯ	[есть]	[квази-инструмент]	—	[сопровождение]
ДЕГУСТИРОВАТЬ	[есть]	[квази-инструмент]	[мало]	[сопровождение]

rosyjskie czasowniki jedzenia

semy specyficzne opisowe			semy funkcjonalne	Wirtuem: semy potencjalne
[направленность]	[время]	[место]		
6	7	8	9	10
—	—	—	[перерабатывая пищу]	—
—	[к концу дня]	—	—	[просторечное]
—	—	—	—	[высокопарное] [устаревшее]
—	—	—	[для пробы, чтобы определить вкус, готовность чего-л.]	[высокопарное] [устаревшее]
[переходность]	—	—	[своим молоком]	[высокопарное] [устаревшее]
—	—	—	[внутреннюю часть чего-л.] [постепенно или полностью] [грызя]	—
—	—	—	[внутреннюю часть чего-л.]	—
—	—	—	[внутреннюю часть чего-л.] [постепенно или полностью] [кляя]	—
—	—	—	[со всех сторон] [грызя]	—
—	—	—	[проталкивая пищу]	—
—	—	—	[ниже нормы]	—
—	—	—	[резко ограничивая себя в пище с какой-л. целью]	—
—	—	—	[ниже нормы]	[просторечное]
—	—	—	[сдавливая зубами]	—
[возвратность]	—	—	[попав в дыхательное горло]	[физиологическое]
—	—	—	[для пробы, чтобы определить вкус, готовность чего-л.]	[специальное]

1	2	3	4	5
ДОЕДАТЬ	[есть]	—	—	—
ЕСТЬ	[есть]	—	—	—
ЖЕВАТЬ	[есть]	[размельчение] [квази-инструмент] [медленно]	—	[сопровождение]
ЖРАТЬ	[есть]	—	—	—
ЗАВТРАКАТЬ	[есть]	—	—	—
ЗАЕДАТЬ	[есть]	—	[мало]	—
ЗАКАРМЛИВАТЬ	[есть]	—	[много]	—
ЗАКУСЫВАТЬ ₁	[есть]	[быстро]	[мало]	—
ЗАКУСЫВАТЬ ₂	[есть]	—	[мало]	—
ЗАМАРИВАТЬ	[есть]	—	[мало]	—
КЛЕВАТЬ ₁	[есть]	[размельчение] [квази-инструмент]	—	[сопровождение]
КОРМИТЬ ₁	[есть]	[квази-инструмент]	—	—
КОРМИТЬ ₂	[есть]	[инструмент]	—	—
КОРМИТЬ ₃	[есть]	—	—	—
КОРМИТЬСЯ	[есть]	—	—	—
КУСАТЬ	[есть]	[размельчение] [квази-инструмент]	—	[сопровождение]
КУШАТЬ	[есть]	—	—	—
ЛАКОМИТЬ	[есть]	—	—	—

6	7	8	9	10
—	—	—	[до конца]	—
—	—	—	—	—
—	—	—	[разминая во рту] [тщательно]	—
—	—	—	—	[разговорно- -сниженное] [грубое] [неодобрительное]
—	[в начале дня]	—	—	—
—	—	—	[для заглушения, притупления вкуса чего-л. ранее съеденного или выпитого]	—
[переходность]	—	—	[сверх меры] [причиняя вред]	—
—	—	—	[между основными приемами пищи]	[разговорное]
—	—	—	[для заглушения, притупления вкуса чего-л. ранее съеденного или выпитого]	—
[переходность]	—	—	[резко ограничивая питание]	[разговорное]
—	—	—	[хватая клювом]	—
[переходность]	—	—	[своим молоком]	—
[переходность]	—	—	[вводя пищу в рот] [помогая в еде]	—
[переходность]	—	—	[давая корм]	—
[возвратность]	—	—	—	—
—	—	—	[сдавливая зубами]	—
—	—	—	—	[разговорно- -сниженное] [вежливое] [ласкательное]
[переходность]	—	—	[ради наслаждения]	[устаревшее]

1	2	3	4	5
ЛАКОМИТЬСЯ	[есть]	—	—	—
ЛИЗАТЬ ₁	[есть]	[размельчение] [квази-инструмент]	—	[сопровождение]
НАДГРЫЗАТЬ	[есть]	[размельчение] [квази-инструмент]	[мало]	[сопровождение]
НАДКУСЫВАТЬ	[есть]	[размельчение] [квази-инструмент]	[мало]	[сопровождение]
НАДЪЕДАТЬ	[есть]	—	[мало]	—
НАЕДАТЬСЯ	[есть]	—	[много]	—
НАЖИРАТЬСЯ	[есть]	—	[много]	—
НАПИТЫВАТЬСЯ	[есть]	—	[много]	—
НАСЫЩАТЬ	[есть]	—	—	—
НАСЫЩАТЬСЯ	[есть]	—	—	—
НЕДОЕДАТЬ	[есть]	—	[мало]	—
ОБГЛАДЫВАТЬ	[есть]	[размельчение] [квази-инструмент]	—	[сопровождение]
ОБГРЫЗАТЬ	[есть]	[размельчение] [квази-инструмент]	—	[сопровождение]
ОБЕДАТЬ	[есть]	—	—	—
ОБЖИРАТЬ	[есть]	—	—	—
ОБЖИРАТЬСЯ	[есть]	—	[много]	—
ОБКАРМЛИВАТЬ	[есть]	—	[много]	—
ОБКЛЕВЫВАТЬ	[есть]	[размельчение] [квази-инструмент]	—	[сопровождение]
ОБКУСЫВАТЬ	[есть]	[размельчение] [квази-инструмент]	—	[сопровождение]
ОБЩИПЫВАТЬ ₂	[есть]	[размельчение] [квази-инструмент]	—	[сопровождение]

6	7	8	9	10
[возвратность]	—	—	[ради наслаждения]	—
—	—	—	[подбирая языком]	—
—	—	—	[начать, не заканчивая] [грызя]	—
—	—	—	[начать, не заканчивая] [грызя]	—
—	—	—	[начать, не заканчивая]	—
[возвратность]	—	—	[досыта]	[разговорное]
[возвратность]	—	—	[досыта]	[разговорно- -сниженное] [грубое]
[возвратность]	—	—	[досыта]	[разговорно- -сниженное] [грубое]
[переходность]	—	—	[для утоления голода]	[книжное]
[возвратность]	—	—	[для утоления голода]	[разговорное] [шутливое]
—	—	—	[ниже нормы]	—
—	—	—	[со всех сторон] [грызя]	—
—	—	—	[со всех сторон] [грызя]	—
—	[в середи- не дня]	—	[между завтраком и ужином]	—
[переходность]	—	—	[за чужой счет]	[грубое]
[возвратность]	—	—	[свыше нормы]	[грубое]
[переходность]	—	—	[сверх меры] [причиняя вред]	—
—	—	—	[со всех сторон] [клюя]	—
—	—	—	[со всех сторон] [грызя]	—
—	—	—	[со всех сторон] [отрывая с помощью губ или клюва]	—

1	2	3	4	5
ОБЪЕДАТЬ ₁	[есть]	—	—	—
ОБЪЕДАТЬ ₂	[есть]	—	—	—
ОБЪЕДАТЬСЯ	[есть]	—	[много]	—
ОТВЕДЫВАТЬ	[есть]	[квази-инструмент]	[мало]	[сопровождение]
ОТКАРМЛИВАТЬ	[есть]	—	[много]	—
ОТКАРМЛИВАТЬСЯ	[есть]	—	[много]	—
ОТРАВЛЯТЬСЯ	[есть]	—	—	[предшествование]
ОТЪЕДАТЬ ₁	[есть]	[мало]	—	—
ОТЪЕСТЬ	[есть]	—	—	—
ОТЪЕДАТЬСЯ	[есть]	—	[много]	—
ПАРАЗИТИРОВАТЬ	[есть]	—	—	—
ПАСТИСЬ ₁	[есть]	—	—	—
ПЕРЕВАРИВАТЬ	[есть]	[квази-инструмент]	—	[сопровождение]
ПЕРЕГРЫЗАТЬ	[есть]	[размельчение] [квази-инструмент]	—	[сопровождение]
ПЕРЕЕДАТЬ	[есть]	—	[много]	—
ПЕРЕЖЕВЫВАТЬ	[есть]	[размельчение] [квази-инструмент] [медленно]	—	[сопровождение]
ПЕРЕКАРМЛИВАТЬ	[есть]	—	[много]	—
ПЕРЕКУСЫВАТЬ ₁	[есть]	[размельчение] [квази-инструмент]	—	[сопровождение]
ПЕРЕКУСЫВАТЬ ₂	[есть]	—	[мало]	—
ПИРОВАТЬ	[есть]	—	[много]	—

6	7	8	9	10
—	—	—	[по краям] [с поверхности]	—
[переходность]	—	—	[за чужой счет]	[разговорно- -сниженное]
[возвратность]	—	—	[свыше нормы]	—
—	—	—	[для пробы, чтобы определить вкус, готовность чего-л.]	[устаревшее]
[переходность]	—	—	[доводя до упитанности, тучности после недоедания]	—
[возвратность]	—	—	[полнея от хорошей пищи после недоедания]	[разговорное]
[возвратность]	—	—	—	—
—	—	—	[начать, не заканчивая]	—
—	—	—	[до конца]	[разговорное]
[возвратность]	—	—	[полнея от хорошей пищи после недоедания]	—
—	—	—	[за счет другого организма]	[книжное]
[возвратность]	—	—	[передвигаясь по пастбищу]	—
—	—	—	[перерабатывая пищу]	—
—	—	—	[разделяя на части] [грызя]	—
—	—	—	[свыше нормы]	—
—	—	—	[разминая во рту] [тщательно]	—
[переходность]	—	—	[сверх меры] [причиняя вред]	—
—	—	—	[разделяя на части] [грызя]	—
—	—	—	[между основными приемами пищи]	[разговорное]
—	—	—	[в присутствии других]	[традиционно- -поэтическое] [шутливое]

1	2	3	4	5
питать	[есть]	—	—	—
ПИТАТЬСЯ ₁	[есть]	—	—	—
ПИТАТЬСЯ ₂	[есть]	—	—	—
пичкать	[есть]	—	[много]	—
поглощать	[есть]	[быстро]	[много]	—
ПОДЗАКУСЫВАТЬ	[есть]	—	[мало]	—
ПОДКАРМЛИВАТЬ	[есть]	—	—	—
ПОДКАРМЛИВАТЬСЯ	[есть]	—	—	—
ПОДКРЕПЛЯТЬ	[есть]	—	—	—
ПОДКРЕПЛЯТЬСЯ	[есть]	—	—	—
ПОДЪЕДАТЬ ₁	[есть]	[мало]	—	—
ПОДЪЕДАТЬ ₂	[есть]	—	—	—
ПОЕДАТЬ	[есть]	[быстро]	[много]	—
ПОЖИРАТЬ	[есть]	[быстро]	[много]	—
ПОЛДНИЧАТЬ	[есть]	—	—	—
ПОСТИТЬСЯ ₁	[есть]	—	[мало]	—
ПОСТИТЬСЯ ₂	[есть]	—	[мало]	—
ПОСТНИЧАТЬ	[есть]	—	[мало]	—
ПОТРЕБЛЯТЬ	[есть]	—	—	—
ПОТЧЕВАТЬ	[есть]	—	—	—
ПРИЕДАТЬ	[есть]	—	—	—
ПРИКАРМЛИВАТЬ ₁	[есть]	—	—	—
ПРИКАРМЛИВАТЬ ₂	[есть]	—	—	—

6	7	8	9	10
[переходность]	—	—	[давая корм]	—
[возвратность]	—	—	—	—
[возвратность]	—	[вне дома]	—	—
[переходность]	—	—	[против желания]	[разговорное]
—	—	—	[с жадностью]	[ироническое]
—	—	—	[между основными приемами пищи]	[разговорное]
[переходность]	—	—	[дополнительно]	[разговорное]
[возвратность]	—	—	[дополнительно]	[разговорное]
[переходность]	—	—	[для утоления голода]	[разговорное]
[возвратность]	—	—	[для утоления голода]	[разговорное]
—	—	—	[нижнюю часть чего-л.] [начать, не заканчивая]	[разговорное]
—	—	—	[все без остатка]	[разговорное]
—	—	—	[с аппетитом]	—
—	—	—	[с жадностью]	[разговорно-сниженное]
—	—	—	[между обедом и ужином]	[разговорное]
[возвратность]	—	—	[ограничивая себя в пище по религиозным причинам]	—
[возвратность]	—	—	[ограничивая себя в пище с какой-л. целью]	[шутливое]
—	—	—	[резко ограничивая себя в пище с какой-л. целью]	[разговорное]
—	—	—	—	[разговорное] [шутливое]
[переходность]	—	—	[радушно предлагая поест, попить или попробовать что-л.] [усердно]	[устаревшее] [разговорное]
—	—	—	[все без остатка]	[разговорное]
[переходность]	—	—	[дополнительно]	—
[переходность]	—	—	[с целью приучить]	[разговорное]

1	2	3	4	5
ПРИКАРМЛИВАТЬСЯ ₁	[есть]	—	—	—
ПРИНИМАТЬ	[есть]	—	—	—
ПРОБОВАТЬ	[есть]	[квази-инструмент]	[мало]	[сопровождение]
ПРОГЛАТЫВАТЬ	[есть]	[квази-инструмент]	—	[сопровождение]
ПРОГРЫЗТЬ	[есть]	[размельчение] [квази-инструмент]	—	[сопровождение]
ПРОЕСТЬ	[есть]	—	—	—
ПРОЕДАТЬСЯ	[есть]	—	—	—
ПРОМАРИВАТЬ	[есть]	—	[мало]	—
ПРОХАРЧИТЬСЯ	[есть]	—	—	—
РАЗГОВЛЯТЬСЯ	[есть]	—	[мало]	—
РАЗГРЫЗАТЬ	[есть]	[размельчение] [квази-инструмент]	—	[сопровождение]
РАЗЛАКОМИТЬ	[есть]	—	—	—
РАЗЛАКОМИТЬСЯ	[есть]	—	—	—
РАЗЪЕДАТЬ	[есть]	—	—	—
РАСКАРМЛИВАТЬ	[есть]	—	[много]	—
РАСКАРМЛИВАТЬСЯ	[есть]	—	[много]	—
РАСКЛЕВЫВАТЬ ₁	[есть]	[размельчение] [квази-инструмент]	—	[сопровождение]
РАСКЛЕВЫВАТЬ ₂	[есть]	[размельчение] [квази-инструмент]	[много]	[сопровождение]
РАСКУСЫВАТЬ	[есть]	[размельчение] [квази-инструмент]	—	[сопровождение]
СГЛАДЫВАТЬ	[есть]	[размельчение] [квази-инструмент]	—	[сопровождение]

6	7	8	9	10
[возвратность]	—	—	[дополнительно]	[разговорное]
—	—	—	—	[книжное]
—	—	—	[для пробы, чтобы определить вкус, готовность чего-л.]	—
—	—	—	[проталкивая пищу]	—
—	—	—	[в течение какого-л. времени]	—
—	—	—	[проводя за едой какое-л. время]	—
[возвратность]	—	—	[съев все продукты]	[разговорное]
[переходность]	—	—	[резко ограничивая питание]	[разговорное]
[возвратность]	—	—	[съев все продукты]	[разговорное]
[возвратность]	—	—	[разрешая себе скромную пищу по прошествии поста]	—
—	—	—	[разделяя на части] [грызя]	—
[переходность]	—	—	[ради наслаждения] [возбуждая желание есть еще]	[разговорное]
[возвратность]	—	—	[ради наслаждения] [возбуждая желание есть еще]	[разговорное]
—	—	—	[вместе с кем-л.]	[разговорное]
[переходность]	—	—	[сверх меры] [доводя до тучности]	—
[возвратность]	—	—	[сверх меры] [доводя до тучности]	—
—	—	—	[разделяя на части] [кляя]	—
—	—	—	[без остатка] [кляя]	—
—	—	—	[разделяя на части] [грызя]	—
—	—	—	[грызя]	[разговорное]

1	2	3	4	5
СГРЫЗАТЬ	[есть]	[размельчение] [квази-инструмент]	—	[сопровождение]
СЖЕВЫВАТЬ	[есть]	[размельчение] [квази-инструмент]	—	[сопровождение]
СКЛЕВЫВАТЬ	[есть]	[размельчение] [квази-инструмент]	—	[сопровождение]
СМАКОВАТЬ	[есть]	[квази-инструмент]	—	[сопровождение]
СНЕДАТЬ	[есть]	—	—	—
СОСАТЬ ₁	[есть]	[вливание] [квази-инструмент]	—	[сопровождение]
СОСАТЬ ₂	[есть]	[вливание] [инструмент]	—	[сопровождение]
СОСАТЬ ₃	[есть]	[размельчение] [квази-инструмент]	—	[сопровождение]
СТОЛОВАТЬСЯ	[есть]	—	—	—
СЪЕДАТЬ	[есть]	—	—	—
ТРАПЕЗНИЧАТЬ ₁	[есть]	—	—	—
ТРАПЕЗНИЧАТЬ ₂	[есть]	—	—	—
ТРАПЕЗОВАТЬ ₁	[есть]	—	—	—
ТРАПЕЗОВАТЬ ₂	[есть]	—	—	—
УГОЩАТЬ ₁	[есть]	—	—	—
УГОЩАТЬ ₂	[есть]	—	—	—
УГОЩАТЬСЯ	[есть]	—	—	—

6	7	8	9	10
—	—	—	[грызя]	—
—	—	—	[жуя]	[разговорное]
—	—	—	[кляю]	—
—	—	—	[наслаждаясь вкусом чего-л.]	[разговорное]
—	—	—	—	[устаревшее]
—	—	—	[втягивая в рот губами и языком]	—
—	—	—	[втягивая в рот губами и языком]	—
—	—	—	[размягчая, разминая во рту]	—
[возвратность]	—	[вне дома]	—	—
—	—	—	[то же самое] [в то же время] [в том же месте]	—
—	—	—	[в присутствии других] [в монастыре]	[устаревшее] [церковное]
—	—	—	[в присутствии других]	[устаревшее] [шутливое]
—	—	—	[в присутствии других] [в монастыре]	[устаревшее] [церковное]
—	—	—	[в присутствии других]	[устаревшее] [шутливое]
[переходность]	—	—	[радушно предлагая поесть, попить или попробовать что-л.]	—
[переходность]	—	—	[радушно предлагая поесть, попить или попробовать что-л.] [полностью оплачивая расходы в ресторане]	—
[возвратность]	—	—	[принимая угощение]	[разговорное]

1	2	3	4	5
УЖИНАТЬ	[есть]	—	—	—
УПОТРЕБЛЯТЬ	[есть]	—	—	—
УСВАИВАТЬ	[есть]	[квази-инструмент]	—	[сопровождение]
ХАРЧЕВАТЬСЯ	[есть]	—	—	—
ХАРЧИТЬСЯ	[есть]	—	—	—
ХЛЕБАТЬ ₁	[есть]	[вливание] [квази-инструмент] [громко]	—	[сопровождение]
ХЛЕБАТЬ ₂	[есть]	[вливание] [инструмент] [громко]	—	[сопровождение]
ХРУМКАТЬ	[есть]	[размельчение] [квази-инструмент] [громко]	—	[сопровождение]
ХРУПАТЬ	[есть]	[размельчение] [квази-инструмент] [громко]	—	[сопровождение]
ХРУСТАТЬ	[есть]	[размельчение] [квази-инструмент] [громко]	—	[сопровождение]
ХРЯПАТЬ	[есть]	[размельчение] [квази-инструмент] [громко]	—	[сопровождение]
ЧАВКАТЬ	[есть]	[размельчение] [квази-инструмент] [громко]	—	[сопровождение]
ЧРЕВОУГОДНИЧАТЬ	[есть]	—	[много]	—
ЩИПАТЬ ₂	[есть]	[размельчение] [квази-инструмент]	—	[сопровождение]

6	7	8	9	10
—	[к концу дня]	—	—	—
—	—	—	—	[книжное]
—	—	—	[всасывая питательные вещества]	—
[возвратность]	—	[вне дома]	—	[разговорно-сниженное]
[возвратность]	—	[вне дома]	—	[разговорно-сниженное]
—	—	—	[всасывая большими глотками]	[разговорно-сниженное]
—	—	—	[черпая жидкую пищу]	[разговорно-сниженное]
—	—	—	[разгрызая или разжевывая твердую пищу]	[разговорное]
—	—	—	[разгрызая или разжевывая твердую пищу]	[разговорное]
—	—	—	[разгрызая или разжевывая твердую пищу]	[народно-разговорное]
—	—	—	[разгрызая или разжевывая твердую пищу]	[разговорно-сниженное] [грубое]
—	—	—	—	[разговорно-сниженное] [грубое] [шутливое]
—	—	—	[свыше нормы]	[устаревшее]
—	—	—	[отрывая с помощью губ или клюва]	—

Analiza składnikowa syntagmatyczna:

Czasownik	Kontekst lewostronny			
	subiekt (agens)			
1	2	3	4	5
BANKIETOWAĆ	[zbiorowy]	[ludzki]	—	—
BIESIADOWAĆ	[zbiorowy]	[ludzki]	—	—
CHAPAC ₁	—	[zwierzęcy]	—	[ptak] [nieptak]
CHAPAC ₂	—	[ludzki]	—	—
CHRUPAĆ	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	[nieptak]
CIAMKAĆ	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	[nieptak]
CZĘSTOWAĆ	—	[ludzki]	—	—
CZĘSTOWAĆ SIĘ ₁	—	[ludzki]	—	—
CZĘSTOWAĆ SIĘ ₂	[zbiorowy]	[ludzki]	—	—
DEGUSTOWAĆ	—	[ludzki]	—	—
DELEKTOWAĆ SIĘ	—	[ludzki]	—	—
DŁAWIĆ SIĘ	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	—
DOJADAĆ	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	—
DOKARMIAC	—	[ludzki]	—	—
DOKARMIAC SIĘ	—	[ludzki]	—	—
DOŻYWIAĆ	—	[ludzki]	—	—
DOŻYWIAĆ SIĘ	—	[ludzki]	—	—

polskie czasowniki jedzenia

Kontekst prawostronny						
odbiorca (pacjens)	obiekt					narzędzie/ <i>quasi-</i> -narzędzie
6	7	8	9	10	11	12
—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
—	[pokarm]	[stały]	—	—	—	—
—	[pokarm]	[stały]	—	—	—	—
—	[pokarm]	[stały]	[twardy]	—	—	—
—	[pokarm]	[stały]	[nietwardy]	—	—	—
[ludzki]	[pokarm] [niepokarm]	[stały] [płynny]	—	—	—	—
—	[pokarm] [niepokarm]	[stały] [płynny]	—	—	—	—
—	[pokarm] [niepokarm]	[stały] [płynny]	—	—	—	—
—	[pokarm] [niepokarm]	[stały] [płynny]	—	—	—	—
—	[pokarm] [niepokarm]	[stały] [płynny]	—	[smaczny]	[wykwintny]	—
—	[pokarm]	[stały]	—	—	—	—
—	[pokarm]	[stały] [płynny]	—	—	—	[sztuciec] [narząd]
[ludzki] [zwierzęcy]	[pokarm]	[stały] [płynny]	—	—	—	—
—	[pokarm]	[stały] [płynny]	—	—	—	—
[ludzki] [zwierzęcy]	[pokarm]	[stały] [płynny]	—	—	—	—
—	[pokarm]	[stały] [płynny]	—	—	—	—

1	2	3	4	5
DZIABAĆ ₃	—	[zwierzęcy]	—	[ptak] [nieptak]
DZIOBAĆ ₁ / DZIÓBAĆ ₁	—	[zwierzęcy]	—	[ptak]
DZIOBAĆ ₂ / DZIÓBAĆ ₂	—	[ludzki]	—	—
FETOWAĆ	—	[ludzki]	—	—
GŁODOWAĆ	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	—
GŁODZIĆ	—	[ludzki]	—	—
GŁODZIĆ SIĘ	—	[ludzki]	—	—
GRYŹĆ	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	[nieptak]
JADAĆ	—	[ludzki]	—	—
JEŚĆ	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	—
KARMIC ₁	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	[nieptak]
KARMIC ₂	—	[ludzki]	—	—
KARMIC ₃	—	[ludzki]	—	—
KARMIC SIĘ	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	—
KONSUMOWAĆ	—	[ludzki]	—	—
KOSZTOWAĆ	—	[ludzki]	—	—
LIZAĆ ₁	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	[nieptak]
LIZAĆ ₂	—	[ludzki]	—	—
LIZAĆ ₃	—	[ludzki]	—	—

6	7	8	9	10	11	12
—	[pokarm]	[stały]	—	—	—	—
—	[pokarm]	[stały]	—	—	—	—
—	[pokarm]	[stały]	—	—	—	[sztuciec]
[ludzki]	[pokarm]	[stały]	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
[ludzki] [zwierzęcy]	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
—	[pokarm]	[stały]	—	—	—	—
—	[pokarm]	[stały] [płynny]	—	—	—	[sztuciec] [narząd]
—	[pokarm]	[stały] [płynny]	—	—	—	[sztuciec] [narząd]
[ludzki] [zwierzęcy] [niedorosły]	[pokarm]	[płynny]	—	—	—	[narząd] —
[ludzki] [zwierzęcy] [dorosły] [niedorosły]	[pokarm]	[stały] [płynny]	—	—	—	[sztuciec] [pojemnik]
[ludzki] [zwierzęcy]	[pokarm]	[stały]	—	—	—	—
—	[pokarm]	[stały] [płynny]	—	—	—	—
—	[pokarm] [niepokarm]	[stały] [płynny]	—	—	—	[sztuciec] [narząd]
—	[pokarm] [niepokarm]	[stały] [płynny]	—	—	—	—
—	[pokarm] [niepokarm]	[stały] [płynny]	—	—	—	—
—	[pokarm]	[stały] [płynny]	—	—	—	—
—	[pokarm]	[stały] [płynny]	—	—	—	—

1	2	3	4	5
ŁASOWAĆ	—	[ludzki]	—	—
ŁYKAĆ	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	—
MAMLAĆ/ MAMLEĆ/ MAMLAĆ/ MEMLAĆ	—	[ludzki]	—	—
MIĘDLIĆ	—	[ludzki]	—	—
MLASKAĆ	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	[nieptak]
NADGRYZAĆ	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	[nieptak]
NADJADAĆ	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	—
NADŻERAĆ	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	—
NAJADAĆ SIĘ	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	—
NASYCAĆ SIĘ	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	—
NAŻERAĆ SIĘ	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	—
NIEDOJADAĆ	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	—
OBDZIOBYWAĆ	—	[zwierzęcy]	—	[ptak]
OBGRYZAĆ	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	[nieptak]
OBIADOWAĆ	—	[ludzki]	—	—
OBJADAĆ ₁	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	—
OBJADAĆ ₂	—	[ludzki]	—	—
OBJADAĆ SIĘ	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	—
OBSKUBYWAĆ	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	[ptak] [nieptak]
OBŻERAĆ ₁	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	—

6	7	8	9	10	11	12
—	[pokarm]	[stały] [płynny]	—	[smaczny]	—	—
—	[pokarm] [niepokarm]	[stały] [płynny]	—	—	—	—
—	[pokarm]	[stały]	—	—	—	—
—	[pokarm]	[stały]	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
—	[pokarm]	[stały]	—	—	—	—
—	[pokarm]	[stały]	—	—	—	—
—	[pokarm]	[stały] [płynny]	—	—	—	—
—	[pokarm]	[stały] [płynny]	—	—	—	—
—	[pokarm]	[stały] [płynny]	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
—	[pokarm]	[stały]	—	—	—	—
—	[pokarm]	[stały]	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
—	[pokarm]	[stały]	—	—	—	—
[ludzki]	—	—	—	—	—	—
—	[pokarm]	[stały] [płynny]	—	—	—	—
—	[pokarm]	[stały]	—	—	—	—
—	[pokarm]	[stały]	—	—	—	—

1	2	3	4	5
OBŻERAĆ ₂	—	[ludzki]	—	—
OBŻERAĆ SIĘ	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	—
ODKARMIAĆ	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	—
ODKARMIAĆ SIĘ	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	—
ODPASAC	—	[ludzki]	—	—
ODPASAC SIĘ	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	—
ODŻYWIAĆ ₁	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	—
ODŻYWIAĆ ₂	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	—
ODŻYWIAĆ SIĘ ₁	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	—
ODŻYWIAĆ SIĘ ₂	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	—
OGRYZAĆ	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	[nieptak]
PAPUSIAĆ	—	[ludzki]	[dziecko]	—
PASOŻYTOWAĆ	—	[zwierzęcy]	—	—
PAŚĆ ₂	—	[ludzki]	—	—
PAŚĆ ₃	—	[ludzki]	—	—
PAŚĆ SIĘ ₁	—	[zwierzęcy]	—	[ptak] [nieptak]
PAŚĆ SIĘ ₂	—	[zwierzęcy]	—	[ptak] [nieptak]
PAŚĆ SIĘ ₃	—	[ludzki]	—	—
POCHŁANIAĆ	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	—
PODEJMOWAĆ	—	[ludzki]	—	—

6	7	8	9	10	11	12
[ludzki]	—	—	—	—	—	—
—	[pokarm]	[stały] [płynny]	—	—	—	—
[ludzki] [zwierzęcy]	[pokarm]	[stały] [płynny]	—	—	—	—
—	[pokarm]	[stały] [płynny]	—	—	—	—
[ludzki] [zwierzęcy]	[pokarm]	[stały]	—	—	—	—
—	[pokarm]	[stały]	—	—	—	—
[ludzki] [zwierzęcy]	[pokarm]	[stały] [płynny]	—	—	—	—
[ludzki] [zwierzęcy]	[pokarm]	[stały] [płynny]	—	—	—	—
—	[pokarm]	[stały] [płynny]	—	—	—	—
—	[pokarm]	[stały] [płynny]	—	—	—	—
—	[pokarm]	[stały]	—	—	—	—
—	[pokarm]	[stały] [płynny]	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
[zwierzęcy]	[pokarm]	[stały]	—	—	—	—
[ludzki]	[pokarm]	[stały]	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
—	[pokarm]	[stały]	—	—	—	—
—	[pokarm]	[stały]	—	—	—	—
—	[pokarm] [niepokarm]	[stały] [płynny]	—	—	—	—
[ludzki]	[pokarm] [niepokarm]	[stały] [płynny]	—	—	—	—

1	2	3	4	5
PODJADAĆ ₁	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	—
PODJADAĆ ₂	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	—
PODJADAĆ ₃	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	—
PODJADAĆ ₄	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	—
PODŻERAĆ ₁	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	—
PODŻERAĆ ₂	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	—
PODŻERAĆ ₃	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	—
PODŻERAĆ ₄	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	—
POGRYZAĆ	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	[nieptak]
POJADAĆ	—	[ludzki]	—	—
POKRZEPIAĆ	—	[ludzki]	—	—
POKRZEPIAĆ SIĘ	—	[ludzki]	—	—
POŁYKAĆ	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	—
POSILAĆ	—	[ludzki]	—	—
POSILAĆ SIĘ	—	[ludzki]	—	—
POŚCIĆ ₁	—	[ludzki]	—	—
POŚCIĆ ₂	—	[ludzki]	—	—
POŻYWIAĆ	—	[ludzki]	—	—
POŻYWIAĆ SIĘ	—	[ludzki]	—	—
PRÓBOWAĆ	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	—

6	7	8	9	10	11	12
—	[pokarm]	[stały]	—	—	—	—
—	[pokarm]	[stały]	—	—	—	—
—	[pokarm]	[stały]	—	—	—	—
—	[pokarm]	[stały]	—	—	—	—
—	[pokarm]	[stały]	—	—	—	—
—	[pokarm]	[stały]	—	—	—	—
—	[pokarm]	[stały]	—	—	—	—
—	[pokarm]	[stały]	—	—	—	—
—	[pokarm]	[stały]	—	—	—	—
—	[pokarm]	[stały]	—	—	—	—
[ludzki]	[pokarm] [niepokarm]	[stały] [płynny]	—	—	—	—
—	[pokarm] [niepokarm]	[stały] [płynny]	—	—	—	—
—	[pokarm] [niepokarm]	[stały] [płynny]	—	—	—	—
[ludzki]	[pokarm]	[stały] [płynny]	—	—	—	—
—	[pokarm]	[stały] [płynny]	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
[ludzki]	[pokarm]	[stały] [płynny]	—	—	—	—
—	[pokarm]	[stały] [płynny]	—	—	—	—
—	[pokarm] [niepokarm]	[stały] [płynny]	—	—	—	—

1	2	3	4	5
PRZEGRYZAĆ ₁	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	[nieptak]
PRZEGRYZAĆ ₂	—	[ludzki]	—	—
PRZEGRYZAĆ ₃	—	[ludzki]	—	—
PRZEJADAĆ ₁	—	[ludzki]	—	—
PRZEJADAĆ ₂	—	[ludzki]	—	—
PRZEJADAĆ SIĘ	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	—
PRZEKARMIAĆ	—	[ludzki]	—	—
PRZEKĄSZAĆ ₁	—	[ludzki]	—	—
PRZEKĄSZAĆ ₂	—	[ludzki]	—	—
PRZELYKAĆ	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	—
PRZETRAWIAĆ	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	—
PRZEŻERAĆ SIĘ	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	—
PRZEŻUWAĆ	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	[nieptak]
PRZYJMOWAĆ	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	—
PRZYSWAJAĆ	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	—
RACZYĆ	—	[ludzki]	—	—
RACZYĆ SIĘ	—	[ludzki]	—	—
ROZDZIOBYWAĆ	—	[zwierzęcy]	—	[ptak]
ROZGRYZAĆ	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	[nieptak]
SIORBAĆ	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	[ptak] [nieptak]
SKUBAĆ ₁	—	[zwierzęcy]	—	[ptak] [nieptak]

6	7	8	9	10	11	12
—	[pokarm]	[stały]	—	—	—	—
—	[pokarm]	[stały]	—	—	—	—
—	[pokarm]	[stały]	—	—	—	—
—	[pokarm]	[stały] [płynny]	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
—	[pokarm]	[stały] [płynny]	—	—	—	—
[ludzki] [zwierzęcy]	[pokarm]	[stały] [płynny]	—	—	—	—
—	[pokarm]	[stały]	—	—	—	—
—	[pokarm]	[stały]	—	—	—	—
—	[pokarm] [niepokarm]	[stały] [płynny]	—	—	—	—
—	[pokarm] [niepokarm]	[stały] [płynny]	—	—	—	—
—	[pokarm]	[stały] [płynny]	—	—	—	—
—	[pokarm]	[stały]	—	—	—	—
—	[pokarm] [niepokarm]	[stały] [płynny]	—	—	—	—
—	[pokarm] [niepokarm]	[stały] [płynny]	—	—	—	—
[ludzki]	[pokarm] [niepokarm]	[stały] [płynny]	—	[smaczny]	[wykwintny]	—
—	[pokarm] [niepokarm]	[stały] [płynny]	—	[smaczny]	[wykwintny]	—
—	[pokarm]	[stały]	—	—	—	—
—	[pokarm]	[stały]	—	—	—	—
—	[pokarm] [niepokarm]	[płynny]	—	—	—	[sztuciec] [pojemnik]
—	[pokarm]	[stały]	—	—	—	—

1	2	3	4	5
SKUBAĆ ₂	—	[ludzki]	—	—
SMAKOWAĆ ₁	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	—
SMAKOWAĆ ₂	—	[ludzki]	—	—
SMYKAĆ	—	[zwierzęcy]	—	[ptak] [nieptak]
SPOŻYWAĆ	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	—
SSAĆ ₁	—	[ludzki] [zwierzęcy]	[dziecko]	[nieptak]
SSAĆ ₂	—	[ludzki] [zwierzęcy]	[dziecko] [niedziecko]	[nieptak]
SSAĆ ₃	—	[ludzki]	—	—
STOŁOWAĆ	—	[ludzki]	—	—
STOŁOWAĆ SIĘ	—	[ludzki]	—	—
SYCIĆ	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	—
SYCIĆ SIĘ	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	—
SZCZYPAĆ ₂	—	[zwierzęcy]	—	[ptak] [nieptak]
TRAKTOWAĆ ₂	—	[ludzki]	—	—
TRAWIĆ	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	—
TUCZYĆ ₂	—	[ludzki]	—	—
TUCZYĆ ₃	—	[ludzki]	—	—
TUCZYĆ SIĘ ₁	—	[zwierzęcy]	—	—
TUCZYĆ SIĘ ₂	—	[ludzki]	—	—
UCZTOWAĆ	[zbiorowy]	[ludzki]	—	—

6	7	8	9	10	11	12
—	[pokarm]	[stały]	—	—	—	[sztuciec] [narząd]
—	[pokarm] [niepokarm]	[stały] [płynny]	—	—	—	—
—	[pokarm] [niepokarm]	[stały] [płynny]	—	[smaczny]	[wykwintny]	—
—	[pokarm]	[stały]	—	—	—	—
—	[pokarm] [niepokarm]	[stały] [płynny]	—	—	—	[sztuciec] [narząd]
—	[pokarm]	[płynny]	—	—	—	—
—	[pokarm] [niepokarm]	[płynny]	—	—	—	[sztuciec] [pojemnik]
—	[pokarm] [niepokarm]	[stały]	—	—	—	—
[ludzki]	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
[ludzki] [zwierzęcy]	[pokarm]	[stały] [płynny]	—	—	—	—
—	[pokarm]	[stały] [płynny]	—	—	—	—
—	[pokarm]	[stały]	—	—	—	—
[ludzki]	[pokarm]	[stały]	—	—	—	—
—	[pokarm] [niepokarm]	[stały] [płynny]	—	—	—	—
[zwierzęcy]	[pokarm]	[stały] [płynny]	—	—	—	—
[ludzki]	[pokarm]	[stały] [płynny]	—	—	—	—
—	[pokarm]	[stały] [płynny]	—	—	—	—
—	[pokarm]	[stały] [płynny]	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—

1	2	3	4	5
UGASZCZAĆ	—	[ludzki]	—	—
UGASZCZAĆ SIĘ ₁	—	[ludzki]	—	—
UGASZCZAĆ SIĘ ₂	[zbiorowy]	[ludzki]	—	—
UJADAĆ	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	—
WCHŁANIAĆ	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	—
WIECZERZAĆ	—	[ludzki]	—	—
WYDZIOBYWAĆ	—	[zwierzęcy]	—	[ptak]
WYGRYZAĆ	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	[nieptak]
WYJADAĆ	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	—
ZAGRYZAĆ	—	[ludzki]	—	—
ZAJADAĆ	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	—
ZAJADAĆ SIĘ	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	—
ZAKĄSZAĆ	—	[ludzki]	—	—
ZATRUWAĆ SIĘ	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	—
ZGRYZAĆ	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	[nieptak]
ŻEROWAĆ	—	[zwierzęcy]	—	[ptak] [nieptak]
ŻREĆ	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	—
ŻUĆ	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	[nieptak]
ŻYWIĆ	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	—
ŻYWIĆ SIĘ	—	[ludzki] [zwierzęcy]	—	—

6	7	8	9	10	11	12
[ludzki]	[pokarm] [niepokarm]	[stały] [płynny]	—	—	—	—
—	[pokarm] [niepokarm]	[stały] [płynny]	—	—	—	—
—	[pokarm] [niepokarm]	[stały] [płynny]	—	—	—	—
—	[pokarm]	[stały]	—	—	—	—
—	[pokarm] [niepokarm]	[stały] [płynny]	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
—	[pokarm]	[stały]	—	—	—	—
—	[pokarm]	[stały]	—	—	—	—
—	[pokarm]	[stały] [płynny]	—	—	—	[sztuciec] [narząd]
—	[pokarm]	[stały]	—	—	—	—
—	[pokarm]	[stały] [płynny]	—	—	—	—
—	[pokarm]	[stały] [płynny]	—	—	—	—
—	[pokarm]	[stały]	—	—	—	—
—	[pokarm] [niepokarm]	[stały] [płynny]	—	—	—	—
—	[pokarm]	[stały]	[twardy]	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
—	[pokarm]	[stały] [płynny]	—	—	—	[sztuciec] [narząd]
—	[pokarm]	[stały]	—	—	—	—
[ludzki] [zwierzęcy]	[pokarm]	[stały] [płynny]	—	—	—	—
—	[pokarm]	[stały] [płynny]	—	—	—	—

Analiza składnikowa syntagmatyczna:

Czasownik	Kontekst lewostronny			
	субъект (агенса)			
1	2	3	4	5
ВАРИТЬ	—	[человеческий] [животный]	—	—
ВЕЧЕРЯТЬ	—	[человеческий]	—	—
ВКУШАТЬ ₁	—	[человеческий]	—	—
ВКУШАТЬ ₂	—	[человеческий]	—	—
ВСКАРМЛИВАТЬ	—	[человеческий] [животный]	—	[не-птица]
ВЫГРЫЗАТЬ	—	[человеческий] [животный]	—	[не-птица]
ВЫЕДАТЬ	—	[человеческий] [животный]	—	—
ВЫКЛЕВЫВАТЬ	—	[животный]	—	[птица]
ГЛОДАТЬ	—	[человеческий] [животный]	—	[не-птица]
ГЛОТАТЬ	—	[человеческий] [животный]	—	—
ГОЛОДАТЬ ₁	—	[человеческий] [животный]	—	—
ГОЛОДАТЬ ₂	—	[человеческий]	—	—
ГОЛОДОВАТЬ	—	[человеческий] [животный]	—	—
ГРЫЗТЬ	—	[человеческий] [животный]	—	[не-птица]
ДАВИТЬСЯ	—	[человеческий] [животный]	—	—
ДЕГУСТИРОВАТЬ	—	[человеческий]	—	—
ДОЕДАТЬ	—	[человеческий] [животный]	—	—

rosyjskie czasowniki jedzenia

Kontekst prawostronny						
получатель (пациент)	объект					инструмент/ квази- инструмент
6	7	8	9	10	11	12
—	[пища] [не-пища]	[сплоченный] [жидкий]	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
—	[пища] [не-пища]	[сплоченный] [жидкий]	—	[вкусный]	—	[прибор]
—	[пища] [не-пища]	[сплоченный] [жидкий]	—	—	—	—
[человеческий] [животный] [невзрослый]	[пища]	[жидкий]	—	—	—	[орган]
—	[пища]	[сплоченный]	—	—	—	—
—	[пища]	[сплоченный] [жидкий]	—	—	—	[прибор] [орган]
—	[пища]	[сплоченный]	—	—	—	—
—	[пища]	[сплоченный]	—	—	—	—
—	[пища] [не-пища]	[сплоченный] [жидкий]	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
—	[пища]	[сплоченный]	—	—	—	—
—	[пища]	[сплоченный]	—	—	—	—
—	[пища] [не-пища]	[сплоченный] [жидкий]	—	—	—	—
—	[пища]	[сплоченный] [жидкий]	—	—	—	[прибор] [орган]

1	2	3	4	5
ЕСТЬ	—	[человеческий] [животный]	—	—
ЖЕВАТЬ	—	[человеческий] [животный]	—	[не-птица]
ЖРАТЬ	—	[человеческий] [животный]	—	—
ЗАВТРАКАТЬ	—	[человеческий]	—	—
ЗАЕДАТЬ	—	[человеческий]	—	—
ЗАКАРМЛИВАТЬ	—	[человеческий]	—	—
ЗАКУСЫВАТЬ ₁	—	[человеческий]	—	—
ЗАКУСЫВАТЬ ₂	—	[человеческий]	—	—
ЗАМАРИВАТЬ	—	[человеческий]	—	—
КЛЕВАТЬ ₁	—	[животный]	—	[птица]
КОРМИТЬ ₁	—	[человеческий] [животный]	—	[не-птица]
КОРМИТЬ ₂	—	[человеческий]	—	—
КОРМИТЬ ₃	—	[человеческий]	—	—
КОРМИТЬСЯ	—	[человеческий] [животный]	—	—
КУСАТЬ	—	[человеческий] [животный]	—	[не-птица]
КУШАТЬ	—	[человеческий]	[ребенок] [не-ребенок] [женщина]	—
ЛАКОМИТЬ	—	[человеческий]	—	—
ЛАКОМИТЬСЯ	—	[человеческий]	—	—
ЛИЗАТЬ ₁	—	[человеческий] [животный]	—	[не-птица]

6	7	8	9	10	11	12
—	[пища]	[сплоченный] [жидкий]	—	—	—	[прибор] [орган]
—	[пища]	[сплоченный]	—	—	—	—
—	[пища] [не-пища]	[сплоченный] [жидкий]	—	—	—	[прибор] [орган]
—	—	—	—	—	—	—
—	[пища]	[сплоченный]	—	—	—	—
[человеческий] [животный]	[пища]	[сплоченный] [жидкий]	—	—	—	—
—	[пища]	[сплоченный]	—	—	—	—
—	[пища]	[сплоченный]	—	—	—	—
[человеческий] [животный]	—	—	—	—	—	—
—	[пища]	[сплоченный]	—	—	—	—
[человеческий] [животный] [невзрослый]	[пища]	[жидкий]	—	—	—	[орган]
[человеческий] [животный] [взрослый] [невзрослый]	[пища]	[сплоченный] [жидкий]	—	—	—	[прибор]
[человеческий] [животный]	[пища]	[сплоченный]	—	—	—	—
—	[пища]	[сплоченный] [жидкий]	—	—	—	—
—	[пища]	[сплоченный]	—	—	—	—
—	[пища]	[сплоченный] [жидкий]	—	—	—	[прибор] [орган]
[человеческий]	[пища] [не-пища]	[сплоченный] [жидкий]	—	[вкусный]	—	—
—	[пища] [не-пища]	[сплоченный] [жидкий]	—	[вкусный]	—	—
—	[пища] [не-пища]	[сплоченный] [жидкий]	—	—	—	—

1	2	3	4	5
НАДГРЫЗАТЬ	—	[человеческий] [животный]	—	[не-птица]
НАДКУСЫВАТЬ	—	[человеческий] [животный]	—	[не-птица]
НАДЪЕДАТЬ	—	[человеческий] [животный]	—	—
НАЕДАТЬСЯ	—	[человеческий] [животный]	—	—
НАЖИРАТЬСЯ	—	[человеческий] [животный]	—	—
НАПИТЫВАТЬСЯ	—	[человеческий] [животный]	—	—
НАСЫЩАТЬ	—	[человеческий] [животный]	—	—
НАСЫЩАТЬСЯ	—	[человеческий] [животный]	—	—
НЕДОЕДАТЬ	—	[человеческий] [животный]	—	—
ОБГЛАДЫВАТЬ	—	[человеческий] [животный]	—	[не-птица]
ОБГРЫЗАТЬ	—	[человеческий] [животный]	—	[не-птица]
ОБЕДАТЬ	—	[человеческий]	—	—
ОБЖИРАТЬ	—	[человеческий]	—	—
ОБЖИРАТЬСЯ	—	[человеческий] [животный]	—	—
ОБКАРМЛИВАТЬ	—	[человеческий]	—	—
ОБКЛЕВЫВАТЬ	—	[животный]	—	[птица]
ОБКУСЫВАТЬ	—	[человеческий] [животный]	—	[не-птица]
ОБЩИПЫВАТЬ ₂	—	[животный]	—	[птица] [не-птица]
ОБЪЕДАТЬ ₁	—	[человеческий] [животный]	—	—
ОБЪЕДАТЬ ₂	—	[человеческий]	—	—

6	7	8	9	10	11	12
—	[пища]	[сплоченный]	—	—	—	—
—	[пища]	[сплоченный]	—	—	—	—
—	[пища]	[сплоченный]	—	—	—	—
—	[пища]	[сплоченный] [жидкий]	—	—	—	—
—	[пища] [не-пища]	[сплоченный] [жидкий]	—	—	—	—
—	[пища]	[сплоченный] [жидкий]	—	—	—	—
[человеческий] [животный]	[пища]	[сплоченный] [жидкий]	—	—	—	—
—	[пища]	[сплоченный] [жидкий]	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
—	[пища]	[сплоченный]	—	—	—	—
—	[пища]	[сплоченный]	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
[человеческий]	—	—	—	—	—	—
—	[пища]	[сплоченный] [жидкий]	—	—	—	—
[человеческий] [животный]	[пища]	[сплоченный] [жидкий]	—	—	—	—
—	[пища]	[сплоченный]	—	—	—	—
—	[пища]	[сплоченный]	—	—	—	—
—	[пища]	[сплоченный]	—	—	—	—
—	[пища]	[сплоченный]	—	—	—	—
[человеческий]	—	—	—	—	—	—

1	2	3	4	5
ОБЪЕДАТЬСЯ	—	[человеческий] [животный]	—	—
ОТВЕДЫВАТЬ	—	[человеческий] [животный]	—	—
ОТКАРМЛИВАТЬ	—	[человеческий] [животный]	—	—
ОТКАРМЛИВАТЬСЯ	—	[человеческий] [животный]	—	—
ОТЪЕДАТЬ ₁	—	[человеческий] [животный]	—	—
ОТЪЕСТЬ	—	[человеческий]	—	—
ОТЪЕДАТЬСЯ	—	[человеческий] [животный]	—	—
ОТРАВЛЯТЬСЯ	—	[человеческий] [животный]	—	—
ПАРАЗИТИРОВАТЬ	—	[животный]	—	—
ПАСТИСЬ ₁	—	[животный]	—	—
ПЕРЕВАРИВАТЬ	—	[человеческий] [животный]	—	—
ПЕРЕГРЫЗАТЬ	—	[человеческий] [животный]	—	[не-птица]
ПЕРЕЕДАТЬ	—	[человеческий] [животный]	—	—
ПЕРЕЖЕВЫВАТЬ	—	[человеческий] [животный]	—	[не-птица]
ПЕРЕКАРМЛИВАТЬ	—	[человеческий]	—	—
ПЕРЕКУСЫВАТЬ ₁	—	[человеческий] [животный]	—	[не-птица]
ПЕРЕКУСЫВАТЬ ₂	—	[человеческий]	—	—
ПИРОВАТЬ	[собираТЕЛЬНЫЙ]	[человеческий]	—	—
ПИТАТЬ	—	[человеческий] [животный]	—	—
ПИТАТЬСЯ ₁	—	[человеческий] [животный]	—	—

6	7	8	9	10	11	12
—	[пища]	[сплоченный] [жидкий]	—	—	—	—
—	[пища] [не-пища]	[сплоченный] [жидкий]	—	—	—	—
[человеческий] [животный]	[пища]	[сплоченный] [жидкий]	—	—	—	—
—	[пища]	[сплоченный] [жидкий]	—	—	—	—
—	[пища]	[сплоченный]	—	—	—	—
—	[пища]	[сплоченный] [жидкий]	—	—	—	—
—	[пища]	[сплоченный] [жидкий]	—	—	—	—
—	[пища] [не-пища]	[сплоченный] [жидкий]	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
—	[пища] [не-пища]	[сплоченный] [жидкий]	—	—	—	—
—	[пища]	[сплоченный]	—	—	—	—
—	[пища]	[сплоченный] [жидкий]	—	—	—	—
—	[пища]	[сплоченный]	—	—	—	—
[человеческий] [животный]	[пища]	[сплоченный] [жидкий]	—	—	—	—
—	[пища]	[сплоченный]	—	—	—	—
—	[пища]	[сплоченный]	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
[человеческий] [животный]	[пища]	[сплоченный] [жидкий]	—	—	—	—
—	[пища]	[сплоченный] [жидкий]	—	—	—	—

1	2	3	4	5
ПИТАТЬСЯ ₂	—	[человеческий]	—	—
ПИЧКАТЬ	—	[человеческий]	—	—
ПОГЛОЩАТЬ	—	[человеческий] [животный]	—	—
ПОДЗАКУСЫВАТЬ	—	[человеческий]	—	—
ПОДКАРМЛИВАТЬ	—	[человеческий]	—	—
ПОДКАРМЛИВАТЬСЯ	—	[человеческий] [животный]	—	—
ПОДКРЕПЛЯТЬ	—	[человеческий]	—	—
ПОДКРЕПЛЯТЬСЯ	—	[человеческий]	—	—
ПОДЪЕДАТЬ ₁	—	[человеческий] [животный]	—	—
ПОДЪЕДАТЬ ₂	—	[человеческий]	—	—
ПОЕДАТЬ	—	[человеческий] [животный]	—	—
ПОЖИРАТЬ	—	[человеческий] [животный]	—	—
ПОЛДНИЧАТЬ	—	[человеческий]	—	—
ПОСТИТЬСЯ ₁	—	[человеческий]	—	—
ПОСТИТЬСЯ ₂	—	[человеческий]	—	—
ПОСТНИЧАТЬ	—	[человеческий]	—	—
ПОТРЕБЛЯТЬ	—	[человеческий] [животный]	—	—
ПОТЧЕВАТЬ	—	[человеческий]	—	—
ПРИЕДАТЬ	—	[человеческий]	—	—
ПРИКАРМЛИВАТЬ ₁	—	[человеческий]	—	—
ПРИКАРМЛИВАТЬ ₂	—	[человеческий]	—	—
ПРИКАРМЛИВАТЬСЯ	—	[человеческий]	—	—

6	7	8	9	10	11	12
—		—	—	—	—	—
[человеческий] [животный]	[пища]	[сплоченный] [жидкий]	—	—	—	—
—	[пища] [не-пища]	[сплоченный] [жидкий]	—	—	—	—
—	[пища]	[сплоченный]	—	—	—	—
[человеческий] [животный]	[пища]	[сплоченный] [жидкий]	—	—	—	—
—	[пища]	[сплоченный] [жидкий]	—	—	—	—
[человеческий] [животный]	[пища] [не-пища]	[сплоченный] [жидкий]	—	—	—	—
—	[пища] [не-пища]	[сплоченный] [жидкий]	—	—	—	—
—	[пища]	[сплоченный]	—	—	—	—
—	[пища]	[сплоченный]	—	—	—	—
—	[пища]	[сплоченный] [жидкий]	—	—	—	—
—	[пища]	[сплоченный] [жидкий]	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
—	[пища] [не-пища]	[сплоченный] [жидкий]	—	—	—	[прибор] [орган]
[человеческий] [животный]	[пища] [не-пища]	[сплоченный] [жидкий]	—	—	—	—
—	[пища]	[сплоченный]	—	—	—	—
[человеческий] [животный]	[пища]	[сплоченный] [жидкий]	—	—	—	—
[животный]	[пища]	[сплоченный] [жидкий]	—	—	—	—
—	[пища]	[сплоченный] [жидкий]	—	—	—	—

1	2	3	4	5
ПРИНИМАТЬ	—	[человеческий] [животный]	—	—
ПРОБОВАТЬ	—	[человеческий] [животный]	—	—
ПРОГЛАТЫВАТЬ	—	[человеческий] [животный]	—	—
ПРОГРЫЗТЬ	—	[человеческий]	—	—
ПРОЕСТЬ	—	[человеческий]	—	—
ПРОЕДАТЬСЯ	—	[человеческий]	—	—
ПРОМАРИВАТЬ	—	[человеческий]	—	—
ПРОХАРЧИТЬСЯ	—	[человеческий]	—	—
РАЗГОВЛЯТЬСЯ	—	[человеческий]	—	—
РАЗГРЫЗАТЬ	—	[человеческий] [животный]	—	[не-птица]
РАЗЛАКОМИТЬ	—	[человеческий]	—	—
РАЗЛАКОМИТЬСЯ	—	[человеческий]	—	—
РАЗЪЕДАТЬ	—	[человеческий]	—	—
РАСКАРМЛИВАТЬ	—	[человеческий]	—	—
РАСКАРМЛИВАТЬСЯ	—	[человеческий] [животный]	—	—
РАСКЛЕВЫВАТЬ ₁	—	[животный]	—	[птица]
РАСКЛЕВЫВАТЬ ₂	—	[животный]	—	[птица]
РАСКУСЫВАТЬ	—	[человеческий] [животный]	—	[не-птица]
СГЛАДЫВАТЬ	—	[человеческий] [животный]	—	[не-птица]
СГРЫЗАТЬ	—	[человеческий] [животный]	—	[не-птица]
СЖЕВЫВАТЬ	—	[человеческий] [животный]	—	[не-птица]
СКЛЕВЫВАТЬ	—	[животный]	—	[птица]

6	7	8	9	10	11	12
—	[пища] [не-пища]	[сплоченный] [жидкий]	—	—	—	—
—	[пища] [не-пища]	[сплоченный] [жидкий]	—	—	—	—
—	[пища] [не-пища]	[сплоченный] [жидкий]	—	—	—	—
—	[пища]	[сплоченный]	[твердый]	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
[человеческий] [животный]	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
—	[пища]	[сплоченный]	—	—	[неизыскан- ный]	—
—	[пища]	[сплоченный]	[твердый]	—	—	—
[человеческий]	[пища] [не-пища]	[сплоченный] [жидкий]	—	[вкусный]	—	—
—	[пища] [не-пища]	[сплоченный] [жидкий]	—	[вкусный]	—	—
—	[пища]	[сплоченный]	—	—	—	—
[человеческий] [животный]	[пища]	[сплоченный] [жидкий]	—	—	—	—
—	[пища]	[сплоченный] [жидкий]	—	—	—	—
—	[пища]	[сплоченный]	—	—	—	—
—	[пища]	[сплоченный]	—	—	—	—
—	[пища]	[сплоченный]	—	—	—	—
—	[пища]	[сплоченный]	—	—	—	—
—	[пища]	[сплоченный]	—	—	—	—
—	[пища]	[сплоченный]	[твердый]	—	—	—
—	[пища]	[сплоченный]	—	—	—	—
—	[пища]	[сплоченный]	—	—	—	—

1	2	3	4	5
СМАКОВАТЬ	—	[человеческий]	—	—
СНЕДАТЬ	—	[человеческий]	—	—
СОСАТЬ ₁	—	[человеческий] [животный]	[ребенок]	[не-птица]
СОСАТЬ ₂	—	[человеческий] [животный]	[ребенок] [не-ребенок]	[не-птица]
СОСАТЬ ₃	—	[человеческий]	—	—
СТОЛОВАТЬСЯ	—	[человеческий]	—	—
СЪЕДАТЬ	—	[человеческий] [животный]	—	—
ТРАПЕЗНИЧАТЬ ₁	[собираТЕЛЬный]	[человеческий]	—	—
ТРАПЕЗНИЧАТЬ ₂	[собираТЕЛЬный]	[человеческий]	—	—
ТРАПЕЗОВАТЬ ₁	[собираТЕЛЬный]	[человеческий]	—	—
ТРАПЕЗОВАТЬ ₂	[собираТЕЛЬный]	[человеческий]	—	—
УГОЩАТЬ ₁	—	[человеческий]	—	—
УГОЩАТЬ ₂	—	[человеческий]	—	—
УГОЩАТЬСЯ	—	[человеческий]	—	—
УЖИНАТЬ	—	[человеческий]	—	—
УПОТРЕБЛЯТЬ	—	[человеческий] [животный]	—	—
УСВАИВАТЬ	—	[человеческий] [животный]	—	—
ХАРЧЕВАТЬСЯ	—	[человеческий]	—	—
ХАРЧИТЬСЯ	—	[человеческий]	—	—
ХЛЕБАТЬ ₁	—	[человеческий] [животный]	—	[птица] [не-птица]
ХЛЕБАТЬ ₂	—	[человеческий]	—	—
ХРУМКАТЬ	—	[человеческий] [животный]	—	[не-птица]

6	7	8	9	10	11	12
—	[пища] [не-пища]	[сплоченный] [жидкий]	—	[вкусный]	[изыскан- ный]	—
—	—	—	—	—	—	—
—	[пища]	[жидкий]	—	—	—	—
—	[пища] [не-пища]	[жидкий]	—	—	—	[прибор] [вмести- лище]
—	[пища] [не-пища]	[сплоченный]	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
—	[пища]	[сплоченный] [жидкий]	—	—	—	[прибор] [орган]
—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
[человеческий]	[пища] [не-пища]	[сплоченный] [жидкий]	—	—	—	—
[человеческий]	[пища] [не-пища]	[сплоченный] [жидкий]	—	—	—	—
—	[пища] [не-пища]	[сплоченный] [жидкий]	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
—	[пища] [не-пища]	[сплоченный] [жидкий]	—	—	—	—
—	[пища] [не-пища]	[сплоченный] [жидкий]	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
—	[пища] [не-пища]	[жидкий]	—	—	—	[вмести- лище]
—	[пища]	[жидкий]	—	—	—	[прибор]
—	[пища]	[сплоченный]	[твердый]	—	—	—

1	2	3	4	5
ХРУПАТЬ	—	[человеческий] [животный]	—	[не-птица]
ХРУСТАТЬ	—	[человеческий] [животный]	—	[не-птица]
ХРЯПАТЬ	—	[человеческий] [животный]	—	[не-птица]
ЧАВКАТЬ	—	[человеческий] [животный]	—	[не-птица]
ЧРЕВОУГОДНИЧАТЬ	—	[человеческий]	—	—
ЩИПАТЬ ₂	—	[животный]	—	[птица] [не-птица]

6	7	8	9	10	11	12
—	[пища]	[сплоченный]	[твердый]	—	—	—
—	[пища]	[сплоченный]	[твердый]	—	—	—
—	[пища]	[сплоченный]	[твердый]	—	—	—
—	[пища]	[сплоченный]	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—
—	[пища]	[сплоченный]	—	—	—	—

Materiał źródłowy

Słowniki

- ADALBERG S.: *Księga przysłów, przypowieści i wyrażen przysłowiowych polskich*. Kraków 1994.
- ANUSIEWICZ J., SKAWIŃSKI J.: *Słownik polszczyzny potocznej*. Warszawa 1996.
- BAŃKO M.: *Słownik porównań*. Warszawa 2004.
- CZESZEWSKI M.: *Słownik polszczyzny potocznej*. Warszawa 2008.
- CZESZEWSKI M.: *Słownik slangu młodzieżowego*. Piła 2001.
- DZIURDA M., CHOROBA P.: *Słownik gwary młodzieżowej*. Toruń 2013.
- Inny słownik języka polskiego*. T. 1—2. Red. M. BAŃKO. Warszawa 2000.
- KACZMAREK L., SKUBALANKA T., GRABIAS S.: *Słownik gwary studenckiej*. Lublin 1994.
- KAWKA M.: *Słownik syntaktyczno-semantyczny czasowników polskich*. Cz. 1: *Czasowniki bezprzedrostkowe*. Kraków 1980.
- KITA M., POLAŃSKI E.: *Funkcje witalne*: W: IDEM: *Słownik tematyczny języka polskiego*. Łódź 2002.
- KRZYŻANOWSKI J.: *Nowa księga przysłów i wyrażen przysłowiowych polskich*. T. 1—3. Red. S. ŚWIRKO. Warszawa 1969—1972.
- MARKUNAS A.: *Пособие по русскому молодежному жаргону. Хрестоматия*. Poznań 2002.
- MĘDAK S.: *Praktyczny słownik łączliwości składniowej czasowników polskich*. Kraków 2005.
- Miejski słownik slangu i mowy potocznej*. <http://www.miejski.pl>
- NAGÓRKO A., ŁAZIŃSKI M., BURKHARDT H.: *Dystynktywny słownik synonimów*. Kraków 2004.
- Najnowsze słownictwo polskie*. Red. M. BAŃKO, M. CZESZEWSKI, J. BURZYŃSKI. <http://nowewyrazy.uw.edu.pl>
- Nowy słownik gwary uczniowskiej*. Red. H. ZGÓŁKOWA. Wrocław 2004.
- Słownik języka polskiego PWN*. <http://sjp.pwn.pl>
- Słownik języka polskiego*. Red. W. DOROSZEWSKI. <http://www.sjpd.pwn.pl>

Słownik polskich leksemów potocznych. T. 1—7. Red. W. LUBAŚ. Kraków 2001—2013.
Słownik polskich leksemów potocznych. T. 8—9. Red. W. LUBAŚ, K. SKOWRONEK.
Kraków 2015—2016.

Słownik syntaktyczno-generatywny czasowników polskich. T. 1—5. Red. K. POLAŃSKI. Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk 1980—1992.

Słownik wyrazów bliskoznacznych PWN. Red. M. BAŃKO. Warszawa 2005.

Słownik wyrazów bliskoznacznych. Red. S. SKORUPKA. Warszawa 1987.

Słowosieć. <http://plwordnet.pwr.wroc.pl>

Uniwersalny słownik języka polskiego. T. 1—4. Red. S. DUBISZ. Warszawa 2003.

Wielki słownik języka polskiego PAN. <http://www.wsjp.pl>

БАРАНОВ О.С.: *Идеографический словарь русского языка*. Москва 1995.

Большой толковый словарь русских глаголов. Ред. Л.Г. БАБЕНКО. Москва 2011.

Большой толковый словарь русского языка. Ред. С.А. КУЗНЕЦОВ. Санкт-Петербург 2008.

Большой толковый словарь синонимов русской речи. Ред. Л.Г. БАБЕНКО. Москва 2011.

ВАСИЛЬЕВ Л.М.: *Системный семантический словарь русского языка. Предикатная лексика*. Т. 1. Уфа 2005.

ДАЛЬ В.И.: *Пословицы русского народа. Сборник*. Москва 1957.

КВЕСЕЛЕВИЧ Д.И.: *Толковый словарь ненормативной лексики*. Москва 2005.

Лексико-семантические группы русских глаголов. Учебный словарь-справочник. Ред. Т.В. МАТВЕЕВА. Свердловск 1988.

Малый академический словарь. Ред. А.П. ЕВГЕНЬЕВА. Москва 1957—1984. <http://www.endic.ru>

МОКИЕНКО В.М.: *Словарь сравнений русского языка*. Санкт-Петербург 2003.

НИКИТИНА Т.Г.: *Молодежный сленг. Толковый словарь*. Москва 2007.

Новый объяснительный словарь синонимов русского языка. Ред. Ю.Д. АПРЕСЯН. Москва 2004.

Русский семантический словарь. Т. 4: *Глагол*. Ред. Н.Ю. ШВЕДОВА. Москва 2007.

САЯХОВА Л.Г., ХАСАНОВА Д.М., МОРКОВКИН В.В.: *Тематический словарь русского языка*. Москва 2000.

Толковый словарь русского языка. Ред. Д.В. ДМИТРИЕВ. Москва 2003. <http://www.endic.ru>

Функционально-когнитивный словарь русского языка. Языковая картина мира. Ред. Т.А. КИЛЬДИБЕКОВА. Москва 2013.

ХИМИК В.В.: *Большой словарь русской разговорной экспрессивной речи*. Санкт-Петербург 2004.

Экспериментальный синтаксический словарь. Русские глагольные предложения. Ред. Л.Г. БАБЕНКО. Москва 2002.

Korpusy i literatura piękna

Narodowy Korpus Języka Polskiego. <http://nkjp.pl>

Polsko-rosyjski i rosyjsko-polski korpus równoległy. <http://pol-ros.polon.uw.edu.pl>

STASIUK A.: *Dziewięć*. Czarne 1999.

SZYMBORSKA W.: *Wystarczy*. Kraków 2011.

ВЫСОЦКИЙ В.: *Одна научная загадка, или почему аборигены съели Кука*. <http://www.kulichki.com>

Национальный корпус русского языка. <http://www.ruscorpora.ru>

СТАСЮК А.: *Девять*. Пер. М. КУРГАНСКАЯ. Санкт-Петербург 2005.

ТОКАРЧУК О.: *Дом дневной, дом ночной*. Пер. О. КАТРЕЧКО. Москва 2005.

Bibliografia

- ABC grzeczności językowej*. W: *Polszczyzna na co dzień*. Red. M. BAŃKO. Warszawa 2006, s. 231—310.
- ACKERMAN D.: *Smak*. W: EADEM: *Historia naturalna zmysłów*. Przeł. K. CHMIELOWA. Warszawa 1994, s. 135—181.
- ADAMOWSKI J.: *O zachowaniu przy obrzędowym stole (Wigilia i Wielkanoc)*. W: *Sztuka życia, zasady dobrego zachowania, etykieta. O zmienności obyczaju w kulturze*. Red. K. ŁEŃSKA-BĄK, M. SZTANDARA. Opole 2008, s. 195—202.
- AKACKA E.: *Wybrane słownictwo dotyczące żywienia człowieka*. W: *Polszczyzna mówiona mieszkańców miast. Księga referatów z konferencji językoznawczej w Białymstoku*. Red. H. SĘDZIAK. Białystok 2004, s. 177—185.
- AMBERBER M.: *Quirky Alternations of Transitivity: The Case of Ingestive Predicates*. In: *The Linguistics of Eating and Drinking*. Ed. J. NEWMAN. Amsterdam—Philadelphia 2009, s. 45—64.
- APRESJAN J.D.: *Semantyka leksykalna. Synonimiczne środki języka*. Przeł. Z. KOZŁOWSKA, A. MARKOWSKI. Wrocław—Warszawa—Kraków 2000.
- APRESJAN J.D.: *Walencje semantyczne wyrazu*. W: IDEM: *Semantyka leksykalna. Synonimiczne środki języka*. Przeł. Z. KOZŁOWSKA, A. MARKOWSKI. Wrocław—Warszawa—Kraków 2000, s. 120—132.
- ARYSTOTELES: *O winopiciu i opilstwie*. W: IDEM: *Dzieła wszystkie*. T. 4. Przeł. A. PACIOREK, L. REGNER, P. SIWEK. Warszawa 1993, s. 515—525.
- ARYSTOTELES: *Władza wegetatywna*. W: IDEM: *O duszy*. Przeł. P. SIWEK. Warszawa 1988, s. 82—86.
- BACHTIN M.: *Obrazy biesiadne w powieści Rabelais'go*. W: IDEM: *Twórczość Franciszka Rabelais'go a kultura ludowa średniowiecza i renesansu*. Przeł. A. i A. GORENIOWIE. Oprac. S. BALBUS. Kraków 1975, s. 391—421.
- BAŃKO M.: *Słownik peryfraz, czyli wyrażeń omownych*. Warszawa 2002.
- BAŃKO M.: *Współczesny polski onomatopeikon. Ikoniczność w języku*. Warszawa 2008.
- BARTHES R.: *Czytanie Brillat-Savarina*. W: IDEM: *Lektury*. T. 4. Przeł. E. WIELEŻYŃSKA. Warszawa 2001, s. 179—202.
- BARTMIŃSKI J.: *Językowe podstawy obrazu świata*. Lublin 2006.
- BARTMIŃSKI J.: *Polskie czasowniki złożone typu „stuknąć-pukać”*. „Acta Universitatis Lodzensis. Folia Linguistica” 1981, nr 2, s. 5—15.

- BARTNICKA B.: *Funkcje semantyczno-składniowe bezokolicznika we współczesnej polszczyźnie*. Wrocław 1982.
- BARTNICKA B.: *Słownictwo pism Stefana Żeromskiego*. T. 8: *Świat doznań zmysłowych (węch, smak, dotyk)*. Kraków 2007.
- BATKO P.: Czy czasownik „chcieć” jest semantycznie prosty?. „Linguistica Copernicana” 2011, nr 2, s. 63—76.
- BĄBEL A.M.: *Muza z warząchwią. Uwagi o literaturze i kulinariach*. Warszawa 2004.
- BENDER A.E.: *Człowiek i żywność*. Przeł. T. ROŻNIATOWSKI. Warszawa 1980.
- BIERWISCH M.: *Semantyka składnikowa*. „Przegląd Humanistyczny” 1986, nr 11—12, s. 109—121.
- BILSKI M.: *Rosjanie piją na potęgę*. <http://wiadomosci.dziennik.pl>
- BOGUSŁAWSKI A.: *O negacji w konstrukcjach z czasownikiem „chcieć”*. W: *Nowe czasy, nowe języki, nowe i (stare) problemy*. Red. E. JĘDRZEJKO. Katowice 1998, s. 105—127.
- BOGUSŁAWSKI A.: *O „pożytkach karmienia człowieka piersią”*. „Prace Filologiczne” 1998, nr 43, s. 83—89.
- BOGUSŁAWSKI A.: *Prefiksacja czasownikowa we współczesnym języku rosyjskim*. Wrocław—Warszawa—Kraków 1963.
- BOGUSŁAWSKI A., WAWRZYŃCZYK J.: *Polszczyzna, jaką znamy. Nowa sonda słownikowa*. Warszawa 1993.
- BOREK M.: *Uczucia i emocje w rosyjskich i polskich metaforach. Aspekt lingwistyczny*. Katowice 2012.
- BORYŚ W.: *Słownik etymologiczny języka polskiego*. Kraków 2005.
- BRAJERSKI T.: *Geneza orzeczeń typu „(z)jedzono” i „(wy)pito”*. „Język Polski” 1979, nr 2, s. 84—98.
- BRALCZYK J.: *Jeść!!!*. Olszanica 2014.
- BRALCZYK J.: *500 zdań polskich*. Warszawa 2015.
- BRILLAT-SAVARIN A.: *Fizjologia smaku albo medytacje o gastronomii doskonałej*. Przeł. J. GUZE. Warszawa 1997.
- BRONIKOWSKA R.: *Nazwy cech percypowanych zmysłem smaku jako określenia uczuć*. „Poradnik Językowy” 2002, nr 6, s. 43—58.
- BUTTLE D.: *Elementy pochodzenia rosyjskiego we współczesnej polszczyźnie i kryteria ich oceny*. III: *Kalki frazeologiczne*. „Poradnik Językowy” 1989, nr 3, s. 684—686.
- BUTTLE D.: *Koncepcje pola znaczeniowego*. „Przegląd Humanistyczny” 1967, nr 2, s. 41—59.
- BUTTLE D.: *Rozwój semantyczny wyrazów polskich*. Warszawa 1978.
- BYWALEC C.: *Konsumpcja a rozwój gospodarczy i społeczny*. Warszawa 2010.
- CAMPORESI P.: *Laboratoria zmysłów*. Przeł. J. UGNIĘWSKA. Gdańsk 2005.
- CARAMITTI M.: *Co i jak jeść w Rosji. Poradnik, rozmówki, słowniczek*. Przeł. A. GRĘBECKA, A. KĘDZIOREK. Warszawa 2003.
- CASSIRER E.: *Esej o człowieku. Wstęp do filozofii kultury*. Przeł. A. STANIEWSKA. Warszawa 1971.
- CEJMER A.: *Analiza semantyczna percepcyjnego czasownika „(s)kosztować”*. „Linguistica Copernicana” 2011, nr 2, s. 77—94.

- CHMIELEWSKA J.: *Książka poniekąd kucharska*. Warszawa 2004.
- CHOJAK J.: O „językowym obrazie” percepcji zmysłowej. „Prace Filologiczne” 2007, nr 53, s. 79—86.
- CHRZĄSZCZ M.: *O dwóch namiętnościach Rosjanina. Semantyczna funkcja napojów w prozie rosyjskiej XIX wieku*. Kraków 2012.
- COOPER J.C.: *Zwierzęta symboliczne i mityczne*. Przeł. A. KOZŁOWSKA-RYŚ, L. RYŚ. Poznań 1998.
- Culinary Linguistics: The Chef's Special (Culture and Language Use)*. Eds. C. GERHARDT, M. FROBENIUS, S. LEY. Amsterdam—Philadelphia 2013.
- CYGAL-KRUPA Z.: *Podstawowe słownictwo tematyczne języka polskiego (na wybranych przykładach)*. Kraków 1990.
- CYGAL-KRUPA Z.: *Słownictwo tematyczne języka polskiego. Zbiór wyrazów w układzie rangowym, alfabetycznym i tematycznym*. Kraków 1986.
- DAMPZ M.: *Alkohol i biesiadowanie w obyczajowości Polaków*. Toruń 2005.
- DĄBROWSKA A.: *Słownik eufemizmów polskich czyli w rzeczy mocno, w sposobie łagodnie*. Warszawa 2005.
- DEPTUŁA B.: *Literatura od kuchni*. Warszawa 2013.
- DESCARTES R.: *Człowiek. Opis ciała ludzkiego*. Przeł. A. BEDNARCZYK. Warszawa 1989.
- DOMOGAŁA A.: O metaforycznych użyciach czasownika „dotknąć” (prolegomena). W: *Bogactwo polszczyzny w świetle jej historii*. T. 6. Red. J. PRZYKLENK, W. WILCZEK. Katowice 2016, s. 28—41.
- DOMOGAŁA A.: *Odzwierzęce czasowniki mówienia w języku polskim*. [Niepublikowana praca magisterska]. APD UŚ. Katowice 2011.
- DOMOGAŁA A.: *Wokół jednostki symbolicznej [ktoś] dotknął [kogoś/czegoś] (studium semantyczno-kognitywne)*. „LingVaria” 2016, nr 21, s. 271—283.
- DONGHI A.: *Jedzenie i picie*. W: IDEM: *Gesty i słowa. Wprowadzenie do języka symbolicznego*. Przeł. A. HAJDUK. Kraków 1999, s. 75—77.
- DOUGLAS M.: *Odszyfrowanie posiłku*. W: EADEM: *Ukryte znaczenia. Wybrane szkice antropologiczne*. Przeł. E. KLEKOT. Kęty 2007, s. 335—361.
- DRWIĘGA M.: *Ciało człowieka. Studium z antropologii filozoficznej*. Kraków 2005.
- EICHLER A.: *Semantyka verba interficiendi*. [Niepublikowana praca magisterska]. APD UŚ. Katowice 2011.
- ELIADE M.: *Sacrum i profanum. O istocie religijności*. Przeł. R. RESZKE. Warszawa 1996.
- Encyklopedia językoznawstwa ogólnego*. Red. K. POLAŃSKI. Wrocław—Warszawa—Kraków 1993.
- EVANS V.: *Leksykon językoznawstwa kognitywnego*. Przeł. M. BUCHTA, M. CIERPISZ, J. PODHORODECKA, A. GICAŁA, J. WINIARSKA. Kraków 2009.
- FERNANDEZ-ARMESTO F.: *Wokół tysiąca stołów, czyli historia jedzenia*. Przeł. J. JAKOWICZ. Warszawa 2003.
- FLANDRIN J.L.: *Wyróżnienie smaku*. W: *Historia życia prywatnego*. T. 3: *Od renesansu do oświecenia*. Przeł. M. ZIĘBA. K. OSIŃSKA-BOSKA, M. CEBÓ-FONIOK. Red. J. MAROŃ. Wrocław—Warszawa—Kraków 1999, s. 277—319.
- FREUDENBERG O.: *Światopogląd pierwotny: metafory jedzenia, metafory narodzin, metafory śmierci*. Przeł. A. POMORSKI. W: O. FREUDENBERG: *Semantyka kultury*. Red. D. ULICKA. Kraków 2009, s. 107—125.

- FROMM E.: *O sztuce istnienia*. Przeł. R. SACIUK. Warszawa—Wrocław 1997.
- GALECKI Z.: *Z frazeologii Jarosława Iwaszkiewicza: „jeść, aż za uszami trzeszczy” i inne związki wyrazowe spowodowane interferencją*. „Facta Simonidis” 2009, nr 2, s. 221—229.
- GASZ A.: *Czasowniki czynnościowe związane z percepcją smakową (na materiale języka polskiego i rosyjskiego)*. W: *Leksyka języków słowiańskich w badaniach synchronicznych i diachronicznych*. Red. M. GĘBKA-WOLAK, J. KAMPER-WAREJKO, A. MOROZ. Toruń 2014, s. 29—42.
- GASZ A.: *Czasowniki jedzenia w wierszu „Przymus” Wisławy Szymborskiej oraz pio-sence „Одна научная загадка...” Władimira Wysockiego*. W: *Świat za tekstem. Księga jubileuszowa dedykowana Panu Profesorowi Henrykowi Fontańskiemu z okazji 70. urodzin*. Red. J. LUBOCHA-KRUGLIK, O. MAŁYSA. Katowice 2017, s. 187—202.
- GASZ A.: *Czasowniki oznaczające fizjologiczną czynność jedzenia (na materiale powieści M. Musierowicz „Szósta kleпка”)*. W: *Gramatyka a tekst*. T. 3. Red. H. FONTAŃSKI, J. LUBOCHA-KRUGLIK. Katowice 2011, s. 177—195.
- GASZ A.: *Глаголы целенаправленного вкусового восприятия в русском и польском языках*. W: *Gramatyka a tekst*. T. 5. Red. H. FONTAŃSKI, J. LUBOCHA-KRUGLIK. Katowice 2015, s. 101—114.
- GASZ A.: *К вопросу о классификации глаголов физиологического действия еды и питья (на материале русского и польского языков)*. W: *Коммуникативные аспекты грамматики и текста I*. Red. Z. CZAPIGA, A. STASZENKO. Rzeszów 2013, s. 19—28.
- GASZ A.: *Melodia konsumpcji zapisana w słowach. Rys lingwistyczny (na materiale polskim i rosyjskim)*. W: *Od-głosy jedzenia*. Red. G. PIETRUSZEWSKA-KOBIELA, A. REGIEWICZ. Częstochowa 2015, s. 57—69.
- GASZ A.: *O czasowniku „pić” i jego pochodnych (na materiale powieści M. Musierowicz „Szósta kleпка”)*. W: *Świat Słowian w języku i kulturze*. T. 12. Red. D. DZIADOSZ, A. KRZANOWSKA. Szczecin 2011, s. 86—93.
- GASZ A.: *O rozkoszach podniebienia, czyli kilka uwag na temat polskich i rosyjskich czynnościowych czasowników percepcji smakowej*. W: *Świat Słowian w języku i kulturze*. T. 14. Red. D. DZIADOSZ, A. KRZANOWSKA. Szczecin 2013, s. 82—91.
- GASZ A.: *Onomatopeiczne czasowniki oznaczające fizjologiczną czynność jedzenia i picia w języku polskim*. W: *Świat Słowian w języku i kulturze*. T. 11. Red. E. KOMOROWSKA, D. DZIADOSZ. Szczecin 2010, s. 63—70.
- GASZ A.: *Polskie i rosyjskie czasowniki onomatopeiczne związane z czynnością jedzenia*. W: *Konfrontacje składniowe. Nowe fakty, nowe idee. Księga jubileuszowa poświęcona Profesorowi Henrykowi Fontańskiemu z okazji 65. rocznicy urodzin*. Red. J. LUBOCHA-KRUGLIK, M. BOREK. Katowice 2013, s. 98—109.
- GASZ A.: *Polskie i rosyjskie czasowniki onomatopeiczne związane z czynnością picia*. W: *Świat Słowian w języku i kulturze*. T. 13. Red. D. DZIADOSZ, A. KRZANOWSKA. Szczecin 2012, s. 88—96.
- GASZ A.: *W sprawie klasyfikacji czasowników fizjologicznych sfery jedzenia i picia (na materiale języka polskiego i rosyjskiego)*. W: *Gramatyka a tekst*. T. 4. Red. H. FONTAŃSKI, J. LUBOCHA-KRUGLIK. Katowice 2013, s. 165—179.

- GASZ A.: *Wykładowcy miary i stopnia przy czasownikach oznaczających czynności jedzenia i picia (na materiale języka polskiego i rosyjskiego)*. W: *Komunikacja międzyludzka. Leksyka. Semantyka. Pragmatyka III*. Red. E. KOMOROWSKA, K. KONDIŹOŁA-PICH, A. OCHRYMOWICZ. Szczecin 2012, s. 120—132.
- GAWĘCKA-AJCHEL B.: *Wznieśmy toast za kolegów! — czyli rzecz o polskich i rosyjskich toastach*. „Języki Obce w Szkole” 2011, nr 3, s. 12—17.
- GERTIG H., GAWĘCKI J.: *Żywnienie człowieka. Słownik terminologiczny*. Warszawa 2007.
- GĘBKA-WOLAK M., MOROZ A.: *Nieswobodna grupa syntaktyczna — propozycja procedury identyfikacyjnej*. W: *Leksyka języków słowiańskich w badaniach synchronicznych i diachronicznych*. Red. M. GĘBKA-WOLAK, J. KAMPER-WAREJKO, A. MOROZ. Toruń 2014, s. 43—59.
- GLEYSZTOR A.: *Mitologia Słowian*. Warszawa 1986.
- GOŁASZEWSKA M.: *Estetyka pięciu zmysłów*. Warszawa—Kraków 1997.
- GRABIAS S.: *O ekspresywności języka. Ekspresja a słowotwórstwo*. Lublin 1981.
- Gramatyka współczesnego języka polskiego. Morfologia*. Red. R. GRZEGORCZYKOWA, R. LASKOWSKI, H. WRÓBEL. Warszawa 1984.
- Gramatyka współczesnego języka polskiego. Morfologia*. Red. R. GRZEGORCZYKOWA, R. LASKOWSKI, H. WRÓBEL. Warszawa 1998.
- Gramatyka współczesnego języka polskiego. Składnia*. Red. Z. TOPOLIŃSKA. Warszawa 1984.
- GROCHOWSKI M.: *Nazwy części ciała jako argumenty predykatu*. „Studia Semiotyczne” 1974, nr 5, s. 159—171.
- GROCHOWSKI M.: *O strukturze pojęć „przywyczenie”, „nawyk”, „nałóg”*. Rozważania semantyczne. W: *Etudes de linguistique Romane et Slave*. Red. W. BANYŚ, L. BEDNARCZUK, K. BOGACKI. Kraków 1992, s. 243—252.
- GROCHOWSKI M.: *Pojęcie celu. Studia semantyczne*. Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk 1980.
- GROCHOWSKI M.: *Środek czynności w strukturze zdania. Narzędzie, substancja, materiał*. Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk 1975.
- GROCHOWSKI M.: *Wyrażenia percepcji słuchowej*. W: IDEM: *Konwencje semantyczne a definiowanie wyrażen językowych*. Warszawa 1993, s. 76—85.
- GROCHOWSKI M.: *Zarys leksykologii i leksykografii. Zagadnienia synchroniczne*. Toruń 1982.
- GRYBOSIOWA A.: *Jak historyk języka polskiego rozumie opozycję „homo” — „animal”?*. W: „Język a Kultura”. T. 15: Opozycja „homo” — „animal” w języku i kulturze. Red. A. DĄBROWSKA. Wrocław 2003, s. 9—15.
- GRZEGORCZYKOWA R.: *Czasowniki kauzatywne i receptywne w języku polskim*. „Poradnik Językowy” 1957, nr 2, s. 49—62.
- GRZEGORCZYKOWA R.: *Problemy teoretyczno-metodologiczne semantycznego opisu wyrażen językowych*. W: EADEM: *Wprowadzenie do semantyki językoznawczej*. Warszawa 2001, s. 38—59.
- GRZEGORCZYKOWA R.: *Próba ogólnej klasyfikacji predykatów*. W: EADEM: *Wprowadzenie do semantyki językoznawczej*. Warszawa 2001, s. 105—109.
- GRZEGORCZYKOWA R.: *Schematy bezmianownikowe*. W: EADEM: *Wykłady z polskiej składni*. Warszawa 2002, s. 59—63.

- GRZESIAK R.: *Charakterystyka semantyczno-składniowa czynnościowych czasowników percepcyjnych*. W: IDEM: *Semantyka i składnia czasowników percepcji zmysłowej*. Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk—Łódź 1983, s. 33—45.
- GUGAŁA M.: *O cechach znaczeniowych jednostki „chcieć się”*. „Poradnik Językowy” 2007, nr 4, s. 36—46.
- GUIRAUD P.: *Semiologia*. Przeł. S. CICHOWICZ. Warszawa 1974.
- HANDKE K.: *Co to jest język familijny?*. W: *Retoryka codzienności. Zwyczaje językowe współczesnych Polaków*. Red. M. MARCJANIK. Warszawa 2006, s. 98—120.
- HENAUŁT-SAKHNO Ch.: *Kuśat’, verbe ancillaire (?)*, ou *Comment manger russe*. „Slovo” 1997, vol. 18—19, s. 501—520.
- HIPPOKRATES: *Wybór pism*. T. 1. Przeł. M. WESOŁY. Warszawa 2008.
- HRYCIUK R.E., MROCZKOWSKA R.: *Co wy tam gotujecie? O antropologicznych badaniach nad jedzeniem*. „Op. Cit.” 2012, nr 43, s. 3—7.
- JORDANSKAJA L., PAPERNO S.: *A Russian-English Collocational Dictionary of the Human Body*. Ed. R.L. LEED. Ohio 1996. <http://russian.dml.cornell.edu>
- IWASZKIEWICZ M.: *Z moim ojcem o jedzeniu*. Warszawa 1995.
- JAROSIŃSKA K.: „Bo zawsze ci więcej jedzą, którzy bliżej misy siedzą”, czyli o ekspresywnych reprezentacjach leksykalnych jedzenia i picia. W: *Bogactwo polszczyzny w świetle jej historii*. T. 4. Red. J. PRZYKLENK, A. REJTER. Katowice 2012, s. 68—81.
- JARZĄBEK K.: *Gestykulacja i mimika*. Słownik. Ilustracje A. CYGAN. Katowice 1994.
- JARZĄBEK K.: *Znaki kinetyczne wspomagające komunikację mowną i ich miejsce w nauczaniu języków obcych (na przykładzie komunikacji Polaków i Rosjan) — ujęcie konfrontatywne*. Katowice 1989.
- JASTRZĘBSKI B.: *Ciało w strukturze codzienności*. W: *Doświadczone, opisywane, symboliczne. Ciało w dyskursach kulturowych*. Red. K. ŁEŃSKA-BĄK, M. SZTAN-DARA. Opole 2008, s. 425—431.
- Jedzenie. Rytuały i magia*. Oprac. F.-T. GOTTWALD, L. KOLMER. Przeł. E. PTASZYŃSKA-SADOWSKA. Warszawa 2009.
- JEŻEWSKA-ZYCHOWICZ M.: *Zachowania żywieniowe i ich uwarunkowania*. Warszawa 2007.
- JĘDRZEJKO E.: „Na fraszunek dobry trunek (a uczonym z ksiąg ratunek!?)”. *Frazeologia biesiadna w językowym obrazie polskiej kultury narodowej*. W: *Frazeologia a językowe obrazy świata przełomu wieków*. Red. W. CHLEBDA. Opole 2007, s. 247—265.
- JĘDRZEJKO E.: *O polskiej kulturze kulinarno-biesiadnej z perspektywy etnoparemiologii*. W: *Pokarmy i jedzenie w kulturze. Tabu, dieta, symbol*. Red. K. ŁEŃSKA-BĄK. Opole 2007, s. 13—33.
- Języki i tradycje Słowian*. Red. E. TOKARZ. Katowice 2003.
- Językoznawstwo Bronisława Malinowskiego*. T. 2: *Problem znaczenia w językach pierwotnych*. Red. K. PISARKOWA. Kraków 2000.
- JORDANSKAJA L., MIELCZUK I.: *Konotacja w semantyce lingwistycznej i leksykografii*. Przeł. W. FAŁ. W: *Konotacja*. Red. J. BARTMIŃSKI. Lublin 1988, s. 9—34.
- KARDELA H.: *Metodologia językoznawstwa kognitywnego*. W: *Metodologie językoznawstwa. Podstawy teoretyczne*. Red. P. STAŁMASZCZYK. Łódź 2006, s. 196—233.

- KAROLAK S.: *Składnia wyrażen predykatywnych*. W: *Gramatyka współczesnego języka polskiego. Składnia*. Red. Z. TOPOLIŃSKA. Warszawa 1984, s. 11—207.
- KARWATOWSKA M., SZPYRA-KOZŁOWSKA J.: *Nadużywanie alkoholu i abstynencja*. W: EAEDM: *Lingwistyka płci. Ona i on w języku polskim*. Lublin 2010, s. 126—128.
- KARWATOWSKA M., SZPYRA-KOZŁOWSKA J.: „*Tak wyglądasz, że mógłbym cię dziś zjeść*”, czyli o komplementowaniu. W: EAEDM: *Lingwistyka płci. Ona i on w języku polskim*. Lublin 2010, s. 207—209.
- Katechizm Kościoła Katolickiego*. Poznań 2012.
- KEMPF Z.: Wyrazy „gorsze” dotyczące zwierząt. „*Język Polski*” 1985, nr 2—3, s. 125—144.
- KIKLEWICZ A.: *Podstawy składni funkcjonalnej*. Olsztyn 2004.
- KISHON E.: *Jedzenie jest moim ulubionym daniem. Satyry zebrane o drugiej z najpiękniejszych rzeczy na świecie*. Przeł. W. SAWICKI. Kraków 1996.
- KLONDER A.: *Jedzenie oraz inne sprawy: codzienność Europy Środkowej we wczesnonowożytnych rozmówkach do nauki języków obcych*. „*Kwartalnik Historii Kultury Materialnej*” 2011, nr 1, s. 41—52.
- KONARZEWSKI M.: *Na początku był głód*. Warszawa 2005.
- KOPALIŃSKI W.: *Opowieści o rzeczach powszednich*. Warszawa 1998.
- KOPALIŃSKI W.: *Słownik mitów i tradycji kultury*. Warszawa 2006.
- KOPALIŃSKI W.: *Słownik symboli*. Warszawa 2006.
- KOPALIŃSKI W.: *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych z almanachem*. Warszawa 2007.
- KOWALEWSKA-DĄBROWSKA J.: *Kognitywizm a lingwistyka kulturowa*. W: EAEDM: *Językowy obraz Boga i człowieka w poezji Jana Twardowskiego*. Gdańsk 2006, s. 24—26.
- KOWALSKI P.: *Alkohol*. W: IDEM: *Leksykon znaki świata. Omen, przesąd, znaczenie*. Warszawa—Wrocław 1998, s. 15—20.
- KOWALSKI P.: *Woda żywa. Opowieść o wodzie, zdrowiu, higienie i dietetyce*. Wrocław 2002.
- KOWALSKI P.: *Wstęp. O przyjemnościach rozmawiania o jedzeniu*. W: *Oczywisty urok biesiadowania*. Red. P. KOWALSKI. Wrocław 1998, s. 5—7.
- KRAWCZYK A.: *Ciało człowieka w świetle frazeologii gwarowej*. W: „*Język a Kultura*”. T. 1: *Podstawowe pojęcia i problemy*. Red. J. ANUSIEWICZ, J. BARTMIŃSKI. Wrocław 1991, s. 143—147.
- KRAWCZYK-TYRPA: *Frazeologia somatyczna w gwarach polskich. Związki frazeologiczne o znaczeniach motywowanych cechami części ciała*. Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk—Łódź 1987.
- KREJA B.: *Polskie i innosłowiańskie czasowniki typu „na(sycić) się” — ich krótka historia i problem genezy*. „*Prace Filologiczne*” 2001, nr 46, s. 365—376.
- KRISTEVA J.: *Potęga obrzydzenia. Esej o wstręcie*. Przeł. M. FAŁSKI. Kraków 2007.
- KRYZIA W.: *Leksemy „chcieć” i „chce się” w języku polskim oraz w wybranych językach południowosłowiańskich*. W: *Języki i tradycje Słowian*. Red. E. TOKARZ. Katowice 2003, s. 142—152.
- KRZESZOWSKI T.P.: *Aksjologiczne aspekty metafor*. W: *Językoznawstwo kognitywne. Wybór tekstów*. Red. W. KUBIŃSKI, R. KALISZ, E. MODRZEJEWSKA. Gdańsk 1998, s. 80—103.

- KRZESZOWSKI T.P.: *Miejsce aksjologii w semantyce kognitywnej*. W: IDEM: *Aksjologiczne aspekty semantyki językoznawczej*. Toruń 1999, s. 9—40.
- KRZYŻANOWSKA A.: *Wyrażenia metaforyczne motywowane czynnością spożywania pokarmów (w j. polskim i francuskim)*. „Poradnik Językowy” 2003, nr 4, s. 16—26.
- Księga sentencji łacińskich*. Wybór i red. J. MURAS. Warszawa 2005.
- KUR-KONONOWICZ J.: *Badania z zakresu nazw potraw w języku polskim i rosyjskim*. W: *Świat Słowian w języku i kulturze*. T. 11. Red. E. KOMOROWSKA, D. DZIADOSZ. Szczecin 2010, s. 138—150.
- KWIEK-OSIOWSKA J.: *Co dziś „konsumujemy”?*. „Język Polski” 1992, nr 72, z. 4—5, s. 383—384.
- LACHUR C.: *Zarys językoznawstwa ogólnego*. Opole 2004.
- LAKOFF G.: *Kobiety, ogień i rzeczy niebezpieczne*. Przeł. M. BUCHTA, A. KOTARBA, A. SKUCIŃSKA. Kraków 2011.
- LAKOFF G., JOHNSON M.: *Metafory w naszym życiu*. Przeł. T.P. KRZESZOWSKI. Warszawa 1988.
- LANGACKER R.W.: *Gramatyka kognitywna. Wprowadzenie*. Przeł. E. TABAKOWSKA, M. BUCHTA, H. KARDELA, W. KUBIŃSKI, P. ŁOZOWSKI, A. GŁAZ, J. JABŁOŃSKA-HOOD, H. KOWALEWSKI, K. STADNIK, D. BĘBENIEC, J. GICZELA-PASTWA. Kraków 2009.
- LEACH E., GREIMAS A.J.: *Rytuał i narracja*. Przeł. M. BUCHOWSKI, A. GRZEGORCZYK, E. UMIŃSKA-PLISENKO. Warszawa 1989.
- LEBDA R.: *Wielki słownik frazeologiczny*. Red. A. LATUSEK. Kraków 2008.
- Leksykon bohaterów literackich*. Red. M. KISIEL, M. PYTASZ. Katowice 1995.
- LEMAÎTRE N., QUINSON M., SOT V.: *Słownik kultury chrześcijańskiej*. Przeł. T. SZAFRAŃSKI. Warszawa 1997.
- LESZCZAK O.: *Lingwosemiotyczna teoria doświadczenia*. T. 2: *Doświadczenie potoczne a językowy obraz świata*. Kielce 2009.
- LESZCZAK O.: *Paradoksy konsumpcjonizmu. Typologia i lingwosemiotyka*. „The Peculiarity of Man” 2012, no. 15, s. 9—35.
- LESZCZAK O.: *Witalny motyw w reklamie*. W: IDEM: *Lingwosemiotyka kultury. Funkcjonalno-pragmatyczna teoria dyskursu*. Toruń 2010, s. 149—156.
- LEVIN B.: *English Verb Classes and Alternations: A Preliminary Investigation*. Chicago 1993.
- LÉVI-STRAUSS C.: *Trójkąt kulinarny*. „Twórczość” 1972, nr 2, s. 71—80.
- LIS H., LIS P.: *Kuchnia Słowian. O żywności, potrawach i nie tylko...* Kraków 2009.
- LUBOCHA-KRUGLIK J.: *Zdania opisujące percepcję smakową*. W: EADEM: *Semantyczna kategoria perceptywności i jej wykładniki w języku polskim i rosyjskim*. Katowice 2010, s. 183—195.
- LYONS J.: *Pola semantyczne*. W: IDEM: *Semantyka*. T. 1. Przeł. A. WEINSBERG. Warszawa 1984, s. 244—253.
- LYONS J.: *Semantyka*. T. 1—2. Przeł. A. WEINSBERG. Warszawa 1984—1989.
- ŁEŃSKA-BĄK K.: *O pokarmach, smakach i utraconych znaczeniach. Historia kultury sub speciae culinaria*. Opole 2010.
- ŁEŃSKA-BĄK K.: *„Powiedz mi, co jesz, a powiem ci, kim jesteś”*. Wprowadzenie. W: *Pokarmy i jedzenie w kulturze. Tabu, dieta, symbol*. Red. K. ŁEŃSKA-BĄK. Opole 2007, s. 7—11.

- ŁEŃSKA-BAK K.: *Smak i uroda stołu*. „Literatura Ludowa” 2003, nr 4—5, s. 51—63.
- ŁUGOWSKA J.: *Blady rosolek i paluszki Aspazji. Kod kulinarny w powieściach Małgorzaty Musierowicz*. W: *Oczywisty urok biesiadowania*. Red. P. KOWALSKI. Wrocław 1998, s. 214—221.
- ŁUKASZUK E.: *Образ еды, отраженный в афоризмах*. W: *Prace naukowe młodych filologów Instytutu Filologii Wschodniosłowiańskiej Uniwersytetu Śląskiego*. T. 1. Red. A. GASZ, G. WILK. Katowice 2012, s. 42—49.
- ŁUKASZUK I.: *Rosyjskie nazwy kulinariów na tle języków słowiańskich*. Białystok 2005.
- MAĆKIEWICZ J.: *Językowy obraz ciała. Szkice do tematu*. Gdańsk 2006.
- MAJER J., SKOBEL F.: *Słownik anatomiczno-fizjologiczny*. „Rocznik Wydziału Lekarskiego w Uniwersytecie Jagiellońskim” 1838, t. 1.
- MAJER J., SKOBEL J.: *Uwagi nad niektórymi wyrazami lekarskimi*. Kraków 1835.
- MAKUCHOWSKA M.: *Delimitacja modlitwy*. W: *EADÉM: Modlitwa jako gatunek języka religijnego*. Opole 1998, s. 58—71.
- MALINOWSKI B.: *Szkice z teorii kultury*. Przeł. H. BUCZYŃSKA. Warszawa 1958.
- MAŃCZAK W.: *Czemu OBIAD, słoweń. OBED, ros. ОБЕД itd., ale OBJEŚĆ, słoweń. OBJESTI, ros. ОБЪЕСТЬ itd.?*. „Z Polskich Studiów Slawistycznych. Seria 10. Językoznawstwo” 2003, s. 137—141.
- MAŃCZAK-WOHLFELD E.: *Z historii rozwoju analizy składnikowej znaczenia leksykalnego*. „Przegląd Humanistyczny” 1989, nr 12, s. 139—151.
- MARCISZEWSKA M.: *Kucharka szlachecka*. Szczecin 2012.
- MARIAK L.: *„O zachowaniu się przy stole”, czyli językowa kreacja obyczajów biesiadnych w „Krzyżakach” Henryka Sienkiewicza*. „Poznańskie Studia Polonistyczne. Seria Językoznawcza” 2010, nr 17, s. 205—228.
- MARKOWSKI A.: *Leksyka wspólna różnym odmianom polszczyzny*. T. 1—2. Wrocław 1992.
- MASŁOW A.: *Motywacja i osobowość*. Przeł. J. RADZICKI. Warszawa 2006.
- MASŁOWSKA E.: *„Swoi” i „obcy” przy wspólnym stole*. „Etnolingwistyka” 2007, t. 19, s. 109—131.
- MAZUR T.: *Rodzinne obiadowanie*. „Cywilizacja” 2010, nr 34, s. 138—148.
- MEŁOSIK Z.: *Ideal szczupłego ciała. Dyskurs diety i jedzenia*. W: *IDEM: Tożsamość, ciało i władza w kulturze instant*. Kraków 2010, s. 46—60.
- MICHAŁEK D.Z.: *Nalogowe zachowanie jedzeniowe. Podręcznik dla pacjentów*. Kraków 2001.
- MIODUNKA W.: *Podstawy leksykologii i leksykografii*. Warszawa 1989.
- MIODUNKA W.: *Teoria pól językowych. Społeczne i indywidualne ich uwarunkowania*. Warszawa—Kraków 1980.
- MITRENGA B.: *Czasowniki percepcji smakowej w polszczyźnie historycznej i współczesnej*. W: *Idea przemiany. Zagadnienia literatury, kultury, języka i edukacji*. T. 3. Red. A. MAJKIEWICZ, M. DUŚ. Częstochowa 2011, s. 235—245.
- MITRENGA B.: *Historia gniazda słowotwórczego czasownika „śniadać”*. W: *Język z różnych stron widziany*. Red. M. SKARŻYŃSKI, A. CZELAKOWSKA. Kraków 2009, s. 201—208.
- MITRENGA B.: *Zmysł smaku. Studium leksykalno-semantyczne*. Katowice 2014.
- MUSIEROWICZ M.: *Łasuch literacki, czyli ulubione potrawy moich bohaterów — przepisy kulinarne i wnikliwe komentarze*. Poznań 1991.

- NÆSS Å.: *How Transitive Are 'Eat' and 'Drink' Verbs?*. In: *The Linguistics of Eating and Drinking*. Ed. J. NEWMAN. Amsterdam—Philadelphia 2009, s. 27—44.
- NÆSS Å.: *The Grammar of Eating and Drinking Verbs*. „Language and Linguistics Compass” 2011, 5 (6), s. 413—423.
- NAGÓRKO A.: *Uwagi o leksyce cielesnej w świetle teorii pola znaczeniowego*. „Poradnik Językowy” 1990, nr 6, s. 443—448.
- NEWMAN J.: *Eating and Drinking as Sources of Metaphor in English*. „Cuadernos de Filología Inglesa” (Special issue on Cognitive Linguistics) 1997, 6 (2), s. 213—231.
- NEWMAN J., RICE S.: *Transitivity Schemas of English EAT and DRINK in the BNC*. In: *Corpora in Cognitive Linguistics: Corpus-based Approaches to Syntax and Lexis*. Eds. S.Th. GRIES, A. STEFANOWITSCH. Berlin—New York 2006, s. 225—260.
- NIEMIADOMSKA I., KULIK A., HAJDUK A.: *Jedzenie*. Lublin 2005.
- NOWAK P.: „Świat kulturożerców” — metaforyczny obraz „strawy duchowej” w tekstach publicystycznych. W: *Pokarmy i jedzenie w kulturze. Tabu, dieta, symbol*. Red. K. ŁEŃSKA-BAK. Opole 2007, s. 47—58.
- NOWAK T.: *Język w świetle odkryć nauki*. Kraków 2011.
- NOWAK T.: *Od przesłanki do konkluzji. Polskie czasowniki wnioskowania*. Katowice 2013.
- Nowy polski słownik pijacki*. <http://nowy.polski.slownik.pijacki.ez.pl>
- OBUCHOWSKI K.: *Galaktyka potrzeb. Psychologia dążeń ludzkich*. Poznań 2000.
- Obyczaje, języki, ludy świata*. Red. B. KACZOROWSKI. Warszawa 2007.
- Oczywisty urok biesiadowania*. Red. P. KOWALSKI. Wrocław 1998.
- Od-głosy jedzenia*. Red. G. PIETRUSZEWSKA-KOBIELA, A. REGIEWICZ. Częstochowa 2015.
- OGRODNIKOWA N.: *Uwagi o łączliwości polskiego czasownika „częstować” i jego rosyjskich odpowiedników*. „Prace Filologiczne” 2007, nr 52, s. 241—248.
- OGRODOWSKA B.: *Zwyczaje, obrzędy i tradycje w Polsce. Mały słownik*. Warszawa 2000.
- Opętanie (nie)jedzeniem*. Red. B. ZIÓŁKOWSKA. Warszawa 2009.
- PABIAN M.: *Специфика перевода „Winnie-the-Pooh” А.А. Милна на русский язык на фоне польских переводческих версий*. W: *Prace naukowe młodych filologów Instytutu Filologii Wschodniosłowiańskiej Uniwersytetu Śląskiego*. T. 1. Red. A. GASZ, G. WILK. Katowice 2012, s. 95—105.
- PAJDZIŃSKA A.: *Wrażenia zmysłowe jako podstawa metafor językowych*. „Etnolingwistyka” 1996, t. 8, s. 113—130.
- PALUCH A.: *Etnologiczny atlas ciała ludzkiego i chorób*. Wrocław 1995.
- PARANDOWSKI J.: *Mitologia. Wierzenia i podania Greków i Rzymian*. Poznań 1987.
- PIELA A.: *Czasowniki z nazwą potrawy w podstawie słowotwórczej*. „Poradnik Językowy” 2006, nr 6, s. 40—49.
- PIETER J.: *Kuchnia i jedzenie. Fizjologia i psychologia jedzenia*. W: IDEM: *Życie ludzi*. Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk 1972, s. 170—232.
- PIOTROWICZ A., WITASZEK-SAMBORSKA M.: *Poznańskie regionalne czasowniki i frazeologizmy związane z czynnościami fizjologicznymi oraz stanem fizycznym człowieka*. „Białostockie Archiwum Językowe” 2010, nr 10, s. 227—236.
- PISAREK W.: *Pojęcie pola wyrazowego i jego użyteczność w badaniach stylistycznych*. „Pamiętnik Literacki” 1967, nr 1—2, s. 493—516.

- Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych.* Oprac. Zespół Biblistów Polskich z inicjatywy Benedyktynów Tynieckich. Poznań 2002.
- PLUTARCH: *Zagadnienia biesiadne, VI księga.* W: IDEM: *Moralia.* Przeł. Z. ABRAMOWICZÓWNA. Wrocław 2005, s. 103—131.
- PODLASKA I., KROGULSKA M.: *Kuchnia.* W: EADEM: *Przesądy.* Warszawa 2009, s. 75—79.
- PODRACKI J.: *Śniadanie, obiad, kolacja.* „Życie Szkoły” 2007, nr 2, s. 18—20.
- POLAŃSKI E., NOWAK T.: *Najnowszy podręcznik gramatyki języka polskiego.* Kraków 2011.
- Pokarmy i jedzenie w kulturze. Tabu, dieta, symbol.* Red. K. ŁEŃSKA-BĄK. Opole 2007.
- PRZYBYLSKA R.: *Polisemia przymków polskich w świetle semantyki kognitywnej.* Kraków 2002.
- PRZYBYŁ E.: *Prawosławie.* Kraków 2000.
- PRZYMUSZAŁA L.: *Śląska leksyka i frazeologia dotycząca picia alkoholu (na tle porównawczym).* „Rozprawy Komisji Językowej Łódzkiego Towarzystwa Naukowego” 2013, nr 59, s. 237—250.
- RACHWAŁ T.: *Pokarm i praca. Zjadanie epistemologii.* „Er(r)go” 2002, nr 1, s. 9—21.
- RIEGER J., RIEGER E.: *Słownik tematyczny rosyjsko-polski.* Warszawa 2003.
- RITZER G.: *Magiczny świat konsumpcji.* Przeł. L. STAWOWY. Warszawa 2001.
- RODZIEWICZ B.: *Frazemy komparatywne z komponentem zoonimicznym w języku polskim, rosyjskim i niemieckim.* Szczecin 2007.
- ROJEK T.: *Jak to się je. Savoir-vivre przy stole.* Warszawa 1999.
- RYKEN L., WILHOIT J.C., LONGMAN III T.: *Słownik symboliki biblijnej. Obrazy, symbole, motywy, metafory, figury stylistyczne i gatunki literackie w Piśmie Świętym.* Przeł. Z. KOŚCIUK. Warszawa 2003.
- SAPIR E.: *Język: wprowadzenie do badań nad mową.* Przeł. M. BUCHTA. Kraków 2010.
- SARACH S.: *Сопоставительный анализ фразеологизмов с глаголами питания в русском и польском языках.* W: *Prace naukowe młodych filologów Instytutu Filologii Wschodniosłowiańskiej Uniwersytetu Śląskiego z udziałem studentów i doktorantów z polskich i zagranicznych uczelni.* T. 4. Red. A. GASZ, G. WILK. Katowice 2019 [w druku].
- SIMMEL G.: *Socjologia posiłku.* W: IDEM: *Most i drzwi. Wybór esejów.* Przeł. M. ŁUKASIEWICZ. Warszawa 2006, s. 272—282.
- SKIBIŃSKA E.: *Kuchnia tłumacza. Studia o polsko-francuskich relacjach przekładowych.* Kraków 2008.
- SKOBEŁ F., KREMER A.: *Słownik łacińsko-polski wyrazów lekarskich.* Kraków 1868.
- SKORUPSKA-RACZYŃSKA E.: *Nie trwam o jedzę, kiedy dobrze siedzę. O jedzeniu i żarciu w paremiologii polskiej dawnej i współczesnej.* „Poznańskie Studia Polonistyczne” 2016, nr 1, s. 95—115.
- SKOWRONEK B.: *Jedzenie jako tekst kultury. Zarys problemu.* „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Historicolitteraria” 2012, vol. 12, s. 281—289.
- Skrzydlate słowa. Wielki słownik cytatów polskich i obcych.* Red. H. MARKIEWICZ, A. ROMANOWSKI. Kraków 2005.

- SKUBALANKA T.: *O ekspresywności języka*. W: EADEM: *O stylu poetyckim i innych stylach języka*. Lublin 1995, s. 59—67.
- Słownik angielsko-polski z indeksem polsko-angielskim*. Red. J. PHILLIPS. Oxford 1997.
- Słownik etnologiczny. Terminy ogólne*. Red. Z. STASZCZAK. Warszawa—Poznań 1987.
- STARCZUK J.: *Wspólnota stołu. O integracyjnych właściwościach pożywienia. Jedzenie jako temat badawczy*. W: EADEM: *Cmentarz i stół. Pogranicze prawosławno-katolickie w Polsce i na Białorusi*. Wrocław 2006, s. 145—164.
- STAWNICKA J.: „Aktionsarten” w języku rosyjskim i ich niemieckie translaty. Katowice 2002.
- STOMMA L.: *Dzieje smaku*. Poznań 2003.
- STRĄŚ E.: *Разнovidности вкусовых ощущений в русских и польских сравнительных конструкциях*. W: *Коммуникативные аспекты грамматики и текста*. Red. A. CZAPIGA, Z. CZAPIGA. Rzeszów 2009, s. 208—215.
- SULIMA R.: *Semantyka libacji alkoholowej*. W: IDEM: *Antropologia codzienności*. Kraków 2000, s. 93—118.
- SZCZERBOWSKI T.: *Toast jako gatunek mowy*. „Annales Academiae Paedagogicae Cracoviensis. 42. Studia Russologica” 2007, nr 1, s. 133—142.
- SZUPRYCZYŃSKA M.: *Syntaktyczna klasyfikacja czasowników przybiernikowych*. Warszawa—Poznań 1973.
- SZYBOWSKA A., TERMIŃSKA K.: *Lingwistyczne refleksy problemu „mind”/„body”*. W: *Języki i tradycje Słowian*. Red. E. TOKARZ. Katowice 2003, s. 274—290.
- SZYMONIUK M.: *Rola brzydoty w twórczości Andrieja Płatonowa*. W: *Języki i tradycje Słowian*. Red. E. TOKARZ. Katowice 2003, s. 467—475.
- TABAKOWSKA E.: *Gramatyka i obrazowanie. Wprowadzenie do językoznawstwa kognitywnego*. Kraków 1995.
- TAYLOR J.R.: *Gramatyka kognitywna*. Red. E. TABAKOWSKA. Przeł. M. BUCHTA, Ł. WIRASZKA. Kraków 2007.
- TERMIŃSKA K.: *Składnia czasowników kauzatywnych we współczesnym języku polskim*. Katowice 1983.
- TEUTEBERG H.J.: *Homo edens. Reflexionen zu einer neuen Kulturgeschichte des Essens*. „Historische Zeitschrift” 1997, Nr. 265, s. 1—28.
- The Linguistics of Eating and Drinking*. Ed. J. NEWMAN. Amsterdam—Philadelphia 2009.
- TIMOSZUK M.: *Ономатопеические глаголы в русском языке*. Warszawa 1994.
- TOKARSKI R.: *Konotacja a problemy kategoryzacji*. W: „Język a Kultura”. T. 20: *Tom jubileuszowy*. Red. A. DĄBROWSKA. Wrocław 2008, s. 143—161.
- TOKARSKI R.: *Poziomy konotacji semantycznej*. W: „Język a Kultura”. T. 2: *Zagadnienia leksykalne i aksjologiczne*. Red. J. PUZYNIŃA, J. BARTMIŃSKI. Wrocław 1991, s. 45—52.
- TOKARSKI R.: *Słownictwo jako interpretacja świata*. W: *Współczesny język polski*. Red. J. BARTMIŃSKI. Lublin 2001, s. 343—370.
- TOKARSKI R.: *Struktura pola znaczeniowego (studium językoznawcze)*. Warszawa 1984.
- TOKARSKI R.: *Światy za słowami. Wykłady z semantyki leksykalnej*. Lublin 2013.
- TOUSSAINT-SAMAT M.: *Historia naturalna i moralna jedzenia*. Przeł. A.B. MATUSIAK, M. OCHAB. Warszawa 2008.

- TUWIM J.: *Polski słownik pijacki i antologia bachiczna*. Warszawa 1991.
- W kuchni i za stołem. Dystanse i przenikanie kultur. Red. T. STEGNER. Gdańsk 2003.
- WARDE A., MARTENS L.: *Mile spotkania przy stole*. Przeł. P. POLAK. W: *Socjologia codzienności*. Red. P. SZTOMPKA, M. BOGUNIA-BOROWSKA. Kraków 2008, s. 371—392.
- Webster's Third New International Dictionary of the English Language Unabridged. Ed. P. BABCOCK GOVE. Fulda 1993.
- WIECZORKIEWICZ A.: *Apetyt turysty. O doświadczaniu świata w podróży*. Kraków 2008.
- WIECZORKIEWICZ A.: *Języki poznania ciała*. W: EADEM: *Muzeum ludzkich ciał. Anatomia spojrzenia*. Gdańsk 2000, s. 48—57.
- Wielki słownik wyrazów obcych. Red. A. LATUSEK. Warszawa 2008.
- WIERZBICKA A.: *All People Eat and Drink. Does This Mean that 'Eat' and 'Drink' Are Universal Human Concepts?*. In: *The Linguistics of Eating and Drinking*. Ed. J. NEWMAN. Amsterdam—Philadelphia 2009, s. 65—90.
- WIERZBICKA A.: *Dociekania semantyczne*. Wrocław—Warszawa—Kraków 1969.
- WIERZBICKA A.: *O rozkoszach jedzenia. Medytacje semantyczne*. „Miesięcznik Literacki” 1970, nr 11, s. 118—120.
- WIERZBICKA A.: *Rozważania o częściach ciała*. W: *Słownik i semantyka. Definicje semantyczne*. Red. E. JANUS. Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk 1975, s. 1—13.
- WIERZBICKA A.: *Semantyka. Jednostki elementarne i uniwersalne*. Przeł. A. GŁĄZ, K. KORŻYK, R. TOKARSKI. Lublin 2010.
- WIERZBICKA A.: *Why Can You 'Have a Drink' When You Can't *'Have an Eat'?*. „Language” 1982, vol. 58, no. 4, s. 753—799.
- WIERZCHOWSKA M.: *„Niewypowiedzianie smaczne, nieopisanie pięknie pachnące” — opis smaku i zapachu w komunikatach perswazyjnych na przykładzie tekstów reklam telewizyjnych*. W: *Polszczyzna w komunikowaniu publicznym*. Red. W. GRUSZCZYŃSKI, J. BRALCZYK, G. MAJKOWSKA. Warszawa 1999, s. 107—114.
- WITASZEK-SAMBORSKA M.: *Studia nad słownictwem kulinarnym we współczesnej polszczyźnie*. Poznań 2005.
- WRANGHAM R.: *Walka o ogień. Jak gotowanie stworzyło człowieka*. Przeł. A.E. EICHLER, M. KAWALEC. Stare Groszki 2009.
- WYSOCKA F.: *Polska terminologia lekarska do roku 1838. Anatomia. Jednowyrazowe nazwy motywowane*. T. 2. Kraków 1994.
- WYSOCZAŃSKI W.: *Językowy obraz świata w porównaniach zleksykalizowanych. Na materiale wybranych języków*. Wrocław 2005.
- ZAMOJSKI A.: *Człowiek konsumujący*. „The Peculiarity of Man” 2012, no. 15, s. 56—65.
- ZARON Z.: *Problemy składni funkcjonalnej*. Warszawa 2009.
- ZAWISŁAWSKA M., PIASECKI M., SZPAKOWICZ S., DERWOJEDOWA M.: *Relacje w polskim WordNecie (WNPI)*. <http://plwordnet.pwr.wroc.pl>
- ZWOLIŃSKI A.: *Jedzenie w relacjach społecznych*. Kraków 2006.
- ZWOLIŃSKI A.: *Mowa ciała. Gesty, stroje, tatuaże, makijaż...* Kraków 2006.
- ZWOLIŃSKI A.: *Siedem grzechów głównych. Nieumiarkowanie*. Radom 2008.

- ŻARSKI W.: *Książka kucharska jako tekst*. Wrocław 2008.
- ŻARSKI W.: *Kulinarna scena semantyczna w „Panu Tadeuszu” i „Przedwiośniu”*. W: *Księga w 170. rocznicę wydania „Ballad i romansów” Adama Mickiewicza*. Red. J. KOLBUSZEWSKI. Wrocław 1993, s. 329—337.
- ŻELAZKO K.: *Czasowniki przechodnie o składni wielorakiej w języku polskim*. Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk 1975.
- ŻMIGRODZKI P.: *Wprowadzenie do leksykografii polskiej*. Katowice 2003.
- Żywienie człowieka. Podstawy nauki o żywieniu*. Red. J. GAWEŃSKI, L. HRYNIEWIECKI. Warszawa 2000.
- АБРАМОВА Е.Н.: *Глаголы активного действия в русском и английском языках*. Челябинск 2011.
- АБРАМОВА Е.Н.: *Семанτικο-когнитивный анализ глаголов активного действия в русском и английском языках*. [Автореферат кандидатской диссертации]. Челябинск 2008.
- АКИШИНА А.А., КАНО Х.: *Словарь русских жестов и мимики*. Москва 2010.
- АПРЕСЯН Ю.Д., БОТЯКОВА В.В., ЛАТЫШЕВА Т.Э. и др.: *Англо-русский синонимический словарь*. Москва 2000.
- АПРЕСЯН Ю.Д.: *Образ человека по данным языка: попытка системного описания*. „Вопросы языкознания” 1995, № 1, s. 37—67.
- АРУТЮНОВА Н.Д.: *Предложение и его смысл. Логико-семантические проблемы*. Москва 2002.
- БАРТ Р.: *К психологии современного питания*. В: *IDEM: Система моды. Статьи по семиотике культуры*. Пер. С.Н. Зенкин. Москва 2003, s. 365—377.
- БЕЛЕНКО Е.В.: *Концептосфера „продукты питания” в национальной языковой картине мира*. [Автореферат кандидатской диссертации]. Челябинск 2006.
- БУРКОВА П.П.: *Кулинарный рецепт как особый тип текста (на материале русского и немецкого языков)*. [Автореферат кандидатской диссертации]. Ставрополь 2004.
- ВАЙС Д.: *Русские двойные глаголы и их соответствия в финно-угорских языках*. „Русский язык в научном освещении” 2003, № 6, s. 37—59.
- ВАЛЬТЕР Х.: *Активная структурно-семантическая модель поля „пьянство” и ее интерпретация (в дребадан — в дрезину — в дупель)*. W: *Frazeologia a językowe obrazy świata przelomu wieków*. Red. W. CHLEBDA. Opole 2007, s. 267—273.
- ВАЛЬТЕР Х., МОКИЕНКО В.М.: *„Homo alcoholicus” в русской языковой картине мира*. W: *Słowo. Tekst. Czas. Człowiek we frazeologii i leksyce języków słowiańskich VIII*. Red. M. ALEKSIEJENKO, M. HORDY. Szczecin 2005, s. 48—64.
- ВАНКЕВИЧ О.Г.: *Отыменные глаголы как речевые единицы номинации*. В: *Имя и слово. Проблемы семанτικο-прагматического взаимодействия в славянских языках*. Ч. 1. Ред. В.И. СЕНКЕВИЧ. Брест 2007, s. 131—135.
- ВАСИЛЕВИЧ А.П.: *К исследованию ассоциативного поля слова „выпить”*. В: *Функционирование текста в речевой деятельности. Сборник научных трудов*. Ред. Н.А. ГАСИЦА и др. Москва 1989, s. 170—182.

- ВАСИЛЬЕВ Л.М.: *Семантическое своеобразие глагольной лексики и принципы ее классификации*. В: ИДЕМ: *Семантика русского глагола*. Москва 1981, s. 34—42.
- ВЕЧОРЕК Д.: *Несогласованные асимметричные русские предложения в сопоставлении с польскими*. Wrocław 1982.
- ВИЛЬК Г.: *Семантика труда в русско-польском языковом сопоставлении*. Katowice 2015.
- ВСЕВОЛОДОВА М.В., ДЕМЕНТЬЕВА О.Ю.: *Проблемы синтаксической парадигматики. Коммуникативная парадигма предложений*. Москва 1997.
- ВЯЗЕМСКИЙ В.: *Выпьём!?*. <http://www.proza.ru>
- ГАШ А.: „*Ното edens*” в русских и польских фразеологизмах с анималистическим компонентом. В: *Анималистическая фразеология в славянских языках на общеевропейском фоне*. Ред. Х. ВАЛЬТЕР, В.М. МОКИЕНКО. Грайфсвальд—Санкт-Петербург 2019 [w druku].
- ГАШ А.: *Ономатопеические глаголы „еды” и „питья”*. В: *Текст, культура, перевод*. Ред. Э. АРХАНГЕЛЬСКАЯ, И. МАРКИНА. Рига 2012, s. 54—62.
- ГАШ А.: *Русские и польские метафоры, мотивированные актом приема пищи*. В: *XLIV Международная филологическая конференция, 10—15 марта 2015 г. Избранные труды*. Ред. И.Э. ВАСИЛЬЕВА, Е.В. ГОРБОВА, Н.Г. МЕД и др. Санкт-Петербург 2016, s. 48—56.
- ГАШ А.: *Русские и польские ономатопеические глаголы, связанные с действием еды*. В: *Язык. Культура. Коммуникация: сборник научных статей*. Ред. Т.А. ВОРОНЦОВА, И.А. ВОТЯКОВА и др. Ижевск 2012, s. 72—77.
- ГАШ А.: *Русские и польские устойчивые сравнения, характеризующие человека по манере есть*. В: *Фольклорная фразеология: проблемы лингвокультурологического и лексикографического описания. Коллективная монография*. Ред. Х. ВАЛЬТЕР, В.М. МОКИЕНКО. Грайфсвальд—Санкт-Петербург 2018, s. 130—139.
- ГОНЧАРОВ И.А.: *Обломов*. Москва 1985.
- ГОРДОН Е.Я.: *Каузативные глаголы в современном русском языке*. [Автореферат кандидатской диссертации]. Москва 1981.
- ГРИГОРЬЕВА С.А., ГРИГОРЬЕВ Н.В., КРЕЙДЛИН Г.Е.: *Словарь языка русских жестов*. Москва—Вена 2001.
- ГРУШКО Е.А.: *Словарь русских суеверий, заклинаний, примет и поверий*. Нижний Новгород 1995.
- ГРУШКО Е.А., МЕДВЕДЕВ Ю.М.: *Словарь славянской мифологии*. Нижний Новгород 1996.
- ГРУШКО Н.Е.: *Гастрономический дискурс и функции языка (к проблеме регионального и жанрового варьирования)*. В: *Актуальные проблемы русистики*. Вып. 3: *Языковые аспекты регионального существования человека*. Ред. Т.А. ДЕМЕШКИНА. Томск 2005, s. 370—375.
- ГУЛОВА З.А.: *Концепт „еда” в русском и польском языках*. [Автореферат кандидатской диссертации]. Душанбе 2015.
- ДОБРОВОЛЬСКАЯ М.В.: *Человек и его пища. Пищевые специализации и проблемы антропогенеза*. Москва 2005.
- ДОЛГОВА Е.Ю.: *Лексика и фразеология, связанные со сферой употребления спиртных напитков в русском языке*. Уфа 2009.

- Донцова Д.: *Кулинарная книга лентяйки*. Москва 2003.
- Дормидонтова О.А.: *Гастрономическая метафора как средство концептуализации мира*. [Автореферат кандидатской диссертации]. Тамбов 2011.
- Дуллиева К.М.: *Сопоставительный анализ семантики глаголов приготовления пищи: на материале русского и английского языков*. [Автореферат кандидатской диссертации]. Казань 2008.
- Дурова Е.Н.: *Выражение процессуального состояния субъекта (на материале русского и испанского языков)*. [Автореферат кандидатской диссертации]. Воронеж 2012.
- Еда по-русски в зеркале языка*. Ред. Н.Н. Розанова, М.В. Китайгородская, У. Долешалъ, Д. Вайс и др. Москва 2013.
- Ерофеев В.: *Расщепление водки*. В: ИДЕМ: *Русский апокалипсис. Опыт художественной эсхатологии*. Москва 2006, s. 11—29.
- Жданова О.П.: *Лексико-семантические группы русских глаголов*. Иркутск 1989, s. 177—183.
- Занадворова А.В.: *Языковые стереотипы, характеризующие представления о питании (по материалам анкеты)*. „Московский лингвистический журнал” 2003, т. 6, № 2, s. 49—64.
- Золотова Г.А., Онипенко Н.К., Сидорова М.Ю.: *Коммуникативная грамматика русского языка*. Москва 2004.
- Зых А.: *Глаголы, мотивированные прилагательными, в русском и польском языках*. [Автореферат кандидатской диссертации]. Москва 1985.
- Иорданская Л.Н.: *Лингвистика частей тела*. В: *Семиотика, лингвистика, поэтика: к столетию со дня рождения А.А. Реформатского*. Ред. В.А. Виноградов. Москва 2004, s. 397—406.
- КАБАКОВА Г.И.: *Родня за столом*. В: *Категория родства в языке и культуре*. Ред. С.М. Толстая. Москва 2009, s. 159—169.
- КАЗЫДУБ Н.Н.: *К проблеме семантической классификации глаголов*. В: *Актуальные проблемы семасиологии. Межвузовский сборник научных трудов*. Ред. Э.В. Зуева и др. Ленинград 1991, s. 36—44.
- Калиущенко В.Д.: *Типология отыменных глаголов*. Донецк 1994.
- КАМАЛОВА А.А.: *Предикаты со значением ‘физиологическое состояние’*. В: ИДЕМ: *Семантические типы предикатов состояния в системном и функциональном аспектах*. Архангельск 1998, s. 177—183.
- КАМАЛОВА А.А.: *Семантическая категория состояния. Лингво-философский очерк*. Olsztyn 2008.
- КАМАЛОВА А.А.: *Семантические типы предикатов состояния в системном и функциональном аспектах*. [Автореферат докторской диссертации]. Уфа 1999.
- КАПКАН М.В.: *Феномен гастрономической культуры*. [Автореферат кандидатской диссертации]. Екатеринбург 2010.
- КАССИРЕР Э.: *Философия символических форм*. Т. 1: *Язык*. Пер. С.А. Ромашко. Москва—Санкт-Петербург 2002.
- Кильдибекова Т.А.: *Глаголы действия в современном русском языке. Опыт функционально-семантического анализа*. Саратов 1985.

- Кириленко С.А.: *Культурная унификация в сфере питания как отражение функционализации телесного опыта*. „Studia culturae” 2002, вып. 3, s. 111—125.
- КИТАЙГОРОДСКАЯ М.В., РОЗАНОВА Н.Н.: *Тема пищи в повседневной разговорной речи: характеристики еды сквозь призму актуальных противопоставлений*. „Московский лингвистический журнал” 2003, т. 6, № 2, s. 7—48.
- Коды повседневности в славянской культуре: еда и одежда*. Ред. Н.В. Злыднева. Санкт-Петербург 2011.
- КОЛЕСОВ В.В., КОЛЕСОВА Д.В., ХАРИТОНОВ А.А.: *Словарь русской ментальности*. Т. 1—2. Санкт-Петербург 2014.
- КОМАРОВА З.И.: *Методология, метод, методика и технология научных исследований в лингвистике*. Екатеринбург 2012.
- Конституция РСФСР Принята V Всероссийским съездом Советов в заседании от 10 июля 1918 года*. <http://www.hist.msu.ru>
- КОНЫЧЕВА Ю.Д.: *Лексико-семантическая группа „Наименования пищи и напитков” в контексте сказок М.Е. Салтыкова-Щедрина*. [Автореферат кандидатской диссертации]. Москва 2002.
- КРЕЙДЛИН Г.Е.: *Невербальная семиотика. Язык тела и естественный язык*. Москва 2002.
- КРЕЙДЛИН Г.Е., ПЕРЕВЕРЗЕВА С.И.: *Невербальные ритуалы и их разновидности*. В: *Ритуал в языке и коммуникации*. Ред. Л.Л. ФЕДОРОВА. Москва 2013, s. 105—118.
- КРУГЛЯКОВА В.А.: *Семантика глаголов вращения в типологической перспективе*. [Автореферат кандидатской диссертации]. Москва 2010.
- КРЫСИН Л.П.: *Толковый словарь иноязычных слов*. Москва 2002.
- КУБЯКОВА Е.С.: *Глаголы действия через их когнитивные характеристики*. В: *Логический анализ языка. Избранное 1988—1995*. Ред. Н.Д. АРУТЮНОВА. Москва 2003, s. 439—446.
- КУРЕНКОВА Т.Н.: *Лексико-семантическое поле „Еда” в произведениях Н.В. Гоголя, А.П. Чехова, М.А. Булгакова*. [Автореферат кандидатской диссертации]. Кемерово 2008.
- ЛАКОФФ Дж., ДЖОНСОН М.: *Метафоры, которыми мы живем*. Пер. А.Н. БАРАНОВ, А.В. МОРОЗОВА. Москва 2004.
- ЛЕВИ-СТРОС К.: *Небольшой трактат об этнологии кулинарии*. В: *ИДЕМ: Мифологии. Происхождение застольных обычаев*. Т. 3. Пер. Е.О. ПУЧКОВА. Москва—Санкт-Петербург 2000, s. 358—377.
- Лексико-семантические группы русских глаголов*. Ред. Э.В. КУЗНЕЦОВА. Иркутск 1989.
- Лингвистический энциклопедический словарь*. Ред. В.Н. ЯРЦЕВА. Москва 1990. <http://tapemark.narod.ru>
- ЛОТМАН Ю.М., ПОГОСЯН Е.А.: *От кухни до гостиной*. В: *Лотман Ю.М.: История и типология русской культуры*. Санкт-Петербург 2002, s. 255—319.
- МАГФУРОВА С.О.: *Лексико-грамматическое функционирование глаголов со значением физиологического действия и состояния*. Северодвинск 2002.
- МАКАРОВА О.В.: *Лингво-когнитивный аспект высказываний, репрезентирующих фрейм вкуса в современном русском языке*. [Автореферат кандидатской диссертации]. Барнаул 2007.

- МАРУШКИНА Н.С.: *Концепт „еда” в контексте диалога культур*. Иваново 2014.
- МАХЛИНА С.Т.: *Семиотика культуры повседневности*. Санкт-Петербург 2009.
- МАЯКОВСКИЙ В.: *Владимир Ильич Ленин*. <http://az.lib.ru>
- МАЯКОВСКИЙ В.: *Стихотворения, поэмы, статьи*. Москва 1999.
- МИРОНОВА И.К.: *Концептосфера „Еда” в русском национальном сознании: базовые когнитивно-пропозициональные структуры и их лексические репрезентации*. [Автореферат кандидатской диссертации]. Екатеринбург 2002.
- МОНТАНАРИ М.: *Голод и изобилие. История питания в Европе*. Пер. А. Миролюбова. Санкт-Петербург 2009.
- НЕЖЕНЦЕВА З.: *Настольная книга для хозяек*. Харьков 2010.
- НОВОЖЕНОВА З.: *Русское глагольное предложение: структура и семантика*. Słupsk 2001.
- ПАДУЧЕВА Е.В.: *К структуре семантического поля „восприятие” (на материале глаголов восприятия в русском языке)*. „Вопросы языкознания” 2001, № 4, s. 23—45.
- ПАДУЧЕВА Е.В.: *Парадигма регулярной многозначности глаголов звука*. В: ЕАДЕМ: *Динамические модели в семантике лексики*. Москва 2004, s. 401—424.
- ПАДУЧЕВА Е.В.: *Тематический класс как формальный аналог семантического поля*. В: ЕАДЕМ: *Динамические модели в семантике лексики*. Москва 2004, s. 42—50.
- ПАК Н.С.: *Контрастивный анализ соматических глаголов (verba anatomica) в русском и английском языках*. [Автореферат кандидатской диссертации]. Алматы 2000.
- ПОХЛЕБКИН В.В.: *Занимательная кулинария*. Москва 2003.
- Праздничная кулинария, обычаи застолья*. В: *Русские*. Ред. В.А. АЛЕКСАНДРОВ, И.В. ВЛАСОВА, Н.С. ПОЛИЩУК. Москва 1997, s. 382—396.
- ПЬЯНКОВА К.В.: *К вопросу о коммуникативных функциях пищи (на материале славянской культурно-языковой традиции)*. В: *Ритуал в языке и коммуникации*. Ред. Л.Л. ФЕДОРОВА. Москва 2013, s. 337—348.
- РУЗИН И.Г.: *Когнитивные стратегии именования: модусы перцепции (зрение, слух, осязание, обоняние, вкус) и их выражение в языке*. „Вопросы языкознания” 1994, № 6, s. 79—100.
- Русская глагольная лексика: денотативное пространство*. Ред. Л.Г. БАБЕНКО. Екатеринбург 1999.
- Русская глагольная лексика: пересекаемость парадигм. Памяти Эры Васильевны Кузнецовой*. Ред. Л.Г. БАБЕНКО. Екатеринбург 1997.
- Русский алкословарь-справочник, или Веселая наука выпивать. Учебные материалы по социолингвистике*. Ред. Х. ВАЛЬТЕР. Грайфсвальд 2005.
- Русский биографический словарь*. Т. 20. Санкт-Петербург 1912.
- Русский Север. Этническая история и народная культура XII—XX века*. Ред. И.В. ВЛАСОВА. Москва 2001.
- Русско-украинский словарь физиологической терминологии*. Сост. Б.Е. ЕСИПЕНКО, М.А. КОНДРАТОВИЧ. Киев 1963.
- СЕМЕНОВ А.В.: *Этимологический словарь русского языка*. Москва 2003. <http://evartist.narod.ru>

- Сендровиц Е.М.: *Названия частей человеческого тела в русском языке*. [Автореферат кандидатской диссертации]. Москва 1970.
- СЕРОВ В.: *Энциклопедический словарь крылатых слов и выражений*. <http://bibliotekar.ru>
- СЕРР М.: *Не торопитесь, молчите, вкушайте!*. В: *Ароматы и запахи в культуре*. Сост. О.Б. ВАЙНШТЕЙН. Москва 2010, s. 35—41.
- СИВКОВА Т.Н.: *Лексико-семантическая группа глаголов питания в заданиях и упражнениях*. В: *Русская глагольная лексика. Денотативное пространство*. Ред. Л.Г. БАБЕНКО. Екатеринбург 1999, s. 397—442.
- Славянские древности. Этнолингвистический словарь*. Т. 1. Ред. Н.И. Толстой. Москва 1995.
- СОХАНЬ И.В.: *Архитектоника повседневности: пища*. „Вестник Томского государственного университета” 2008, № 3, s. 39—44.
- Справочно-информационный портал ГРАМОТА.РУ*. <http://gramota.ru>
- СТЕПАНОВ Ю.С.: *Имена. Предикаты. Предложения. Семиологическая грамматика*. Москва 1981.
- СТЕПАНОВ Ю.С.: *Константы. Словарь русской культуры*. Москва 2004.
- СЮТКИНА О.П.: *Непридуманная история русской кухни*. Москва 2012.
- ТАРАСОВА Е.Н.: *Формирование физиологической терминологии в русском литературном языке конца XVIII — первой половины XIX века*. [Автореферат кандидатской диссертации]. Москва 1994.
- ТИХАНОВ П.Н.: *Криптогlossарий. Отрывок. Представление глагола „выпить”*. Санкт-Петербург 1891.
- Трудности русского языка. Словарь-справочник журналиста*. Ред. Л.И. РАХМАНОВА. Москва 1974.
- УРЫСОН Е.В.: *Сдвиг семантического акцента в значении лексемы („предчувствие”, „голод”, „аппетит”)*. В: *Русский язык сегодня*. Ред. Л.П. КРЫСИН. Москва 2000, s. 465—462.
- УРЫСОН Е.В.: *Фундаментальные способности человека и наивная „анатомия”*. „Вопросы языкознания” 1995, № 3, s. 3—16.
- ФАСМЕР М.: *Этимологический словарь русского языка*. Т. 1—4. Пер. О.Н. Трубачев. Москва 1987.
- ФИЛАТОВА Н.М.: *Роль пищевого кода в представлении русских и поляков друг о друге*. В: *Коды повседневности в славянской культуре: еда и одежда*. Ред. Н.В. Злыднева. Санкт-Петербург 2011, s. 271—282.
- ФОНТАНСКИЙ Г.: *Лингвистическая характеристика одного жанра: русский кулинарный рецепт*. „Linguistica Silesiana” 1990, nr 11, s. 99—114.
- ХАНТИМИРОВ С.М.: *Семантика немецких глаголов вкусового восприятия*. „Вестник ВЭГУ” 2010, № 3 (47): Филология, s. 120—127.
- ХИМИЧ В.В.: *Эстетическая активность образов еды и питья в произведениях Михаила Булгакова*. „Известия Уральского государственного университета” 2006, № 47, s. 204—224.
- ЧИРИЧ И.В.: *Лексика застолья в русской языковой картине мира*. [Автореферат кандидатской диссертации]. Москва 2004.
- ШАНСКИЙ Н.М., БОБРОВА Т.А.: *Школьный этимологический словарь русского языка. Происхождение слов*. Москва 2004. <http://www.endic.ru>

- ШРАМКО Л.И.: *Антропоцентрические глаголы неконтролируемого действия в английском языке*. [Автореферат кандидатской диссертации]. Санкт-Петербург 2002.
- ШРАМКО Л.И.: *Семантика неконтролируемости у глаголов физиологического действия*. „Studia Linguistica” 2006, № 15, s. 54—58.
- ШХУМИШХОВА А.Р.: *Номинации понятийной сферы „пища”*. [Автореферат кандидатской диссертации]. Майкоп 2011.
- ЩУР Г.С.: *Теории поля в лингвистике*. Москва 2009.
- ЭНО-САХНО К.: *Некоторые наблюдения над префиксацией глаголов со значением ‘принимать пищу’*. „Московский лингвистический журнал” 2001, т. 5, № 1, s. 201—206.

Wykaz polskich ekspresywnych czasowników jedzenia

AM

AM-AM

CHLAĆ

CHLIPACĆ/CHLIPNACĆ

CHLUPACĆ

CHŁEPTACĆ

CHORCHNACĆ

CHRUACĆ

CHRUP-CHRUP

CIAMKACĆ

CIAPROTACĆ

CIASTKOWACĆ

CIUĆKACĆ₁

CIUMKACĆ₂

CYCKACĆ₁

CYSIACĆ

ĆKACĆ

ĆMAGACĆ

ĆPACĆ

DOCZĘSTOWYWACĆ

DZIABAĆ₂/DZIABNACĆ₂

DZIAMDZIAĆ

DZIOBAĆ₂

DZIÓBAĆ/DZIÓBNACĆ₁

FASZEROWACĆ

FASZEROWACĆ SIĘ

FETOWACĆ

FRYGAĆ/FRYGNACĆ/SFRYGAĆ

FUTROWACĆ/SFUTROWACĆ

GADAĆ

GAMLAĆ

GDUKACĆ

JAJCZYĆ₂

KĄSACĆ

KĘSACĆ

KITOWACĆ

KOMBINOWACĆ/SKOMBINOWACĆ

KORYTKOWACĆ

KOTŁOWACĆ/WKOTŁOWACĆ

LIZNACĆ₂

ŁADOWACĆ

ŁADOWACĆ SIĘ

ŁASOWACĆ

ŁASUCHOWACĆ

ŁOWIĆ₂

ŁYKACĆ₂/ŁYKNACĆ₂

MAMLAĆ/MAMLEĆ/MEMLAĆ

MIAMLAĆ/MIAMLEĆ

MIĘDLIĆ

MLASKACĆ

MŁÓCIĆ/ZMŁÓCIĆ/WMŁÓCIĆ

MULIĆ

NAĆPACĆ SIĘ₁

NAFASZEROWACĆ SIĘ

NAGŁODOWACĆ SIĘ

NAŁYKACĆ SIĘ

NAPAKOWACĆ SIĘ

NAPAŚĆ SIĘ

NAPOMPOWACĆ SIĘ₇

NAPYCHAĆ SIĘ/NAPCHAĆ SIĘ

NASSACĆ SIĘ

NASZAMACĆ SIĘ

NASZPIKOWAĆ SIĘ	POWIOSŁOWAĆ
NAWPIEPRZAĆ SIĘ	POZUPCZYĆ
NAWPIERDAŁAĆ SIĘ	POŻREĆ
NAWPIERNICZAĆ SIĘ	PRZEGRYZAĆ/PRZEGRYŻĆ
NAWPYCHAĆ SIĘ	PRZEKĄSZAĆ/PRZEKĄSIĆ
NAWTRAJAĆ SIĘ	PRZEKRĘCIĆ
NAWTRANAŻAŁAĆ SIĘ	PRZETRĄCIĆ
NAWTYKAĆ SIĘ	PRZEŻREĆ
NAŻERAĆ SIĘ/NAŻREĆ SIĘ	PRZEŻREĆ SIĘ
OBSKOCZYĆ COŚ	PRZYPIĄĆ SIĘ
OBŻERAĆ/OBEŻREĆ	PUCOWAĆ/OPUCOWAĆ
OBŻERAĆ SIĘ/OBEŻREĆ SIĘ	PUNIAĆ
OĆPAĆ SIĘ	RĄBAĆ/WRĄBAĆ
OFUTROWAĆ	SCHŁAPNĄĆ COŚ
OJEŚĆ SIĘ	SIORBAĆ
OPCHNĄĆ COŚ	SKONSUMOWAĆ COŚ
OPĘDZLOWYWAĆ ₁ /OPĘDZLOWAĆ ₁	SPOŻYĆ
OPIERDOLIĆ	SPRZĄTAĆ/SPRZĄTNĄĆ
OPITOLIĆ	SZAMAĆ/WSZAMAĆ
OPYCHAĆ/OPCHAĆ/OPCHNĄĆ	SZARPNĄĆ COŚ
OPYCHAĆ SIĘ/OPCHAĆ SIĘ	TRAŁOWAĆ
OSZAMAĆ	UCHŁAĆ
OWPIERDAŁAĆ SIĘ	UŻREĆ
OŻREĆ SIĘ	WBIJAĆ/WBIĆ
PAKOWAĆ	WCHŁANIAĆ
PAKOWAĆ SIĘ	WCHROMOLIĆ COŚ
PAŁASZOWAĆ/SPAŁASZOWAĆ/WPAŁASZO- WAĆ	WCHRZANIAĆ/WCHRZANIĆ
PAPAĆ	WCIĄGAĆ
PAPUNDAĆ	WCINAĆ/WCIAĆ
PAPUNIAĆ	WCISKAĆ/WCISNĄĆ
PAPUSIAĆ	WCZACHNĄĆ
PARCHACZYĆ	WDUPIAĆ
PĄCZKOWAĆ	WIOSŁOWAĆ
PCHAĆ	WKROCHMAŁAĆ
PĘDZLOWAĆ/OPĘDZLOWAĆ COŚ	WMULAĆ
POCHLAPAĆ	WPEKLAĆ
POCHLIPAC	WPIEPRZAĆ ₁ /WPIEPRZYĆ ₁
POCHLEPTAĆ	WPIERDAŁAĆ/WPIERDOLIĆ
PODJEŚĆ	WPIERNICZAĆ ₁ /WPIERNICZYĆ ₁
PODŻERAĆ/PODEŻREĆ	WPIÓRCZAĆ
POJEŚĆ	WPIRZAĆ
POLKNĄĆ	WPROWADZAĆ/WPROWADZIĆ COŚ
POPIKAĆ COŚ	WPYCHAĆ/WEPCHNĄĆ
POSZAMAĆ COŚ	WPYLAĆ
	WRYPAĆ

WSUWAĆ/WSUNĄĆ	ZAJADAĆ SIĘ
WTARABANIAĆ/WTARABANIĆ	ZAKĄSZAĆ
WTARANIAĆ	ZAOBROCZYĆ SIĘ
WTRAJAĆ/WTROIĆ	ZAORAĆ COŚ
WTRANŻALAĆ/WTRANŻOLIĆ	ZAPODAWAĆ ₂ /ZAPODAĆ ₂
WTRĄCIĆ	ZAPUDROWAĆ SIĘ
WTRĄŻALAĆ/WTRĄŻALIĆ	ZARZUCIĆ
WTRUSIAĆ	ZAŻERAĆ
WTRYNIAĆ	ZAŻERAĆ SIĘ
WTRYNTALAĆ/WTRYNTOLIĆ	ZEŻREĆ COŚ
WTRZĄCHAĆ/WTRZĄCHNĄĆ	ZMIATAĆ/ZMIEŚĆ
WTRZĄSNAĆ	ZUPCZYĆ
WYŻERAĆ/WYŻREĆ	ZŻERAĆ/ZEŻREĆ
ZACHRZANIAĆ	ŻREĆ
ZAHARATAĆ SIĘ	ŻRYĆ
ZAJADAĆ	

Wykaz rosyjskich ekspresywnych czasowników jedzenia

АМ
АМ-АМ
БАКЛАНИТЬ
БЕРЛЯТЬ/ПОБЕРЛЯТЬ
ВЕЧЕРЯТЬ
ВИННИПУШИТЬ
ВЫЖРАТЬ₁
ГОЛОДОВАТЬ
ДИЕТИТЬ
ДИЕТНИЧАТЬ
ДОМОЛОТИТЬ
ДОСЕРБАТЬ
ДОХАВАТЬ
ДРУШЛАТЬ
ЖАМКАТЬ
ЖРАТЬ/СОЖРАТЬ
ЗАБОМБИТЬ₅
ЗАВИНЧИВАТЬ/ЗАВИНТИТЬ
ЗАГЛАТЫВАТЬ/ЗАГЛОТИТЬ
ЗАГРУЗИТЬСЯ
ЗАГРЫЗТЬ₃
ЗАЖЕВАТЬ
ЗАЖРАТЬ
ЗАКИШКОВАТЬ
ЗАКОРМИТЬ
ЗАПРАВЛЯТЬСЯ/ЗАПРАВИТЬСЯ
ЗАТОЧИТЬ₁
ЗАТРОНУТЬ
ЗАХАВАТЬ
ЗАХОБАЧИТЬ
ЗАХОБОТАТЬ

ЗАХРУМКАТЬ
ЗАХРУМТЕТЬ
ЗАХРУПАТЬ
ЗАЧАВКАТЬ₂
ИСПРОБОВАТЬ
ИТАТЬ
КИШКАНУТЬ
КОРЗАТЬ
КУСАТЬ
КУСОЧНИЧАТЬ₂
КУШ-КУШ
ЛОПАТЬ/СЛОПАТЬ
ЛУЗГАТЬ
ЛУПИТЬ₄
МЕСТИ₁/ПОДМЕСТИ
МЕТАТЬ
МОЛОТИТЬ/СМОЛАЧИВАТЬ
МУСЛИТЬ/МУСОЛИТЬ
МУСЛЯТЬ
НАВОРОЧИВАТЬ/НАВЕРНУТЬ
НАГУЖЕВАТЬСЯ
НАЕСТЬ
НАЖИМАТЬ/НАЖАТЬ₂
НАЖИРАТЬСЯ/НАЖРАТЬСЯ
НАКУШАТЬСЯ
НАЛЕГАТЬ/НАЛЕЧЬ
НАЛОПАТЬСЯ
НАЛУПИТЬСЯ
НАПЕРЕТЬСЯ₂
НАПИХАТЬСЯ
НАПОРОТЬСЯ₂

НАРУБАТЬСЯ	ПОТРЕСКАТЬ
НАТРЕСКАТЬСЯ	ПОХАВАТЬ
НАФИГАЧИТЬ ₂	ПОХАРЧИТЬ
НАФИГАЧИТЬСЯ ₁	ПОХЛЕБЫВАТЬ
НАХАВАТЬСЯ	ПОХОМЯЧИТЬ
НАЯРИВАТЬ ₃	ПОХРЯПАТЬ
НЯМКАТЬ	ПОЧАВКАТЬ
НЯМ-НЯМ	ПОЧИФАНИТЬ
ОБЖИРАТЬ/ОБОЖРАТЬ	ПОШРЯВКАТЬ
ОБЖИРАТЬСЯ/ОБОЖРАТЬСЯ	ПОШТЕФКАТЬ
ОБСМОКТАТЬ	ПОШТРЯВКАТЬ
ОБСОСАТЬ ₂₋₃	ПРИЕСТЬ
ОБТРЕСКАТЬСЯ	ПРОЖИРАТЬ/ПРОЖРАТЬ
ОГОЛОДАТЬ	ПРОХАРЧИТЬСЯ
ОГОЛОДИТЬ	РАСКУМАРИТЬ
ОКОРМИТЬ	РЕСТОРАНИТЬ
ОПРИХОДОВАТЬ	РУБАНУТЬ
ОПРОБОВАТЬ	РУБАТЬ
ОТОЖРАТЬСЯ	РУБИТЬ ₃
ОТТАЛКИВАТЬСЯ/ОТТОЛКНУТЬСЯ	СВИНУШИТЬ
ПЕРЕЖРАТЬ	СГЛОТАТЬ
ПЕРЕКУСИТЬ	СЕРБАТЬ
ПЕРЕХВАТИТЬ	СЖИРАТЬСЯ
ПИЧКАТЬ/НАПИЧКАТЬ	СКОРМИТЬ
ПОБАЛОВАТЬСЯ	СКУСИТЬ
ПОБЕРЛЯТЬ	СМОЛАЧИВАТЬ/СМОЛОТИТЬ
ПОГЛОТАТЬ	СМОЛЮТЬ ₁
ПОДЗАКУСИТЬ	СМОРИТЬ
ПОДКРЕПИТЬ	СОЖРАТЬ ₁
ПОДКРЕПИТЬСЯ	СУСОЛИТЬ ₁
ПОДМЕСТИ	СХАМАТЬ
ПОДРУБАТЬ	СХАРЧИТЬ
ПОДСОСАТЬ	СХЛЕБЫВАТЬ/СХЛЕБАТЬ
ПОДХАРЧИТЬСЯ	СХРУМКАТЬ
ПОДЧИСТИТЬ	СХРУПАТЬ
ПОДЪЕСТЬ	СХРЯПАТЬ
ПОЕДАТЬ/ПОЕСТЬ	СШАМАТЬ
ПОЖЕВАТЬ	ТОЧИТЬ/ЗАТОЧИТЬ
ПОЖИРАТЬ/ПОЖРАТЬ	ТРАВАНУТЬ ₁
ПОКЛЕВАТЬ	ТРАВАНУТЬСЯ
ПОКУШАТЬ	ТРЕСКАТЬ/СТРЕСКАТЬ
ПОЛАКОМИТЬСЯ	ТЯПНУТЬ ₂
ПОЛОПАТЬ	УБИРАТЬ/УБРАТЬ
ПОРЕШИТЬ ₃	УГОВАРИВАТЬ/УГОВОРИТЬ
ПОРУБАТЬ ₂	УЖАЛИТЬ

УЖРАТЬСЯ	ХЛЕБАТЬ ₁
УКУШАТЬСЯ	ХМЫРИТЬ ₂
УЛУПИТЬ	ХОМЯЧИТЬ/СХОМЯЧИТЬ
УМЕСТИ ₂	ХРАПАТЬ
УМИНАТЬ/УМЯТЬ	ХРУМАТЬ
УМОЛОТИТЬ	ХРУМЕТЬ
УНИЧТОЖАТЬ/УНИЧТОЖИТЬ	ХРУМКАТЬ ₂
УПИСЫВАТЬ/УПИСАТЬ	ХРУМТЕТЬ
УПЛЕТАТЬ/УПЛЕСТИ	ХРУПАТЬ
УПОТЧЕВАТЬ	ХРЯПАТЬ/СХРЯПАТЬ
УПУПИТЬ	ЧАВКАТЬ
УСИЖИВАТЬ/УСИДЕТЬ	ЧИФАНИТЬ
УХОМЯКАТЬ	ЧМЫРИТЬ ₂
ФУНДОВАТЬ	ШАВАТЬ
ХАВАТЬ/СХАВАТЬ	ШАМАТЬ/ПОШАМАТЬ
ХАМАТЬ	ШАТАТЬ
ХАРЧЕВАТЬСЯ	ШТЕВАТЬ
ХАРЧИТЬСЯ	ЩЕЛКАТЬ ₁
ХАЦНУТЬ	

Indeks nazw osobowych

- Abramowa Jelena 47
Abramowiczówna Zofia 15, 451
Ackerman Diane 22, 30, 441
Adalberg Samuel 29, 91, 437
Adam 11
Adamowski Jan 27, 441
Akacka Elżbieta 32, 441
Akiszyna Ałła 26
Aleksiejenko Michaił 33, 454
Amberber Mengistu 79, 80, 441
Andrus Artur 21
Anusiewicz Janusz 37, 75, 81, 91, 357, 358, 437, 447
Apresjan Jurij 36, 71, 86, 202, 232, 294, 335, 370, 441
Arutiunowa Nina 88
Arystoteles 14, 15, 20, 441
- Babcock Gove Philip 79, 453
Babienko Ludmiła 44, 67, 68, 74, 79, 90, 91
Bachtin Michaił 13, 32, 441
Bajor Michał 21
Balbus Stanisław 32, 441
Banyś Wiesław 52, 445
Bańko Mirosław 13, 17, 29, 30, 58, 61, 65, 73, 85, 90, 91, 309, 437, 438, 441
Baranow Oleg 71, 72, 90
Barthes Roland 16, 30, 441
Bartmiński Jerzy 37, 56, 314, 334, 335, 441, 446, 447, 452, 453
Bartnicka Barbara 75, 442
Batko Piotr 38, 442
- Bąbel Agnieszka Magdalena 32, 442
Bednarczuk Leszek 52, 445
Bednarczyk Andrzej 13, 443
Bender Arnold E. 16, 442
Bębeniec Daria 307, 448
Bierwisch Manfred 442
Bilski Marek 28, 442
Bogacki Krzysztof 52, 445
Bogunia-Borowska Małgorzata 30, 453
Bogusławski Andrzej 27, 38, 52, 55, 56, 442
Borek Małgorzata 35, 51, 442, 444
Boryś Wiesław 12, 91, 337, 342, 442
Bóg 11
Brajerski Tadeusz 52, 442
Bralczyk Jerzy 32, 34, 336, 338, 442, 453
Brillat-Savarin Anthelme 11, 21, 442
Bronikowska Renata 442
Brückner Aleksander 338
Buchowski Michał 18, 448
Buchta Magdalena 30, 307, 308, 330, 443, 448, 451, 452
Buczyńska Hanna 18, 449
Burkhardt Hanna 62, 90, 437
Burzyński Jan 85, 437
Buttler Danuta 52, 94, 229, 442
Bywalec Czesław 17, 442
- Camporesi Piero 17, 442
Caramitti Mario 76, 442
Cassirer Ernst 7, 83, 442
Cebo-Foniok Małgorzata 16, 443

- Cejmer Agnieszka 54, 442
Chantimirow Spartak 49,
Chasanowa Dinara 90
Châtelet Noëlle 12
Chimik Wasilij 91
Chlebda Wojciech 33, 446, 454
Chmielewska Joanna 33, 443
Chmielowa Krystyna 22, 441
Chojak Jolanta 53, 443
Choroba Piotr 75, 91, 437
Chrząszcz Matylda 25, 443
Cichowicz Stanisław 25, 446
Cierpisz Małgorzata 308, 443
Cooper Jean C. 340, 350, 443
Cygal-Krupa Zofia 64, 443
Cygan Antoni 27, 446
Czapiga Artur 33, 452
Czapiga Zofia 33, 452, 444
Czelakowska Anna 53, 449
Czeszewski Maciej 75, 84, 85, 91,
358, 437
- Dal Władimir 91
Dampz Magdalena 16, 443
Darwin Karol 15
Dąbrowska Anna 13, 28, 51, 80, 335,
443, 445, 452
Saussure Ferdinand de 94
Deptuła Bogusław 33, 443
Derwojedowa Magdalena 87, 95, 98,
454
Descartes Rene 13, 443
Dionizos 12
Dmitrijew Dmitrij 320, 322
Dołgowa Jelena 48, 49, 52
Domogała Aleksandra 312, 443
Donghi Antonio 20, 443
Doroszewski Witold 309, 310, 437
Douglas Mary 17, 443
Drwięga Marek 13, 443
Dubisz Stanisław 85, 90, 181, 309, 438
Duś Magdalena 53, 449
Dziadosz Dorota 32, 50, 54, 55, 444,
448
Dziewanowska Dorota 34, 452
Dziurda Magdalena 75, 437
- Edusa 12
Eichler Aleksandra 443
Eichler Anna E. 15, 453
Eliade Mircea 17, 443
Epikur 15
Evans Vyvyan 308, 314, 443
Ewa 11
- Fal Wanda 335, 446
Falski Maciej 31, 447
Fasmer Maks 91
Fernandez-Armesto Felipe 16, 443
Flandrin Jean-Louis 16, 443
Fontański Henryk 54, 55, 444
Freudenberg Olga 17, 443
Frobenius Maximiliane 14, 443
Fromm Erich 20, 21, 30, 444
- Gałęcki Zygmunt 33, 444
Gasz Agnieszka 33, 50, 51, 54, 55,
363, 444, 445, 449, 450, 451
Gawęcka-Ajchel Beata 29, 445
Gawęcki Jan 16, 313, 445, 454
Gerhardt Cornelia 14, 443
Gertig Henryk 313, 445
Gębka-Wolak Małgorzata 54, 56, 444,
445
Gicala Agnieszka 308, 443
Giczela-Pastwa Justyna 307, 448
Gieysztor Aleksander 12, 445
Głaz Adam 41, 307, 448, 453
Gołaszewska Maria 22, 445
Gonczarow Iwan 26
Gordon Fanny 21
Goreń Andrzej 32, 441
Goreń Anna 32, 441
Gottwald Franz-Theo 17, 446
Grabias Stanisław 75, 356, 437, 445
Greimas Algirdas J. 18, 448
Grębecka Aleksandra 76, 442
Gries Stefan Th. 450
Gripper Helmut 334
Grochowski Maciej 38, 52, 87, 88, 89,
94, 98, 230, 232, 365, 445
Gruszczyński Włodzimierz 34, 453
Grybosiowa Antonina 51, 80, 445

- Grzegorzczuk Anna 18, 448
Grzegorzczukowa Renata 38, 41, 55,
56, 57, 58, 312, 445
Grzesiak Romuald 54, 446
Gugała Marta 38, 446
Guiraud Pierre 25, 446
Guze Joanna 21, 442

Hajduk Agnieszka 17, 22, 450
Hajduk Andrzej 20, 443
Handke Kwiryna 14, 446
Hénault-Sakhno Christine 46, 446
Hippokrates 15, 446
Hordy Mirosława 33, 454
Hryciuk Renata E. 16, 446
Hryniewiecki Lech 16, 454
Humboldt Wilhelm 333, 334

Iordanskaja Lidija 66, 278, 446
Iwaszkiewicz Maria 33, 446

Jabłońska-Hood Joanna 307, 448
Jackowicz Jan 16, 443
Janus Elżbieta 38, 453
Jarosińska Katarzyna 50, 80, 446
Jarząbek Krystyna 27, 28, 446
Jastrzębski Bartosz 21, 446
Jerofiejew Wiktor 28
Jesipienko Borys 76
Jewgieniewa Anastasja 320
Jeżewska-Zychowicz Marzena 11, 446
Jędrzejko Ewa 33, 38, 442, 446
Johnson Mark 308, 318, 327, 448
Jordanskaja Lidia 335, 446
Judow Aleksander 21

Kaczmarek Leon 75, 437
Kaczorowski Bartłomiej 23, 450
Kalisz Roman 308, 447
Kamałowa Ała 36, 38, 39
Kamper-Warejko Joanna 54, 444, 445
Kano Hiroko 26
Kardela Henryk 307, 446, 448
Karolak Stanisław 317, 447
Kartezjusz 13
Karwatowska Małgorzata 23, 447

Kawalec Magdalena 15, 453
Kawka Maciej 65, 90, 437
Kempf Zdzisław 340, 343, 447
Kędziorek Anna 76, 442
Kiklewicz Aleksander 26, 447
Kildibekowa Tanzilia 72, 90
Kishon Ephraim 33, 447
Kisiel Marian 363, 448
Kita Małgorzata 64, 437
Klekot Ewa 17, 443
Klonder Andrzej 16, 447
Kolmer Lothar 17, 446
Komorowska Ewa 32, 444, 445, 448
Konarzewski Marek 15, 447
Kondratowicz Marat 76
Kondziola-Pich Katarzyna 445
Kontny Tomasz 21
Kopaliński Władysław 62, 78, 340,
344, 347, 447
Korenowska Lesława 34, 452
Korowin Konstantin 21
Korzyk Krzysztof 41, 453
Kościuk Zbigniew 11, 451
Kotarba Agnieszka 330, 448
Kowalewska-Dąbrowska Jolanta 334,
447
Kowalewski Hubert 307, 448
Kowalski Piotr 13, 17, 25, 447, 449,
450
Kozłowska Zofia 202, 441
Kozłowska-Ryś Anna 340, 443
Krawczyk Anna 37, 447
Krawczyk-Tyrpa Anna 37, 447
Kreja Bogusław 51, 447
Kremer Aleksander 77, 451
Kristeva Julia 31, 447
Krogulska Mirosława 26, 451
Krugliakowa Wiktoria 79, 80
Kryzia Władysław 38, 447
Krzanowska Agnieszka 50, 54, 55, 444
Krzyszowski Tomasz P. 308, 320,
340, 447, 448
Krzyżanowska Anna 35, 448
Krzyżanowski Julian 91, 437
Kubiński Wojciech 307, 308, 447, 448
Kubuś Puchatek 363

- Kulik Agnieszka 17, 22, 450
Kur-Kononowicz Jolanta 32, 448
Kuzniecowa Siergiej 59, 90, 320
Kweselewicz Dmitrij 91
Kwiek-Osiowska Janina 52, 53, 448
- Lachur Czesław 94, 208, 448
Lakoff George 308, 318, 327, 330, 334, 448
Langacker Roland W. 307, 312, 314, 334, 448
Laskowski Roman 41, 312, 445
Latusek Arkadiusz 12, 21, 448, 453
Leach Edmund 18, 448
Lebda Renarda 12, 448
Leed Richard L. 66, 278, 446
Lemaître Nicole 22, 448
Leszczak Oleg 16, 26, 27, 34, 35, 448
Levin Beth 79, 80, 448
Lévi-Strauss Claude 15, 448
Ley Susanne 14, 443
Lis Hanna 16, 448
Lis Paweł 16, 448
Longman III Tremper 11, 451
Lubaś Władysław 75, 84, 91, 338, 438
Lubocha-Kruglik Jolanta 51, 53, 54, 55, 444, 448
Lyons John 95, 310, 448
- Łaziński Marek 62, 90, 437
Łeńska-Bąk Katarzyna 17, 21, 22, 23, 27, 83, 441, 446, 448, 449, 450, 451
Łotman Jurij 30
Łozowski Przemysław 307, 448
Ługowska Jolanta 32, 449
Łukasiewicz Małgorzata 16, 451
Łukaszuk Elżbieta 33, 449
Łukaszuk Irena 32, 449
- Maćkiewicz Jolanta 77, 449
Magfurowa Swietłana 42, 43, 44, 59, 78
Majakowski Włodzimierz 336
Majer Józef 77, 449
Majkiewicz Anna 53, 449
Majkowska Grażyna 34, 453
Makuchowska Marzena 34, 449
- Malinowski Bronisław 18, 19, 449
Małysa Oksana 444
Mańczak Witold 53, 449
Mańczak-Wohlfeld Elżbieta 94, 449
Marciszewska Maria 33, 449
Marcjanik Małgorzata 14, 446
Marczukowa Margarita 21
Mariak Leonada 54, 55, 80, 449
Markiewicz Henryk 22, 452
Markowski Andrzej 63, 202, 441, 449
Markunas Antoni 437
Maroń Jerzy 16, 443
Martens Lydia 30, 453
Maslow Abraham 18, 20, 449
Masłowska Ewa 29, 449
Matusiak Anna B. 16, 453
Matwiejewa Tamara 44, 66, 79, 80, 449
Mazur Teresa 449
Melosik Zbyszko 23, 449
Mędak Stanisław 65, 91, 437
Michałek Dorota Z. 17, 449
Mickiewicz Adam 336
Midas 12
Mielczuk Igor 335, 336, 446
Milne Alan Alexander 363
Miodunka Władysław 94, 97, 202, 355, 449
Mitrenga Barbara 33, 53, 449, 450
Modrzejewska Ewa 308, 447
Mokijenko Walerij 91
Morkowkin Walerij 71
Moroz Andrzej 54, 56, 444, 445
Mroczkowska Joanna 16, 446
Muras Jolanta 13, 448
Musierowicz Małgorzata 33, 55, 450
- Næss Åshild 55, 79, 80, 450
Nagórko Alicja 62, 90, 437, 450
Newman John 32, 79, 84, 441, 450, 452, 453
Niewiadomska Iwona 17, 22, 450
Nikitina Tatiana 91
Nowak Paweł 83, 450
Nowak Tomasz 450, 451
- Obuchowski Kazimierz 15, 450
Ochab Maria 16, 453

- Ochrymowicz Anna 445
Ogrodnikowa Natalia 51, 450
Ogrodowska Barbara 25, 26, 450
Osińska-Boska Krystyna 16, 443
Ożegow Siergiej 320
- Pabian Marta 363, 450
Paciorek Antoni 15, 441
Paduczewa Jelena 38, 78, 86
Pajdzińska Anna 450
Pak Natalia 37
Paluch Adam 13, 450
Paperno Slava 66, 278, 446
Paperno Sława 66, 278, 446
Parandowski Jan 12, 450
Paweł, św. 354
Phillips Janet 61, 452
Piasecki Maciej 87, 95, 98, 454
Piela Agnieszka 51, 450
Pieter Józef 19, 450
Pietruszewska-Kobiela Grażyna 14, 444, 450
Pilch Jerzy 21
Piotr I 28
Piotrowicz Anna 49, 50, 451
Pisarek Walery 94, 451
Pisarkowa Krystyna 20, 446
Plutarch 14, 15, 451
Podhorodecka Joanna 308, 443
Podlaska Izabela 26, 451
Podracki Jerzy 53, 451
Polak Paulina 30, 453
Polański Edward 64, 90, 437, 451
Polański Kazimierz 55, 90, 208, 438, 443
Pomorski Adam 17, 443
Porzig Walter 95
Potina 12
Pottier Bernard 97
Przybora Jeremi 21
Przybylska Renata 314, 451
Przybył Elżbieta 22, 451
Przyklenk Joanna 50, 443, 446
Przymuszała Lidia 33, 52, 451
Ptaszyńska-Sadowska Elżbieta 17, 446
Pugaczowa Ała 21
Puzynina Jadwiga 335, 452
Pytasz Marek 363, 448
- Quinson Marie 22, 446
- Rachwał Tadeusz 12, 17, 451
Radzicki Józef 18, 449
Regiewicz Adam 14, 51, 444, 450
Regner Leopold 15, 441
Rejter Artur 50, 446
Reszke Robert 17, 443
Rice Sally 450
Rieger Ewa 71, 451
Rieger Janusz 71, 451
Ritzer George 16, 451
Rodzewicz Barbara 339, 451
Rojek Tadeusz 29, 451
Romanowski Andrzej 22, 452
Roźniatowski Tadeusz 16, 442
Rumina 12
Ryken Leland 11, 451
Ryś Leszek 340, 443
- Saciuk Robert 21, 444
Sajachowa Lena 90
Sapir Edward 30, 333, 334, 451
Sarach Szymon 451
Sawicki Wawrzyniec 33, 447
Sędziak Henryka 32, 441
Simmel Georg 16, 451
Siwek Paweł 14, 15, 441
Siwkowa Tatiana 44, 45, 46, 59, 79, 80, 84
Skarżyński Mirosław 53, 449
Skawiński Jacek 75, 81, 91, 357, 358, 437
Skibińska Elżbieta 34, 451
Skobel Fryderyk 77, 449, 451
Skorupka Stanisław 60, 90, 438
Skorupska-Raczyńska Elżbieta 451
Skowronek Bogusław 24, 452
Skowronek Katarzyna 75, 84, 438
Skubalanka Teresa 75, 356, 437, 452
Skucińska Anna 330, 448
Smarzowski Wojciech 21
Sokrates 22
Sot Veronique 22, 448

- Stadnik Katarzyna 307, 448
Stalmaszczyk Piotr 307, 446
Staniewska Anna 7, 442
Starczuk Justyna 14, 452
Stasienko Anna 444
Stasiuk Andrzej 186, 439
Staszczak Zofia 452
Stawnicka Jadwiga 452
Stawowy Ludwik 16, 451
Stefanowitsch Anatol 450
Stegner Tadeusz 14, 453
Stomma Ludwik 33, 452
Straś Ewa 33, 452
Sulima Roch 16, 452
Szafrński Tadeusz 22, 448
Szanski Nikołaj 91
Szczerbowski Tadeusz 34, 452
Szpakowicz Stanisław 87, 95, 98, 454
Szpyra-Kozłowska Jolanta 23, 447
Szramko Ludmiła 48
Sztandara Magdalena 21, 27, 441, 446
Sztompka Piotr 30, 453
Szupryczyńska Maria 452
Szwedowa Natalia 90, 320
Szybowska Antonina 13, 452
Szyborska Wisława 228, 439
Szymoniuk Maja 13, 14, 452
- Świętowid 12
Świrko Stanisław 437
- Tabakowska Elżbieta 307, 308, 448, 452
Talmy Leonard 315, 324
Tantal 12
Tarasowa Jelena 78
Taylor John R. 307, 314, 315, 318, 452
Termińska Kamilla 13, 55, 452
Teuteberg Hans J. 16, 452
Tichanow Paweł 75
Tiełuszkin Piotr 28
Timoszuk Mikołaj 452
Tokarski Ryszard 8, 41, 94, 178, 334, 335, 355, 365, 452, 453
Tokarz Emil 13, 446, 447, 452
Topolińska Zuzanna 317, 445, 447
- Toussaint-Samat Maguelonne 16, 453
Trier Jost 95
Tuwim Irena 363
Tuwim Julian 63, 453
- Ugniewska Joanna 17, 442
Ulicka Danuta 17, 443
Umińska-Plisenko Ewa 18, 448
Uryson Jelena 37, 39
Utiosow Leonid 21
- Walter Harry 75
Warde Alan 30, 453
Wasilijew Leonid 73
Wawrzyńczyk Jan 427, 42
Weinsberg Adam 95, 310, 448
Weisgerber Johann L. 334
Wesoły Marian 15, 446
Whorf Benjamin L. 333, 334
Wiaziemski Władimir 28
Wieczorkiewicz Anna 13, 17, 24, 453
Wieleżyńska Ewa 16, 441
Wierzbicka Anna 30, 32, 38, 41, 83, 84, 453
Wierzchowska Magdalena 34, 453
Wilczek Wioletta 443
Wilhoit James C. 11, 451
Wilk Gabriela 33, 342, 363, 449, 450, 451
Winiarska Justyna 308, 443
Winnie-the-Pooh 363
Wiraszka Łukasz 307, 452
Witaszek-Samborska Małgorzata 32, 49, 50, 80, 451, 453
Witkiewicz Stanisław I. 21
Wrangham Richard 15, 453
Wróbel Henryk 41, 312, 445
Wsiewołodowa Maja 40
Wysocka Felicja 77, 453
Wysoczański Włodzimierz 339, 453
- Zachoder Borys 363
Zalewski Piotr 21
Zamojski Adam 16, 453
Zaron Zofia 202, 454

- Zawisławska Magdalena 87, 95, 98, 454
 Zgółkowa Halina 37, 358, 437
 Zięba Małgorzata 16, 443
 Ziółkowska Beata 17, 450
 Zołotowa Galina 40
- Абрамова Елена Н. 47, 454
 Акишина Алла А. 26, 28, 454
 Александров Вадим А.
 Апресян Юрий Д. 36, 71, 370, 441
 Арутюнова Нина Д. 88, 454, 457
 Архангельская Эмма 50, 455
- Бабенко Людмила Г. 45, 67, 69, 74, 360, 438, 458, 459
 Баранов Анатолий Н. 327, 457
 Баранов Олег С. 71, 438
 Барт Ролан 25, 454
 Беленко Елена В. 33, 454
 Боброва Татьяна А. 344, 349, 460
 Ботякова В.В. 370, 454
 Буrkова Полина П. 34, 454
- Вайнштейн Ольга Б. 459
 Вайс Даниэль 14, 56, 454, 456
 Вальтер Харри 33, 75, 454, 455, 458
 Ванкевич Оксана Г. 455
 Василевич Александр П. 455
 Васильев Леонид М. 36, 73, 438, 455
 Васильева Ирина Э. 35, 455
 Вечорек Диана 38, 455
 Вильк Габриела 342, 455
 Винни Пух 361, 363
 Виноградов Виктор А. 456
 Власова Ирина В. 25, 26, 458, 459
 Воронцова Татьяна А. 50, 455
 Вотякова Ирина А. 50, 455
 Всеволодова Майя В. 40, 455
 Высоцкий Владимир 273, 439
 Вяземский Владимир 28, 455
- Зwoliński Andrzej 12, 16, 22, 24, 454
 Żarski Waldemar 34, 54, 454
 Żelazko Kazimierz 454
 Żeromski Stefan 75
 Żmigrodzki Piotr 337, 454
- Гасица Наталия А. 455
 Гаш Агнешка 35, 50, 455
 Гончаров Иван А. 26, 455
 Горбова Елена В. 35, 455
 Гордон Елена Я. 455
 Григорьев Николай В. 28, 455
 Григорьева Светлана А. 28, 455
 Грушко Елена А. 12, 27, 455
 Грушко Наталья Е. 34, 455
 Гулова Зевар А. 33, 456
- Даль Владимир И. 29, 438
 Дементьева Ольга Ю. 40, 455
 Демешкина Татьяна А. 34, 455
 Джонсон Марк 327, 457
 Дмитриев Дмитрий В. 322, 438
 Добровольская Мария В. 17, 456
 Долгова Елена Ю. 48, 456
 Долешаль Урсула 14, 456
 Донцова Дарья 33, 456
 Дормидонтова Ольга А. 35, 456
 Дуллиева Карина М. 33, 456
 Дурова Елена Н. 436, 56
- Евгеньева Анастасия П. 347, 438
 Ерофеев Виктор 28, 456
 Есипенко Борис Е. 76, 459
- Жданова Ольга П. 456
- Занадворова Анна В. 456
 Зенкин Сергей Н. 25, 454
 Злыднева Наталия В. 14, 459
 Золотова Галина А. 40, 456
 Зуева Эльвира В. 456
 Зых Анна 456

- Иорданская Лидия Н. 456
- Кабакова Галина И. 456
- Казыдуб Надежда Н. 456
- Калиущенко Владимир Д.
- Камалова Алла А. 35, 37, 38, 39, 456
- Кано Хироко 26, 28, 454
- Капкан Мария В. 457
- Кассирер Эрнст 83, 457
- Квеселевич Дмитрий И. 75, 84, 360, 361, 438
- Кильдибекова Танзиля А. 72, 438, 457
- Кириленко Софья А. 17, 457
- Китайгородская Маргарита В. 14, 456, 457
- Колесов Владимир В. 345, 348, 457
- Колесова Дарья В. 345, 348, 457
- Комарова Зоя И. 94, 457
- Кондратович Марат А. 76, 459
- Конычева Юлия Д. 32, 457
- Крейдлин Григорий Е. 27, 28, 29, 455, 457
- Круглякова Виктория А. 79, 457
- Крысин Леонид П. 39, 78, 457, 459
- Кубрякова Елена С. 36, 457
- Кузнецов Сергей А. 37, 186, 438
- Кузнецова Эра В. 457
- Куренкова Татьяна Н. 457
- Лакофф Джордж 327, 457
- Латышева Т.Э. 370, 454
- Леви-Строс Клод 17, 457
- Лотман Юрий М. 30, 458
- Магфурова Светлана О. 36, 42, 458
- Макарова Ольга В. 33, 458
- Маркина Ирина 50, 455
- Марушкина Надежда С. 458
- Матвеева Тамара В. 66, 438
- Махлина Светлана Т. 24, 458
- Маяковский Владимир 336, 458
- Мед Наталья Г. 35, 455
- Медведев Юрий М. 12, 455
- Миролюбова Анастасия 16, 458
- Миронова Ирина К. 458
- Мокиенко Валерий М. 33, 65, 438, 454, 455
- Монтанари Массимо 16, 458
- Морковкин Валерий В. 71, 438
- Морозова А.В. 327, 457
- Неженцева Зинаида 33, 458
- Никитина Татьяна Г. 37, 75, 359, 360, 361, 438
- Новоженова Зоя 458
- Объедало 12
- Онипенко Надежда К. 40, 456
- Опивало 12
- Падучева Елена В. 38, 78, 86, 94, 458
- Пак Наталья С. 37, 458
- Переверзева Светлана И. 29, 457
- Погосян Елена А. 30, 458
- Полищук Николай С. 26, 458
- Похлебкин Вильям В. 33, 458
- Пучкова Елена О. 17, 457
- Пьянкова Ксения В. 25, 458
- Рахманова Людмила И. 257, 459
- Розанова Нина Н. 14, 456, 457
- Ромашко Сергей А. 83, 457
- Ружин Игорь Г. 458
- Саяхова Лена Г. 71, 438
- Семенов Антон В. 344, 459
- Сендровиц Елена М. 459
- Сенкевич Василий И. 455
- Серов Вадим 336, 459
- Серр Мишель 459
- Сивкова Татьяна Н. 45, 459
- Сидорова Марина Ю. 40, 456
- Сохань Ирина В. 14, 459
- Стасюк Анджей 186, 439
- Степанов Юрий С. 459
- Сюткина Ольга П. 16, 459
- Тарасова Елена Н. 78, 459
- Тиханов Павел Н. 75, 459
- Токарчук Ольга 139, 157, 249, 439
- Толстая Светлана М. 456

-
Толстой Никита И. 26, 459	Химик Василий В. 75, 359, 360, 438
Трубачев Олег Н. 12, 459	Химич Вера В. 32, 460
	Чирич Ирина В. 460
Урысон Елена В. 37, 39, 459	
	Шанский Николай М. 344, 349, 460
Фасмер Макс 12, 30, 459	Шведова Наталия Ю. 73, 438
Федорова Людмила Л. 25, 457, 458	Шрамко Людмила И. 48, 460
Филатова Наталия М. 33, 459	Шхумишхова Асият Р. 32, 460
Фонтаньский Генрик 34, 459	
	Щур Георгий С. 94, 460
Хантимиров Спартак М. 49, 459	
Харитонов Александр А. 345, 348, 457	Эно-Сахно Кристин 46, 460
Хасанова Динара М. 71, 438	Ярцева Виктория Н. 457

Agnieszka Gasz

Polish and Russian verbs of eating

A lexical semantic study

Summary

The following thesis belongs to the field of lexical-semantic studies. It aims at a confrontative description of Polish and Russian verbs relating to the physiological domain of eating. Verbs denoting the function of eating (in both Polish and Russian linguistics) remain a relatively unexplored and least described lexical category. The present work attempts to identify these verbs and perform their semantic analysis using tools created on the grounds of structural, cognitive and cultural semantics.

The analysis consists of three stages. It is performed separately for each subject group. Each research stage is summarised and comparative conclusions are presented. The first stage explicates the meaning structure of Polish and Russian eating verbs, exposed through their decomposition into simpler semantic components (a componential paradigmatic analysis). Next, out of the field of eating verbs, non-synonymous expressions are singled out, grouped into synsets (sets of synonyms). Then, the basic contexts of their occurrence are identified (a componential syntagmatic analysis). The second stage illustrates the fundamental mechanisms of the occurrence of metaphorical meanings on the example of verbs central to the field of eating (a lexical subcategorization, conceptual metaphors). The third stage recreates the more important non-definitional content associated with the base verbs of eating and their expressive synonyms (semantic connotations). The observation of the most common idiomatic expressions, proverbs in which these verbs occur and a review of the representative groups of expressive synonyms have also allowed to make an attempt at reconstructing a fragment of linguistic image of eating reinforced by these synonyms.

Apart from an introduction and conclusions the work includes two basic parts: theory and research which are further divided into chapters and subchapters. The first chapter is devoted to the discussion of the current state of research into verbs of eating. The second chapter presents a framework for their description. A detailed description of the selected class of verbs (analysed in three main approaches) is found in the third analytical chapter. Findings of the conducted comparative are presented in appendixes. They can be used in academic didactics in preparation of teaching and learning resources for learners of Russian or Polish as a foreign language, compiling monolingual or bilingual dictionaries as well as in translation.

Агнешка Гащ

Польские и русские глаголы еды Лексико-семантический очерк

Резюме

Настоящая монография выполнена в русле лексико-семантических исследований. Работа имеет целью проведение сравнительного анализа польских и русских физиологических глаголов еды. Как в польской, так и в русской лингвистике глаголы, обозначающие акт приема пищи, остаются относительно слабо изученным классом лексем. В рамках данного исследования предпринимается попытка классифицировать их, а затем подвергнуть семантическому анализу с помощью инструментария, выработанного структурной, когнитивной и лингвокультурной семантикой.

Исследование состоит из трех этапов. Анализ, проводимый на материале обоих языков отдельно, в каждой из соответствующих частей работы завершается подведением сопоставительных итогов. Первый этап исследования заключается в отражении семантической структуры польских и русских глаголов еды, выявляемой методом лексической декомпозиции (парадигматические отношения). Далее в поле глаголов еды рассматриваются несинонимические выражения, объединенные в синсеты (группы синонимов). Кроме того, компонентный анализ охватывает основное окружение (контекст), в котором выступают глаголы интересующего нас поля (синтагматические отношения). Второй аспект исследования показывает существенные механизмы образования переносных значений на примере центральных глаголов в поле еды (лексическая субкатегоризация, концептуальные метафоры). На третьем этапе анализа обнаруживаются важнейшие коннотативные компоненты значения базовых глаголов еды и их экспрессивных синонимов (системные коннотации). Наблюдение за чаще всего используемыми в речи фразеологизмами и пословицами с данными глаголами, а также анализ наиболее показательных групп экспрессивных синонимов позволили предпринять попытку реконструкции фрагмента отраженной в них языковой картины еды.

Структура предлагаемой работы, кроме введения и заключения, состоит из двух стержневых частей, теоретической и эмпирической, которые подразделяются на главы и подразделы. Первая глава посвящена обзору исследований в области глаголов еды. В главе второй представляется рамочный проект их анализа. Подробная характеристика данного класса глаголов (рассматриваемых в трех основных аспектах) содержится в третьей главе (аналитической). Результаты проведенных сопоставительных исследований приводятся в приложении. Они могут найти применение в вузовской практике преподавания: при составлении научных пособий для обучения польскому и русскому языку как иностранному, в лексикографической практике при подготовке словарей различных типов (одноязычных и двуязычных), а также в практике перевода.

ISSN 0208-6336
Cena 54 zł (+ VAT)

ISBN 978-83-226-3519-3

9 788322 635193

Więcej o książce

